

बोर सेवा मन्दिर
दिल्ली

क्रम संख्या

४८४६

काल नं०

२४१ दिनां

स्थान

स्वर्गवामी साधुचरित श्रीमान् हालचन्द्रजी सिंघी

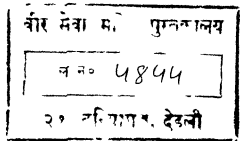
जन्म

व.स. १७८० सांगली जिल्हा २

स्वर्गवास

व.स. १९८० पंजाब प्रांत २

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ अथोद्देशः ॥

प्रभावक चरित

सिंधी जैन ग्रन्थमाला

जैन आगमिक, दार्शनिक, साहित्यिक, ऐतिहासिक, कथात्मक - इत्यादि विषयविषयगुम्फित
ग्राह्य, संस्कृत, अपभ्रंश, प्राचीनगूर्जर, राजस्थानी आदि नाना भाषानिबद्ध
बहु उपयुक्त पुरातनवाक्याय तथा नवीन संशोधनात्मक
साहित्यप्रकाशिनी जैन ग्रन्थावलि ।

कच्छकानिवासी स्वर्गस्य श्रीमद् डालचन्दजी सिंधी की पुण्यस्मृतिनिमित्त
तत्पुत्र श्रीमान् बहादुरसिंहजी सिंधी कर्तृक
संस्थापित तथा प्रकाशित

सम्पादक तथा मञ्चालक

जिन विजय मुनि

[सम्मान्य समारम्भ-भाष्यकार प्राच्यविद्या संशोधन मन्दिर पुना, तथा गुजरात साहित्यसभा अहमदाबाद;
भूतपूर्वोच्चार्य-गुजरात पुरातत्त्वमन्दिर अहमदाबाद; जैनवाङ्मयाध्यापक-विश्वभारती, शान्तिनिकेतन;
प्राकृतभाषादि-प्रधानाध्यापक-भारतीय विद्या भवन, बंबई; तथा, जैन साहित्यसंशोधक ग्रन्थावलि-
पुरातत्त्वमन्दिर ग्रन्थावलि-भारतीय विद्या ग्रन्थावलि-प्रकाशित संस्कृत-प्राकृत-पाली-
अपभ्रंश-प्राचीनगूर्जर-हिन्दी-भाषामय अनेकलेखक ग्रन्थ संशोधक-सम्पादक ।]

ग्रन्थांक १३

प्रातिस्थान

व्यवस्थापक - सिंधी जैन ग्रन्थमाला

अ ने कान्त विहार,
९, शान्तिनगर, पो० सावरमती, } { सिंधी सदन,
अहमदाबाद } { ४८, गरियाहाट रोड, पो० बालीगंज,
कलकत्ता

श्रीप्रभाचन्द्राचार्यविरचित
प्रभावक चरित

विविध पाठान्तर तथा परिशिष्ट—प्रस्तावनादि समलंकृत

सम्पादक

जिन विजय मुनि

[प्राकृतभाषादि-प्रधानाध्यापक—मराठीय विद्या भवन, बंबई]

प्रथम भाग — मूल ग्रन्थ

विशेषनामानुक्रम—समुद्धृतपद्यानुक्रमवियुक्त

प्रकाशन-कर्ता

संचालक - सिंधी जैन ग्रन्थमाला

अ ह म दा बा द — क ल क ता

विक्रमाब्द १९९०]

प्रथमावृत्ति, पञ्चात प्रति ।

[१९४० क्रिष्टाब्द]

SINGHI JAINA SERIES

A COLLECTION OF CRITICAL EDITIONS OF MOST IMPORTANT CANONICAL, PHILOSOPHICAL
HISTORICAL, LITERARY, NARRATIVE ETC WORKS OF JAINA LITERATURE
IN PRĀKRIT, SANSKRIT, APABHRAṂŚA AND OLD VERNACULAR
LANGUAGES, AND STUDIES BY COMPETENT
RESEARCH SCHOLARS.

FOUNDED AND PUBLISHED

BY

ŚRĪMĀN BAHĀDUR SĪNGHJĪ SĪNGHĪ OF CALCUTTA

IN MEMORY OF HIS LATE FATHER

ŚRĪ DĀLCHANDJĪ SĪNGHĪ.

GENERAL EDITOR

JINA VIJAYA MUNI

(HONORARY MEMBER OF THE BHANDARKAR ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE OF POONA AND GUJRAT SAHITYA
SABHA OF AHMEDABAD; FORMERLY PRINCIPAL OF GUJRAT PURATATTVAMANDIR OF AHMEDABAD;
LATE SINGHI PROFESSOR OF JAINA STUDIES, VISVA-BHARATI, SANTINIKETAN; PRO. OF
PRAKRITIC LANGUAGES AND HINDI, BHARATIY VIDYA BHAVAN, BOMBAY;
EDITOR OF MANY SANSKRIT, PRAKRIT, PALI, APABHRAṂŚA,
AND OLD GUJRATI-HINDI WORKS.)

NUMBER 13

TO BE HAD FROM

VYAVASTHĀPAKA, SĪNGHĪ JAINA GRANTHAMĀLĀ

ANEKANT VIHAR
9 SHANTI NAGAR,
PO. SĀBARMATI, AHMEDABAD.

SĪNGHI SADAN
48, GARIYAHAT ROAD,
PO. BALLYGUNGE, CALCUTTA.

Founded]

All rights reserved

[1938 A. D.

PRABHĀVAKA CHARITA

OF

PRABHĀCHANDRĀCHĀRYA

CRITICALLY EDITED IN THE ORIGINAL SANSKRIT FROM MANY OLD MSS. WITH NOTES,
INDEX AND HINDI INTRODUCTION, ETC.

BY

JINA VIJAYA MUNI

(PRO. OF PRAKRITIC LANGUAGES AND HINDI, BHARATIYA VIDYA BHAVAN, BOMBAY)

FIRST PART—TEXT IN SANSKRIT

WITH VARIANTS AND INDICES OF STANZAS AND ALL PROPER NAMES.

PUBLISHED BY

THE SAÑCHĀLAKA-SINGHĪ JAINA GRANTHAMĀLĀ

AHMEDABAD-CALCUTTA

V. E. 1997]

First edition, Five Hundred Copies.

[1940 A. D.

॥ सिंधीजैनग्रन्थमालासंस्थापकप्रशस्तिः ॥

अस्ति बङ्गाभिधे देशे सुप्रसिद्धा मनोरमा । मुर्शिदाबाद इत्याख्या पुरी वैभवशालिनी ॥
निवसन्त्यनेके तत्र जैना ऊकेशवंशजाः । धनाढ्या नृपसदृशा धर्मकर्मपरायणाः ॥
श्रीडालचन्द्र इत्यासीत् तेष्वेको बहुभाग्यवान् । साधुवत् सच्चरित्रो यः सिंधीकुलप्रभाकरः ॥
बाल्य एवागतो यो हि कर्तुं व्यापारविस्तृतिम् । कलिकातामहापुर्यां धृतधर्मार्थनिश्चयः ॥
कुशाग्रया खड्गद्वैव सद्गत्या च सुनिष्ठया । उपाज्य विपुलां लक्ष्मीं जातो कोट्यधिपो हि सः ॥
तस्य मन्त्रकुमारीति सन्नारीकुलमण्डना । पतिव्रता प्रिया जाता शीलसौभाग्यमूषणा ॥
श्रीबहादुरसिंहाख्यः सद्गुणी सुपुत्रस्तयोः । अस्त्येष सुकृती दानी धर्मप्रियो धियां निधिः ॥
प्राप्ता पुण्यवताऽनेन प्रिया तिलकसुन्दरी । यस्याः साभाग्यदीपेन प्रदीप्तं यद्गृहाङ्गणम् ॥
श्रीमान् राजेन्द्रसिंहोऽस्ति ज्येष्ठपुत्रः सुशिक्षितः । यः सर्वकार्यदक्षत्वात् बाहुर्धस्य हि दक्षिणः ॥
नरेन्द्रसिंह इत्याख्यस्तेजस्वी मध्यमः सुतः । सुनुवोरिन्द्रसिंहश्च कनिष्ठः सौम्यदर्शनः ॥
सन्ति त्रयोऽपि सत्पुत्रा आसभक्तिपरायणाः । विनीताः सरला भव्याः पितुर्मार्गानुगामिनः ॥
अन्येऽपि बहवश्चास्य सन्ति खल्लादिबान्धवाः । धनैर्जनैः समृद्धोऽयं ततो राजेव राजते ॥

अन्यच्च—

सरस्वत्यां सदासक्तो भूत्वा लक्ष्मीप्रियोऽप्ययम् । तत्राप्येष सदाचारी तच्चित्रं विदुषां खलु ॥
न गर्वो नाप्यहंकारो न विलासो न दुष्कृतिः । दृश्यतेऽस्य गृहे कापि सतां तद् विस्मयास्पदम् ॥
भक्तो गुरुजनानां यो विनीतः सज्जनान् प्रति । बन्धुजनेऽनुरक्तोऽस्ति प्रीतः पोष्यगणेष्वपि ॥
देश-कालस्थितिज्ञोऽयं विद्या-विज्ञानपूजकः । इतिहासादिसाहित्य-संस्कृति-सत्कलाप्रियः ॥
समुन्नत्यै समाजस्य धर्मस्योत्कर्षहेतवे । प्रचारार्थं सुशिक्षाया व्ययत्येष धनं घनम् ॥
गत्वा सभा-समित्यादां भूत्वाऽध्यक्षपदाङ्कितः । दत्त्वा दानं यथायोग्यं प्रोत्साहयति कर्मठान् ॥
एवं धनेन देहेन ज्ञानेन शुभनिष्ठया । करोत्ययं यथाशक्ति सत्कर्मणि सदाशयः ॥
अथान्यदा प्रसङ्गेन स्वपितुः स्मृतिहेतवे । कर्तुं किञ्चिद् विशिष्टं यः कार्यं मनस्यचिन्तयत् ॥
पूज्यः पिता सदैवासीत् सम्यग्-ज्ञानरुचिः परम् । तस्मात्तज्ज्ञानवृद्धयर्थं यतनीयं मया वरम् ॥
विचार्यैवं स्वयं चित्ते पुनः प्राप्य सुसम्मतिम् । श्रद्धास्पदस्वमित्राणां विदुषां चापि तादृशम् ॥
जैनज्ञानप्रसारार्थं स्थाने शान्तिनिकेतने । सिंधीपदाङ्कितं जैनज्ञानपीठमतीष्टिपत् ॥
श्रीजिनविजयो विज्ञो तस्याधिष्ठातृसत्पदम् । स्वीकर्तुं प्रार्थितोऽनेन शास्त्रोद्धारामिलाषिणा ॥
अस्य सौजन्य-सौहार्द-स्वैर्यौदासीदिसद्गुणैः । वशीभूयाति मुदा येन स्वीकृतं तत्पदं वरम् ॥
तस्यैव प्रेरणां प्राप्य श्रीसिंधीकुलकेतुना । स्वपितृश्रेयसे चैषा ग्रन्थमाला प्रकाश्यते ॥
विद्वज्जनकृताल्हादा सच्चिदानन्ददा सदा । चिरं नन्दस्वियं लोके जिनविजयभारती ॥

॥ सिंधीजैनग्रन्थमालासम्पादकप्रशस्तिः ॥

स्वस्ति श्रीमेदपाटाल्यो देशो भारतविश्रुतः । रूपाहेलीति सन्नाम्नी पुरिका तत्र सुस्थिता ॥
सदाचार-विचारान्यां प्राचीननृपतेः समः । श्रीमन्वतुरसिंहोऽत्र राठोडान्वयभूमिपः ॥
तत्र श्रीवृद्धिसिंहोऽभूत् राजपुत्रः प्रसिद्धिमान् । क्षात्रधर्मधनो यश्च परमारकुलाग्रणीः ॥
मुञ्ज-भोजमुखा भूषा जाता यस्मिन्महाकुले । किं वर्ण्यते कुलीनत्वं तत्कुलजातजन्मनः ॥
पत्नी राजकुमारीति तस्माद् गुणसंहिता । चातुर्य-रूप-लावण्य-सुवाक्यसौजन्यभूषिता ॥
क्षत्रियाणीप्रभापूर्णा शौर्यदीप्तमुखाकृतिम् । यां दृष्ट्वैव जनो मेने राजन्यकुलजा त्वियम् ॥
सूनुः किसनसिंहाख्यो जातस्तयोरतिप्रियः । रणमल्ल इति ह्यन्यद् यन्नाम जननीकृतम् ॥
श्रीदेवीहंसनामात्र राजपूज्यो यतीश्वरः । ज्योतिर्भेषज्यविद्यानां पारगामी जनप्रियः ॥
अष्टोत्तरशतान्दानामायुर्षस्य महामतेः । स चासीद् वृद्धिसिंहस्य प्रीति-श्रद्धास्पदं परम् ॥
तेनाथाप्रतिभ्रेम्णा स तत्सूनुः स्वसन्निधौ । रक्षितः, शिक्षितः सम्यक्, कृतो जैनमतानुगः ॥
दौर्भाग्यात्तच्छिरोर्धाल्ये गुरुन्तातौ दिवंगतौ । विमूढेन ततस्तेन त्यक्तं सर्वं गृहादिकम् ॥

तथा च—

परिभ्रम्याथ देशेषु संसेव्य च बहून् नरान् । दीक्षितो मुण्डितो भूत्वा कृत्वाऽऽचारान् सुदुष्करान् ॥
ज्ञातान्यनेकशास्त्राणि नानाधर्ममतानि च । मध्यस्थवृत्तिना तेन तत्त्वातत्त्वगवेषिणा ॥
अधीता विविधा भाषा भारतीया युरोपजाः । अनेका लिपयोऽप्येवं प्रबन्तूनकालिकाः ॥
येन प्रकाशिता नैका ग्रन्था विद्वत्प्रशंसिताः । लिखिता बहवो लेखा ऐतिह्यतथ्यगुम्फिताः ॥
यो बहुभिः सुविद्वद्भिस्तन्मण्डलैश्च सत्कृतः । जातः स्वान्यसमाजेषु माननीयो मनीषिणाम् ॥
यस्य तां विश्रुतिं ज्ञात्वा श्रीमद्गान्धीमहात्मना । आहूतः सादरं पुण्यपतनात् स्वयमन्यदा ॥
पुरे चाहम्मदावादे राष्ट्रीयशिक्षणालयः । विद्यापीठ इतिख्यातः प्रतिष्ठितो यदाऽभवत् ॥
आचार्यत्वेन तत्रोच्चैर्नियुक्तो यो महात्मना । विद्वज्जनकृतश्लाघे पुरातत्त्वाख्यमन्दिरे ॥
वर्षाणामष्टकं यावत् सम्भूष्य तत्पदं ततः । गत्वा जर्मनराष्ट्रे यस्तत्संस्कृतिमधीतवान् ॥
तत आगत्य सैलभो राष्ट्रकार्ये च सक्रियम् । कारावासोऽपि सम्प्राप्तो येन स्वराज्यपर्वणि ॥
क्रमात्तस्माद् विनिर्मुक्तः प्राप्तः शान्तिनिकेतने । विश्ववन्द्यकवीन्द्रश्रीरवीन्द्रनाथभूषिते ॥
सिंधीपदयुतं जैनज्ञानपीठं यदाश्रितम् । स्थापितं तत्र सिंधीश्रीडालचन्दस्य सनुना ॥
श्रीबहादुरसिंहेन दानवीरेण धीमता । स्मृत्यर्थं निजतातस्य जैनज्ञानप्रसारकम् ॥
प्रतिष्ठितश्च यस्तस्य पदेऽधिष्ठातुसञ्ज्ञके । अध्यापयन् वरान् शिष्यान् शोधयन् जैनवाङ्मयम् ॥
तस्यैव प्रेरणां प्राप्य श्रीसिंधीकुलकेतुना । स्वपितृश्रेयसे चैषा ग्रन्थमाला प्रकाश्यते ॥
विद्वज्जनकृताल्हादा सबिदानन्ददा सदा । चिरं नन्दत्वयि लोके जिनविजयभारती ॥

प्रभावकचरित-विषयानुक्रमः ।

— प्रास्ताविक वक्तव्य	पृ० १-६
— ग्रन्थकृत्यास्ताविक कथनम्	१-२
१ वज्रस्वामिचरितम्	३-८
२ आर्यरक्षितचरितम्	९-१८
३ आर्यनन्दिलचरितम्	१९-२१
४ कालकसूरिचरितम्	२२-२७
५ पादलिप्तसूरिचरितम्	२८-४०
६ विजयसिंहसूरिचरितम्	४१-४६
७ जीवदेवसूरिचरितम्	४७-५३
८ वृद्धवादिमूरिचरितम्	५४-६१
९ हरिभद्रसूरिचरितम्	६२-७६
१० मल्लवादिमूरिचरितम्	७७-७९
११ बप्पमडिसूरिचरितम्	८०-१११
१२ मानतुङ्गसूरिचरितम्	११२-११७
१३ मानदेवसूरिचरितम्	११८-१२०
१४ महाकविसिद्धार्थिचरितम्	१२१-१२६
१५ वीरगणिचरितम्	१२७-१३२
१६ वादिवेतालशान्तिसूरिचरितम्	१३३-१३७
१७ महेन्द्रसूरिचरितम्	१३८-१५१
— तदन्तर्गतं महाकविधनपालवृत्तम्	” ”
१८ सूराचार्यचरितम्	१५२-१६०
१९ अभयदेवसूरिचरितम्	१६१-१६६
— तदन्तर्भूतं जिनेश्वरसूरिवृत्तम्	” ”
२० वीराचार्यचरितम्	१६७-१७०
२१ वादिदेवसूरिचरितम्	१७१-१८२
२२ हेमचन्द्रसूरिचरितम्	१८३-२१२
— ग्रन्थकारकृता प्रशस्तिः.....	२१३-२१६
परिशिष्टम् १—प्रभावकचरितान्तर्गत-समुद्भूतपद्यानामकाराद्यनुक्रमणिका ।	२१७-२१९
” २—प्रभावकचरितगत-विशेषनाम्नामकाराद्यनुक्रमणिका ।	२२०-२२६

समर्पणम् -

प्रभाचन्द्रमुनीन्द्रवद् यः सत्साहित्यनिर्मितौ ।

मनोवाक्काययोगेन सततं सुप्रयत्नवान् ॥

प्रद्युम्नसूरिवच्चापि बहूनां विदुषामसौ ।

शास्त्राणां शोधनं कुर्वन् परमादरतां गतः ॥

आविद्याध्ययनाद् यावद् ग्रन्थसंशोधनादिषु ।

पुस्तकादिप्रदानेन यो ममापि सहायकृत् ॥

तस्मै पुण्यप्रतिष्ठाय ज्ञानदानपरात्मने ।

श्रीपुण्यविजयाख्याय मुनये सौम्यमूर्तये ॥

तत्सौहार्दगुणाकृष्टो हृष्टो हार्दिकभावतः ।

करोम्यहं कृतेरस्याः समर्पणं स्वतर्पणम् ॥

- जिन विजयः

प्रास्ताविक वक्तव्य ।

प्रस्तुत ग्रन्थमालामें प्रकाशित विविधतीर्थकल्प नामक ग्रन्थकी प्रस्तावनाकी अन्तिम कण्डिकामें हमने लिखा था कि—“विस्तृत जैन इतिहासकी रचनाके लिये, जिन ग्रन्थोंमेंसे विशिष्ट सामग्री प्राप्त हो सकती है उनमें— (१) प्रभावकचरित्र, (२) प्रबन्धचिन्तामणि, (३) प्रबन्धकोष, और (४) विविधतीर्थकल्प—ये ४ ग्रन्थ मुख्य हैं । ये चारों ग्रन्थ परस्पर बहुत कुछ समान-विषयक हैं और एक दूसरेकी पूर्ति करनेवाले हैं । जैन धर्मके ऐतिहासिक प्रभावको प्रकट करनेवाली, प्राचीन कालीन प्रायः सभी प्रसिद्ध प्रसिद्ध व्यक्तियोंका थोड़ा बहुत परिचय इन ४ चारों ग्रन्थोंके संकलित अवलोकन और अनुसन्धान द्वारा हो सकता है । इसलिये हमने इन चारों ग्रन्थोंको, एक साथ, एक ही रूपमें, एक ही आकारमें, और एक ही पद्धतिसे संपादित और विवेचित कर, इस ग्रन्थ-माला द्वारा प्रकाशित करनेका आयोजन किया है । इनमेंसे, प्रबन्धचिन्तामणिका मूल ग्रन्थात्मक पहला भाग, गत वर्ष (संवत् १९८९) में प्रकट हो चुका है और उसका संपूरक पुरातनप्रबन्धसंग्रह नामका दूसरा भाग, इस ग्रन्थके (विविधतीर्थकल्पके) साथ ही प्रकट हो रहा है । प्रबन्धकोषका मूल ग्रन्थात्मक पहला भाग भी इसका सहगामी है । प्रभावकचरित्र अभी प्रेसमें है, सो भी थोड़े ही समयमें, अपने इन समवयस्कोंके साथ, विद्वानोंके करकमलोंमें इतस्ततः सञ्चरमाण दिखाई देगा ।”

इस संकलित आयोजनानुसार, आज यह प्रभावकचरित्र विद्वानोंके सम्मुख उपस्थित किया जा रहा है । उपरि निर्दिष्ट इन चारों ग्रन्थोंमें, रचनाक्रम और वस्तुविस्तारकी दृष्टिसे प्रभावकचरित्रका स्थान पहला होने पर भी, इसका प्रकाशन जो सबसे पीछे हो रहा है, और सो भी अपेक्षाकृत कुछ अधिक विलम्बके साथ, इसमें कारण केवल ग्रन्थ-मालाके अन्यान्य प्रकाशनोंकी कार्यसंकीर्णता ही है । एक साथ छोटे बड़े कई ग्रन्थ छपते रहनेके कारण इसके प्रकाशनमें कुछ विशेष विलम्ब हो गया है ।

पर इसके साथ ही, इसी विषयकी सामग्रीके साधनभूत, कुमारपालचरितसंग्रह, जैनग्रन्थप्रशस्तिसंग्रह, खरतरगच्छगुर्वावली आदि कई महत्त्वके और और ग्रन्थ भी तैयार हो कर, प्रसिद्धि प्राप्त कर रहे हैं, और कई अन्य छप भी रहे हैं । प्रबन्धचिन्तामणिका हिन्दी अनुवाद भी इसके साथ ही प्रसिद्ध हो रहा है । विद्वत्त मुनिर श्रीपुण्यविजयजीकी पुण्यकृपासे, महामाल वस्तुपाल-तेजपालके पुण्यकीर्तनोंका प्रकाश करनेवाला धर्माभ्युदय नामक महाकाव्य, जो खुद उन महापुरुषोंके धर्मगुरुका बनाया हुआ है और जिसके साथ अन्यान्य कई अपूर्व ऐतिहासिक प्रशस्तियां आदि संलग्न की गई हैं, इन ग्रन्थोंके साथ-ही-साथ विद्वानोंके करकमलोंमें सुशोभित होनेको तैयार हो रहा है ।

प्रस्तुत ग्रन्थका प्रथम मुद्रण, बम्बईके सुप्रसिद्ध निर्णयसागर प्रेसने, सन् १९०९ में किया था, जिसका संपादन हमारे मान्य मित्र और कर्तमानमें बडोदाके राजकीय पुरातत्त्व विभागके मुख्य नियामक, ज्ञानरत्न डॉ० हीरानन्द शास्त्री, एस्. ए. एस्. एल्. ओ. डी. लिट्. (रिटायर्ड गवर्नमेंट एधिप्रोफेसिट) ने किया था । एक तो शास्त्री महाशयका वह शायद प्रथम ही प्रथम संपादन कार्य था और दूसरा यह कि उनको जो हस्तलिखित प्रतियां संशोधनार्थ उपलब्ध हुई थी वे प्रायः अशुद्धिबहुल थीं; इसलिये उस आशुतिमें अशुद्धियोंकी खूब भरमार रह गई । तो भी शास्त्री महाशयके उस प्रकाशनसे यह प्रभावकचरित्र यथेष्ट प्रसिद्धिमें आ गया और सर्वसाधारण अन्यासियोंके लिये बड़ा उपयोगी सिद्ध हुआ । सन् १९३०—३१ में, शास्त्रीजी इसकी पुनरावृत्ति निकालनेका उद्योग करने लगे;

और पूर्यपाद प्रवर्तक श्रीमान् कान्तिविजयजी महाराज द्वारा, पाटणके भण्डारोंमेंसे इसकी पुरातन प्रतियां मंगवा कर, ग्रन्थका पुनः संशोधन करने लगे। प्रायः इसी समय, हमने भी इस 'सिंची जैन ग्रन्थमाला' का कार्य प्रारंभ किया और इसमें प्रबन्धचिन्तामणि आदि सभी प्रधान ग्रन्थ जैन ऐतिहासिक ग्रन्थोंका, अपने ढंगसे उत्तम प्रकारका, प्रकाशन करनेका आयोजन किया। डॉ० महोदयने हमारे इस आयोजनकी खबर पा कर अपना कार्य स्थगित कर दिया; और हमारी प्रार्थना पर, पाटणके भण्डारकी वे हस्तलिखित प्रतियां, विद्वद्रत्न मुनिवर श्रीपुण्यविजयजी महाराजकी सूचनानुसार, हमारे पास भेज दीं। यहां पर हम अपने इन सौहार्दशील शास्त्री महाशयके अनन्य सौजन्यके प्रति, बड़ी कृतज्ञताके साथ, हार्दिक आभारभाव प्रदर्शित करना अपना कर्तव्य समझते हैं।

प्रस्तुत आहृतिके संपादनमें हमने मुख्यतया निम्न लिखित प्रतियोंका उपयोग किया है—

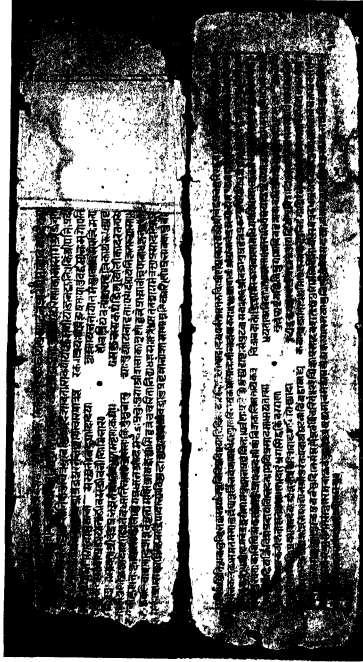
A संज्ञक प्रति—यह प्रति पाटणके संघके भण्डारकी है। इसकी पत्र संख्या १४३ है जिनमेंसे बीचमेंके दो-एक पत्र लुप्त हो गये हैं। यद्यपि यह कागज-न्दी-की प्रति, तथापि इसके पन्नोंका रंग-ढंग ताड़पत्रके पन्नोंका-न्ता है। इसका कागज खुर्दरा और कुछ मोटा है। इसके पन्नोंकी लंबाई प्रायः १४ इंच और चौड़ाई ३½ इंच जितनी है। पन्नेके प्रत्येक पार्श्व पर ११-११ पंक्तियां लिखी हुई हैं। प्रथम पत्रके दूसरे पार्श्वसे लिखान प्रारंभ किया गया है। इसमें दाहिने भागकी तरफ, २½ + ३½ इंच जितनी जगह कोरी छोड़ रखी है जिसमें किसी तीर्थंकरकी प्रतिष्ठा—जैसी की अन्य दूसरी प्रति B में उपलब्ध है—चित्रित करनेकी कल्पना होगी। इसी तरह दूसरे पत्र के प्रथम पार्श्वमें भी दाहिने भागकी ओर, उतनी ही जगह, किसी अन्य—आचार्य वगैरहकी—प्रतिष्ठाके लिये कोरी रखी गई है। माध्यम होता है तत्काल कोई चित्रकार न मिलनेसे इसमें वे चित्र अंकित नहीं किये गये। प्रतिके अन्तमें लिपिकार वगैरहका कोई नाम निर्देश नहीं है इसलिये यह ठीक ठीक तो नहीं कहा जा सकता कि यह कबकी लिखी हुई है। परंतु इसकी लिखावट और कागज आदिकी स्थितिको देखते हुए, अनुमान किया जा सकता है कि यह वि० सं० १४०० के पूर्व, २५-५० वर्षके अरसेमें लिखी हुई होनी चाहिए। और इस दृष्टिसे यह, हमें प्राप्त सब प्रतियोंमें प्राचीनतम है। इसकी वाचना प्रायः शुद्ध है। शायद लिपिकारको, उस पुरातन आदर्शका कोई कोई अक्षर समझमें नहीं आया है जिसके ऊपरसे उसने अपनी इस प्रतिकी नकल की है, इसलिये उसने बीच बीचमें कोई कोई पंक्तिमें, उस अक्षरके लिये '—' ऐसी खाली शिरोरेखा दे कर कोरी जगह छोड़ दी है। पीछेसे किसी विद्वान्ने इस प्रतिका कुछ संशोधन भी किया है और जो कोई अशुद्धि उसकी समझमें आई उसे सुधारा भी है।

B संज्ञक प्रति—यह प्रति भी पाटणके संघके ही भण्डारकी है। इसकी पत्र संख्या १११ है। इसका कागज कुछ मृदुल्यम और कुछ पतला है। इसके पन्नोंकी लंबाई १०¾ इंच और चौड़ाई ४¾ इंच जितनी है। पन्नेके प्रत्येक पार्श्वपर १७-१७ पंक्तियां लिखी हुई हैं। लिपि सुन्दर है पर वाचना वैसी शुद्ध नहीं है। पाठ-अशुद्धि बहुत उपलब्ध होती है। यह संवत् १५५६ में, गंभीरपुरमें, आगमगच्छके यति अमरसागरके हाथकी लिखी हुई है। यद्यपि अमर-सागरने अपने नामको उपा० (उपाध्याय) के बड़े विशेषणसे विभूषित किया है, परंतु उस शब्दके पहले 'शिष्यानु-शिष्य' के बदले लिखे हुए 'शय्यानुशय्य' और 'लिखित' के बदले 'लखित' शब्द लिखा हुआ देख कर मानना पड़ता है कि लिपिकारको संस्कृतका कुछ भी ज्ञान नहीं था। और इसीलिये उसने प्रतिलिपि करनेमें बहुतसी अशुद्धियां लिख डाली हैं। लिपिकारने अपने समय आदिका परिचय कराने वाला निम्न लिखित अन्तिम पुष्पिका-लेख लिखा है—

“ऋतु-बाण-बाण-चंद्र वर्षे पोषे च बहुलप्रतिपत्तौ गुरुवार पुष्य ऐंद्रे गंभीरपुरे च इव-मल्लिषत् ॥ ॥ स्वस्ति श्री संवत् १५५६ वर्षे शाके १४२१ प्रवर्तमाने पोसमासे अक्षितपक्षे

सिंघी जैन ग्रन्थमाला]

[प्रभावकचरित]

प्रभावकचरितकी A संश्लोक प्रतिके आदि और अन्तके पत्रकी प्रतिकृति ।

**प्रतिपत्तिधौ शुक्बासरे ऐंद्रयोगे गंभीरपुरे श्री श्री आगमगच्छे श्रीमहोपाध्याय श्रीबुद्धि-
सागर शष्यानुशष्य उपा० अमरसागरेण श्रीप्रद्युम्नसुरिकृतं प्रभावकचरितं महोद्यमेन
लखितमिदं ॥ यत्नेन पालनीयं ॥ शुभं भूयात् ॥”**

संस्कृतका ज्ञान न होनेसे लिपिकारने ग्रन्थकारका नाम भी ठीक नहीं समझ पाया और इससे ‘प्रभावचन्द्रकृत’ के बदले इसको ‘प्रद्युम्नसुरिकृत’ लिख दिया है। शायद ग्रन्थके अन्तमें, सबसे पीछे ‘श्रीप्रद्युम्नमुनीन्दुना विशदितः’ यह वाक्य आया हुआ देख कर प्रद्युम्नसुरि-ही-को इसका कर्ता उसने समझ लिया है।

इस प्रतिमें ग्रन्थकारकी अन्तिम ग्रन्थ-प्रशस्ति नहीं लिखी गई है। इस प्रतिके ४१ से ६० तकके २० पत्र किसी दूसरे लेखकके हाथके लिखे हुए हैं। इससे माझम देता है कि शायद पीछेसे ये २० पत्रे खोये गये हैं, इसलिये किसी दूसरेने फिरसे लिख कर प्रतिमें रख दिये हैं और इस तरह छुटित प्रतिकी पूर्ति की गई है। इस प्रतिका भी किसी विद्वान्ने कुछ संशोधन किया है और कुछ पदच्छेद आदि करनेका प्रयत्न किया है। कहीं कहीं हासियोंमें संस्कृत शब्दोंका गुजराती अर्थ भी लिखा है और कहीं कहीं प्रसंगोचित सुभाषित भी उद्धृत कर दिये हैं। इन सबको हमने यथास्थान, पृष्ठगत अवस्थान पाठभेदोंके साथ, उद्धृत कर दीं हैं। प्रतिके प्रथम पत्र और द्वितीय पत्रमें दो चित्र चित्रित किये हुए हैं जिनमें पहला चित्र तीर्थकर—महावीरदेव—का है, और दूसरा, शायद ग्रन्थकारके संबन्धका है जिसमें वह अपना ग्रन्थ साधु, साध्वी, श्रावक, श्राविका रूप चतुर्विध संघवाली व्याख्यान-सभामें श्रोताओंको सुनाता हुआ बताया गया है। इन पत्रोंका हाफटोन ब्लाक बनवा कर भी इसके साथ दिया गया है जिससे पाठकोंको चित्रका ठीक वास्तविक दर्शन हो सकेगा।

○ नामक प्रति—यह प्रति भी पाटणके उसी भण्डारमेंकी है। यह अपूर्ण है। इसमें बप्पमहिसुरि चरितके ४२१ श्लोक (मुद्रित पृ० ९७, पंक्ति ५) तकका भाग उपलब्ध है। प्रायः यह पूरी प्रतिका आधा भाग है। माझम देता है भण्डारमेंसे किसीने कभी इस प्रतिका उत्तर भाग बाचने-पढ़नेके लिये लिया होगा; जो चाहे जिस कारणसे, फिर वापस नहीं किया गया और उससे यह प्रति इस भण्डारमें आधी ही रह गई है। कई ग्रन्थ-भण्डारोंमें यह रियाज है, कि जिस किसीको, भण्डारमेंके ग्रन्थकी जरूरत होती है, तो उसे उसकी आधी ही प्रति दी जाती है। उस आधी प्रतिके लैटा देने पर फिर उसका दूसरा आधा हिस्सा दिया जाता है। ऐसी स्थितिमें, यदि किसी कारणवश, दिया हुआ ग्रन्थभाग वापस नहीं आया, तो फिर वह ग्रन्थ उस तरह छुटित दशामें पड़ा रहता है। पुराने भण्डारोंमें जो ऐसे असंख्य ग्रन्थ छुटित दशामें उपलब्ध होते हैं, उसका यही कारण होता है। इस प्रतिके कुल ८१ पत्रे विद्यमान हैं। पत्रोंकी लंबाई १०½ इंच और चौड़ाई ४½ इंच जितनी है। पत्रेकी प्रत्येक बाजूर १३-१३ पंक्तियां लिखी हुई हैं। अक्षर अच्छे हैं किन्तु पाठ बड़ा अशुद्ध है। इस का उपयोग हमने कहीं कहीं—विशेष भ्रान्तिवाले पाठोंको ठीक करने हीके लिये—किया है और कोई विशेष उपयोग इसका नहीं हुआ।

D नामक प्रति—यह प्रति पूज्यपाद श्रीमान् प्रवर्तक श्रीकान्तिविजयजी महाराजके निजी संग्रहकी है। यह प्रति भी अपूर्ण है। लेकिन, ऊपरवाली ○ प्रतिमें जब उत्तर भाग नहीं है, तब इसमें पूर्व भाग नहीं है। इसके पूर्व भागके १०१ पत्रे अनुपलब्ध हैं। इस उत्तर भागमें पत्रसंख्या १०२ से ले कर १९९ तक विद्यमान है। इसका प्रारंभ ठीक मानवृक्षसुरिके चरितसे होता है। इससे माझम देना है, कि शायद लिपिकारने इस प्रतिको लिखा ही दो खण्डोंमें होगा। इससे इसके पूर्व खण्डमें, कोई चरित, जैसा कि ऊपरवाली ○ प्रतिमें मिलता है, खण्डित नहीं

१ ग्रन्थकारके नाम विषयकी ऐसी भरी भूल तो निर्णयसागर की छपी हुई आशुषिके मुखपृष्ठ पर भी छपी हुई है। उसमें प्रभावचन्द्र सुरिके बदले कर्ताका नाम चन्द्रप्रभ सुरि लिखा है जो वास्तवमें ग्रन्थकारके शुद्धा नाम है।

मिलता। यह प्रति भी A संज्ञक प्रतिके समान ताडपत्रके पन्नोंके ढंगकी है। इसका कागज है तो कुछ मोटा ही—लेकिन कुछ मुलायम है। इसके पन्नोंकी लंबाई ११ इंच और चौड़ाई $3\frac{1}{4}$ इंच जितनी है। पन्नेके प्रत्येक पार्श्वपर ११—११ पंक्तियाँ लिखी हुई हैं। इसकी लिपि बहुत ही सुन्दर है और वाचना भी प्रायः शुद्धतर है। इसके पन्नोंके मध्य भागमें, चतुष्कोणकारमें कुछ जगह बिनालिखी छोड़ी गई है जिसमें गेरूने रंगका गोल चन्द्रक बनाया गया है और उसके ठीक मध्यमें छेद कर दिया गया है। इस छेदमें सब पन्नोंको एकसाथ बान्ध रखनेके लिये सूतकी डोरी पिरोई जाती थी।

प्रायः तेरहवीं शताब्दीमें जब इस देशमें कागजका प्रचार शुरू हुआ, तब ताडके पत्तोंके बदले कागजके पन्नों पर ग्रन्थ लिखने शुरू हुए। लेकिन ये कागजके पन्ने उसी आकार और नापके बनाए जाते थे जैसे ताडके पत्ते होते थे। यानि लंबाईमें अधिक और चौड़ाईमें कम। इससे पन्नेमें लिखान कम समता था और इसलिये बड़े ग्रन्थोंके लिये सौ दोन्सी और उससे भी अधिक संख्याके पन्नोंकी आवश्यकता होती थी। किसी किसी बृहत्काय ग्रन्थके लिये तो ५००—७०० जितने पन्ने भी पर्याप्त नहीं होते थे। इन अधिक संख्यावाले पन्नोंकी पोथीको ठीक ढंगसे बान्ध रखनेके लिये, पन्नोंके मध्यमें छेद कर, उसमें सूतकी डोरी पिरोई जाती थी। पन्नोंकी रक्षाके लिये उनके ऊपर और नीचेकी ओर उसी नापकी एक-एक लकड़ीकी पतलीसी पट्टी रखी जाती थी और उन पट्टियोंके समेत, उस डोरीसे उस पुस्तकको बान्ध दी जाती थी। ताडपत्रकी पुस्तकोंको इस प्रकार डोरीमें बान्धे बिना व्यवस्थित रखना कठीन रहता है। पत्ते चिकने होनेसे और चौड़ाईमें छोटे होनेसे, अधिक संख्यामें, वे एक साथ सरलतासे जम कर नहीं रह सकते और इधर-उधर खिसकते रहते हैं। इसलिये उनको जमा कर व्यवस्थित रूपमें रखनेके लिये इस प्रकार उनको डोरीमें बान्ध रखना अत्यन्त आवश्यक होता है। कागजके पन्ने भी प्रारंभमें जब, जैसा कि ऊपर कहा गया है, उन ताडके पत्तोंके जैसे ही लंबाई-चौड़ाईवाले बनाये गये तब उनको भी उसी प्रकार डोरीमें बान्ध रखना आवश्यक रहा। पर, पीछेसे अनुभवसे मादूम हुआ कि कागजके पन्ने तो और और आकारमें भी बनाये जा सकते हैं और वैसा करनेसे पुस्तकोंके लिखनेमें तथा रखनेमें भी कहीं अधिक सुविधा हो सकती है। तब फिर कागजके पन्नोंकी लंबाई-चौड़ाईमें परिवर्तन किया जाने लगा। यानि लंबाई कम की गई और चौड़ाई बढ़ाई गई। बहुत वर्षों तक इसका कोई निश्चित और व्यवस्थित परिमाण नहीं रहा। जिसको जो आकार और माप अच्छा लगता वह उस तरहके पन्ने बना लेता। यही सबब है कि प्रस्तुत ग्रन्थकी A प्रतिके पन्नोंकी लंबाई जब १४ इंच और चौड़ाई $3\frac{1}{2}$ इंच है, तब D प्रति की लंबाई ११ इंच और चौड़ाई $3\frac{1}{4}$ इंच है। पर धीरे धीरे यह माप स्थिर होने लगा और प्रायः १५ वीं शताब्दीमें अधिक व्यवस्थित और निश्चित रूपमें व्यवहृत होने लगा। यह माप प्रायः ऐसा रहा है—लंबाईमें १० से ११ इंच और चौड़ाईमें ४ से ५ इंच। १५ वीं शताब्दीके कुछ ग्रन्थोद्धारकोंने, प्रथम कुछ इससे भी बड़े आकारको पसन्द किया मादूम देता है। उस समयके भण्डारोंमें जो ग्रन्थ लिखाये गये उनमेंसे प्रायः बहुतांका आकार लंबाईमें ११ से १२ इंच तकका और चौड़ाईमें ५ से ६ इंच तकका है। पर पीछेसे यह आकार कुछ असुविधाजनक मादूम दिया, और इसलिये बादमें प्रायः लंबाई-चौड़ाईमें, जैसा कि ऊपर बताया गया है, एक-एक इंच कम कर दिया गया। १५ वीं शताब्दीके बादके लिखे हुए जो हजारों पुस्तक जैन ग्रन्थ-भण्डारोंमें उपलब्ध होते हैं, उनका अधिकांश प्रायः इसी आकारका है। यह आकार जैन साधुओंको इतना अधिक पसन्द आ गया है कि, अब इस मुद्रणकलाके जमानेमें भी, उपयोगिता-अनुपयोगिताका कुछ अधिक विचार न कर, वे प्रायः इसी आकारमें, अपना ग्रन्थ-प्रकाशन-कार्य करते रहते हैं। अस्तु।

इस D प्रतिके पन्नोंके अंकोंमें एक विशेषता है, और वह यह कि इसके प्रत्येक पन्ने पर दो तरहसे अंक लिखे गये हैं। पन्नेके दाहिने हाँसिये पर, ठीक मध्य भागमें, अन्यान्य पोथियोंकी तरह ही, देवनागरीके चाट्ट अंक, जैसे—

१०१-१०२-१०३ इत्यादि, लिखे गये हैं। पर हासियेके बायें पार्श्व पर, तांडपत्रकी पुरानी पोथियोंके ढंग पर, सकेतिक अंक भी लिखे हुए हैं। जैसा कि

१०२ के अंकके लिये सु। १०३ के लिये सु। १०९ के लिये सु। और ११० के लिये सु।
 २ ३ ९ ०

ऐसे संकेत हैं। तांडपत्र पर लिखे हुए ग्रन्थोंके पन्नोंपर प्रायः इसी तरहके, चाट्ट और सकेतिक, दोनों प्रकारके अंक लिखे रहते हैं।

इस प्रतिके अन्तमें लिखनेवालेका नाम और समयादिका निर्देशक उल्लेख कोई नहीं मिलता, इसलिये इसका ठीक समय ज्ञात नहीं हो सकता; तो भी इन सकेतिक अक्षरोंके अवलोकनसे और प्रतिकी स्थितिको देखनेसे मालूम होता है कि यह भी प्रायः, वि० सं० १४०० के पूर्व-ही-की लिखी हुई होनी चाहिए। हमारे पासकी प्रतियोंमें, A के बाद, प्राचीनताकी दृष्टिसे इसका दूसरा स्थान है। इसके अन्तमें भी ग्रन्थकारकी प्रशस्ति विद्यमान है।

N संकेत—निर्णयसागर प्रेस द्वारा प्रकाशित, डॉ० हीरानन्द शास्त्रीकी उक्त मुद्रित आबुत्तिको हमने, निर्णयसागरके नाम पर N अक्षरसे संकेतित किया है। इसके उपरान्त, मुख्यतया ऊपर बतलाई हुई इन ४ पुरानी पोथियोंके आधार पर, प्रस्तुत आबुत्तिका संशोधन और संपादन किया गया है। इनके अतिरिक्त, पुताके भाण्डारकर ओरिएन्टल रीसर्च इन्स्टीट्यूटमें संरक्षित राजकीय ग्रन्थसंग्रहकी १ प्रति, तथा अहमदाबादके डेअरके उपाश्रयवाले जैन ग्रन्थभण्डारकी १ प्रति भी मंगवाई गई थी, किन्तु उनकी अनुपयोगिता देख कर, उनका कुछ उपयोग नहीं किया गया और इसलिये उनके कोई संकेत नहीं दिये गये। इस प्रकार इन ग्रन्थभण्डारोंमेंसे, हमें जो ये प्राचीन पोथियाँ प्राप्त हुईं और उनसे इस ग्रन्थके संपादनमें जो विशिष्ट सहायता प्राप्त हुई, इसलिये हम यहां पर इन प्रतियोंके प्रेषक सज्जनोंका हार्दिक आभार मानते हैं और तदर्थ अपनी कृतज्ञता प्रकट करते हैं।

✽

यह प्रभावक चरित्र, एक बड़े महत्त्वका ऐतिहासिक ग्रन्थ है। विक्रमकी १ ली शताब्दीसे लेकर १३ वीं शताब्दीके पूर्वभाग तकके, प्रायः साढ़े बारह सौ वर्षमें, होनेवाले जैन खेतांबर संप्रदायके सबसे बड़े महान् प्रभावक, संरक्षक और शास्त्रकार आचार्योंके कार्य-कालपर और गुण-गौरवका इस ग्रन्थमें बहुत अच्छा संकलन किया गया है। ग्रन्थकारको अपने ग्रन्थके निर्माण करनेमें मुख्य प्रेरणा मिली है कलिकाळ सर्वज्ञ हेमचन्द्र खुरिकी कृतितसे। हेमचन्द्र खुरिने त्रिष-ष्टिशलाकापुरुषचरित्रकी रचना की, और फिर उसके परिशिष्ट रूपमें, भगवान् महावीर देवके बाद होनेवाले वज्र-स्वामितकके आचार्योंके चरित्रका वर्णन करनेवाले स्वविरावलचरितके नामसे एक परिशिष्टपर्वकी भी रचना की। हेमचन्द्र खुरिके इस परिशिष्टपर्वको देख कर प्रभावचन्द्र कविको कल्पना हुई कि—जहासे हेमचन्द्र खुरिने आचार्योंका चरित्रवर्णन बाकी छोड़ दिया है, वहासे प्रारंभ कर, यदि हेमचन्द्र खुरि तकके आचार्योंके चरित्र-वर्णनका एक ग्रन्थ बनाया जाय तो वह जैन इतिहासके दर्शनमें बड़ा उपयुक्त होगा। यह सोच कर कवि प्रभावचन्द्रने इस प्रभावक चरितकी रचना की; और कहना चाहिए कि उन्होंने अपने उद्देशमें संपूर्ण सफलता प्राप्त की। ग्रन्थकार कहते हैं कि—उन्होंने अपने ग्रन्थमें जो इतिहास (इतिहास) का वर्णन किया है वह, कुछ तो प्राचीन ग्रन्थोंके आधार परसे लिया गया है और कुछ बहुश्रुत विद्वान् मुनियोंके पाससे सुना गया है। इसमें प्रथित किया हुआ यह इतिहास कितना विश्वस्त, कितना उपयुक्त और कितना निस्तुत है इसकी विशेष चर्चा तो इस ग्रन्थका जो हिन्दी भाषान्तर प्रकट किया जायगा उसमें की जायगी।

इस ग्रन्थमें न केवल जैन आचार्योंका ही इतिवृत्त प्रयत्न है, परंतु साथमें तत्कालीन अनेकों राजाओं, प्रधानों, विद्वानों, कवियों और अन्यान्य महा जनोके भी प्रसंगोपात्त कितने ही महत्त्वके उल्लेख और ऐतिहासिक तथ्य अन्तर्निहित हैं। चक्रवर्ती सम्राट् हर्षवर्द्धन, प्रतिहार सम्राट् अमराज (नागावलोका), विष्णुविलासी परमार नृपति भोजदेव, चालुक्य चक्रवर्ती भीमदेव, सिद्धराज जयसिंह और परमार्हत राजर्षि कुमारपाल आदि कई इतिहासप्रसिद्ध राजाओं, एवं कविचक्रवर्ती भट्ट बाण, कविराज वाक्पति, महाकवि माधव, सिद्धसारखत धनपाल, कवीन्द्र श्रीपाल आदि भारतके साहित्य-सम्राटोंकी भी इसमें कितनीक विषयस्त ऐतिहासिक घटनाएं उल्लिखित हैं, जिनका सूचन अन्यत्र अप्राप्य है।

रचनाकी दृष्टिसे भी यह ग्रन्थ उच्च कोटिका है। इसकी भाषा प्रावाहिक हो कर प्रासादिक है। वर्णन सुसंबद्ध और सुपरिमित है। कहीं भी अतिशयोक्ति या असंभवोक्ति दृष्टिगोचर नहीं होती। महाकवि और प्रभावशाली धर्माचार्योंका ऐतिहासिक वर्णन करनेवाला इसकी कोटिका और कोई दूसरा ग्रन्थ समग्र संस्कृत साहित्यमें उपलब्ध नहीं है।

✽

जिस तरह प्रबन्धचिन्तामणिके वर्णनके साथ सम्बन्ध रखनेवाले अन्यान्य प्रकीर्ण प्रबन्धोंका संग्रहात्मक 'पुरातनप्रबन्धसंग्रह' नामका पूरकग्रन्थ, प्रबन्धचिन्तामणिके द्वितीय भागके रूपमें प्रकट किया गया है, वैसा ही इस 'प्रभावकचरित' के वर्णनके साथ संबन्ध रखनेवाले प्रकीर्णक प्रबन्धोंका भी एक पूरक ग्रन्थ, तैयार किया जा रहा है, जिसमें प्राकृत और संस्कृत भाषाओंमें उपलब्ध ऐसे अनेकानेक प्राचीन चरितों—प्रबन्धोंका महत्त्वका संग्रह होगा।

इन चरितों—प्रबन्धोंके अवलोकनसे विद्वानोंको इस विषयकी बड़ी विशिष्ट बातें ज्ञात होंगी कि जैन धर्मको जो यह रूप मिला है वह किन महान् विद्वान् और प्रभावशाली आचार्योंके कृतित्वका फल है। किस तरह जैन दर्शनको धीरे धीरे एक संघटित जनसंघ और धार्मिक समुदायका रूप मिला, किस तरह अन्यान्य धर्मके महापण्डितोंके साथ वाद-विवादकी प्रतिस्पर्द्धामें उतर कर जैन आचार्योंने अपने धर्मकी स्थिति और प्रतिष्ठा बढाई, किस तरह जैन धर्मानुयायी स्वतंत्र जातियोंका और कुलोंका संगठन हुआ, किस तरह जैन तीर्थों और मन्दिरोंका निर्माण हुआ, किस तरह जैन वाह्यमयका ऐसा विशाल और अद्वय विकास हुआ, किस तरह जैन धर्मके इतने संप्रदायों और गच्छोंका आविर्भाव हुआ और कैसे उनमें पक्ष-विपक्ष बने—इत्यादि विषयक, जैन धर्म और जैन समाजके क्रम-विकास या क्रम-परिवर्तनका सारभूत और तथ्यपूर्ण इतिहास इन प्रबन्धोंके अध्ययन-मननसे उत्तम प्रकार हो सकेगा।

कार्तिक शुक्ल १५, वि० सं० १९९७

भारतीय विद्याभवन,
आनप्रसिद्ध(आन्ध्र): बम्बई.

- जिन बिजय

श्रीप्रभाचन्द्रसूरिविरचितं प्रभावकचरितम् ।

[अ थ प्रा स्ता वि क म् ।]

॥ ॐ नमः श्रुतदेवतायै* ॥

अर्हत्त्वं स्तुमो विश्वशासनोन्नतिकारकम् । यत्प्रसादेन पूर्वेऽपि महोदयपदं ययुः ॥ १ ॥
श्रीसर्वमङ्गलोद्भासी वृषकेतुरनङ्गभिन् । शम्भुर्गणपतिस्तीर्थनाथ आद्यः पुनातु वः ॥ २ ॥
हरिणाङ्को न-भोगश्रीर्जनतापापहारकः । महाबलः प्रभुः शान्तिः पातु^१ चित्रं^२ ध्रुवस्थितिः ॥ ३ ॥
दशावतारो वः^३ पायात्^४ कमनीयाञ्जनयुतिः । किं श्रीपतिः प्रदीपः किं न तु श्रीपार्थतीर्थकृत् ॥ ४ ॥ 5
यद्गोब्रजश्चरत्^५ भव्यगोचरे पात्रपूरकः । श्रेयःपीयूषतः पातु वर्द्धमानः स गोपतिः^६ ॥ ५ ॥
सा पूर्वांगमिता गोदा^७ सुमनोऽर्च्या सरस्वती । बहुपादोदया न्यस्ता येन तं गौतमं स्तुवे ॥ ६ ॥
सम्पतिः सत्पदार्थानां यत्प्रसादान् प्रजायते । जीवसञ्जीवनीं नौमि भारतीं च श्रियं च ताम् ॥ ७ ॥
यद्दत्तैकार्यरूपस्य वृद्धिः कोटिगुणा भवेत् । श्रीचन्द्रप्रभसूरीणां तेषां स्यामन्त्रः कथम् ॥ ८ ॥
सज्जनः स कथं^९ जिष्णुर्योऽलीकादरतत्परः । परावर्णं गुणीकृत्य दोषोद्योगं^{१०} दधाति न^{११} ॥ ९ ॥ 10
असन्तः किमु न^{१२} स्तुत्याः स्तुत्यां येऽनाहताः परम् । दीपयन्ति कृताभ्यासाः^{१३} क्षणवीक्षणतः^{१४} क्षणे ॥ १० ॥
कलौ युगप्रधानः^{१५} श्रीहेमचन्द्रः प्रभुः^{१६} पुरा । श्रीशलाकानृणां वृत्तं प्रास्तावीन् नृपबोधकृत् ॥ ११ ॥
श्रुतकैवलिनो^{१७} षण्णां दशपूर्वधृतामपि । आवज्जस्वामिवृत्तं च चरितानि व्यधत्त सः ॥ १२ ॥
ध्याततन्नाममन्त्रस्य प्रसादान् प्राप्तवासनः^{१८} । ऽआरोक्ष्यन्निव^{१९} हेमाद्रिं पादाभ्यां विश्वहास्यभूः^{२०} ॥ १३ ॥
श्रीचञ्जानुप्रवृत्तानां शासनोन्नतिकारिणाम् । प्र भा व क मुनीन्द्राणां वृत्तानि कियतामपि ॥ १४ ॥ 15
बहुश्रुतमुनीशेभ्यः प्राग्न्येभ्यश्च कानिचित् । उपश्रुत्येतिवृत्तानि वर्णयिष्ये कियन्त्यपि ॥ १५ ॥—विशेषकम् ।
श्रीदेवानन्दशैक्ष^{२१} श्रीकनकप्रभशिष्यराद् । श्रीप्रद्युम्नप्रभुर्जीयाद् ग्रन्थस्यास्यापि शुद्धिकृत् ॥ १६ ॥

* C ॐ नमः श्रीश्रुतं ; B ॐ नमो श्रीजिनाय । उपाध्यायश्रीमुनितागरपरमगुरुभ्यो नमः ।; N ॐ नमो भगवते श्रीपार्श्वनाथाय ।

1 B पातुभिः । 2 N युवं । 3 N नः । † 'रम्य' इति B टिप्पणी । ‡ 'बाणी' इति B टि० । 4 C चरत् । 5 B गोपति । 6 N मोदा । 7 B सुमनोदये । 8 C N जिष्णुः । 9 A दोषोद्योगं । 10 N नः । 11 N किमुत । 12 B क्षणः । 13 B तक्षणे । 14 N प्रधानः । 15 B प्रभुः । 16 N श्रीवज्रः । 17 C वासतः । † 'चडिडू' इति B टि० । 18 N आरोक्षः । 19 B भू । 20 B शिष्यः ।

श्रीवज्रो रक्षितः श्रीमानार्यनन्दिल इत्यपि ।
 सूरिः श्रीकालाचार्य^१-पादलिप्तप्रभुस्तथा ॥ १७ ॥
 रुद्रदेवप्रभुः^२ सूरिः अमणसिंह इत्यपि ।
 अथार्यस्वपुटः^३ सूरिर्महेन्द्रश्च प्रभावकः ॥ १८ ॥
 5 सूरिर्विजयसिंहश्च जीवदेवमुनीश्वरः ।
 वृद्धवादी सिद्धसेनो हरिभद्रप्रभुस्तथा ॥ १९ ॥
 मल्लवादिप्रभुर्षप्पभट्टिः कोविदवासवः ।
 श्रीमान्तुंगसूरिः श्रीमानदेवो मुनीश्वरः ॥ २० ॥
 सूरिश्च सिद्धव्याख्याता श्रीमान् वीरगणिः^४ प्रभुः ।
 10 वादिवेतालथिरुदः शान्तिसूरिः प्रभुस्तथा ॥ २१ ॥
 श्रीमान् महेन्द्रसूरिः श्रीधनपालेन संगतः ।
 सूर्याचार्यप्रभुः श्रीमान् कृतभोजसभाजयः ॥ २२ ॥
 श्रीमानभयदेवश्च वीराचार्यः कवीश्वरः ।
 देवसूरिर्गुरुः^५ श्रीमान् हेमचन्द्रप्रभुस्तथा ॥ २३ ॥-सप्तभिः कुलकम् ।
 15 माहशोऽल्पमतिः कीदृगेतेषां गुणकीर्तने ।^६ कलध्वनिं सितास्वादे मूकोऽपि कुरुतेऽथवा ॥ २४ ॥
 एतच्चरितशास्त्रिभ्यः संमील्य सुमनश्चयम् । तद्वृत्तमालासुहृदामां^७ गुम्फिष्यामि गुरोर्गिरा ॥ २५ ॥

१. वज्रस्वामिचरितम् ।

- § १. निधिः सौभाग्यभाग्यस्य नाम यस्यादिमङ्गलम् । वज्रस्वामिभिर्भोः^१ पूर्वं वृत्तं तस्य मयोच्यते ॥ २६ ॥
 अस्त्यवन्तीति देशः क्षमासरसीसरसीरुहम् । यद्गुणप्रामरङ्गेण वदस्वये रमा-गिरौ ॥ २७ ॥
 तत्र तुम्बवन्नो नाम निवेशः क्लेशवर्जितः । अभूवन् यस्य वासाय नाकिनोऽप्यभिलाषुकाः ॥ २८ ॥
 तत्र श्रेष्ठी धनो नाम कामधुक-कल्पपादपौ । अमानमानयद्दानजितौ त्रिविधमाश्रितौ ॥ २९ ॥ 5
 तस्यार्थिजनं दौःस्थित्युत्तोच्छेदमहाकिरिः* । पुत्रो धनगिरिर्नाम कामप्रतिमविग्रहः ॥ ३० ॥
 आवाल्यादप्यवाल्याभविषेकच्छेकमानसः । नाभिलाषी परिणये प्रणयेषु^२ महात्मनाम् ॥ ३१ ॥
 धनपालाल्यया तत्र व्यवहारी महाधनः । यद्वक्ष्मीवीक्षणाद्वक्ष्मीपतिराविश्वदम्बुधिम्^३ ॥ ३२ ॥
 तस्यार्थसमितः^४ पुत्रः सुनन्दा च सुताऽभवत् । तयोः समागमस्तत्र लक्ष्मी-कौस्तुभयोरिव ॥ ३३ ॥
 सुनन्दां यौवनोद्भेदमेदुराङ्गी विलोकयन् । बरं धनगिरिं दध्यौ तत्पिता गुणगौरवान् ॥ ३४ ॥ 10
 तत्सुतः समितो^५ मेहवासेऽपि यतिवद्वसनै^६ । यायावरेषु भोगेषु बैराग्यं परमं दध्यौ ॥ ३५ ॥
 श्रुतश्रीखण्डमलयगिरिः^७ सिंहगिरिः प्रभोः^८ । स दीक्षामग्रहीन्^९ पार्श्वे पार्श्वे निवृत्तिवेश्मनः ॥ ३६ ॥
 अन्यदा धनपालश्च प्रोचे धनगिरिं सुधीः । सागरस्येव रेवाऽस्तु सुनन्दा ते परिग्रहे ॥ ३७ ॥
 स ग्राह् ज्ञातवत्कार्यं^{१०} भवतां भवचारके^{११} । सुहृदां सहृदां^{१२} किं स्याद् बन्धनं कर्तुमौचिति ॥ ३८ ॥
 प्रोवाच धनपालोऽपि पुरा श्रीऋषभप्रभुः^{१३} । “ऋणवद्भोगकर्मदं भुक्त्वा मुक्तो भवार्णवान् ॥ ३९ ॥ 15
 न चातुचित्तमेतत् तन्मानिन् । मानय मद्गिरम् । मानसेऽतिविरक्तेऽपि मेने तत्प्रश्रयाद्यां सः ॥ ४० ॥
 उदुवाह शुभे लभे संलभे^{१४} सततोत्सवैः । अनासक्तः स विपयान् बुभुजे मर्यादुर्लभान् ॥ ४१ ॥
 स वैश्रमज्जातीयसामानिक^{१५} सुरोऽन्यदा । अष्टापदाद्रिशङ्के^{१६} यः प्रत्यवोधीन्द्रभूतिना ॥ ४२ ॥
 सुनन्दाकुक्षिकासारेऽवतीर्णः स्वायुषः क्षये । प्राक्प्रेरणा दत्तसुखप्रेरस्वप्नै^{१७} रहितो दृढम् ॥ ४३ ॥—युगम् ।
 ततो धनगिरिर्धन्यमन्योऽवसरलाभतः । अपृच्छत व्रते पत्नीं तृष्टां पुत्रावलम्बनान् ॥ ४४ ॥ 20
 जरद्वज्जुमिष प्रेमबन्धं छित्त्वा स सत्वरम् । तत्रायातस्य तत्पुण्यैः पार्श्वे सिंहगिरिर्ययौ ॥ ४५ ॥
 व्रतं तत्राददे लोचपूर्वं^{१८} सामायिकोत्तरम् । दुस्तरं स तपस्तप्यमानोऽप्रीयत चानिशम् ॥ ४६ ॥
 § २. पूर्णे कालेऽन्यदाऽसूत सुनन्दा सुतमुत्तमम् । तेजोभी रजदीपानामपि सापल्यदुःखदम् ॥ ४७ ॥
 निजैः प्रवर्तितस्तत्र पुत्रजन्मोत्सवो मुदा । यदीक्षणादनिसिषा दधुः स्व^{१९} नाम सार्थकम् ॥ ४८ ॥
 अजल्पन् तत्र कोऽप्यस्य^{२०} प्रात्राजिप्यञ्च चेन् पिता । महेऽधिकतरो हर्षस्ततोऽत्र समपत्यत ॥ ४९ ॥ 25
 प्राक्यदेवभवज्ञानांशेन संजीव नन्दनः । दध्यावहो महापुण्यो मत्पिता संयमग्रहान् ॥ ५० ॥
 ममापि भवनिस्तारः संभवी संयमाद् यदि । अत्रोपायं व्यवशृञ्च रोदनं शैशवोचितम् ॥ ५१ ॥
 अनेकोल्लापनल्लानदेहसंवाहनादिभिः । गजाश्वकादिवीक्षा^{२१} भिरपरैरपि कौतुकैः ॥ ५२ ॥
 भृशं प्रलोभ्यमानोऽपि न तस्यौ स क्षणं सुखम् । कथं वदति यो जाग्रच्छेते कैतवनिद्रया ॥ ५३ ॥—युगम् ।
 दध्यौ मातापि सोमश्रीवर्त्तस आप्यायको दृशाम् । यदुषकैरवच्छेदप्रदस्तद्धि दुनोति माम् ॥ ५४ ॥ 30
 एवं जग्मुश्च यणमासाः षड्वर्षं शतसंनिभाः । तन्निवेशनमागाञ्च तदा सिंहगिरिर्गुरुः ॥ ५५ ॥

1 B प्रभोः । 2 C जिनः । * 'सूर्य' इति B टि० । 3 N प्रणयेन । 4 B 'दम्बुधरे' । 5 C 'तस्मिन्' । 6 A B संमितौ । 7 C 'वदस्व' । 8 C 'गिरिः' । 9 C प्रभोः । 10 N 'तत्त्वार्थो' । 11 C 'अवध' । 12 A C सुहृदां । 13 A 'ऋषभ' । 14 N तुणः । † 'अल्यमहाद' इति B टि० । 15 N स (तु) तः । 16 N समाधिकः । 17 A 'पदादि' । 18 C 'स्वप्न' । 19 N सामयि । 20 C सं । 21 A B प्रातजि । 22 N 'विवीक्षा' ।

- तत्र गोचरचर्यायां विश्वं धनगिरिर्युनिः । गुरुणाऽऽविदिशे पक्षिशब्दज्ञाननिमित्ततः ॥ ५६ ॥
 अथ बद्धव्यमात्रोपि सच्चित्तचित्तमिश्रकम् । प्राणमेव त्वया सर्वं तद्विचारं विना मुने ! ॥ ५७ ॥
 तथेति प्रतिपेदानस्तदार्थसमिन्निवितः । सुनन्दासदनं पूर्वमेवागच्छदनुच्छयीः ॥ ५८ ॥
 तद्धर्मलाभश्रवणादुपायातः* सखीजनः । सुनन्दां प्राह देहि त्वं पुत्रं धनगिरेरिति ॥ ५९ ॥
- 5 साऽपि निर्वेदिता बाढं पुत्रं संगृह्य वक्षसा । नत्वा जगाद पुत्रेण रुदता खेदिताऽस्मि ते ॥ ६० ॥
 गृहाणैतं ततः स्वस्य पार्श्वे स्थापय चेत् सुखी । भवत्यसौ प्रमोदो मे भवत्वेतावतापि तत् ॥ ६१ ॥
 स्फुटं धनगिरिः^१ प्राह प्रहीष्ये^२ नन्दनं निजम् । परं स्त्रियो वचः पंगुवन्न याति पदात्पदम् ॥ ६२ ॥
 क्रियन्तां^३ साक्षिणस्तत्र विवादहविहेतवे । अद्यप्रभृति पुत्रार्थे न जल्प्यं किमपि त्वया ॥ ६३ ॥
 अतिविन्ना च साऽवादीदत्राऽऽयंसमिती गुनिः । साक्षी सख्यश्च साक्षिण्यो भापे नाऽतः किमप्यहम् ॥ ६४ ॥
- 10 'अजातवृजिनावन्धः'^४ पात्रबन्धे नियोज्य तम् । विरतं रोदनात् तुष्टिपुत्रं संदर्श्य तत्पुरः ॥ ६५ ॥
 बहिःकृतान्तरातिर्विहिता^५ गृहाङ्गणान् । भज्यमानभुजस्तस्य भारादागाद् गुरोः पुरः ॥ ६६ ॥—युग्मम् ।
 आयातन्तं मुमप्रात्रं^६ तं वीक्ष्य संमुखमाययुः । तद्वाहोः पात्रबन्धं च गुरवः स्वकरे व्यधुः ॥ ६७ ॥
 वज्रोपमं किमानीतं त्वयेदं मम हस्तयोः । भारकृन्मुसुचे^७ हस्तान्मयाऽसौ निजकासने ॥ ६८ ॥
 इत्युक्त्वा च समैक्षन्त गुरवस्तं शशिप्रभम् । साध्वास्यचन्द्रकान्तानां सुधास्त्रावनिवन्धनम् ॥ ६९ ॥
- 15 गुरुश्च वज्र इत्याख्यां तस्य कृत्वा समर्पयत् । साध्वीपार्श्वच्छाविकाणां व्यहारी^८दन्यतस्ततः ॥ ७० ॥
 गुरुमक्लथा^९ तद्वाग्यसौभाग्याच्च वशीकृताः । धर्मिनार्यः क्षीरपाणमुख्यशुश्रूषणैः शिशुम् ॥ ७१ ॥
 प्रावर्धयन्निजापत्यधिकवात्सल्यकेलितः । साध्वीनामाश्रये^{१०} रात्रौ वस्त्रदोलाशयं^{११} मुदा ॥ ७२ ॥—युग्मम् ।
 तत्र स्थितो वितन्द्रः^{१२} सन्नङ्गान्येकादशाप्यसौ । साध्वीभिर्गुण्यमानानि निशम्याधिजगाम^{१३} सः ॥ ७३ ॥
 ततो विशेषिताकारं तदीयपरिचर्यया । तत्रायता सुनन्दापि तं निरीक्ष्य द्रव्यं स्पृहाम् ॥ ७४ ॥
- 20 प्रार्थयन्नाथ ताः साध्वीः^{१४} मुनें मे ददतेति सा । ऊचुस्ता वस्त्रपात्राभा गुरुस्थापनिका ह्यसौ ॥ ७५ ॥
 कथं शक्योऽर्पितुं बालस्तस्मादत्रस्थ एव सन् । लाल्यः परं गृहे नेयो न गुर्वनुमतिं विना ॥ ७६ ॥—युग्मम् ।
 § ३. अन्यदा गुरवः प्रापुस्तत्पुत्रं तज्जनन्यपि । नन्दनं प्रार्थयामास गृहिवन् पत्युरन्तिके ॥ ७७ ॥
 स च प्राह नृपादेश इव सन्मर्त्यबागिव । कन्याप्रदानमिव च महतामेकशो वचः ॥ ७८ ॥
 गृहीतमुक्तं जायेत नो बालपरिधानवत् । एवं विमृश^{१५} धर्मज्ञे ! नो वा सन्त्यत्र साक्षिणः ॥ ७९ ॥
- 25 निर्विचारामहा साऽप्यवलेपं न त्यजेद् यदा । संघप्रधानपुरुषैः पर्यच्छेदि^{१६} सुभाषितैः ॥ ८० ॥
 तत्राप्यमानयन्ती सा गता राज्ञः पुरस्तदा । यतयश्च समाहूताः संपेन सह भूयता^{१७} ॥ ८१ ॥
 धर्माधिकरणयुक्तैः^{१८} वृष्टैः^{१९} पश्चादुभावपि । अङ्गीकारं तयोः क्षुत्वा विचारं मुमुदृश ते ॥ ८२ ॥
 एकत्र दुःप्रतीकारा माता पुत्रं प्रयाचति । अन्यत्र संघः श्रीतीर्थनाथैरपि निषेवितः ॥ ८३ ॥
 विचचार स्वयं राजा स्वरुच्या नन्दनो ह्ययम् । यत्पार्श्वे याति तस्यास्तु किं परैर्बहुभाषितैः ॥ ८४ ॥
- 30 ततो माता^{२०} प्रथमतोऽनुज्ञाता तत्र भूयता । क्रीडनैर्भक्ष्य^{२१} भोज्यैश्च मयुरैः सा न्यमंत्रयत् ॥ ८५ ॥
 सुते तथास्थिते राज्ञाऽनुज्ञातो जनको मुनिः । रजोहरणमुद्यम्य^{२२} जगादानपवादगीः^{२३} ॥ ८६ ॥

* 'पादोत्तिनिमिली धर्मलाम' इति B टि० । 1 C N यत् । 2 B निरि० । 3 B प्रहीष्ये । 4 B क्रियतां । 5 C अजान० । 6 N बन्ध० । 7 A N बहिःकृता । 8 B तस्मात् । 9 C आदेशं 'द्राग्यसौगुर भक्ष्यायतरयाश्च' एतादृशो व्यासशिरः पाठः । 10 B 'माभिये' । 11 'क्षोलीबन्ध' इति B टि० । 12 'निवारहित' इति B टि० । 13 'पारंगतः' इति B टि० । 14 B साकम् । 15 A व्यमृशः B N विमृश्य । 16 'परीक्षणी' इति B टि० । 17 A भूयताः । 18 N 'करणे युक्तैः' 15 B पुष्टैः । 16 A C मादुः । 17 B भक्ष० । 18 B N 'मुद्यस्य' । 19 'मायाहित' इति B टि० ।

- वत्स ! त्वं यदि तत्त्वज्ञः संयमाध्यवसायवान् । गृहाण तविदं कर्मरजोहरणहेतवे ॥ ८७ ॥—युग्मम् ।
 उद्वुह्य सृगवत् सोऽथ तदीयोत्सङ्गमागतः । जगद् वचनराभं तच्चारित्रधरणीभृतः^१ ॥ ८८ ॥
 ततो जयजयारावो मङ्गलध्वनिपूर्वकम् । समस्ततूर्यनादोजैसजः^२ समजनि स्फुटः ॥ ८९ ॥
 संघस्यार्वा तदाऽकार्षाद् राजा तद्गुरवस्ततः । स्वं स्थानं मुदिता जम्बुर्धर्मिन्नातपुरस्कृताः ॥ ९० ॥
 दृष्ट्वौ सुनन्दा सौदर्य आर्यपुत्रः सुतोऽपि च । मदीया यतयोऽभूवन्स्तममापीति सांप्रतम् ॥ ९१ ॥ 5
 त्रिवायिकोऽपि न स्तन्यं पयौ वज्रो व्रतेच्छया । दीक्षित्वा^३ गुरुभिस्तेन तत्र मुक्तः समावृक्तः ॥ ९२ ॥
 § ४. अथाष्टवार्षिकं वज्रं कृष्ट्वा^४ साध्वीप्रतिश्रयात्^५ । श्रीसिंहगिरयोऽन्यत्र विजहुः सपरिच्छदाः ॥ ९३ ॥
 तदा चाप्रतिवन्धने तेषां विहरतां सताम् । पर्वतासन्नमेदिन्यामीर्यासमितिपूर्वकम् ॥ ९४ ॥
 वज्रप्राग्भवमित्रैश्च तं दृष्ट्वा जम्भकामरैः । वैक्रियाऽऽविष्कृता^६ मेघमाला तस्य परीक्षणे ॥ ९५ ॥
 कुरंकरस्वरैः केकिकेकारावेण मिश्रितैः । तिलतन्दुलितो^७ नादः श्रुतिस्वायमुधाऽभवत् ॥ ९६ ॥ 10
 नीरैर्नदङ्गिरहामसंभवद्भिर्निरंतरम् । प्राविता भूस्तद्वैतघटितेव तदाऽभवत् ॥ ९७ ॥
 विपुले तस्थिवांसस्ते गिरेरेकत्र कन्दरे । गुरवस्तोयजीवानां विराधनमनिच्छवः ॥ ९८ ॥
 एवं घनाघने घोरे कथंचिद्विरते सति । उपोषिता अपि श्रेयस्तृप्तास्ते सुनयोऽवसन् ॥ ९९ ॥
 जगज्जीवनमोषेण^८ तदा स्रोतोऽपि शङ्कितः । रसावस्थापनाद् विश्वे बभूव^९ प्रकटोदयः ॥ १०० ॥
 आनीय वारिषेर्वारि जगतीपरिपूरणात् । अवसन्ने च पर्जन्ये श्रमात् सुप्त^{१०} इवाध्वनौ ॥ १०१ ॥ 15
 ततस्तस्मादुत्तेन^{११} लेखैर्हृल्लेखशालिभिः । वाणिज्यकारकन्याजात् पारणाय न्यमञ्चि सः ॥ १०२ ॥—युग्मम् ।
 एषणात्रितये चोपयुक्तो भुक्तावनाहतः । तत्र वज्रो ययौ प्राप्य गुरोरनुमतिं ततः ॥ १०३ ॥
 द्रव्य-क्षेत्र-काल-भावेरुपयोगं ददौ च सः । द्रव्यं कूष्माण्डपाकादि क्षेत्रं देशश्च मालवः ॥ १०४ ॥
 कालो^{१२} भीष्मस्तथा भावे विचार्येऽनिमेषा अमी । असृष्टभूकमन्यासा अम्लानकुसुमम्रजः ॥ १०५ ॥
 चारित्रिणां ततो देवपिण्डो नः^{१३} कल्पते^{१४} नहि^{१५} । निषिद्धा उपयोगेन तस्य हर्षं परं ययुः ॥ १०६ ॥ 20
 —त्रिभिर्विशेषकम् ।
 तत्र च प्रकटीभूय प्राणमंस्तं मुनिं तदा । वज्रं सद्गुत्ततेजोभिर्भास्वरं भास्वर्दंशुवत् ॥ १०७ ॥
 अन्यत्र विहरतश्चान्यदा भीष्मनुमध्यतः । प्राग्वदेव सुरास्तेऽसुं^{१६} घृतपूरैर्न्यमञ्चयन् ॥ १०८ ॥
 वज्रे तत्रापि निर्व्यूढे विधां ते व्योमगमिनीम् । ददुर्न दुर्लभं किञ्चित् सद्गम्यानां हि तादृशम् ॥ १०९ ॥
 § ५. बाह्यभूमौ प्रयातेषु पूज्येष्वथ परेष्वपि । सदेवणोपयुक्तेषु गीताथेषु च गोचरम् ॥ ११० ॥ 25
 अवकाशं च बाल्यस्य ददन्नापलतस्तदा । सर्वेषामुपधीर्नामग्राहं भूमौ निवेश्य च ॥ १११ ॥
 वाचनां प्रददौ वज्रः श्रुतस्कन्धव्रजस्य सः । प्रत्येकं गुरुवक्त्रेण कथितस्य महोद्यमान् ॥ ११२ ॥
 —त्रिभिर्विशेषकम् ।
 श्रीमान् सिंहगिरिश्चात्रान्तरे वसतिसन्निधौ । आययौ गर्जितौर्जित्यं शब्दं तस्याशुणोश्च सः ॥ ११३ ॥
 दृष्ट्वौ किं यतयः प्राप्ताः स्वाध्यायैः पालयन्ति माम् । निश्चिन्नैकस्य वज्रस्य शब्दं ते तोपतो वसुः ॥ ११४ ॥ 30
 पुनर्दध्यावयं गच्छो घन्यो यत्रेहसः शिशुः । क्षोभोऽस्य मा भूदित्युच्चैःस्वरं नैषेधिकी^{१७} व्यधात् ॥ ११५ ॥

1 A °धरिणी° । 2 N °सयः । 3 N संस्थानं । 4 N दीक्षितो । 5 N कृत्वा । 6 B प्रतिश्रियात् । 7 B वैक्रियाविहृता ।
 8 B °सुनन्तितो, C °संभुलितो । 9 A °चोषेण; C चोषेण । 10 B °वाप्रकृ° । 11 B °स्तप्त° । * 'देवता' इति B टि० ।
 12 A भीष्म । 13 B न । 14 N कल्पते । 15 B नहिः । † 'चेवर' इति B टि० । 16 N नैषेधिकं ।

वज्रोऽपि तं गुरोर्ध्वानं श्रुत्वा लज्जाभयाकुलः । संनिवेश्य^१ यथास्थानं वेष्टिकाः^२ संमुखोऽभ्यगान्^३ ॥११६॥

प्रतिलेख्य ततः पादौ प्रक्षाल्य^४ प्रासुकाम्भसा । पादोदकं बबन्दे च गुरुणा स मुदेक्षितः ॥ ११७ ॥

वैयावृत्यादिषु लपोमोऽवज्ञाऽस्य भवत्विति । ध्यात्वाऽऽहुर्गुरवः शिष्यान् विहारं कुर्महे वयम् ॥ ११८ ॥

सतत्ते प्रोचुरस्माकं कः प्रदास्यति वाचनाम् । ते प्राहुर्वैत्र एवात्र कृतार्थान् वः करिष्यति ॥ ११९ ॥

५ तत् ते तथेति प्रलेच्छन् निर्विचारे गुरोर्वचः । ईदृक्स्वगुरुभक्तभ्यः शिष्येभ्योऽस्तु नमोनमः ॥ १२० ॥

प्रतिलेख्य निषद्यां च तस्यावकाः प्रचकिरे । ततोऽसौ वाचनां दातुमारेभे यतिसंहतेः ॥ १२१ ॥

*शास्त्राणामिति तात्पर्यमनायासेन सोऽभ्यधात् । सुखं यथाऽवगच्छन्ति ते मन्दधिपणा अपि ॥ १२२ ॥

दिनैः कतिपयैरागात् सूरिरभ्युत्थितश्च तैः । तदुदन्तमपृच्छश्च सम्भूयोचुश्च ते ततः ॥ १२३ ॥

पूज्यपादप्रसादेन सञ्जज्ञे वाचनासुखम् । अस्माकं वाचनाचार्यो वञ्च एवास्तु तत्सदा ॥ १२४ ॥

१० श्रुत्वेति गुरवः प्राहुर्मत्वेदं विहृतं मया । अस्य ज्ञापयितुं युष्मान् गुणगौरवमद्भुतम् ॥ १२५ ॥

तपस्याविधिसंशुद्धवाचनापूर्वकं ततः । अधीतवान् मुनिर्वैज्रो यावद् गुर्वांगमागमम् ॥ १२६ ॥

§ ६. गत्वा दशपुरे वञ्चमवन्त्यां प्रैपुराहताः । अध्वेतुं श्रुतशेषं श्रीभद्रगुप्तस्य सन्निधौ ॥ १२७ ॥

स ययौ तत्र रात्रौ च पूर्वहिर्वासमातनोत् । गुरुश्च^५ स्वप्रमाचख्यौ निजशिष्याप्रतो मुदा ॥ १२८ ॥

पात्रं मे पयसा पूर्णमितिः कोऽपि पीतवान् । दशपूर्व्याः समप्रायाः कोऽप्यध्वेता समेप्यति ॥ १२९ ॥

१५ इत्येवं बद्धस्तस्य वञ्च आगात् पुरस्ततः । गुरुश्चाध्यापयामास श्रुतं स्वाधीतमाश्रुतम् ॥ १३० ॥

श्रीभद्रगुप्तसूरिश्च तमध्याय्य पुनर्गुरोः । प्राहिणोत् सन्निधौ तस्यानुज्ञायै समयस्य सः ॥ १३१ ॥

वज्रप्राग्जन्ममुहदो ज्ञानाद् विज्ञाय ते सुराः । तस्याचार्यप्रतिष्ठायां चकुरुत्सवमद्भुतम् ॥ १३२ ॥

सर्वाण्योगानुज्ञां च प्रददुर्गुरवः शुभे । लभे सर्वार्हतां पूतेजस्तत्त्वं तत्र न्यधुमुदा ॥ १३३ ॥

§ ७. गुरौ प्रायाद् दिवं प्राप्ते वञ्चसामिप्रसुर्ययो । पुरं पाटलिपुत्राध्ययुवाने समवामरन् ॥ १३४ ॥

२० अन्यदा स कुरुपः सन् धर्मं व्याख्यानयद् विभुः । गुणानुरूपं नो रूपमिति तत्र जनोऽवदत् ॥ १३५ ॥

अन्येगुश्चरुरूपेण धर्माख्याने कृते सति । पुरश्चोभमयान् सूरिः कुरुपोऽभूज्जनोऽब्रवीत् ॥ १३६ ॥

प्रागेव तद्गुणप्राप्तमगानात् साध्वीभ्य आहता । धनस्य श्रेष्ठिनः कन्या रुक्मिण्यत्रान्वरज्यत ॥ १३७ ॥

बभापे जनकं स्त्रीयं सत्यं मद्रापितं शृणु । श्रीमद्वञ्चाय मां यच्छ शरणं मेऽन्यथाऽनलः ॥ १३८ ॥

तदामहान् ततः कोटिशतसंख्यधनैर्गुताम् । सुतामादाय निर्मन्यनाथाभ्यर्णे ययौ च सः ॥ १३९ ॥

२५ व्यजिज्ञाप्य नाथं त्वां नाथते मे सुता ह्यसौ । रूपयौवनसम्पन्ना तदेवा प्रतिगृह्यताम् ॥ १४० ॥

यथेच्छदान-भोगाभ्यामधिकं जीवितावधि^६ । द्रविणं गृह्यतामेतत् पादौ प्रक्षालयामि ते ॥ १४१ ॥

अथ श्रीवज्र आह स्म सरलस्त्वं वणिक्वरः । बद्धुमिच्छसि दूरस्थान् स्वयं बद्धः परानपि ॥ १४२ ॥

रेणुना रज्जरासि त्वं कल्पयन् शृणो न च । गर्त्ताकोलेन कुम्भीन्द्रं वायसेन सितच्छदम् ॥ १४३ ॥

सौधं निपादगोहेन क्षारनीरेण चामृतम् । कुद्रव्यविषयास्वादान् तपो मे संजिहीर्यसि ॥ १४४ ॥—युग्मम् ।

३० विषयाः कंबलोद्भासं दधत्यविकटोदयाः । सर्वं धनं महाभोगैरन्यूनं चारकोपमम् ॥ १४५ ॥

एषा^७ मय्यनुरक्ता चेच्छायावदनुगामिनी । मयाऽऽहृतं व्रतं धत्तां ज्ञानदर्शनसंयुताम् ॥ १४६ ॥

श्रुत्वेति प्रतिबुद्धा^{१०} साऽभिलाषगरले हते^{११} । गृहीत्वा संयमं संयमिनीपार्श्वमश्रियन्^{१२} ॥ १४७ ॥

१ B संनिवेशा । २ B वेष्टिका । ३ A व्यधात् ; C ऽलगात् । ४ A C प्राशुका^५ । * B 'शास्त्रं तल' इति B टि० ।

† 'विचक्षणपदं' इति B टि० । ५ A गुरुः शः । † 'सूरिमत्र वीधु' इति B टि० । ६ B 'विधि' । ७ B 'महाभोगे' । ८ B एष ।

९ N मया कृतं ; C मया कृतं । १० B 'बद्धा' । ११ A हते । १२ C 'अश्रित्य' ।

महापरिश्राध्ययनाद् आचाराङ्गान्तरस्थितात् । श्रीवज्रोपेक्षता विद्या तदा गगनगामिनी ॥ १४८ ॥

॥ ८. अष्टद्वेष्टन्यदा तत्राभूद् दुर्मिश्रमतिक्षयम्^१ । सचराचरजीवानां कुर्वतुर्वीर्योऽधिकम् ॥ १४९ ॥

सीदन् संघः प्रभोः पार्श्वमाययौ रक्ष रक्ष नः । वदन्निति ततो वज्रप्रमुलज्जिदधे हृदि ॥ १५० ॥

पटं विस्तार्य तत्रोपवेश्य संघं तदा मुदा । विद्याऽऽकाशगामिन्याऽचलद् व्योम्ना सुपर्णवत् ॥ १५१ ॥

तत्र शय्यातरो दूरं गतस्तृणगवेपणे । अन्वागतो वदन् दीनः^२ सोऽपि न्यस्तारि सूरिणा ॥ १५२ ॥ 5

आययौ मुख्यदेशस्थामचिरेण महापुरीम् । बौद्धशासनपक्षीयनृपलोकैरधिष्ठिताम् ॥ १५३ ॥

सुखं तिष्ठति संघे च सुमिक्षाद् राजसौख्यतः । सर्वपर्वोत्तमं पर्वोऽऽययौ पशुपणाभिधम् ॥ १५४ ॥

राजा च प्रत्यनीकत्वात्^३ कुसुमानि न्यपेधयत् । संघो व्यजिज्ञपद् वज्रं जिनाचोचिन्तयादितः ॥ १५५ ॥

उत्पत्य तत आकाशे काशसंकाशकीर्तिभृत् । माहेश्वर्या^४ उपर्यागान्नगर्याः कोविदार्यमा ॥ १५६ ॥

आरामस्थः पितुर्मित्रमाराभिकगुणाग्रणीः । वज्रं वकुलसिंहाख्यो वीर्य्य नत्वा च संजगौ ॥ १५७ ॥ 10

किमप्यादिश मे नाथ ! कार्यं सूरिरतोऽवदत् । सुमनः सुमनोभिर्मे कार्यमार्थं । कुरुष्व तत् ॥ १५८ ॥

पूज्यैर्व्यावृत्तिवेलायां प्राक्षाणीति निशम्य सः । ययौ देव्याः श्रियः पार्श्वं तं क्षुद्रहिमवद्गिरिम्^५ ॥ १५९ ॥

धर्मलाभाशिपाऽऽनन्द्य तां देवीं कार्यमादिशत् । ददौ सहस्रपत्रं सा देवार्थं करस्थितम् ॥ १६० ॥

तदादाय प्रसुर्वज्रः पितृमित्रस्य सन्निधौ । आययौ विंशतिर्लक्षाः पुष्पाणां तेन ढोकिताः ॥ १६१ ॥

विमाने^६ वैक्रिये^७ ताश्चावस्थाप्यागाश्रिते^८ पुरे । जम्भकैः कृतसङ्गीतोत्सवे गगनमण्डले ॥ १६२ ॥ 15

ध्वनत्सु देवतुर्येषु शब्दाद्वैते विजृम्भिते । तं तदूर्ध्वं समायान्तं दृष्ट्वा बौद्धाश्चमत्कृताः ॥ १६३ ॥

ऊर्ध्वधर्मस्य माहात्म्यमहो नः शासने सुराः । आयान्ति पश्यतां तेषां ते ययुर्जिनमन्दिरे ॥ १६४ ॥

श्राद्धसंघः प्रमुदितः पूजां कृत्वा जिनेशितुः । तत्र धर्मदिने धर्ममश्रौषीद् वज्रसद्वरोः ॥ १६५ ॥

प्रातिहार्येण चानेन राजा त्रुष्टोऽभ्युपागमत् । प्रत्यबोधि च वज्रेण बौद्धाश्चासन्नधोमुखाः ॥ १६६ ॥

॥ ९. विहरान्यदा स्वामी प्रययौ दक्षिणापथम् । कुत्रचिच्छुद्धभूभागोद्यानेऽतो समवासरत् ॥ १६७ ॥ 20

श्लेष्मरोगापनोदायानाययद् विश्वभेषजम् । उपयुक्तावशेषं^९ च श्रवणेऽधारयत् ततः ॥ १६८ ॥

प्रत्युपेक्षणकाले^{१०} तत् तत्रस्थं चापरार्द्धिके । मुखवन्निकया^{११} स्नस्यत् कर्णयोः प्रतिलेखने ॥ १६९ ॥

दध्यावायुरहो ! क्षीणं^{१२} विस्मृतियेन्ममोदिता । पुनर्दुर्मिश्रमाप्तं च^{१३} प्रागुक्तादधिकं ततः ॥ १७० ॥

वज्रसेनस्तदादिश्य^{१४} वंशार्थं वज्रसूरिभिः । प्रहितः स ज्ञाने प्रायान् कुङ्कुमान् वित्तवचणान्^{१५} ॥ १७१ ॥

अलक्ष्यमिक्षान् दुर्मिक्षाद् विश्वापिण्डेन भोजितान् । साधूनाह च^{१६} भोग्योऽयं नित्यं द्वादशवत्सरीम् ॥ १७२ ॥ 25

प्राज्ञं^{१७} वानशरं ते च श्रुत्वा तत् प्रायमाविशत् । श्रीवज्रः कुत्रचिच्छैले साधुभिः सहितो ययौ ॥ १७३ ॥

मार्गे गच्छद्भिरैकत्र ग्रामे प्रालम्भि^{१८} सूरिभिः । शिष्य एकः स तच्चात्वा वैराग्यं परमं दधौ ॥ १७४ ॥

दध्यौ च प्रोज्झ्य मामेते जगुर्जीवत्वसाविति । निःसत्त्वोऽहं कथं दृष्टः प्रभुं नानुव्रजामि तत् ॥ १७५ ॥

ध्यात्वेति तप्तपाषाणे पादपोषणं व्यधात् । व्यलीयत मधूच्छिष्टमिव स^{१९} त्वरितस्तदा ॥ १७६ ॥

तद्विपत्तौ महे देवैः क्रियमाणे सुनीश्वरः । यतीनां पुरतोऽवादीच्छिशोः सत्त्वमिदं महत् ॥ १७७ ॥ 30

तच्छ्रुत्वा मुनयः सर्वे परं वैराग्यमादधुः । प्रशान्तविग्रहास्तस्थुः स्फण्डिलेषु पृथक् पृथक् ॥ १७८ ॥

प्रत्यनीका मुनि तत्रोपसर्गायोपतस्थुः । निशीथे दिवसं कृत्वा दधि तेषामढौकयत् ॥ १७९ ॥

1 B 'मतिक्षयं' । 2 A दीनं । * 'दर्शनना अमफ पणात्' इति B टि० । 3 N वज्रं च कुलं । 4 A B 'निर' । 5 N विमानं । 6 N तांभा । † 'देवतानह अलवीनह' इति B टि० । ‡ 'तौग छेदनात्' इति B टि० । § 'बावरवानी वेलाद' इति B टि० । || 'पक्षिहेरण वेलाद' इति B टि० । 7 A अस्मत् । C अस्मत् । 8 B क्षणं । 9 A प्रागुक्ता । 10 N तथादिश्यं । 11 A वित्तवचणान् । C वित्तवचणान् । 12 'च' नास्ति B । 13 C प्राप्तं । 14 N वानं । 15 B प्रालम्भं । 16 A सखरतं ।

- विज्ञायाभीतिकं तत्रान्यत्र शृङ्गेऽथ ते ययुः । मृत्युजीवितयोर्वेऽनाशंसासेषां सुराः किमु ॥ १८० ॥
 यथायोगं च ते प्राणान् परिलज्ज्य सुरालयम् । श्रीवज्रोऽपि जगाम वामध्यामध्यानवैभवः^१ ॥ १८१ ॥
 शाकलसत्रायौ पूर्वभवकोहेन तज्ययम् । ज्ञात्वा चतुर्दिशं स्वीयस्थमावर्त्तयत् सः ॥ १८२ ॥
 गहनानि तरुणां च तत्रोन्मूल्य समां भुवम् । कृत्वा तत्र क्षणं तस्यौ सुपर्वत्रेणिसंभृतः ॥ १८३ ॥
 5 ततःप्रभृति विख्यातो रथावर्त्ताख्यया गिरिः । असावचलतां याति ह्यतिर्यां गुरुभिः कृता ॥ १८४ ॥
 § १०. वज्रसेनश्च सोपारं नाम पत्तनसम्भगात्^२ । जिनदत्तप्रियाऽस्त्यत्रेश्वरीत्याख्या चतुःसुता ॥ १८५ ॥
 अक्षामगुरुशिखाढ्यः स तस्या मन्दिरे ययौ । चिन्तामणिमिवायान्तं दृष्ट्वा तं हर्षमाप सा ॥ १८६ ॥
 प्राहाय साहसं साधो ! ऽस्माभिरस्य विचिन्तितम्^३ । स्थालीपाकोऽत्र लक्ष्णे पुरितः 'कष्टकल्पनात्' ॥ १८७ ॥
 द्रव्यसंपदि सत्यामप्यन्नदौस्थानमृतिर्भुवम् । ततोऽत्र पायसे पकेः निक्षेप्यं विपमं विपमं ॥ १८८ ॥—युग्मम् ।
 10 तदत्रावसरे पूज्यदर्शनं पुण्यतोऽभवत् । कृतार्थी^४ सांप्रतं पारत्रिकं कार्यमिहादधे ॥ १८९ ॥
 इत्याकर्ण्य मुनिः प्राह गुरुशिखाचमत्कृतः । धर्मशीले ! शृणु श्रीमद्वज्रस्वामिनिवेदितम् ॥ १९० ॥
 स्थालीपाके किलैकत्र लक्षमूल्ये^५ समीक्षिते । सुभिक्षं भावि सविपं पाकं मा कुरु तद्वथा ॥ १९१ ॥
 सापि प्राह प्रसादं नः कृत्वैतत् प्रतिगृह्यताम् । इत्युक्त्वा पात्रपूरेण प्रत्यलभि तथा मुनिः ॥ १९२ ॥
 एवं जाते 'च सन्ध्यायां बहित्राणि समाययुः । प्रशस्यशस्यपूर्णानि जलदेशान्तराध्वना ॥ १९३ ॥
 15 सुभिक्षं तत्क्षणं जज्ञे ततः सा सपरिच्छदा । अचिन्तयद्दहो ! मृत्युरभविष्यदरीतितः ॥ १९४ ॥
 जीवितव्यफलं किं न गृह्यते संयमप्राहात् । वज्रसेनमुनेः पार्श्वे 'जैनवीजस्य सद्गुरोः ॥ १९५ ॥
 ध्यात्वेति सा सपुत्राऽथ'^६ प्रतं जग्राह सामहा^७ । नागेन्द्रो निर्धृतिश्चन्द्रः^८ श्रीमन् विद्याधरस्तथा ॥ १९६ ॥
 अभूवंते किञ्चिद्नूतनदशपूर्वविदस्ततः । चत्वारोऽपि जिनावीजमतोद्धारधुरंधराः ॥ १९७ ॥
 अद्यापि गच्छास्तत्रात्रा जयिनोऽवलिमण्डले । वर्तन्ते तत्र तीर्थे च मूर्तयोऽद्यापि साह्याः ॥ १९८ ॥
 20 इति श्रीमद्वज्रप्रभुचरितमेतद्विविषदामपि स्तुत्यं तत्त्वं किमपि जिननाथोपनिषदाम् ।
 श्रियां हेतुः सेतुर्भवजलधिनिस्तारविधये प्रदेयादानन्दं जयतु शशिसूर्यावधि यथा ॥ १९९ ॥
 श्रीचन्द्रप्रभसूरिपट्टसरसीहंसप्रभः^९ श्रीप्रभा-
 चन्द्रः सूरिनेन चेतसि कृते श्रीराम-लक्ष्मीभुवा ।
 श्रीपूर्वार्धचरित्ररोहणगिरौ श्रीवज्रवृत्ताभिधः
 25 श्रीप्रद्युम्नमुनीन्दुना विहादितः शृङ्गोऽगमत् प्राक्तनः ॥ २०० ॥
 मूर्तिः साष्टापदश्रीर्विमलगिरिरितिस्तारणः श्रीभरोयम्
 दुःखात्तानामपापा किल मतिरसतां स्तम्भनश्च प्रभावः ।
 चेतः स्यादुज्जयन्तस्थितिकृदनुपमं चारुरूपं यदास्तत्
 श्रीमत्प्रद्युम्नसूरे ! श्रुद्गुणविजयी तीर्थरूपस्त्वमेव ॥ १ ॥
 30 ॥ *इति वज्रस्वामिप्रबंधः ॥
 ॥ ग्रंथाग्रं २०७ अक्षर ११ ॥

1 A वामध्यामध्यामवै°; C N वामध्यानवै° । 2 B °तावसः । 3 B °मलगात् । 4 B चिन्तितं । 5 B काष्ट°; C नास्ति ।
 6 N कृतार्थः । 7 N मूले । 8 N जातेऽथ । 9 N जिन° । 10 A B सपुत्राणि । 11 A सामहात् । 12 B प्रभ° ।

* A C N आदर्शेषु नोपलभ्यत एषा वंकिः ।

२. आर्यरक्षितचरितम् ।

- § १. अद्यादद्यात्^१ अद्यान् स श्रीमानार्यरक्षितः । समुलघातमाहन्ति धर्मो यस्यान्तरद्विषः^२ ॥ १ ॥
 पीयूषमिव यद्वृत्तमनिर्वाच्यं बुधैरपि । वैचक्षण्यविलिप्ती^३ मे मतिः 'किं नु विमृक्षयति ॥ २ ॥
 पुनस्तथापि वातापितापनस्य तमोऽम्बुधेः । तस्य वृत्तं^४ स्मृतौ वाचं प्रणये प्रणयाब्धिः ॥ ३ ॥
 सदानन्दनबाहुल्यपराभूतयुस्तपुरम् । पुरं दशपुरं नामावन्तिकान्तैकसप्तकी^५ ॥ ४ ॥ 5
 उदायनो निशानाथ इव नव्योऽकलङ्कभूः । अगम्यस्तमसोऽक्षीणकलोऽभूत्तत्र भूपतिः ॥ ५ ॥
 सौवस्तिकपदप्राप्तप्रतिष्ठोऽतिविशिष्टधीः । वर्णज्येष्ठः कुलश्रेष्ठः क्रियानिष्ठः कलानिधिः ॥ ६ ॥
 आसीच्छ्रीसोमदेवाख्यः शमितेष्वमितेष्वपि । यन्मन्त्रैः शत्रुवर्गेषु शृङ्गाराय चमूचयः ॥ ७ ॥—युगमम् ।
 रुद्रसोमाभिधाऽस्याभूत् प्रिया प्रियवचःक्रमैः । संपूर्णदानैरर्थिभ्यः कृतदारिद्र्यविद्रवा ॥ ८ ॥
 सूर्याश्वयोरिव* यमौ तयोः पुत्रौ बभूवतुः । आर्यरक्षित इत्याद्यो द्वितीयः^७ फल्गुरक्षितः ॥ ९ ॥ 10
 पुरोहितेन तौ तेन साङ्गान् वेदान् प्रपाठितौ । आत्मजानां विनीतानां स्वाभ्यादि निहृतौ हि कः ॥ १० ॥
 अरुमः शास्त्रपीयूषे विद्वानप्यार्यरक्षितः । पिपटीस्तद्विशेषं स प्रययौ पाटलीपुरम् ॥ ११ ॥
 अविरेणापि कालेन स्फुरत्कुण्डलिनीबलः । वेदोपनिषदं गोप्यामप्यथैष्ट प्रकृष्टधीः ॥ १२ ॥
 अथोपाध्यायमापृच्छय व्यावृत्तः^८ स्वमुवं प्रति । आरूढवद् ययौ सोऽध्याययौ परिसरे पुरः ॥ १३ ॥
 ज्ञातोदन्तेन राज्ञा स पितृविज्ञपनादथ । प्रावेशि^९ गजमारुह्य संमुखगामिना स्वयम् ॥ १४ ॥ 15
 प्रधानकुलवृद्धाभ्यः सुलब्धाशीर्गृहे गृहे । अपराह्णे निजावासप्राङ्गणं प्रागमत्ततः ॥ १५ ॥
 § २. रुद्रसोमा पुनस्तत्र श्रमणोपासिका तदा । विज्ञातजीवाजीवादिनवतत्त्वार्यवित्तरा^{१०} ॥ १६ ॥
 कृतसामायिका पुत्रमुक्तण्डकुलितं चिरान् । इलातलमिलन्मौलं वीक्ष्यापि प्रणतं शृणुम् ॥ १७ ॥
 अवर्द्धयत नाशीर्भिः सामायिकभिर्दामिना ।
^{११}अतिखिन्नस्ततः प्राह स धीमानार्यरक्षितः ॥ १८ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् । 20
 धिग् ! ममाधीतशस्त्राद्यं बह्वप्यवकरप्रभम् । येन मे जननी नैव^{११} परितोषमवापिता ॥ १९ ॥
 ध्यातेत्युवाच किं मातः ! परितोषो न तेऽभवत् । साह तुण्याम्यहं केन पाठैस्तैर्दुर्गतिप्रदैः ॥ २० ॥
 स प्राह चाबिलम्बेन तदलं मे समादिश । येनाधीतेन ते तुष्टिः कार्यैरन्यैस्तु किं मम ॥ २१ ॥
 रोमाञ्चकञ्जकोद्रेदमेदुराथ जनन्यपि । प्रधानं मन्यमाना स्वं पुत्रिणीनामबोचत ॥ २२ ॥
 अधीष्व^{१२} विष्णुगुप्तिद्रामद्रविद्रावणक्षमम् । दृष्टिवादं जिनोपज्ञमन्यै^{१३} रज्जातसञ्ज्ञकम् ॥ २३ ॥ 25
 तमाकर्ण्य सुतो दभ्यौ तावन्नामापि सुन्दरम् । दृष्टिवाद इदानीं तदवश्यं कार्यमेव मे ॥ २४ ॥
 समस्ततीर्थमर्द्धन्ये मातर्^{१४} ! मम समादिश । अध्यापकं तदभ्यासे यथाभ्यस्यामि तं द्रुतम् ॥ २५ ॥
 उवाच^{१५} रुद्रसोमापि वत्स ! ते विनयावने ! । अवतारणके यामि सावधानस्ततः शृणु ॥ २६ ॥
 जैनर्षयो महासत्त्वास्त्यक्ताग्रहपरिग्रहाः । परमार्थस्थितस्वान्ताः सञ्ज्ञानकुलभूयसः ॥ २७ ॥
 अत्य ग्रन्थस्य वेत्तारस्तेऽधुना स्वेक्षुवाटके ।
 सन्ति तोसलिपुत्राख्याः सूरयो ज्ञानभूरयः ॥ २८ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् । 30

१ 'निरंतरं' इति B टि० । २ A द्विषः । ३ A विलिप्ती ; C N बलिप्ती । ४ A मतिः न वि० ; C मतिः किं न वि० । ५ N वृत्तं । ६ N 'कान्तिक स' । * 'बर्द्धय' इति B टि० । ७ B C द्वितीयः । † 'न सीषवद्' इति B टि० । ‡ 'पाण्डु बलिब' इति B टि० । ८ B प्रावेश । ९ B विज्ञातलत्त्वा जीवादिनवभेदादित्यित्तरा । १० B इति० । ११ B देव । § 'मोहनिद्रा' इति B टि० । १२ A 'महेश्वर' । १३ C N मम मातः । १४ B सोमदत्ता ।

पठाशठमते ! तेषां पार्श्वे ग्रन्थमिमं वरम् । यथा त्वदीयवृत्तेन कुक्षिर्न शीतलीभवेत् ॥ २९ ॥

श्रुत्वेत्यहर्गुह्ये यामीत्युक्त्वा तद्व्याप्ततत्परः । निशां निन्ये विनिद्रः सन् निरगाच्छ बहिस्ततः ॥ ३० ॥

अर्द्धमार्गे पितृमित्रं संमुखोऽस्य द्विजोऽभवत् । इक्षोर्नवलताः सार्द्धाः स्कन्धे तद्वेते बहन् ॥ ३१ ॥

तेनाभिबादयन्नालिलिङ्गे प्रीत्याऽऽर्यरक्षितः । व्यावृत्त्यागच्छ गेहे त्वमित्युक्तध्यायमब्रवीत् ॥ ३२ ॥

5. मात्रादेशेन यात्वाऽहं समायास्यामि शीघ्रतः । पूज्यैर्गन्तव्यमावासे निजवन्धुप्रसत्तये ॥ ३३ ॥

इत्युक्त्वा सञ्चरन्निक्षुवाटाभिमुखमाहृतः । दध्यौ मनस्यहो सन्म्यगस्माद् दृढनिमित्ततः ॥ ३४ ॥

अध्याया वा परिच्छेदा नव सार्द्धा मया ध्रुवम् । अस्य ग्रन्थस्य लप्स्यन्ते नाधिकं निश्चितं हृदः ॥ ३५ ॥

प्रातःसन्ध्याक्षणे तत्र मुनिः स्वाध्यायदम्बरैः । शब्दाद्वैतमयं शृण्वन्नाश्रयद्वारमाश्रयत् ॥ ३६ ॥

किं कर्तव्यजडस्तत्राजानन् जैनपरिश्रम(य?)म् । दहृद्भ्रावकं सूरिवन्दकं प्रेक्षद्वागतम् ॥ ३७ ॥

10. तत्पृष्ठस्थो ययौ सोऽपि विदधे बन्दनादिकम् । तद्वदेव महाप्राज्ञस्तादृशां किं हि दुष्करम् ॥ ३८ ॥

सर्वसाधुप्रणामानन्तरं श्रावकवन्दना^१ । अशिक्षितत्वान्नाकार्यनाख्यातं बुध्यते कियत् ॥ ३९ ॥

चिह्ननानेन विज्ञाय नवं तं सूरयस्तदा । कुतो धर्मस्य संप्राप्तिरिति पप्रच्छुगादरात् ॥ ४० ॥

दहृद्दर्शयन्नस्मादेव धार्मिकपुङ्गवान् । इत्युचिवांसमेकश्च मुनिर्लक्षयति स्म तम् ॥ ४१ ॥

आह कल्पदिने राज्ञा प्रावेदयेप महोत्सवान् । पुरोहितसुतः^२ श्राद्धाकृद्भक्तो माङ्गसंभवः ॥ ४२ ॥

15. चतुर्वेदी समस्ताद्यगुणस्थानभृतां वरः । असंभाव्यागमः कस्माद्वाऽऽयाज्यायेत न तत् ॥ ४३ ॥

अथार्थरक्षितः प्राह मातुरुक्तमनातुरः । आकर्ण्येति प्रभुर्दध्यौ तच्चरित्रचमकृतः ॥ ४४ ॥

कुलीन आस्तिको विप्रः कुलानुचितमार्दवः । 'संभाव्यमुकृताचारो जैनधर्मा'न्वितो ह्ययम् ॥ ४५ ॥

उपयोगं श्रुते दत्त्वा पूर्वपाठोचितं च तम् । प्रभावकं भाविनं च श्रीमद्वज्रादानन्तरम् ॥ ४६ ॥

ध्यात्वा तं सूर्योऽवोचन् जैनप्रव्रज्यया विना ।

20. न दीयते दृष्टिबादो विधिः सर्वत्र सुन्दरः ॥ ४७ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।

स प्राह प्राच्यसंस्कारा ममासन् न च^३ केशिनः । ततो जैनेन्द्रसंस्कारैरलङ्कृत मे वपुः ॥ ४८ ॥

परं किञ्चिच्च विज्ञाप्यमास्ते तदवधार्यताम् । मिथ्यामोहेन लोको हि सर्वो मय्यनुरागवान् ॥ ४९ ॥

राजापि ज्ञातवृत्तान्तो दीक्षामुत्सर्जयेदपि । अनुधस्वजनानां च ममकारो हि दुस्त्यजः ॥ ५० ॥

*शावरूपे निजे तस्मात् प्रसव मयि दीक्षिते ।

25. अन्यदेशे विहर्त्तव्यं मा भूच्छासनलाघवम् ॥ ५१ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।

ओमित्युक्त्वा गुरुस्तस्य सार्वज्ञपरमाक्षरैः । अभिमञ्ज्याथ तन्मूर्ध्नि वासानक्षेपतोऽक्षिपत्^४ ॥ ५२ ॥

सामायिकप्रतोषारपूर्वं पूर्वाभिलाषिणः । केशान् क्लेशानिवाशेषानपनिन्ये मुनीश्वरः ॥ ५३ ॥

ईशानकोणे^५ गार्हस्थ्यनेपथ्यं परिहाप्य^६ सः । परिहाप्य सिते वस्त्रे यतिवेपेण योजितः ॥ ५४ ॥

विहारं तत्क्षणात् ते च विदधुर्नगरान्तरे । व्यधायि^७ ^{१०}पुरतस्त्वार्यरक्षितो नवदीक्षितः ॥ ५५ ॥

30. § ३. अध्यापितः समूलाङ्गोपाङ्गादिग्रन्थमण्डलम् । तत्तत्तत्पस्या पूर्वाणि च कान्यपि सूरिभिः ॥ ५६ ॥

अधीतपूर्वां शास्त्राणि बुद्धपूर्वां हिताहितम् । विनीतपूर्वां स्वाचारं ज्ञातपूर्वां व्रतान्यभूत्^८ ॥ ५७ ॥

गुरवः शेषपूर्वाणां पाठोऽयं यिनीपुरि । तमार्यरक्षितं प्रैपुः श्रीवज्रस्वामिनोऽन्तिके ॥ ५८ ॥—युग्मम् ।

1 A °जलं । 2 C N बन्दनं । 3 C पुरोहितसुतश्राद्धं । 4 C संभवो । 5 A C नव । * 'विष्यरूप' इति B टि० ।
6 B बासानिक्षेपतोक्षपत् । 7 B °कूणे । 8 N परिहाय । 9 B विधायि; N विधाय । 10 C पुरस्तात् । † नोपलभ्यते पद्यमिदं
C श्राद्धं ।

गीतार्थैर्मुनिभिः सत्रा तत्रागादार्थरक्षितः । श्रीभद्रगुप्तसूरीणामाश्रये^१ प्राविशन् तदा ॥ ५९ ॥

आश्रित्य क्लृप्तः प्राहुः प्रत्यभिज्ञाय ते च तम् । आर्यरक्षित ! कश्चित् भद्रं पूर्वाभिलाषुक^२ ! ॥ ६० ॥

* अभिसन्धिर्मम^३ प्रायोपवेशनविधौ भवान् । निर्यामो भव तद्वेला कुलीनानामियं यतः ॥ ६१ ॥

तथेति प्रतिपद्याथ तथा शुश्रूषत प्रभुम् । यथा जानाति नैवासाबुदयास्तमने रवेः ॥ ६२ ॥

समाधौ परमे लीनोऽन्यदा प्रोवाच हर्षतः । क्षुत्तृदह्मं न जानेऽहं वत्स ! त्वद्विरवस्थया ॥ ६३ ॥ 5

इहलोकेऽपि देवत्वं संप्राप्त इव तद्रसान् । गोप्यं किञ्चिच्छिक्षयिष्ये त्वां ततोऽवहितः शृणु ॥ ६४ ॥

श्रीवज्रस्वामिपादान्ते त्वया पिपठिपाश्रुता । भोक्तव्यं शयनीयं च नित्यं पृथगुपाश्रये ॥ ६५ ॥

यतस्तदीयमण्डल्यामेककृत्वोऽपि योऽमुनक् । रात्रौ सुप्तश्च पार्श्वे यन् तस्य तेन सहालयः ॥ ६६ ॥

प्रभावको भवानहंच्छासनाभोधिकौस्तुभः ।

संपाधारञ्च भावी तदुपदेशं करोतु मे ॥ ६७ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।

10

इच्छामीति प्रभोरङ्गी शिरसि प्रणिधाय सः । ओमिति प्रतिपेदेऽतिविनीतानामियं स्थितिः ॥ ६८ ॥

§ ४. अथ श्रीभद्रगुप्तेऽस्मिन् कालधर्ममुपागते । सौनन्देयप्रभोः^४ पार्श्वे प्रचचालार्यरक्षितः ॥ ६९ ॥

तदा च दृष्टो स्त्रः श्रीवज्रेणाप्यजल्प्यत । विनेयाग्नेऽथ संपूर्णः पायसेन पतद्ब्रह्मः ॥ ७० ॥

पारितोऽतिथिनाऽऽगत्य किञ्चिच्छ्लेषमवास्थितम् । तदेतस्य विचारोऽसौ चित्तान्तर्घटते मम ॥ ७१ ॥—युग्मम् ।

अथ प्राज्ञोऽतिथिः कश्चिदागत्य मम संनिधौ । श्रुतं प्रहीष्यतेऽशेषमल्पं स्थास्यति किञ्चन ॥ ७२ ॥ 15

गवं वदत एवास्य समागादार्थरक्षितः । दृष्टो हि महता स्वप्नोऽवश्यं सद्यः फलेप्रहिः ॥ ७३ ॥

अपूर्वमतिथिं दृष्ट्वाऽभ्युत्थाय स्वागतोन्नतः । नमस्कृन्वन्तमेनं च स प्रभुर्व्याहर्तुं तदा ॥ ७४ ॥

कौतुकतोऽयं भावत्क आगमः । स ततोऽवदन् । श्रीमत्तोसल्लिपुत्राणामन्तिकदागमं प्रभो^५ ! ॥ ७५ ॥

श्रुत्वेति स प्राहुः—किं भवानार्थरक्षितः । पूर्वशेषस्य पाठार्थमस्तपार्थं इहाययौ ? ॥ ७६ ॥

तवोपकरणं कुत्र पात्रसंस्कारकादिकम् । तदानयातिथिर्नैस्त्वमद्य मा गोचरं चरेः ॥ ७७ ॥ 20

* मुक्त्वाऽत्रैव ततोऽध्यायं^६ प्रारभस्वेति तद्विरः^७ । श्रुत्वा स प्राह चाभ्यर्थि मया पृथगुपाश्रयः ॥ ७८ ॥

स्वापं मुक्तिं च तत्रैव कृत्वाध्वेध्वे^८ तवान्तिके । श्रीवज्रः प्राह पार्थक्यस्थितैः कथमधीयते ॥ ७९ ॥

अथार्थरक्षितोऽवोचद् भद्रगुप्तगुरोर्वचः । इदमित्युदिते वज्र उपयोगं ददौ श्रुते ॥ ८० ॥

मुक्तौ स्वापे मया सार्धं दिष्टान्तोऽपि भवेत् सह । ततः समुचितं प्राहुः प्रभवस्तद्भवत्विदम् ॥ ८१ ॥

एनमध्यापयामासुस्ततः श्रीवज्रसूरयः । अहं दशमपूर्वस्य प्रारेभे घोषितुं च सः ॥ ८२ ॥ 25

अस्मिन् ग्रन्थे दुरध्येया भङ्गकैर्दुर्गमैर्गमैः । पर्यायैर्दुर्वचैः शब्दैः सदृशैर्जविकावलिः ॥ ८३ ॥

चतुर्विंशतिसंख्यानि जविकानि च सोऽपठन् ।

अधीयानस्य चायासोऽभवन् तस्याद्भुतः किल ॥ ८४ ॥—युग्मम् ।

§ ५. ततश्च^{११} रुद्रसोमपि तस्य माता व्यचिन्तयन् । अहो ममविमर्शद्^{१२} रनुतापात् फलेप्रहिः ॥ ८५ ॥

हृदयानन्दनो धीमान् नन्दनः शीलचन्दनः । आर्यरक्षितसंकाशो मयाऽप्रैश्यल्पमेधसा ॥ ८६ ॥ 30

उद्योतं चिन्तयन्त्या मे तमिदं जातमद्भुतम् । तस्मादाहूतये तस्य प्रहेयः फल्गुरक्षितः ॥ ८७ ॥

सोमदेवस्तथा पृष्टः श्रोत्रियः सरलोऽवदन् । त्वं यत्कृतप्रमाणा मे ततो यद् भाति^{१३} तन् कुरु ॥ ८८ ॥

1 B *माश्रये । 2 C कश्चित् भद्र पूर्वाभिलाषुक । 3 B N *लापुकः । * 'प्रातःकाल इहङ्क छद्' इति B ति^१ । 4 B *प्रवे-
शान^२ । 5 B सौनन्देयः प्रभुः । 6 A प्रभोः । 7 C मुंक्त्वा^३ । 8 N *ध्यायनामरभे^४ ; A प्रारभध्वे^५ । 9 C मन्त्रिः । 10 B N
*व्येधे । 11 N इतश्च । 12 N *विमर्शो दुरज^६ । 13 B N यद्भाति ।

- प्रतिपाद्य ततः सापि द्वैतीयकं^१ निजाङ्गजम् । वत्स ! गच्छ निजभ्रातुर्मम वाक्यं निवेदय ॥ ८९ ॥
 जनन्या बन्धुसंसर्गं मोहं च त्याजितो भवान् । परं वत्सलताबुद्धिजिनेन्द्रैरपि मानिता ॥ ९० ॥
 स्वमातुर्गर्भवासेऽपि श्रीवीरो भक्तिभूर्यतः । शीघ्रतस्तन् समागच्छ निजमास्यं प्रदर्शय ॥ ९१ ॥—युग्मम् ।
 तथा ममाप्यसौ मार्गो भवता यः समाश्रितः । तदनु त्वत्पितुः पुत्र-पुत्रीवर्गेऽप्यसौ पुनः ॥ ९२ ॥
 यदि न ज्ञेहबुद्धिः स्यान् ततोऽप्युपकृतौ मुदा । एककृत्वः समागच्छ कृतार्थत्वं प्रयच्छ मे ॥ ९३ ॥—युग्मम् ।
 आल्यायास्त्वस्मिद् गच्छ पथि देहं च यन्नवान् । त्वदीयस्य शरीरस्य वयं भाग्योपजीविनः ॥ ९४ ॥
 इत्याकर्ण्य वचो मातुर्नम्राङ्गः फल्गुरश्रितः ।
 गत्वोपबन्धु कथयाचकार जननीवचः ॥ ९५ ॥—पङ्क्तिः कुलकम् ।
 क ईदृशो^२ भवत्तुल्यः सोदराम्बासु वत्सलः । भवत्तातस्तु नहि मामाक्रोशेन् कुललजया ॥ ९६ ॥
 १० अतिस्वच्छं तदागच्छ वत्स ! स्वं दर्शयास्यकम् । त्वदर्शनामृतैस्तृप्ता वितृष्णा संभवामि यत् ॥ ९७ ॥
 रुद्रसोमाऽऽत्मनो माता संदिदेशेति मद्रिरा ।
 तस्मात् प्रसादमासाद्य गम्यतां मातृवत्सल ! ॥ ९८ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।
 बन्धोः श्रुत्वा वचः प्राह वैराग्यादार्यरश्रितः । फल्गुरश्रित ! को मोहः संसारे शश्वतेतरे ॥ ९९ ॥
 अस्तु बाध्ययनस्यान्तरायं कः कुरुते सुधीः । फल्गुना वल्गुना^३ कोऽपि परित्यक्तुं समीहते ॥ १०० ॥
 १५ भवांश्चेन्ममि सक्नेहस्तत्तिष्ठतु ममान्तिकम् । दीक्षां विना न च स्यात् शक्यं तत् तां गृहाण भोः ! ॥ १०१ ॥
 स तथेति वर्दस्तेन तत्क्षणं समदीक्षयत । श्रेयःकार्येषु को नाम विलम्बायोपनिष्ठते ॥ १०२ ॥
 १६ जविकैर्धूमितो बाढं धीमान्त्याप्यरश्रितः । श्रीमद्वज्रप्रभुं प्राह किमस्मादवशिष्यते ॥ १०३ ॥
 अधीश्वर वृच्छया किं ते इत्युक्तः^४ पठति स्म सः । कियत्पि गते काले पुनः प्रपच्छ तद्गुरुम् ॥ १०४ ॥
 ततः श्रीवज्र आचख्यौ सर्पपः पठितस्त्वया । मेरुरावतिष्ठेत तन्ममैकं वचः शृणु ॥ १०५ ॥
 २० काञ्चिकेन कथं क्षीरं कर्पूरं लवणेन च । कुङ्कुमं च कुसुमेन जातरूपं च गुञ्जया ॥ १०६ ॥
 उखया^५ वज्रस्यानि च चन्दनं कनकद्रुणा । पूर्वाध्ययनमल्पेन स्वमोहेन^६ यदुज्जासि ॥ १०७ ॥
 ततः पठ श्रुताम्भोधर्मस्थं^७ प्राप्तफलं यथा । सञ्ज्ञानशक्तिरत्नौघं लभसे लिप्सया विना ॥ १०८ ॥
 इत्याकर्ण्य पठन्नुच्चैःसाराणि कियन्त्यपि । अनुजेन पुनः प्रेरि स्मेरिण्याऽऽज्ञानकृद्रिरा ॥ १०९ ॥
 आपप्रच्छे पुनः सूरिमायासितः पुनर्दृढम् । सम्बन्धिसंगमे स्वाग्निम् ! प्रहिणूकण्ठितं जनम् ॥ ११० ॥
 २५ पाठाय पुनरायास्यं शीघ्रं तैः सह संगतः । इति श्रुत्वा श्रुते प्रादादुपयोगं पुनः प्रभुः ॥ १११ ॥
 अज्ञासीन् पुनरायातो मिलिष्यति न मे पुनः । मदायुपस्तनीयस्त्वादिवि^८ यत्नेवास्त्र योग्यता ॥ ११२ ॥
 तथा दशमपुत्रं च मय्येव स्यास्यति भुवम् । तन् प्राह वत्स ! गच्छ त्वं मिथ्यादुःकृतमस्तु ते ॥ ११३ ॥
 यदासुध्यायो मेधानिधिस्त्वं नेदृशोऽपरः । ततोऽभूदादरोऽस्माकमध्यापनविधौ तव ॥ ११४ ॥
 प्राप्तिरीदृक् क ते सन्तु पन्थानः शिवतातयः ।
 ३० श्रुत्वेत्यंहो प्रभोर्नत्वा चचालात्मभुवं प्रति ॥ ११५ ॥—चतुर्भिः कुलकम् ।
 अखण्डितप्रयागेः स शुद्धसंयमयात्रया । सञ्चरन्नाययौ बन्धुसहितः पाटलीपुरम् ॥ ११६ ॥
 श्रीमत्सोसलिपुत्राणां मिलितः परया मुदा । पूर्वाणां नवके माद्वे संगृहीतो गुणोदधिः ॥ ११७ ॥
 ३७ तं च सूरिपदे न्यस्य गुरवोऽगुः परं भवम् । अथार्यरक्षिताचार्यः प्रायाद् दशपुरं पुरम् ॥ ११८ ॥

१ B C द्वैतीयकं । २ C N ईदृशो । ३ B इति । ४ B N वल्गुनो । ५ N इत्युक्ता । ६ B N उखया । ७ B समोहेन ।
 ८ A N प्राप्तः फलं । * 'खल्पायु छद्' इति B टि० ।

अमेयं निजावसमाययौ **कल्गुरक्षितः** । बद्धये बद्धये मातर ! गुरुस्तत्सुत आगमत् ॥ ११९ ॥
 आस्याय 'न्युछनेऽगां ते वचनाय बलिः क्रिये । आर्यरक्षितनामा यः कुत्र कुत्र स पुत्रकः' ॥ १२० ॥
 अस्मि' पुण्यवतीदृक्षा किं यद् द्रक्ष्यामि तन्मुखम् । एवं वदन्त्या एवास्याः पुरोऽभूदार्थरक्षितः ॥ १२१ ॥
 जैनलिङ्गधरं तं चाऽऽप्रेक्ष्यमाणमथादरात् । रोमाञ्चकश्चक्रोद्भेदमेदुराभिगमाद्भुतम् ॥ १२२ ॥
 श्रोत्रियः **सोमदेवो**ऽपि तत्रागात् संगमोत्सुकः । *दृढमाश्लिष्य च प्राह 'स्वात्मजस्नेहमोहितः ॥ १२३ ॥ 5
 शीघ्रमागाः कथं वत्स ! त्वं प्रवेशोत्सवं विना । हुं ज्ञातं विरहात्पीयाः स्वमातुर्मिलनोत्सुकः ॥ १२४ ॥
 इदानीमपि गच्छ त्वं बाह्योद्याने यथा नृपम् । विज्ञाप्य नगरोत्साहोत्सवपूर्वं प्रवेशये ॥ १२५ ॥
 ततः श्रमणवेषं च परित्यज्य पुनर्गृहे । द्वितीयाश्रममव्यग्रः^७ पालयस्व^८ कृतालयः ॥ १२६ ॥
 यायजूककुलोत्पन्नाऽऽनुरागस्था कनी मया । रूपयोवनसंपन्ना चिन्तिताऽप्रे तवोचिता ॥ १२७ ॥
 श्रोतेन विधिना तां त्वं विवहस्व महोत्सवैः ।^९ यथा त्वज्जननी कौतुकानां स्वादं लभेत च^{१०} ॥ १२८ ॥ 10
 द्रव्णिगोपाज्जेन चिन्ता कापि कार्या त्वया^{११} नहि । आसन्नमकुलापूर्णं नृपपूज्यस्य मे धनम् ॥ १२९ ॥
 अङ्गीकृते गृहोद्धारो भवता भवतानवम् ।

दृष्टवन्तो^{१२} वयं दध्मो वानप्रस्थाश्रमे मनः^{१३} ॥ १३० ॥—अष्टमिः कुलकम् ।

अथात्मभूर्मुनिः प्राह तात ! त्वं मोहवातकी । बाहीक इव शास्त्राणां भारं वहसि दुर्धरम् ॥ १३१ ॥
 भवे भवे पिता माता भ्राता जामिः प्रिया सुता । तिरश्चामपि जायन्ते हर्षस्तद्वैतुरत्र कः ॥ १३२ ॥ 15
^{१४} राजप्रसादतः को हि गर्वो भ्रूलतयार्जितान् । द्रव्ये हि पुनरास्था का बहूपद्रवविद्रुते ॥ १३३ ॥
 दुष्प्रापं मर्यजन्मेदं रत्नवद् गृहमोहतः । नश्वरावकरप्रायाद् हारयेत्^{१५} हि कः सुधीः ॥ १३४ ॥
 तन् परीक्ष्य तमुत्सृज्य प्रव्रज्याऽऽप्ताऽऽर्हती मया । मुक्तां न पुनरादास्ये भोगाद् भोगीशभोगवत् ॥ १३५ ॥
 दृष्टिवादोऽपि नो पूर्णः पठितस्तन् कथं पितः ! । अवतिष्ठेऽभ्युपगमः^{१६} सत्यपुंसां हि दुस्सजः ॥ १३६ ॥
 भवतां मयि चेन्मोहः सर्वाणि प्रव्रजन्तु तत् ।

20

अग्नेणापि सिता भुक्ता पित्तोपद्रवहारिणी ॥ १३७ ॥—सप्तमिः कुलकम्

उवाच **सोमदेवो**ऽपि सांप्रतं मम सांप्रतम् । त्वदीयं स्वकुलीनं^{१७} वाऽऽचरितुं दुश्चरं तपः ॥ १३८ ॥
 त्वन्माता न^{१८} पुनः पुत्री-जामातृ-शिशुपालनैः । मोहवीचिं भवाम्भोधिं कथं तरति मूढधीः ॥ १३९ ॥

§ ८. अथार्थरक्षितो दध्मी यदि मिथ्यात्वमन्दिरम् । तातः कथंविद् बुध्येत शुद्ध्येत च तपोभरः ॥ १४० ॥

तदन्वा दृढसम्यक्त्ववज्रवज्राकरावनिः । बुद्धैव यत्प्रभावान्मे मोक्षाध्वा प्रकटोऽभवत् ॥ १४१ ॥ 25

रुद्रसोमामथोवाच विचारय वचः पितुः । दुर्बोधां^{१९} मन्यते यस्त्वां^{२०} त्वं तु ज्ञानमहानिधिः^{२१} ॥ १४२ ॥

त्वदादेशाद् दृष्टिवादं पठतो मे भवोदधेः । निस्तितीर्षा स्थिता^{२२} चित्ते श्रीवज्रः प्रापि च प्रसुः ॥ १४३ ॥

श्रीसुनन्दा कलौ धन्या या वञ्चं सुपुत्रे सुतम् । त्वां ततोऽप्यधिकां मन्ये मातर^{२३} ! गुणत एकतः ॥ १४४ ॥

ददे तयाऽऽर्जवत्^{२४} पूर्वं पुत्रो^{२५} रोदनखिन्नया । पितुर्मुनेः पुनश्चक्रे विवादस्तन्निमित्तकः ॥ १४५ ॥

श्रीमत्सोसलपुत्राणां पाठयार्थि त्वया^{२६} त्वहम् । उत्तितारयिषामन्तर्ध्यात्वा संसारनीरवेः ॥ १४६ ॥ 30

1 N न्युछने । 2 A पुत्रक । 3 C N अस्मिन् । 4 A किंचिद् । * C आदर्शे पठित एष श्लोकार्धः । 5 B स्वात्मजः । 6 C मय्ययः । 7 C क्षतालयः । 8 A यया । 9 B यः । 10 N नहि त्वया । 11 A C दृष्टवन्तो । 12 N मतम् । 13 B राजः । 14 N प्रायाद्वारयेण हि । 15 N सत्यं । 16 N चावर्तितं । 17 N तु । 18 N दुर्बोधां । 19 B C N खं । 20 B C N मय्ययः । 21 A स्थिते । 22 B मातुः । 23 'सुनयणपुत्र' इति B टि० । 24 N पुत्र । 25 A लयाप्यहं ।

प्राप्तः^१ श्रीवज्रपादान्तमपुण्यैरतिदुर्लभम् । अधीतपूर्वपूर्वाङ्गः पुनरागां त्वदन्तिके ॥ १४७ ॥

सपरिवारया तस्मात् स्वकीयोपक्रमान् त्वया । व्रतान्महागतः पारं प्राप्यं भवमरोधुवम् ॥ १४८ ॥

पुरोहितमिया प्राह वदति स्म ऋजुर्द्विजः । आर्या व्यथा कुटुम्बस्य नैषा व्रतभरक्षमा ॥ १४९ ॥

शीघ्रं दीक्षस्व मां पूर्वं परिवारोऽपि यो मयि । निविडस्नेहभूः सोऽपि मामनु प्रव्रजिष्यति ॥ १५० ॥

5 अथार्यरक्षितस्तत्तामाहाव्याया वचः श्रुतम् । इह लोके भवांस्तीर्थं तन् त्वदुक्तं करोम्यहम् ॥ १५१ ॥

उपतस्थे च दीक्षायामहंपूर्विकया तदा । श्रोत्रियस्य परीवारः स्नेहादेवेतरेतराम् ॥ १५२ ॥

अपनीय ततस्तेषां केशपालीमनालयः । सामायिकं ददौ यौगपद्येन प्रणिधानतः ॥ १५३ ॥

६९ वेपः स्थविरकल्पस्य सवैस्तैर्निर्विचारतः । जगृहे जीर्णभावात्तु सोमदेवस्तदाऽवदन् ॥ १५४ ॥

वत्स ! कच्छाभिसंवद्धं ममास्तु परिधानकम् । नमैः शक्यं किमु स्यात् स्वयात्मजसुतापुरः ॥ १५५ ॥

10 इत्याकर्ण्य गुरुर्दध्यौ दुष्करं चिन्त्यमस्त्यदः । अथवाऽस्तु समाचारमादाप्योऽयं शनैः शनैः ॥ १५६ ॥

आहाय मम तातस्याभिप्रायः परिपूर्णताम् । स च प्राह गुरुस्तेऽहं स्वामिप्रेतं वदामि तन् ॥ १५७ ॥

उपातहौ मम स्यातां तथा करकपात्रिका । छत्रिकाऽधोपवीतं च यथा कुर्वे तव व्रतम् ॥ १५८ ॥

पादयोः शिरसस्तापस्तथा न स्यान् तथा शुचिः । भवाम्युद्धं यदाजन्म तन् त्यक्तुं हि न शक्यते ॥ १५९ ॥

अनिषिद्धानुमत्यानुमेने सूरिस्तदाग्रहम्^८ । स्वाध्यायं तु स्वयं शिक्षयन्ति स्म पितरं स्वकम् ॥ १६० ॥

15 श्राद्धाणां शाररूपाणि गुरुणां शिक्षयाऽन्यदा । चैत्येषु गच्छतः साधून् प्रणामायोपतस्थिरे ॥ १६१ ॥

सर्वानपि प्रणस्यामो मुक्त्वा छत्रधरं मुनिम् । उपाश्रयागतोऽगृच्छदवन्धः किमहं सुत^{१०} ॥ १६२ ॥

तात^{११} ! किमेवं बन्धः स्यान्मुञ्च छत्रं तथापि हि । पटं शिरसि देयास्त्वमुष्णताप उपस्थिते ॥ १६३ ॥

एवं भवत्विति प्राह वृद्धः स्नेहात् सुतप्रभोः । इत्थं स त्याजितो वाग्भिस्तेनानु^{१२} पादुके अपि ॥ १६४ ॥

अनुष्णक्षणवाद्योर्वीगामिन् । मुक्तपरिमह^{१३} ! । उपवीतेन किं वाहजनप्रत्यायकेन ते ॥ १६५ ॥

20 इति को वा न जानाति यद् वयं द्विजसत्तमाः । एवं शनैः स गार्हपत्यवेपं संत्याजितस्तदा ॥ १६६ ॥

पूर्वरीत्याऽन्यदा बालाः परिधानकृतेऽवदन् । स ब्रह्मतेजसाऽऽदीप्तस्तदाह प्रथुकान् प्रति ॥ १६७ ॥

नम्रो न स्यामहं यूयं मा बन्दध्वं सपूर्वजाः । स्वर्गांऽपि सोऽथ मा भूयाद् यो भावी भवदर्चनान् ॥ १६८ ॥

अन्यदाऽनशान्ता साधौ परलोकमुपस्थिते । संज्ञिता मुनयो देहोत्सर्गाय प्रभुणा दृढम् ॥ १६९ ॥

गीतार्थां यतयस्तत्र क्षमाश्रमणपूर्वकम् । अहंप्रथमिकां चकुस्तत्तन्द्दहने तदा ॥ १७० ॥

25 कोपाभासाद् गुरुः प्राह पुण्यं युष्माभिरेव तन् । उपाजनीयमन्यूनं न तु नः स्वजनव्रजैः ॥ १७१ ॥

श्रुत्वेति जनकः प्राह यदि पुण्यं महद् भवेत् । अहं वदे, प्रभुः प्राह भवत्वेवं पुनः शृणु ॥ १७२ ॥

उत्सर्गा भवन्त्यस्मिन्नुद्घामाने ततो निजम् । किं तातमनुमन्येऽहमस्मिन् दुष्करकर्मणि ॥ १७३ ॥

उपसर्गेयं हि क्षुभ्येत् तन्नः स्यादपमङ्गलम् । विज्ञायेत्युचितं य तन् मद् विवेहि समाधिना ॥ १७४ ॥

बहिष्प्याम्येव^{१४} किमहं निःसर्गो दुर्बलोऽथवा । एतेभ्यो मामकीना तत्र कार्या काप्यनिवृत्तिः ॥ १७५ ॥

30 पुरा प्रत्यहसंपातो वेदमन्त्रैरसया हतः । समस्तस्यापि राज्यस्य राष्ट्रस्य नृपतेस्तथा ॥ १७६ ॥

ततः संवोदुरस्यांशे^{१७} शर्व^{१८} शबरथस्थितम् । आचकर्तुं निवसन् शिशवः पूर्वशिक्षिताः ॥ १७७ ॥

अन्तर्दूतोऽप्यसौ पुत्रप्रत्यहभयतो न तन् । अमुष्यन् तत उत्सृज्य स्पण्डिले^{१९} बबले रयान् ॥ १७८ ॥

1 A प्राप्तं । 2 B C निविडः । 3 A B C सर्वस्तेः । 4 B कच्छादि । 5 N प्राप्यं । 6 N यथा । 7 A नहि । 8 A प्रहः । 9 A B च । 10 N पुनः । 11 A B N तातः । 12 N नालः । A B नालः । 13 A प्रहः । 14 A धाने । 15 B स्यादपि । 16 B N बहिष्प्या । 17 A सार्कः । B सान्ते । 18 A B शिवं । 19 N च वले ।

गुरुणाऽऽप्रच्छि किं तन्नस्तात^१ । 'सोऽप्युत्तरं ददौ । उपसर्गः समुत्तस्यौ त्वद्वचो 'हानृतं नहि ॥ १७९ ॥

स न्यपेधि मया दाढ्यादेववादिनि तत्र च । शाटकं प्रधुलं दीर्घं गृहणेत्यथ तेऽवदन् ॥ १८० ॥

तदाकर्ण्य पिता प्राह द्रष्टव्यं दृष्टमेव यत् । को नः परिग्रहस्तस्मान् नाप्यमेवास्त्वतः परम् ॥ १८१ ॥

एवं प्रायः प्रपञ्चैश्चावलेपान् पर्यहापयन् । गुरवो न तु भेक्ष्येऽस्य मनः शक्ता नियोजितुम् ॥ १८२ ॥

एवं *त्वचकरं^२ नायं त्यजति प्रमुणापि च । अनेकश उपायैस्तैः सुपरिच्छेदितोऽपि^३ सन् ॥ १८३ ॥ 5

कदाचिदायुः क्षीयितास्माकं तन्निस्तरिष्यति । कथं जरन्नसौ तस्माद् भिक्षां प्राह्यः कथंचन^४ ॥ १८४ ॥

ध्यात्वेति शिक्षयन्ति स्म रहस्ते मुनिपुङ्गवान् । मण्डल्यां^५ नास्य दातव्य आहारो भोज्यमेकैः ॥ १८५ ॥

अरुच्यमपि चित्तस्य तथा ते प्रतिपेदिरे । तेभ्यो^६ गुरुवचःश्रद्धानिष्ठेभ्योऽस्तु नमो नमः ॥ १८६ ॥

विहारं चकुरन्यत्रान्यदा ते गुरवो बहिः । मण्डल्यां यतयो न न्यमन्त्रयन्त जरन्मुनिम् ॥ १८७ ॥

ग्रहे गुरव आजगमुरायं^७ च समभाषयन्^८ । ततः प्रमन्युराहासौ श्रूयतां सुत ! मद्बचः ॥ १८८ ॥ 10

दिनानि चेद् बहूनि त्वमवास्यास्यो बहिर्मुनि । अकलेऽपि तदा प्राणान् पर्यत्याक्ष्यमहं ध्रुवम् ॥ १८९ ॥

मुनयोऽमी त्वदादिष्टा अपि वार्तां न मामकाम् । बहन्ति हेतोर्नो वेद्मि तन्न कस्याप्यहं प्रभो^९ ! ॥ १९० ॥

ततस्ते कृतकक्रोधाद् विनेयानूचिरे चिरम् । तातः कथं भवद्भिर्न भोजनेन निमज्जितः ॥ १९१ ॥

ते प्राहुः पूज्यपादेभ्यो विना नः शून्यचेतसाम् । क्षणं^{१०} पतितमेवैतन् क्षन्तव्यं बालचेष्टितम् ॥ १९२ ॥

श्रुत्वेति तद्वचः प्राहुः सूरयः श्रूयतां पितः ! । न विधेया परस्मादा मूलहेतुः पराभवे ॥ १९३ ॥ 15

वयं त्वदुचिताहारान्वेषणाय स्वयं ननु । यास्यामः कीदृशोऽमीपां पाटो व्रीडावहः^{११} स्फुटम् ॥ १९४ ॥

इत्युक्त्वा स्वयमुत्थायादाय चाथ स्वपात्रकम् । चेलुस्तावच्च वर्षीयानाहं साहसवद् वचः ॥ १९५ ॥

अहमेव प्रयास्यामि भिक्षायै किं मयि स्थिते । वत्स^{१२} ! गच्छपतिस्त्वं हि भिक्षुभिक्षां भ्रमिष्यसि ॥ १९६ ॥

इत्युक्त्वा मंभु^{१३} सोत्साहः^{१४} प्रतिपिठोऽपि सूरिभिः । सपात्रः संचचालासौ प्राप्तश्चेभ्यस्य मन्दिरम् ॥ १९७ ॥

अपद्वारा प्रविष्टोऽसौ भिक्षाशिक्षास्वनिष्ठितः । मूलद्वारा कथं नागा गृहिणेत्युदितस्ततः ॥ १९८ ॥ 20

आयातीह^{१५} शुभा लक्ष्मीरपद्वाराऽपि धार्मिक^{१६} ! । श्रुत्वेति स गृही दध्यौ वृद्धस्तत्कालधीरयम् ॥ १९९ ॥

द्वात्रिंशन्मोदकांस्तेन तुष्टेन प्रतिलाभितः । आगत्योपाश्रये सूरैः^{१७} पुरश्चालोचयत् ततः ॥ २०० ॥

गुरुणा प्रथमे लाभे शकुनोऽत्र विचारितः । द्वात्रिंशत्संख्यया शिष्या भविष्यन्ति ममानुतः ॥ २०१ ॥

अष्टच्छब्ध पुनस्तात ! यदा राजकुलाद् धनम् । लब्धा ततो मुक्तशेषं ददध्वं कस्य भावतः ॥ २०२ ॥

आयौऽप्याह गुणोदप्रभोत्रियेभ्यः प्रदीयते । सत्पात्रेभ्यो यतो दत्ता लक्ष्मीः सुकृतभूर्भवेत् ॥ २०३ ॥ 25

प्रधानाः साधवोऽस्मच्च वैद्यावृत्त्यादिसद्गुणैः । अमीपां देहि तत् तात ! जन्म स्वं सफलं कुरु ॥ २०४ ॥

बालग्लानादिसाधूनामानातीं चेन्मयाशनम् । उपकारि भवेदेवां किं न लब्धं मयात्र तत् ॥ २०५ ॥

एवं वदन्नसौ वृद्धो भिक्षायामादरं वहन् । परमाराध्यतां प्राप्तो गच्छे दानैकशुद्धधीः ॥ २०६ ॥

§ १०. तत्र गच्छे त्रयः^{१८} पुण्यमित्राः^{१९} सुव्रामतेजसः । स्वप्रज्ञाज्ञातशास्त्रार्थाः सन्ति सन्तोषभूमयः ॥ २०७ ॥

चूतपूर्वस्तेषु पूर्वो वस्त्रपूर्वो^{२०} द्वितीयकः । सुधीर्बुर्बलिकापूर्वः^{२१} पुण्यमित्रस्त्रुतीयकः ॥ २०८ ॥ 30

1 N तातः । 2 C यो । 3 C नाश्रुतं कश्चित् ; A नाश्रुतं महि । * 'उत्तर' इति B टि० । 4 B 'कराणाम्' । 5 A परि-
च्छेदतो । 6 A C नः । 7 N मण्डल्या । 8 N ततो । 9 B 'प्राजं' च । 10 C 'आपयन्' । 11 C प्रभोः । † 'वयंस्तु पवित्र'
इति B टि० । ‡ 'लम्बाहीन' इति B टि० । § 'वृद्ध बोलिव' इति B टि० । 12 A वच्छ । ¶ 'शीर्षं यास्यामि' इति B टि० ।
13 A B सोत्साहः ; N सोत्साहः । 14 B आयातीह । 15 B धार्मिकः ; C धार्मिकं । 16 C सूरिः ।

॥ पात्रे स्वामी गुणे रागी भोगी परजनैः सह । शास्त्रे बोद्धा रणे योद्धा पुरुषः पंचलक्षणः ॥ १ ॥ इति B टिप्पणी ।

17 A प्रथं । § 'इदं सरीषा तेजिह्वं हृद्' इति B टि० । 18 A 'पूर्वं' ।

तत्रापुण्यमित्रस्य लब्धिरासीच्चतुर्विधा । द्रव्यतः क्षेत्रतश्चापि कालतो भावतस्तथा ॥ २०९ ॥

द्रव्यतो घृतमेव स्यात् क्षेत्रतोऽवन्तिमण्डलम् । ज्येष्ठापादे कालतस्तु भावतोऽथ निगद्यते ॥ २१० ॥

दुर्गता ब्राह्मणी पट्भिरासैः प्रसवधर्मिणी । तद्भर्तैति विस्तृतायं भिक्षित्वा^१ संचये दधौ ॥ २११ ॥

ततः सा प्रसवे चाद्यश्वीने क्षुद्राधितं द्विजम् । तद् घृतं याचमानं तं रुण्ड्यन्यनिराशया ॥ २१२ ॥

5 स मुनिश्चेदर्थयेत दत्ते तदपि 'सा सुदा । यावद्गच्छोपयोग्यं' स्यात् *तावदाग्रेति भावतः ॥ २१३ ॥

वस्त्रादिपुण्यमित्रस्य प्रेक्ष्यते 'लक्षणं त्विदम् । द्रव्यतो लभते वस्त्रं क्षेत्रतो मथुरापुरि' ॥ २१४ ॥

वर्पा-शिशिरहेमन्ते कालतो भावतस्त्विदम् । तस्य लब्धिविशेषोऽयं क्षयोपशमसंभवः ॥ २१५ ॥

अनाथा महिला कापि 'कार्पासोष्णमूल्यतः । तूलं संपिण्ड्य' कर्तिता वानकर्मकृतां गृहे ॥ २१६ ॥

कर्म कृत्वा वेतनेनां पटं तेभ्यः प्रवाचयेत् । शाटकं विपटा^२ तेनार्थिता तमपि यच्छति ॥ २१७ ॥

10 दुर्बलः पुण्यमित्रोऽपि यथालब्धं घृतं धनम् । भुनक्ति स्वेच्छयाऽभीक्ष्णं पाठाभ्यासात् तु दुर्बलः ॥ २१८ ॥

स मनीषाविशेषेण गृहीतनवपूर्वकः । समभ्यस्यत्यहोरात्रं मा विस्मार्थान्मम क्षुतम् ॥ २१९ ॥

सनाभयो दशपुरे तस्य तिष्ठन्ति विधुताः । सौगतोपासकास्ते च सूरिपार्थे समाययुः ॥ २२० ॥

ऊचुर्यौष्माकधर्मैऽस्मिन् ध्यानं नास्ति स चावदन् । ध्यानमस्माकमस्तीह यत् तत् तेषां न विद्यते ॥ २२१ ॥

भावतः पुण्यमित्रोऽयं ध्यानेनैवास्ति दुर्बलः । ते प्राहुर्मधुराहारभावः कादर्याय सत्रते ॥ २२२ ॥

15 गुरुः प्रोवाच बृद्धानां प्रसादेन घृतमुतम् । भुंक्ते यथेच्छं सततं गुणनेन त्वयं कृशः ॥ २२३ ॥

कुतो वः स्नेहसंपत्तिरित्युक्ते गुरुस्तत्रम् । प्रादाद् घृतं पुण्यमित्रः समानयति तद् धनम् ॥ २२४ ॥

अथ न प्रत्ययो वस्तुत्रयतासु निजे गृहे । दिनानि कतिचिदास्य स्निग्धाहारं प्रयच्छत ॥ २२५ ॥

स्वयं ज्ञास्यथ सद्भावं दौर्बल्यहेतुमप्यथ । तैराहूतोऽप्यनुज्ञातो गुरुभिस्तद्गृहं ययौ ॥ २२६ ॥

पोष्यमाणो वराहारैरप्ययौ कृशतां भजेत् । अहर्निशमधीयानो रसास्वादं न वुध्यते ॥ २२७ ॥

20 स्वजना^३ न्यसृशस्य भुंक्ते भस्मनि होमवत् । ददुर्बुद्धुतं ते च ततोऽप्यस्य न किञ्चन ॥ २२८ ॥

प्रेक्षिरे व्यतिरेकं ते प्रान्ताहारप्रदायिनः । 'न्यपेधयन्नध्वयने पुरावस्थाङ्गभाभूत् ॥ २२९ ॥

प्रतीतास्तेन संबोधि^४ प्राप्यन्त स्वजना निजाः । पुनरागाद् गुरुपान्ते शान्ते चेतसि सुस्थितः ॥ २३० ॥

§ ११. तत्र गच्छे च चत्वारः प्राज्ञा मुनिमतल्लिकाः ।

दुर्बलः पुण्यमित्रोऽथ विन्ध्याख्यः^५ फल्गुरक्षितः ॥ २३१ ॥

25 गोष्ठामाहिलनामा च जितौशनसचेतनः । तेषां विन्ध्योऽथ मेधावी गुरुन् विषयत्ययः ॥ २३२ ॥

महत्यामनुयोगस्य मण्डल्यां^६ पाठघोषतः ।

सखलति क्षुतपाठो मे प्रथमे कथ्यतां ततः ॥ २३३ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।

सूरिराह स्वयमहं व्याख्यामि भवतः पुरः ।^७ व्याख्यानमण्डलीं तूलङ्कयामि महतीं कथम् ॥ २३४ ॥

तस्मात् ते वाचनाचार्यो दुर्बलः पुण्यमित्रकः । महामतिरुपाध्यायोऽधीध्व शीर्षं तदप्रतः ॥ २३५ ॥

30 एवं कृते 'दिनेः कैश्चित्स विन्ध्याध्यापको^८ गुरुन् । कृतांजलि^९ 'रहोऽवादीत प्रभो! शृणुत मद्रचः ॥ २३६ ॥

अहं वाचनया व्यग्रः स्वाधीतं विस्मरामि यत् । गुणने भङ्गपातेन तत् स्मिन् किं करोम्यहम् ॥ २३७ ॥

1 N भक्षिता । 2 N समुदा । C सुमुदा । 3 A 'वसोपयोग्यं' । * 'तुतपर्यंत' इति B टि० । 4 C लवणं । 5 N पुरी । 6 B C कर्पासो । 7 A संपीण्य । † 'मूल्य' इति B टि० । ‡ 'निपन्नं' इति B टि० । 8 A विपटा । 9 B 'अस्यस्यतो बाढं' । § 'विज्ञात' इति B टि० । 10 B विचक्षण । * एष उत्तरार्द्धः पतितः C आदर्शः । 11 B N संबोधः । 12 B विन्ध्याख्यः । ॥ 'मणवानी मांडलिदे' इति B टि० । 13 A व्याख्यानं । 14 B दिने । 15 B विन्ध्योऽध्यापको । 16 C 'जलितो' ।

यदा^१ स्वकशुद्धे प्रैषि पूज्यैर्गुणनवारणान् । तत्कृतान् स्वलितं किञ्चित् तदाऽधीतं पुरापि यत् ॥ २३८ ॥
यद्यतः परमेतस्य बाचनां दापयिष्यथ । ततो मे नवमं पूर्वं विस्मरिष्यत्यसंशयम् ॥ २३९ ॥
श्रुत्वेत्यचिन्तयत् सूरिरीदृग् मेधानिधियेदि । विस्मरत्यागमं तर्हि कोऽन्यस्तं धारयिष्यति ॥ २४० ॥
ततश्चतुर्विधः कार्याऽनुयोगोऽतः परं मया । ततोऽङ्गोपाङ्गमूलाख्यप्रमथच्छेदकृतागमः ॥ २४१ ॥
अयं चरणकरानुयोगः परिकीर्तितः । उत्तराध्ययनाद्यस्तु सम्यग्धर्मकथापरः ॥ २४२ ॥ 5
सूर्यप्रज्ञसिमुख्यस्तु गणितस्य निगद्यते ।

द्रव्यस्य हृष्टिबादोऽनुयोगाश्चत्वार ईदृशः ॥ २४३ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।

विन्ध्यार्थमिति सूत्रस्य व्यवस्था सूरिभिः कृता । पुरा चैकत्र सूत्रेऽभूदनुयोगचतुष्टयम् ॥ २४४ ॥

५१२. अन्यादा मथुरापुर्यामार्यरक्षितसूरयः । तस्मा भूमेर^१ विष्णुतुल्येन्तरस्याश्रयेऽवसन् ॥ २४५ ॥
इतश्चास्ति विदेहेषु श्रीसीमंघरतीर्थकृत् । तदुपाख्ये ययौ शक्नो^२ऽश्रीषीद् व्याख्यां च तन्मनाः ॥ २४६ ॥ 10
निगोदाख्यानामाख्याय केवली तस्य तत्त्वतः^३ । इन्द्रः पप्रच्छ भरते कोऽन्यस्तेषां विचारकृत् ॥ २४७ ॥
अथाहंन् प्राह मथुरानगर्यामार्यरक्षितः । निगोदान् मद्ब्रुवाचष्टे ततोऽसौ विस्मयं ययौ ॥ २४८ ॥
प्रतीतोऽपि च चित्रार्थे वृद्धब्राह्मणरूपभृत् । आययौ गुरुपाद्वै स शीघ्रं हस्तौ च धूनयन् ॥ २४९ ॥
काशप्रसूनसंकाशकेशो यद्विप्रिताङ्गकः । सद्रवासप्रसरो विष्वग्गलञ्छुर्जलप्रवः ॥ २५० ॥—युग्मम् ।
एवंरूपः स पप्रच्छ निगोदानां विचारणाम्^४ । यथावस्थं गुरुव्याख्यात् सोऽथ तेन चमत्कृतः ॥ २५१ ॥ 15
जिज्ञासुर्ज्ञानमाहात्म्यं पप्रच्छ निजजीवितम् । ततः श्रुतोपयोगेन व्यचिन्तयदिवं गुरुः ॥ २५२ ॥
तदायुर्दिवसैः पक्षैर्मासैः संवत्सरैरपि । तेषां शतैः सहस्रैश्चायुर्तैरपि न मीयते ॥ २५३ ॥
लक्षाभिः कोटिभिः पूर्वंः पत्यैः पत्यशतैरपि । तल्लक्षकोटिभिर्नैव सागरेणापि नान्तभृत् ॥ २५४ ॥—युग्मम् ।
सागरोपमयुग्मे च पूर्णे^५ ज्ञाते तदायुषि । भवान् सौधर्मसुत्रामा परीक्षां किं न ईक्षसे ॥ २५५ ॥
प्रकाश्याथ निजं रूपं मनुष्यप्रेक्षणक्षमम् । यथावृत्ते समाख्याते शकः^६ स्थाने निजेऽचलत् ॥ २५६ ॥ 20
प्रतीक्षणे^७ऽर्थिते किञ्चिद् यावद् यतिसमागमम् । रूपद्विदर्शनैः साधुनिदानेन न्यपेक्षयत् ॥ २५७ ॥
तथापि किञ्चिदाधेहि विह्वलितयत् सोऽतनोत् । वेदम तद्विपरीतद्वाः प्रययौ त्रिदिवं ततः ॥ २५८ ॥
आयाते मुनिभिर्द्वारेऽज्ञाने गुरुकदैरयत् । विपरीतपथा याथा जग्मुस्ते चातिविस्मिताः^८ ॥ २५९ ॥
संभ्रमात् किं किमित्यूचिवांस्ते बोधितास्तदा । गुरुभिर्गोत्रभिर्द्वृतं^९ याथातथ्याभिवेदितम् ॥ २६० ॥
देवेन्द्रादर्शनात् खिन्ना इव किञ्चित् तदाऽवदन् । मन्दभाग्यैः कथं नाम दृश्यन्ते बासवा नरैः ॥ २६१ ॥ 25
५१३. अथो विजहुरन्यत्र प्रभवो मथुरा^१ पुनः । आगतो नास्तिवादी च तं गोष्ठामाहिलोऽजयत् ॥ २६२ ॥
असौ तत्रैव संपेन^२ चतुर्मासौ व्यधाप्यत । बादलच्छिद्युतस्तादृक् केनावस्थाप्यते नहि ॥ २६३ ॥
आर्यरक्षितसूरिश्च व्ययुशत् कः पदोचितः । दुर्बलः पुण्यमित्रोऽयं तद्विचारे समागमत् ॥ २६४ ॥
सूरिणां निजवर्गीया व्ययुशन् फल्गुरक्षितम् । गच्छाधिपले तं गोष्ठामाहिलं चात्र मोहतः ॥ २६५ ॥
कुम्भत्रितयमानायि तत्राचार्यैः सुपूरितम् । निष्ठावतैलसर्पिर्भिरथ तत्र विरेचितम् ॥ २६६ ॥ 30
बल्लाः सर्वेऽपि निर्यातास्तैलमीयत् पुनः स्थितम् । घृतं च बहुसंलभं पश्यतेमामुदाहृतम्^{१०} ॥ २६७ ॥
दुर्बलैर्हं सुगौ जज्ञे शतशिश्निककुम्भवत् । बन्धौ^{११} तैलकुटीपम्भो मातुले घृतकुम्भवत् ॥ २६८ ॥

1 A यथा । 2 A रतिशब्दः । 3 A तत्त्वतः । 4 B C N विचारणम् । 5 A B ज्ञाते पूर्णे । 6 A B शकस्थाने ।
7 B प्रतिक्षणे । 8 N विस्मृताः । * 'ईदृशं' इति B टि० । 9 A यातु० । 10 B 'दाहृतं' । † 'बल्ला इति B टि० ।
11 B बन्धौ ।

तन्मत्पदेऽयमेवास्तु प्रतीष्टं तैर्गुरोर्बचः । ततो न्यवेशयन् तत्र परमाक्षरमार्हतम् ॥ २६९ ॥
 ततो गुरुभिरादिष्टं दुर्बलस्य नवप्रभोः । मदीयमातुल-भ्रात्रोर्बलं मद्वत् पितुश्च मे ॥ २७० ॥
 यतयोऽन्येऽपि गच्छन्त्या गुरुभिः पितृसोदरौ । तावशिष्यन्त साण्यश्च वचोभिर्मधुरैस्तदा ॥ २७१ ॥
 यूयं मयीव वर्तन्तु मत्तोऽपि विनयाधिकाः । अस्मिन् यतो प्रतापारे स्मृते वा विस्मृतेऽपि वा ॥ २७२ ॥
 5 अकृते वा कृते वापि तत्सर्वं ममूये मया । पुनरेष^१ नवत्वेनाकृतेक्षणमवाप्स्यति ॥ २७३ ॥—युग्मम् ।
 ततोऽस्यापतितं वाक्यं कार्यमेव सदोद्यतैः^२ । आसृत्यु पादमूलं च न मोक्तव्यममुण्य भो ! ॥ २७४ ॥
 एवं गच्छन्त्यवस्था तैरार्यैरक्षितसूरिभिः । विहिता प्रान्तकाले त्वनशनं प्रत्यपादि च ॥ २७५ ॥
 निर्यामिताश्च गीतार्थैर्देवी भुवमुपाययुः । पृथक्करणतः सर्वानुयोगस्यानुवर्तकाः ॥ २७६ ॥—युग्मम् ।

§ १४. श्रीपुण्यमित्रसूरिश्च गच्छं वर्तयते ततः । गुरुतोऽभ्यधिकां चास्य समाधिमुद्पादयन्^३ ॥ २७७ ॥
 10 स गोष्ठामाहिलस्तत्र यथाविप्रतिपत्तिभूः । निहवः सप्रभो जज्ञे ज्ञेयं शास्त्रान्तराद्धि तन् ॥ २७८ ॥

इत्यार्यैरक्षितविभोर्विशदं चरित्रं चित्रं जगन्नितयपावनगाङ्गवारि ।

विद्वज्जनश्रवणकुण्डलतां प्रयातमापुष्पदन्तरुचि नन्दतु वन्दनीयम् ॥ २७९ ॥

श्रीचन्द्रप्रभसूरिपट्टसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-

चन्द्रः सूरिरनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीभुवा ।

15 श्रीपूर्ववर्षिचरित्ररोहणगिरौ सोमर्विसूनोः कथा

श्रीप्रद्युम्नसुनीन्दुना विशदितः शृङ्गो द्वितीयोज्ज्वलम् ॥ २८० ॥

॥ ग्रन्थाम् २८५, अक्षर ११ ॥ उभयं ४९२ अक्षर २२ ॥ छ ॥

३. श्रीआर्यनन्दिलचरितम् ।

- § १. आर्यरक्षितवंशीयः स श्रीमानार्यनन्दिलः । संसारारण्यनिर्वाहसार्थवाहः पुनातु वः ॥ १ ॥
 क आर्यनन्दिलस्वामिगुणवर्णन ईशिता । अष्टौ कुलानि नागानां यदाज्ञां शिरसा दधुः ॥ २ ॥
 यत्प्रसादेन वैरोट्या क्षमाया उपदेशतः । नागेन्द्रदयिता जहो नाममन्त्राद् विषापहा ॥ ३ ॥
 किञ्चित् प्रसौमि तद्वत् गुरुणा गुरुणादृतः । प्रसादेन सृगाङ्गुलो सृगः किं नाभुते नभः ॥ ४ ॥ 5
 अस्ति स्वस्तिनिधिः श्रीमत् पद्मिनीखण्डपत्तनम् । मण्डितं सारकासारैः पद्मिनीखण्डमण्डितैः ॥ ५ ॥
 तत्र *वित्रासिताशेषशत्रुपक्षः क्षमापतिः । पद्मप्रभाभिधः पद्मासन्न पद्मनिभाननः ॥ ६ ॥
 तस्य पद्मावती कान्ता कान्ताशतशिरोमणिः । यया देहश्रिया जिग्ये कान्ता स्वर्गपतेरपि ॥ ७ ॥
 तत्रामात्रश्रियां पात्रं श्रेष्ठी श्रेष्ठकलानिधिः । अर्थिचातकपाथोदः^१ पद्मदत्तोऽस्ति विभ्रुतः ॥ ८ ॥
 तस्य पद्मयज्ञा नाम वल्लभाऽस्ति रतिप्रभा । पुत्रः सुत्रामपुत्राभरूपः पद्माभिधस्तयोः ॥ ९ ॥ 10
 कलाकलापसंपूर्णं तं मत्वा सार्थनायकः । वरदत्तः स्वकां पुत्रीं वैरोट्यास्त्रां व्यावाहयत् ॥ १० ॥
 अन्यदा बन्धुदावामिदुस्सहे समुपागते । अन्तप्रतिभुवि न्यक्षपक्षेपु जगतोऽपि ॥ ११ ॥
 युतः स परिवारेण पुण्यनैपुण्यसंक्षयात् । वरदत्तः पुरं प्राप विपापः समवर्तिनः† ॥ १२ ॥—युग्मम् ।
 ततः प्रभृति तुच्छत्वान् श्वश्रुः शुश्रूषिताप्यलम् । वैरोट्यामवजानाति तां निष्पिष्टगृहामिति ॥ १३ ॥
 रूपं राडा धनं तेजः सौभाग्यं प्रभविष्णुता । प्रभावात् पैरुकादेव नारीणां जायते ध्रुवम् ॥ १४ ॥ 15
 ततस्तद्वचनैर्दूना विनीतानां शिरोमणिः । साऽहोरात्रं भजेत् कार्थं कर्मोपालम्भतत्परा ॥ १५ ॥
 अन्येभ्यः साऽथ भोगीन्द्रत्वप्रसंस्मृतिं तदा । उवाह रत्नगर्भेव रत्नं गर्भं शुभाद्भुतम् ॥ १६ ॥
 तृतीये मासि पूर्णोऽथ^२ दोहदं द्रोहदं द्विषाम् । बभार सारसत्त्वान्द्या दृढं पायसभोजने ॥ १७ ॥
- § २. अथार्यनन्दिलः सूरिरुधाने समवासत् । साधुवृन्दवृत्तः सार्द्धनवपूर्वधरः प्रभुः ॥ १८ ॥
 तस्यामापन्नसत्त्वायामपि श्वश्रूरदक्षिणा । वदन्ती कद्वदा† यत्किञ्चिदपि प्रतिकूलति ॥ १९ ॥ 20
 अस्याः कथं सुतो भावी निर्भोग्यैकशिरोमणेः । सुतैव भाविनी निष्पिष्टयाया दारिद्र्यदीर्घिका ॥ २० ॥
 इत्थं दुर्वचनैर्दूना साऽथ प्रभुपदान्तिकम् । आयाद् विसृज्य यच्चैलगृहं पितृगृहं ननु^३ ॥ २१ ॥
 अभिवन्याथ साऽवादीदुदृष्टुं प्राग्भवे मया । प्रभो ! विराधिताम्बा^४ किं यन्मय्यपि^५ विरोधिनी ॥ २२ ॥
 प्रभुः 'प्राह पुराकर्मकृते दुःखमुखे जने । तन् किमन्यस्य दोषो हि दीयतेऽत्र विवेकिभिः ॥ २३ ॥
 मानुष्ये^६ दुर्लभे लब्धे सुखदा श्लाघ्यते क्षमा । यदस्यामादृतयां ते सर्वं भावि शुभं शनैः ॥ २४ ॥ 25
 ज्ञानाज्ञातो मया वत्से ! दोहदस्तव पायसे । अवतीर्णः^७ सुपुण्येन सोऽपि संपूरयिष्यते ॥ २५ ॥
 इति वागमृतैस्तस्या^८ विध्यायन्मन्युपावकः^९ । शीतीभूता ययौ गेहे स्मरन्ती तद्वचो^{१०} हृदि ॥ २६ ॥
 पुण्डरीकतपश्चैत्रपौर्णिमास्यामुपोषिता । व्यधात् पद्मयज्ञास्तस्योद्यापनं च प्रचक्रमे ॥ २७ ॥
 तद्दिने पायसापूर्णः प्रदीयेत पतद्गृहः । गुरूणां समधर्माणां वात्सल्यं क्रियतेऽथ सा ॥ २८ ॥
 तस्मिन् कृते समस्तेऽपि कदर्याजं ददे तदा ।^{११} श्वश्रवावज्ञावज्ञाद् बन्धा यिग् दपं गुणदूषकम्^{१२} ॥ २९ ॥ 30

* 'नसाण्या' इति B टि० । 1 A B 'पाथोदपथ' । † 'यमस्य पुरं प्राप' इति B टि० । 2 B C च । ‡ 'कटुभाषिणी' इति B टि० । 3 A C ननु । 4 C N 'उदधुः' । 5 A विराचितं वा । 6 N 'मय्यति' । 7 N प्रभुगृह । 8 C N मानुषे । 9 N सुपुण्येन । 10 A तस्य । 11 A B 'पावका' । 12 A सद्गो । 13 A सखा; B सखा । 14 A दूषणं ।

- वधूदौहदमाहात्म्यात् किञ्चिच्छेषं च पायसम् । वस्त्रे बद्धा घटे क्षिप्त्वा जलाय^१ च बहिर्ययौ ॥ ३० ॥
 कुम्भं मुक्त्वा तरोर्मूले यावद् याति जलाश्रये । अंद्दिशौचाय सद्भुत्ता क्षैरेयीस्वादत्^२न्मनाः ॥ ३१ ॥
 ततोऽलिङ्गुरनागेन्द्रकान्ताप्यागाद् रसावलात् । भ्रमन्ती पायसे लुब्धा तदैक्षिष्ट घटे च सा ॥ ३२ ॥
 वस्त्रस्वण्डात् समाकृष्य बुभुजे बाध तत्तया । पुनर्यथागतं प्रायान् पातालं नागवल्लभा ॥ ३३ ॥
 5 प्रत्यावृत्ता च वैरोढ्या तदप्रेक्ष्य घटान्तरा । न शुशोच न चाकृष्यत् सा सती किञ्चिद् जगौ ॥ ३४ ॥
 येनेदं भक्षितं भक्ष्यं पूर्वतां तन्मनोरथः । यादृग्गमेति ज्ञान्तान्तःकरणेलाशिषं ददौ ॥ ३५ ॥
 § ३. इतश्च पद्मगेन्द्रस्य कान्तया पत्युरग्रतः । निवेदितेऽवघेषांत्वा सर्वं तां स विगीतवान् ॥ ३६ ॥
 सानुतापा^३ ततः सापि तदुपग्रहस्थितेः* । श्रियः स्वप्नं ददौ तस्याः क्षमया रञ्जिता सती ॥ ३७ ॥
 यदलिङ्गुरनागस्य प्रियाऽहं तनया च मे । वैरोढ्या पायसं दद्या अस्या दोहदपूरकम् ॥ ३८ ॥
 10 तथा च मद्रवः कथ्यं तवाहं यत्पितुर्गृहम् । ध्रुवं निवारयिष्यामि श्वश्रुभवपराभवम् ॥ ३९ ॥
 भोजिता पायसं भक्ष्या तया सा पुण्यवर्णिनी । संपूर्णदोहदा^४ प्रीताऽजीजनत् सुतमद्भुतम् ॥ ४० ॥
 नागकान्तापि सूते स्म नागानां शतमुत्तमम् । वर्द्धन्ते तेजसा तेऽपि तेजःप्रतिनिभप्रभाः ॥ ४१ ॥
 वैरोढ्या नागिनीं दधौ नामारोपणं^५पर्वणि । नन्दनस्य ततोऽम्बाया आदेशान् पद्मगोत्तमैः ॥ ४२ ॥
 वयं पितृगृहं तस्याः प्रतिश्रुत्येति मानुषे । लोके तैरेव तद्देहमलञ्चके ससमदैः ॥ ४३ ॥—युग्मम् ।
 15 केचिन्मत्तङ्गजार्हदा अश्वारूढाश्च केचन । सुखासनगताः केचित् केचिन्नरविमानगाः ॥ ४४ ॥
 वैक्रियातिशयाद् रूपशतभाजः सुरा अध । तद्वैश्च संकटं चक्रुः पादकं चापि पत्तनम् ॥ ४५ ॥
 केऽपि बाला घटे क्षिप्त्वा अपिधानावृतास्यके । रक्षार्थमेवया सर्पा वैरोढ्यायाः समर्पिताः ॥ ४६ ॥
 वधूपितृकुले तस्मिन्नायाते^६ श्रीकलाद्भुते । श्वश्रूः स्नानादिमिस्तेषां सत्कृत्युमुपचकमे ॥ ४७ ॥
 अहो ! लक्ष्मीवतामेव पद्मः श्रेयान् जयी जने । यज्जातेयं विगीता सा तन्निजा गौरवास्पदम् ॥ ४८ ॥
 20 कयापि कर्मकर्याऽथ पर्वकर्मविहस्तया । अश्मन्तकस्थितस्थालीमुखे नागघटो ददे ॥ ४९ ॥
 दृष्ट्वा व्याकुलया वैरोढ्या चोत्तारितो घटः । स्नातया जननीवाक्यात् केशाङ्गिः सोऽभ्यपिच्यत ॥ ५० ॥
 ते तत्प्रभावतः स्वस्थास्तथुरेकः पुनः शिशुः । अस्पर्शजलविन्दूनां विपुच्छोऽज्ञायत क्षणान् ॥ ५१ ॥
 स्वलिते यत्र तत्रापि क्षुतादौ वदति स्म सा । बण्डो जीवत्विमां वाचं तस्य ज्ञेहेन मोहिता ॥ ५२ ॥
 बन्धवो नागरूपस्ते सर्वभ्यो ददुरद्भुतम् । श्रौमसौवर्णरत्नौघमुक्ताभरणमण्डलम् ॥ ५३ ॥
 25 तत्र पर्वणि संपूर्णे यथास्थानं च ते ययुः । नागास्तेन प्रभावेण गौरव्या साऽभवद् गृहे^७ ॥ ५४ ॥
 अन्यदालिङ्गुरः पुत्रान् नागराजो निभालयन् । बण्डं ददर्श कोपश्च चक्रेऽवयवस्वण्डनात् ॥ ५५ ॥
 तज्ज्ञात्वाऽवधिना गेहे वैरोढ्यायाः समाययौ । दंशमस्या विधास्यामि ध्रुवं मन्मन्दनद्रुहः ॥ ५६ ॥
 इति संश्रवमाकर्ण्य पत्युस्त्रक्षणेयता । समागाभागिनी भक्ता वैरोढ्येति प्रवादिनी ॥ ५७ ॥
 गिरिति श्रुतया पत्न्याः^८ किञ्चिच्छ्रान्तः परीक्षितुम् । अन्तर्गृहं कपाटस्य पश्चाद्भूदतनुः स्थितः ॥ ५८ ॥
 30 प्रदोषतामसान् किञ्चिदरिं^९ स्थितमग्रतः । अष्टद्वारा रमसा यान्ती सा गुल्फे पीडिता शृशम् ॥ ५९ ॥
 बण्डो जीवत्विति ततो वादिनी फणश्रुत्पतिम् । सद्यः सन्तोषयामास त्रुष्टोऽसौ नूपुरे ददौ ॥ ६० ॥
 यातायतं चानुजज्ञे तस्याः पातालवेश्मसु । तेन नागाश्च तद्देहमायान्यपि यथा तथा ॥ ६१ ॥

1 A जलयेव; B जलयेव । 2 B वन्मनाः । 3 A °तापात° । * 'उपग्रं लन्तिकाश्रयः' इति B टि० । 4 C N दोहद-
 शीता । 5 B N °रोपणि° । 6 B N श्रीकुल° । 7 A ततोऽभवद् । 8 A पत्न्या । † 'जलालनी रहणह आवी रहिड'
 इति B टि० ।

ततो बालाबलामुरुख्योऽभवल्लोको भयभ्रमि^१ । इति ख्यातं च तद्वेहं दुर्गमं नागमन्दिरम् ॥ ६२ ॥
 विज्ञप्तं पद्मदत्तेन गुरुणां तद् यथातथम् । जगदुल्लेखं च नागानां स्ववध्वा ख्यापयेरिदम् ॥ ६३ ॥
 अस्मद्देहं न वस्तव्यं^२ जनानुमहकाम्यया । वस्तव्यं वा न दृष्टव्यमिति कृत्यं मदाह्वया ॥ ६४ ॥
 वैरोट्यायाः समादिष्टं त्वं गच्छाशीविषाश्रये । वक्तव्या नागिनीपुत्रा उल्लङ्घयाऽऽज्ञा हि मे नहि ॥ ६५ ॥
 तया गत्वा च पाताले ज्ञापिताः फणशृङ्गराः^३ । आह्वां प्रभोस्ततो मान्याऽमीषामख्येयमद्भुता^४ ॥ ६६ ॥ ५
 'जीवताम्रागिनी नागशतं चास्यास्तथा पिता । अलिङ्ग्यस्व नागेन्द्रो विषज्वाला' दुताम्बरः ॥ ६७ ॥
 अनाथाऽहं च सन्नाथा कृता येन सन्तपुरी । चरणौ रचिताविलाशिषं प्रादात् सुधोर्मिभाम् ॥ ६८ ॥
 छत्रध्वजावृत्तिध्यानाद्^५ देवदेवजिनेशितुः । पन्नग-प्रेत-भूताग्नि-चौर-व्यालभयं नहि ॥ ६९ ॥
 डाकिनी-शाकिनीवृन्दं योगिन्यश्च निरन्तरम् । न विद्रब्धन्ति जैनाज्ञा यस्य मूर्धनि शैलरः ॥ ७० ॥
 यश्च तस्य गुरोराज्ञां वैरोट्यायास्तथा स्तवम् । नित्यं ध्यायति तस्य स्यान्नेव क्षुद्रभवं भयम् ॥ ७१ ॥ 10
 गुहाव्यपायसैः स्वाद्यं बलिं ढोकयते च यः । जिनस्य जैनसाधोश्च दत्ते सा तं च रक्षति ॥ ७२ ॥
 उपदेशं प्रभोरेनमाकर्ण्यान्येऽपि भोगिनः । उपशान्तास्तथा पूज्या वैरोट्याख्याऽभवत् सती ॥ ७३ ॥
 नागादत्तश्च तत्पुत्रो भाग्यसौभाग्यरङ्गभूः । तत्कुलोन्नतिमाधत्त धर्मकर्मणि कर्मठः ॥ ७४ ॥
 संसारानिलतामन्यदिने सद्गुरुगीर्भरात् । संभाव्य नागदत्तं स्वे पदे न्यास्यद्^६ गुणोज्ज्वलम् ॥ ७५ ॥
 पद्मदत्तः प्रियापुत्रसहितो जगृहे व्रतम् । उमं ततस्तपस्तप्त्वा सौधर्मं समुतो यतौ ॥ ७६ ॥ 15
 तथा पद्मयशः^७ पूज्यादेशाद् बध्वा तया सह । सिध्यादुष्कृतमाधाय देवी तत्रैव साभवत् ॥ ७७ ॥
 वैरोट्याऽपि फणीन्द्राणां ध्यानाद् धर्मोद्यता सती । मृत्वाऽभूद् धरणेन्द्रस्य देवो श्रीपार्श्वसेवितुः ॥ ७८ ॥
 सापि 'प्रभो भक्तिमतां चक्रे साहाय्यमद्भुतम् । विषबह्मयादिभीतानां दधात्युपशमं ध्रुवम् ॥ ७९ ॥
 श्रीआर्यनन्दिलः स्वामी वैरोट्यायाः स्तवं तदा । 'नमिऽग्न जिणं पास' मिति मञ्जान्वितं व्यधात् ॥ ८० ॥
 एकचित्तः पटेभिर्यं त्रिसन्ध्यं य इमं स्तवम् । विषाद्युपद्रवाः सर्वे तस्य न स्युः कदाचन ॥ ८१ ॥ 20

"ये वैरोट्याख्यानमेतत् पवित्रम् "क्षान्त्यक्षीणश्रेयसां मूलशाला ।

श्रुत्वा मर्त्या ये क्षमामाद्रियेरन् तेषां स्वर्गो नापि मोक्षो दुरापः ॥ ८२ ॥

श्रीचन्द्रप्रभसूरिपट्टसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-

चन्द्रः सूरिनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीभुवा ।

श्रीपूर्वर्षिचरित्ररोहणगिरौ श्रीनन्दिलाख्यानकं

श्रीप्रयुञ्जसुनीन्दुना विशदितः शृङ्खलतृतीयोऽजनि ॥ ८३ ॥

प्रभो श्रीप्रयुञ्जाभिघनरसधाराधर ! विना

भवन्तं सद्गुरुवैश्वरविषयतृष्णातरलितम् ।

सुलभमान्यश्रीमद्भुवननिरपेक्षं विशदयै-

"गिरासारैः शिष्यं ननु धिनु निजं चातक" शिशुम् ॥ ८४ ॥ 30

॥ *इति श्रीनन्दिलाचार्यप्रबन्धः, तृतीयः ॥

॥ प्रयाग ८७, अक्षर २४ ॥ उभयं ५७७, अक्षर २४ ॥

1 C बालामुरुख्यो । 2 C N 'भ्रमिः' । 3 B बास्तव्यं । 4 C N फणशृङ्ग । 5 A B 'मद्भुताः' । 6 A B N जीविता । 7 C N बालि । 8 N 'व्याल' । 9 A ध्यानादेव । 10 N न्यासाद् । 11 B पद्मयशः । 12 B N प्रभोः । 13 A यैः । 14 A शांतक्षी । 15 A विशदयै । 16 N गिरा सारैः । 17 C चातकं । * A C आदर्शं नोपलभ्यते समानिपुञ्चका पंक्तिरियम् ।

४. श्रीकालकसूरचरितम् ।

§ १. श्रीसीमंधरतीर्थशिवदिवितोऽननुतो गुणात् । कुतश्चिदपि सोऽव्याहः कालकः सूरिकुञ्जरः ॥ १ ॥

प्राच्यैर्बहुभुतेर्दृष्टं यस्य पर्युषणाश्रयम् । आहतं कीर्यते किं न शकटी शकटानुगा ॥ २ ॥

श्रीधरा^१वासमित्यस्ति नगरं न^२ गरो जयी । द्विजिह्वाससमुद्रीर्णो यत्र साधुवचोऽमृतैः ॥ ३ ॥

5 आशाकम्बावलंबाया^३ महाबलभरोच्छ्रिता ।

कीर्ति-पताकिका यस्याक्रान्तव्योमा गुणाश्रया ॥ ४ ॥—युग्मम् ।

श्रीवैरिसिंह^४ इत्यस्ति राजा विक्रमराजितः । यत्पतापो रिपुक्षीणां पत्रवह्नीरशोषयत् ॥ ५ ॥

तस्य श्रीरोषकान्तेव कान्ताऽस्ति सुरसुन्दरी । उत्पत्तिभूमिर्भद्रस्य महाभोगविराजिनः^५ ॥ ६ ॥

जयन्त इव शक्रस्य शशाङ्क इव वारिधेः । कालको^६ कालकोदण्डखण्डितारिः सुतोऽभवत् ॥ ७ ॥

10 सुता सरस्वती नाम्ना ब्रह्मभूर्बिम्बपावना । यदागमात् समुद्रोऽपि गुरुः सर्वश्रयोऽभवत् ॥ ८ ॥

कालकोऽधकलकेलिकलनायान्यदा बहिः । पुरस्य भुवमायासीदनायासी हयश्रमे ॥ ९ ॥

तत्र धौरितकान् धुत्या बलितेनापि बाहयन् । उत्तेजिताहसद्रत्या ह्यानुत्तेरितादपि ॥ १० ॥

*श्रान्त^७स्तिमितगन्धर्वो गन्धर्व इव रूपतः । अशृणोन्मसृणोदारं स्वरमाराममध्यतः ॥ ११ ॥

अथाह मणिं राजपुत्रः कीदृक् स्वरो ह्यसौ । मेघराजितगम्भीरः^८ कस्य वा ह्यायतं ततः ॥ १२ ॥

15 व्यजिह्वपत् स विज्ञाय नाथ ! सुरिगुणाकरः । प्रशान्तपावनीं मूर्तिं बिभ्रद् धर्मं दिशत्यसौ ॥ १३ ॥

विश्राम्यङ्गिर्नृपारामे श्रयतेऽस्य वचोऽमृतम् । अस्त्वेवमिति सर्वानुज्ञाते तत्राभ्यगादसौ ॥ १४ ॥

गुरुं नत्वोपविष्टे च विशेषादुपचक्रमे । धर्माख्यां योग्यतां ज्ञात्वा तस्य ज्ञानोपयोगतः ॥ १५ ॥

*धर्माहद्-गुरुतत्त्वानि सम्यग् विज्ञाय संश्रय^९ । ज्ञान-दर्शन-चारित्र्यरत्नत्रयविचारकः^{१०} ॥ १६ ॥

धर्मो जीवदयामूलः, सर्वविद् देवता जिनः । ब्रह्मचारी गुरुः संगभङ्गभू रागभङ्गमित् ॥ १७ ॥

20 व्रतपञ्चकसंवीतो यतीनां संयमाश्रितः । दशप्रकारसंस्कारो धर्मः कर्मच्छिदाकरः ॥ १८ ॥

य एकदिनमप्येकचित् आराधयेदमुम् । मोक्षं वैमानिकत्वं वा स प्राप्नोति न संशयः ॥ १९ ॥

अथो गृहस्थधर्मश्च व्रतद्वादशकान्वितः । दानशीलतपोभावभङ्गीभिरभितः शुभः ॥ २० ॥

स सम्यक्पाल्यमानश्च शनैर्मोक्षप्रदो नृणाम् । जैनोपदेश एकोऽपि संसाराम्भोनिषेवतरी ॥ २१ ॥

श्रुत्वेत्याह कुमारोऽपि मंगिनीमंगिनीं दिश^{११} । दीक्षां मोक्षं यथाज्ञानवेलाकूलं लभे लघु ॥ २२ ॥

25 पितरौ स्वावतुज्ञाप्यागच्छ तत्^{१२} तेऽस्तु चिन्तितम् । अत्यादरेण तत् कृत्वागाजाम्या^{१३} सहितस्ततः ॥ २३ ॥

प्रव्रज्याऽदायि तैस्तस्य तया युक्तस्य च स्वयम् । अपीती^{१४} सर्वशास्त्राणि स प्रज्ञातिशयादभूत् ॥ २४ ॥

स्वपट्टे^{१५} कालकं^{१६} योग्यं प्रतिष्ठाप्य गुरुस्ततः । श्रीमान् गुणाकरः सूरिः प्रेयकार्यण्यसाधयत् ॥ २५ ॥

§ २. अथ श्रीकालकाचार्यो विहरजन्यदा ययौ । पुरीमुज्जयिनीं^{१७} बाह्यारामेऽस्याः समवासरत् ॥ २६ ॥

मोहान्धतमसे तत्र ममतां भव्यजन्मिनाम् । सम्यगर्थप्रकाशोऽभूत्^{१८} प्रभूण्युर्मणिदीपवत् ॥ २७ ॥

30 तत्र श्रीगर्दभिल्लाख्यः पुर्यां राजा महाबलः । कदाचित् पुरवाहोव्यां कुर्वाणो राजपाटिकाम् ॥ २८ ॥

1 N 'धारावात' । 2 C नरो । 3 N आशाशाङ्कं बलं बाध्या । 4 N 'वीरसिंह' । 5 N विराजिता । † 'भोड्ड वाङ्' इति B टि० । 6 A श्रान्त° । 7 A गंभीरः । 8 A B धर्मो° । 9 B संश्रयः । 10 विचारकं । 11 N B दिशः । 12 A N 'गच्छतले' । † 'मंगिन्या सहित आविष्ट' इति B टि० । 13 A अपीता । 14 A B स्ने पट्टे । 15 A B कालिकं । ‡ 'श्रीसूर्य' इति B टि० ।

कर्मसंयोगतस्तत्र प्रजन्तीमैश्च त्वयम् । जामि कालकसूरीणां काको दधिघटीमिव ॥ २९ ॥—युग्मम् ।

हा रक्ष रक्ष सोदर्य ! *क्रन्दन्तीं करुणस्वरम् । अपाजीहरदल्युपकर्मभिः पुरुषैः स ताम् ॥ ३० ॥

साध्वीभ्यस्तत् परिहाय कालकप्रभुरप्यथ । स्वयं राजसमन्वयायां गत्वावादीतुं तद्व्रततः ॥ ३१ ॥

वृत्तिर्विधीयते कच्छे रक्षयैः फलसंपदः । फलानि भक्षयेत् 'सैवाख्येयं कस्यामतस्तदा' ॥ ३२ ॥

राजन् ! समग्रवर्णानां दर्शनानां च रक्षकः । त्वमेव तन्न ते युक्तं दर्शनं प्रतलोपनम् ॥ ३३ ॥ 5

उन्मत्तकभ्रमोन्मत्तचतुन्मत्तो नृपाधमः । न मानयति गामस्य म्लेच्छवद्धं ध्वंसते तथा ॥ ३४ ॥

संधेन मन्त्रिभिः पौरैरपि विज्ञापितो दृढम् । अवाजीगणदारूढो मिथ्यामोहे गलन्मतिः ॥ ३५ ॥

प्राक्शत्रुतेज आचार्य उभिद्रमभजत् ततः । प्रतिज्ञां विदधे घोरां तदा कातरतापनीम् ॥ ३६ ॥

जैनापभ्राजिनां ब्रह्मबालप्रमुखपातिनाम् । अर्हद्विष्वविहन्तूणां लिप्येऽहं पाप्मना स्फुटम् ॥ ३७ ॥

न चेदुच्छेद्ये शीघ्रं सपुत्रपशुबान्धवम् । अन्यायकर्मकोटं विवृण्वन् नृपवृषवम् ॥ ३८ ॥—युग्मम् । 10

असंभाव्यमिदं तत्र सामान्यजनदुष्करम् । उक्त्वा निष्कम्य दम्भेनोन्मत्तवेधं चकार सः ॥ ३९ ॥

एकाकी भ्रमति स्मायं चतुष्के चत्वरि त्रिके । असम्बद्धं वदन् द्वित्रिश्चतनाशून्यवत् तदा ॥ ४० ॥

गर्दभिल्लो नरेन्द्रश्चेत् ततस्तु किमतः परम् । यदि देशः समृद्धोऽस्ति ततस्तु किमतः परम् ॥ ४१ ॥

वदन्तमिति तं श्रुत्वा जनाः प्राहुः कृपाभरात् । खसुर्विरहितः सूरिस्तादृगप्रहिलतां गतः ॥ ४२ ॥—युग्मम् ।

दिनैः कतिपयैस्तस्मान्निर्यायावेक एव सः । पश्चिमां दिशमाश्रित्य सिन्धुतीरमगाच्छनैः ॥ ४३ ॥ 15

§ ३. शाखिदेशश्च तत्रास्ति राजानस्तत्र शाखयः । शकापरामिधाः सन्ति नवतिः पश्चिर्गोला ॥ ४४ ॥

तेषामेकोऽधिराजोऽस्ति सप्तलक्षनुरङ्गमः । *तुरङ्गायुतमानाश्चापरेऽपि* सुनरेश्वराः ॥ ४५ ॥

एको माण्डलिकस्तेषां प्रैक्षि कालकसूरिणा । अनेककौतुकप्रेक्षाहृतचित्तः कृतोऽथ सः ॥ ४६ ॥

असौ विश्वासतस्तस्य वयस्यति तथा नृपः । तं विना न रतितस्य तं बहूकैर्यथा क्षणम् ॥ ४७ ॥

सभायामुपविष्टस्य मण्डलेशस्य सूरिणा । सुखेन तिष्ठतो गोष्ठ्यां राजदूतः समाययौ ॥ ४८ ॥ 20

प्रवेशितश्च विज्ञाते^१ प्रतीहारेण सोऽवदत् । प्राचीनरूढितो भक्त्या गृह्यातं राजशासनम् ॥ ४९ ॥

अस्तिचेनं च भूपोऽथ तद्गृहीत्वाशु मस्तके । उद्धूभिर्भाष्य संयोज्य वाचयामास च स्वयम् ॥ ५० ॥

इति कृत्वा विवर्णासौ वक्तुमप्यक्षमो नृपः । विलीनचित्तः श्यामाङ्गो^{१०} निःशब्दापादमेघवत् ॥ ५१ ॥

पृष्ठश्चित्रान्मुनीन्द्रेण^{११} प्रसादे स्वामिनः स्फुटे । आयाते प्राश्रुते हर्षस्थाने किं विपरीतता ॥ ५२ ॥

तेनोचे मित्र ! कोपोऽयं न प्रसादः प्रभोर्नेतु । प्रेष्यं मया शिरशिलत्वा स्वीयं शस्त्रिकयानया ॥ ५३ ॥ 25

एवं कृते च वंशे नः^{१२} प्रसुत्वमवतिष्ठते । नो चेद्^{१३} राज्यस्य राष्ट्रस्य विनाशः समुपस्थितः ॥ ५४ ॥

शस्त्रिकायामयैतस्मां घण्णवत्यङ्कदर्शनात् । मन्ये घण्णवतेः सामन्तानां कुट्टो धराधिपः ॥ ५५ ॥

§ ४. सर्वेऽपि गुप्तमाह्वय्य सूरिभिस्तत्र मेलिताः । तरीभिः सिन्धुसूतीर्य सुराष्ट्रां ते समाययुः ॥ ५६ ॥

घनागमे समायते तेषां गतिविलम्बके । विभज्य घण्णवत्यङ्कैस्ते देशं तेऽवतस्थिरे ॥ ५७ ॥

राजानस्ते तथा सुरा बाहिनीव्यूहवृद्धिना । राजहंसदुहा भूयस्तरवारितरङ्गिणा ॥ ५८ ॥ 30

बलभिद्धनुकलासवता चाशुगमीभृता^{१४} । समादध्यन्त मेघेन^{१५} बलिष्ठेनैव शत्रुणा ॥ ५९ ॥

1 B C क्रन्दन्ती । 2 N करुणं । 3 N भक्षये शैवा । 4 N तथा । 5 B दस्यं । 6 N तापिनी । 7 A °भुव ।

* 'दस सहस्र' इति B टि० । 8 A °ब परेऽपि । 9 N विज्ञाते । 10 B श्यामाङ्गो । 11 C नरेन्द्रेण । 12 N मे ।

13 N राष्ट्रस्य राज्यस्य । † एतत्पूर्वार्द्धस्थाने मुद्रितपुस्तके- 'साध्वी साध्वी लया पाप द्येनेन चटकेन यद् एतादृशः पाठो लभ्यते ।

‡ 'बाण' इति B टि० ।

- निर्गमप्यासनादुप्रमुपसर्गमुपस्थितम् । प्रापुर्चनालयं *मित्रमिवाब्जास्यविकाशकम् ॥ ६० ॥
 परिपक्विमावृक्षालिः प्रसीदत्सर्वतोमुखः । अभूच्छरदनुस्तेषामानन्दाय सुधीरिव ॥ ६१ ॥
 सुरिणाथ सुहृद्राजा प्रयागेऽजल्यत स्फुटम् । स प्राह शंबलं नास्ति येन नो भावि शं बलम् ॥ ६२ ॥
 भ्रुवेति कुम्भकारस्य गृह एकत्र जग्मिवान् । बह्निना पच्यमानं चेटकापाकं ददर्श च ॥ ६३ ॥
 5 कनिष्ठिकानखं^१ पूर्णं चूर्णयोगस्य कस्यचित् । आशेषात् तत्र चिक्षेपाक्षेप्यशक्तिदा गुरुः ॥ ६४ ॥
 विध्यातेऽत्र ययावमे राहः प्रोवाच यत्सखे ! । विभज्य हेम गृहीत यात्रासंवाहदेवते ॥ ६५ ॥
 तथेत्यादेशमाधाय तेऽकुर्वन् पर्वं सर्वतः । प्रास्थानिकं^२ गजाश्वादिस्नैम्यपूजनपूर्वकम् ॥ ६६ ॥
 पञ्चाल-लाटगणेश^३ भूपान् जित्वाऽथ सर्वतः । शका मालवसन्धिं ते प्रापुराक्रान्तविद्विषः ॥ ६७ ॥
 भुत्वाऽपि बलमागच्छद्^४ विद्यासामर्थ्यगर्बितः । गर्दभिल्लनरेन्द्रो^५ न पुरीदुर्गमसज्जयत् ॥ ६८ ॥
 10 अथाप^६ शास्त्रिसेन्यं च विशालातलमेदिनीम् । पतङ्गसैन्यवत् सर्वं प्राणिवर्गभयंकरम् ॥ ६९ ॥
 मन्थस्यो भूपतिः सोऽथ गर्दभीविधया बले^७ । नादुर्गुन्मादरीतिस्थः^८ सैन्यं सज्जयति स्म न ॥ ७० ॥
 कपिशीर्षेणु नो दिवा कोट्टकोणेषु न भ्रसाः । विद्याधरीपु नो काण्डपूर्णं चूर्णं द्विपाप ॥ ७१ ॥
 न वा भटकपाटानि पूःप्रतोलीष्व^९ सज्जयत् । इति चारैः परिह्राय सुहृद्रूपं जगौ गुरुः ॥ ७२ ॥
 अनावृतं समीक्ष्येदं दुर्गं मा भूरनुद्यमः । यदष्टमी-चतुर्दश्योरर्चयत्येष गर्दभीम् ॥ ७३ ॥
 15 अष्टोत्तरसहस्रं च जपत्येकाग्रमानसः । शब्दं करोति जापान्ते विद्या सा रासमीनिभम्^{१०} ॥ ७४ ॥
 तं वृत्कारस्वरं घोरं द्विपदो वा चतुष्पदः । यः शृणोति स वक्त्रेण फेनं मुञ्चन् विषयते ॥ ७५ ॥
 अर्द्धचतुर्यगव्यूतमध्ये स्थेयं न केनचित् । आवासान् विरलान् दत्त्वा स्थातव्यं सबलैर्वृषैः ॥ ७६ ॥
 इत्याकर्ण्य कृते तत्र देशे कालकसद्गुरुः । सुभटानां शतं साष्टं प्रार्थयच्छब्दवेधिताम् ॥ ७७ ॥
 स्थापिताः स्वसमीपे ते लब्धलक्षाः सुशिक्षिताः^{११} । स्वरकाले सुखं तस्या वधूर्वागेनिपङ्कवन्^{१२} ॥ ७८ ॥
 20 सा भूमिर्गर्दभिल्लस्य कृत्वा विष्णुवमीर्ण्यया । हत्वा च पादघातेन रोषेणान्तर्दधे स्वरी ॥ ७९ ॥
 अबलोऽयमिति ख्यापयित्वा तेषां पुरो गुरुः । समप्रसेन्यमानीय मानी तं दुर्गमाविशत् ॥ ८० ॥
 पातयित्वा धृतो बद्धा प्रपात्य च गुरोः पुरः । गर्दभिल्लो भटैर्धुकः प्राह तं कालकवसुः^{१३} ॥ ८१ ॥
 साध्वी साध्वी त्वया पाप ! इयेनेन^{१४} चटकेव^{१५} यत् । नीता गुरुविनीताऽपि तत्कर्मकुसुमं ह्यदः ॥ ८२ ॥
 फलं तु नरकः प्रेय तद् विबुध्याधुनापि हि । उपशान्तः समादत्स्व प्रायश्चित्तं शुभावहम्^{१६} ॥ ८३ ॥
 25 आराधकः^{१७} परं लोकं भविता रुचितं निजम् । विधेहीति श्रुतेर्दैनस्यक्तोऽरण्ये ततोऽभ्रमन् ॥ ८४ ॥
 व्याघ्रेण भक्षितो भ्राम्यन् दुर्गतो दुर्गतिं गतः । तादृक्साधुदुहामीदृक् गतिर^{१८} लल्पकं फलम् ॥ ८५ ॥
 सुरैरादेशतो मित्रं भूपः स्वामी ततोऽभवत् । विभज्य देशमन्येऽपि तस्थुः शास्त्रिनराधिपाः ॥ ८६ ॥
 आरोपिता व्रते साध्वी गुरुणाऽथ सरस्वती । आलोचितप्रतिक्रान्ता गुणश्रेणिमवाप च ॥ ८७ ॥
 विद्यादेव्यो यतः^{१९} सर्वा अनिच्छुस्त्रीव्रतच्छिदः । कुप्यन्ति रावणोऽपीदृग् सीतायां न दधौ^{२०} हठम् ॥ ८८ ॥
 30 एतादृक् शासनोन्नता जैनतीर्थ प्रभावयन् । बोधयन् शास्त्रिराजांश्च कालकः सुरिराद बभौ ॥ ८९ ॥

* 'बंद' इति B टि० । 1 B नखः । 2 N प्रस्थानकं; C प्रस्थानिकं । 3 N C *देशेश* । 4 B C *पाच्छन्* । 5 B अवाप । 6 N हर्ष । 7 N बलैः । 8 A रीतिस्था । 9 A प्रतोलीष्व; B प्रतोलीषु । 10 B निभान्; C निभान् । 11 N सुरक्षिताः ।

† 'आधानी परि' इति B टि० । 12 C N कालको गुरुः । ‡ सीताया ह्यपि चटकीनी परिहृ' इति B टि० । 13 C चटिकेव ।

§ 'जे अन्यायं धन मिलइ ते धन सुखिर न होइ । घोर पाप जोइ कुलि दुइ तस कुलि उदय म जोइ' इति B टिप्पणी ।

14 B आराधय । 15 गतिरिख । 16 B C जितः । 17 A ददौ ।

- § ५. शकानां वंशमुच्छेद्य कालेन कियताऽपि^१ हि । राजा श्रीबिक्रमादित्यः सार्वभौमोपमोऽभवत् ॥ ९० ॥
स चोन्नतमहासिद्धिः सौवर्णपुरुषोदयात् । मेदिनीमन्त्रणां कृत्वाऽचीकरद् बत्सरं निजम् ॥ ९१ ॥
ततो वर्षे शते पञ्चत्रिंशता साधिके पुनः । तस्य राज्ञोऽन्वयं हत्वा वत्सरः स्थापितः शकैः ॥ ९२ ॥
इति प्रसङ्गतोऽजलिपिः प्रस्तुतं प्रोच्यते ह्यदः । श्रीकालक^२ प्रसुद्धे देशे विजह्य राजपूजितः ॥ ९३ ॥
- § ६. इतश्चास्ति पुरं लाटलालाटलिकप्रभम् । भृगुकच्छं^३ नृपस्तत्र बलमित्रोऽभिधानतः ॥ ९४ ॥ 5
भानुमित्राप्रजन्मासीन् स्वस्त्रीयः कालकप्रभोः ।

स्वसा तयोश्च भानुश्रीः, बलभानुश्च तत्सुतः ॥ ९५ ॥—युग्मम् ।

अन्यदा कालकाचार्यवृत्तं तैल्लोकतः धृतम् । तोषादाहृतये मन्त्री तैर्निजः प्रैष्यत प्रभोः ॥ ९६ ॥

विहरन्तस्ततस्तत्र चाप्रतिबद्धं विबुद्धये । आययुर्नगरे तत्र बहिश्च समवासन् ॥ ९७ ॥

राजा श्रीबलमित्रोऽपि ज्ञात्वाभिसुखमभ्यगात् । उत्सवातिशयात् सूरि^४ प्रवेशं विदधे मुदा ॥ ९८ ॥ 10

उपदेशाश्रितस्तत्र सिञ्चन् भव्यानसौ प्रभुः । पुष्करावर्तवत्तेषां विश्वं तापमनीनशन् ॥ ९९ ॥

श्रीमच्छकुनिकातीर्थस्थितं श्रीमुनिसुव्रतम् । प्रणम्य तच्चरित्राख्यादिभिर्नृपमबोधयन् ॥ १०० ॥

अन्येषुस्तत्पुरोधाश्च मिथ्यात्वग्रहसद्गदः । कुविकल्पवितण्डाभिर्वदन् वादे जितः स तैः ॥ १०१ ॥

ततोऽनुकूलवृत्त्याथ^५ तं सूरिसुपसर्गयन्^६ । उवाच दम्भभक्त्या स राजानमृजुचेतसम् ॥ १०२ ॥

नाथामी गुरोरो देवा इव पूज्या जगत्पि^७ । एतेषां पादुकां पुण्यां जनैर्धार्यां स्वमूर्धनि ॥ १०३ ॥ 15

किञ्चिद् विज्ञप्यते लोकभूपालानां हितं मया । अवधारय तच्चित्ते^८ भक्त्यैव^९ मातुले^{१०} गुरौ ॥ १०४ ॥

विशतां नगरान्तर्वहण्या भिम्बिताः पथि । उल्लङ्घयन्ते जनैरन्यैः सामान्यैस्तदधं बहु ॥ १०५ ॥

धर्माज्जनं^{११} तनीयोऽत्रापरं^{१२} कुरु महामते ! । प्रतीत आर्जवाद् राजा प्राहास्ते संकटं महत् ॥ १०६ ॥

विद्वांसो मातुलास्तीर्थरूपाः सर्वार्चिता इमे । तथा वर्षा अवस्थाप्य पार्थन्ते प्रेषितुं किम् ॥ १०७ ॥

द्विजः प्राह महीनाथ ! मन्त्रये ते हितं सुखम् । तव धर्मो यशस्ते च प्रयास्यन्ति स्वयं सुखात् ॥ १०८ ॥ 20

नगरे द्विण्डिमो बाधः सर्वत्र स्वामिपूजिताः । प्रतिलाभ्या बराहारेगुरवो राजशासनात् ॥ १०९ ॥

आहारमाधाकर्मोदि दृष्टानेपणयान्वितम्^{१३} । स्वयं ते निर्गमिष्यन्ति काप्यश्लाघा न ते पुनः ॥ ११० ॥

अस्वेवमिति राज्ञोऽस्य तथेति व्यधात् पुरे । अनेपणां च ते दृष्ट्वा यतयो गुरुमभ्यधुः ॥ १११ ॥

प्रभो^{१४} सर्वत्र मिष्टान्नाहारः संप्राप्यतेतराम् । गुरुराहोपसर्गोऽयं प्रत्यनीकादुपस्थितः ॥ ११२ ॥

गन्तव्यं तत् प्रतिष्ठानपुरे संयमयात्रया । श्रीसातबाहनो^{१५} राजा तत्र जैनो दृढव्रतः ॥ ११३ ॥ 25

§ ७. ततो यतिद्वयं तत्र प्रैषि सङ्गाय सूरिभिः । प्रातेष्वस्मासु कर्त्तव्यं पर्वपथेषु^{१६} ध्रुवम् ॥ ११४ ॥

तौ तत्र सङ्गतौ संघमनितौ बाविकं गुरोः । तत्राकथयतां मेने तेनेतत् परया मुदा ॥ ११५ ॥

श्रीकालकप्रभुः^{१७} प्राप शनैस्तन्नगरं ततः । श्रीसातबाहनस्तस्य प्रवेशोत्सवमातनोत् ॥ ११६ ॥

उपपथेषु^{१८} तत्र राजा^{१९} व्यञ्जयत् गुरुम् । अत्र देशे प्रभो ! भावी शकध्वजमहोत्सवः ॥ ११७ ॥

नभस्यशुद्धपञ्चम्यां ततः पष्ठ्यां विधीयताम् । स्वं पर्व नैकचित्त्वं धर्मे नो लोकपर्वणि ॥ ११८ ॥ 30

प्रसुराह प्रजापाल ! पुरार्हद्वज्रनष्टद्वजः । पञ्चमीं नाल्यगादेतत् पर्वस्मरुङ्गरीरिति ॥ ११९ ॥

कम्पते मेरुचूलापि रविर्वा पश्चिमोदयः । नातिक्रमति पर्वदं पञ्चमीरजनीं ध्रुवम् ॥ १२० ॥

1 A कियतामपि । 2 N कालकः । 3 A सूरिः । 4 A कृत्यवर्गः । 5 B N *मुपसर्गयन् । 6 A B जगत्पतिः । 7 C N पादुकाः । 8 A पुण्यजः । 9 A चित्तेन; C चित्ते । 10 A भक्त्यैव । 11 N मातुले । 12 N * 'स्वल्पं' इति B टि० । 13 A B *गणयितुं । 14 B N प्रभोः । 15 A *कालकप्रभुः । 16 B विज्ञपे ।

- राजाऽवदत्तुर्ध्यां तत् पर्वं पर्वुषणं ततः । इत्थमस्तु गुरुः प्राह पूर्वैरप्याहृतं हृदः ॥ १२१ ॥
 अर्वांगपि यतः पर्वुषणं कार्यमिति श्रुतिः । महीनाथस्ततः प्राह हर्षदेवत् प्रियं प्रियम् ॥ १२२ ॥
 यतः कुहूदिने पर्वापवासे पौषधस्थिताः^१ । अन्तःपुरपुरन्ध्यो मे पश्चादौ पारणाकृतः ॥ १२३ ॥
 तत्राष्टमं विधातूणां निर्मेस्थानां महात्मनाम् । भवतु प्राणुकाहारैः श्रेष्ठमुत्तरपारणम् ॥ १२४ ॥
 ६ उवाच प्रमुच्येतन्महादानानि पञ्च यत् । निस्तारयन्ति दत्तानि जीवं दुष्कर्मसागरात् ॥ १२५ ॥
 पथश्रान्ते तथागलने कृतलोचे बहुश्रुते । दानं महाफलं दत्तं तथा चोत्तरपारणे ॥ १२६ ॥
 ततःप्रभृति पञ्चम्याश्चतुर्ध्यामागतं हृदः । कषायोपशमे हेतुः पर्वं सांवत्सरं महत् ॥ १२७ ॥
 श्रीमत्कालकसूरीणामेवं कल्पे वासराः । जग्मुः परमया तुष्ट्या कुर्वतां शासनोन्नतिम् ॥ १२८ ॥
 ७ अन्येषुः^२ कर्मदोषेण सूरीणां तादृशमपि । आसन्नऽविनयाः शिष्या दुर्गतां दोहदप्रदाः ॥ १२९ ॥
 १० अथ शय्यातरं प्राहुः सूर्योऽवितथं वचः । कर्मबन्धनिषेधाय यास्यामो वयमन्यतः ॥ १३० ॥
 त्वया कथ्यमसीमां च प्रियकर्मकशवाग्भरैः । शिक्षयित्वा विशालायां प्रशिष्यान्ते ययौ गुरुः ॥ १३१ ॥
 इत्युक्त्वाऽगात् प्रमुस्तत्र तद्विनेयाः प्रगे ततः । अपश्यन्तो गुरुन्मूचुः परस्परमवाबुध्वाः ॥ १३२ ॥
 एष शय्यातरः पूज्यशुद्धिं जानाति निश्चितम् । एष दुर्विनयोऽस्माकं शास्त्राभिर्विस्तृतोऽधुना ॥ १३३ ॥
 वृष्टस्तैः स यथौचित्यमुक्त्वोवाच प्रमुस्तितिम् । ततस्ते संचरन्ति स्मोन्नयिनीं प्रति वेगतः ॥ १३४ ॥
 १५ गच्छन्तोऽध्वनि लोकैश्चातुयुक्ता अवदन् सृपाः । पश्चादप्रस्थिता अग्रे पश्चात्स्थाः प्रभवो ननु ॥ १३५ ॥
 यान्तस्तन्नामशृङ्गारान् पथि लोकेन पूजिताः । नारी-सेवक-शिष्याणामवज्ञा स्वामिनं विना ॥ १३६ ॥
 इतः श्रीकालकः सुरिर्वस्त्रवेष्टितरज्जवत् । यत्प्राश्रये विशालायां प्राविशच्छन्नदीधितिः ॥ १३७ ॥
 प्रशिष्यः^३ सागरः सुरिस्त्र व्याख्याति चागमम् । तेन नो विनयः सूरैरभ्युत्थानादिको दूषे ॥ १३८ ॥
 तत ईयां प्रतिक्रम्य कोणे कुत्रापि निर्जने । परमेष्ठिपरावर्त्तं कुर्वस्तथावसङ्गयीः ॥ १३९ ॥
 २० देशनानन्तरं भ्राम्यंस्तत्रलः^४ सुरिराह च । किञ्चित्पोनिषे जौर्ण ! वृच्छ सन्देहमाहृतः ॥ १४० ॥
 अकिञ्चिज्ज्ञो जरच्चेन नावगच्छामि ते वचः । तथापि वृच्छ येनाहं संशयापगमंक्षमः ॥ १४१ ॥
 अष्टपुष्पीमथो वृष्टो दुर्गमां सुगमासिव । गर्वाद् यत्किञ्चन व्याख्यादं^५ नादरपरायणः ॥ १४२ ॥
 दिनैः कैश्चित्ततो गच्छ आगच्छत् तदुपाश्रयम् । सूरिणाऽभ्युत्थितोऽवादीद् गुरवोऽग्रे समाययुः ॥ १४३ ॥
 वास्तव्या अवदन् वृद्धं विनैकं कोऽपि नाययौ । तेष्वगच्छत्सु गच्छोऽभ्युदयान् सूरिश्च सत्रपः ॥ १४४ ॥
 २५ गुरुनक्षमयद् गच्छः पल्लवः सुरिरप्यमूर्त्^६ । तं च तं चातुशिष्येते सूरिमिदमवोद्ययन् ॥ १४५ ॥
 सिकतासंभृतः प्रस्थः स्थाने स्थाने विरेचिनः । रिक्ते तत्रावदद् वत्स ! दृष्टान्तं विद्वत्समृद्धम् ॥ १४६ ॥
 श्रीसुधर्मा^७ ततो जम्बूः श्रुतकेवलिनस्ततः । पदस्थाने पतितस्तस्ते च श्रुते^८ न्यूनत्वमाययुः ॥ १४७ ॥
 ततोऽप्यनुग्रहृत्तेषु न्यूनं न्यूनतरं श्रुतम् । अस्मद्गुरुषु यादृशं तादृगं न मयि निष्प्रभे ॥ १४८ ॥
 यादृग्मे त्वद्गुरोस्तत्र यादृक् तस्य न तेऽस्ति तत् । सर्वथा मा कृथा वत्स ! गर्वं सर्वकर्म ततः ॥ १४९ ॥
 ३० अष्टपुष्पीं च तत्पृष्टः प्रमुच्योऽख्यानयन् तदा । अहिंसासमून्तास्तेयब्रह्माकिञ्चनता तथा ॥ १५० ॥
 रागद्वेषपरीहारो^९ धर्मध्यानं च सप्तमम् । शुद्धध्यानं^{१०} मष्टमं च पुष्पैरात्मार्चनाच्छिवम् ॥ १५१ ॥
 एवं च शिक्षयित्वा तं मार्दवातिशये स्थितम् । आपृच्छथ व्यचरन् सङ्गहीनोऽन्यत्र पवित्रयीः ॥ १५२ ॥

1 B N प्रियम् । 2 A पौषधः स्थितः । 3 B अन्तः पुरः । 4 A B अन्यदा । 5 A प्रशिष्यः । 6 A N तत्रेक्ष ।
 7 B C संशयोपगमः । 8 B व्याख्यादः । 9 N C प्यभृद् । 10 श्रुते-न्यूनः ; N श्रुते हीनः । 11 N पतितापौ ।
 12 N शुद्धध्यानः ।

श्रीसीमं धरतीर्थेन निगोदाख्यानपूर्वतः । इन्द्रप्रभादिकं श्लेषमार्थैरक्षितकक्षया ॥ १५३ ॥

श्रीजैनशासनक्षोणीसमुद्गारादिकच्छपः । श्रीकालकप्रभुः प्रायात् प्रायादेवभुवं क्षमी ॥ १५४ ॥

श्रीमत्कालकसूरिसंयमनिघेष्टृत्तं प्रवृत्तं श्रुतात्

श्रुत्वात्मीयगुरोर्मुखादवितथख्यातप्रभावोदयम् ।

संहृष्टं मयका तमस्ततिहरं श्रेयःश्रिये जायताम्

5

श्रीसंघस्य पठन्तु तच्च विबुधा नन्याच्च कोटीः समाः ॥ १५५ ॥

श्रीचन्द्रप्रभसूरिपट्टसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-

चन्द्रः सूरिरनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीभुवा ।

श्रीपूर्वर्षिचरित्ररोहणगिरौ श्रीकालकाख्यानकं

श्रीप्रद्युम्नमुनीन्दुना विशदितः शृङ्गश्रुतुर्थोऽभवत् ॥ १५६ ॥

10

॥ इति श्रीकालकाचार्यप्रबन्धः* ॥

॥ प्रथम १५७ । अ० २३ ॥ उभयं ७३४ ॥ अक्षर ॥ १५ ॥

५. श्रीपादलिप्तसूरचरितम् ।

११. जयन्ति पादलिप्तस्य प्रभोश्चरणरेणवः । त्रियः संवनेन बश्यचूर्णं तत्पणताङ्गिनाम् ॥ १ ॥
गुणैकदेशमप्यस्य किमहं वर्णितुं क्षमः । जहस्तथापि 'तद्भक्तिलोक' युग्मोपकारिणी ॥ २ ॥
विमृश्यैवं भणिष्यामि पुत्रैर्मैस्तकहस्तितः । खण्डखण्डश्रुतं वृत्तं चित्रं शृणुत कौतुकात् ॥ ३ ॥

5 सरयू-जाह्नवीवारिसेवाहेवाकिमानवा । अस्ति विस्तारकुशला कोशला नामतः पुरी ॥ ४ ॥
तत्रासीद् हास्तिकाश्रीया^१ पदस्तितरिपुत्रजः । विजयब्रह्म इत्याख्याविख्यातः^२ क्षितिनायकः ॥ ५ ॥
संकुलमल्लिकावलीकुसुमप्रोल्लसयशाः । फुल्लारुयः फुल्लस्मीकः श्रेष्ठी श्रेष्ठगुणावनिः ॥ ६ ॥

रूपेणाप्रतिमा^३ तस्य प्रतिमा^४ख्यातिबलभा । सुधा मुधाकृता यस्या गिरयाऽगाद् रसातलम् ॥ ७ ॥
अपलीयितचित्तायास्तस्या हस्तमिरीक्षणम् । होराविद्यामहामन्त्रावन्ध्यागर्भकराण्यपि ॥ ८ ॥
10 औषधानि प्रयुक्तानि क्षेत्रपद्मादिदेवताः । उपयाचितलक्ष्मेश्वाराद्धा आसंश्च निष्फलाः ॥ ९ ॥—युग्मम् ।
तीर्थज्ञानप्रयोगाश्च यथाकथनतः कृताः ।^५ अपत्यार्थमहो^६ मोहः क्षीणं सौहृदयवज्जने^७ ॥ १० ॥

अस्ति श्रीपार्थेनाथस्य चैत्ये शासनदेवता । वैरोद्या^८ तामटाट्या^९ या निर्विण्णा सा समाश्रयन् ॥ ११ ॥
कर्पूरमृगनाभ्यादिभोगैः संपूज्य तामसी । उपवासैर्वर्धादष्टाङ्गिकामेकाग्रमानसा ॥ १२ ॥

अष्टमेऽहनि तुष्टा सा प्रत्यश्रीभूय तां जगौ । बरे वृणु तया पुत्रो ययाचि कुलदीपकः ॥ १३ ॥
15 अथो फणीन्द्रकान्ताऽसावादिदेश सुते ! शृणु । पुरा नमि-विनम्याख्यविद्याधरवरान्वये ॥ १४ ॥
आसीत् कालिकसूरिः श्रीश्रुताम्भोनिधिपारगः । गच्छे विद्याधराख्यस्यार्थनागहस्तिसूरयः ॥ १५ ॥
खेलादिलब्धिसम्पन्नाः सन्ति त्रिभुवनाचिताः ।

पुत्रमिच्छसि चेतेषां पादशौचजलं पिबेः^१ ॥ १६ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।

श्रुत्वेति चैत्यतः प्रातस्तपामागादुपाश्रये । प्रविशन्ती च साऽपश्यत् साधुमेकं तटस्थितम् ॥ १७ ॥

20 करस्त्रप्रभुपादाब्जक्षालनोदकपात्रकम् । तत्पार्श्वे प्रार्थनापूर्वं तत्पयः साऽपिबन्मुदा ॥ १८ ॥—युग्मम् ।
अथ तत्राप्रतो गत्वा नमश्चक्रे प्रभोः पदौ । धर्मलाभाशिषं दत्त्वा निमित्तं^२ चाह सद्रुहः ॥ १९ ॥
अस्मत्तो दशभिर्हस्तैर्द्वे पीतं त्वयोदकम् । दशभिर्योजनैरनंतरितो बर्षिष्यते सुतः ॥ २० ॥

यमुना^३ परतीरेऽत्र^४ मधुरायां प्रभावभूः । भविष्यन्ति तथान्ये ते नवपुत्रा महाद्युतः ॥ २१ ॥
साहाय्य प्रथमः^५ पुत्रो भवतामर्पितो मया । अस्तु श्रीपूज्यपार्श्वस्थो दूरस्थस्यास्य को गुणः ॥ २२ ॥

25 श्रुत्वेत्याह प्रभुः सङ्गानन्तोद्धारादिशुकरः । स भविष्यति ते पुत्रः सुत्रामसन्निवो धिया ॥ २३ ॥
इत्यादाय प्रभोर्वाक्यं शकुनप्रन्थिवन्धिनी । गृहं ययौ गृहेऽस्य तुष्टा वृत्तं न्यवेदयत् ॥ २४ ॥
गर्भोऽभूत् तद्दिनेऽप्युप्या नागेन्द्रस्त्रप्रसूचितः । तदौचित्यकृतं^६ श्वास्या दृढः सार्धं मनोरथैः ॥ २५ ॥
दिनेषु परिपूर्णं सुतो जज्ञे सुलक्षणः । रूपेणातिस्मरः श्रीमांस्तेजसा चातिभानुमान् ॥ २६ ॥

1 N तस्मिन् । * 'अहिलोक परलोक' इति B टि० । 2 N 'कासीया' । 3 C विशातः । A B 'विख्यातस्मि' । 4 N 'प्रति-
मानस्य ।

† विन्ध्यो गजेन मलयो मलयोद्भवैन रत्नेन रोहणगिरिर्जगति प्रसिद्धः ।

मुष्काफलैः सरितामधिपो यथैव गोत्रं तथैव तनयेन कुलोद्भवेन ॥ १ ॥ इति B टिप्पणी ।

5 B N सौहृदयवज्जने । B सौहृदयवज्जने । 6 N नाम विद्याया । 7 A पिब, C पिबे । 8 B N नमित्तं । 9 B यमुना-
पुत्र । 10 N च । 11 A प्रथमपुत्र । 12 A 'कृतेषा' ।

वैरोव्यायास्ततः पूजां कृत्वा तत्पादयोः पुरः । न्यस्यातो गुरुपादान्ते मुक्तस्तेषां तथापितः ॥ २७ ॥
बद्धतामस्मदायत इति प्रत्यपितः स तैः । प्रवर्षितोऽतिवात्सल्यात् तथा तद्गुरौरवात् ॥ २८ ॥
नागेन्द्राख्यां ददौ तस्मै कुल्ल उल्फुल्लोचनः । आतो^१ गुरुभिरागत्य स गर्भाष्टमवार्षिकः ॥ २९ ॥

तद्गुरुभ्रातरः सन्ति संगमसिंहसूरयः । आदेशं प्रददुस्तेषां प्रभवः शुभमायतो ॥ ३० ॥
प्रब्रज्यां प्रददुस्तस्य शुभे लभे स्वरोदये । उपादानं गुरोर्हस्तं शिष्यस्य प्राभवेन तु ॥ ३१ ॥
गणिश्च मण्डनो नाम तदीयगणमण्डनः । आदिष्टः प्रभुभिस्तस्य शुभवाध्यापनादिषु ॥ ३२ ॥
वैदग्ध्यातिशयादन्यपाठकानां पुरोऽपि यत् । ख्यातं तदपि गृह्णाति स्वपाठेषु तु का कथा ॥ ३३ ॥
लसलक्षण-साहित्य-प्रमाण-समयादिभिः । शास्त्रैरनुपमो जज्ञे विज्ञेशो वर्षमध्यतः ॥ ३४ ॥
गुणैरुत्तमां प्राप्य तृषु प्रथमरेखया । धूनन्नवनवाविश्वलक्षणेभ्योऽधिकस्ततः ॥ ३५ ॥

§ २. अन्येद्यरारनालाय प्रहितो गुरुभित्तदा । विधिना तत् समादायोपाश्रये पुनराययौ ॥ ३६ ॥
तदीर्यापथिकीपूर्वमालोचयदनाकुलः । गाथया कोविदश्रेणीहृदयोन्माथया ततः ॥ ३७ ॥

तथा हि—

अबं तंबच्छीए अपुफियं पुफ्फदंतपंतीए ।

‘नवसालिकंजियं नववह्मइ कुडण्ण’ मे दिअं ॥ ३८ ॥

श्रुत्वेतिगुरुभिः प्रोक्तः शब्देन प्राकृतेन सः । पलित्तो इति शृङ्गारामिप्रदीप्ताभिधायिना ॥ ३९ ॥
स च व्यजिज्ञपत् पूज्यैः शिष्यैः कर्णात्प्रसाद्यताम् । श्रुत्वेति प्रज्ञया तस्य तुतुपुगुरवो भृशम् ॥ ४० ॥
विमृश्येयतिहृद्भासपूरितास्त* तदमतः । पादलित्तो भवान् व्योमयानसिद्ध्या विभूयितः ॥ ४१ ॥
इत्यसौ दशमे वर्षे गुरुभिर्गुरौरवात् । प्रत्यष्टाप्यत पठे स्वे कषपठे प्रभावताम्^४ ॥ ४२ ॥
मथुरायां गुरुः प्रैषीदसंख्यातिशयाश्रयम् । तेजोविस्तारसंघोषकारहेतोस्तमन्यदा ॥ ४३ ॥

§ ३. दिनानि कतिचित् तत्र स्थित्वाऽसौ पाटलीपुरे । जगाम तत्र राजास्ति मुरण्डो नाम विश्रुतः ॥ ४४ ॥
केनापि तस्य चित्रायसूत्रं प्रथितं वृत्तकः । गृहवक्त्रमिलत्तन्तुचयाज्ञातात्वं सानकः ॥ ४५ ॥
द्वौकितः कन्दुकः पादलिप्तस्य च गुरोः पुरः ।

राज्ञा प्राहीयत प्रज्ञापरीक्षावीक्षणोद्यमान् ॥ ४६ ॥—युग्मम् ।

अथोत्पन्नधिया सूरिर्विला^१ल्योष्णोदकाद्रवैः^२ । सिककं^३ निपुणं प्रेक्ष्य तत्तन्तुप्रान्तमाप सः ॥ ४७ ॥
उन्मोच्य प्रहितो राज्ञे तद्गृह्णासौ चमत्कृतः । प्रज्ञाविज्ञाततत्त्वामिः कलाभिः को न गृह्णाते ॥ ४८ ॥
तथा गङ्गातरोर्यष्टिः समा ऋक्षणा समर्पिता^५ । तन्मूलाप्रपरिज्ञानहेतवे स्वामिना भुवः ॥ ४९ ॥
तारयित्वा जले मूले गुरुत्वात् तन्निमज्जनात् । अप्र-मूले परिज्ञायाचरयौ राज्ञः पुरस्ततः ॥ ५० ॥
तथा समुद्रकोऽनीक्ष्यसन्धिः सुरैः प्रदर्शितः । उष्णोदकात् समुद्राद्व्य तत्त्रिं प्रकटीकृतम् ॥ ५१ ॥
श्रीपादलिप्ताचार्येण तन्तुप्रथिततुम्बकम् । पेशीकोशायितं वृत्तं प्रहितं राजपर्वदि ॥ ५२ ॥
उन्मोचितं न तत् तत्र केनापि मुमुचे ततः । तद्गुप्तं तेन मोच्येत नान्यैरित्यभि^६भाषिभिः ॥ ५३ ॥

1 A. अतो । 2 B. ‘नववच’ । 3 ‘षड्धी’ इति B. टि० ।

* ‘प्रीणाति यः स्वचरितैः पितरं स पुत्रो यद् भर्तुरेव हितमिच्छति तत्कलत्रम् ।

तन्निमज्जनादि दुखे च समकियं यत् एतत् त्रयं जगति पुण्यकृतो लभन्ति ॥ १ ॥ इति B. टिप्पणी ।

4 B. प्रभाषतां । 5 N. चित्रायस्त्र । 6 C. ‘प्रथित’ । 7 N. ‘तंतुवचार्कान्ता’ । 8 C. N. विलोत्यो । 9 B. ‘दकोह’ ।

10 C. N. सिक्कः । 11 A. समर्पिता । 12 N. ‘स्वतिभाषि’ ।

भूपाहूतः स^१ आगलोजमन्थ च यतीश्वरः । मुरण्डनृपतिस्तत्राक्षितश्चिन्तयते तदा ॥ ५४ ॥
 बालाचार्योऽयमीदृशैः खेलनीयः कुहेतुभिः । दध्यावहमयं किंत्वधृष्यः केसरिवच्छिद्युः ॥ ५५ ॥
 'बयस्तेजसि नो हेतु'रिति सत्यं पुरा वचः । को हि सिंहाभ्रकं सत्रेऽणुरूपमपि लंघयेत् ॥ ५६ ॥
 शिरोवेदनयाक्रान्तः सोऽन्यदा भूपतिः प्रभुम् । व्यजिज्ञपन् प्रधानेभ्यः क्षुते* नष्टे स्मृती रवेः ॥ ५७ ॥
 5 तर्जनीं प्रसुरप्येष त्रिः स्वजानावचालयत् । भूपतेर्वेदना शान्ता तस्य किं दुष्करं प्रभोः ॥ ५८ ॥

तथा हि—

जह जह पणसिणिं जाणुयंमि पालित्तउ भमाडेइ ।

तह तह 'से सिरवियणा' पणस्सई मुरण्डरायस्स ॥ ५९ ॥

मन्त्ररूपामिमां गाथां पठन् यस्य शिरः स्फुरेत् । शान्त्येत वेदना तस्यायापि भूर्भूऽतिदुर्धरा ॥ ६० ॥

- 10 स तत्कालोपकारेण हतान्तःकरणो नृपः । सुरेर्बालस्य पादानां प्रणामेच्छ रवेरिव ॥ ६१ ॥
 समाययौ ययौ श्रेष्ठे द्रागारूढ तदाश्रयम् । सकर्णः को न गृह्येत गुणैः सत्यैर्लघोरपि ॥ ६२ ॥—युग्मम् ।
 § ४. प्रभोरुपान्तमासीनो रहः पप्रच्छ भूपतिः^४ । भृत्याः कृत्यानि नः^५ कुर्वन्तं नस्यानुसारतः^६ ॥ ६३ ॥
 तद्विनामी विनेयाश्च युष्माकं तु कथं विभो ! । भिन्नैकवृत्तिमात्राणां^७ ते कार्यकरणोद्यताः ॥ ६४ ॥—युग्मम् ॥
 सूरयः प्राहुरस्माकं विना दानं सदोद्यताः । कार्याणि भूप ! कुर्वन्ति लोकद्वयहितेच्छया ॥ ६५ ॥
 15 भूपः प्राह न मन्येऽहं त्रय्यस्था^८ हि जनस्थितिः^९ । निःस्वस्त्याय्यः पुमांल्लोकेऽरण्यं दग्धं भृगैरिव ॥ ६६ ॥
 अथाह सुरिर्बालः^{१०} । त्वद्भृत्या बहुवृत्तयः । तादृगुक्तं न कुर्वन्ति यादृक् मे दानमन्तरा ॥ ६७ ॥
 इहाप्ये प्रत्ययो भूप ! कोतुकादवलोक्यताम् । दक्षः शुचिगुणौ कश्चित् प्रतिष्ठां प्रापितः सदा ॥ ६८ ॥
 ताम्बूलभरणक्षौमैरात्मतुल्यः सदेक्षितः । विश्वासस्य परा भूमिर्भूत्यन्तरमिवापरम् ॥ ६९ ॥
 आहूयतां पुमान् प्रष्टुः सौष्ठवी कौऽपि भृत्यराद ।

- 20 यथा प्रतीतिसम्पत्तिर्मद्राक्यस्य भवेत्ततः ॥ ७० ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ॥
 क्षत्राक्षत्रपतिस्तत्राहूतवान् प्राग्गुणान्वितम् । प्रधानमाजगामायं मूर्धन्यस्तकरद्वयः ॥ ७१ ॥
 स प्रोवाच प्रसादं मे स्वामिन् ! आदेशतः कुरु । सुदुष्करतरेऽप्ययं भृत्यलेशे निजे मयि ॥ ७२ ॥
 राजा प्राह—'सखे ! गङ्गा बहतीह कुतोमुखी ?' । इत्युक्तेऽन्तःस्मितः सोपहासं चिन्तयति स्म सः ॥ ७३ ॥
 अहो ! बालर्विसर्गाद् राज्ञः शैशवमागतम् । 'गङ्गा कुतोमुखी !' बालाङ्गनाख्यातमिदं वचः ॥ ७४ ॥
 25 ततः प्रमाणमादेश इत्युक्त्वा स ययौ बहिः । ऐश्वर्यमहिलो राजा नाहमप्यस्मि तादृशः ॥ ७५ ॥
 फल्गुवाग्भिस्ततः स्वीयं सुखं परिहरामि किम् । ध्यात्वेति व्यसनी तत्र प्रायः प्रायाद् दुरोदरे ॥ ७६ ॥
 खेलन्निर्वाञ्छ तत्रासौ चतस्रः पञ्च नाडिकाः । गत्वा स्वामिपुरः 'पूर्वामुखी'त्युत्तरमाह सः ॥ ७७ ॥
 अपसर्प्यैः^{११} प्रसर्पद्भिस्तद्भूतं भूपतेः पुरः । न्यवेद्य^{१२} यतिस्वामी स्मितं कृत्वाऽभ्यधादिति ॥ ७८ ॥
 भूपाल ! चेष्टितं दृष्टं धनमानातिशायिनः । निजप्रसादवित्तस्वापरेषां तु कथापि का ॥ ७९ ॥
 30 अद्यश्वीनविनेयस्याशिक्षितस्य व्यवस्थितिम् । पश्य नश्यन्मदस्येह^{१३} चित्तान्तश्चित्रकारिणीम् ॥ ८० ॥
 आगच्छामिनबभ्रुह ! व्याहृते चेति सुरिभिः । इच्छामीति वदन् शीघ्रमुत्तस्यै सरजोहृतिः ॥ ८१ ॥

1 A समागव° । * 'छीक नावह' इति B टि० । † 'तर्जनी' इति B टि० । 2 B N हिरि° । 3 A वेयणः C विअणा ।

4 नास्ति C आदर्शः । 5 A वः । † 'भृत्यनह भेलि' इति B टि० । 6 B N °पात्राणां । 7 B C इत्यस्यादेः A इत्यस्यापि ।

8 A जगं स्थितः ; B जनस्थितः ; C जनः स्थितिः । 9 A अववर्षैः । 10 A निवेद्यापः ; C न्यवेद्यतः । 11 N °नद्वेष्टैः ;

C नद्वेष्टैः ।

विनयानम्रमौलिश्च मेदिनीं प्रतिलेखयन् । पुर आगाद् गुरोजान् मुन्यास्ये न्यस्य पोटिकाम् ॥ ८२ ॥
प्रभो ! ऽनुशासिभिच्छाम्नीत्युक्ते तेनावदन् प्रभुः । 'गङ्गा कुतोमुखी वत्स ! बह्व्याख्याहि निर्णयम् ॥ ८३ ॥
तदा चावश्यकीपूर्वं निर्गच्छन्नाश्रयाद् बहिः' । विन्यस्य कम्बलं स्कन्धे कृत्वा दण्डं करे निरैत् ॥ ८४ ॥
प्रभानुचिततां जानन् बालवृद्धयुवस्त्रियाम्^१ । अपृच्छन् मध्यवयसं प्रवीणं पुरुषं ततः ॥ ८५ ॥
'गङ्गा कुतोमुखी ?' 'पूर्वामुखी'ति प्रापितोत्तरः । तेनेति त्रिःकृते प्रभे सर्वत्रासीत् समोत्तरः ॥ ८६ ॥ 5
तथापि निश्चिकीर्षुः स स्वधुंजीजलसन्निधौ । प्रत्युपेक्ष्य ततो दण्डं करस्थितं^२ तदप्रकः ॥ ८७ ॥
जलान्तरेऽमुचत् तं च श्रोतसाऽतिरयान् ततः । प्राग्वाहिते करे दण्डसहिते प्रत्ययं ययौ ॥ ८८ ॥—युग्मम् ।
आगत्याश्रयमन्त्रेयापथिकीपूर्वकं ततः । आलोचयद् यथावृत्तं प्रवृत्तश्च स्वकर्मणि ॥ ८९ ॥

उक्तं च 'श्रीजिनभद्रगणिक्रममणभाष्यकारेण—

निवपुच्छिण्ण भणिओं गुरुणा गंगा 'कुओमुही बहइ ।

10

संपाइयवं सीसो जह तह सञ्चवत्थ कायञ्चं ॥ ९० ॥

प्राग्बहोर्यथाख्याते सत्य एव निवेदिते । प्रतीतः प्राह भूपालस्त्वद्भुत्तं हि कथातिगम् ॥ ९१ ॥
इति प्रभु^३कृतैश्चित्रैः सर्वलोकोपकारकैः । नृपो विभ्रममकारं कालं यान्तं न बुध्यते ॥ ९२ ॥
अन्यदा मधुरायां स सूरिगत्वा महायशाः । श्रीसुपार्श्वजिनस्तूपेऽनमन् श्रीपार्श्वमञ्जसा ॥ ९३ ॥
§ ५. ततोऽसौ लाटदेशान्तश्चोङ्काराख्यपुरे प्रभुः । आगतः स्वागतान्यस्य तत्राधाद् भीमभूपतिः ॥ ९४ ॥ 15
शरीरस्थस्य बाल्यस्य^४ माहात्म्यं वितरन्निव । स 'क्रीडत्यन्यदा डिम्भैर्विजने विश्ववत्सलः ॥ ९५ ॥
भरेण रमते यावत् श्रावकास्तावदाययुः । देशान्तरान् तदाकुण्डोत्कण्ठास्तद्वन्दनोत्सुकाः ॥ ९६ ॥
कलौ^५ युगप्रधानस्य पादलिप्तप्रभोः कुतः । उपाश्रयोऽस्ति शिष्याभं पप्रच्छश्च तमेव ते ॥ ९७ ॥
तत्रोत्तममतिः सूरिदूरभ्रमणहेतुभिः । प्रकटैस्तदभिज्ञानैस्तेषामकथयन् तदा ॥ ९८ ॥
स्वयं पटीं च प्राप्य संव्याकारमात्मनः ।^६ आचार्यांसन्नुपाविश(श)द् दक्षः स क्षिप्रमुज्जते ॥ ९९ ॥ 20
श्रद्धाश्च तावदाजगमुः प्रणेयुरतिभक्तिः । क्रीडन् दृष्टः स एवायं तैरुपालक्षि दाक्षयतः ॥ १०० ॥
विद्या-श्रुत-वयोवृद्धसदृशीं धर्मदेशनाम् । विधाय तत्पुरोऽवादीन् तद्विकल्पापलापकृत् ॥ १०१ ॥
अवकाशः शिशुत्वस्य दातव्यश्चिरसंगतेः^७ । इति सत्यवचोभङ्गा जहपुले शिशुप्रभोः ॥ १०२ ॥
गते विहृतमन्येयुः प्रौढतापुकदम्बके । विजने स ययौ रथ्यां गच्छसु शकटेषु च ॥ १०३ ॥
कुर्वन् मकैटकीकीडां पृष्टः पूर्ववदाश्रयम् । परप्रवादिभिर्दूरदेशेनेपासुदाहरत् ॥ १०४ ॥ 25
चिरेणायान्ति यावत् ते सम्प्रज्ञातिभ्रमश्रमाः । गुरुः सिंहासने तावत् सुष्वापासो पटीवृतः ॥ १०५ ॥
ताम्रचूर्^८स्वरश्चक्रे तैः प्रातःक्षणशंसकः । ओतुस्वरं^९ ततोऽधासीत् सूरिस्तत्परिपन्थिनम्^{१०} ॥ १०६ ॥
तेषां द्वारमपाश्र्व्य तस्यौ सिंहासने प्रभुः । तस्य ते विस्मयसरो ददृशुर्मतिमद्भुताम् ॥ १०७ ॥
तर्कांक्तिभिर्जितास्ते च प्रभमेकं च गाथया । एतज्जिगीपवः सन्तो विदधुर्दुर्धटं तदा ॥ १०८ ॥

तथा हि—

30

पालित्तय ! कहसु फुडं सपलं महिमंडलं भमंतेण ।

दिट्ठो सुओ व कत्थ वि चंदणरससीयलो अग्गी ॥ १०९ ॥

1 A 'वाधमाहृदिः । 2 A 'क्षियम् । 3 A C 'स्थिततत्त्वप्रकः; B स्थितमवप्रकः । 4 A श्रीमद्र' । 5 A B कथो' ।
6 B N प्रभुचैल' । 7 A बालस्य । 8 B क्रीडयल' । 9 N कालो । 10 N आचार्याः संव्यापाविशदक्षः । 11 N 'संगतेः ।
12 N ताम्रचूरः । 13 N उत्त; B ओत', C उद' । 14 N 'पन्थिनम् ।

सुरिः श्रीपादलिसोऽपि तत्क्षणं ग्राह गायथा । उत्तरं द्राम् विलम्बो हि प्रज्ञा-बलवतां कुतः ॥ ११० ॥

सा च^१—

अयसाभिओग^२संदमियस्स पुरिसस्स सुद्धहिययस्स ।

होइ वहन्तस्स कुडं चंदणरससीअलो अग्गी ॥ १११ ॥

- 5 इत्युत्तरेण ते सुरेसुंदमापुर्जिता अपि । पराजयोऽपि सत्यात्रैः कृतो महिमभूर्भवेत् ॥ ११२ ॥
ततः सङ्गेन विह्वले सद्गुणेषु प्रमोदिता । शत्रुंजयगिरी यात्रां पादलिप्रसुर्व्यधात् ॥ ११३ ॥
६. मानखेटपुरं प्राप्ताः कृष्णभूपालरक्षितम् । प्रभवः पादलिप्राख्या राज्ञाभ्यर्च्यत भक्तितः ॥ ११४ ॥
तत्र 'पांशुपुरात्' प्राप्ताः^३ श्रीरुद्रदेवसूरयः । ते चावबुद्धतत्त्वार्थाः श्रीयोगिप्रभृते क्षुते ॥ ११५ ॥
अन्येगुर्निजशिष्याणां पुरस्तस्माच्च शास्त्रतः । व्याख्याता शफरोत्पत्तिः पापसन्तापसाधिका ॥ ११६ ॥
- 10 सा कैवर्तेन कुड्यान्तरितेन प्रकटं ध्रुता । अनावृष्टिस्तदा चासीत्^४ विश्रलोकभयङ्करी ॥ ११७ ॥
मीनानुत्पत्तिरत्रासीत् तत्र श्रौतप्रयोगतः । मत्स्यान् कृत्वा बहूनेषोऽजीवयद् बन्धुमण्डलम् ॥ ११८ ॥
कदापि हर्षतस्तत्र प्रभूपकृतिरञ्जितः । आययो जीवरो भक्त्या नत्वा च प्रोचिवानिति ॥ ११९ ॥
युष्मत्कथितयोगेनादानो मीनान् व्यधामहम् । स्वादित्वा तांश्च दुर्भिक्षे कुटुम्बं निरवाहयम् ॥ १२० ॥
क्षुत्वेति सूरयः पश्चादतप्यन्त कृतं हि किम् । यतो वधोपदेशेनास्माभिः कल्मषमर्जितम् ॥ १२१ ॥
- 15 जीवन् जीववधान् पापमयं^५ बह्वर्जयिष्यति । तस्मान् किमपि तत्कार्यं येनाधत्ते न स स्वयम् ॥ १२२ ॥
इति ध्यावोचिवान् सुरिर्निष्पत्तौ रत्नसन्ततेः । प्रयोगं शृणु दारिद्र्यं कदापि न भवेद् यथा ॥ १२३ ॥
स च स्फुरति नो मांसाशन-जीवविघातयोः । विधीयमानयोस्तन् त्वममू बर्जयसे यदि ॥ १२४ ॥
कथयामि तदा तत् ते ध्रुवेत्यहोदमप्यहम् । जाने जीववधान् पापं कुटुम्बं तु न वर्त्तते ॥ १२५ ॥
नाथ ! प्रसादतश्चेत्^६ ते विना पापं धनं भवेत् । सद्गतिः प्रेत्य तन्मे स्यात् प्रमाणं पूज्यवाक् ततः ॥ १२६ ॥
- 20 अतःपरं गृहे गोत्रे न मे पिशितभक्षणम् । इत्युक्ते रत्नयोगसैरुक्तः सोऽमूच्च धार्मिकः ॥ १२७ ॥

तथा केचिदिति वदन्ति—

६. ७. शिक्षितः सिंहयोगं च चक्रे तं तेन भक्षितः । यतोऽल्पदोषतः पुण्यं बहु किं न समर्ज्यते ॥ १२८ ॥

तथा—

- विलासनगरे पूर्वं प्रजापतिरभूत् ततः । तत्र^७ अमणसिंहाख्याः सूरयश्च समाययुः ॥ १२९ ॥
तानाहूय नृपः ग्राह चित्रं किमपि दर्शयताम् । सूरयः प्रादुरकैल्य कोऽपि वेत्तीह संक्रमम् ॥ १३० ॥
- 25 भूपतिः सिद्धदैवज्ञानाहूय वदति स्म सः । रविसंक्रातिसमयमाख्यातास्मत्पुनःसरम् ॥ १३१ ॥
नाडिकापलसङ्ख्याभिस्तं स्फुटं वीक्ष्य तेऽनुवन् । आचार्याः^८ स्मादुरेकोऽश्मा ससूचिर्नः समर्प्यताम् ॥ १३२ ॥
सांवत्सरस्य च ततो नृपस्तदकरोदरम् । सूरिस्तं समयं सूक्ष्मं ज्ञात्वाऽदमन्यक्षिपच्च ताम् ॥ १३३ ॥
उवाच सूचिकामेनां^९ मौहूर्तिकं^{१०} विनिःकषः । संक्रातिसमये यस्मात् सर्वं जलमयं भवेत् ॥ १३४ ॥
- 30 गणकोऽपि ततः ग्राह ज्ञानं मे नेयतीदृशम्^{११} । प्राप्तं तत्सूरिविज्ञानं दृष्ट्वा भूपो विसिन्मिये ॥ १३५ ॥
एकदा सूरयो राज्ञा दृष्टा दृष्टिविधौ पुनः । विचिन्त्य कथयिष्यामः प्रोच्येति स्वाश्रये ययुः ॥ १३६ ॥
तेह्वेन्द्राभिघः शिष्यः प्रैक्षयत क्षितिपाप्रतः । कथ्यं किंचिद् विसंवादि* यथासौ स्यादनादरः ॥ १३७ ॥

1 'सा च' नास्ति A । 2 A C N °अविदमियस्स । 3 A प्राशु । 4 A B प्रापुः । 5 A सर्वलोक । 6 N पापमयं । 7 N °भित्ति । 8 N ततः । 9 N आचार्याः । 10 C सुहूर्तिक । 11 N ज्ञाने मे नियतिर्दशा । * 'काहं विपरीत कर्हं' इति B टि० ।

इति तच्छिक्षितः प्राज्ञो ययौ तत्र जगौ च सः । उत्तरस्या विशो वृष्टिरमुतः पञ्चमेऽहनि ॥ १३८ ॥
संजज्ञे वर्षणं पूर्वविशस्तत्र दिने स्फुटम् । दिग्विषंसादतो* राजा किञ्चिन्मन्दादरोऽभवत् ॥ १३९ ॥
कर्मबन्धनिषेधाय तदुपेत्य कृतं च तैः । अमीक्ष्यं राजकार्याणां कथनं कल्मषावहम् ॥ १४० ॥
मानखेटपुरं प्रापुस्तेऽथ कालेन केनचित् । निमित्तप्रन्थनिष्णाता राज्ञां ज्ञाताः^१ कलावशात् ॥ १४१ ॥

*

§ ८. अथार्यस्वपुटाः सन्ति विद्याप्राभृतसंभृताः । तद्वृत्तमिह जैनेन्द्रमतोद्भासि प्रतन्यते ॥ १४२ ॥

5

तद्यथा—

विन्ध्योदधिक्कुतापाट^१लाटदेशललाटिका । पुरं श्रीभृगुकच्छाख्यमस्ति रेवापवित्रितम् ॥ १४३ ॥

यानपात्रं भवान्मोघो यत्र श्रीमुनिमुप्रतः । पातकातङ्गतः पाति स्वर्गोभूमैर्बं जनम् ॥ १४४ ॥

तत्रास्ति बलमित्राख्यो राजा बलमिदा समः । कालिकाचार्य^२जामेयः श्रेयधियां निधिः ॥ १४५ ॥

भवाभ्वनीनभयानां सन्ति विश्रामभूमयः^३ । तत्रार्यस्वपुटा नाम सूरयो विषयोदिताः^४ ॥ १४६ ॥

10

तेषां च भागिनेयोऽस्ति विनेयो^५ 'मुखनाभिधः । कर्णश्रुत्याप्यसौ प्राज्ञो विद्या जग्राह सर्वतः ॥ १४७ ॥

बौद्धान् बादे पराजित्यैस्तीर्थं संपसाक्षिकम् । तद्गृह्णान्ततो भातुप्रतिरूपैरमोच्यत ॥ १४८ ॥

तदा च सौगताचार्यं एको^६ 'बडुकराभिधः । गुडशास्त्रपुरात्^७ प्राप्नो जिगीषुर्जैनशासनम् ॥ १४९ ॥

गुडपिण्डैः पुरा तत्र शत्रुसैन्यमभज्यत । गुडश्च मिति क्वातिरतोऽस्याजनि विश्रुता ॥ १५० ॥

सर्वांनित्यप्रवादी स चतुरङ्गसभापुरः । जैनाचार्यस्य शिष्येण जितः स्याद्वाद्वादिना ॥ १५१ ॥

15

कांदिशिकस्ततो मन्वुपूरपुरितमानसः । कोपादनशनं कृत्वा मृत्वा यक्षो बभूव मः ॥ १५२ ॥

निजस्थानेऽवतीर्यसौ सकोपः श्वेतभिष्णुः । अवजानाति तांसेषामुपसर्गान् दधाति च ॥ १५३ ॥

तत्पुरस्थेन सङ्गेन तदार्यस्वपुटं^८ प्रभुः । तत्र प्रतिद्वयं प्रेक्ष्य ज्ञापितस्तत्परामभवम् ॥ १५४ ॥

एषा कपलिका वत्स ! नोन्मोच्या कौतुकादपि । कदापि शिक्षयित्वेति जामेयमचलन् ततः ॥ १५५ ॥

पुरे तत्र गतस्तस्य यक्षस्यायतनेऽवसत् । उपानहौ निधायास्त कर्णयोः शयनं व्यधात् ॥ १५६ ॥

20

यक्षाचक्रेः समायातस्तं तथा वीक्ष्य भूपतेः । व्यजिह्वपदयो तस्मै कुपितः^९ 'कुपतिस्ततः ॥ १५७ ॥

समेत्य शयितं बाढं पटं प्रावृत्य सर्वतः । निजैरुत्थापयामास तेऽद्राक्षुः परितः पुतौ^{१०} ॥ १५८ ॥

तैराख्यातैः पुनः कुड्रो नृपस्तं लेष्टुयष्टिभिः । अधातयन् स घातानां प्रवृत्तिमपि वेत्ति न^{११} ॥ १५९ ॥

क्षणेन तुमुलो जज्ञे पुरेऽप्यन्तःपुरेऽपि च । प्लूक्तैः समाजग्मुः सौविदा अवदंस्तथा ॥ १६० ॥

रक्ष रक्ष प्रभो ! न्यक्षः शुद्धान्तो लेष्टुयष्टिभिः । अट्टविहितैः कैश्चित् प्रहारैर्जैर्जरीकृतः ॥ १६१ ॥

25

तदाकर्ण्य नृपो द्यूथौ विद्यासिद्धोऽसकौ ध्रुवम् । संचारयति शुद्धान्ते प्रहारान् स्वं तु रक्षति ॥ १६२ ॥

तद्यं माननीयो मे ध्यातवेति तमसान्त्वयत् । चटुभिः पटुभिर्मूर्खैः साधिष्टायकदेववत् ॥ १६३ ॥

अथार्यस्वपुटाचार्यः कृत्वा कपटनाटकम् । उद्धितः प्रणतो भूमिमुजा भूयस्तमस्तकम् ॥ १६४ ॥

यक्षं प्रोचे मया सार्द्धं चलेति स ततोऽचलत् । तमनुप्राचलन्^{१२} देवरूपकाण्यपरारण्यपि ॥ १६५ ॥

चास्यं नरसहस्रेण तत्र द्रोणीद्वयं तथा । चालितं कौतुकेनेत्यं तत्प्रवेशोत्सवोऽभवत् ॥ १६६ ॥

30

तत्प्रभावाद्भूतं वीक्ष्य जनेशोऽपि जनोऽपि च । जिनशासनभक्तोऽभूमहिमानं च निर्ममे ॥ १६७ ॥

सूरिर्नृपेण विज्ञप्तो यक्षं स्थाने न्ययोजयत् । स शान्तो द्रोणियुगलं तत्रैव स्थापितं पुनः ॥ १६८ ॥

* 'दिक्षितु बहिरु पडिड' इति B टि० । 1 A B ज्ञाता । 2 B N 'चाटा' । 3 A विधासम् । 4 B C विषयोदिताः ।

5 B भवता । 6 N बडुकराः; C बडुकराः; A बडकराः । 7 A 'खलपुटः' । 8 A B बादरैर्द्वये नोपलभ्यते श्लोकोऽयम् ।

9 A कुपितः कुपितः; N कुपतिः कुपितः । 9 B N कुतो; A सुतो । 10 C N नः । 11 B भारवाहकवत् ।

१९. इतश्च श्रीभृगुक्षेत्रात् यतिद्वितयमागमत् । तेन प्रोचे प्रभो ! प्रैषीत् संघो नौ भवदन्तिके ॥ १६९ ॥
 स्वस्तीयः स विनेयो *धः 'बलात् कपलिकां ततः । उन्मोक्त्य पत्रमेकं सोऽवाचयद्वारितप्रियः' ॥ १७० ॥
 तत्राकृष्टिर्महाविद्या पाठसिद्धाऽस्य संगता । तत्प्रभावाद् बराहारमानीय स्वादतेतराम् ॥ १७१ ॥
 स्वविरैः शिक्षितः कोपात्* सोगतान्तः स्वयं गतः । अतीव भोजने गृद्धः स्वविद्यागर्वनिर्भरः ॥ १७२ ॥
 5 तत्प्रभावेण पात्राणि गतानि गगनाध्वना । भोज्यपूर्वान्युपायान्ति बौद्धोपासकवेदमतः ॥ १७३ ॥
 पात्राणां पुरतः श्राद्धगृहे याति पतद्ब्रह्म । स प्रधानासने न्यस्य प्रियते सह पात्रकैः ॥ १७४ ॥
 प्रातिहार्यमिदं दृष्ट्वा श्राद्धा* अपि तदादृताः । ततोऽपभाजनामेतां हरतागल्य वेगतः ॥ १७५ ॥
 गृद्धशस्त्रपुरात् ते च भृगुकच्छं* समाययुः । भुवनेन च पात्राणि प्रैष्यन्त श्राद्धवेदमनि ॥ १७६ ॥
 पूर्णानि तानि भोज्यानामायान्ति गगनाध्वना । गुरुभिः कृतयाऽदृश्यशिलया न्योत्रि पुस्कदुः ॥ १७७ ॥
 10 स प्रभूनागतान् ज्ञात्वा चिह्ननानेन* भीतिभृत् । प्राणेशदथ पूज्याश्च बौद्धानामालये ययुः ॥ १७८ ॥
 बौद्धैर्बुद्धनतावुकैः सुरिभिर्जल्पितं तथा । वत्स शुद्धोदनसुत* । वन्दस्वाभ्यागतं हि माम् ॥ १७९ ॥
 प्रतिमास्थस्ततो बुद्ध आगत्याङ्घ्रिपुरोऽपतत् । तद्द्वारे चास्ति बुद्धाङ्गः प्रोक्तस्तैः स पदोः पत ॥ १८० ॥
 समेय प्रणतः सोऽपि प्रमुपादाम्बुजद्वये । उत्तिष्ठेति गिरा सूरैरेषोऽर्द्धावनतः स्थितः ॥ १८१ ॥
 अद्यापि स तथैवास्ति 'निर्ग्रन्थ न मिता'भिधः । बुद्धस्थाने तदादेशादेकपाथेन तु स्थितः ॥ १८२ ॥
- *
 15 १०. अथो महेन्द्रनामाऽस्ति शिष्यस्तेषां प्रभावभूः । सिद्धप्राभृतनिष्णातस्तद्वृत्तं प्रस्तुवीमहि ॥ १८३ ॥
 नगरी पाटलीपुत्रं* वृत्तारिपुरसप्रभम् । दाहडो नाम राजाऽत्र* मिथ्यादृष्टिर्निरुद्धधीः ॥ १८४ ॥
 दर्शनव्यवहाराणां विलोपेन बहन्मुदम् । बौद्धानां नम्रतां शैवव्रजे निर्जटतां च सः ॥ १८५ ॥
 वैष्णवानां विष्णुपूजायाजनं कौलदर्शने । धम्मिहं मस्तके नास्तिकानामास्तिकतां तथा ॥ १८६ ॥
 ब्राह्मणेभ्यः प्रणामं* च जैनपीणां स पापभूः । तेषां च मदिरापानमन्विच्छन् धर्मनिह्वी ॥ १८७ ॥
 20 आज्ञां ददौ च सर्वेषामाज्ञाभङ्गे स चादिशत् । तेषां प्राणहरं दण्डमत्र प्रतिविधिर्हि कः ॥ १८८ ॥
 नगरस्थितसंघाय समादिष्टं च भुमुजा । प्रणम्या ब्राह्मणाः पुण्या भवद्भिर्वोऽन्यथा वधः ॥ १८९ ॥
 धन-प्राणादिलोभेन मेने तद्वचनं परैः । मिष्टिचनः पुनर्जैनाः पर्यालोचं प्रपेदिरे ॥ १९० ॥
 देहत्यागाग्र नो दुःखं शासनस्याप्रभावना । तत् पीडयति को मोहो देहे यायावरे पुनः ॥ १९१ ॥
 विमृश्य गुरुभिः प्रोचे श्रीआर्यस्त्वपुटप्रभोः । शिष्यामणीर्महेन्द्रोऽस्ति सिद्धप्राभृतसंयुतः ॥ १९२ ॥
 25 भृगुक्षेत्रे* ततः संघो गीतार्थं स्वविरदयम् । प्रहिणोतु स चासुमिन्नर्थं प्रतिविधास्यति ॥ १९३ ॥
 तथाकृते* च संघेन तत्पूज्यैः प्रहितोऽथ सः । अभिमन्त्रितमानैषीत् करवीरलताद्वयम् ॥ १९४ ॥
 उवाच च नृपादेशः प्रमाणं गणकैः पुनः । वीक्षणीयो मुहुर्त्ताऽसौ य आयतिगुभावहः ॥ १९५ ॥
 इति स ज्ञापयामास भूपालाय कृतीश्वरः । स चोत्तेकं दधौ शक्तिपूर्वकरणे मम ॥ १९६ ॥
 दैवज्ञैश्चित्ते लभे स्वीयप्रज्ञानुमानतः । महेन्द्राधिष्ठिता जग्मुः सूर्यस्तमरैः सदः ॥ १९७ ॥
 30 याज्ञिका दीक्षिता वेदोपाध्याया होमशालिनः । सायंप्रातर्ब्रता आवसथीयाः स्वातंक्रुद्विजः ॥ १९८ ॥
 गाङ्गच्छन्दनालेपतिलकौघपवित्रिताः । कापायधौतपोताह्व्याः सोपवीतपवित्रिकाः ॥ १९९ ॥

* द्वितारकान्तर्गतः पाठो नोपलभ्यते । A आदर्श । 1 C य भवत्कपलिकं । 2 B वापि च प्रियः । 3 C N वेदमनः । 4 B N शास्त्रः । 5 A प्रस्कदुः । 6 N विह्वेन तेन । 7 N बुद्धोदलिः । 8 N राजास्ति । 9 N प्रमाणं । 10 N कृतेन ।

सिंहासनेषु त्रिषेव गम्बिकायास्तृतेषु ते ।

उपविष्टास्तदा दृष्टा महेन्द्रेण मनीषिणा ॥ २०० ॥-विशेषकम् ।

ऊचे तेन क्षितेनाथ ! यद्पूर्वमिदं हि नः । पूर्वं पूर्वामुखान् किं वा नमानः पश्चिमामुखान् ॥ २०१ ॥
जल्पमिति^१ करेणासौ करवीरलतां किल ।

संमुखीनां^२ परावृत्य दृष्टे चाभ्रामयत् ततः ॥ २०२ ॥-युग्मम् । 5

आसन् लुठितशीर्षास्ते निश्चेष्टा मृतसन्निभाः । अभूव भूपतेर्वक् विच्छायां शशिवरिने ॥ २०३ ॥

सम्पन्नाश्च तथा सम्बन्धिनस्तेषां कृपाभुवः । जल्पयन्त्यभिधामाहं को हि जल्पत्यचेतनः ॥ २०४ ॥

क्रन्दन्ति स्वजनाः सर्वे विकर्म फलितं हि नः । अदृष्टश्रुतपूर्वा हि जैनवीणां नतिः परे ॥ २०५ ॥

भूपरूपेण कालोऽयं दर्शनानामुपस्थितः । पुस्तकस्यपुराणेषु कथापीडग् नहि ध्रुता ॥ २०६ ॥

उत्थायाथासनान् रूपः पश्चात्तापमुपागतः । महेन्द्रस्य महेन्द्रस्य धीरेषु न्यपतत् पदोः ॥ २०७ ॥ 10

रक्ष रक्ष महाविद्य ! प्रसीद त्वं ममोपरि । क्षमस्वैकं व्यलीकं मे सन्तो हि नतवत्सलाः ॥ २०८ ॥

संजीवय द्विजानेतान् रुदत्संबन्धियोपितः । कस्ते माहात्म्यसात्म्यस्य पारं प्राप्तः सुपीरपि ॥ २०९ ॥

इत्याकर्ण्य गिरं प्राह महेन्द्रः शमिनां पतिः । अनात्मह धराधीश ! कस्ते मिथ्याग्रहोऽलगत् ॥ २१० ॥

निर्वाणसपितस्थुश्चेजिना आनन्दचिन्मयाः । तदधिष्ठायकाः सन्ति प्रलयारुह्यास्तथाप्यहो ! ॥ २११ ॥

एवं सृप्यति को नाम प्राकृतोऽपि विडम्बनम्^३ । ब्राह्मणानां गृहस्थानां प्रणामो यद् व्रतस्थितैः^४ ॥ २१२ ॥ 15

दैवतैः शिक्षिता एते त्वदन्यायप्रकोपिभिः । न मे कञ्चिन् प्रकोपोऽस्ति मादृशां मण्डनं शमः ॥ २१३ ॥

पुनर्बाढं नृपः प्राह त्वमेव शरणं मम । देवो गुरुः पिता माता किमन्यैर्लङ्घिमापितैः ॥ २१४ ॥

अमूर् जीवय जीवानो ! जीवानां करुणां कुतः । अथाबोचत् कृती देवान् सान्त्वयिष्ये प्रकोपिनः ॥ २१५ ॥

विद्यादेव्यः षोडशापि चतुर्विंशतिसंख्यया । जैना यक्षास्तथा यक्षिण्यश्च वोऽभिदधाम्यहम् ॥ २१६ ॥

अज्ञानादस्य भूपस्यापराद्धं जिनशासने । द्विजैरमीभिस्तत् क्षम्यं मानवाः स्युः कियद्गुणः ॥ २१७ ॥ 20

इत्युक्ते 'तेन दैवी वाक् प्रादुरासीद् दुरासदा । एषां प्रप्रज्यया मोक्षोऽन्यथा नास्त्यपि जीवितम् ॥ २१८ ॥

अभिषेकेण तेषां गीमुत्कला क व्यधीयत । पृष्टा अङ्गीकृतं तैश्च को हि प्राणान् न वाञ्छति ॥ २१९ ॥

उत्तिष्ठतेति तेनोक्त्वाऽप्राप्यताथापरा^५ लता । सजीवभूवुः प्राग्वत् ते जैना ह्यमितशक्यः ॥ २२० ॥

संघेन सह रोमाञ्चाङ्गुरकन्दलित्तात्मना । राज्ञा कृतोत्सवेनाथ स्वं विवेशाश्रयं मुनिः ॥ २२१ ॥

प्रप्रज्योत्सवमाधास्यन् सङ्कष्टेन द्विजन्मनाम् । न्ययेध्यतार्यस्वपुटप्रभुः^६ कर्तेति जल्पता^७ ॥ २२२ ॥ 25

एवं प्रभावभूमेस्ते कीदृगस्ति गुरुः^८ प्रभो ! । इत्युक्तः श्रीमहेन्द्रोऽसौ प्राह कोऽहं तदप्रतः ॥ २२३ ॥

माजोरेभ्य इव क्षीरं सौगतेभ्यो व्यमोच्यत । अश्ववबोधनीर्थं श्रीभृगुकच्छपुरे हि यैः ॥ २२४ ॥

श्रीआर्यस्वपुटाख्यानां प्रभूणां महिमाद्भुतम् ।

तेषां स्तोतुमलं कः स्याद् वादिद्विपरहरिभियाम् ॥ २२५ ॥-युग्मम् ।

चारित्राशमनि संपरीप्य मदनं पात्रे^९ बरिष्ठात्मके

दृक्छल्लेहभरे तपोऽनलमिलज्वाले विपक्वः स्फुटम् ।

30

1 N जल्पन्ति निरुदोः । 2 CN संमुखानां । 3 A नृपतेर्वक् । 4 A तथापि । 5 A विदम्बितं । 6 A व्रतस्थितिः । 7 A C जनेन । 8 A आसताथापराः । B प्रासताथोऽपरा । 9 A ष्वपुटः । 10 A जल्पतां । 11 BN प्रभोः । 12 A पात्रपरिष्ठां ।

रोदःकुञ्जरकुण्डके सितरुचिष्योत्साम्लके यद्यशो-

राशिः स्यादवसेकिमोऽभ्रविवरः स्वायः सतां सोऽवतात् ॥ २२६ ॥

अथासौ ब्राह्मणैः सार्द्धं संघेनानुमतो ययौ । उपपूज्यं दीक्षिताश्च वाडवाः प्रभुभिस्ततः ॥ २२७ ॥

इत्यार्यस्वपुटश्चक्रे शासनस्य प्रभावनाम् । उपाध्यायो महेंद्रश्च प्रसिद्धिं प्रापुरुक्तताम् ॥ २२८ ॥

अथावबोधतीर्थे च प्रभावकपरम्परा । अद्यापि विद्यते यस्य सन्ताने सूरिमण्डली ॥ २२९ ॥

*

§ ११. सूरिः श्रीपादलिप्तः प्रागाख्यातगुरुसन्निधौ । प्रतीतप्रातिहार्याणि तानि शास्त्राण्यधीतवान् ॥ २३० ॥

पादलिप्ताख्यभाषा च विद्वत्सङ्केतसंस्कृता । कृता तैरपरिज्ञेयोऽन्येषां यत्रार्थ इष्यते ॥ २३१ ॥

आवर्जितश्च भूपालः कृष्णाख्यः संसदा सह । न ददात्यन्यतो गन्तुं गुणगृहो मुनीशितुः ॥ २३२ ॥

अथार्यस्वपुटः सूरिः कृतभूरिप्रभावनः । अन्तेऽनशनमाधाय दैवीभुवमशिराश्रित्य ॥ २३३ ॥

श्रीमहेन्द्रस्तत्सोपां पट्टे सूरिपदेऽभवत् । तीर्थयात्रां प्रचक्राम ज्ञानैः संयमयात्रया ॥ २३४ ॥

पुरा ये पाटलीपुत्रे द्विजाः प्रव्रजिता बलात् । जातिवरेण तेनात्र ते मत्सरमधारयन् ॥ २३५ ॥

संघेन पादलिप्तस्य विज्ञैर्विज्ञापितं नरैः । तत्सोपां समादिक्षत् स विमृश्य प्रमुस्तदा ॥ २३६ ॥

कार्तिक्यामहमेष्ट्यामीत्युक्त्वा तान् स व्यसर्जयत् । ततो राजानमागृच्छय भृगुकच्छं समाययौ ॥ २३७ ॥

पूर्वार्धे व्योममार्गेण रत्नबद्धास्त्राकृतिः । अवतीर्णो विशीर्णैः श्रीमुत्रतजिनालये ॥ २३८ ॥

तत्रागतं तमुत्प्रेक्ष्य भास्वन्तमिव भूगतम् । लोकः कोक इवानन्दं प्राप दुष्प्रापदर्शनम् ॥ २३९ ॥

चित्रात् तत्रागमद् राजा नमश्चक्रे च^१ तं गुरुम् । महादानं^२ ददौ तत्र भक्त्या संघसमन्वितः ॥ २४० ॥

तत् प्रदापितमर्थिभ्यो द्रव्यं गुरुभिरद्भुतम् । द्विजा व्योमाध्वगं तं च दृष्ट्वाऽतिभयतोऽनशनं ॥ २४१ ॥

राजाह सुकृती कृष्णः पूज्यैर्यो न विमुच्यते । दर्शनस्यापि नाहोः स्मो मूले जाता वयं कथम् ? ॥ २४२ ॥

कियन्त्यपि दिनान्यत्रावतिष्ठन् सुखाय नः । प्राहुः पूज्याश्च युक्तैवावस्थितिर्भवदन्तिके ॥ २४३ ॥

संघादेशो ह्यनुलङ्घ्यः स्नेहश्च नृपतेरपि । पुरस्तस्यापराहे चागमनं प्रतिशुश्रुवे ॥ २४४ ॥

ततः शत्रुञ्जये रैवतके संमेलपर्वते । अष्टापदे^३ च कर्त्तव्या तीर्थयात्रा ममाधुना ॥ २४५ ॥

^४आष्टोऽपि महाराज ! तज्जैनं भव भक्तिमान् । इत्युक्त्वाऽऽकाशमार्गेण यथारुचि ययौ प्रभुः ॥ २४६ ॥

*

§ १२. तीर्थयात्रां प्रकुर्वाणः पादचारेण सोऽन्यदा । सुराष्ट्राविषयं प्रापदपारश्रुतपारगः ॥ २४७ ॥

तत्रास्ति विगतातट्टा^१ ढंकानाम^२ महापुरी । श्रीपादलिप्तस्तत्रायद्^३ विहरन् प्रवलीलया ॥ २४८ ॥

तत्र नागार्जुनो नाम रससिद्धिविदां वरः । भाविशिष्यो गुरोस्तस्य तद्वृत्तमपि कथ्यते ॥ २४९ ॥

अस्ति क्षत्रियमूर्धन्यो धन्यः समरकर्मसु । संग्रामनामा विख्यातस्तस्य भार्याऽस्ति^४ सुव्रता ॥ २५० ॥

सहस्रफणशोपाहिस्त्रप्रसंसृतिस्थितिः । कृतनागार्जुनाभिख्यस्तयोः पुत्रोऽस्ति पुण्यभूः ॥ २५१ ॥

स वर्षत्रयदेशीयोऽन्यदा श्रीडन् शिशुव्रजैः । सिंहाभक्तं विदार्यागात् तस्मात् किञ्चिच्च भक्षयन् ॥ २५२ ॥

पित्रा निवारितः क्षात्रे कुले भक्ष्यो नखी नहि । तदागतेन चैकेन सिद्धपुंसेति वर्णितम् ॥ २५३ ॥

मा विपीद स्वपुत्रस्य विहितेन नरोत्तम ! । अज्ञक्यास्वादतस्तस्यास्वादं प्राप्यत्यसौ सुतः ॥ २५४ ॥

विनिद्र उद्यमी भास्वानाषाल्यादपि तेजसा । प्रवृद्धपुरुषैः संगमङ्गीचके कलाद्वयैः ॥ २५५ ॥

गिरयः सखितो यत्न गृहाङ्गणमिवाभवत् । दूरदेशान्तरं गेहान्तरं भूरिकलादरात् ॥ २५६ ॥
 *नाग-बंगीकृताभ्यासस्ताररङ्गस्थां रङ्गभूः । संपद्नी चौपधीनां यो रससिद्धिकृतामिह ॥ २५७ ॥
 यः सत्त्वं तालके पिष्टं गन्धके द्रावमभ्रके । जारणं मारणं सूते वेत्ता छेत्ता सुदुःस्थितः ॥ २५८ ॥
 सहस्रलक्षकोट्यंशधूमवेधान् रसायनम् । पिण्डबद्धान् चकाराथ नदीष्णो रसाधने ॥ २५९ ॥
 स महीमण्डलं भ्रान्त्वाऽन्यदा स्वपुरमासदत् । पादलिप्तं च तत्रस्थं जहो निःसंख्यसिद्धिकम् ॥ २६० ॥ 5
 पर्वताभितभूमौ च कृतावासः स्वशिष्यतः । अकार्षीत् पादलेपार्थी ज्ञापनं गणभृत्यतेः ॥ २६१ ॥
 तृणरज्जमये पात्रे सिद्धं रसमदौक्यत् । छात्रो नागार्जुनस्य श्रीपादलिप्तप्रभोः पुरः ॥ २६२ ॥
 स प्राह रससिद्धोऽयं दौक्ये कृतवान् रसम् । स्वान्तर्द्धनमहो स्नेहस्तस्येतेवं स्मितोऽभ्यधात् ॥ २६३ ॥
 पात्रं हस्ते गृहीत्वा च भित्तावास्तस्य खण्डशः । चक्रे च तन्नरो दृष्ट्वा व्यपीदद् वक्रवक्त्रधृत् ॥ २६४ ॥
 मा विषीद तव श्राद्धपार्श्वतो भोजनं वरम् । प्रदापयिष्यते चैवमुक्त्वा संमान्य भोजितः ॥ २६५ ॥ 10
 तस्मै चापृच्छयमानाय काचामत्रं प्रपूर्य सः । प्रश्रावस्य ददौ तस्मै प्राभूतं रसबादिने ॥ २६६ ॥
 नूनमस्मद्गुरुभूखो योऽनेन स्नेहमिच्छति । विमृशति स्वस्वामिसमीपं जग्मिवांस्ततः ॥ २६७ ॥
 पूर्यैः सहानुता मैत्री तस्येति सितपूर्वकम् । सम्यग् विज्ञाप्य वृत्तान्तं तदमत्रं समर्पयत् ॥ २६८ ॥
 द्वारमुन्मुख्य यावत् स सन्निधत्त दृशोः पुरः । आजिघ्रति ततः क्षारविश्रगन्धं स बुद्धवान् ॥ २६९ ॥
 अहो निर्लोभतामेध मूढतां चासृष्टेदथ । विमृश्येति विपादेन वभंजामनि सोऽपि तत् ॥ २७० ॥ 15
 दैवसंयोगतस्तत्रैकेन बहिः प्रदीपितः । भक्ष्यपाकनिमित्तं च क्षुत् सिद्धस्यापि दुःसहा ॥ २७१ ॥
 पक्ता नृजलवेधेन बहियोगे सुवर्णकम् । सुवर्णं सिद्धमुत्प्रेक्ष्य सिद्धशिष्यो विसिन्धिये ॥ २७२ ॥
 व्यजिह्वपद् गुरुं सिद्धं सिद्धिस्तस्याद्भुता प्रभो ! । प्रावा हेमी भवेद् यस्य मलमूत्राविसङ्गमे ॥ २७३ ॥
 ततो नागार्जुनः सिद्धो विस्मयस्मेरमानसः । दध्यौ स मम का सिद्धिर्दारिद्र्यं कुर्वतः सदा ॥ २७४ ॥
 कास्तेऽत्र चित्रको रक्तः कृष्णमुण्डी च कुत्र सा । शाकम्भर्याश्च लवणं वज्रकन्दश्च कुत्र च ॥ २७५ ॥ 20
 इत्येवं दूरदेशस्थौपधपिण्डान् प्रपिण्डयन् । भिक्षाभोजनतो म्लानदेहोऽहं सर्वदाऽभवम् ॥ २७६ ॥—युग्मम्
 आचार्योऽयं शिष्टत्वाद्यप्यारभ्य प्राप्तपूजनः । सुखी विहायोगामिन्या सिद्ध्या साध्यानि साधयन् ॥ २७७ ॥
 तथा येहहमध्यस्था मलमूत्रादयो वसु । साधयन्ति मृदमादिद्रव्यैस्तस्यास्तु का कथा ॥ २७८ ॥
 रसोपकरणं मुक्त्वा ततोऽसौ प्रभुसन्निधौ । जगाम विनयानम्रमौलिर्मदभरोजितः ॥ २७९ ॥
 प्रणम्य चावदन्नाथ ! सिद्धिर्गर्वः स सर्वतः । समागलत् प्रभो दृष्टे देहसिद्धे जितसृष्टे ॥ २८० ॥ 25
 ततः प्रभुपदाम्भोजं सदाप्यवलगाम्यहम् । मिष्टान्नं लभमानस्य कदन्नं कस्य रोचते ॥ २८१ ॥
 इति श्रीपादलिप्तस्य चरणक्षालनादिकम् । देहशुश्रूषणं नित्यं विदधाति प्रशान्तगीः ॥ २८२ ॥
 सूरयश्च मुनिव्रते गते विचरितुं तदा । प्रागुक्तपञ्चतीर्थ्या¹⁰ ते गत्वा व्योम्ना प्रणम्य च ॥ २८३ ॥
 समाधानि मुहूर्तस्य मध्ये नियमपूर्वकम् । विद्याचारणलब्धीनां समानास्ते कलौ युगे ॥ २८४ ॥
 आयातानामथेतां चरणक्षालनं ध्रुवम् । जिज्ञासुरोपधानीह निर्विकारश्चकार सः ॥ २८५ ॥ 30

1 A सूत्रक । * 'सीम् तक्तं' इति B टि० । † 'सुवर्णं' इति B टि० । 2 B बहिवक्त्रान् ; C विडबद्धान् । 3 N व्यधात् ।
 4 B N काचपार्श्वं । † एतत्पदोपरि B आदर्शे निम्नगतं पद्यमुद्दिष्टितं लभ्यते पृष्ठपार्श्वभागे—

छेद्यधम्यकचूतचन्दनवने रक्षा करीरद्वये हिंसा हंसमयूरकोकिलकुले काकेषु लीलारतिः ।

मातंगे खरविक्रयः समदुलां कर्पूरकपोसयो एषा यत्र विचारणा गुणगणे देशाय तस्यै नमः ॥

5 N वा । 6 N सुवर्णसिद्धिः । 7 B सिन्धो विसिन्धियेषु च । 8 N वा । 9 N साधयन्ती । 10 N तीर्थान्ते ।

स जिघ्रन् विमृशन् पश्यन् स्वादयन् संस्पृशन्नपि । प्रह्लादलादौषधानां जज्ञे सप्ताधिकं शतम् ॥ २८६ ॥
 विद्यादौषधसंयोगं ततः कल्कं चकार सः । पादमालेपयन् तेनोच्छलितो गगनं प्रति ॥ २८७ ॥
 स तान्नचूडसंपातं कृत्वा च न्यपतद् गुणी । उच्चैःप्रदेशान् पातेन जानौ गुल्फे च पीडितः ॥ २८८ ॥
 रक्ताभ्यक्तव्रणक्षिन्नजङ्घो दृष्टः शरीधरेः । उक्तं च किमहो ! पादलेपः सिद्धो गुहं विना ? ॥ २८९ ॥
 5 सोऽजवीष स्मितं कृत्वा नास्ति सिद्धिर्गुहं विना । निजप्रह्लादले किंतु परीक्षां चक्रिवानहम् ॥ २९० ॥
 प्राह श्रीपादलिप्तोऽपि प्रसन्नस्तस्य सत्यतः । शृणु नाहं नतेस्तुष्टो रससिद्ध्या न तेऽनया ॥ २९१ ॥
 शुश्रूषयानया नापि; परं प्रह्लादलेन ते । तोषोद्दिक्षालनात् को हि वस्तुनामानि बुध्यते ॥ २९२ ॥
 ततो दास्यामि ते विद्यां परं मे गुरुदक्षिणाम् । कां दास्यसि^१ स चोवाच यामादिशसि मे प्रभो ! ॥ २९३ ॥
 ऊचे च गुरुणा सिद्ध ! त्वयि क्षिप्रं मनो मम । उपदेक्ष्यामि ते पथ्यं तथ्यं गाथां ततः शृणु ॥ २९४ ॥

10

सा च—

दीहरफणिंदनाले महिहरकेसरविस्माहृदलिह्ले ।

ओपियह् कालभमरो जणमयरन्दं पुहृहपउमे ॥ २९५ ॥

ततो विश्रुतं धर्ममाद्रियस्व जिनाश्रयम् । तथेति प्रतिपन्ने च तेन तद् गुरुरादिशत् ॥ २९६ ॥
 आरनालविनिर्द्धौततन्दुलामलवारिणा । पिष्टौषधानि पादौ च लिप्त्वा व्योमाध्वगो भव^२ ॥ २९७ ॥
 16 तथैव विहितेऽसौ च जगाम गगनाध्वना । पक्षिराजबहुङ्गीय यथामिलपितां भुवम् ॥ २९८ ॥
 कृतज्ञेन ततस्तेन विमलाद्रेरुपलकाम् । गत्वा समृद्धिभाक् चक्रे पादलिप्ताभिधं पुरम् ॥ २९९ ॥
 अधिलकायां श्रीवीरप्रतिमाधिष्ठितं पुरा । चैत्यं विधापयामास स सिद्धः साहसीश्वरः ॥ ३०० ॥
 गुरुमूर्तिं च तत्रैवास्थापयन् तत्र च प्रभुम् । प्रत्यष्टापयदाहूयार्हद्विस्मान्मयपराण्यपि ॥ ३०१ ॥
 श्रीपादलिप्तसुरश्च श्रीवीरपुरतः स्थितः । स्तवं चक्रे वरं 'गाहाजुअलेणे'ति संक्षिप्तम् ॥ ३०२ ॥
 20 गाथाभिश्चेति सौवर्ण-व्योमसिद्धी सुगोपिते । प्रभुर्जजल्प नाभाग्याः प्रबुध्यन्तेऽधुनातनाः ॥ ३०३ ॥
 तथा रैवतकक्षमाशुद्धो दुर्गसमीपतः । श्रीनेमिचरितं श्रुत्वा तादृशाप्रभोर्मुखात् ॥ ३०४ ॥
 कौतुकान् तादृशं सर्वमावासादि व्यधादसौ । दशार्हमण्डपं श्रीमदुग्रसेननृपालयम् ॥ ३०५ ॥
 विवाहादिव्यवसां च वेदिकायां व्यधात् तदा । अद्यापि धार्मिकैस्तत्र गतैस्तन् प्रेक्ष्यतेऽखिलम् ॥ ३०६ ॥

♫

§ १३. इतः पृथ्वीप्रतिष्ठाने नगरे सातवाहनः । सार्वभौमोपमः श्रीमान् भूप आसीद् गुणावनिः ॥ ३०७ ॥

25

तथा श्रीकालकाचार्यस्त्वसीयः श्रीयशोनिधिः । भृगुकच्छपुरं पाति बलमित्राभिधो^३ नृपः ॥ ३०८ ॥
 अन्येद्युः पुरमेतच्च रुरुषे सातवाहनः । द्वादशाब्दानि तत्रास्थाद् बहिर्यं व्याहृतं तु तत्र^४ ॥ ३०९ ॥
 अथाशक्यग्रहे दुर्गे निर्विण्णश्चिरकालतः । श्रीपादलिप्तशिष्यस्तन्मन्त्री नाथं व्यजिज्ञापत् ॥ ३१० ॥
 प्राहयिष्याम्यहो दुर्गं भेदान् तन् प्रेषयस्व माम् । एवमस्त्विति तेनोक्ते निर्ययौ शिबिरात्ततः ॥ ३११ ॥
 स भागवतवेपेण प्राविशन्नगरान्तरा । भूपालमन्दिरे गत्वा तत्राथं च व्यलोकयन् ॥ ३१२ ॥
 30 जीणदिवग्गृहोद्धारो^५ महादानानि^६ सत्क्रिया । पुण्याय स्फुर्यतो^७ दुर्गरोषाद्यापन्नवर्तते^८ ॥ ३१३ ॥
 सोऽपि संरोधनिर्विण्णस्तदाक्षितो व्यधाददः । धर्मोपदेश आपत्तु कार्यपक्षे हि जायते ॥ ३१४ ॥
 धर्मस्थानानि भज्यन्ते बहिर्यत्रास्म^९ गोलकैः । समारचयते राजा तस्य धर्मोपदेशतः ॥ ३१५ ॥

1 B N °धीनां । 2 N दापयति । 3 B N तुहृ° । 4 B N ऽमवत् । 5 N नृप । 6 N मवत् । 7 A °गृहोद्धारः ।
 8 N दानानि° । 9 N स्फुर्यते; A B स्फुर्यते । 10 N °रोषाद्यावत् । 11 A यत्रा° ।

पौनःपुन्येन भव्यन्ते निष्पाद्यन्ते पुनः पुनः । एवं च बलमित्रस्य सर्वस्वं निधितं तदा ॥ ३१६ ॥
 श्रीसातवाहनो दुर्गं मंत्रिबुद्ध्या ततोऽग्रहीत् । तन्निगृह्य महीपालं नगरं स्वं ययौ मुदा ॥ ३१७ ॥
 § १४. अन्यथा तस्य राजेन्द्रो राज्यं विदधतः सतः । चत्वारः शास्त्रसंक्षेपकवयो द्वारमभ्ययुः ॥ ३१८ ॥
 प्रतीहारेण ते राज्ञो विश्लेष्य भवनान्तरा । मुक्ता एकैकपादं च श्लोकस्यादुर्नृपाप्रतः ॥ ३१९ ॥

तथा हि—

5

जीर्णे भोजनमात्रेयः; कपिलः प्राणिनां द्या ।

बृहस्पतिरविश्वासः; पाञ्चालः स्त्रीषु मार्दवम् ॥ ३२० ॥

पूर्वं प्रशस्य^१ तेषां स महादानं ददौ प्रभुः । परिवारो न किं स्तौतीत्युक्ते तैराह भूपतिः ॥ ३२१ ॥

भोगवत्यभिधां वारवनितां त्वं स्तुतिं कुरु । पादलिप्तं विना नान्यः स्तोतव्यो मम साऽज्वलीत् ॥ ३२२ ॥

आकाशमार्गजंघालो विद्यासिद्धो महाक्रियः । पादलिप्ताद् ऋते कोऽन्य एवंप्रविशुण्णवनिः ॥ ३२३ ॥ 10

सांधिविप्रहिको राज्ञः शंकरो नाम मत्सरी । असहिष्णुः स्तुतिं तस्यावादीदादीनवस्थितिः ॥ ३२४ ॥

मृतो जीवति यस्तस्य पाण्डित्यं प्रकटं वयम् । मन्यामहेऽपि ते कीरा विद्वांसो गगनेचराः ॥ ३२५ ॥

भोगवत्याह तत्रेदमपि संभाव्यते ध्रुवम् । अनुल्यप्रभावा जैना देवा इव महर्षयः ॥ ३२६ ॥

मानस्वेदपुरात् कूटघ्णमापृच्छय्य स भूपतिः । श्रीपादलिप्तमाह्वासीदेतस्मादेव कौतुकात् ॥ ३२७ ॥

आययौ नगराद्वाहोघाने जैनो मुनीश्वरः । विद्वान् बृहस्पतिज्ञांत्वा परीक्षामस्य चक्रिवान् ॥ ३२८ ॥ 15

विलीनसर्पिषा पूर्णं रौप्यकण्ठोलकं ततः । प्रेषिवान् निपुणेनैष स प्रभोस्तददर्शयत् ॥ ३२९ ॥

धारिणीविद्यया सूचीमवस्थाप्योर्ध्वसंस्थिति^३ । प्रैषयत् तेन तद् दृष्टं विषण्णोऽथ बृहस्पतिः ॥ ३३० ॥

अथाभ्यागत्य भूपालः प्रवेशोत्सवमादधे । गुरोरुपाश्रयस्तस्य महार्हश्च प्रदर्शितः ॥ ३३१ ॥

कथा तरङ्गोलोल्या व्याख्याताऽभिनवा पुरः । भूपस्य तत्र पाञ्चालः कविर्भूशमसूयितः ॥ ३३२ ॥

प्रशंसति कथां नैव दूषयेत्^४ प्रत्युताधिकम् । रासभस्य मुखात् किं स्यात् शान्तिपानीयनिर्गमः ॥ ३३३ ॥ 20

मदूषयेभ्यो मुषित्वार्थविन्दुं कथेयमग्रयि । बालगोपाङ्गनारङ्गसङ्गि ह्येतद्वचः सदा ॥ ३३४ ॥

विदुषां चित्तरङ्गं नोत्पादयेत् प्राकृतं हि तत् । स्तोति भोगवतीं ह्येतत् तादृशां तादृगौचिती ॥ ३३५ ॥

§ १५. अन्यथा कपटात् स्वस्य मृत्युभैक्षयत् प्रभुः । 'हाहा ! पुत्कारपूर्वं च जनस्तत्रामिलद् घनः ॥ ३३६ ॥

शिविकान्तस्तनुः साधुक्षिप्ता^५ यावत्समाययौ । वादित्रैर्वाद्यमानैश्च पञ्चालभवनप्रतः ॥ ३३७ ॥

तावद् गोहाद् विनिष्कामज्जलेऽसौ शोकपूरितः । आह हाहा ! महासिद्धिप्राप्तं सूरिर्धैर्यं दिवम् ॥ ३३८ ॥ 25

मादृशोऽसूययाक्रान्तः सत्यात्रे सृजतव्रते । अकुर्वत दृशो रक्ता मोक्षो नास्ति तदेनसः ॥ ३३९ ॥

यत् उक्तम्—

आकरः सर्वशास्त्राणां रत्नानामिव सागरः ।

शुणैर्न परितुष्यामो यस्य मत्सरिणो वयम् ॥ ३४० ॥

तथा—

30

सीसं कहवि न कुट्टं जमस्स पालित्तयं हरंतस्स ।

जस्स सुहनिज्झराओ तरंगलोला नई वृद्धा ॥ ३४१ ॥

पञ्चालसत्यवचनाजीवितोहऽमिति भुवन् । उत्तस्यो जनताहर्षारावेण सह सूरिराद ॥ ३४२ ॥

1 A N पाञ्चाली° । 2 A प्रवेशम् । 3 N संस्थिति । 4 A B द्वेषयेत्; C द्वेषाय । 5 N दाहान् । 6 N साधुक्षिप्ताः; C साधुक्षिप्ता ।

- जनैराकुश्यमानश्च ततोऽसौ गुणिमत्सरी । निर्वान्स्वमानो न्यक्कारपूर्वसुर्वीपतेर्गिरा ॥ ३४३ ॥
 रक्षितो मानितश्चाथ बन्धुबन्धुरसौहृदैः । श्रीपादलिप्तगुरुभिर्गुरुविशामदोज्झितैः ॥ ३४४ ॥
 आषकाणां यतीनां च प्रतिष्ठा दीक्षया सह । उत्थापना प्रतिष्ठाहर्दुबिम्बानां गुप्तदामपि ॥ ३४५ ॥
 यदुक्तविधितो बुद्ध्वा विधीयेतात्र सूरिभिः । निर्वाणकलिकाशास्त्रं प्रमुञ्चके कृपावशात् ॥ ३४६ ॥
 5 प्रश्नप्रकाश इत्याख्यं ज्योतिःशास्त्रं च निर्ममे । लामालाभादिपृच्छासु सिद्धादेशः^१ प्रवर्तते ॥ ३४७ ॥
 अन्यदायुः परिहाय सह नागार्जुनेन ते^२ । विमलाद्रियुपाजग्मुः श्रीनाभेयं बवंविदे ॥ ३४८ ॥
 सिद्धिक्षेत्रशिरःसारशिखं सिद्धिशिलातुलाम् । शमसंवेगनिधय एकामासेदुरादरात् ॥ ३४९ ॥
 प्रायोपवेशनं सद्य आस्थाय क्षशिरोचिपा । धर्मध्यानान्भसा विध्यापितरागादिवह्वयः ॥ ३५० ॥
 मनोवचनकायानां चेष्टाः^३ संहृत्य सर्वतः । शुक्लध्यानसमानान्तःकरणावस्थितिस्थिराः^४ ॥ ३५१ ॥
 10 द्वात्रिंशद्वासरान् सम्यग् लयलीनमनःक्रमाः । देहं जीर्णकुटीतुल्यमुज्झित्वा प्रकटप्रभाः ॥ ३५२ ॥
 द्वितीयकल्पे देवेन्द्रसामानिकतन्मृतः ।

अभूवन्नर्चिता भूपैः श्रीपादलिप्तसूरयः ॥ ३५३ ॥—चतुर्भिःकलापकम् ।

- उत्पत्तिसिद्धिपटुरत्र स रुद्रदेवसूरिर्गुरुः श्रमणसिंहनिमित्तसिद्धः^५ ।
 विद्याभृदार्यवपुटप्रमुरेष सिद्धोपाध्याय इत्यतिशयप्रकटो महेन्द्रः ॥ ३५४ ॥
 15 चत्वार इत्यनवधिप्रभसिद्धविद्याः श्रीपादलिप्तसहिता विनुता मयैते ।
 यत्किंचिदत्र गदितं न चरित्रशेषमज्ञानतस्तदिह वृत्तविदः क्षमन्ताम् ॥ ३५५ ॥

श्रीचन्द्रप्रभसूरिपटसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-

चन्द्रः सूरिरनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीभुवा ।

श्रीपूर्वर्षिचरित्ररोहणगिरौ श्रीपादलिप्ताख्यया

- 20 श्रीप्रद्युम्नमुनीन्दुना विशदितः शृङ्गोऽगमत् पञ्चमः ॥ ३५६ ॥
 पूर्वमुनिवृत्तवीने मम गौश्वरितानितृप्तितो मत्ता ।
 कूटपथे गच्छन्ती वशिता प्रद्युम्नगोपतिना ॥ ३५७ ॥

॥ *इति श्रीपादलिप्ताचार्यप्रबन्धः पञ्चमः ॥

॥ ग्रन्थाम्रं ३७३, अक्षर २८ उभयं ११०८ अक्षर ११ ॥ छ ॥

1 A B सिद्धादेशः । 2 N मते । 3 A C चेष्टां । 4 A *स्थितिः स्थिरा; C *स्थिति स्थिरा । 5 N *विहः । * B आदेश
 'इति श्रीप्रद्युम्नसूरिचरिते श्रीपादलिप्ताचार्यप्रबन्धः' एतादृशोऽयं पुष्पिकाख्यो कल्प्यते ।

६. श्रीविजयसिंहसूरिचरितम् ।

५१. श्रीविजयसिंहसूरिगुटिकासिद्धः कथं पथि गिरां स्नात् ।

तुष्टा दर्शनमात्राद् यस्याम्बाऽदात् सुरी गुटिकाः ॥ १ ॥

अष्टमहासिद्धिनिधेस्त्वय वदिष्यामि कमपि वृत्तलवम् । वृद्धकृतिवच्चःश्रवणप्रवणप्रणिधानपरतन्त्रः ॥ २ ॥

तीर्थमम्बावबोधं श्रीमेकलकन्यकावते जयति । तत्र गुरुरसौ समभूत् तद्वृत्तान्तोऽपि वक्तव्यः ॥ ३ ॥ 5

कनकगिरिशिखरसोदरतुङ्गप्राकारबलयपरिकलितम् । श्रीपुरमिति नाम्नासीत् पुरा पुरं सकलपुरमुकुटः ॥ ४ ॥

तस्य च बहिरुद्याने समवासाधीद्वितीयजिननाथः । श्रीमानजितस्वामी तत्तीर्थं पूर्वमिति विदितम् ॥ ५ ॥

पञ्चात्पुष्कलकालेऽतीते चन्द्रप्रभः प्रभुरवासीत् । उद्यान एतदीये नाम्ना च सरस्वतीपीठे ॥ ६ ॥

पुनरपि बहुकालेन क्षीणं तद् भृगुरिति प्रथितनामा । उद्ग्रे च महर्षिर्भृगुपुरमभवत् ततःप्रभृति ॥ ७ ॥

वंशे मेरुगिरीन्द्रे चन्द्रार्यमकिरणरञ्जविस्तारे । यत्कीर्तिवंशनदी नृत्यति विषेषु सभ्येषु ॥ ८ ॥ 10

स नृपतिरिह जितशत्रुः शत्रुभेणीपतङ्गगणदीपः ।

कलिकालकलुषतामसविघटनपटुरात्मविषयोऽभूत् ॥ ९ ॥—युग्मम् ।

छागानां शतषट्कं त्रिन्यूनां सोऽन्यदा महीनाथः । विप्रोपदेशमासाद्य यज्ञविधये जुहाव शृणु ॥ १० ॥

अन्ये दिने द्विजैस्तेरानाययत होतुमत्र पट्याध्वः । रेखादर्शनतोऽस्य च पूर्वभवः स्मृतिपथं प्राप्तः ॥ ११ ॥

अथ मुनिसुव्रतनाथस्तं सति पूर्वजन्ममुद्दहम् । ज्ञात्वा निद्रयेकस्यामतीत्य गन्त्यतिर्विश्रान्तम् ॥ १२ ॥ 15

तस्य प्रबोधनार्थं तदा प्रतिष्ठाननामतो नगरात् । सिद्धपुरे विश्रम्य क्षणमेकमुपाजगामात्र ॥ १३ ॥

कोरिंटकाभिधाने परिकरितस्त्रिशता मुनिसहस्रैः ।

बाह्योद्याने समवासाधीभूतद्रुमस्याधः ॥ १४ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।

सर्वज्ञं तं मत्वा सम्प्राप्तस्तेन वाजिना सहितः । राजा गत्वा नत्वा यज्ञफलं तदनु पप्रच्छ ॥ १५ ॥

अवदच्च जिनाधीशः प्राणिषघात् ते भवन्ति नरकफलाः । अश्वश्च साधुनेत्रः प्रमुदर्शनतस्तदा जज्ञे ॥ १६ ॥ 20

जिनपतिरबोधयदनु नृपतिसमं यथा शृणु तुरङ्ग ! । स्वं पूर्वभवं धीमन्प्रबधानपरश्च बुध्यस्व ॥ १७ ॥

५२. प्रागत्र पुरेऽवासीत् समुद्रदत्ताख्यया वणिग् जैनः ।

तस्य च सागरपोतो मिथ्यादृष्टिः सुहृत् समभूत् ॥ १८ ॥

जीवार्हिसामुख्ये समुद्रदत्तेन बोधितो धर्मम् । स द्वादशव्रतधरः शनैश्च सुकृतीश्वरः समभूत् ॥ १९ ॥

तस्य प्राक्कर्मवशात् क्षयनामा चान्यदाऽभवद् रोगः । निजधर्मत्यागादयमस्याभूत् तन्निजाः प्रादुः ॥ २० ॥ 25

तस्यापि भावहानिर्न्याधिप्रसृत्य संवभूव तदा । स्वकजनवचनैः को विप्रलभ्यते न चटुपटुभिर्वा ॥ २१ ॥

पर्वण्युदगयनाख्ये क्रियमाणे लिङ्गपूरणमहे च । आह्वियमाणेषु तया प्राज्येष्वाज्येषु कुतपेभ्यः ॥ २२ ॥

अध्वन्युज्जिततल्लेशसंगताः किल घृतेलिमा अमिताः । किंरपादाघातैः क्षुण्णाः स ददर्श सघृणमनाः ॥ २३ ॥

प्रत्यावृत्तः सागरपोतः सदयो निनिन्द तं धर्मम् । निःशकैस्त्रैश्च तदा स यष्टिसुष्ट्यादिभिः प्रहतः ॥ २४ ॥

आर्त्तार्थानामन्त्यात्वा तिर्यग्गतिभ्रवशतेषु विभ्रम्य । अश्वः समभूच्च भवानय मे शृणु भवमहो पूर्वम् ॥ २५ ॥ 30

अजनि पुरा चन्द्रपुरे श्रीवर्मा नरपतिः प्रथितकीर्तिः । आबोधिबीजजलाभाद्भवं सप्तमे श्रीमान् ॥ २६ ॥

1 A भृतिपथं । 2 N नास्ति 'नत्वा' । 3 N द्रुक्तेश्वरः । 4 N C धर्महानिः । 5 A C व्यसत्य । 6 N प्रहृन्त्यते । 7 N पूणमहे । 8 N तदा ।

उक्तं चागमे-

सिवकेज सोहम्मे कुषेरदत्तो सणकुमारम्मि ।

सिरिवज्जुङ्गलो बंभलोककप्पंमि सिरिवम्मो ॥ २७ ॥

पाणयकप्प मुणिमुव्वओं य तित्थाहिवो भवे नवमे ।

इय संखेवो भणिओ विन्धरमेयं अओ वुच्छं ॥ २८ ॥

5

व्यवहारी च भृगुपुरात् समुद्रदत्ताख्य आययौ तत्र ।

निःसंख्यपण्यपूरितयानं स्थानं समस्तलक्ष्मीना(णा)म् ॥ २९ ॥

नृपतिस्तेन समैक्ष्यत तदर्पितप्राभृतैर्मुदितचित्तः । दानगुणादिस्वागतकर्णादेवोऽपि तमनुजग्राह ॥ ३० ॥

राज्ञः प्रसादवृद्ध्या साधोस्तदुचितविधानतश्चापि । सख्यमभूजिनधर्मे बोधश्चास्माद्वनपस्य ॥ ३१ ॥

10

सागरपोतेनापि च तत्रायातेन तद्वयस्येन । मैत्री राज्ञः समजनि तद्बोधसमानधर्मत्वान् ॥ ३२ ॥

अन्ते समाधिसरणान् प्राणतकल्पे नृपोऽभवद् देवः । सोऽहं तस्माच्च्युत्वा भरतक्षेत्रे नृपो जज्ञे ॥ ३३ ॥

इत्याकर्ण्य तुरङ्गः प्रभुधर्मकथां नृपेण सोऽनुमतः । सप्रदिनान्यनशनश्चतु समाहितोऽगात् सहस्रारम् ॥ ३४ ॥

तत्र पुरन्दरसामानिकतां सप्रदक्षसागरायुरसौ । भुञ्जानोऽवधिना प्रागभवममार्थिञ्च तत्रस्थः ॥ ३५ ॥

सार्धद्वादशकोट्यस्तेन सुवर्णस्य ववृषिरे तत्र । राजा पुरलोकश्च प्रबोधितो जैनवरधर्मे ॥ ३६ ॥

15

चाभीकरत्नमयं श्रीमुनिमुव्रतविभोस्तदा चैत्यम् । माघस्य पूर्णिमास्यां मुकुती स स्थापयामास ॥ ३७ ॥

माघस्य सितप्रतिपदि विभुरायादश्वरत्नबोधाय । तस्यैव सिताष्टम्यां तुरङ्गः सुरलोकमायासीत् ॥ ३८ ॥

इति नर्मदातटेऽभूद् भृगुकच्छेऽम्भावबोध इति नाम्ना । तीर्थ समस्ततीर्थातिशयि पुण्यं प्रवृत्तमदः ॥ ३९ ॥

श्रीमुव्रतनिर्वाणान् द्वादशसु ततः समासहस्रेषु । अधिकेषु द्वादशभिः पद्मश्चक्रीदमुद्रे ॥ ४० ॥

हरिवेणचक्रवर्ती पुनरुद्धारं चकार दशमोऽस्य । एवं च वर्षलक्षा एकादश जग्मुर्भ्यधिकाः ॥ ४१ ॥

20

पणवतिसहस्राचर्दरुद्धारशते च तत्र जातेऽस्य । मुदर्शनाभ्युद्गायः प्रकीर्त्यते तदुत्पत्तिरथ ॥ ४२ ॥

§ ३. वैतालपर्वतोपरि रथनपुरचक्रवालनाम्नि पुरे ।

राजा विजयरथोऽभूत् तत्कान्ता विजयमालेति ॥ ४३ ॥

विजययोः तदुहिता तीर्थानां प्रणमनाय किल यान्ती । कुक्कुटसर्पं पुरतोऽवतीर्णमालोकयामास ॥ ४४ ॥

अशकुनं इति पत्तिजनेरुपेक्षितवती प्रहृष्यमानं सा । श्रीशान्तिनाथतीर्थं गत्वा च ननाम सा भावान् ॥ ४५ ॥

25

तत्र च विशाचारणयतिनीर्यतैकेनित्प्रचारित्राः । नत्वा जीववधस्योपेक्षायां सानुतापाभूत् ॥ ४६ ॥

तत्कर्म तनूचके किञ्चिदधान्ते स्वजीवितव्यस्य । निजगृहधनमोहात्तन्ध्यानान्मुत्वाभवच्छकुनिः ॥ ४७ ॥

स व्यालो व्याघ्रोऽभूत् ततोऽन्यदा मासि भाद्रपदसंज्ञे । बहुदिनवर्षापशमे वटवृक्षस्या च सा क्षुधिता ॥ ४८ ॥

सप्तापत्यनिमित्तं स्वार्थं चाहाराविक्षिका शकुनिः । व्याधस्य तस्य गेहे चक्ष्वा जगृहे पल्लखण्डम् ॥ ४९ ॥ -युग्मम् ।

उड्डीय चान्तरीक्षे गच्छन्ती प्रणिहितेपुणा तेन । श्रीमुव्रतचैत्यपुरः पतिता कण्ठागतप्राणा ॥ ५० ॥

80

तत्पुण्यतोऽथ भानुर्भूषण इति यतियुगं च तत्रागात् । कृपया ताभ्यामाश्वासिता च पानीयसंसेकान् ॥ ५१ ॥

पञ्चपरमेष्ठिमणं साऽश्राव्यत तत्र यामयुगलाभ्याम् । तत्तीर्थध्यानपरा परलोकं सा ततः समगात् ॥ ५२ ॥

अस्ति च सागरतीरे दक्षिणखण्डेऽथ सिंहलद्वीपः । राजाऽत्र चन्द्रशेखरनामा कामाकृतिर्जज्ञे ॥ ५३ ॥

1 A. समानबोधलात् । 2 N °कर्मकथां । 3 C अशशकुनः, N अपशः । 4 N °पेक्षया । 5 N °दधान्ते ।

तस्यास्ति चन्द्रकान्ता कान्ता' रूपेण जितरतिप्रीतिः ।

शकुनिस्तदुहिताऽभूत् सुदर्शनेत्याख्यया विदिता ॥ ५४ ॥

अथ च' जिनदासनामाभृगुपुरसार्थेश्वरः प्रवहणेन । तत्रायासीद् भूपतिरथ तेन प्राशुतैर्दृष्टो ॥ ५५ ॥

आयुर्वेदी च तदा नृपतेः श्लेष्मोपशामकं चूर्णम् । प्रददे तीव्रत्रिकटुकयुक्तं तद्वेश उत्पतितः ॥ ५६ ॥

तेन प्राणगतेन क्षुत्तमायातं बलाच्च वणिजोऽस्य । पञ्चपरमेष्ठिमन्त्रः प्रोक्तोऽनेन प्रभावनिधिः ॥ ५७ ॥ 5

राजसुता तं श्रुत्वा मूर्च्छां प्राप्ता पुरातनं जन्म । सस्मार जनकवृष्टा प्राच्यं निजगाद निजचरितम् ॥ ५८ ॥

अत्याग्रहेण पितरं तत्तीर्थोत्कण्ठिता तदाऽपृच्छत् । अग्रेपयति गुरौ सा प्रतिशुश्रूषानशनमेव ॥ ५९ ॥

अतिबलभाषि दुहिता प्रहिता जिनदाससार्थवाहेन । आलिभिरष्टादशभिः पदातिभिः षोडशसहस्रैः ॥ ६० ॥

अष्टादशभिर्यानैः मणिकाञ्चनरजतमौक्तिकापूर्णैः । अष्टाभिः कञ्जुकभिस्तथाङ्गरक्षैश्च तत्संख्यैः ॥ ६१ ॥

सहसा सह साऽचालीदशेपपरिवारपरिवृताथ ततः ।

10

सा प्राप राजपुत्री मासेनोपोषिता तीर्थम् ॥ ६२ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।

श्रीमुनिसुव्रतनाथं प्रणम्य तत्रोत्सवं च विदधेऽसौ ।

तौ भानु-भूषणमुनी प्रणनाम च 'सुकुतिमुकुटमणिः' ॥ ६३ ॥

धनमानीतं सर्वं ताभ्यां दौक्तितवती कृतज्ञतया । निस्सङ्कल्पादाभ्यां निषेधिता भवविरक्ताऽभूत् ॥ ६४ ॥

उद्ग्रेहा चैत्यं जीर्णं तीर्थस्य कनकरत्नदलेः । श्रीशकुनिकाविहारः प्रसिद्धमिति नाम तस्याभूत् ॥ ६५ ॥ 15

द्वादशवर्षाणि ततस्तथा दुस्तपनपोभरं प्रान्ते । विहितानशना मृत्वा सुदर्शनाख्या सुरी समभूत् ॥ ६६ ॥

देवीलक्ष्मपरिवृता विद्यादेवीसखीत्वमापन्ना । सा पूर्वभवं स्मृत्वा सुरकुसुमैरर्चति स्म जिनम् ॥ ६७ ॥

अष्टादशवर्षसख्यस्तस्या दुर्गात्वमापुरत्र पुरे । जम्बूद्वीपसमानावासा सुवनेषु निवसन्त्यः ॥ ६८ ॥

अथ सा विदेहनन्दीश्वरादितीर्थेषु बन्दते प्रतिमाः । तीर्थकृतां श्रीसुव्रतपद्ममलध्यानलयलीना ॥ ६९ ॥

श्रीवीरजिनस्य' पुरः साऽन्येमुर्नाट्यमुत्तमं विदधे । तत्र सुधर्माधीशः पप्रच्छ जिनं किमेतदिति ॥ ७० ॥ 20

तत्पूर्वभवं सर्वं सर्वज्ञः प्रथयति स्म तत्पुरतः । अस्मात्' तृतीयजन्मन्येषा निर्वाणमेष्यति च ॥ ७१ ॥

एतत्सामर्थ्यवशाद् भृगुपुरमेतन्न भङ्गमाप्नोति । अतिसुरभिपुष्पफलरम्यमेतविद् विजितपरनगरम् ॥ ७२ ॥

सकलकुसुमावचयं विचिन्वती प्रतिदिनं जिनाचार्यै' । परसुरपूजनविघ्नं विदधे संतापदं लोके ॥ ७३ ॥

श्रीसंघप्रार्थनया श्रीमत्कलहंससूरयक्षां च । आट्य'सुहृस्तिबिनेयाः संस्तभ्य निवारयामासुः ॥ ७४ ॥

सम्प्रतिराजा च पुनर्जीर्णोद्धारं चकार तीर्थेऽस्मिन् । मिथ्यादृष्टिव्यन्तरवृन्दः तत्रोपसहजे च ॥ ७५ ॥ 25

श्रीगुणसुन्दरशिष्यैर्निवारितास्तैः च 'कालिकाचार्यैः' । पञ्चाधिकविंशतिपूजनान्तरा स्वप्रभावेन ॥ ७६ ॥

श्रीसिद्धसेनसूरेर्दिवाकराद् बोधमाप्य तीर्थेऽस्मिन् । उद्धारं ननु विदधे राजा श्रीविक्रमादित्यः ॥ ७७ ॥

कालिकसूरिः प्रतिमां सुदर्शनाया व्यवधापयद् यां प्राक् ।

साऽऽकाशे गच्छन्ती निषेधिता सिद्धसेनेन ॥ ७८ ॥

श्रीवीरसुकुतः शतचतुष्टये चतुरशीतिसंयुक्ते ।

30

वर्षाणां समाजायत श्रीमानाचार्यस्वपुटगुरुः ॥ ७९ ॥

मिथ्यादृष्टिसुरेभ्यो येन तदा सुव्रतप्रभोस्तीर्थम् ।

भोचितमिह तथागतमतस्थितेभ्यश्च वादिभ्यः ॥ ८० ॥

1 नास्ति N 'कान्ता' । 2 A नास्ति 'च' । 3 N वृत्तम् । 4 A सुकृतं । 5 N B विरक्तज्ञाद । 6 N श्रीवीरस्य । 7 N अस्माच्च वृ° । 8 N जिनाचार्यैः । 9 A कालका° ।

श्रीवर्षमानसंवत्सरतो वत्सरशताष्टकेऽतिगते ।
 पञ्चाधिकचत्वारिंशताधिके समजनि वलभ्याः ॥ ८१ ॥
 भङ्गस्तुरष्कविहितस्तस्मात् ते शृगुपुरं विनाशयितुम् ।
 आगच्छन्तो देव्या निवारिताः श्रीसुदर्शनया ॥ ८२ ॥
 श्रीवीरवत्सरादय शताष्टके चतुरशीतिसंयुक्ते ।
 जिग्ये स मल्लवादी बौद्धास्तत्पुनरांश्चापि ॥ ८३ ॥

5

श्रीसातबाहनाख्यो भूप इवं तीर्थमुद्धधार पुनः । श्रीपादलिससूरिर्ब्रजप्रतिष्ठां व्यधात् तत्र ॥ ८४ ॥
 प्रत्यक्षीभूय तपोः पुरतो नाटयं सुदर्शना विदधे । विंशतितमतीर्थेश्वरनिरवधि बहुमानशृङ्गारा ॥ ८५ ॥

10

§ ४. श्रीआर्येखपुटवंशे सूरिः श्रीविजयसिंह इत्यासीत् । शमदमनियमतपस्याकमलाकमलोपमाकलितः ॥ ८६ ॥
 अन्येषुः शत्रुञ्जय-रैवतकप्रभृतितीर्थमुख्येषु । तीर्थाधिपान् प्रणन्तुं व्यहरत् कृतसंयमोद्वारः ॥ ८७ ॥
 समगंस्त सुराष्ट्रायां शनैस्ततः प्राप रैवतकशैले । तं चारुरोह तीर्थस्वामिभ्यानैकलीनमनाः ॥ ८८ ॥
 *श्रीनेमिनाथतीर्थे शासनरक्षाविक्षणा देवी । *श्रीमत्यम्बाभिधया प्रस्तावान् कथ्यते तदाख्यानम् ॥ ८९ ॥

तत्तदं—

§ ५. काश्यपरोषितनगरे कासहृदाख्ये समस्ति* भूदेवः । श्रीसर्वदेवनामा वेदचतुष्कस्य पारगतः ॥ ९० ॥
 15 तस्मास्ति सत्यदेवीत्याख्या वरबलभा सतीरजम् । पुत्री च तयोरम्बादेवीनाम्नी *सुकृतिमौलिः ॥ ९१ ॥
 यौवनसंप्राप्तां तामवृषोदतिथिश्च कोटिनगरीयः । कुलशीलरूपचारुः स सोमभट्टाख्यया विदितः ॥ ९२ ॥
 वट्टाश्च च खनगरे जगाम रामाजनाभिरामां ताम् । उत्सवतो निजगहं प्राविशन्तु परिरूढकेशः ॥ ९३ ॥
 एवं गच्छति काले पुत्रद्वयमजनि वृजिनमुक्तायाः । पूर्वो विभाकराख्यः शुभं करो नामतोऽप्यश्व ॥ ९४ ॥
 तत्र श्रीनेमिजिनान्तेवासि*श्रीसुषर्मसूरीणाम् । मुनियुगलं तद्वैदमनि भिक्षायैः विशदवृत्तमगात् ॥ ९५ ॥
 20 अम्बादेव्यपि निर्मलमनसा सिद्धं समस्तमप्यज्ञम् । दानविधिविहितदूर्पां व्यजीहरद् वासनैकविधिः ॥ ९६ ॥
 प्रहृष्टो प्रणम्य साधू तावत् प्रायाश्च सोमभट्टश्च । कृतवैश्वदेवकृत्यं विना कथं रसवतीं सृष्टा ॥ ९७ ॥
 इत्यपराधोद्भावनपूर्वं दुर्बचनसंहतिमवादीत् । ताममुखविकारां च प्रजहार मुखं चपेटाभिः ॥ ९८ ॥
 गृह्णामासुषैश्च सा मोचिताऽनुकम्पावशात् ततो वनिता । अपमानाभिरगच्छत् पुत्रावादाय सा गेहात् ॥ ९९ ॥
 आरोह्यदश कठ्यां लघुं तथा चाङ्गुलिं प्रसह्य गुरुम् । व्यवसृजन्मुनिदाने वरवित्रा*ऽहं पराभूता ॥ १०० ॥
 25 तस्मात् स एव मार्गः शरणं* भवेत् जैनविधिविशदः ।

श्रीरैवतगिरिमभि सा मानारूढा ययौ त्वरितम् ॥ १०१ ॥

क्षुधिता दृषिता भ्रान्ता पुनरुच्छ्रितमारुरोह गिरिराजम् ।

ध्यात्वेति सुकृतकामा प्रणनामारिष्टनेमिजिनम् ॥ १०२ ॥

चैत्याभ्रिगल्य ततो विश्रान्ता चूततल्ले तनुजः । परिपक्विमफललुंवीं क्षुधातुरः प्रार्थयामास ॥ १०३ ॥
 30 तामस्य चार्पयित्वा श्रीनेमिस्ररणमथ विधायैषा । हम्पापातं चक्रे तस्माच्छिखरात् सपुत्रापि ॥ १०४ ॥
 श्रीनेमितीर्थनाथस्मृतिवशतो देवतर्द्धिमाप तदा । विस्मृतकोपाटोपो विप्रोऽपि प्रापदनुतापम् ॥ १०५ ॥
 अकथितवार्तां निलये सोऽप्यस्या आनुपदिकतां प्राप्य । आरूढो रैवतके सहारं भैरवं* चाप ॥ १०६ ॥

1 A *वरविधिः । 2 N श्रीमनेमिः । 3 N श्रीमत्यम्बा । 4 B N समस्त । 5 A सुकृत । 6 N *वासी सुष ।
 7 N वृद्ध । 8 N वर । 9 N वरविष्ट । 10 N नास्ति 'ने' । 11 N रैवत ।

तत्रितयस्युति मत्वा हत्यादोषी कथं नु जीवामि । आकूणितगन्धश्च प्रदर्श्यमानोऽङ्गुलीभिरहम् ॥ १०७ ॥
 तस्मान्ममापि मृत्युः श्लाघ्योऽत्रैवार्हता पवित्रेऽग्नौ । 'याऽमीषां सा मे स्याद् गतिरपरैः प्रलपितैः किं नु ॥ १०८ ॥
 एवं विचिन्त्य पते तत्रैवानेन भैरवे भयदे । लेभे तद्वाहनता सिंहतया व्यन्तरीभूय ॥ १०९ ॥
 साऽम्बादेवी 'श्रीनेमिनाथतीर्थेऽत्र भक्तियुक्तानाम् । साहाय्यं कुर्वाणा तत्र गिरौ विद्यतेऽद्यापि ॥ ११० ॥

१६. अथ विजयसिंहसूरिस्त्राष्टाङ्गप्रणाममाधाय । विहिततीर्थोपवासस्तीर्थेणं तुष्टुवे सुप्तु ॥ १११ ॥ 5
 निरुपमचारित्रनिधिं तत्र प्रेक्ष्यामुमम्बिका देवी । क्षणदायां प्रत्यक्षा^१ भूत्वा प्रणामात् तत्पादौ ॥ ११२ ॥
 अम्बा त्वं द्विजपत्नी पतिपरिभूता जिनाङ्घ्रिसरसिरुहम् ।

सृत्वा सुरत्वमाप्ता त्वामनु पतिरपि च तादृगभूत् ॥ ११३ ॥

तस्येति वचः श्रुत्वा दृष्ट्वाऽवादीत् समादिशत किञ्चित् ।

ते प्राहुरनीहानां कार्यं नः^२ किमपि नास्ति शुभे ! ॥ ११४ ॥ 10

सा निःस्पृहत्वमुद्रा विशेषतस्तानुवाच बहुमानान् ।

गुटिकां गृहीत विभो ! चिन्तितकार्यस्य सिद्धिकरीम् ॥ ११५ ॥

चक्षुरदृश्यो गगनेचरश्च रूपान्तराणि कर्ता च । कवितालन्ध्रिप्रकटो विषहृद् बद्धस्य मोक्षकरः ॥ ११६ ॥
 भवति जनो गुरुलघुतां प्रपद्यते स्वेच्छया तथावश्यम् ।

अनया मुखे निहितया विकृष्टया तदनु सहजतनुः ॥ ११७ ॥ 15

सुगुरोरनिच्छतोऽपि हि हस्ते मुक्त्वा तिरोदधे च मुरी । वदने तां न्यस्य प्राक् श्रीनेमिस्त्वामनुं चक्रे ॥ ११८ ॥
 'नेमिः समाहितधिया'मित्यादिभिरमरवाक्यसंकाशैः ।

काव्यैरस्तौत् श्रीमन्नेमिम् ; स्तुतिरस्ति साऽद्यापि ॥ ११९ ॥

सूरिरथ तीर्थयात्रां विधाय चायात् तदा भृगुक्षेत्रे । संप्रवेशमुख्यैर्महोत्सवैस्तं समर्चयत् ॥ १२० ॥

१७. अन्येगुरङ्कुलेऽश्वरनगरात् प्रबलेन पवनवेगेन । जावलयमान उच्चैर्बंशकटः^३ प्राप तन्नगरे ॥ १२१ ॥ 20
 अर्चिर्वलयपरिप्लुत^४ सदनापणहर्म्यचैत्यकोटीषु । अनलः प्रससार तदा सागर इव मुक्तमर्यादः ॥ १२२ ॥
 प्रथमकवले रुणावृतगृहाणि कावेर्लुकावृतानि तथा । मध्याह्नारे किल कुट्टिमानि रुच्यर्थमस्त्रासन् ॥ १२३ ॥
 दंष्ट्रामानमानुपपशुखचराक्रन्दभैरवारावम् । शारदगर्जिरीबो^५ऽसौ बधिरितवियदनल^६ उत्पेदे ॥ १२४ ॥
 भस्मीकृतं समस्तं नगरं तेनेह दहनरूपेण । समवर्तिना सगोपुरदुर्गोरियञ्चपरिकरितम् ॥ १२५ ॥

उपशान्ते नियतिवशादनुपक्रममास्थ्य ईदृगुपसर्गे । श्रीमुनिसुव्रतचैत्यं काष्ठमयं भस्मसात् तदभूत् ॥ १२६ ॥ 25

पाषाण-पित्तलामयदेवप्रतिमा विशीर्णसर्वाङ्गाः । अभवन् सुव्रतविम्बं तस्यावेकं तु सदवयवम् ॥ १२७ ॥

विश्वप्रकाशरूपा दाहेमेरस्य ननु नवा मृत्का । समराङ्गण इव मर्दितवीरे स्थैर्यस्थिते पुंस्ति ॥ १२८ ॥

अथ विजयसिंहसूरिगुटिकां वदने निधाय सत्याग्रम् । हस्ते कृत्वा तीर्थांश्चाराय स गोचरं व्यचरत् ॥ १२९ ॥

^७ 'इभ्यप्राज्ञणवेश्मसु पूर्वमगाद् धर्मलाभवक्ताऽसौ । श्रीमुनिसुव्रतचैत्योद्धारे भिक्षां प्रयाचे च'^{१०} ॥ १३० ॥

पञ्चाशत् कोऽपि शतं द्विशती वा कोऽपि जातरूपस्य । प्रवदौ तस्य महर्षेः पञ्चासहस्रास्तदाऽभूवन् ॥ ३३१ ॥ 30

अष्टमहासिद्धिदृष्टस्तस्यासाध्यो धनागमो नैव । चारित्रधनं रक्षन् नादत्तादत्तमिह भगवान् ॥ १३२ ॥

पुनरुददीधरदाशु प्रधानदारुप्रजेन सूत्रभृता । बद्धकिरणेन तदा चक्रीबाह्याय जिनसद्य ॥ १३३ ॥

1 N यो । 2 'श्री' नास्ति N । 3 N प्रलक्ष्मी° । 4 नास्ति 'नः' A B N; C 'न' । 5 A बंशप्रकटः B N बंशः प्रकटः । 6 N °कृतः । 7 N गर्जितरवो । 8 N °दमित । 9 B C N एल । 10 A वः ।

तत्करवासप्रभवप्रभावतस्तत्र समदहद् बह्विः । अमृतनिधौ तन्मन्त्रे न प्रभवति किन्तु विध्याति ॥ १३४ ॥
 एकादशसु समानां लक्षेपु गतेषु^१ विशजिनसिद्धेः । पञ्चाशीतिसहस्रीपद्मशतपङ्कशीतिसहितेषु ॥ १३५ ॥
 जीर्णमुपजिह्विकाभिर्जर्जरकाष्ठ^२ चिरेण तज्जह्रे । पुनरुदधे प्रावभिर्ब्रह्म इह^३ राणकः श्रीमान् ॥ १३६ ॥
 श्रीविजयसिंहसूरिर्जैनसमयद्रोणिकर्णधारकलः । आयुःप्रान्तेऽनशनं प्रगृह्य^४ 'दैवीं भुवं प्राप ॥ १३७ ॥
 अद्यापि तस्य वंशे प्रभावकाः सुर्यः समुदयन्ते । यत्तेजःप्रसरेण प्रसर्पता शासनं जयति ॥ १३८ ॥

5

इत्थं प्रभोर्विजयसिंहमुनीश्वरस्य वृत्तं पवित्रमतिदुष्करमल्पसत्त्वैः ।
 अश्वावधोधवरतीर्थचरित्ररम्यं वृत्तेन चातिशयचारु सुदर्शनायाः ॥ १३९ ॥
 अम्बासुरीवरचरित्रपवित्रमत्र संघस्य पुष्टिकरमद्भुतमुन्नतायाः ।
 अभ्यस्यमानमतुलं प्रकटप्रभावं भूयात् समस्तजिनशासनवैभवाय ॥ १४० ॥

10

श्रीचन्द्रप्रभसूरिपट्टसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-
 चन्द्रः सूरिरनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीसुवा ।
 श्रीपूर्वार्पिचरित्ररोहणगिरौ प्रद्युम्नसूरीक्षितः
 शृङ्गोऽजायत पष्ठ एष गुटिकासिद्धस्य वृत्तं प्रभोः ॥ १४१ ॥

॥ इति श्रीविजयसिंहसूरि^५प्रबन्धः^६ ॥

15

॥ ग्रंथप्रं १७९ । अ० ७ ॥ उभयं १२८७ ॥ अक्षर ॥ १८ ॥

1 N नास्ति 'गतेषु' । 2 'ऊवेही' इति B टि० । 3 A 'काष्ठैः' । 4 N इव । 5 N पुनर्द्रोण । 6 A 'सूरिचरितं नाम प्रबन्धः' । 7 A नास्ति 'प्रबन्धः' ।

७. श्रीजीवसूरचरितम् ।

- § १. अर्हद्ब्रह्मस्थगोः प्राणोह्लासेन चरणोदयम् । विदधे स ददातु श्रीजीवदेवप्रभुः श्रियः ॥ १ ॥
 निजप्राणैः परप्राणान् पूर्वेऽपि स्वाह्मदा दधुः । अक्षतो जीवजीवातुर्नापरो जीवदेववत् ॥ २ ॥
 अद्यप्रातीन' (?) कालीयो माहक्षस्तस्य वर्णने । परं मां मुखरं कर्तुं तद्भक्तेर्नापरः प्रभुः ॥ ३ ॥
 लवित्रं जाह्न्यक्षस्य बहिरं पापवारिधेः । धवित्रं दुःखधर्मस्य^१ चरित्रं तस्य कीर्तते ॥ ४ ॥ 5
 जगत्प्राणः* पुरा देवो जगत्प्राणप्रदायकः । स्वयं सदाऽनवस्थानः स्थानमिच्छन् जगत्सौ ॥ ५ ॥
 वायटाख्यं महास्थानं गुर्जरावनिमण्डनम् । ददौ श्रीभूमिदेवेभ्यो ब्रह्मभ्य इव सूर्तिभिः ॥ ६ ॥—युग्मम् ।
 शालातालक^२सम्बन्धनिवेशेन तदा मरुत् । निदधे ब्रह्मशालायां चैत्ये च परमेष्ठिनम्^३ ॥ ७ ॥
 मलयान्नौ यथा सर्वे चन्दनन्ति महीरुहः । ब्राह्मणा वणिजश्चात्र तथासन् वायटाख्यया ॥ ८ ॥
 अभूज्जातिः स्फुरज्जातिपुष्पसौरभनिर्भरा । सरसालिभिराराध्या तन्नाम्ना सर्वमूढया ॥ ९ ॥ 10
 धर्मदेवः श्रियां धाम^४ श्रेष्ठौ तत्रास्ति विश्रुतः । साक्षाद्धर्म इव न्यायार्जितद्रव्यप्रदानतः ॥ १० ॥
 शीलभूस्तस्य कान्तास्ति नाम्ना शीलवती यया । आनन्दिवचसा नित्यं जीयन्ते चन्द्रचन्दाः ॥ ११ ॥
 तयोः पुत्राबुभावस्तां श्रेयःकर्मसु कर्मठौ । महीधरो^५ महीपालोऽभिधाभ्यां विश्रुताविति ॥ १२ ॥
 महीपालोऽप्यभूत् कर्मदोपाद् देशान्तरधर्मी । महीधरश्च सौभ्रावक्षेहाद् वैराग्यवानभूत् ॥ १३ ॥
 तत्रास्ति जंगमं तीर्थं जिनदत्तः^६ प्रभुः पुरा । संसारवारिधेः सेतुः केतुः कामाद्यरित्रजे ॥ १४ ॥ 15
 संप्राप्य सूत्रधारं यं सत्काष्ठोत्कर्षसंघटम् । संपूर्णसिद्धितीर्थस्य मध्यमाध्यासताश्रिताः ॥ १५ ॥
 अन्यदा तं प्रभुं नत्वा भवोद्विग्नो महीधरः । बन्धोर्विरहवैराग्यात् प्रार्थयज्जनसङ्गमम् ॥ १६ ॥
 योग्यं विज्ञाय तं तस्य पितरौ परिपृच्छथ च । प्रब्रज्यां प्रवदौ सूरिरभाग्यालभ्यसेवनम् ॥ १७ ॥
 गुरुशिक्षां द्विधादायानेकविद्याधिपारगः । अतिप्रज्ञाबलात्^७ सोऽभूद्भूमिः परवादिनाम् ॥ १८ ॥
 भववारिधिनित्सारपोताभं भविनां भुवि । तं शिष्यं स्वपदे न्यस्य गुरुः प्रत्यश्रियोऽभजत् ॥ १९ ॥ 20
 शास्त्रानुगतनाम्नाऽसौ श्रीराशिलगुरुस्ततः । विद्याविनोदतः कालं गच्छन्तमपि वेद न ॥ २० ॥
 § २. महीपालस्तथा तस्य बन्धू राजगृहे पुरे । प्रापद् दिगम्बराचार्यं श्रुतकीर्तिमिति श्रुतम् ॥ २१ ॥
 प्रतिबोध्य व्रतं तस्य ददौ नाम च स प्रभुः । सुवर्णकीर्तिरिति तं निजं चाशिष्यत् क्रियाम् ॥ २२ ॥
 श्रुतकीर्तिगुरुस्तस्यान्यदा निजं^८ पदं ददौ । श्रीमदप्रतिचक्राया विद्यां च धरणाश्रिताम् ॥ २३ ॥
 परकायप्रवेशस्य कलां चासुलभां कलौ । भाग्यसिद्धां प्रभुः प्रादात् तादृग्योग्या हि तादृशः ॥ २४ ॥ 25
 तत्पुरागतवाणिज्यकृद्भ्यो ह्यात्वा जनन्यथ । जगाम मिलनायास्य भर्तैरि त्रिदिवं गते ॥ २५ ॥
 मिलिता तस्य तद्दृष्टैर्मानिता मान्यतानिधिः । जननीदृग् गुरो रब्रक्षानिवत् कस्य नाहिता ॥ २६ ॥
 तीर्थकृद्धर्मतत्त्वानामविवादेऽपि काश्चन । समाचारभिर्दो हृष्टा निज एव सुतद्वये ॥ २७ ॥
 अवदत् शङ्किता वत्स ! जैने धर्मेऽपि^९ बोऽन्तरम् । श्वेताम्बरोऽतिनिष्ठभूर्द्वेष्टोऽयं निःपरिग्रहः ॥ २८ ॥
 किञ्चिद्भवान् सुखी पूजालोको बहुपरिग्रहः । तन्मे शंस कथं सिद्धिः प्राप्यते व्यावृत्तैर्जनैः ॥ २९ ॥ 30
 तत्तत्सर्वं पूर्वजस्थाने समागच्छ मया सह । ययोभौ भ्रातरौ धर्मं संविचार्यैस्सम्मतम् ॥ ३० ॥

1 C N सूत्रजीवतु । 2 N प्राचीन° । 3 N °धर्मस्य । * 'बायुः' इति C टि० । 4 B °तालाक° । 5 A C परमेष्ठिना ।
 6 N धर्मेश्वरी । 7 N महीधरमहीपालाभिधाभ्यां । 8 A °दत्तप्रभुः । 9 A यः । 10 B C N बलः । 11 B C निजपद° ।
 12 A चान्तरम् ।

- शास्त्रैः प्रमाणसिद्धान्तैर्बुद्ध्येषामितरेतराम् । तदेकमतिकौ भूत्वा धर्मे स्थापयत् हि माम् ॥ ३१ ॥
 स मातुरुपरोषेन विजडे बायटे पुरे । नाशिक्याविब तौ तत्राभिन्नरूपौ च संगतौ ॥ ३२ ॥
 आचार्यौ किल सोदर्यौ श्वेताम्बर-दिगम्बरौ । स्वस्वाचारं तथा तत्त्वविचारं प्रोचतः स्फुटम् ॥ ३३ ॥
 दिग्वासा निर्म्ममाभासः सद्गतः श्वेतवाससा । अपि प्रौढवचःशक्तिर्बोधितः शोधिताहसा ॥ ३४ ॥
 5 तावन्यदा सवित्र्या च शिक्षावृत्त्यै निमज्जितौ । महाभक्त्या तदाचारदर्शनार्थं च किञ्चन ॥ ३५ ॥
 एकः शुश्रूषितस्थालीवृन्दे भोज्यविधिः कृतः । सामान्यो मध्यमस्थानेष्वपरः प्रवरः पुनः ॥ ३६ ॥
 दिग्वासाः पूर्वमायातो द्वेषाप्यस्याथ दर्शितः । अमत्रनिकरो रम्यमाण्डस्थस्तेन चादृतः ॥ ३७ ॥
 यावद्दृष्टः कदार्योऽसौ शीतो दग्धो विसंस्कृतः । सविकारं मुखं बिभ्रदपश्यन् मातरं तदा ॥ ३८ ॥
 तथा द्वितीयपुत्रस्य साधुयुग्मं समागतम् । प्रदर्श्य भोज्ययुग्मं च जननी प्राह हर्षतः ॥ ३९ ॥
 10 अनयोरुचितं यद् वस्तद् गृहीतेति जल्पिते । विमृश्य प्राहतुः साधू प्राशं नः शुद्धमेव तन् ॥ ४० ॥
 आधाकर्मिकदोषे च संदिग्धे कल्पते न तत् । अपि द्वयमनादायागात् तौ मुनिसत्तमौ ॥ ४१ ॥
 अथ प्राह सवित्री च सवित्री धर्मकर्मणः । सुतं दिगम्बराचार्यं 'दृष्टं भ्रातृव्रतं त्वया ?' ॥ ४२ ॥
 बही रम्ये शुभाभासे रक्तानामरूपकं फलम् । आहार इव धर्मेऽपि ध्यात्वेति स्वरुचिं कुरु ॥ ४३ ॥
 प्रतिबुद्धो जनन्या स वाग्भिर्बन्धोश्च सन्मतिः । भास्वान् प्रपद्यते सौम्य महसे निर्मलाम्बरम् ॥ ४४ ॥
 15 श्रीराशिलप्रभोः पार्श्वे दीक्षा-शिक्षाक्रमादयः । जैनागमरहस्यानि जानन्न गीतार्थतां ययौ ॥ ४५ ॥
 अन्यदा सद्गुरुगोत्रं बन्धुं पृष्टे न्यवीविशत् । श्रीजीवदेव इत्याख्याविक्रयातः सद्गुरुर्बभौ ॥ ४६ ॥
 १३. यतिप्रज्ञातीरूपपरिवारविराजितः । आन्तरद्वेषनिष्पेषनिश्चिन्तः सदयोऽपि सन् ॥ ४७ ॥
 व्याख्यां कुर्वन्नुदमश्रीः श्रीवीरभवननेत्यन्दा । योगिना भोगिना दृष्टिविषेणेवेक्षितो गुरुः ॥ ४८ ॥—युग्मम् ।
 दध्यौ च 'स महातेजाः सकलो धवलाम्बरः । सार्वभौम इवाभाति जनेऽस्मिन् विस्मयं दधन् ॥ ४९ ॥
 20 प्राकृतोपद्रवे शक्तिर्या सा का मेऽस्य चेदिह । विदधे किमपि क्षणमक्षणं तदहं पुमान् ॥ ५० ॥
 विमृश्येति सभामध्यमध्यासीनः स्वलोला । लोलायावध्य पर्यङ्कमुपाविशदिलातले ॥ ५१ ॥
 वाचकस्य रसज्ञां चास्तम्भयन् मौनवान् स च । अभूत् तद्(दि)क्षितैर्ज्ञातं गुरुणा योगिकर्म तत् ॥ ५२ ॥
 स्वशक्त्या वाचने शक्तं स्वं विनेयं विधाय च । अमुञ्चन् समये व्याख्यामव्याकुलमनाः प्रभुः ॥ ५३ ॥
 तस्य पर्यस्तिकाभूमावासनं वज्रलेपवत् । तस्यौ यथा तथा तस्य प्रस्तरेण निर्मितम् ॥ ५४ ॥
 25 ततोऽवददसौ कृत्वा करसम्पुटयोजनम् । अलीकप्रणिपातेन महाशक्ते ! विमुञ्च माम् ॥ ५५ ॥
 अपि भ्रजालुभिः कैश्चिद् विह्वलः कृपया प्रभुः । मुक्तोऽगान् तेन कः शक्तः कुञ्जरेण्युमक्षणे ॥ ५६ ॥
 प्रभुर्न्येषधयन् तत्र साधुमाध्वीकदम्बकम् । उदीच्यां दिशि गच्छन्तं स्वीकृतार्थां कुयोगिना ॥ ५७ ॥
 धर्मकर्मनिषेधो न साध्वीयुगमगात् ततः । तत्र कासारसेतो च तिष्ठन् योगी ददर्श तत् ॥ ५८ ॥
 अथ सन्मुखमागत्य लापवाल्गवाश्रयः । एकस्या मूर्ध्नि चूर्णं च किञ्चिद्विशेषे निष्कृपः ॥ ५९ ॥
 30 तस्य सा दृष्टतो गत्वा पार्श्वे निविशितो ततः । वृद्धयोक्ता न चायाति धिक्छटं पूज्यलंघनम् ॥ ६० ॥
 साधुरागत्य सूरीणां सा तद्वत् व्यजिज्ञपन् । मा विषीद' भलिष्यामः कार्येऽत्रेति प्रमुर्जगी ॥ ६१ ॥
 ततः कुशमयं तत्र पुत्रकं ते समार्पयन् । चतुर्णां श्रावकाणां च शिशित्वा तेऽप्ययो ययुः ॥ ६२ ॥
 निर्गत्य च बहिर्भ्रष्टाच्छित्त्वा तस्य कनिष्ठिकाम् । तत्पार्श्वगाः करं तस्य ददृशुस्ते निरङ्कुलिम् ॥ ६३ ॥
 दृष्टः कस्मादिदं जातमकस्मादिति सोऽवदन् । ऊचे तैर्मुच्यतां साध्वी बहुप्रत्यूहकारिणी ॥ ६४ ॥

अमानयति तां वाचं तत्र ते पुत्रकाङ्क्षलिम् । द्वितीयां पश्यतस्तस्याछिन्दन् साऽप्यनुदद् द्रुतम् ॥ ६५ ॥
अथाभ्यधुर्दण्डसाध्या नीचास्तत्कृपयाऽङ्गुली । तब छिन्ना शिरश्चैवं छिनप्रश्नेत् त्वकं कुतः ॥ ६६ ॥
मुञ्च साध्वी न चेत् पापं छेत्यामस्तव मस्तकम् । न जानासि परे खे वा शक्त्यन्तरमचेतन ! ॥ ६७ ॥
सम्यग् भीतस्ततः सोऽपि प्राह नीरेण सिच्यताम् । अस्याः शिरस्ततो यातु निजं स्यामनाकुला ॥ ६८ ॥
तथा कृते च तैः साध्वी तत्र साऽभूत् सचेतना । आगत्य च निजं स्थानं सा बालाऽऽलोचनां ललौ ॥ ६९ ॥ ४
भीतभीतः^१ पलाय्यासौ योगी देशान्तरं ययौ । तादृशां किं वराकाणां गम्या गुरव ईदृशाः ॥ ७० ॥

§ ४. इतः श्रीविक्रमादित्यः शास्त्र्यवन्तीं नराधिपः । अनृणां पृथिवीं कुर्वन् प्रवर्तयति वत्सगम् ॥ ७१ ॥
वायटे प्रेषितोऽमात्यो लिम्बाख्यस्तेन भूभुजा । जनानृणयाय जीर्णं चापदयच्छ्रीवीरधाम तत् ॥ ७२ ॥
उद्धार स्वर्शेन निजेन सह मन्दिरम् । अर्हतस्तत्र सौवर्णकुम्भदण्डध्वजालिभृत् ॥ ७३ ॥

संवत्सरे प्रवृत्ते सप्तसु वर्षेषु पूर्वतः । गतेषु सप्तमस्यान्तः प्रतिष्ठां ध्वज-कुम्भयोः ॥ ७४ ॥ 10
श्रीजीवदेवसूरिभ्यस्तेभ्यस्तत्र व्यधापयत् । अद्याप्यभङ्गं तत्तीर्थममूहनिमः प्रतिष्ठितम् ॥ ७५ ॥

§ ५. इतश्चास्ति महास्थानं प्रधानो नैगमव्रजे । दारिद्र्यारिजये सद्यः श्रेष्ठो लल्लुः कलाविधिः ॥ ७६ ॥
महामाहेश्वरः कोटिसंख्यद्रव्येण भास्वरः । महादानं मुदा सोऽदात् सूर्यग्रहणपर्वणि ॥ ७७ ॥
तथा होमं समारब्धवता तेन द्विजोत्तमाः । ऋत्विजो यायजूकाश्चाहूता अध्वरदीक्षिताः ॥ ७८ ॥
तानभ्यर्च्य महाभक्त्या वेदविद्याविशारदान् । प्रावर्त्यत ततो होमः प्रौढमन्त्रस्वरोर्जितः ॥ ७९ ॥ 15
तत्र कुण्डोपकण्ठेऽहस्तदूर्ध्वस्थाम्लिकाद्रुमान् । धूमाकुलाक्षियुग्लोऽसौ फटफटिति चापतत् ॥ ८० ॥

आदातुमेव भोगीन्द्रः स्वयमागत आहुतीः । वाचालेषु द्विजेष्वेवं कोऽपि बह्वौ तमक्षिपत् ॥ ८१ ॥
जावज्यमानमुदीक्ष्य यजमानः सुषीश्च तम्^२ । कृपया कम्पमानाङ्गः प्राह किं दुष्कृतं कृतम् ॥ ८२ ॥
जीवन् पञ्चेन्द्रियो जीवः स्फुटं दृश्यः सचेतनः^३ । सहसैव ज्वलद्बह्वौ क्षिप्यते धर्म एव कः ॥ ८३ ॥
अध्वर्युराह च श्रेष्ठिन् ! नहि दोषोऽस्ति कश्चन । सुमन्त्रसंस्कृते बह्वौ पतितः पुण्यवाननिः ॥ ८४ ॥ 20
यतोऽत्र ज्वलने मृत्वा हिंस्रजीवा महाहंसः । प्राप्नुयुर्देवभूयं ते^४ 'सुमानुव्यमथ ध्रुवम् ॥ ८५ ॥
तत् प्रत्युतोपकारोऽयं विदधे बटुनाऽमुना । अतोऽल्पमपि नैव त्वं सन्तापं कर्तुमर्हसि ॥ ८६ ॥

कृपालुरास्तिकश्चेत् त्वं प्रायश्चित्तं ततः कुरु । सौवर्णं द्विगुणं तस्मादहिं देहि द्विजव्रजे ॥ ८७ ॥
तदादेशादसौ सर्पं क्षिप्रं हैममचीकरीत् । मञ्जैस्तं संस्कृतं दृष्ट्वा छेदकाले तमब्रवीत् ॥ ८८ ॥

पूर्वस्य फणिनो हिंसापापेऽसौ कारितो मया । एतद्वधेऽपरः कार्याऽनवस्थाऽपद्यतात्र तत् ॥ ८९ ॥ 25
ततोऽहं नावगच्छामि धर्ममेतं कथं मृषा^५ । विप्रवयत मां तस्माद् विमुष्टं सकलं मया ॥ ९० ॥
बह्निर्विध्यापितः कुण्डमुत्तं प्रेषिता द्विजाः । शान्ते मरैर्यमाहात्म्ये न कोऽप्यसदृशं चरेत् ॥ ९१ ॥

ततःप्रभृत्यसौ धर्मं दर्शनानि समीक्षते । भिक्षायै तद्देहं प्राप्तं श्वेताम्बरमुनिद्वयम् ॥ ९२ ॥
अन्नं संस्कृत्य चारित्रपात्राणां यच्छत ध्रुवम् । असीपां ते ततः प्रोचुर्नास्माकं कल्पते हि तत् ॥ ९३ ॥
पृथिव्यापस्तया बह्निर्वायुः सर्वो वनस्पतिः । व्रसाश्च यत्र हन्यन्ते कार्ये नस्तन्न गृह्यते ॥ ९४ ॥ 30

अथ चिन्तयति श्रेष्ठी विवृणत्त्वादहो ! असी । निर्ममा निरहङ्काराः सदा शीतलचेतसः ॥ ९५ ॥
ततोऽवददसौ धर्मं निवेदयत मे स्फुटम् । ऊचतुस्तौ प्रमुञ्चैले स्थितस्तं कथयिष्यति ॥ ९६ ॥
इत्युक्त्वा गतयोः स्थानं स्वं तयोपरेशहनि । ययौ लल्लुः प्रभोः पार्थे चक्रे धर्मानुयोजनम् ॥ ९७ ॥

- ते च प्रादुर्दया धर्मः सर्वज्ञो देवता जिनः । महाव्रतधरो धीरो गुरुर्वस्तान्तरद्विषन् ॥ १८ ॥
 रागाद्यज्ञाश्रयो देवो गुरुश्च सपरिग्रहः । धर्मश्च पशुहिंसाभिरेव मिथ्याभ्रमो महान् ॥ १९ ॥
 तस्मात् परीक्षया धर्मं प्रतिपद्यस्व धार्मिक ! । परीक्षापूर्वकं टंकाद्यपि युष्माभिरिष्यते ॥ १०० ॥
 श्रुत्वेति स प्रपेदेऽथ ससम्यक्त्वां व्रतावलीम् । धर्मं चतुर्विधं ज्ञात्वा समाचरदहर्निशम्^१ ॥ १०१ ॥
 5 आह चैष प्रभो ! किंचिद्वधारयताधुना । द्रव्यलक्षस्य सङ्कल्पो विहितः सूर्यपर्वणि ॥ १०२ ॥
 तदर्थं व्ययितं धर्माभासे वेद-स्मृतीक्षिते । कथमद्वै^२ मया शेषं व्ययनीयं^३ तदादिश ॥ १०३ ॥
 मम चेत्तसि पूज्यानां दत्तं बहुफलं भवेत् । तद् गृहीत प्रभो यूयं यथेच्छं^४ दत्तमादरात् ॥ १०४ ॥
 अथाहुर्गुरवो निष्किञ्चनानां नो धनादिके । स्पर्शोऽपि नोचितो यस्माद् वक्तव्यं किं नु संमदे ॥ १०५ ॥
 चिन्तां भवांस्तु मा कार्षीत् श्वः सन्ध्यासमये तव । प्रक्षालितैकपादस्य प्राश्रुतं यत् प्रदौकते ॥ १०६ ॥
 10 समीपे नल्लदानेयं कथयिष्यामहे ततः^५ । श्रुत्वेति सदनं सोऽगाद् विभूशन् स्वगुरोर्वचः ॥ १०७ ॥
 परेऽङ्घ्रि चोक्तवेलायां कश्चिद् बद्धकिरानयत् । तां शय्यापालिकां नो या भूपत्यापि परिग्रहे ॥ १०८ ॥
 स्मरन् गुरुवचः श्रेष्ठो तेन सार्द्धमुपाश्रये । गत्वा व्यजिह्वपत्^६ पूज्यपुरतो विसयोनमुखः ॥ १०९ ॥
 प्रभवः पुनरागत्य वासान् निक्षिप्य धूर्वही । तदाधिवासयामासुरादिशंश्रिते तं स्फुटम् ॥ ११० ॥
 धुरंधराविमो यत्र प्रयान्तौ तिष्ठतः स्वयम् । तत्र जैनालयं रम्यं द्रव्येणानेन कारय ॥ १११ ॥
 15 ओमिति प्रतिपद्याथ धौरेयौ मुञ्चति स्म सः । मुक्तलौ जग्मतुर्गामे पिप्पलानकनामनि ॥ ११२ ॥
 तत्रावकरदेशे च^७ स्थितौ न चलतस्ततः । ग्रामाधिपतिरेतस्य गौरवाद् भूमिमापयन्^८ ॥ ११३ ॥
 तत्र कर्मान्तरे सूत्रधारैर्द्विगुं विहिते सति । शिखरं मण्डपं^९ प्रासादस्य संपूर्णतामगात् ॥ ११४ ॥
 अवधूतः पुमान् कश्चिदपरेषुः समाययौ । दृष्ट्वा प्रासादमाधत्त प्रशंसां घ्राणकृणकः ॥ ११५ ॥
 जनैस्तद्दूषणं पृष्टो जगाद् प्रकटं स च । स्त्रियोऽस्थिराल्यमत्रास्ति विश्वदूषणशेखरः ॥ ११६ ॥
 20 विज्ञापिते च पूज्यानां मानयित्वा च तेऽविशन् । उत्कील्य शल्यमाधाय चैलमारभ्यतौ पुनः ॥ ११७ ॥
 द्रव्याभावोद्भवा चिन्ता काय्या लल्लु ! नहि स्वया । द्रव्यं ते तदधिष्ठात्र्यः पूरयिष्यन्ति पुष्कलम् ॥ ११८ ॥
 उत्कीलने समारब्धे निशि शुश्रुविरे स्वराः । नोत्कील्यमित्यवज्ञाते^{१०} निपतन्त्यत्र लोष्टकाः ॥ ११९ ॥
 पुनराख्यापिते वन्यपादा ध्यानमपूरयन् । देवाह्वाने कृते तत्र देवी साक्षादथाह तान् ॥ १२० ॥
 *कन्यकुब्जमहीभर्तुर्महिता दुहिता ह्यहम् । स्वीये सुखादिकादेशो^{११} तिष्ठन्ती गूर्जराभिधे ॥ १२१ ॥
 25 स्लेच्छभङ्गभयादत्र कूपेऽहं न्यपतं तदा । अभूवं भूम्यधिष्ठात्री यत्त्वा स्वं चास्ति मे बहु ॥ १२२ ॥
 ततः स्वाहास्थिराल्यानि नानुमन्ये विकर्षितुम् । ममाननुमतौ कोऽपि किञ्चित् कर्तुं नहि प्रभुः ॥ १२३ ॥
 धर्मस्थानेषु पूज्यत्वं वारये प्रभवस्ततः । एतामन्वनयन् शान्ता ततोऽसीमां वचोऽमृतेः ॥ १२४ ॥
 अवोचद् यदि मामत्राधिष्ठात्री कुरुताधुना । तद्रव्यसहिताभूमिर्धर्मस्थानाय गृह्यताम् ॥ १२५ ॥
 गुरुभिः प्रतिपन्ने च चैले निर्वसिते वरे । ते देवकुलिकां तस्या योग्यां पृथगचीकरन् ॥ १२६ ॥
 30 आख्या भव न देवी ति कृता तस्यास्तदत्र च । अचिन्त्यशक्तिरद्यापि पूजां प्राप्नोति धार्मिकैः ॥ १२७ ॥
 § ६. अथ लल्लुं द्विजा दृष्ट्वा जिनधर्मैकसादरम् । स्वभावं स्वमजानाना दपुजैतेषु मत्सरम् ॥ १२८ ॥
 ततः संचरतां मार्गे साधूनां गोचरादिके । उद्देगं ते प्रकुर्वन्ति गिरीणां वारणा इव ॥ १२९ ॥

1 A अहर्दिशम् । 2 A कथमर्थः । 3 N व्ययनीयं । 4 B C दत्तं वा (वा !) दरात् । 5 N तव । 6 N पूज्यं ।
 7 N स्य । 8 A भूमिमापयत् । 9 N मण्डपः ; B मण्डपः । 10 B N 'निज्ञाते' । * 'छत्राव लष गाम कनूज देहि'
 इति B टि० । † 'सूक्ष्मी' इति C टि० ।

हृत्थमालोचिते तैश्च गुरुः प्राह क्षमावशात् । उपसर्गा विलीयन्ते रहस्यमिदमेव नः ॥ १३० ॥
अन्यदा बटवः पापपटवः कटवो गिरा । आलोच्य सुरभिं कांचिद्वचन्मृत्युदशास्थिताम्* ॥ १३१ ॥
उत्पात्रोत्पात्र्य चरणान् निश्चायां तां भृशं कृषाम् ।

श्रीमहावीरचैलान्तस्तदा प्रावेशयन् हठात् ॥ १३२ ॥—युग्मम् ।

गतप्राणां च तां मत्वा बहिः स्थित्वाऽतिहर्षतः । ते प्राहुरत्र विज्ञेयं जैनानां वैभवं महत् ॥ १३३ ॥ 5
वीक्ष्यः प्रातर्विनोदोऽयं श्वेताम्बरविहम्बकः । इत्थं च कीर्तुकाविष्टास्तथुर्दवकुलादिके ॥ १३४ ॥
ब्राह्मे मुहूर्तं उत्थाय यतयो यावदङ्गणे । पश्यन्ति तां मृतां चेतस्यकस्माद् विस्मयावहाम् ॥ १३५ ॥
निवेदिते गुरूणां च चित्रेऽस्मिन्नरतिप्रदे । अचिन्त्यशक्तयस्ते च नाङ्गुभ्यन् सिंहसन्निभाः ॥ १३६ ॥
मुनीन् मुक्त्वाऽङ्गरक्षार्थं मथान्तः पट्टसन्निधौ । अमानुषप्रचारेऽत्र ध्यानं भेजुः स्वयं शुभम् ॥ १३७ ॥
अन्तर्मुहूर्तमात्रेण सा धेनुः स्वयमुत्थिता । चेतनाकेतनाचित्रहेतुश्रेयाद् बहिर्ययौ ॥ १३८ ॥ 10
पश्यन्तस्तां च गच्छन्तीं प्रवीणब्राह्मणास्तदा । दध्युरधुषिता रात्रौ मृता चैलात् कथं निरेत् ॥ १३९ ॥
नाणुकारणमत्रास्ति व्यसनं दृश्यते महत् । अवद्धा विप्रजातिर्यद् दुर्मेहा बटुमंडली ॥ १४० ॥
एवं विमृशतां तेषां गौर्ब्रह्मभवनोन्मुखी । प्रेक्षत्यदोदया पिश्यस्नेहेनेव दुर्नं ययौ ॥ १४१ ॥
यावन् तत्पूजकः प्रातर्द्वाग्मुद्राटयत्यसौ । उत्सुका सुरभिर्ब्रह्मभवने तावदाविशत् ॥ १४२ ॥
खेटयन्तं बहिः शृङ्गयुगेनामुं प्रपात्य च । गर्भोगारे प्रविश्यासौ ब्रह्ममूर्तः पुरोऽपतत् ॥ १४३ ॥ 15
तद्द्वयानं पारयामास जीवदेवप्रभुस्ततः । पूजको झङ्गरीनादान्महास्थानममेखयत् ॥ १४४ ॥
विस्मिता ब्राह्मणाः सर्वे मतिमूढास्ततोऽवदन् । तदा दध्युरयं स्वप्नः सर्वपां वा मतिभ्रमः ॥ १४५ ॥
समकालमभूत् तर्हि गौर्धृता चलिताऽपि च । तदप्यस्तु कथं ब्रह्मशालामाजन्मुषी स्वयम् ॥ १४६ ॥
देवदुर्घटितस्यास्य शक्या नहि विचारणा ।

ज्योतिर्विदामपि ज्ञानादतीतं कार्यमागतम् ॥ १४७ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् । 20

अन्ये प्रोचुर्बिचारः को बटूनां दुर्नयाम्बुधिः । भृशमुल्लंघ्य मर्यादां स्थानमुत्पातयिष्यति* ॥ १४८ ॥
अन्यत्र स्थानमाधत्त स्थानवासिद्विजप्रजाः । वायुनेव गता बायोः कीर्तिः स्थानादतो ध्रुवम् ॥ १४९ ॥
अपरे प्राहुरेको न उपायो व्यसने गुरौ । मृगेन्द्रविक्रमं श्वेताम्बरं चैलान्तरस्थितम् ॥ १५० ॥
प्रणिपत्य प्रपद्यन्तां तं तथ्यं पुरुषं रयान् । अपारोऽयं हि चिन्ताविष्यस्तेन पोतेन तीर्यते ॥ १५१ ॥—युग्मम् ।
अन्ये प्राहुः स्फुरदम्भैर्भुष्मङ्गिर्भेर्विराधितः* । अहर्निशं प्रसन्ति स भवतां भजतां कथम् ॥ १५२ ॥ 25
कृतानुपद्रवानित्थं प्राकृतोऽपि न सृष्यति । किममानुषसामर्थ्यो जैनैर्प्रीतिमान् विधिः ॥ १५३ ॥
एकेऽत्रोचन् तथाप्यस्योपरोधः क्रियतेऽधुना । उत्तमप्रकृतिर्यस्मान् प्रणामाद् बेरमुञ्जति ॥ १५४ ॥
एवमेकमतीभूय द्वेधा श्रीवीरमन्दिरे* । भूमिदेवा ययुः पूज्यास्थानं धार्मिकमण्डितम् ॥ १५५ ॥
योजयित्वाऽथ ते प्रोचुर्ललाटे करसम्पुटम् । अवधारय वाचं नो मन्त्रानामार्तिपञ्जरे ॥ १५६ ॥
वायुर्नाम सुरः पूर्वं स्थानमेतन्नयवीविशत् । तत्तुल्यजीवदेवाख्यावशतः सारतस्तव* ॥ १५७ ॥ 30
ततोऽस्य व्यसने प्राप्ते बटुकूटापराधतः । प्रतिकर्तुं तवैवास्य बलो नान्यस्य भूतले ॥ १५८ ॥
ततस्तदवतारस्त्वं पालयापालय प्रभो ! स्थानं स्वयशसः स्थानं जीवदानं ददज्जने* ॥ १५९ ॥

* 'स्फुरकाल ह्रकडु' इति B टि० । 1 N हठा । 2 N च । 3 C N °मुत्पातयिष्यति । 4 N विशेषितः । 5 A जैन-मन्दिरे । 6 °तथा । 7 N ददस्व नः ।

- स्वस्व नामान्तरस्वस्व प्रतिभू त्वं यदीच्छसि । तद्रक्ष तेऽन्यथाभावि स्थिरमस्यैर्यदुपशः ॥ १६० ॥
 सूरौ ध्रुवेति तूष्णीके लल्लुः कुल्यशा जगौ । मद्रिक्षाभिं द्विजा यूयमेकां ऋणुत सृनुताम् ॥ १६१ ॥
 विरक्तोऽहं भवद्रामादं दृष्ट्वा जीवबन्धं ततः । अस्मिन् धर्मे दयामूले लभो ज्ञातात् स्वकाश्रनु ॥ १६२ ॥
 जेनेष्वस्यया यूयमुपद्रवपरंपराम् । विधत्थ प्रतिमल्लः कस्तत्र वः स्वल्पशास्त्रवः ॥ १६३ ॥
- ४ मर्यादासिद्ध्यं कांचिन्नेतुं यूयं दर्शयत स्थिराम् । तदहं पूज्यपादेभ्यः किंचिन् प्रतिविधापये ॥ १६४ ॥
 अथ प्रोचुः प्रधानास्तं त्वं युक्तं प्रोक्तवानसि । कः समः क्षमयाऽसीतां दुर्वारेऽस्मदुपद्रवे ॥ १६५ ॥
 स्वस्यया सांप्रतं जैनधर्मे सततमुत्सवान् । कुर्वतां धार्मिकाणां न कोऽपि विप्रान् करिष्यति ॥ १६६ ॥
 अस्तु च प्रथमो बन्धः श्रीवीरप्रतिनां तथा । सदाऽन्तरं न कर्त्तव्यं भूमिदेवैरतः परम् ॥ १६७ ॥
 प्रसिद्धितो नवाचार्यः सौवर्णमुपवीतकम् । परिधाप्याभिषेककृत्यो ब्राह्मणैर्ब्रह्ममन्दिरे ॥ १६८ ॥
- १० इत्यभ्युपगतो तैश्च लल्लुः सद्गुरुपादयोः । निवेदय मौलिमाचरूयो महास्थानं समुद्धर ॥ १६९ ॥
 श्रीजीवदेवसूरिश्च प्राहोपशमबन्धितः । कालत्रयेऽपि नास्माकं रोषन्तोषो जनद्विषो ॥ १७० ॥
 प्रत्युद्गृह्यहृदातिन्यः परं शासनदेवताः । इदानीमपि ता एव भलिष्यन्ति मम स्मृतौ ॥ १७१ ॥
 इत्युक्त्वाऽन्तर्मठं ध्यानासने संस्थाय सूरयः । निगृह्य रेचकं कुम्भकेन नासाग्रदृष्टयः ॥ १७२ ॥
 तस्युद्गृह्णतमात्रेण तावद् गौर्ब्रह्मवेदमतः । उत्थाय चरणप्राणं कुर्वती निर्जगाम सा ॥ १७३ ॥
- १५ कौतुकाद् दृश्यमानाऽसौ हर्षोत्तालद्विजप्रजैः । पुरो बाह्यप्रदेशेऽर्घ्या निरालम्बाऽपतद् हुतम् ॥ १७४ ॥
 आस्थानं पुनराजमुर्गुरवो गुरवो गुणैः । वेदोविताभिराशीर्भिर्विद्वैश्चक्रे जयध्वनिः ॥ १७५ ॥
 ततः प्रभृति सौदर्यसम्बन्धादिब वाद्यटे । स्थापितस्तैरिह स्नेहो जैनैर्यापि वर्त्तते ॥ १७६ ॥
- १७ विजहुरन्यतः पूज्या ज्ञात्वा कालं तु ते पुनः । स्वस्थानमागमन् योग्यं शिष्यं पटं न्यवीविशन् ॥ १७७ ॥
 स्वयं सर्वपरित्यागं कृत्वा धृत्वाऽऽर्जवे मनः । ददुः शिक्षां गणस्याथ नवमूरेऽस्य सूरयः ॥ १७८ ॥
- २० गच्छप्रवर्त्तकस्याथादेशं राहस्यिकं ददुः । योगी प्रतिहृतोऽस्माभिर्यः पुरा सिद्ध एव सः ॥ १७९ ॥
 अनेकसिद्धिसंयुक्त एकसंढकपालवान् । अस्माकं निधनं ज्ञात्वा स चागन्तात्र निश्चितम् ॥ १८० ॥
 अप्यस्माकं कपालं चेत् सैष प्राप्स्यत्यधर्मधीः । शासनस्योपसर्गास्तद् विधास्यति तथाविधान् ॥ १८१ ॥
 ततः स्नेहं परित्यज्य निर्जीवेऽस्मत्कलेबरे । कपालं चूर्णयन् चेत् तत्र स्यान्निरुपद्रवम् ॥ १८२ ॥
 इहार्थं सामकीनाज्ञापालनं ते कुलीनता । एतत्कार्यं भुवं कार्यं जैनशासनरक्षणम् ॥ १८३ ॥
- २५ इति शिक्षां प्रदायास्मै प्रलाख्यानविधिं व्यधुः । विधायाराधनां दधुः परमेष्ठिनमस्कृतीः ॥ १८४ ॥
 निरुध्य पवनं मूर्ध्ना मुक्त्वा प्राणान् गुणाब्धयः । वैमानिकसुरावासां तेऽतिश्रियमश्रियन् ॥ १८५ ॥
 लब्धलक्षस्ततो दण्डमुद्गृह्य परिगृह्य सः । कपालं चूर्णयामास यथाऽऽकारोऽपि नेक्ष्यते ॥ १८६ ॥
 लोकशोकोत्सवोन्मुद्रशब्दादितै भवत्यथ । शिबिकास्यं गुरुवपुर्गार्थां अवहन्त तत् ॥ १८७ ॥
 योगी डमरुकध्वानभैरवस्तत्र चाययौ । क एष पुरुषोऽतीत इत्यपृच्छन्न तं जनम् ॥ १८८ ॥
- ३० प्रधानब्राह्मणश्चैकः पुरस्तस्येयथावदन् । क्षिप्रमश्रूणि सोऽश्रूणि विमुञ्चन् गद्गदस्वरम् ॥ १८९ ॥
 बाधोर्विवापरा मूर्तिर्जावदेवो मुनीश्वरः । महास्थानधरोद्धारवराहो दिवमीयिवान् ॥ १९० ॥
 श्रुत्वा स कपटात् शोकं विभ्रद् वक्षो विधातयन् । विधायोर्जितपूत्कारं रोदनं भृशमब्रवीत् ॥ १९१ ॥
 एकदा यो ! मदीशस्य वक्त्रं दर्शयताधुना । अन्यथा स्वशिरोधातं कृत्वा लक्ष्म्यसूत्रं शुचम् ॥ १९२ ॥

तत्र प्रवर्तकोऽबोचन्मुच्यतां शिविकां भुवि । प्रभोर्मित्रमसौ योगी दृष्टास्व जीवताद् घनम् ॥ १९३ ॥
 बिमुक्ते याप्ययाने च प्रकाशे तन्मुखे कृते । चूर्णितं तच्च दृष्ट्वासौ हस्तौ घृष्ट्वाऽजवीविदम् ॥ १९४ ॥
 एकखंडं कपालं श्रीविष्णुमादित्यभूपतेः । ममाचार्यस्य चास्य स्यात् पुण्यपुरुषलक्षणम् ॥ १९५ ॥
 करे मेऽस्य कपालं चेदारोक्ष्यन्मे मनोरथाः । अपूरिष्यन्तं किं कुर्मो नाभाग्यैः प्राप्यमीदृशम् ॥ १९६ ॥
 जीवता च मृतेनापि सख्याहं घृष्ट एव यत् । मर्त्येषु स पुमानेको येनाहं स्वमतेर्जितः ॥ १९७ ॥ 5
 परं तथापि लोकोऽस्य संस्कारे मां दिशत्वसौ । ममाप्यद्य विभागोऽस्तु पुण्यस्यागण्यसौहृदात् ॥ १९८ ॥
 एवं कृते च स व्योम्नाऽजानयन् मलयाचलान् । श्रीखंडागुरुकाष्ठानि विदधेऽहं च भस्मसात् ॥ १९९ ॥
 अद्यापि तत्प्रभावेण तस्य वंशे कलानिधिः । भवेन् प्रभावकः सूरिरमराभः स्वतेजसा ॥ २०० ॥

इत्थं चरित्रमधिगम्य महाप्रभावं श्रीजीवदेवसुगुरोर्दुरितापहारि ।

नित्यं स्मरन्तु विबुधा अवधानधीरा नन्याच्च सूरिगरिमस्फुरणैकहेतुः* ॥ २०१ ॥ 10

श्रीचन्द्रप्रभसूरिपट्टसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-

चन्द्रः सूरिरनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीसुधा ।

श्रीपूर्ववर्षिचरित्ररोहणगिरौ शृङ्गोऽगमत् सप्तमः

प्रशुभ्रप्रभुशोधितः सुचरितं श्रीजीवदेवप्रभोः ॥ २०२ ॥

बागदारिद्र्यप्रमथननन्दमनोरतिलताहृदाधारः ।

15

सुमनःप्रसरोल्लासः श्रीमत्प्रशुभ्रकल्पतरोः ॥ २०३ ॥

॥ इति श्रीजीवसूरिप्रबंधः सप्तमः* ॥

॥ प्र० २०६ अ० २ । उपर्यं १४९३ अ० २ ॥

८. श्रीवृद्धवादिस्मूरिचरितम् ।

१. सारसारस्वतश्रोतःपारावारसमश्रिये । वृद्धवादिमुनीन्द्राय नमः शमदमोर्मये ॥ १ ॥

सिद्धसेनोऽवतु स्वामी विश्वनिस्तारकत्वकृन् । ईशद्वन्द्वदकं दध्ने योऽईद्वन्द्वमयः महः ॥ २ ॥

कलिकालाचलद्वेषदम्भोलिकलयोस्तयोः । चरित्रं चित्रचारित्रामित्रं प्रस्तावयाम्यहम् ॥ ३ ॥

5 पारिजातोऽपारिजातो जैनशासननन्दने । सर्वश्रुता^१नुयोगदु^२कन्दकन्दलनाम्बुदः ॥ ४ ॥

विद्याधरवरान्नाये चिन्तामणिरिवेष्टदः ।

आसीच्छ्रीस्कन्दिलाचार्यः पादलिसभभोः कुले ॥ ५ ॥—युगम् ।

असंख्यशिष्यमाणिक्यरोहणाचलचूलिका । अन्यदा गौडदेशे^३पु विवहे स मुनीश्वरः ॥ ६ ॥

तत्रास्ति कोशलाग्रामसंवासी विप्रपुंगवः । मुकुन्दाभिधया साक्षान्मुकुन्द इव सत्त्वतः ॥ ७ ॥

10 प्रसङ्गादमिलत् तेषां बाह्यावनिविहारिणाम् । सर्वस्य सर्वकार्येषु जागर्ति भवितव्यतां ॥ ८ ॥

तेभ्यश्च शुश्रूवे धर्मः शर्मदः प्राणिनां दया । सुकरः संयमारुढैरतिवैराग्यरङ्गितैः ॥ ९ ॥

स प्राह कारिताकार्यैरनार्यैर्दुर्जनैरिव । चित्रैरिव भ्रमिभ्रान्तिर्विषयेषुपितो^४ऽम्यहम् ॥ १० ॥

तेभ्यस्त्रायन् नःसङ्कश्यामिन् विध्वस्तशात्रव ! । पलायनेऽपि मां ह्रीवं विश्रसावैशसद्वृत्तम् ॥ ११ ॥

इत्युचिवांसमेनं तेऽन्वगृह्णन् जैनदीक्षया ।

15 त्वरेव श्रयसि श्रेष्ठा विलम्बो विप्रकृद् ध्रुवम् ॥ १२ ॥—त्रिमिर्विशेषकम् ।

अपरेषुविहारेण लाटमण्डलमण्डनम् । प्रापुः श्रीभृशुकच्छं ते रेवासेवापवित्रितम् ॥ १३ ॥

श्रुतपाठमहाघोषैरम्बरं प्रतिशब्दयन् । मुकुन्दविः समुद्रोर्मिध्वानसापव्यदुःखदः ॥ १४ ॥

भृशं स्वाध्यायमभ्यसन्नयं निद्राप्रमादितः । विनिद्रयति वृद्धत्वादाप्रही सन्नहर्निशम् ॥ १५ ॥—युगम् ।

यतिरेको युवा तस्मै शिक्षामक्षामधीर्ददौ । मुने ! विनिद्रिता^५हिंस्रजीवा भूतदुदो यतः ॥ १६ ॥

20 तस्माद्व्यानमयं साधु^६विषेष्टाभ्यन्तरं तपः । अहं संकोचितुं^७साधोर्वाग्योगो निर्वृत्तिक्षणे ॥ १७ ॥

इति श्रुत्वाऽपि जीर्णत्वोदितजाड्यचयान्वितः ।

नावधारयते शिक्षां तथैवाधोपति स्फुटम् ॥ १८ ॥—त्रिमिर्विशेषकम् ।

तारुण्योचितया^८सूक्ताकरणासूयया ततः । अनगारः^९खरां वाचमाददे नादरादितः ॥ १९ ॥

अजानन् वयमोऽन्तं यदुप्रमाठादरादितः । फुल्लविष्यसि तन्मल्लीवल्लीवन मुशलं कथम् ॥ २० ॥

25 इति श्रुत्वा विषेदेऽस्मी जरुषारिचकुञ्जरः । दध्यौ च मे धिगुतरति ज्ञानावरणदूषिताम् ॥ २१ ॥

तत आराधयिष्यामि भारती^{१०}देवतामहम् । अथोपगतपसा सत्यं यथासूयावचो भवेत् ॥ २२ ॥

इति ध्यात्वा नालिकेरुचसत्याभ्यजिनालये । सकलां भारतीं देवीमाद्रुमुपचकमे ॥ २३ ॥

चतुर्धाहारमाभारं शरीरस्य दृढव्रतः । प्रत्याख्याय स्फुरद्भानवह्निनिहृतजाड्यमीः ॥ २४ ॥

गलट्टिकल्पकालुष्यशुद्धयीः समताश्रयः । निष्प्रकम्पतनुर्न्यस्तदष्टिर्मूर्तिपदाम्बुजे ॥ २५ ॥

1 B चारित्रामस्तं । 2 A शुद्धा । 3 N 'योगाहकन्द' ।

† 'न स प्रकारः कोऽप्यस्ति येनासौ भवितव्यता । छायेव निजदेहस्य लंघ्यते हंत जंतुभिः ॥' इति B टिप्पणी ।

4 A मुहुरितो । 5 B N 'भुतं' । 6 N विनिद्रिता हिंसा जीव' । 7 N विषयो' । 8 N साधो वा' । 9 B सत्यः । N सूक्ष्मा । 10 C अनगारवरा' । 11 C N भारती' ।

मुहूर्तमिव तत्रास्याद् विनानामेकविंशतिम् ।

सत्त्वतुष्टा^१ ततः साक्षाद्भूत्वा देवी तममवीत ॥ २६ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।

समुत्तिष्ठ ! प्रसन्नास्मि पूर्यन्तां ते मनोरथाः । स्वलना न तवेच्छासु^२ तद्विभेदि निजे हितम् ॥ २७ ॥

इत्याकण्य समुत्तस्थौ देवताया गिरं गिरः । ददर्श मुशलं प्राप्तः कस्यापि गृहिणो गृहे ॥ २८ ॥

पूर्वोक्तयतिमोत्पासवाक्यश्रुत्यपमानतः । प्राह श्लोकं श्रुतश्लोक^३प्रतिष्ठापरिपूर्तये ॥ २९ ॥

5

स चार्य—

अस्मादृशा अपि यदा भारति ! त्वत्प्रसादतः । भवेयुर्वादिनः प्राज्ञा मुशलं पुण्यतां ततः ॥ ३० ॥

इत्युक्त्वा प्रासुकैर्नरैः सिषेच मुशलं मुनिः । सद्यः पल्लवितं पुष्पैर्युक्तं तारैर्यथा नभः ॥ ३१ ॥

तथा—

मद्भोः^४ शृङ्गं शक्यष्टिप्रमाणं शीतो वह्निर्मासुतो निष्प्रकम्पः ।

10

यद्वा यस्मै रोचते तन्न किञ्चित् वृद्धो वादी भाषते कः किमाह ॥ ३२ ॥

इति प्रतिज्ञैवावस्य तदाकालीयवादिनः । हताः पराहतप्रज्ञाः कांदिशीका इवामवन् ॥ ३३ ॥

ततः सुरिपदे चक्रे गुरुमिगुरुवत्सलैः । वरुडिणवो गुणा अर्था इव पात्रे नियोजिताः* ॥ ३४ ॥

प्रवया वादमुद्राश्रुद् यतः ख्यातो जगत्पि । सान्वयां वृद्धवादीति प्रसिद्धिं प्राप स प्रभुः ॥ ३५ ॥

श्रीजैनशासनान्भोजवनभासनभास्करः^५ । अस्तं श्रीस्कन्दिलाचार्यः प्राप प्रायोपवेशनात् ॥ ३६ ॥

15

२. वृद्धवादिप्रमुखाच्छाकोद्वारादिकच्छपः । विजहार विशालायां शालायां गुणसन्ततेः ॥ ३७ ॥

तदा श्रीचिकमादित्यभूपालः पालितावनिः । दारिद्र्यान्धतमोभारसंभारेऽभवदंशुमान् ॥ ३८ ॥

श्रीकात्यायनगोत्रीयो देवर्षिब्राह्मणाङ्गजः । देवश्रीकुक्षिभूर्बिहान् सिद्धसेन इति श्रुतः ॥ ३९ ॥

तत्रायान् सर्वशास्त्रार्थपारंगममतिस्थितिः । अन्येषुर्मिलितः श्रीमद्वृद्धवादिप्रभोः स च ॥ ४० ॥

अद्य शो वृद्धवादीह विद्यते पुरि^६ नाथवा । इति पृष्टः स एवाह सोऽहमेवास्मि लक्ष्य ॥ ४१ ॥

20

विद्वद्गोष्ठीमहं प्रेमुनिरित्यतोऽत्रैव जल्प्यते । संकल्पो मे चिरस्थायी सखे संपूर्यते यथा ॥ ४२ ॥

न गम्यते कथं विद्वत्पर्यदि स्वान्तनुष्टये । संप्राप्तौ शातकुम्भस्य पित्तलां को जिघृक्षति ॥ ४३ ॥

इत्युक्तेऽपि यदात्रैव स नौज्जद् विप्रहाप्रहम् । ओमित्युक्त्वा तदा सुरिगोपान् सभ्यान् व्यधात् तदा ॥ ४४ ॥

सिद्धसेनः प्रागवादीत्—‘सर्वज्ञो नास्ति निश्चितम्’ । यः प्रत्यक्षानुमानाद्यैः प्रमाणैर्नोपलभ्यते ॥ ४५ ॥

नभःकुसुमहृष्टान्तादि^७त्युक्त्वा व्यरमभ सः । उवाच वृद्धवादी च गोपान् सान्वनपूर्वकम् ॥ ४६ ॥

25

भवद्विरेतदुक्तं भो ! किमप्यधिगतं नवा ? । ते प्राहुः पारसीका भमव्यक्तं बुद्ध्यते कथम् ॥ ४७ ॥

वृद्धवाद्याह—भो गोपा ! ज्ञातमेतद्वचो मया । जिनो नास्तीत्यसौ जल्पे । तत् सत्यं ? वदतात्र भोः ॥ ४८ ॥

भवद्भामे वीतरागः सर्वज्ञोऽस्ति नवा ? । ततः । आहुस्तेऽस्य वचो सिध्यन् जैनचैत्ये जिने सति ॥ ४९ ॥

न चानवगतमेवत्रादरो द्विजवचस्मु नः । सूरिराह पुनर्विप्र ! तथ्यां शृणु गिरं मम ॥ ५० ॥

मनीपातिशयस्तारतम्यं विश्राम्यति कञ्चित् । अस्ति चातिशयेयत्ता परिमाणेपिबव स्फुटम् ॥ ५१ ॥

30

लघौ गुरुतरे^८ वापि परमाणौ वियत्यपि । प्रज्ञाया अवधिर्ज्ञानं^९ केवलं सिद्धमेव तत् ॥ ५२ ॥

1 A सत्त्वतुष्टा । 2 N तवेच्छासु । 3 N श्रुतश्लोकः । 4 B C N मुद्रोः । 5 C *भास्करः ।

* ‘व्याजेषु द्विगुणं प्रोक्तं व्यवसायेन चतुर्गुणं । कृषौ सतगुणं प्रोक्तं पात्रेऽनन्तगुणं भवेत् ॥’—इति B टिप्पणी ।

N मुनिनाथवा । 7 N निषद्यः । 8 A तस्तरे^९ । 9 C अवधिज्ञानं ।

- ज्ञानं गुणस्तदाधारो ब्रह्मं किंचिद् विचिन्त्यताम् । योऽसौ स एव सर्वज्ञ एषाऽभूत् सिद्धिरस्य च ॥ ५३ ॥
 ईदृग्वाचां प्रपञ्चेन जियेऽसौ वृद्धवादिना । ब्राह्मणः पण्डितमन्यस्तस्य कात्या हम्भूदशाम् ॥ ५४ ॥
 हर्षोद्भुतनेत्रश्च सिद्धसेनोऽप्यभाषत । प्रभो ! त्वमेव सर्वज्ञः पूर्वः सत्यो जिनस्त्वया ॥ ५५ ॥
 शिष्यत्वेनानुमन्यस्य मां प्रतिज्ञातपूर्विणम् । समर्थो नोत्तरं दातुं यस्य तस्मास्मि शैक्षकः ॥ ५६ ॥
 5 अदीक्ष्यत जैनेन विधिना तमुपस्थितम् । नाम्ना कुमुदचन्द्रश्च स चक्रे वृद्धवादिना ॥ ५७ ॥
 आशु चाशुगवत्तीक्ष्णप्रवरप्रतिभाभरात् । पारदश्चा तदाकालं सिद्धान्तस्य स चाभवत् ॥ ५८ ॥
 तृतीयपरमेष्ठित्वे गुरुभिर्विदधे मुदा । पुरा ख्याताऽभिषेवाख्य तदा^१ च प्रकटीकृता ॥ ५९ ॥
 तन्निधाय गणाधारे विजह्ने^२ स्वयमन्यतः । शिष्यप्रभावो दूरस्थेऽगुरुभिर्बोध्यते यतः ॥ ६० ॥
 § ३. श्रीसिद्धसेनसुरिश्चान्यदा बाह्यभुवि व्रजन् । दृष्टः श्रीविक्रमाकिं राज्ञा राजाध्वगेन सः ॥ ६१ ॥
 10 अलक्ष्यं भूप्रणामं स भूपस्तस्मै च चक्रिवान् । तं धर्मलाभयामास गुरुकृत्तरस्वरः ॥ ६२ ॥
 तस्य दक्षतया तुष्टः प्रीतिदाने ददौ नृपः । कोटिं हाटकटंकानां लेखकं पत्रकेऽलिखत् ॥ ६३ ॥

तद्यथा—

- धर्मलाभ इति प्रोक्ते द्वादशतुत्पाणये । सूरये सिद्धसेनाय ददौ कोटिं नराधिपः ॥ ६४ ॥
 [नृपेण सिद्धमाकार्यं गृहीष्यामि (!) धनं त्वया । उवाच सिद्धो नोऽस्माकं वयारुचि तथा कुरु^३ ॥]
 15 तेन द्रव्येण चक्रेऽसौ साधारणसमुद्रकम् । दुःस्वसाधर्मिकस्तोम-चैत्योद्गारादिहेतवे ॥ ६५ ॥
 अन्यदा चित्रकूटाग्रे विजहार मुनीश्वरः । गिरेर्नितम्ब एकत्र स्तम्भमेकं ददर्श च ॥ ६६ ॥
 नैव काष्ठमयो भावमयो न न च सृण्मयः । विमृशन्नौषधक्षोदमयं निरविनोभं^४ तम् ॥ ६७ ॥
 तद्रस-स्पर्श-गन्धादिनिरीक्षाभिर्मतेर्बलात्^५ । औषधानि परिज्ञाय तत्प्रत्यर्थीन्यमीमिलत् ॥ ६८ ॥
 पुनः पुनर्निघृष्याथ स स्तम्भे छिद्रमातनोत् । पुस्तकानां सहस्राणि तन्मध्ये च समैक्षत ॥ ६९ ॥
 20 एकं पुस्तकमादाय पत्रमेकं ततः प्रभुः । विवृत्य^६ वाचयामास तदीयामोलिमेककाम् ॥ ७० ॥
 सुवर्णसिद्धियोगं स तत्र प्रैक्षत विस्मितः । सर्पपैः सुभटानां च निष्पत्तिं श्लोक एकैके ॥ ७१ ॥
 सावधानः पुरो यावद् वाचयत्येव हर्षभूः । तत्पत्रं पुस्तकं चाथ^७ जह्ने^८ श्रीशासनमयी ॥ ७२ ॥
 तादृक्पूर्वगतप्रस्थवाचने नास्ति योग्यता । सत्त्वहानिर्यतः कालदौर्गन्ध्यादेतादृशमपि ॥ ७३ ॥
 § ४. स पूर्वदेशपर्यन्ते व्यहारीष च परेष्वपि । कर्मरनगरं प्राप विद्यायुगयुतः सुधीः ॥ ७४ ॥
 25 देवपालनरेन्द्रोऽस्ति तत्र विख्यातविक्रमः । श्रीसिद्धसेनसूरिं स नन्तुमन्याययौ रयान् ॥ ७५ ॥
 आक्षेपण्यादिधर्मोक्त्याचतुष्टयवशान् प्रभुः । तं प्रत्यबोधयत् सन्ध्ये चास्त्रापयदिलापितम् ॥ ७६ ॥
 श्रीकामरूपभूपालः संकरोत तमन्यदा । नाम्ना विजयवर्मेति धर्मेतरमतिस्थितिः ॥ ७७ ॥
 स आटविक्रनासीरैरसंख्येर्विद्रुतोऽधिकम् । देवपालो महीपालः प्रभुं विज्ञापयत् ततः ॥ ७८ ॥
 अनुप्य शलभं श्रेणिस्त्रिभैरद्वैतैः । विद्रावयिष्यते सैन्यमल्पकोशबलस्य मे ॥ ७९ ॥
 30 अत्र त्वं शरणं स्वामिन्निदमाकर्ण्य स प्रभुः । प्रायः प्रतिविधास्यामि मा भैरीरत्र सङ्कटे ॥ ८० ॥
 सुवर्णसिद्धियोगेनासंख्यद्रव्यं विधाय सः । तथा सर्पपयोगेन सुभटानकरोद् बहून् ॥ ८१ ॥
 युद्धा^९ पराजितः शत्रुर्देवपालेन भूयता । प्रभोः प्रसादतः किं हि न स्यात् तादृगुपासनात् ॥ ८२ ॥

1 A तदाकाले । 2 N तथा च । 3 A विजह्नुः । * केवलं B आदर्शे पृष्ठार्धभाग एतत्पर्यं लिखितं लभ्यते, प्रक्षिप्तप्रभाव-
 सम्बन्धत्वात् च प्रतिभाति । 4 B N निरवबोधः । A निरवबोधः । 5 A निरीक्षादिमते^१ । 6 A एवं । A विमृश्यः । 7 B
 विवृति । B चाथ । 8 A विजह्ने शतम् । 9 C परोजितः ।

राजाह शत्रुभीलनवतमसे^१ ऽहं निपेतिवान् । उद्ग्रे भ्रातृता नाथ भवता भवतारक^२ ! ॥ ८३ ॥
ततो विवाकर इति क्वाताख्या भवतु प्रभोः । ततःप्रभृति गीतः श्रीसिद्धिसेनविवाकरः ॥ ८४ ॥
१५. तस्य राज्ञो दृढं मान्यः सुखासनगजादिषु । बलादारोपितो भक्त्या गच्छति क्षितिपालयम् ॥ ८५ ॥
इति ज्ञात्वा गुरुवृद्धवादी सूरिर्जनश्रुतेः । शिष्यस्य राजसत्कारदर्पभ्रान्तमतिस्थितेः ॥ ८६ ॥
शिष्येणेन क्षणेनैवापासितुं दुर्महाप्रहम् । समाजगाम कर्मारुरे रूपापलापतः ॥ ८७ ॥—युग्मम् ॥ 5
ततः सुखासनासीनमपश्यत् तं प्रभुस्तदा । राजानमिव राजाध्वान्तरे बहुजनश्रुतम् ॥ ८८ ॥
प्राह च प्राप्तरूप ! त्वं संदेहं मे निवर्तय । आयातस्य तव क्वातिश्रुतेर्दूरदिगन्तरात् ॥ ८९ ॥
पृच्छेति सिद्धसेनेन सूरिणोके जगाद सः । तारस्वरं समीपस्थविदुषां विसयावहम् ॥ ९० ॥

तथा—

अणुदुल्लीय^१ क्लृप्तं म तोड्डु मन^२ आरामा^३ म मोड्डु ।

10

'मण कुसुमर्हि' अबि निरञ्जणु हिण्डह काहं वणेण वणु ॥ ९१ ॥

अज्ञातेऽत्र विभृश्यापि कदुत्तरमसौ ददौ । अन्यत् पृच्छेति स 'प्राहैतदेव हि विचारय ॥ ९२ ॥

अनादरादस्मबद्धं यत्किंचित् तेन चाकथि । अमानितेऽत्र तर्हि त्वं कथयेति जगाद सः ॥ ९३ ॥

वृद्धवादिप्रभुः प्राह कर्णयावहितो भवः । अस्य तत्त्वं यथामार्गभ्रष्टोऽपि लभसे पुनः ॥ ९४ ॥

तथाहि—'अणु' अल्पमायूरूपं पुण्यं यस्याः सा 'ऽणुपुष्पिका'-मानुषतनुः, तस्याः पुष्पाण्यायुःखण्डानि तानि 15
मा भोटयत^१, राजपूजागर्वाद्यकुटीभिः । 'आरामान्' आत्मसत्त्वान् यमनियमादीन् सन्तपापहारकान् मा
भोटयत—भञ्जयत । 'मनःकुसुमैः' भ्रमामार्गवाजैवसन्तोपादिभिरव्यं, निरञ्जनम्—अञ्जनान्यर्हकारस्थानानि
जातिलाभादीनि निर्गतानि यस्य स निरञ्जनः—सिद्धिपदप्राप्तस्तं ध्यायतु । 'हिण्डत' भ्रमत 'कथं वनेन वनं'
मोहादितरुहहनेनारण्यमिव संसाररूपं गहनमित्येकोऽर्थः ॥ १ ॥

अथवा—अणुर्नामाल्पधान्यं तस्य पुष्पाण्यल्पविषयत्वान्मानवतनोः, सा अणुपुष्पी, तस्याः पुष्पाणि महा-20
व्रतानि शीलाङ्गानि च तानि, मा भोटयत—मा विनाशयत । 'मन आरामं भोटयत' चित्तविकल्पजालं संहरत ।
तथा 'निरञ्जनं' देवं मुक्तिपदप्राप्तं, 'म न' इत्यनेन द्वौ निषेधकशब्दौ—मा च नञ्, ततो मा कुसुमैरव्यं निरञ्जनं
वीतरागम् । गार्हस्थ्योचितदेवपूजादौ पद्मजीवनिकायविराधके मोद्यमं कुरु, सावद्यत्वाद् । 'वनेन' शब्देन
कीर्त्या हेतुभूतया, 'वनं' चेतनाशून्यत्वादरण्यमिव भ्रमहेतुतया मिथ्यात्वशास्त्रजातं, 'कथं भ्रमसि' अवगाहसे
लक्षणया, तस्मान्मिथ्यावाद् परिहृत्य सत्ये तीर्थैकदादिष्टे आदरमाधेहि । इति द्वितीयोऽर्थः ॥ २ ॥ 25

अथवा—अणुरणेति धातोरणः शब्दः स एव पुष्पमभिगम्यत्वाद्यस्याः सा 'ऽणुपुष्पा' कीर्तिः । तस्याः पुष्पाणि
सद्बोधैवचांसि तानि मा भोटयत—मा संहरत । तथा 'मनस आरा' वैधकरूपत्वात् अथात्मोपदेशरूपास्तान् मा
भोटयत—कुत्यायामिमां विनाशयत । मनो निरञ्जनं रागादिलेपरहितं कुसुमैरिव कुसुमैः सुरभिशीतलैः सह-
रूपदेशैरव्यं पुजितं श्लाघ्यं कुरु । तथा वनस्योपचारात् संसारारण्यस्य, तस्येनः स्वामी परमसुखित्वात्
तीर्थैकतः, तस्य वनं शब्दसिद्धान्तस्तर्हि कथं हिण्डत भ्रान्तिमादधत । यतस्तदेव सत्यं । तत्रैव भावना रतिः 30
कार्या । इति तृतीयोऽर्थः ॥ ३ ॥

इत्यादयो हनेकार्था व्याख्याता वृद्धवादिना । मतिप्रतिविधानं तु वयं विद्मस्तु किं जडाः ॥ ९५ ॥

इति तज्जल्पपर्जन्यगर्जिवर्षणडम्बरैः । बोधेनाकुरिता सिद्धसेनमानसमेदिनी ॥ ९६ ॥

ईदृक् शक्तिर्हि नान्यस्य मद्धर्माचार्यमन्तरा । स ध्यात्वेति समुत्तीर्थ तस्यांही प्राणमद् गुरोः ॥ ९७ ॥

1 A °नीलंघः तमसे; C N °तमसो । 2 A °तारकः । 3 A अणुदुल्ली, B अणुदुल्ली; C अणुदुल्ली । 4 नास्ति A B ।
5 B आराम । 6 A मणु । 7 B क्लृप्तमेहं । 8 B प्राह तदेव । 9 A भोटय । 10 A नास्ति । 11 A सिद्ध । 12 N क्षाल्य-
पुष्पी; A सा च अणु । 13 'च' नास्ति B । 14 N स्वाहाद् । 15 N सिद्धान्तसूत्रं ।

- प्राह चान्तरविद्वेपिजितेन मयका भृशम् । आशासिताः^१ प्रभोः पादाः क्षम्यतां तन्महाशयैः ॥ ९८ ॥
 क्षुत्वेति गुह्यराह स्म क्षुण्णं^२ वत्स ! न ते क्षणम् । प्राणिनां दुष्प्रमाकालः शत्रुः सद्रतिनाशनः ॥ ९९ ॥
 कणेह्यल मया जैनसिद्धान्तात्तर्पितो भवान् । तवापि यन्न जीर्येत मन्दाग्रेः क्षिण्णभोव्यवत् ॥ १०० ॥
 अन्येषां^३ जडताबातपीनसाश्लेषमबद्धहृदाम् । का कथात्सल्पसत्त्वामिभृतां विद्यामज्जारेण^४ ॥ १०१ ॥
- ६ सन्तोषौषधसंबृद्धसंस्थानान्तरवह्निना । क्षुतं स्वार्थं^५ हि जीर्यस्व महत्तममनायितः ॥ १०२ ॥
 क्षम्भाप्रपुस्तकं पत्रं जह^६ शासनदेवता । सांप्रतं सांप्रतीनाः किं तादृक्शक्तिप्रजोविताः^७ ॥ १०३ ॥
 इत्याकर्ण्य गुरोर्बाचं^८ वाचंयमशिरोमणिः । प्राह चेद् दुःकृतं नैव कुर्युः शिष्या भ्रमोदयान् ॥ १०४ ॥
 तत्प्रायश्चित्तशास्त्राणि चरितार्थानि नाथ ! किम् । भवेयुरविनीतं मां प्रायश्चित्तैः प्रशोच्यत^९ ॥ १०५ ॥
 बृद्धवादी विश्वश्यादादस्य चालोचनातपः । स्वस्थाने न्यस्य च प्रायं स्वयं लात्वा दिवं ययौ ॥ १०६ ॥
- १० मुनीन्द्रः सिद्धसेनोऽपि शासनस्य प्रभावनाम् । विदधद् बहुधाधीशस्तुतो व्यहरतावनौ ॥ १०७ ॥
- ६ अन्यदा लोकवाक्येन जातिप्रत्ययतत्त्वथा । आवाल्यान् संस्कृताभ्यासी कर्मदोषात् प्रबोधितः ॥ १०८ ॥
 सिद्धान्तं संस्कृतं कर्तुमिच्छन् संघं व्यजिह्वपत् । प्राकृते केवलज्ञानिभाषितेऽपि निरादरः ॥ १०९ ॥
 तत्प्रभावगरीयस्त्वानभिज्ञस्तत्र मोहितः । संप्रधानैरुचै च चेतःकालुष्यकर्कशैः ॥ ११० ॥
 युगप्रधानसूरीणामलंकरणधारिणाम् । अद्यश्चीनयतित्रातशिरोरत्नप्रभाभृताम् ॥ १११ ॥
- १५ पूयानामपि चेषितवृत्तावज्ञानशात्रवः । अवस्कन्दं ददात्यस्य का कथाऽस्मादृशां ततः ॥ ११२ ॥
 यदिति^{१०} श्रुतमस्माभिः पूर्वेषां सम्प्रदायतः । चतुर्दशापि पूर्वाणि संस्कृतानि पुराऽभवन् ॥ ११३ ॥
 प्रज्ञातिशयसाध्यानि तान्पुच्छिन्नानि कालतः । अधुनैकादशांग्यसि सुधर्मस्वाभिभाषिता ॥ ११४ ॥
 बाल-स्त्री-मूढ-मूर्खादिजानानुग्रहाय सः । प्राकृतं तामिहाकार्पादिनास्थाऽत्र कथं हि वः ॥ ११५ ॥
 पूयैर्वचनदोषेण भूरि कल्मषमार्जितम् । क्षुतेन स्वविरा अत्र^{११} प्रायश्चित्तं प्रजानते^{१२} ॥ ११६ ॥
- २० तैरुचै द्वादशाब्दानि गच्छत्यागं विधाय यः । निगूढजैनलिङ्गः सन् तप्यते दुस्सप्तं तपः ॥ ११७ ॥
 इति पारंजिकाभिख्यान् प्रायश्चित्तान्महाहसः । अस्य शुद्धिर्जिनाज्ञाया अन्यथा स्यात् तिरस्कृतिः ॥ ११८ ॥
 जैनप्रभावनां कांचिदद्भुतं विदधाति चेत् । तदुक्तावधिमध्येऽपि लभते स्वं पदं भवान् ॥ ११९ ॥
 ततः श्रीसंप्रमापृच्छय स सार्विकशिरोमणिः । स्वव्रतं विश्रदव्यक्तं सिद्धसेनो गणं व्यहान् ॥ १२० ॥
 इत्थं च भ्राम्यतस्तस्य बभूवुः सप्त वत्सराः । अन्येऽगुर्विहरभुज्जय(यि)न्यां पुरि समागमन् ॥ १२१ ॥
- २५ स भूपमन्दिरद्वारि गत्वा^{१३} क्षत्तारमभ्यधात् । स्वं विज्ञापय राजानं मद्राचा विश्वविश्रुतम् ॥ १२२ ॥

तथा हि—

दिदृक्षुर्भिक्षुरायातो द्वारि तिष्ठति वारितः ।

हस्तन्यस्तचतुःश्लोकः किमागच्छतु गच्छतु ॥ १२३ ॥

ततो राजा समाहूतो गुणवत्यक्षपाततः । स्वामिनाऽनुमते पीठे विनीविश्याम्रवीदिति ॥ १२४ ॥

३०

तद्यथा—

अपूर्वेषां धनुर्विद्या भवता शिक्षिता कुतः ।

मार्गणौघः समन्वयेति गुणो याति दिगन्तरम् ॥ १२५ ॥

१ N आशासिताः । २ N क्षणं । ३ N जडतापातः । ४ N जीरेण । ५ N स्वयं । ६ N जह । ७ N प्रबोधिताः । ८ N बाच्यं । ९ A प्रसाध्यतः ; C प्रसाध्यतः । १० N यति विष्णुः । ११ N अथ । १२ A विजानते । * 'द्वारपाल' इति B टिप्पणी ।

अमी पानकरकाभाः सप्तापि जलराशयः ।
यद्यशोराजहंसस्य पञ्जरं भुवनत्रयम् ॥ १२६ ॥
सर्वदा सर्वदोऽसीति मिथ्या संस्तुयसे बुधैः ।
नारयो लेभिरे दृष्टं न वक्षः परयोषितः ॥ १२७ ॥
भयमेकमनेकेभ्यः शत्रुभ्यो विधिवत्सदा ।
ददासि तच्च ते नास्ति राजन् चित्रमिदं महत् ॥ १२८ ॥

5

इति श्लोकैर्गुरुश्लोकः स्तुतो राजा तममवीत्^१ । यत्र त्वं सा सभा धन्याऽवस्थेयं तन्ममान्तिके ॥ १२९ ॥
इति राज्ञा ससन्मानमुक्तोऽभ्यर्णे स्थितो यदा । तेन साकं ययौ दक्षः स कुङ्ठगेश्वरे कृती ॥ १३० ॥
न्यावृत्य द्वारतस्तस्य पश्चादागच्छतः सतः । प्रभः कृतोऽन्यदा राज्ञा देवे^२ऽवज्ञां करोषि किम् ॥ १३१ ॥
नर्ति किं न विधत्से च सोऽवादीद् भूपते ! शृणु । महापुण्यस्य पुंसस्ते पुर एवोच्यते मया ॥ १३२ ॥ 10
जल्पितात् प्राकृतैः सार्द्धं कः शोषयति धूतकृतम् । असहिष्णुः प्रणामं मेऽसकौ कुर्वे ततः कथम् ॥ १३३ ॥
ये मत्प्रणामसोढारस्ते देवा अपरे ननु । किं भावि^३, प्रणम त्वं द्राक्, प्राह राजेति कौतुकी ॥ १३४ ॥
देवाभिजप्रणम्यांश्च दर्शय त्वं वदन्निति । भूपतिर्जल्पितस्तेनोत्पाते दोषो न मे नृप ! ॥ १३५ ॥
राजाह देशान्तरिणो भवन्त्यद्भुतवादिनः । देवाः किं धातुर्बुद्देहिप्रणामेऽप्यक्षमा^४ ऋषे ! ॥ १३६ ॥
श्रुत्वेति पुनरासीनः शिवलिङ्गस्य स प्रभुः । उदाजह्ने स्तुतिश्लोकान् तारस्वरकरस्तदा ॥ १३७ ॥ 15

तथाहि—

प्रकाशितं त्वयैकेन यथा सम्यग्जगत्रयम् ।
समस्तैरपि नो नाथ वरनीर्याधिपैस्तथा ॥ १३८ ॥
विद्योतयति वा लोकं यथैकोऽपि निशाकरः ।
समुद्गतः समग्रोऽपि तथा किं तारकागणः ॥ १३९ ॥ 20
त्वद्वाक्यतोऽपि केषांचिद्व्योध इति मेऽद्भुतम् ।
भानोर्मरीचयः कस्य नाम नालोकहेतवः ॥ १४० ॥
नो वाद्भुतमुलूकस्य प्रकृत्या क्लिष्टचेतसः ।
खच्छा अपि तमस्त्वेन भासन्ते भास्वतः कराः ॥ १४१ ॥—इत्यादि ।

तथा—

25

न्यायावतारसूत्रं च श्रीबीरस्तुतिमप्यथ । द्वात्रिंशच्छ्लोकमानाश्च त्रिंशदन्याः स्तुतीरपि ॥ १४२ ॥
ततश्चतुश्चत्वारिंशद्भूतां स्तुतिमसौ जगौ । 'कल्याणमन्दिरे'त्यादिविख्यातां जिनशासने ॥ १४३ ॥
अस्य चैकादशं वृत्तं पठतोऽस्य समाययौ । धरणेद्रो दृढा भक्तिर्न साध्यं तादृशं किमु ॥ १४४ ॥
शिवलिंगान् ततो धूमस्तत्प्रभावेण निर्ययौ । यथान्धतमसस्तोमैर्मिथ्याह्नेऽपि निशाऽभवन् ॥ १४५ ॥
यथा विह्वलितो लोको नंद्भुमिच्छन् दिशो नहि । अज्ञासीदाश्मनस्तन्मभित्तिष्वास्फालितो भृशम् ॥ १४६ ॥ 30
ततस्तत्कृपयेवास्माद् ज्वालामाला विनिर्ययौ । मध्येसमुद्रमावर्त्तावृत्तिसंवर्त्तकोपमा ॥ १४७ ॥
ततश्च कौसुमस्येव पुरुषोत्तमहृत्स्थितेः । प्रभोः श्रीपार्श्वनाथस्य प्रतिमा प्रकटाऽभवन् ॥ १४८ ॥

ततः परमया भक्त्या स्तुत्वा नाथं प्रणम्य च । मुक्तात्मानो ह्यमी देवा मत्प्रणामं सहिष्णवः ॥ १४९ ॥
प्रतिबोध्येति तं भूपं शासनस्य प्रभावना ।

व्यधीयत विशालायां प्रवेशायुत्सवान् पुरि ॥ १५० ॥-युग्मम् ।

वत्सराणि ततः पंच संघोऽमुष्य मुमोच च । चक्रे च प्रकटं श्रीमत्सिद्धसेनदिवाकरम् ॥ १५१ ॥

5 शिवलिङ्गादुद्देशात् कियत्कालं फणावलिः । लोकोऽघर्षेण तां पश्चान्मिध्यात्वरदरङ्गभूः* ॥ १५२ ॥

एकदाऽपृच्छत्य राजानं बलादप्रतिबद्धधीः । विजहार प्रमुत्समात् संचकासारवारिजम् ॥ १५३ ॥

१७ गीतार्थैर्यतिभिः सार्द्धं दक्षिणस्यां स सञ्चरन् । भृगुकच्छपुरोपान्ते प्रदेशयुवमाप सः ॥ १५४ ॥

तत्रासन्नतरं भ्रामगोब्रजारक्षकालदा । सुरैः संमिलितास्तत्र धर्मश्रवणसमूहाः ॥ १५५ ॥

कुत्राप्यवस्थितानस्मान् यूयं प्रभयत खिरम्^१ । मार्गभ्रमश्रमायस्ताः किं भूमः कल्मषापहम् ॥ १५६ ॥

10 ते प्रोचुरामहाद्वत्तं तरुच्छायसु विश्रमम् । विधाय धर्मं व्याख्यात^२ दास्यामो गोरसामि वः^३ ॥ १५७ ॥

सूरयस्तत्सदभ्यस्तगीतहुंबडकैस्तदा । भ्रान्त्वा भ्रान्त्वा ददानाञ्च तालमेलेन^४ तालिकाः ॥ १५८ ॥

प्राकृतोपनिबन्धने सद्यः सम्पाद्य रासकम् । ऊजुस्तत्प्रतिबोधार्थं तादृशमीदृगोचिती ॥ १५९ ॥

तथाहि-

नच मारिअइ नच चोरिअइ पर-चारह अत्थु^५ निवारिअइ ।

15 पोवाह वि थोवं^६ दाहअइ^७ तउ सग्गि दुगुदुगु^८ जाइयइ ॥ १६० ॥

तद्वाग्भिः प्रतिबुद्धास्ते तत्र ग्रामं न्यवेशयन् । धनधान्यादिसम्पूर्णं तत् तालारासकाभिधम्^९ ॥ १६१ ॥

अस्यापयञ्च तत्र श्रीनाभेयप्रतिमान्वितम् । अञ्जलिदं जिनाधीशमन्त्रिणं सूरयस्तदा ॥ १६२ ॥

अचलस्थापनं तच्च तत्राद्यापि प्रणम्यते । भव्यैस्तादृक् प्रतिष्ठा हि शक्रेणापि न चाल्यते ॥ १६३ ॥

१८ एवं प्रभावनां तत्र कृत्वा भृगुपुरं ययुः । तत्र श्रीबलमित्रस्य पुत्रो राजा धनंजयः ॥ १६४ ॥

30 भक्त्या चाभ्यार्हतास्तेनान्यदासावभिर्दुतः । अवेष्टत पुरं वैभिरमर्यादान्बुधिरभ्रैः ॥ १६५ ॥

भीतः स चाल्पसैन्यत्वात् प्रभुं शरणमाश्रयत् । तैलकूपे^{१०} ऽभिमंड्यासौ सर्वपत्रस्यमक्षिपत् ॥ १६६ ॥

ते सर्वपा^{११} भटीभूयासंख्याः कूपाद् विनिर्ययुः । तैः शत्रूणां बले^{१२} भ्रमे हतास्ते परिपन्थिनः ॥ १६७ ॥

सिद्धसेन इति श्रेष्ठा तस्यासीत् सान्ख्याऽभिधा । राजा तु तत्र वैराग्यात् तत्पार्श्वे ब्रतमग्रहीत् ॥ १६८ ॥

एवं प्रभावनास्तत्र कुर्वतो दक्षिणापथे । प्रतिष्ठानपुरं प्रापुः प्राप्तरेखाः कवित्रजे ॥ १६९ ॥

25 आयुःश्रयं परिहाय तत्र प्रायोपवेशनात् । योग्यं शिष्यं पदे न्यस्य सिद्धसेनदिवाकरः ॥ १७० ॥

दिवं जगाम संपस्य ददानोऽनाथतान्वयाम् । तादृशां विरहे को न दुःखी यदि सचेतनः ॥ १७१ ॥

वैतालिको विशालायां ययौ कश्चित्ततः पुरात् ।

सिद्धश्रीलभिधानाया मिलितोऽसौ^{१३} प्रमुखसुः ॥ १७२ ॥

तत्राह स निरानन्दं पदद्वयमनुदुःखः । उत्तरार्थं च सावादीत् स्वमतेरनुमानतः ॥ १७३ ॥

* 'शिवलिङ्गादुद्देशात् कियत्कालं बलिः । लोकोऽव्यर्षकतां पश्चान्मिध्यात्वरदरङ्गभूत् ।' B आदर्श एतादृशोऽयं अष्टपाठ्यत्वं श्लोको विधायै ।

1 B आसन्नगरं । 2 A B N कुत्राप्यवस्थितात् । 3 N प्रभयतखिरम् । 4 N धर्मव्याख्यानं । 5 A गोरसामिभः B गोरसामि । 6 N तालमानेन । 7 N संग । 8 B बोद्ध । 9 B दाहिबः N दाहइ । 10 N वसणिदुगुदुगु । 11 N ताल्यारसकाभिधः । 12 A तैलं कूपे; C तैलकूपे । 13 N नरीभूया । 14 N बलं भमं । 15 B N भ्रमोः ।

तथाहि—

स्फुरन्ति वादिखयोताः साम्प्रतं दक्षिणापथे ।

नूनमस्तंगतो वादी सिद्धसेनो दिवाकरः ॥ १७४ ॥

सापि सापायतां काये विमृशयानशनं व्यधात् । गीतार्थविहिताराधनयासौ सद्रति ययौ ॥ १७५ ॥

प्रभोः श्रीपादलिप्तस्य वृद्धवादिगुरोस्तथा । श्रीविद्याधरबंदयत्व'निर्वात्मक'मिहोच्यते ॥ १७६ ॥ 5

संबत्सरशते पञ्चाशता श्रीविक्रमार्कतः । साग्रे 'जाकुटिनोद्वारे' श्राद्धेन विहिते सति ॥ १७७ ॥

श्रीरैवताद्रिमूर्धन्यश्रीनेमिभवनस्य च । वर्षास्तप्तमठात् तत्र प्रशस्तेरिदमुद्धृतम् ॥ १७८ ॥

इत्थं पुराणकविनिर्मितशास्त्रमध्यादाकर्ण्य किंचिदुभयोरनयोश्चरित्रम् ।

श्रीवृद्धवादि-कविवासवसिद्धसेनवादीन्द्रयोरुदितमस्तु धिये मुदे वः ॥ १७९ ॥

श्रीचन्द्रप्रभसुरिपट्टसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-

10

चन्द्रः सूरिरनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीसुखा ।

श्रीपूर्वर्षिचरित्ररोगहणगिरौ प्रच्युन्नसूरीक्षितः

शृङ्गोऽभूदमलोऽष्टमः सुचरितं श्रीवृद्ध-सिद्धाश्रितम् ॥ १८० ॥

॥ इति श्रीवृद्धवादिस्वरिप्रबन्धः* ॥

॥ ग्रन्थाः १९६ ॥ उभयम् ॥ १६८९ ॥

15

९. श्रीहरिभद्रसूरिचरितम् ।

११. स जयति हरिभद्रसूरिरुच्यन्मतिमदतारकभेदबदलक्षः ।
 शरभश्च इव शक्तिचिह्नतारिर्गुरुबहुलद्वयदङ्गसङ्गतश्रीः ॥ १ ॥
 कुसुमविशिखमोहशत्रुपाथोनिधिनिधनाश्रयविधुतः प्रकामम् ।
 ५ स्थिरपरिचयगाढरूढमिथ्यामहजलबालकशैलवृद्धिविभ्रः^१ ॥ २ ॥
 जिनभट्टमुनिराजराजराजलक्षमवो हरिभद्रसूरिरुचैः^२ ।
 वरचरितमुदीरयेऽस्य बाल्याद्विगणयन्मतिनानवं स्वकीयम् ॥ ३ ॥—युग्मम् ।
 इह निखिलकुहूकृतोपकारादहिमरुचिः शशिना निमग्नितो नु ।
 रुचिरतररुचिप्रकाशिताक्षः प्रभवति यत्र निशामु रत्नराशिः ॥ ४ ॥
 १० जगदुपकृतिकारिणोर्बेहिष्कृद्रवि-शशिनोः शिथिलः समेक्षि मेरुः ।
 शिरसि वसतिदस्तु शिशये यस्मिन्निविभिरस्ति स चित्रकूटशैलः ॥ ५ ॥
 बहुतरपुरुषोत्तमेशलीलाभवनमलं गुरुसात्विकाशयोऽनः ।
 त्रिदिवमपि तृणाय मन्यते यन्नगरवरं तद्विहास्ति चित्रकूटम् ॥ ६ ॥
 हरिरपरवपुर्विधाय यं स्वं क्षितितलरक्षणदक्षनक्षतालयम् ।
 १५ असुरपरिवृद्धप्रजं विभिन्ते^३ स नृपतिरत्र बभौ जितारिनामा ॥ ७ ॥
 चतुरधिकदशप्रकारविद्यास्थितिपठनोन्नतिरप्रिहोत्रशाली ।
 अतितरलमतिः पुरोहितोऽभून्मृषावितो हरिभद्रनामवितः^४ ॥ ८ ॥
 परिभवनमतिर्महाबलेपात् क्षितिसलिलाम्बरवासिनां बुधानाम् ।
 अवदारणजालकाधिरोहण्यपि स दधौ त्रितयं जयाभिलाषी ॥ ९ ॥
 २० स्फुटति जठरमत्र शास्त्रपूरादिति स दधामुदरे सुवर्णपट्टम् ।
 मम सममतिरस्ति नैव जन्मूक्षितिवलये बहते लतां च जम्बवाः ॥ १० ॥
 अथ यदुदितमत्र नावगच्छाम्यहमिह तस्य विनेयतामुपैमि ।
 इति कृतकृतिदुस्तरप्रतिज्ञः कलिसकलज्ञतया स मन्यते स्वम् ॥ ११ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।
 १२. अथ पथि स चरन्^५ सुखासनस्थो बहुतरपाठकवर्णिवर्णकीर्णः^६ ।
 २५ अलिङ्गलकलितं कपोलपाल्यां मज्जलकर्मदुर्गमकृतस्वाम् ॥ १२ ॥
 विपणिगृहसमूहभङ्गमीतभ्रमदतिशोकविहस्तलोकट्टयम् ।
 कुमरणभयमीतमंछुनश्यद्द्विपदचतुष्पदहीनमार्गहेतुम् ॥ १३ ॥
 विधुरविरुतिसन्निपातपूरतिपरिखेदितगेहिवासमर्थम् ।
 गजपरिवृद्धमे^७ क्षतोत्तनाङ्गत्वविरितविधूतनभूतसाविष्टन्दम्^८ ॥ १४ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।
 ३० प्लवगा इव यथा तरुष्वष्टङ्गान् कुसुमगणं प्रविचित्र्य तिस्मभानुम् ।
 प्रतिविस्तृजति चञ्चलस्वभावाजिनगृहमेव तथा द्विजोऽभ्यरोहन् ॥ १५ ॥

१ A इष्टिः । २ N सूरिचरैः । ३ N विभिन्ने । ४ A नापवितः ; N नामवितः । ५ B संचरन् ; N संवरवरसुखा ।
 ६ N वर्णकीर्णः । ७ B परिहृष्टः ; A परिहृष्टमोक्षः । ८ A *सारिष्टः ; B सारिष्टः ।

बलजबलयदर्शनोर्ध्वदृष्टिः कथमपि तीर्थपतिं ददर्श सोऽय ।
अबददिविदितोत्तमार्थतत्त्वो भुवनगुरावपि सोपहासवाक्यम् ॥ १६ ॥

तथाहि—

वपुरेव तवाचष्टे 'स्पष्टमिष्टान्नभोजनम् ।

न हि कोटरसंस्थेऽग्नौ तरुर्भवति शाद्वलः ॥ १७ ॥

5

गजमिह पररन्ध्यया प्रबुध्य व्यवहितमत्र बटु^१व्रजैर्भ्रमद्भिः ।

निजमथ निलयं ययौ पुरोधास्तृणमिव सर्वमपीह मन्यमानः ॥ १८ ॥

परतरदिवसे च^२ राजसौधादवसितमंत्रविधेयकार्यजातः ।

प्रति निजनिलयं प्रयान्निशीये स्वरमशृणोन्मधुरं स्त्रियो जरत्याः ॥ १९ ॥

प्रकटतरमतिः स्थिरप्रतिष्ठो ध्वनिरहितावसरेऽवधारयन् सः ।

व्यमृशदथ नचाधिगच्छति स्म श्रुतविषमार्थकदर्थितः स गाथाम् ॥ २० ॥

10

सा वेयम्—

चक्किदुगं हरिपणगं पणगं चक्कीण केसवो चक्की ।

केसव चक्की केसव दुचक्की केसी य चक्की य ॥ २१ ॥

अबददिति यदम्ब ! चाकचिक्यं बहुतरमत्र विधापितं भवत्या ।

इह समुचितमुत्तरं ददौ सा शृणु ननु पुत्रक ! गोमयाद्रैलिप्तम् ॥ २२ ॥

इति विहितसदुत्तरेण सम्यक् स च वदति स्म चमत्कृतिं दधानः ।

निजपठितविचारणं^३ विधेहि त्वमिह सवित्रि ! न वेद्म्यहं^४ त्वदर्थम्^५ ॥ २३ ॥

अबददथ च सा यथा गुरोर्नोऽनुमतिरधीतिविधौ जिनागमानाम् ।

न विवृतिकरणे विचारमिच्छुर्यदि हि तदा प्रभुसंनिधौ प्रयाहि ॥ २४ ॥

वचनमिति निशम्य सोऽपि दध्यौ परिहृतदर्पभरः पुरोहितेशः ।

अपि गुरुपुरुषैर्दुरापमध्ये परिकलना न^६ समस्ति बाङ्मयेऽस्मिन् ॥ २५ ॥

जिनमतगृहिगेहचन्द्रशालां यदियमुपैति ततो हि जैनसाध्वी ।

जिनपतिमुनयो गुरुत्वमस्या विदधति तन्मम तेऽपि बन्द्नीयाः ॥ २६ ॥

सकलपरिहृतिर्ममागत्यं दुरतिगमा वचनस्य यत् प्रतिष्ठा ।

व्यमृशदथ स गेहमागतः स्वं तदनु विनिद्रतया निशां च निन्ये ॥ २७ ॥

१३. अथ दिवसमुखे तदेकचित्तोऽगमदिह वेदमनि तीर्थनायकस्य ।

हृदयवसतिवीतरागबिम्बं बहिरपि वीक्ष्य मुदा स्तुतिं प्रतेने ॥ २८ ॥

25

तथाहि—

वपुरेव तवाचष्टे भगवन् ! वीतरागताम् ।

न हि कोटरसंस्थेऽग्नौ तरुर्भवति शाद्वलः ॥ २९ ॥

30

1 A तथाचष्टे । 2 N स्पष्टं । 3 A B बहुन^१; N पटन^२; । 4 N डय । 5 A विचारणं । 6 A वेदहं; C वेदिहं ।
7 C तमर्थ; N लक्ष्यं । 8 A नास्ति 'न' । 9 N 'अस्थितामो' ।

- दिवसगणमनर्थकं स पूर्वं स्वकमभिमानकद्वयमानमूर्तिः ।
 अमनुत स तत्र मण्डपस्थं जिनभट्टसूरिमुनीश्वरं ददर्श ॥ ३० ॥
 हरिमिव विभुपेशवृन्दबन्धं शमनिधिसाधुविधीयमानसेवम् ।
 तमिह गुरुमुदीक्ष्य तोपपोषात् समजनि जनितकुवासनावसानः ॥ ३१ ॥
 5 हतहृदय इव क्षणं स तस्थौ तदनु गुरुर्व्यमृशत् स एव विप्रः ।
 य इह तु विदितः स्वशास्त्रमन्त्रप्रकटमतिरूपपूजितो यशस्वी ॥ ३२ ॥
 मदकलगजरुद्धराजवर्त्मभ्रमवशतो जिनमन्दिरान्तरस्थम् ।
 जिनपतिमपि वीक्ष्य सोपहासं वचनमुवाच मदावगीतचित्तः ॥ ३३ ॥—युग्मम् ।
 *इह पुनरधुना ययावकस्माजिनपतिविम्बमथादरात् स वीक्ष्य ।
 10 अतिशयितरचिन्नरङ्गसङ्गी स्तवनमुवाच पुराणमन्यथैव ॥ ३४ ॥
 भवतु ननु विलोक्यमेतदग्रे तदनु जगाद मुनीश्वरो द्विजेशम् ।
 निरुपमधिषणानिवे! शुभं ते?, कथय किमागमने निमित्तमत्र ॥ ३५ ॥
 न्यगददथ पुरोहितो विनीतं किमुपमप्रतिभोऽहमस्मि पूज्याः ।
 जिनमतजरतीवचो मयैकं श्रुतमपि नो विवरीतुमत्र शक्यम् ॥ ३६ ॥
 15 अपरसमयवित्तशास्त्रारशि व्यमृशमहं तु न चक्रिकेशवानाम् ।
 क्रमममुमुदितं तया प्रबुध्ये तदिह निवेदयत प्रसय मेऽर्थम् ॥ ३७ ॥
 अथ गुरुरपि जल्पति स्म साधो! जिनसमयस्य विचारणव्यवस्थाम् ।
 शृणु मुकृतमते प्रगृह्य दीक्षां तदनुगता च विधीयते तपस्या ॥ ३८ ॥
 विहितविनयकर्मणा च लभ्यो मिलद्बलातलमौलिनानुयोगः ।
 20 इति तद्वगमोऽन्यथा तु न स्याद् यदुचितमाचर मा त्वरां विधास्त्वम् ॥ ३९ ॥
 अथ स किल समस्तसङ्ग्रहानि सकलपरिग्रहसाक्षिकं विधाय ।
 गुरुपुरत उपाददे चरित्रं परिहृतमन्दिरवेप इष्टलोचः ॥ ४० ॥
 गुरुरवददथागमप्रवीणा यमि-यतिनीजनमौलिशेखरश्रीः ।
 मम गुरुभगिनी महत्तरेयं जयति च विश्रुतजाकिनीति नाम्नी ॥ ४१ ॥
 25 अभगदथ पुरोहितोऽनयाहं भवभवशास्त्रविशारदोऽपि मूर्खः ।
 अतिमुकृतवशेन धर्ममात्रा निजकुलदेवतयेव बोधितोऽस्मि ॥ ४२ ॥
 अयमवगतसाधुधर्मसारः सकलमहाव्रतधूर्धुरंधरश्रीः ।
 गुरुभगददथ प्रवर्तमानागमगणसारविचारपारदृष्ट्या ॥ ४३ ॥
 अधिकरणिकशास्त्रमुपसन्नानुगतिविलोल इयद्दिनानि जह्ने ।
 30 त्वदपरिचयमूर्छितो मुनीश! प्रचिकटिपुर्निजमासुतीबलत्वम् ॥ ४४ ॥
 श्रुतधृतिरधुना शुभाभुवाभात् श्रुतभरसागरमभ्यलीनचित्तः ।
 अनधिगतविमुक्तपद्मवासाप्रियविरहप्रभृतिव्ययस्त्वभूवम् ॥ ४५ ॥

गुरुरिदमवधार्य धर्मशास्त्राध्ययनसुपाठनकर्मलब्धरेखम् ।
 सुरचितसुकृतोपदेशलीलं निजपदमण्डनमादधौ सुलभे ॥ ४६ ॥
 अनुचरितपुराणपादलिप्तप्रमुखसमो हरिभद्रसूरिरपः ।
 कलिसमययुगप्रधानरूपो विमलयति क्षितिर्महिसंक्रमेण ॥ ४७ ॥
 अपरदिवि निजौ स जामिपुत्रौ पितृकुलकर्मशवाक्यतो विरक्तौ ।
 प्रहरणशतयोधिनौ कुमारौ बहिरवनाबुदपश्यदात्तचिन्तौ ॥ ४८ ॥
 अथ चरणयुगं गुरोः प्रणम्य प्रबभणतुर्गृहतो विरागमेतौ ।
 तदनु गुरुवाच वासना चेन् मम सविधे^१ व्रतभारमुद्गृह्याम् ॥ ४९ ॥
 तदनुमतिमवाप्य चैष हंसं सपरमहंसमदीक्षयत् ततोऽथ ।
 व्यचरयत् स तौ प्रमाणशास्त्रोपनिषदिकधृतपाठशुद्धबुद्धौ ॥ ५० ॥
 § ४. अथ च सुगततर्कशास्त्रतत्त्वाधिगममहेच्छतया गुरुक्रमेभ्यः ।
 अवन्तिलमिलल्लाटपट्टौ मुललितविज्ञपनां वितेनतुस्तौ ॥ ५१ ॥
 दुरधिगमतथागतागमानामधिगमनाय सदाहितोद्यमौ तौ ।
 प्रविशत नगरं यथा तदीयं प्रति निजबुद्धिपरीक्षणाय यावः ॥ ५२ ॥
 गुरुरपि हृदये निमित्तशास्त्रादधिगतमुत्तरकालमाकलय्य ।
 अवददिति शुभं न तत्र वीक्षे^२ ऽभ्युपगममेनमतो हि मात्रिवेधाः ॥ ५३ ॥
 ननु पठतमिहैव देशमध्ये गुणियतिनायकसन्निधौ तु वत्सौ ।
 मतिरतिशयभासुराऽपि केषांचिदपि परागमवेदिनी समस्ति ॥ ५४ ॥
 गुरुमिह विरहय्य कः कुलीनः पथि निरपायतमेऽपि बंधमीति ।
 कथमवगतदुर्निमित्तभावे तदिह न नोऽनुमतिर्दुरन्तकार्ये ॥ ५५ ॥
 अवददथ विहस्य हंसनामा गुरुजनयुक्तमिदं तु वत्सलत्वम् ।
 भवदनुचरणान् प्रभाववन्तौ किमु शिशुकौ परिपालितौ न पूज्यैः ॥ ५६ ॥
 अपशकुनगणः करोतु किंवाऽध्वनि परपुर्यपि चेतनायुतानाम् ।
 अविरतमभिरक्षति क्षतान्नौ चिरजपितो भवदीयनाममन्त्रः ॥ ५७ ॥
 दुरधिगमद्विप्रदेश्यशास्त्राधिगमकृते गमनादथागमाच्च ।
 क इव नु विगुणः कृतज्ञतायाः^३ क्षतिकरणस्तदिदं विधेयमेव ॥ ५८ ॥
 अवददथ गुरुर्विनेययुग्मं हितकथने हि न औचित्यं भविष्यत् ।
 भवति खलु ततो यथेहितं वा विदधतमुत्तममथ निन्दितं वा ॥ ५९ ॥
 अथ सुगतपुरं प्रतस्थतुस्तावगणितसद्^४ गुरुगौरवोपदेशौ ।
 अतिशयपरिश्रमजैनलिङ्गौ न चलति खलु भवितव्यतानियोगः ॥ ६० ॥
 कतिपयदिवसैरवाप्तुस्तौ सुगतमतप्रतिबद्धराजधानीम् ।
 परिकलितकलावधूतवेषावतिपठनार्थितया मठं तमाप्तौ ॥ ६१ ॥

- पठनविधिकृते विहारमाला विपुलतराऽस्ति च तत्र^१ दानशाला ।
 सुगतमुनिपतिश्च तत्र शिष्याननवरतं किल पाठयेद् यथेच्छम् ॥ ६२ ॥
 अतिसुखकृतमुक्तिः पठन्तौ सुविषमसौगतशास्त्रज्ञातमत्र ।
 परबुधजनदुर्गोमार्थतत्त्वं कुशलतया सुखतोऽधिगम्यतुस्तौ ॥ ६३ ॥
- 5 जिनपतिमतसंस्थिताभिसंधि^२ प्रति विहितानि च यानि दूषणानि ।
 निहतमतितया यतेर्निरीक्षातिशयवशेन निजागमप्रमाणः ॥ ६४ ॥
 दृढमिह परिहृत्य तानि^३ हेतून् विशदतरान् जिनतर्ककौशलेन ।
 सुगतमत^४ निषेधदार्ढ्ययुक्तान् समलिखतामपरेषु पत्रकेषु ॥ ६५ ॥—युग्मम् ।
 इति रहसि च यावदाददाते गुरुपदमानविलोडितं हि तावन् ।
- 10 अपगतमसुतः परैश्च लब्धं गुरुपुरतः समनायि पत्रयुग्मम् ॥ ६६ ॥
 अवलोकयतोऽस्य हेतुदार्ढ्यं प्रति निजतर्कमुद्रप्रदूषणेषु ।
 जिनपतिमत^५ भूषणेषु पक्षेष्वजयमभून्मनसि भ्रमो महीयान् ॥ ६७ ॥
 अभगदथ स विस्मयातिरेकान् पिपटिपुरहंदुपासकोऽस्ति कश्चिन् ।
 अपर इह मदीयदूषितं कः पुनरपि भूषयितुं समर्थबुद्धिः ॥ ६८ ॥
- 15 स्फुरति च क उपाय ईदृशस्याधिगमविधाविति चिन्तयन् स तस्थौ ।
 कचिदमलधियामपि स्वलन्ति प्रतिपद ईदृशि कुत्रचिद् विधेये ॥ ६९ ॥
 उदमिषदथ बुद्धिरस्य मिथ्यामहमकराकरपूर्णचन्द्रोरोचिः ।
 अबददथ निजान् जिनेशविम्बं बलजपुरो निदधध्वमध्वनीह ॥ ७० ॥
 तदनु शिरसि तस्य भो ! निधाय क्रमणयुगं हि समागमो विधेयः ।
 इदमिह^६ न करिष्यति प्रमाणं मम पुरतोऽध्ययनं स मा विधत्ताम् ॥ ७१ ॥
- 20 गुरुवचनमिदं तथैव बौद्धैः कृतमविलैरपशृङ्खलैः खलैस्तैः ।
 अथ मनसि महाविसंगतौ तौ विमसृशतुः प्रकटं हि संकटं नः ॥ ७२ ॥
 न विदधिब^७ यदिह क्रमो सशृङ्गो प्रतिकृतिमूर्धनि लक्षितौ तदानीम् ।
 नहि पुनरपि जीविते किलाशा विकरुणमानसपाठकादमुप्यान् ॥ ७३ ॥
- 25 बलिमिह पदयोः क्रियावहे सद्गुरुहृदि भद्रसुनीश्वरस्य तस्य ।
 अतिदुर्हितमनागतं विचार्य व्रजनविधिं प्रतिवेधति स्म यः प्राक् ॥ ७४ ॥
 अविनयफलमावयोस्तदुर्मं समुदितमत्र विनिश्चितं तथैतन् ।
 न चलति नियमेन दैवदृष्टि^८ निजजनने सकलकृता मृतिर्वा ॥ ७५ ॥
 नरकफलमिदं न कुर्वहे भोजिनपतिमूर्खनि पादयोर्निवेशः ।
 परिश्रिततरो वरं विभिन्नो निजचरणौ नतु जैनदेहलम्बौ ॥ ७६ ॥
 निधनमुपगतं यथा तथा वा तदिह च साहसमेव संप्रधार्यम् ।
 इति दृढतर आबयोर्निबन्धः प्रतिकृतमत्र कृते विधेयमेव ॥ ७७ ॥

1 A B तत्र । 2 A संविप्रति° । 3 N तान् हि । 4 C मति°; N गत° । 5 A पतिमथ । 6 C N इदमपि ।
 7 N विदधे च । 8 A दैवदृष्टिं ।

तदनु च खटिनीकृतोपवीतौ जिनपतिबिम्बहृदि प्रकाशसत्त्वौ ।
 शिरसि च चरणौ निधाय यातौ प्रयततमैरुपलक्षितौ च बौद्धेः ॥ ७८ ॥
 प्रतिषवशकडारकेराक्षैरतिकुशलैरबलोक्तितौ च तैस्तौ ।
 गुरुवददहो पुनः परीक्षामपरतरां सुगतद्विधोर्विधास्ये ॥ ७९ ॥
 स्थिरतरमनसस्तदाध्वमथ प्रतिविधये हि न चादरो विधेयः । 5
 सुरशिरसि च पादपातमुख्यं न हि समधीनिधयोऽपि संविदध्युः ॥ ८० ॥
 अथ च कृतमिहोपवीतमेतत् प्रतिकृतमत्र कृते दृढत्वचिह्नम् ।
 दृढमतिरपरोऽपि कश्चिदीदृग् न हि विदधाति यथा विकर्ममीतः ॥ ८१ ॥
 परनगरसमागताश्च विद्यार्थिन इह नैव मया कदर्थनीयाः ।
 भवति च कुयशोभरस्तदत्र प्रतिकरणं कुपरीक्षितं न कार्यम् ॥ ८२ ॥ 10
 इति वचनममुष्य ते निशम्य स्थितिमभजन् गुरुणा जना निरुद्धाः ।
 शयनभुवि गृहोपरिस्थितानां प्रतिदिशि यामिक एक एव चक्रे ॥ ८३ ॥
 जिनगुरुशरणं विधाय रात्राविह शयितौ परमेष्ठिनः स्मरन्तौ ।
 समगत च तयोरनिच्छतोरप्यसुखभरे सुलभा तदा प्रमीला ॥ ८४ ॥
 प्रतततम'घटावली तदोद्धावनितलतः स विमोचयांबभूव । 15
 खडखडखडिति खरेण शय्यां विजहुरसी विरसं तदा रटन्तः ॥ ८५ ॥
 निजनिजकुलदेवताभिधास्तेऽभिदपुरिहाद्भुतसम्भ्रमेण तौ च ।
 जगद्गुरुथ जैननाम तेषां नरयुगलं मतमित्यभूच्च शब्दः ॥ ८६ ॥
 अथ निधनभयेन साहसिकयाद् बरतरमौपयिकं तु लब्धवन्तौ ।
 अनवरतमहातपप्रवृन्दात् तत उदबध्यत तशुगं स्वदेहे ॥ ८७ ॥ 20
 तनुरुहयुगवत् ततः पृथिव्यां सुसुचतुरंगमथोर्द्ध्वभूमितस्तौ ।
 मृदुशयनतलादिवोत्थितौ चाग्रहततनू कुशलाबु'दमबुद्ध्या ॥ ८८ ॥
 लघुतरचरणप्रचारवृत्त्या द्रुतमपचक्रमतुः पुरात् तदीयात् ।
 मतिविभववशादबुद्धयानौ छलयति^१ कं न मतिर्हि सुप्रयुक्ता ॥ ८९ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।
 हत हत परिभाषिणस्तयोस्तेऽनुपदमिमे प्रययुर्भटास्तदीयाः । 25
 अतिसविधसुपागतेषु हंसोऽवदिति तत्र कनिष्ठमात्मबन्धुम् ॥ ९० ॥
 ब्रज क्षगिति गुरोः प्रणामपूर्वं प्रकथय 'मामकदुष्कृतं हि मिथ्या ।
 अमणितकरणान्ममापराधः कुविनयतो विहितः समर्पणीयः ॥ ९१ ॥
 इह निवसति सूरपालनामा शरणसमागतवत्सलः क्षितीशः ।
 नगरमिदमिहास्य चक्षुरीक्ष्यं निकटतरं ब्रज सन्निधौ ततोऽस्य ॥ ९२ ॥ 30
 इति सपदि विसर्जितोऽपि तस्यौ क्षणमेकं स तु तैः सहस्रयोधी ।
 गततनुममतस्त्वयुद्धसैतैः^२ हठहृतधन्वशरावलीभिर्हंसः ॥ ९३ ॥

अतिविपुलतया शिलीमुखानां तितउरिबाजनि तस्य विग्रहश्च ।

अपतदथ स बंधरक्त उर्व्यामहितनरैरभवत् ततः परासुः ॥ ९४ ॥

अवरज इह 'मोहतो ह्यमुञ्चन् सविधममुष्य कृपाद्रमर्त्यवाक्यात् ।

त्वरिततरपदप्रचारवृत्त्याऽगमदबनीपतिस्तरपालपार्श्वम् ॥ ९५ ॥

६

शरणमिह ययौ च तस्य धीमान् तदनुपदं रिपवः परः सहस्राः ।

अवनिपतिमवाप्य चैनमूनुः प्रवितर नः प्रतिपन्थिनं समेतम् ॥ ९६ ॥

अवददथ स को बलेन नेता मम भुजपञ्जरवर्तिनं किलेनम् ।

अनयिनमपि नार्पयाम्यमुं तत् किमुत कलाकलितं नयैकनिष्ठम् ॥ ९७ ॥

सुगतमतभटास्तथाऽभ्यधुस्तं परतरदेशनरस्य हेतवे त्वम्^१ ।

10

धनकनकसमृद्धराज्यराष्ट्रं गमयसि हास्यदधीशकोपनात् किम् ॥ ९८ ॥

अवददिह स चोनरं गरीयः पुरुषगणैर्मम यद्वतं व्यधायि ।

मरणमथ च जीवितं हि^२ भूयात् नहि शरणागतरक्षणं त्यजामि ॥ ९९ ॥

इतरदिह दधामि चैकमेष प्रकटमतिर्विदित^३ प्रमाणशास्त्रः ।

तत इममभिभूय बादरीलोचितमिह धत्त पराजये जये वा ॥ १०० ॥

15

अथ वचनविचक्षणः स तेषामधिपतिराह वचस्त्वदं प्रियं नः ।

परमिह वदनं न दृश्यमस्य क्रमयुगलं सुगतस्य मूर्ध्नि योऽदान् ॥ १०१ ॥

तदनु च यदि शक्तिरस्ति तस्यान्तरिततरः प्रतिसीरयाशु हेतून् ।

यदि जयति स यातु कौशलात् तन्नियतमसौ विजितस्तु वप्य एव ॥ १०२ ॥

अथ घटमुखवादिनी रहःस्था वदति तथागतशासनाधिदेवी ।

20

स्वयमिह हरिभद्रसूरिशिष्यः पुनरनयोर्न वभूव दृष्टिमेलः ॥ १०३ ॥

'व्यसृशदथ स च'^४ ऋलैकनिष्ठाः सुगतमते प्रभवन्ति सूरयोऽपि ।

अवितथमिह नो घटेत चैतत् शुटति वचो न ममापि यत्पुरस्तात् ॥ १०४ ॥

अथ बहुदिनवादतो विषण्णः स परमहंसकृती विषादमाधान्^५ ।

बिभवति^६ गुरुसंकटे विचित्रा निजगणशासनदेवता किलाम्बा ॥ १०५ ॥

25

स्थितिबशत इयं तदा^७ समायाजिनमतरक्षणनित्यलब्धलक्षा ।

वदति च शृणु वत्स ! मुक्तिमस्मादुरितभराद् गुरुसत्त्वमूलभूमे ! ॥ १०६ ॥

सुगतमतसुरी समस्ति तारा वदति निरन्तरमब्रुवच्चः सा ।

मनुज इह सुरैः समं विवादी क इव भवन्तमृते ससृष्टसत्त्वम् ॥ १०७ ॥

प्रतिवद च तमथ दंभवादिशुभवममानकृतप्रतिश्रवं त्वम् ।

30

अनुवदनपुरःसरं प्रजल्प्यं भवति कथं तद्वते हि वादमुद्रा ॥ १०८ ॥

^{१०}छलमिदमधुनैव तद्विना स्यात् प्रकटतरं^{११} तदतो जयस्तवैव ।

अवददथ स मेऽत्र कोऽन्य एवं जननि ! विना भवतीं करोति सारां ॥ १०९ ॥

1 A B मोहितो । 2 B C N स्मृ । 3 A नास्ति 'हि' । 4 B C विहितः । 5 B विसृशद् । 6 N स वत्तलैकं ।
7 A °माणात् ; B °नादधान ; C विषाद न°यात् । 8 B बिभवति । 9 N समाया जिन° । 10 N बल° । 11 B वदतो ।

इति समुचितमुत्तरं विधायापरदिवसे विदधौ सुरीनिदेशम्^१ ।
 प्रतिबद्धितरि संश्रिते च मौनं स जवनिकांचलमुद्धू^२माततान ॥ ११० ॥
 कलशमथ चकार पादपातैर्विशकलमाश्रितवैपरीत्यमेव ।
 अबद्धदथ सदम्भवादमुद्राभुवमिह कृष्टिजनाधमा भवन्तः ॥ १११ ॥
 वधकृतमतयोऽस्य ते ह्यमित्राः समभिहिता^३ ननु तेन भूमिपेन ।
 नयविजयमयः पराङ्मुखं (ध्ये ?) वृत्तः किमु वधमर्हति साधुलब्धवर्णः ॥ ११२ ॥
 अथ कुनयमपीममातनुध्वं यदि न सहेऽहमिदं निश्चयतां तन् ।
 रणभुवि परिभूय मां प्रहीता खलु य इमं स तु लात्वपातुकभीः^४ ॥ ११३ ॥
 तदनु नयनसंज्ञयाऽथ विद्वान् ननु समकेति पलायनाय तेन ।
 लघु लघु स पलायनं च चक्रे क इव नश्यति मृत्युमीविहस्तः ॥ ११४ ॥
 द्रुतचरणगतैर्बहिः प्रगच्छन् स च निर्णेजकमेकमालुलोके ।
 तुरगिणु सविधागतेष्ववादीन् तमिह प्रज त्वमिहाययौ प्रपातः ॥ ११५ ॥
 स्वमतिविभवतः प्रणाशितोऽस्मिन् वसनविशोधनमादधन् तथासौ ।
 तरलतुरगिणा च जल्पितो यन्मनुजोऽनेन पथा जगाम नैकः ॥ ११६ ॥
 रजक इह स तेन दर्शितोऽस्य त्वरिततरः स च शीघ्रमेव तेन ।
 निजभटनिवहे समार्पि धृत्वा प्रतिवबले^५ च बलं तदीयवाक्यान् ॥ ११७ ॥
 निजमतिबलतस्ततः प्रकाशं^६ विभयमनाश्रलितोऽभिचिञ्चकूटम् ।
 अभिसमगत तद्दिनैः^७ कियद्गिरुचरणाम्बुरुहं^८ समागमोक्तः^९ ॥ ११८ ॥
 इतर इति निजेशकार्यसिद्ध्या नृपतिमयुं किल सांत्वयांश्चभूतुः ।
 अणुतरविषये दृढं सहायं परिहरते हि क उम्पौरुषोऽपि ॥ ११९ ॥
 अथ निजगुरुसंगमामृतेन ध्रुतकरणः शिरसा प्रणम्य पादौ ।
 दृढतरपरिरब्ध एष तैश्च प्रविगलदधुजलो जगाद सद्यः ॥ १२० ॥
 गुरुजनवचसां स्मरामि तेषां परतरदेशगतौ हि येर्निषिद्धौ ।
 निशमयत विभो ! प्रबन्धमेनं कुविनयशिष्यजनास्ततः प्रवृत्तम् ॥ १२१ ॥
 इति चरितमसौ जगाद यावन्नजिगुरुबन्धुपरासुतावसानम् ।
 अथ निगदत एव हृद्विभेदः^{१०} समजनि जीवहरो बली हि मोहः ॥ १२२ ॥
 १५. विमृशति हरिभद्रसूरिरीदृक् किमु मम संकटमद्भुतं प्रवृत्तम् ।
 निरुपचरित^{११} वीतरागभक्तेरुदितमिदं निरपत्यतामनस्यम्* ॥ १२३ ॥
 बिमलतरकुलोद्भवौ विनीतौ यमनियमोद्यमसंगतौ प्रवीणौ ।
 परमतविजयप्रकाशपंडापरिमलशोभितविद्वद्विर्ताङ्गी ॥ १२४ ॥
 अपि परतरदेशसंस्थशास्त्राधिगमरसेन गतौ च विप्रकृष्टम् ।
 मदमुकृतवशेन जीवितान्तं ययतुरुभावपि कर्म धिक् दुरन्तम् ! ॥ १२५ ॥

5

10

15

20

25

30

1 A निवेशं । 2 B N °मुग्धि° । 3 A C समभिहिता । 4 A °पातुकः श्रीः । 5 N प्रतिवबले । 6 A प्रकाश्यं ।
 7 N °समगमद्विनेः । 8 N °रुहां । 9 समागमः कः । 10 N °विभेदं । 11 N निरुपचरित°; A निरुपचित° । * °आयनसं
 प्रगाढं दुःखं° इति C टिप्पणी ।

बिनयमथ शमं स्मरामि किं वा गुरुपदसेवनमद्भुतं किमत्र ।

नहि मम सदृशेषु मन्दभाग्यैः परिचरणं ननु तादृशां विलोक्यम् ॥ १२६ ॥

शुल्लकृतकवर्णैर्विवृद्धदेहौ चटकशिखं इव यावज्जातपक्षौ ।

अवसर इह तो सपक्षताया^१ भ्रष्टमतिगम्य दृशोः पथं व्यतीतौ ॥ १२७ ॥

४. कलुषकुलनिवास एष देहः सुचरितकक्षद्वानलाचिरुपः ।

इह हि किमधुना प्रधार्यतेऽसौ विरहभरेऽपि 'सुशिक्षयोरवाप्ते'^२ ॥ १२८ ॥

बिनिहृततमनिवृत्तिप्रकारां कमिव विशेषमवामुमत्र धार्याः ।

सुललितवचनौ विनेयवर्षावसव इमौ हि विना कदर्ययुष्याः ॥ १२९ ॥

इति विमृशत एव सौगतानामुपरि महः समुदैन्निजान्वयस्थम् ।

१०. सुबिहितपरिकर्मणाऽपि साध्यं न सहजमाभिजनं महत्तमेऽपि ॥ १३० ॥

अवददथ स सौगताः कृतास्ते परिभवपूर्णहृदो गृहस्थितेन ।

अतिविनयविनेयहिंसनेनाद्भुतहृत्चित्तिनिवृत्तिसापराधाः ॥ १३१ ॥

श्रुतविहितनयेऽपि युक्तमुक्तं सकलबलेन निवारणं रिपूणाम् ।

'परभवगतिरस्य निर्मला नो य इह सशल्यमना लभेत मृत्युम् ॥ १३२ ॥

१५. इति जिनपतिशासनेऽपि सूक्तं गुरुतरदोषमनुद्धृतं हि शल्यम् ।

सुगतमतभूतो निवर्हणीयाः स्वस्तुतनिर्मथनोत्थरोपपोषात् ॥ १३३ ॥—विशेषकम् ।

इति मतिमति चेतसि प्रकामं गुरुमभिपृच्छथ ययो विना सहायम् ।

इति विगलितसंयमानुक्त्यो नगरमवाप च भूमिपस्य तस्य ॥ १३४ ॥

दुत्तरमभिगम्य पार्थम्य प्रकटतरीकृतजैनलिङ्गरूपः ।

२०. वदति च हरिभद्रसूरिरेवं जिनसमयप्रवराशिषाभिनन्द्य ॥ १३५ ॥

शरणसमितवज्रपञ्जर ! त्वं शृणु मम वाक्यमशक्यसत्त्वभङ्ग ! ।

इह हि मम विनेय उज्जिजीवे स परमहंस इति त्वया प्रसिद्धः ॥ १३६ ॥

किमिव न तव साहसं प्रशस्यं श्रुतिप ! शरण्यकृते हि लक्ष्य(क्ष)संख्यम् ।

बलमवगणितं तदेतदभ्युन्नतिकरमूर्जितमस्ति नापरस्य ॥ १३७ ॥

२५. निरगममिह सांयुगीनवृत्तिः कृतिजनरीतिर उन्नतप्रमाणः ।

अतिशयनिभनिष्ठवाक्प्रबन्धान् सुगतमतस्थितकोविदान् जिगीषुः ॥ १३८ ॥

अवददथ स सूरपालभूपो मम तव चापि विजेयतापदे ते ।

'छलविवदन्निद्रिता'^३ अजेयाः शलभगणा इव ते ह्यमी बहुत्वात् ॥ १३९ ॥

परमिह कमपि प्रपञ्चमध्यं ननु विदधामि यथा भवद्विपक्षः ।

४०. स्वयमपि विलयं प्रयाति येन प्रतिकूलं वचनं तु मे न गण्यम् ॥ १४० ॥

अवहितिपर वाचनेककां मे शृणु तव काचिद्विजयशक्तिरस्ति ।

अवददथ च को हि मां विजेता वहति सुरी यदुदन्तमम्बिकाकल्या ॥ १४१ ॥

वचनमिति निशम्य तस्य भूपः सुगतपुरे प्रजिघाय दूतमेव ।

अपि स लघु जगाम तत्र दूतो वचनविचक्षण आहृतप्रपञ्चः ॥ १४२ ॥

सुगतगुरुमथ प्रणम्य तत्रावददिति भूमिपतिः स स्मरपालः ।
 स्फुरिततनुमिवेह भारती त्वामिति किल विज्ञपयत्यनल्पभक्तिः ॥ १४३ ॥
 इह मम पुरमाजगाम चैको बुध इह बुद्धमताभिजातिरूपः^१ ।
 भवति च भुवनत्रयप्रसिद्धे प्रतपति किं नु^२ स एष बादिशब्दः ॥ १४४ ॥
 इदमिह महते त्रपामराय प्रभवति तत् क्रियते तथा यथा सः ।
 निधनमविजयः स्वयं स यायात् कुरुतेऽन्योऽपि यथा न कश्चिद्विद्यम् ॥ १४५ ॥
 दशबलमतनायकः स सानप्रतिघवशो वदति स्म तं प्रमोदात् ।
 इह जगति समस्तदेशनानाविबुधगणस्तमहं तिरश्चकार ॥ १४६ ॥
 जिनसमयविज्ञारदोऽपि कश्चिन्नवपठितो भविताऽत्र बावदूकः ।
 वचनमदमहं ततो विनेष्ये गहनविकल्पसमूहकल्पनाभिः ॥ १४७ ॥
 स्वयमिह निधने कृतप्रतिज्ञः स किमु भविष्यति तद्वद त्वमेव ।
 पटुवच इति जल्पति स्म दूतः प्रभुपुरतो मम गीः प्रवर्तते किम् ॥ १४८ ॥
 तव पदकमलप्रसादतो वा किमिव न मे शुभमद्भुतं भविष्यत् ।
 मतिरिति तु मम प्रकाशते^३ऽसौ परमिह सुप्रभुणा विचार्य कार्यम् ॥ १४९ ॥
 लिखत^४ वच इदं पणे जितो यः स विशतु तप्तवरिष्ठतैलकुण्डे ।
 इति भवतु स्ववीप्सया प्रशंसामिह विदधेऽस्य गुरुर्विचारहृष्टः ॥ १५० ॥
 विपुलमतिरथ प्रगल्भदूतः पुनरपि वाचमुवाच दाढ्यहेतोः ।
 प्रभुचरणयुगं तथापि धाष्टर्णात् पुनरपि विज्ञपयामि किञ्चिदत्र ॥ १५१ ॥
 शृणुत वसुमती^५ रत्नगर्भा^६ भवति कदाचन कोऽपि तत्र विद्वान् ।
 अतिशयितमतिर्यतो जिनानां ननु भवतामवमानना हि माऽभूत् ॥ १५२ ॥
 असदिह परिकल्पनं ममैतद् गगनतले कुसुमोद्गमेन तुल्यम् ।
 जयिषु^७ किल भवत्सु यत्सनाथा^८ वयमिह तत्तु दृढं विचारणीयम् ॥ १५३ ॥
 गुरुवददसौ भयं किमेतद् भवति तथा भ्रम एव कश्च^९ फल्गुः ।
 अपि मयि चिरसेवितेऽपि यद्वः स्फुरति परेण विजेयताभिश्चाह्वा ॥ १५४ ॥
 क इव मम पुरः स कोऽपि विद्वाननधिगतस्वपरप्रमाणभूमिः ।
 मदगदमवमोचये न चेत्तं तदहमहो न निजं वहामि नाम ॥ १५५ ॥
 स्वतृपतिपुरतः प्रशाधि वाचं मम विनियंत्रितवादिपौरुषस्य ।
 वयमिह परबादिलाभमुष्टा अनुपदमेव समागमाम ते यत् ॥ १५६ ॥
 वचनमिति निशम्य तस्य दूतो मुदितमनाः पुरमाययौ निजं सः ।
 इति सुविहितबौद्धविप्रलम्भान्नपतिमवद्वेयदत्र स्मरपालम् ॥ १५७ ॥
 त्रिचतुरदिवसान्तरेण सोऽपि प्रभुरिह बौद्धमतस्य तत्र चायात् ।
 अतिपरिवृद्धसेव्यपादपद्मो व्यथित स पूर्वपणेन बादमुद्राम् ॥ १५८ ॥

5

10

15

20

25

30

1 A B °भियातिरूपः । 2 B किमिति; C किं स । 3 A यथा तथा । 4 A C निधनकृत° । 5 A B प्रकाशतो ।
 6 N इ प्रभु° । 7 A लिखित । 8 A °मतीह रत्न° । 9 N हिरण्यगर्भा° । 10 A जय । 11 A मनायो । 12 B N कस्य ।

- विबुधपतिरचिन्तयत् तथा चासौ कथमहमस्य कृते स्मरामि ताराम् ।
 अथ च किमनया स्मृताऽपि याऽसौ जितमदरिद्रजघातिनी न सद्यः ॥ १५९ ॥
 इति स च परिचिन्त्य वादसंसद्युपहृरिभद्रविशारदं समेत्य ।
 अवददिवमनित्यमेव सर्वं सदिति वचः परिसंस्कृतं यदेतत् ॥ १६० ॥
- 5 इह भवति च पक्ष एव हेतुर्जलधरवन्ननु सन्ति चात्र भावाः ।
 निगदित इति मूलपक्षजाते, वदति ततः प्रतिवाद्यनूय सम्यक् ॥ १६१ ॥
 यदि सकलमिदं विनश्वरं तत् स्मरणविचारणचारिमा कथं स्यात् ।
 तदिदमिह पुराबलोकितं यत् कथमियमित्यनुसंहतिर्घटेत ॥ १६२ ॥
 वदति स मतिसन्ततिः स्म तुल्या भवति सदैव सनातना मते नः ।
 10 बलमिदमनुसंहतेश्च तस्या व्यवहरणं च तथैव वचंते नः ॥ १६३ ॥
 अनुवदति मुदा स्म जैनविद्वानिह मतिसन्ततिरप्रणाशिनी चेत् ।
 सदिति सुविदितैव तत् ध्रुवत्वानुमतिरिदं तव चात्मवाग्विरुद्धम् ॥ १६४ ॥
 न विबुधकमनीयमेतदुच्चैः स्वसमयमूढमतिर्भवान् यदिच्छुः ।
 ननु सकलविनश्वरत्वसन्धां परिहर तच्चिरकालतो बिलम्नाम् ॥ १६५ ॥
- 15 इति वचननिरुक्षरीकृतोऽसौ सुगतमतप्रभुराचचार मौनम् ।
 जित इति विदिते 'जनैर्निपेते द्रुततरमेष सुतप्रतैलकुण्डे ॥ १६६ ॥
 अथ कलकल उद्गभूव तेषां दशबलविद्वद्रीतिस्मृत्युभावान् ।
 इति भवदपमानभारमुप्रा भयतरला अनशन्नमी निरीशाः ॥ १६७ ॥
 अथ विशदविशारदस्तदीयो वदन्मतिः किल तद्वदेक एकः ।
 20 समगत च^१ तथैव पञ्चपास्ते निधनमवापुरनेन निजिताश्च ॥ १६८ ॥
 दशबलमत^२ शासनाधिदेवी खरवचनैरुपलम्भिताऽथ सा तैः ।
 प्रतिपवशविसर्पिर्दपमङ्गै रणकदिनेषु सुरस्मृतेर्हि कालः ॥ १६९ ॥
 ननु^३ शृणु कटपूतनेऽत्र यस्त्वामविरतमर्चयिता सुधी^४ नरेन्द्रः ।
 कुमरणविधिना स्मृतोऽधुना तन्ननु भवती क गतासि^५ हन्त तारे ! ॥ १७० ॥
- 25 मलयजघनसारकुङ्कुमादि-प्रकृतिविलेपनधूपसारभोगैः ।
 सुरभिङ्कुसुमदामभिश्च सम्यग् ननु तव दृपद इव व्यधायि पूजा ॥ १७१ ॥
 दृढतरपरिपूजिता भवाद्गु विधुरतरावसरेऽपि सन्निधानम् ।
 यदि न वितनुते ततः स्वदेहे स किमु नहि क्रियते सुवस्तुभोगः ॥ १७२ ॥
 सविधतरभुवि स्थिता च तारा मुकरुणमानसवासना ह्यमीषु ।
 30 अनुचितमपि जल्पतो निशम्याप्रतिपमना मृदुवागिदं जगाद् ॥ १७३ ॥
 अतिशयशुचि^६ (च ?) माण्य यद्वराका असदृशमप्यनुवादिनो भवन्तः ।
 कुचचनमपि^७ नो मयाऽत्र गण्यं मम वच एकमिदं निशम्यतां च ॥ १७४ ॥
 अतिपरतरदेशतः समेतौ परसमयाधिगमाय सङ्गतौ च ।

1 B N जिनेः । 2 N °गतवत्तथैव । 3 N °मति° । 4 A अनुग शृणु; B अनुशृणु; C तनुशृणु । 5 N मुधा । 6 C गतासि । 7 A °मपि ।

जिनशिरसि पदप्रदानपावाभ्युपगमरूपनिभेऽप्यमुक्तसत्त्वौ ॥ १७५ ॥
 प्रतिकृतमिह तत्कृते दधानौ झटिति च तेन हतौ पलायमानौ ।
 नयपथपथिकौ महामुनी यत्तत्प्रतिकृतिरस्ति तस्य दुष्कृतस्य ॥ १७६ ॥
 तत इति समुपेक्षितो मथा यद्विलयमवाप्त निजैतसंब तस्मात् ।
 विदधति ननु येऽस्य^१ पक्षमुच्चैर्ननु मम तेऽपि सदा ह्युपेक्षणीयाः ॥ १७७ ॥ 5
 इति शुचमपहाय यूयमेते निजनिजभूमिषु गच्छताथ धीराः ।
 दुरितभरमहं हि वो हरिष्ये निजसन्तानसमेपु को हि मन्युः ॥ १७८ ॥
 इति वचनमुदीर्य सा तिरोधान् निजनिजदेशगणं ययुश्च तेऽथ^२ ।
 अपरतरपुरेषु^३ बौद्धशृङ्गा^४ उपशममापुरितिश्रुतप्रवृत्त्या ॥ १७९ ॥
 इह किल कथयन्ति केचिद्विद्मं गुरुतरमञ्जप^५ प्रभावतोऽत्र । 10
 सुगतमतबुधान् विकृष्य तमे ननु हरिभद्रविमुक्तुं हाव तले ॥ १८० ॥
 § ६. अथ जिनभटसूरिरत्र कोपाद्भुतमिह शिष्यजने निजे निश्चय ।
 उपशमनविधौ प्रवृत्तिमाधादिह हरिभद्रमुनीश्वरस्य तस्य ॥ १८१ ॥
 मृदुवचनविधिं च शिक्षयित्वा यतियुगलं प्रजिघाय तत्करे च ।
 कुध उपशमनाय तस्य गाथात्रयमिह समरदिनेशवृत्तबीजम् ॥ १८२ ॥ 15
 प्रययतुरथ तेऽपि (तौ हि) तस्य राज्ञो नगरमिदं मिलितौ च तस्य सूरैः ।
 वच इह कथयावभूवतुस्तद् गुरुभिरमुं प्रति यन्निदिष्टमिष्टम् ॥ १८३ ॥
 प्रतिघगुरुतरोर्भवान् फलोदाहरणमिमा अवधारयस्व गाथाः ।
 इति किल वदतोस्तयोः स भक्त्या गुरुलिखिताः समवाचयन् ततस्ताः ॥ १८४ ॥
 तथा हि— 20
 गुणसेन-अग्निगसम्मा सीहाणंदा य तह पिआपुत्ता ।
 सिहि-जालिणि माइ-सुआ धण-धणसिरिमो य पइ-भज्जा ॥ १८५ ॥
 जय-विजया य सहोअर धरणो लच्छी अ तह पई भज्जा ।
 सेण-विसेणा पित्तिय उत्ता जम्मम्मि सत्तमए ॥ १८६ ॥
 गुणचन्द्र-वाणमन्तर समराइच-गिरिसेण पाणो अ । 25
 एगस्स तओ मोक्खोऽणन्तो अन्नस्स संसारो ॥ १८७ ॥
 इति चतुरमतिर्व्यष्टक्षदेवं हृदि हरिभद्रविमुक्तदेतदीदृक् ।
 अपि^६ वनमुनिपारणस्य भङ्गे भवनवकेऽप्यनुवर्तते स्म वैरम् ॥ १८८ ॥
 पुनरिह मयका^७ तु कोपदावानलबहलाचिरुदस्तचेतनेन ।
 दशबलमतसङ्गिनः प्रपञ्चं विरचयता^{१०} विनिवर्हिताश्च भूत्रः^{११} ॥ १८९ ॥ 30
 अतिविरतचिरप्ररूढमिथ्याग्रहसमयैरिव विप्रलब्धचेताः ।
 अपि जिनमतबोधमाकलय्यामुक्तवशेन तमःप्रवेशमाधाम् ॥ १९० ॥

1 N झटितिरेन । 2 A B N प्रकृतिकृति^१ ; C प्रकृतिरस्ति । 3 B N यस्य । 4 A ते च । 5 N *तरपरेषु ।
 6 C बौद्धाः । 7 N *जव^२ । 8 A अपि च मुनि^३ । 9 N मयकानुकोप^४ । 10 A N विरचयिता । 11 A C भूत्राः ;
 B भूत्राः ।

- नरकगमनदौहृदं हि जीव ! त्यज ननु^१ दौहृदमायतौ दुरन्तम् ।
 निजमिह परिबोध्य जीवमित्थं प्रकटमुवाच तपोधनाग्रतोऽसौ ॥ १९१ ॥
- इह^२ 'गुरुजनवत्सलत्वबुद्धेरनृणविधिः किमवाप्यते कथञ्चित् ।
 नरकगतिसमीपगामिनं मां प्रति घटते भृशमुद्दिशीरया यः ॥ १९२ ॥
- ५ विविध^३मथ विरोधमौहृय सूरिर्भृशमभिपृच्छय च तं नृपं महेच्छः ।
 निरगमद्विलम्बितप्रयाणैः समगत शीघ्रमसौ गुरुक्रमाणाम् ॥ १९३ ॥
- शिरसि च विनिधाय तान् नतास्योऽगददथ गद्गदगीर्भरः स तत्र ।
 गुणविशद्विनेयमोहतोऽहम् प्रभुचरणाम्बुजसेवया विमुक्तः ॥ १९४ ॥
- श्रुतविहिततपः प्रदाय बाढं मम कलुपं परिशोधयध्वमाशु ।
 १० अविनयसदने विनेयपाशे प्रगुणतरां मलिमातनुध्वसुषैः ॥ १९५ ॥
- गुरुरिह परिरभ्य गाढमेनं कृतवृजिनार्हतपः प्रदाय चावक् ।
 कलुप-सुकृतयोर्विधौ समर्था ननु हरिभद्रसमाः क सन्ति शिष्याः ॥ १९६ ॥
- स्वतरतपसा विशोपयन्तं^४ तनुमतनुः स विनेययोर्वियोगः ।
 परिदहति भृशं मनस्तदीयं जलनिधिर्मौर्व इव प्रकाशकीलः ॥ १९७ ॥
- १५ अतिशयपरिदूनमेवमम्बा धृतिविधये सुतरामुवाच वाचकम् ।
 क इव स विरहस्तवार्दनेऽसौ गृहघननन्दनसङ्गवर्जितस्थ ॥ १९८ ॥
- जिनसमयविचित्रशास्त्रसेवानिपुण ! विशुद्धमते ! स्वकर्मपाकः ।
 फलवितरणकृत्स्नजः परो वा तदिति विडम्बकमेव कोविदानाम् ॥ १९९ ॥
- गुरुपदविरिच्ययाभिरामः सफल्य शुद्धतपस्यया स्वजन्म ।
 २० शरदि घन इव प्रलीनमेतद् भवति विकर्मं यथा तनु^५ त्वदीयम् ॥ २०० ॥
- अवगथ हरिभद्रसूरिरम्बे ! जडमतिमाहृशशिष्यकावलम्बे ! ।
 न किमपि मम चेतसो^६ व्यथाकृद् विशदविधेयविनेयमृत्युमुख्यम् ॥ २०१ ॥
- दृढमिह निरपत्यता हि दुःखं गुरुकुलमप्यमलं मयि क्षतं किम् ।
 इति गदति जगाद् तत्र देवी शृणु वचनं मम सूनुतं त्वमेकम् ॥ २०२ ॥
- २५ नहि तव कुलवृद्धिपुण्यमास्ते ननु त(भ)व शास्त्रसमूहसन्ततिस्त्वम् ।
 इति गदितवती तिरोदधे सा श्रमणपतिः स च शोकमुत्ससर्ज ॥ २०३ ॥
- मनसि गुरुविरोधवर्द्धिगाथात्रितयमिदं गुरुभिर्गुरुप्रसादात् ।
 प्रहितमभिसमीक्ष्य सैप पूर्वं स च समरार्कचरित्रमाततान ॥ २०४ ॥
- पुनरिह च शतोनमुपधीमान् प्रकरणसार्द्धसहस्रमेव चक्रे ।
 ३० जिनसमयबरोपदेशरम्यं ध्रुवमिति सन्ततिमेष तां च मेने ॥ २०५ ॥
- अतिशयहृदयाभिरामशिष्यद्वयविरहोर्भिभरेण तप्तदेहः ।
 निजकृतिमिह संव्यधात् समस्तां विरहपदेन युतां सतां स मुख्यः ॥ २०६ ॥

§ ७. प्रकरणनिकरस्य विस्तरार्थं^१ हृदयविबाधक^२ चिन्तयाभिचान्तः ।

अणुतरजिनवासनं स कार्पासिक इति नामकमैश्वर्याय भव्यम् ॥ २०७ ॥

शुभशकुनवशात् स्वकीयशास्त्रप्रसरणकारणमेव तं व्यसृशन् ।

तत इह विरलं च भारतादिश्रवणसत्पुष्पमुवाच हृद्यविद्यः ॥ २०८ ॥

तथा हि—

5

एयं लोह्यकञ्चं गद्धहल्लिङं व^३ बाहिरे मट्टं^४ ।

अन्तो फोडिज्जंतं तुसवुसभुसमीसियं सञ्चं ॥ २०९ ॥

अवददथ वणिग् विवेचयस्व प्रकटमिदं स ततो जगाद सूरिः ।

‘अनृतभरभृतेष्वहो जनानामितिहासेषु यथा-तथा प्रतीतिः (?) ॥ २१० ॥

इति विशकलनाय मूढतायाः कितवकथानकपञ्चकं तदुक्तम् ।

10

विषधरवति^५ मंत्रवत्^६ कुमिथ्याग्रहविपविस्तरसंहृतिप्रवीणम् ॥ २११ ॥

श्रवणत इह तस्य जैनधर्मे प्रकटमतिवुबुधे ततो जगाद ।

वितरणमुख एव जैनधर्मो द्रविणमृते स विधीयते कथं नु ॥ २१२ ॥

गुरुरथ समुवाच धर्मकृत्याद् द्रविणभरो भविता तव प्रभूतः ।

अवददथ स चेदिदं तदाऽहं सपरिजनः प्रभुगीर्विधायकः स्याम् ॥ २१३ ॥

15

वदति गुरुरथ त्वमेकचित्तः शृणु बहिरष्टदिनात् तृतीयपक्षे ।

परविषयवणिज्यकारकौघः^७ स्फुटमिह^८ वस्तुनिधानमेष्ट्यतीति ॥ २१४ ॥

तदुप तव गतस्य^९ वस्तुजातं तदथ समोद्धूतितः समर्थमाप्यम् ।

गुरुतरममुतो धनं च भावि व्यवहरणात् सुकृतोदयेन भूम्ना ॥ २१५ ॥

विहितमिह मया हि शास्त्रवृन्दं ननु भवता भुवि पुस्तकेषु लेख्यम् ।

20

तदनु यतिजनस्य ढौकनीयं प्रसरति सर्वजने यथा तदुच्चैः ॥ २१६ ॥

सुकृति^{१०} जनशिरोमणिलतो^{११} ऽसाविति वचनं विदधे गुणोरलङ्घ्यम् ।

तदनु च तदिदं भवार्णवस्य प्रतरणहेतुतरीसमं प्रवृत्तम् ॥ २१७ ॥

अथ च चतुरशीतिमेकपीठे जिनसदनानि महालयानि तत्र ।

अपरजनमपि प्रबोध्य सूरिः सुमतिरचीकरदुष्कृतोरणानि ॥ २१८ ॥

25

चिरलिखितविशीर्णवर्णभग्नप्रविबरपत्रसमूहपुस्तकस्यम् ।

कुशलमतिरिहोद्धार जैनोपनिषदिकं स महानिशीथशास्त्रम् ॥ २१९ ॥

श्रुतपरिचयतो निजायुरन्तं सुपरिकल्प्य गुरुक्रमागतोऽसौ ।

गणविषयनिराश^{१२} तोत्थचेतःकदनविरागविशेषसंभृताङ्गः ॥ २२० ॥

अनशनमनघं विधाय निर्यामकवरविस्मृतहार्दभूरिवाधः ।

30

त्रिदशवन इव स्थितः समाधौ त्रिदिवमसौ समवापदायुरन्ते ॥ २२१ ॥

1 C विस्तरार्थं । 2 C विषोषक° । 3 B N च । 4 N लिङं । 5 A अमृतभर° । 6 B N विषय इति । 7 N संश्र-
ननु । 8 N °कारकोऽथ । 6 C B वञ्च° । 10 C वञ्च° । 11 A C सुकृत । 12 C °लयाऽसौ । 13 C निराशितोरथ° ।

इत्थं श्रीहरिभद्रसूरिसुगुरोस्त्रिभ्रं चरित्राद्भुतम्
 स्मृत्वा विस्मयकारणं पटुतरप्रज्ञालहयं^१ बुधाः ;
 माहकप्राथमकल्पिकावलिधियां जीवातुपाथेयवत्
 शृण्वन्तु प्रकटं पठन्तु जयताञ्चाचन्द्रसूर्यस्थिति ॥ २२२ ॥
 5 श्रीचन्द्रप्रभसूरिपटसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-
 चन्द्रः सूरिरनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीभुवा ।
 श्रीपूर्वर्षिचरित्ररोहणगिरौ श्रीहारिभद्री कथा
 श्रीप्रद्युम्नमुनीन्दुना विशदितः शृङ्खोऽयमष्टाधिकः ॥ २२३ ॥

*

पुरुषोत्तम परमेष्ठिन् गिरीश गणनाथ विबुधवृन्दपते ।
 10 प्रद्युम्न ब्रह्मरते सुमनोमय किमसि नहि तपनः ॥ २२४ ॥

॥ इति हरिभद्रसूरिप्रबन्धः* ॥

॥ ग्रन्थ ३५४ अ० ३ । उभयं २०४३ अ० ३ ॥

१०. श्रीमल्लवादिमूरिचरितम् ।

§ १. संसारवाद्धिविस्ताराभित्सारयतु दुस्तरान् । श्रीमल्लवादिमूरिर्वा यानपात्रप्रभः प्रभुः ॥ १ ॥
 गौः सत्तारघना यस्य पक्षाक्षीणलसद्भुवि । अवक्त्रा लक्षभेभी च जीवामुक्ता सुपर्वधृत् ॥ २ ॥
 जडानां निषिद्धाभ्यायप्रवृत्तौ^१ वृत्तमद्भुतम् । प्रमाणाभ्यासतः कृयाते दृष्टान्तः किञ्चिदुच्यते ॥ ३ ॥
 रेणुप्राकारतुङ्गत्वाद् रथेनागच्छतो रथैः । रथाङ्गमिव संलग्नं शकुनीतीर्थनाभिधृत् ॥ ४ ॥ 5
 हन्यारनिकरैर्युक्तं वप्रनेमिविराजितम् । पुरं श्रीभृगुकच्छाख्यमस्ति स्वस्तिकेतनम् ॥ ५ ॥
 चारुचारित्रपाथोधिहामकल्लोलकेलितः । सदानन्दो जिनानन्दः सुरिस्तत्रान्युतः भ्रिया^२ ॥ ६ ॥
 अन्यदा^३ धनदानातिमत्तश्चित्ते छलं वहन् । चतुरङ्गसभाबह्मामह्मातमद्विभ्रमः ॥ ७ ॥
 चैत्ययात्रासमायातं जिनानन्दमुनीश्वरम् ।

जिये बितंडया बुद्ध्या नन्दाकृपः सोगतो मुनिः ॥ ८ ॥—युग्मम् । 10

परभवात् पुरं लक्त्वा जगाम बलभीं प्रभुः । प्राकृतोऽपि जितोऽन्येन कस्तिष्ठेत् तत्पुरांतरा ॥ ९ ॥
 तत्र दुर्लभदेवीति गुरोरस्ति सहोदरी । तस्याः पुत्रास्त्रयः सन्ति ज्येष्ठोऽजितयशोऽभिधः ॥ १० ॥
 द्वितीयो यक्षनामाभून् मल्लनामा तृतीयकः । संसारासारता चैषां मातुलैः प्रतिपाविता ॥ ११ ॥
 जनन्या सह ते सर्वे बुद्ध्या दीक्षामयाद्भुः । संप्राप्ते हि तरण्डे कः पाथोधि न विलंपयेत् ॥ १२ ॥
 लक्षणादिमहाशास्त्राभ्यासात् ते कोविदाधिपाः । अभूवन् भूपरिख्याताः प्रज्ञायाः किं हि दुष्करम् ॥ १३ ॥ 15
 पूर्वविभिक्षथा ज्ञानप्रवादाभिषयश्चमात् । नयचक्रमहाग्रन्थः पूर्वाचक्रे तमोहरः ॥ १४ ॥
 विश्रामरूपास्तिष्ठन्ति तत्रापि द्वादशारकाः । तेषामारम्भपर्यन्ते कियते चैत्यपूजनम् ॥ १५ ॥
 किञ्चित्पूर्वगतत्वाच्च नयचक्रं विनाऽपरम् ।

पाठिता गुरुभिः सर्वे कल्याणीमतयोऽभवत् (न) ॥ १६ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।

एष मल्लो महाप्राज्ञस्तेजसा हीरकोपमः । उन्मोच्य पुस्तकं बाल्यान् स स्वयं बाचयिष्यति ॥ १७ ॥ 20
 तत्तत्स्थोपद्रवेऽस्माकमनुतापोऽतिदुस्तरः । प्रत्यक्षं तज्जनन्यास्तज्जगदे गुरुणा च सः ॥ १८ ॥
 वत्सेदं पुस्तकं पूर्वं निषिद्धं मा विमोचयेः । निषिध्येति^४ विजद्भुस्ते तीर्थयात्रां चिकीर्षवः ॥ १९ ॥
 मातुरण्यसमक्षं स पुस्तकं बारितद्विपन् । उन्मोच्य^५ प्रथमे पत्रे आयामेनामबाचयत् ॥ २० ॥

तथा हि—

विधिनियमभङ्गवृत्तिव्यतिरिक्तत्वादनर्थकमवोचत् ।

25

जैनादन्यच्छासनममृतं भवतीति वैधर्म्यम् ॥ २१ ॥

अर्थं चिन्तयतोऽस्माश्च पुस्तकं धृतदेवता । पत्रं चाच्छेदयामास दुरन्ता गुरुगीःक्षतिः ॥ २२ ॥
 इतिकर्तव्यतामूढो मल्लश्चिह्नत्वमासजत् । अरोदीच्छैश्वस्यिह किं बलं देवतैः सह ॥ २३ ॥
 पृष्ठः किमिति मात्राह मद्भुत्तात् पुस्तकं ययौ । संघो विषादमापेदे ह्वाता तत्तेन निर्मितम् ॥ २४ ॥
 आत्मनः स्वलितं साधु समारचयते^६ स्वयम् । विचार्येति सुधीर्मल्ल आराध्नोत् धृतदेवताम् ॥ २५ ॥ 30
 गिरिखण्डलनामास्ति पर्वतस्तद्गुहान्तरे । रूक्षनिष्पावभोका स^७ पृषपारण्येऽभवत् ॥ २६ ॥

1 N निषिद्धाभ्याय प्रवृत्तं । 2 C तत्राच्युतभ्रियः । 3 A धान्यदानाति^० । 4 N जिनयशो^० । 5 N निषिध्येति । 6 N सम्मार्प्य । 7 B N समाचरयते । 8 N षष्ठः पार^० ।

- एवमप्यर्दितः^१ संघो वात्सल्याज्जननीयुतः । ईदृक् धृतस्य पात्रं हि 'दुःप्रापं मा विशीर्यताम् ॥ २७ ॥
 विकृतिं प्राहितस्तेन चतुर्मासिकपारणे । साधवस्तत्र गत्वाऽस्य प्रायच्छन् भोजनं मुनेः ॥ २८ ॥
 श्रुतेवतया संघसमाराधितया ततः । ऊचेऽन्यदा^२ परीक्षार्थं 'के मिष्टा' इति भारती ॥ २९ ॥
 'बल्ल' इत्युत्तरं प्रादान् मल्लः कुलतपोनिधिः । पण्मास्तान् पुनः प्राह वाचं 'केनेति' तत्पुरः ॥ ३० ॥
 5 वक्ते 'गृह-धृतेनेति' धारणातस्तुतोष सा । वरं वृण्वति च प्राह तेनोक्तं यच्छ पुस्तकम् ॥ ३१ ॥
 श्रुताधिष्ठायिनी प्रोचेऽवहितो मद्रवः शृणु । ग्रन्थेऽत्र प्रकटे कुशुर्द्विपदेवा उपद्रवम् ॥ ३२ ॥
 श्लोकेनैकेन शास्त्रस्य सर्वमर्थं गृहीष्यसि । इत्युक्त्वा सा तिरोधत्त गच्छ मल्लश्च सङ्गतः ॥ ३३ ॥
 नयचक्रं नवं तेन श्लोकायुतमितं कृतम् । प्राग्मन्थार्थप्रकाशेन सर्वोपादेयतां ययौ ॥ ३४ ॥
 शास्त्रस्यास्य प्रवेशं च^३ संपञ्चके महोत्सवात् । हस्तिस्कन्धाधिरूढस्य प्रौढस्यैव^४ महीशितुः ॥ ३५ ॥
 10 § २. अन्यदा श्रीजिनानन्दप्रमुक्तत्रागमचिरात् । सूरित्वे स्थापितो मल्लः श्राद्धैरभ्यर्थ्य सद्गुरुम् ॥ ३६ ॥
 तथा 'ऽजितयशोनामा प्रमाणग्रन्थसाधये । अल्लभूष' सभेवादिश्रीनन्दकगुरोर्गिरा ॥ ३७ ॥
 शब्दशास्त्रं च विश्रान्तविद्याधरवराभिधे । न्यासं चक्रेऽल्पधीकुन्दबोधनाय स्फुटार्थकम् ॥ ३८ ॥
 यक्षेण संहिता चक्रे निमित्ताष्टाङ्गबोधनी । सर्वान् प्रकाशयत्यर्थान् या दीपकलिका यथा ॥ ३९ ॥
 मल्लः समुद्रसन्महीकुलवेल्लशोनिधिः । शुश्राव स्वविराख्यानान् न्यक्कारं बौद्धतो गुरोः^५ ॥ ४० ॥
 15 अप्रमाणैः प्रयाणैः स भृगुकच्छं समागमत् । संघः प्रभावनां चक्रे प्रवेशदिमहोत्सवैः ॥ ४१ ॥
 बुद्धानन्दस्ततो बौद्धानन्दमद्भुतमाचरत् । श्वेताम्बरो मया वादे जित्ये दर्पं वहन्नमुम् ॥ ४२ ॥
 यत्सोभमत्यपि भूर्नावलेपभरभारिता । जगद्भ्रष्टं कृपापात्रं मन्यते स धरातलम् ॥ ४३ ॥
 जैनर्षीनागतान् श्रुत्वा विशेषादुपसंगृह्णन् । संघस्याथ महाकोशो विशां वृद्धैरवीवदन् ॥ ४४ ॥
 पूर्वजः श्वेतभिक्षूणां वादमुद्राजबोधुरः । स्याद्वादमुद्रया सम्यगजेयः परवादिभिः ॥ ४५ ॥
 20 परं सोऽपि मयात्मीयसिद्धान्तैः प्रकटीकृतैः । कलितश्रुलुके कुम्भोद्भवेनेव पयोनिधिः ॥ ४६ ॥—युगम् ।
 किं करिष्यति बालोऽसावनालोक्तिकोविदः । गेहेतर्ही सारमेय इवासारपराक्रमः ॥ ४७ ॥
 काचित्तस्यापि चेच्छक्तिस्ततो भूपसभापुरः । स्वं दर्शयतु येनैषं वृकवद् भासमानये ॥ ४८ ॥
 मल्लाचार्य इति श्रुत्वा लीलया सिंहवत् स्थिरः । गम्भीरगीर्भरं प्राह ध्वस्तगर्वोऽद्विपशृणाम् ॥ ४९ ॥
 जैनो मुनिः क्षमी कश्चिद्विवादावदातवीः । जितो जित इति स्वेच्छावादाऽर्थं किं घटापटुः ॥ ५० ॥
 25 अथवास्तु मुधा चित्तावलेपं शल्यवद् दृढम् । अलमुद्धतुमेतस्य सज्जोऽस्मि विलसज्जयः ॥ ५१ ॥
 सज्जतो मे सुहृद्वापि^६ शास्त्रे स्यात्यति^७ चेतुरः । तिष्ठन् स्वकीयगोहान्तर्जनो भूपेऽपि कद्वदः ॥ ५२ ॥
 प्रत्यक्षं प्राभिकानां तन्मध्येभूयसमं भृशम् । अनृततां यथा प्रज्ञाप्रामाण्यं लभ्यते भुवम् ॥ ५३ ॥
 इत्याकर्ण्य वचः स्मित्वा बुद्धानन्दोऽयुवाच च । वावदूकः शिशुप्रायः^८ कस्तेन सह संगरः ॥ ५४ ॥
 अस्तु वासो निराकृत्य एव मे द्विषदन्वयी । ऋणस्तोकमिवासाध्यः कालेनासौ हि दुर्जेयः ॥ ५५ ॥
 30 ततः क्रूरे मुहूर्ते च तौ वादि-प्रतिवादिनौ । संसृष्टाजग्मतुः सभ्याः पूर्ववादं लघोर्देदुः ॥ ५६ ॥
 मल्लाचार्यः स पण्मासी यावत् प्राक्षार्यमावदत् । नयचक्रमहाग्रन्थमिप्रायेणावुट्टद्वचः ॥ ५७ ॥
 नावधारयितुं शक्तः सौगतोऽसौ गतो गृहम् । मल्लेनाप्रतिमल्लेन जितमित्यभवन् गिरः ॥ ५८ ॥

1 N B प्यर्दितसंघो । 2 N दुःप्रापं भावि शीर्यताम् । 3 N तदा । 4 C मास्तान्ते । 5 N इ । 6 N B प्रौढस्य च ।
 7 N जितयशो । 8 C अल्लभूष । 9 A गुरो । 10 B N सुहृद्वापि । 11 B C स्यात्यति । 12 A वावदूकशिशुप्रायः;
 C शिशुः प्रायः ।

मल्लाचार्ये दधौ पुष्पवृष्टिं श्रीशासनामरी । महोत्सवेन भूपाठः स्वाश्रये तं न्यवेशयत् ॥ ५९ ॥
 बुद्धानन्दपरीवारमप्राजयता ततः । राजा निर्वासयन्नत्र वारितोऽर्थनपूर्वकम् ॥ ६० ॥
 बिरुदं तत्र 'वादी'ति ददौ भूपो मुनिप्रभोः । मल्लवादी ततो जातः सुरिर्भूरिकलानिधिः ॥ ६१ ॥
 बुद्धानन्दो निरानन्दः शुचा निष्प्रतिभो भृशम् । रात्रौ प्रदीपमादाय प्रारेमे लिखितुं ततः ॥ ६२ ॥
 तत्रापि विस्मृतिं याते पक्षहेतुकदम्बके * । अनुत्तरो भयाल्लजावैशसात् स्फुटिते हृदि ॥ ६३ ॥ 5
 मृत्युं प्राप खटीहस्तो राज्ञा प्रातर्व्यलोकयत् । मल्लेन च ततोऽशोचि वायसौ हा दिवं गतः ॥ ६४ ॥
 कस्य प्राणादसौ प्रज्ञां प्रगल्भां^१ स्वां प्रबुद्धवान् । अवज्ञाता शिशुत्वान् नः स्वयमीदृक् च कातरः ॥ ६५ ॥
 बलभ्याः श्रीजिनानन्दः प्रभुरानायितस्तदा । संयमभ्यर्ध्वं पूज्यः स्वः^२ सूरिणा मल्लवादिना ॥ ६६ ॥
 माता दुर्लभदेवीति तुष्टा चारित्रधारिणी । बन्धुना गुरुणाऽभाणि त्वं स्थिता पुत्रिणीधुरि ॥ ६७ ॥
 गुरुणा गच्छभास्त्र योग्ये शिष्ये निवेशितः । मल्लवादिप्रभो को हि स्वौचित्यं प्रबलिह्वयेत् ॥ ६८ ॥ 10
 नयचक्रमहाम्रन्धः शिष्याणां पुरतस्तदा । व्याख्यातः परवादीभक्त्यभेदनेकेसरी ॥ ६९ ॥
 श्रीपद्मचरितं नाम रामायणमुदाहरत् । चतुर्विंशतिरेतस्य सहस्रा ग्रन्थमानतः ॥ ७० ॥
 तीर्थं प्रभाव्य वादीन्द्रान् शिष्यान् निष्पाथ चामलान् । गुरु-शिष्यौ गुरुप्रेमबन्धनेवे^३ यतुर्द्विभम् ॥ ७१ ॥
 बुद्धानन्दस्तदा मृत्वा विपक्षव्यन्तरोऽजनि । जिनशासनविद्वेपिप्रान्तकालमतेरसौ ॥ ७२ ॥
 तेन प्राग्वैरतस्तस्य ग्रन्थद्वयमधिष्ठितम् । विद्यते पुस्तकस्थं तत् वाचितुं स न यच्छति ॥ ७३ ॥ 15

श्रीमल्लवादिप्रभुवृत्तमेतन् मचेतनावल्लिनवाम्बुदाभम् ।

व्याख्यान्तु शृण्वन्तु कविप्रधानाः प्रसन्नदृष्ट्या च^४ विलोकयन्तु ॥ ७४ ॥

श्रीचन्द्रप्रभस्मरिपट्टसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-

चन्द्रः स्मरिनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीशुभा ।

श्रीपूर्वर्षिचरित्ररोहणगिरौ श्रीमल्लवाद्युद्भूतं

20

श्रीप्रद्युम्नमुनीन्दुना विशदितः शृङ्गो नवाग्रोऽभवत् ॥ ७५ ॥

*

[अत्र C सम्बद्धक आदर्शो निम्नगतमेकमधिकं पद्यं लिखितमुपलभ्यते-]

श्रीनागेन्द्रकुलैकमस्तकमणि[ः] प्रामाणिकग्रामणी-

रासीदप्रतिमल्ल एव भुवने श्रीमल्लवादी गुरुः ।

25

प्रोद्यत्प्रातिभैवैभवोद्भवमुदा श्रीशारदा स्तनवे

यस्यै तं निजहस्तपुस्तकमदाजैत्रं त्रिलोक्या अपि ॥-ऋषिमण्डलान् ।

॥ इति मल्लवादिप्रबन्धः† ॥

॥ ग्रन्थ ७७ । उभयम् २१२० ॥

* 'भाक करवा बीसरी गया' इति B टिप्पणी । 1 C राजा । 2 A विलोकतः ; C व्यलोकतः । 3 C प्रगल्भः । 4 C स्मरिणा । 5 C निबन्धनेवेयत्तुः ; N निबन्धनेयत्तुः । 6 A 5य । † B आदर्श एवैवं प्रबन्धसमाप्तिमुचिता पंक्तिः प्राप्यते ।

११. श्रीवप्पभट्टिसूरिचरितम् ।

११. **वप्पभट्टिः** श्रिये श्रीमान् यद्वृत्तगगनाङ्गणे । खेलति स्म गतायातै राजा सूरः^१ कविर्बुधः ॥ १ ॥
पीत्वा यद्गोरसं वृषा दृष्यन्तः^२ कवितर्णकाः* । विभ्राणाः शृंगितां विहगोपालैरपि^३ दुर्दमाः ॥ २ ॥
तस्यैव चरितं किञ्चित् कीर्तयिष्ये यथाश्रुतम् । मत्प्रह्लासकुपी(रो ?)वोति साधुशृङ्गारभूषणम् ॥ ३ ॥
- 5 अस्ति स्वस्तिनिधिः श्रीमान् देशो गूर्ज्जरसंज्ञया । अनुत्सेकविवेकाढ्यलोकः शोकाचलस्वरुः^४ ॥ ४ ॥
यदेकांश^५ प्रतिच्छन्दस्वरभ्रमुकुरस्थितम् । गौरीशमुनिबाहुल्यात् तत्पुं पाटलाभिधम् ॥ ५ ॥
जितशायुर्महीनाथः पाथःपतिगभीरिमा । तत्रास्ति^६ वासिताशेषवाद्यान्तररिपुव्रजः ॥ ६ ॥
चित्रशास्त्रहृत्सालिकन्दकन्दलानाम्बुदः । आकिष्टपरमत्रज्ञामन्दपीयूषसागरः ॥ ७ ॥
- मोढारूपमौढगच्छ** श्रीविबोढानुढमूढतः । श्रीमिद्वसेन इत्यासीन्मूनीन्द्रस्त्र च विश्रुतः ॥ ८ ॥—युग्मम् ।
- 10 विधविधावदातश्रीमन्यः क्षितिभूतामपि । **मोढेरे** श्रीमहावीरं प्रणन्तु सोऽन्यदाययौ ॥ ९ ॥
प्रणम्य विधिवत् तीर्थं प्रथगाश्रयसंश्रितः । निशायां योगनिद्राभृद् ददर्श स्वप्नीदृशम् ॥ १० ॥
उन्मीलंछीलया नेत्रे यत्केसरिकिशोरकः । आरूढध्वैलशृङ्गाप्रमुत्फालः सचचशालितः ॥ ११ ॥
इति दृष्ट्वा जजगारानगारपरितरुतम् । प्रीतश्च श्रावयामास प्रातर्मुनिमतङ्गिकाः ॥ १२ ॥
कल्याणानामुपादानं हेतुत्वं विनयस्य तैः । कयापयद्विनतैः वृष्ट आख्यादर्थं च तत्पुरुः ॥ १३ ॥
- 15 शिष्योऽन्यबादिकुम्भीन्द्रकुम्भनिर्भेदनोद्यमः । भाग्यैः संघस्य कोऽप्यद्य समेप्यति महामतिः ॥ १४ ॥
भाविप्रभावसंसूचिस्वप्नानन्दभिनन्दितैः । तैः समं सूरिरागच्छजैनालयमनालयः ॥ १५ ॥
त्रिः प्रदक्षिणयित्वा च यावन्नाथं विवन्दिषुः । तावत्पट्टार्पिको बाल एकलत्पुत्र आगमत् ॥ १६ ॥
कल्कः कौतुकतस्त्वं भो ! असौ वृष्टस्तदा^७ ऽवदत् । **पञ्चालदेश्य-वप्पारूपपुत्रोऽहं भट्टिदेहभूः** ॥ १७ ॥
सूरपालारूपया शत्रुं निघ्नन् पित्रा निवारितः । अजानतेति वात्सल्यादहेतुर्विक्रमे वयः ॥ १८ ॥
- 20 एकोऽम्बामप्यनापृच्छयानुशयातिशयान्ततः । आगमं प्रभुपादान्ते प्रान्ते स्वकृततः स्थितः ॥ १९ ॥
अस्यामानुष्यकं तेजो ध्यात्वेति गुरुभिस्ततः । किं त्वं नोऽन्तेऽवतिष्टामुरियत्रलप्यत हर्षतः ॥ २० ॥
मद्भाग्यैः फलितं पूज्या इत्युक्त्वा सोऽप्यवस्थितः^९ । अलिः किं नाम नो तिष्ठेद् विकाशिनि सरोरुहे ॥ २१ ॥
एकशः श्रुतमात्रेणावधारयति निश्चलम् । अनुष्टुभां सहस्रं तु प्रज्ञायां तस्य का कथा ॥ २२ ॥
जडदुस्तकसंक्षिष्टा देवी वागधिर्देवतम् । दुर्बोधशास्त्रहृद्भेदि मुहूर्त्वं यस्य वाञ्छति ॥ २३ ॥
- 25 प्रेक्षाभियोगसन्तुष्टाः प्रभवस्तस्य पैतृके । गत्वा **कुंवाउधी**ग्रामे^{१०} पितरौ प्रार्थयन्त ते ॥ २४ ॥
स प्राह यातयामो^{११} ऽहमेतद्वैकपुत्रका^{१२} । आशुधारोऽयमावाभ्यां कथं मोक्तुं हि शक्यते ॥ २५ ॥
निर्वन्धो यदि पूज्यानां तदा नावमिधां^{१३} यदि । विश्रुतां **वप्पभट्टी**ति कुरुध्वे तत्सुनोऽस्तु वः ॥ २६ ॥
ओमित्युक्ते जगत्पुत्रैः श्रद्धालुनिवहस्तयोः । आजन्मकसि(शि)पु^{१४} प्रादान्महदास्या न निष्फला^{१५} ॥ २७ ॥
शताष्टके च वर्षाणां गते विक्रमकालतः । सप्ताधिके राघशृङ्गुतीयादिवसे गुरौ ॥ २८ ॥
- 30 **मोढेरे** ते विहृत्यां दीक्षित्वा नाम चादधुः । स्वाख्या त्रिकैकादशकाद् **भद्रकीर्तिरिति** श्रुतम् ॥ २९ ॥

1 A B 'सूरः' । 2 N B अप्यन्तः । * 'बाळश' इति B टिप्पणी । 3 A गोपालैरपि । 4 A शोकाचलस्वरुः । N 'चलस्तकः' ।
5 A यदेकांशे । 6 N नाशिता* । 7 A तथावदत् । 8 B C पाशाल° । 9 A C 'प्यवास्थित' । 10 N कुंवातिधीग्रामे ।
11 N यातयामो । 12 A 'पुत्रिका' ; N पुत्रकः । 13 A नवमिधां । 14 A C 'कसिपुः' । 15 A निर्मला ।

तत्पित्रोः प्रतिपन्नेन पूर्वाख्या तु प्रसिद्धिभूः । शिष्यमौलिमणेरस्य कलासङ्केतवेदनः ॥ ३० ॥

संयश्च तद्गुणप्रामरामणीयकरञ्जितः । विद्वेऽभ्यर्थनां तेषामत्रावस्थानहेतवे ॥ ३१ ॥

योग्यतातिशयं चास्य ज्ञात्वा सद्गुरुवस्ततः । सारस्वतं महामर्चं तत्रस्थास्तस्य ते ददुः ॥ ३२ ॥

परावर्त्तयतस्तस्य निशीथे तं सरस्वती । स्वर्गह्लासोतसि स्नान्यनावृतासीद् रहोमुनि ॥ ३३ ॥

तन्मन्त्रजपमाहात्म्यात् तादृगरूपाः समाययौ । ईषदृष्ट्वा च तां वक्रं परावर्त्तयति स्म सः ॥ ३४ ॥ 5

स्वं रूपं विस्मरन्ती च प्राह वत्स ! कथं मुखम् । विवर्त्तसे भवन्मन्त्रजापात् तुष्टाहमागता ॥ ३५ ॥

वरं वृण्वति तत्प्रोक्तो बप्पभट्टिरुवाच च । मातर ! विसदृशं रूपं कथं वीक्षे^१ तवेदशम् ॥ ३६ ॥

स्वां तनुं पश्य निर्वन्नामित्युक्ते स्वं ददर्श सा । अहो निश्चिदमेतस्य ब्रह्मव्रतमिति स्फुटम् ॥ ३७ ॥

उच्चैश्च मन्त्रमाहात्म्यं येनाहं गतचेतना । ध्यायन्ती दृढतोपेण त्वत्पुरः समुपस्थिता ॥ ३८ ॥

वरेऽपि निस्पृहे त्वत्र दृढं चित्रातिरेकतः । गत्यागत्योर्मम स्वेच्छा त्वदीया निर्वृतो भव ॥ ३९ ॥ 10

§ २. अन्यदा तत्र संस्थानां (प्लो ?) भट्टक्रीत्तिर्वहिरगतः । वृष्टौ देवकुलं श्रित्वा तस्यौ स स्थैर्यसुस्थितः ॥ ४० ॥

तत्रस्थस्य पुमानेको नाकिपाकविडम्बकः । समगंस्त प्रशस्तश्रीर्दृष्टिग्याकुलितस्तदा ॥ ४१ ॥

श्यामाश्मोक्तीर्णवर्णोऽस्य सहारद्विवांगना । स्वस्तिप्रशस्तिरत्रास्ति विहस्तिजडस्तिः ॥ ४२ ॥

काव्यानि वाचयामास महार्थानि सुधीरसौ । सख्याद् व्याख्यापयामास प्रत्यग्राद् बप्पभट्टितः ॥ ४३ ॥

तदाख्यारंजितस्वान्तः शान्ते वर्षेऽतिहर्षतः । ययौ सदैव वसतौ वसतौ तत्र च स्थितः ॥ ४४ ॥ 15

ततो गुरुभिराशीर्भिरानन्य समपृच्छयत । आमुध्यायणतां स्वस्याचख्यौ व्रीडावशानतः^४ ॥ ४५ ॥

वर्यमौर्यमहागोत्रसंभूतस्य महागुतेः । श्रीचन्द्रगुप्तभूपालवंशमुक्तामणिश्रियः ॥ ४६ ॥

कान्यकुब्जयशोवर्मभूपतेः सुयशोऽङ्गभूः । पित्रा शिक्षावशात् किंचिदुक्तः कोपादिहागमम् ॥ ४७ ॥

अलेखीद् आमनाम स्वं क्षितौ खटिकया ततः । खनामाम्रहणेनास्य विवेकान् ते चमत्कृताः ॥ ४८ ॥

व्यमृशान् सूर्यस्तत्र नखच्छोटनं^५ पूर्वकम् । पूर्वं श्रीरामसैन्येऽसौ दृष्टः पाण्मासिकः किल ॥ ४९ ॥ 20

पीलुवृक्षमहाजात्यां वस्त्रान्दोलकसंस्थितः । अचलच्छाययाऽस्माभिर्विज्ञातः पुण्यपूरुषः ॥ ५० ॥

ततस्तज्जननी वन्यफलवर्गं विचिन्वती । अस्माभिर्गदिता वत्से ! का त्वं किं वा भवत्कुलम् ॥ ५१ ॥

कथमीदृगवस्था च सर्वमाख्याहि नः पुरः । विश्वस्त^६ यद्वयं त्यक्तसंगा^७ मुक्तपरिग्रहाः ॥ ५२ ॥

साऽवादीन् तातपादानां किमर्क्यं ततः प्रभो ! । श्रीकन्यकुब्जभूपालयशोवर्मकुटुम्बिनी ॥ ५३ ॥

अहं सुतेऽत्र गर्भस्थे सपत्न्या मत्सरोदयात् । पुरा लभ्यवरं प्राप्य नृपान्निर्वासितास्म्यहम् ॥ ५४ ॥ 25

ततोऽनुश्रयतो हित्वा पितृ-श्वशुरमन्दिरे । स्थाने व आगमं वन्यवृत्त्या वत्तं प्रभोऽधुना ॥ ५५ ॥

श्रुत्वेति सान्त्वित्वाऽस्माभिश्चैत्यशुभपया स्थिरा । तिष्ठ बालं प्रवर्द्धस्व जनकस्थेव वेदमति ॥ ५६ ॥

तत्सपत्नी च केनापि कालेन व्यनशत् स्वयम् । सा च राज्ञा चरैः शोधयित्वा पश्चादनीयत^८ ॥ ५७ ॥

प्राच्यासंरुग्गुणेनाथ मानेन बहुमानिता । वयं चात्र ततो देशाद् भूमावस्थां विजहिमः ॥ ५८ ॥

इति श्रुतश्च वृत्तान्तस्तद्देश्यगुरुपत्रजान् । अनेन सांप्रतं भाव्यं तत्पुत्रेणैव धीमता ॥ ५९ ॥ 30

यदाकृतिः शरीरस्य लक्षणानीदृशानि च । नर्ने नृपसुतं पूज्या इति ध्यात्वाभ्यधुस्ततः ॥ ६० ॥

तत्रास्व वत्स ! निश्चिन्तो निजेन सुहृदा समम् । शीघ्रं गृहाण शास्त्राणि संगृहाणामत्याः कलाः ॥ ६१ ॥

1 N 'तद्गु' सा । 2 A B C वीक्ष्ये । 3 N प्रख्याद् । 4 N वशानतः । 5 C 'छोटन' । 6 A विश्वस्था । 7 A संगाद् । 8 N 'दनायिता' ।

ताश्चेमाः—

पेटितं लिखितं सम्यग्गोणितं गीतं नैरतेने । वीथं व्याकरणं छन्दो ज्योतिषं शिक्षयौ सह ॥ ६२ ॥

निरुक्तं च तथा काव्यायनं च सनिघंटुकम्^१ । पत्रच्छेद्यं नखच्छेद्यं सह रत्नपरीक्षर्यौ ॥ ६३ ॥

आयुधाभ्यासयोगश्च गजारोहणमेव च । तुरगारोहणं शिक्षा तैयोः प्रत्येकमद्भुता ॥ ६४ ॥

5 मर्षबादो रसवादः^२ खन्यवादस्तथैव च । रसोयनं च विज्ञानर्वादो मतिविबोधकः ॥ ६५ ॥

तर्कवादश्च सिद्धान्तो विषयिग्रह-गारुडे । शौकुने वैद्यकं चैवाचार्यविद्यां तथागमैः ॥ ६६ ॥

प्रासादलक्षणं चैवं सामुद्रिकमथ स्मृतिः । पुराणं इतिहासश्च तथा वेदविधिर्वरः ॥ ६७ ॥

विद्यानुवाद-दर्शनसंस्कारौ खेचरी कलौ । अमरीकरणं चेन्द्रजालं पातालसिद्धिर्भूत् ॥ ६८ ॥

भूतानां शंखलं गंधयुक्तिः वृक्षचिकित्सर्यौ । कृत्रिममणिकर्माणि सर्ववस्तुकृतिसंस्था ॥ ६९ ॥

10 वंशकर्म पुष्पकर्म चित्रकर्म कलाद्भुतम् । काष्ठे-पार्ष्णीयोः कर्म लेपकर्म तथापि च ॥ ७० ॥

चर्मकर्म यंत्रकर्म तथा रसवतीविधिः । कौव्यालंकार-हसिते संस्कृत-प्रकृते तथा ॥ ७१ ॥

पैशाचिकं अपर्धशः कपटं देशभाषर्यौ । धातुकर्म प्रयोगाणामुपायैः केवैकीविधिः ॥ ७२ ॥

एवंविधकलानां च द्वासप्ततितमधीतवान् । अनन्यसदृशः कोविदानां पर्वदि सोऽभवत् ॥ ७३ ॥

तथा चाभ्यस्यतस्तस्य प्रह्लादपूणविम्बितः । ययौ लक्षणतर्कादिशास्त्रातः स्ववश्यताम् ॥ ७४ ॥

15 सन्नप्राचारितासख्याद राजपुत्रः प्रपन्नवान् । बप्पभट्टे^३ प्रदास्यामि प्राप्तं राज्यं तव पुत्रम् ॥ ७५ ॥

कालेन केनचित् तस्यातंकिना जनकेन च । प्रधानाः प्रेषिताः पट्टाभिषेककृतितेतवः (प्वे ?) ॥ ७६ ॥

कृच्छ्रादापृच्छय तं प्राप्तपुरं राज्येऽभ्यपिच्यत^४ । पित्रा स स्वर्गतेरस्य कृतवानौर्ध्वदेहिकम् ॥ ७७ ॥

लक्षद्वितयमन्थानां चतुर्दशशतानि च । रथानां हस्तिनां पत्तिकोटौ राज्यमसाधयत् ॥ ७८ ॥

§ ३. स्वकीयसुहृदः प्रेषीदाह्वानाय नरानथ । आमनामा नृपः श्रीमानतिमानवविक्रमः ॥ ७९ ॥

20 तेषां चात्यादरात् संधानुमत्या गुरवस्ततः । प्राहिण्वन् बप्पभट्टे^५ तं गीतार्थैः परिवारितम् ॥ ८० ॥

तीर्थप्रभावनोन्नत्यै शनैः संयमयात्रया । जगामाभ्यामधामभि पुरमाममहीशितुः ॥ ८१ ॥

तदागमलसद्वर्णार्कणानादर्णवो यथा । द्विजराजसमुशोतादुद्वेलः स तदाऽभवत् ॥ ८२ ॥

भूपः समप्रसामग्न्या संमुखीनस्ततोऽगमत् । कुञ्जरोहणे^६ विद्वत्कुञ्जरस्वार्थनां व्यधात् ॥ ८३ ॥

बप्पभट्टिहवाचाभूषं शमवतां पतिः । सर्वसङ्गमुचां नोऽत्र प्रतिज्ञा हीयतेतमाम् ॥ ८४ ॥

25 राजोचे वः पुरा पूर्वं यन्मया प्रतिशुश्रुवे । राज्यमाप्तं प्रदास्यामि तदहम् वरवारणः ॥ ८५ ॥

काममेवामुमाधत्^७ चेद् यूयं तन्मम प्रभो ! । उक्तदोषार्त्तिदानेनामुषं कर्तुं न साम्प्रतम् ॥ ८६ ॥

इत्यारोप्य बलान् पट्टकुञ्जरे धरणीधरः । जितक्रोधाद्यभिज्ञानधृतच्छत्रचतुष्टयम् ॥ ८७ ॥

विश्वस्य दर्शयन्तं सन्नामर्वाजितं^८ प्रभुम् । प्रावेक्षयत् शमिश्रेणीश्वरमत्युल्लवात् पुरम् ॥ ८८ ॥—युग्मम् ।

राज्यचिह्नमिदं युयैमिति सिंहासनासनम्^९ । मौधान्तरमनुत्वाहं भूषं मुनिरथावदत् ॥ ८९ ॥

30 जाते सूरिपदेऽस्माकं कल्प्यं सिंहासनासनम् । इति तस्य वचः श्रुत्वा खिन्नोऽन्यासन्वकीविशत् ॥ ९० ॥

दिनानि कतिचित्त्रावस्थाप्य गुरुसन्निधौ । प्राजीहयत् प्रधानौषैः^{१०} समं मुनिपार्ति नृपः ॥ ९१ ॥

मोहेकस्थितं^{११} श्रीमत्सिद्धसेनमुनीधरम् । प्रणम्य प्रह्लावाणीभिरथ व्यज्जपयन्मी ॥ ९२ ॥

1 N 'ऽभिषिच्यताम्' ; A 'ऽभिषिच्यत' । 2 N 'विद्वान्' । 3 A 'काममेवाममा' । 4 N 'उक्तेवार्त्ति' । 5 B N 'वीजितुं' । 6 A 'सनासनी' । 7 N 'प्रधानार्थः' । 8 N 'स्थिति' ।

चकोरवदचन्द्रेऽभे सराल इव पल्लवे । वने मृगवदेकाकी स्तोकाभसि च मीनवत् ॥ ९३ ॥
मयूर इव धर्मतौ^१ वर्षासु जलधिर्यथा । संप्राप्ते कातरो यद्वद् विद्वान् वैवेक्यमण्डले ॥ ९४ ॥
चन्द्रवत् कृष्णपक्षान्तः^२ क्षीयते विरहातुरः । स्वामी नः प्रत्यहं पूज्या ! अनेन सुहृदा विना ॥ ९५ ॥

—त्रिभिर्विशेषकम् ।

आचार्यत्वे प्रतिष्ठाप्य^३ निष्ठाधिष्ठातृदैवतम् । अशुं प्रेषयतास्माभिः सह नः स्वामिनो मुदे ॥ ९६ ॥ 5
अस्योपदेशतो जैनमन्दिर-प्रतिमादिभिः । निर्मितैः मुकुटै राजा भवार्घिष लंपयेद् यथा ॥ ९७ ॥
श्रुत्वेति तत्पुरोऽवोचद् वाचंयमपतिस्तदा । चारित्राचारधौरेयः सुधामधुरया गिरा ॥ ९८ ॥
रत्नदीपो यथागारे बाह्यान्तरतमोपहः । तेजस्वी निश्चलस्थेमा तथा बालधिरप नः ॥ ९९ ॥
भानुनाम्बोरुहं यद्वत् शशिनेव विभावरी । शिखण्डीव पयोदेन मञ्जी मुद्रां विना यथा ॥ १०० ॥
स्तम्भेनेवोद्भित्तं गेहं देहं च प्राणधारिणाम् । म्लायत्येव मनोवृत्तिस्तथास्माकमसुं विना ॥ १०१ ॥—युग्मम् ॥ 10
इत्याकर्ण्य प्रभोर्वाचं प्राहुः कृतधियोऽथ ते । सन्तः परोपकारार्थं नात्मार्यं गणयन्ति यत् ॥ १०२ ॥
तरवस्तरणेस्तापं स चाभोल्लघनकृमम् । पायोधिर्नोश्रमं सोढा वोढा कूर्मः क्षितेर्धुरम् ॥ १०३ ॥
वारिदो वर्षणकेशं क्षितिर्विन्धासुमनकृमम्^४ । उपकाराद् ऋतेऽमीषां न फलं किञ्चिदीक्ष्यते ॥ १०४ ॥—युग्मम् ।
ततः प्रसादप्रावीण्यात् प्रेषयध्वं कृतीश्वरम्^५ । एवं कृत्वा प्रभुत्वेऽमृतस्वामिबाधागिरेः पविम्^६ ॥ १०५ ॥
तेषां निर्बन्धसम्बन्धादित्यभ्युपगते गुरुः । श्रीमन्तं संधमाहूय तत्प्रतिप्रार्थयामादिशत् ॥ १०६ ॥ 15
अधोत्सवेच्छुभिः स्वच्छैः^७ श्रावकैर्गच्छवत्सलैः । सद्यः समप्रसामभ्यां विहितायां जिनालये ॥ १०७ ॥
लभेऽथ सौम्यषट्पङ्गाधिष्ठिते परमाश्वरम् । सप्तमहबलोपेते श्रुतोक्तविधिपूर्वकम् ॥ १०८ ॥
शिष्यस्य विश्वशिष्यस्य कर्णे चन्दनचर्चिते । गर्जत्सु त्वयंसंघातेर्ष्वर्हत्तत्त्वं न्यवीविशत् ॥ १०९ ॥

—त्रिभिर्विशेषकम् ।

बप्पभट्टिस्ततः श्रीमानाचार्यः कोविदार्यमा । दुर्वादिसिंहशरभोऽभवद् विश्वस्य विश्रुतः ॥ ११० ॥ 20
अथानुशिष्टो विधिवद् गुरुभिर्ब्रह्मरक्षणे । तारुण्यं राजपूजा च वत्सानर्यद्वयं हृदः ॥ १११ ॥
आत्मरक्षा तथा कार्या यथा न च्छल्यते भवान् । वामकामपिशाचेन यत्नं तत्र पुनःपुनः ॥ ११२ ॥
भक्तं भक्तस्य लोकस्य विकृतीश्राखिला अपि । आजन्म नैव भोक्ष्येऽहमसुं नियममग्रहीत् ॥ ११३ ॥
तङ्मत्तूर्यध्वनिः श्राद्धाङ्गना^८ सङ्गीतमङ्गलः । गौरवाभ्यर्थितः संघेनाथ प्रायादुपाश्रये ॥ ११४ ॥
एकादशधिके तत्र जाते वर्षशताष्टके (८११) । विक्रमात् सोऽभवत्सूरिः कृष्णचैत्राष्टमीदिने ॥ ११५ ॥ 25
§४. श्रीमद्भगवद्गीताभ्यासप्रमाणालोपरोधतः । अनिच्छतोऽपि संघस्य प्रैषीत् तैः सह तं गुरुः ॥ ११६ ॥
प्रयाणेः प्रवर्णेः प्राप कन्यकुञ्जपुरं^९ ततः । प्रासुके बहिरुद्देशेऽवतस्ते स वनाभिते ॥ ११७ ॥
उद्यानापालविक्रोप्तेः^{१०} परिह्राय समागतम् । मुनीशमवनीशोऽभूद् बद्धोमास्त्रकञ्जुकः ॥ ११८ ॥
ततः प्रत्यापणं हट्टशोभाशोभितरभ्यकम् । प्रतिगेहं प्रतिद्वारं बद्धवन्दनमालिकम् ॥ ११९ ॥
उद्यदूपपटीधूमस्तोमैः कृष्णाञ्जलिभ्रमम् । कुर्वाणमाहितोल्लोचैरेकच्छायं महीतलम् ॥ १२० ॥ 30
कश्मीरजत्रवैः सिकधरं काश्मीरभूमिवत् । नगरं नगमिद्रङ्गनुल्यं भूपतिरावतनोत् ॥ १२१ ॥

—त्रिभिर्विशेषकम् ।

प्ररूढप्रौढसौहार्दवसुधाधीशस्तुतः । पुरं पौररन्ध्रीभिराकुलाट्टालकं ततः ॥ १२२ ॥

1 N धर्मतौ । 2 N 'पक्षान्ते । 3 N 'विद्यान' । 4 'विश्वसरङ्गम्' । 5 B कृतीश्वरः । 6 A पविः N पतिः । 7 N स्वस्थैः ।
8 N अर्धाङ्गतां । 9 N B विज्ञते ।

- प्रविवेश विशामीश इव सच्छत्रचामरः । अभ्रंलिहद्विपारूढो विवोढोपशमभियः ॥ १२३ ॥—युग्मम् ।
 सौधे राजा ततः सिंहासने गविंदका (क्या ?) स्तुते^१ । उपावेशयदानन्दात् सुहृदं मुनिनायकम् ॥ १२४ ॥
 प्रांशुप्रभावनोद्भूतरङ्गः संघः प्रभोरथ । परिचर्यां पुरां चक्रे वक्रेतरमनाः सदा ॥ १२५ ॥
 शश्वद्राजसभावाप्तावपि निर्धूतकल्मषः । वप्पभट्टिः^२ प्रभुः श्रीमान् भूपाले सुकृतं जगौ ॥ १२६ ॥
 5 कल्याणपादपारामजलवाहजलद्रवः । धर्म एव निराधागधारः^३ परपदप्रदः ॥ १२७ ॥
 तस्यादौ प्रथितं दानं तच्च क्षेत्रेषु सप्तसु । तेषु च प्रथमं विद्धि सिद्धिकृज्जिनमन्दिरम् ॥ १२८ ॥
 अपरं विम्बनिर्माणमथ सिद्धान्तलेखनम् । चातुर्वर्णस्य संघस्याभ्यर्च्यैतानि किल क्रमात् ॥ १२९ ॥
 तदन्तरा च सर्वेषामाधारो जेनमन्दिरम् । जिनाः श्रुतधराश्चात्र^४ स्थिताः संघप्रबोधकाः ॥ १३० ॥
 श्रीमतां सति सामर्थ्ये विधेयं विधिवच्च तत् । बहवो यत्प्रभावेन भव्याः सद्गतिमाप्नुयुः ॥ १३१ ॥
 10 इति तद्वाक्यमाकर्ण्य प्रकर्णानां शिरोमणिः । अवोच दामभूपालः^५ प्रालेयांशुस्फुरद्यशाः ॥ १३२ ॥
 पृथ्वी देशः पुरं हर्ष्यं तिथिर्मांस ऋतुः समाः । धन्यान्वैतानि भास्यन्ते यानि त्वद्देशानांशुभिः ॥ १३३ ॥
 इत्युक्त्वाऽदान् तदादेशं भूमिलक्षणवेदिनाम्^६ । कोशकर्मनराध्यक्षपुंसां च श्रीजिनोक्तस्य ॥ १३४ ॥—युग्मम् ।
 विश्वकर्मविदस्तत्र विधकर्मसु कर्मठाः । प्रारेभिरे महाभूत्या प्रासादं सुकृतोत्सवैः ॥ १३५ ॥
 दिनेः कतिपयैः सैकशतहस्तोन्नतस्थितिः । प्रासादः परिनिष्पेदे सर्वलोकमुदा समम् ॥ १३६ ॥
 15 पूर्णवर्णसुवर्णाष्टादशभारप्रमाणभूः । श्रीमतो वर्द्धमानस्य प्रभोरप्रतिमानभूः ॥ १३७ ॥
 निरमाप्यत संप्राप्यागण्यपुण्यभरैर्जने । धार्मिकाणां संचरन्ती प्रतिमा प्रतिमानसम् ॥ १३८ ॥—युग्मम् ।
 श्रीवप्पभट्टिरेतस्या निर्ममे निर्ममेश्वरः । प्रतिष्ठां स^७ प्रतिष्ठासुः परमं पदमात्मनः ॥ १३९ ॥
 तथा गोपगिरौ^८ लेप्यमयविम्बयुतं नृपः । श्रीवीरमन्दिरं तत्र त्रयोविंशतिहस्तकम् ॥ १४० ॥
 सपादलक्षसोवर्णदृक्कृतिन्पन्नमण्डपम् । व्यधापयन्निजं राज्यमिव सन्मत्तवारणम् ॥ १४१ ॥—युग्मम् ।
 20 एवमभ्यर्हितो राजा गच्छन् सच्छत्रचामरः । राजकुञ्जरमारूढो मुख्यसिंहासनासनः ॥ १४२ ॥
 मिथ्यात्वध्यामलाभोगान् लोकान् मत्सरपूरितान् । वप्पभट्टिप्रभुश्चक्रे वक्रेतरनरस्तुतः ॥ १४३ ॥—युग्मम् ।
 राजा पूज्यद्विजातीनां^९ संसर्गादनुवचकः । अन्यदान्यन्मदीपालासनमाधत्त सूरये ॥ १४४ ॥
 ततस्तदाशयं ज्ञात्वा विगताकारवैकृतः । जगाद् प्रतिबोधाय तस्यागाधैकसत्त्वभृत् ॥ १४५ ॥
 कृतप्राकृतसत्त्वानां मदादीनां जनद्विपाम् । दम्भस्तम्भादियुक्तानां कथं लक्ष्या भवादृशाः ॥ १४६ ॥

ततः, यदुक्तं—

मर्दय मानमन्तंगजदर्पं विनयशरीरविनाशनसर्पम् ।

क्षीणो दर्पाद् दशवदनोऽपि यस्य न तुल्यो भुवने कोऽपि ॥ १४७ ॥

इत्याकर्ण्य गिरं धीरां बुद्ध्वा सूरिं व्यजिज्ञपत् । प्रभो! त्वद्वाक्यमन्त्रैर्मन्त्रैर्वलेपगरत्नै^{१०} हृतम् ॥ १४८ ॥

प्रभवः प्रभवः क्षेत्रे गम धान्यं हि सौहृदम् । स्वादंतामत्र संपन्नभक्तपाकादिसंस्कृतम् ॥ १४९ ॥

80 § ५. अन्तःपुरेऽन्यथा म्लानवक्रभां वल्लभां तदा । राजा दृष्ट्वा गाथां स्वेच्छयेति प्रभोः पुरः ॥ १५० ॥

तद्यथा—

‘अज्जवि सा परितप्पह कमलसुह्री अत्तणो पमाएण ।’

सारसारस्वतोद्धारसिद्धयाथ गुरुर्गिरा ॥ १५१ ॥

1 N गणिकास्तुते । 2 N वप्पभट्टिप्रभुः, C भट्टिः प्रभुश्रीमान् । 3 B N °वाराधारः । 4 N °वरा वज्र । 5 A °वेदिना ।
 6 C N सुप्रति° । 7 N राजा प्रद्विजजातीनां । 8 N हृतम् ।

गायोत्तरार्धमाचख्यौ सख्यौ स्नेहं वहन् नृतम् ।

‘सुत्तविउद्धेण’ तए जीसे पच्छाइयं अंगं ॥ १५२ ॥

हृद्देविवचसा सुप्रः प्रशंसन् कविकर्म तन् । तस्मै किञ्चिदिव भ्रान्तः पुनर्भ्रान्तलोचनः ॥ १५३ ॥

नृपो निरुपमप्रेमनिधिः शमभृता सह । अन्यदा दृष्टो देवीं संचरन्तीं पदे पदे ॥ १५४ ॥

व्यध्यमानामिव कापि सुखभङ्गविकारिणीम् । कृपापरिप्लुतस्त्वान्तं इव गाथार्धमब्रवीन् ॥ १५५ ॥ 5

तद् यथा—

‘बाला चंकमंती पए पए कीस’ कुणइ सुहभंगं ।’

ततः सत्यवचोवीचिवन्धुरं प्रावदन् प्रभुः ॥ १५६ ॥

असूतं न जल्पेत कल्पान्तेऽपि हि सिद्धवाक् ।

‘नूनं रमणपणसे मेहलया छिवइ नहपंती’ ॥ १५७ ॥ 10

श्रुतेति भूपतिः किञ्चित् सभ्रान्तो विकृतं मुखम् । चक्रे हिमोर्मिसंछिद्रसरोरुहमिवागुति ॥ १५८ ॥

इत्यालोक्य समुत्थाय प्रतिश्रयगतो मुनीन् । विहारहेतुं संवाह्य स्नेहमोहापराजितः ॥ १५९ ॥

कान्यमेतद् विलिख्यथ बहिर्द्वारकपाटयोः । श्रीसंपमप्यनापृच्छ्य निरगान्नगराद् बहिः ॥ १६० ॥—युग्मम् ।

तद्यथा—

यामः स्वस्ति तवास्तु रोहणगिरेर्मत्तः स्थितिप्रच्युता

15

वर्तिष्यन्त इमे कथं कथमिति स्वप्नेऽपि मैवं कृथाः ।

श्रीमंस्ते मणयो वयं यदि भवल्लब्धप्रतिष्ठास्तदा

ते शृङ्गारपरायणाः क्षितिभुजो मौलौ करिष्यन्ति नः ॥ १६१ ॥

§ ६. दिनैः कतिपयैर्वाङ्देशान्तर्विहरन् गुरुः । श्रीलक्षणावतीपुर्याः प्रापारामावनीतलम् ॥ १६२ ॥

तत्र वाक्पतिराजोऽस्ति श्रीधर्मक्षमापपर्षदि । विदुषां मौलिमाणिक्यं प्रबन्धकविरद्भुतः ॥ १६३ ॥ 20

प्रभोरागमनं ज्ञात्वा जलदस्येव चन्द्रकी १ । तदागमनगीर्भिः स भूपालं पर्यतोपयन् ॥ १६४ ॥

बशे वाग्देवता यस्य कविर्मे प्राच्यसंस्तुतः । स इहागान् प्रभोः पुण्यैर्बप्पभट्टिसुनीश्वरः ॥ १६५ ॥

ज्योत्स्नाप्रिय इवैणांकोदयादेय विशांपतिः । अजल्पदुद्धुपद्रोमा विद्वन्मण्डलमण्डनम् ॥ १६६ ॥

विश्वकोविदकोटीरमेप जैनमुनीश्वरः । ध्रुवं यत्र २ समभ्येति कृतपुण्यः स बासरः ॥ १६७ ॥—युग्मम् ।

परं मेऽस्त्यामराजेन दुर्ग्रहो विप्रहाग्रहः । तदाह्वानाद् यदा पश्चाद् याति तन्मे तिरस्कृतिः ॥ १६८ ॥ 25

प्रष्टव्यस्तन्मुनिस्वामी स चेदागल मां नृपः । साक्षादापृच्छते ३ प्रस्थातव्यं तन्नाम्यथा त्वया ॥ १६९ ॥

सुधीभिः कथितेऽर्थेऽस्मिन् सूरिणांगीकृते सति । तज्ज्ञात्वा धर्मभूपालः परमानन्दमात्रवान् ॥ १७० ॥

आमराजप्रवेशाच्च सहस्रगुणितं ततः । प्रवेशोत्सवमाधत्त पुर्यामाचार्यभूपतेः ॥ १७१ ॥

धर्मभूपे तदा साक्षादिव धर्मे पुरःस्थिते । चक्रवर्ती सुधीवृन्दे प्रोचे वृत्तमिदं तदा ॥ १७२ ॥

तद् यथा*—

30

रुचिरचरणारक्ताः सक्ताः सदैव हि सद्गतौ

परमकवयः काम्याः सौम्या वयं धवलच्छदाः ।

1 A. विउद्धेण; B. विउद्धेण । 2 A. B. संचरन्ती । 3 A. °सांग । 4 N. चंकमती पए कीस । 5 A. नहुपंती । 6 N. कवि-
स्तरः । 7 N. चन्द्रिका । 8 A. यशः । 9 N. °दापृच्छते । * कैवलं A. आदर्शे लभ्यते पदमिदम् ।

गुणपरिचयोद्धर्षाः सम्यग्गुणातिशयस्पृशः

क्षितिप ! भवतोऽभ्यर्णं तूर्णं सुमानससंश्रिताः^१ ॥ १७३ ॥तत्रापि कान्यववत्त्वलीलानन्दितापार्षदाः^२ । अवतस्ते सुखं सूरिर्दोगुन्दरा इवामरः ॥ १७४ ॥

१७. ततश्चामनृपः प्रातरनायाते प्रभौ तदा । नगरान्तर्बहिर्ग्रामाकरादिपवगवेषयत् ॥ १७५ ॥

5 अप्राप्तौ बालमित्रस्य पारश्रयं गतः शुचः । वैलक्ष्यमक्षतं भेजे क्यवनोन्मुखनाकिवत् ॥ १७६ ॥

अन्येचुर्बहिरारामे गच्छन्नेकं ददर्श सः । बभ्रुं^३ वभ्रुं भुजङ्गेन हतं^४ चित्रियितस्ततः ॥ १७७ ॥अस्य मौलौ मणिं तत्रालुलोके सम्यगीक्षया । संस्तभ्य तुण्डमादत्^५ कणीन्द्रमपमीर्तृपः ॥ १७८ ॥तमाच्छाद्याथ संवृत्वा संगृह्य निलये नृपः । आगत्य श्लोकशल्कं स जजल्प^६ विदुषां पुरः ॥ १७९ ॥

‘शास्त्रं शास्त्रं कृषिर्विद्या अन्यो यो येन जीवति ।’

10 तैः पूरिता समस्ययमभिप्रायैर्निजैर्निजैः । विभेदं हृदयं नैव तेपामेकोऽपि भूपतेः^७ ॥ १८० ॥सस्मार भारतीपुत्रं बप्पभट्टिं^८ तदा दृढम्^९ । मालतीकुसुमामोदमसौ रोलम्बबालवत् ॥ १८१ ॥

खद्योता इव चन्द्रस्य बालेया इव दन्तिनः । मम मित्रस्य विद्वांसः कलां नाहन्ति षोडशीम् ॥ १८२ ॥

टंकलक्षं ददे हेमस्तस्य यः किल पूरयेत् । समस्यां मदभिप्रायान् प्रादान् पटहमीदृशम् ॥ १८३ ॥

अथो दुरोदराजीव एकः सर्वस्वनाशतः । भ्रुत्वेति स धनोपायममुं श्लोकार्थमाददे ॥ १८४ ॥

15 ज्ञात्वा कुतोऽपि गौडेषु पुण्यां^{१०} तत्रागमश्च सः । बप्पभट्टिप्रभुं नत्वा कथयामास तत्पुरः ॥ १८५ ॥

अपराद्धं स चाहं स्म क्लेशलेशं विना यतः । सरस्वतीप्रसादो हि विश्वेष्टेशाब्धिक्कुम्भभूः ॥ १८६ ॥

तच्च—

‘सुगृहीतं हि कर्तव्यं कृष्णसर्पमुखं यथा’ ॥ १८७ ॥

20 नागावलोक इत्याख्यां^{११} राज्ञस्तत्र प्रमुददौ । ततः प्रभृत्यनेनापि नाम्ना विख्यातिमाप सः ॥ १८८ ॥

स श्रुतकृत् तदादायागमद् आमनृपाप्रतः । मुदा निवेदयामास तच्चमत्कारकारणम् ॥ १८९ ॥

केनापूरीति राज्ञा च पृष्टः प्रोवाच स प्रभो ! । श्रीबप्पभट्टिनेत्युक्ते ददौ तत्सोचितं नृपः ॥ १९० ॥

विरहस्य विनोदायान्येधुर्भूषो बहिर्ययो । मृतं न्यमोधवृक्षस्य तले पान्थं ददर्श च^{१२} ॥ १९१ ॥

शाखायां लम्बमानां च तथा करकपत्रिकाम् । क्ष्योतन्तीं विप्रुपां व्यूहं गाथार्थं लिखितं तथा ॥ १९२ ॥

तच्च—

25 ‘तद्वया मह निग्गमणे पियाह थोरंसुगृहिं जं रुन्नं ।’

प्राग्वत् तदपि नापूरि भूपालस्य मनोहरा^{१३} । केनापि विदुषा कोऽहं विना विश्वप्रकाशकः ॥ १९३ ॥अस्यामलक्ष्यलक्ष्यायां समस्यायां स देवनी^{१४} । पुनर्यथो च श्रीबप्पभट्टिपार्थेऽवदच्च ताम् ॥ १९४ ॥

स चानायासतो विद्वन्मौलिः प्रसुरपूरयत् । गृहीत्वा स पुनः प्रायादुत्तरार्धं नृपाप्रतः ॥ १९५ ॥

तच्च—

30 ‘करवत्तिर्विदुनिवडणमिहेण तं अज्ज संभरिअं’ ॥ १९६ ॥

अन्येन विदुषा केनविध्वन्येन तत्र तत् । सर्वं दृष्ट्वा दोषकार्थमभ्ययत्^{१५} यथामति ॥ १९७ ॥

1 N °संमिताः । 2 C N °पदं; C °पार्षदं । * ‘पिगं नकुलं’ इति C टिप्पणी । 3 A विचित्रियितं । 4 N °माषल । 5 N श्लोकशल्कं जजल्प । 6 N भूपतिः । 7 N तदाहम् । 8 N पुनैत आगमश्च । 9 N राज्ञे । 10 N सः । † ‘स्युराजुभिः’ इति C टिप्पणी । 11 A B मनोहराम्; N मनोहरम् । ‡ ‘श्रुतकृत्’ इति C टिप्पणी । 12 N °मभाष्यत ।

तथा हि—

करबत्तयजलबिंदुआ' पंथिय हियइ निरुद्ध ।—पथिकोक्तिः ।

सा रोअंती संभरी नयरि ज सुंकी मुद्ध ॥ १९८ ॥—श्रीबप्पमट्टेरुक्तिः ।

इति पाठान्तरम् ।

राजा श्रुत्वेति दध्यौ च रसपुष्टिममृदशीम् । मम मित्रं मुनिस्वामी कविर्ग्रन्थाति नापरः ॥ १९९ ॥ 5

प्रधानान् भूपतिः प्रेषीदाह्वानाय मुनीश्वरः । तदुपालम्भगर्भाणि दोषकं वृत्तमार्यया ॥ २०० ॥

तैश्चोपान्तं प्रभोराप्याप्राप्य विगतचेतनैः । वाचिकं कथयामासे कुशलप्रभपूर्वकम् ॥ २०१ ॥

तद्यथा—

छायह् कारणि सिरि धरिअ पच्चि वि भूमि पडंति ।

पसहं इहु पत्तत्तणु वरतरु कांइ करंति ॥ २०२ ॥ 10

न गङ्गां गाङ्गायं सुयुवनिकपोलस्थलगतं

न वा श्रुक्तिं मुक्तामणिरसिजास्वादरसिकः ।

न कोटीरारूढं स्मरति च सवित्रीं वसु भुवं

ततो मन्ये विश्वं स्वसुखनिरतं स्नेहविरतम् ॥ २०३ ॥

पांशुमलिनांघ्रिजंघः कार्पटिको म्लानमौलिमुखशोभः ।

यद्यपि गुणरत्ननिधिस्तथापि पथिकः पथि बराकः ॥ २०४ ॥ 15

इत्याकर्ण्य गुरुस्तेषां पुरः प्राह वचः स्थिरम् । सौहृदे दौहृदे वापि संसृजेन्मनसा मनः ॥ २०५ ॥

आमनाममदीभर्तुर्भेवद्विर्वाचिकं हि नः । निवेदनीयमार्यस्य दृढं गाथाकदम्बकम् ॥ २०६ ॥

तथा हि—

गय माणसु चंदणु' भमर रयणायरु सिरि(ससि?)खंडु ।

जड उच्छु य' बप्पमट्टि किउ सत्तय'गाहासंडु ॥ २०७ ॥ 20

विंशेण विणा वि गया नरिंदधुवणेसु हुंति गारविया ।

विंशो न होइ अगओ गणहिं बहुएहिं वि गणहिं ॥ २०८ ॥

माणसरहिणहिं 'सुहाइ जह न 'लभंति रायहंसैहिं ।

तह तस्स वि तेहिं' विणा तीरुच्छंगा न सोहंति ॥ २०९ ॥ 25

परिसेसियहंसउलं वि माणसं माणसं न संदेहो ।

अन्नत्थ वि जत्थ गया हंसा वि बया न भनंति ॥ २१० ॥

हंसा जहिं गय तहिं जि गय महिमंडणा हवंति ।

छेहउ ताहं महासरह जे हंसिहि मुचंति ॥ २११ ॥

मलओ सचंदणो चिय 'नइयुहरीरंतचंदणदुमोहो ।

पम्भट्टं पि हु' मलयाओ चंदणं जायइ' महर्घं ॥ २१२ ॥ 30

अग्घायन्ति महुयरा विमुक्कमलायरा वि मयरंदं ।

कमलायरो वि' दिट्ठो सुओ व किं महुअरविहीणो ॥ २१३ ॥

1 A करबत्तजलबिंदुआ । 2 C मणिचय । 3 A चंदण । 4 A उच्चुय ; C उच्छुय । 5 A B सतह । 6 A माणसरहि ।
7 A न लज्जेति ; C नगंधंति । 8 A तेण । 9 A नयसुह । 10 A ह । 11 A जाइ । 12 A पि ।

एकेण कोत्थुहेणं विणावि रयणायरु चिय समुदो ।
कोत्थुहररणं पि उरे जस्स ठिओ सो वि हु महग्घो ॥ २१४ ॥
खंडं विणा वि अखंडमंडलो चेव पुण्णिप्पायंदो ।
हरसिरि'गयं पि सोह् न नेय विमलं ससिक्खंडं ॥ २१५ ॥

5

तथा—

पइं मुक्काह वि वरतरु फिट्ठइ पत्तच्छणं न 'पत्ताहं ।
तह पुण' छाया जइ होइ तारिसी तेहि पत्तेहि ॥ २१६ ॥
जड सव्वत्थ अह चिय उवरिं सुमणाणि सव्वरुक्खवाणं ।
'वावे विवडंति गुणा पट्ठपत्तिय पावए कोडिं ॥ २१७ ॥
जे के वि पट्ठ महिमंडलंमि ते उच्छदंडसारिच्छा ।
सरसा जडाण मज्जे विरसा पत्तेसु दीसंति ॥ २१८ ॥
इय उल्लुयसीलालंकियाण पायपडियवयणसोहाण ।
गुणवंतयाण पट्ठणो पट्ठण गुणवंतया दुलहा ॥ २१९ ॥

ततः—

- 15 अस्माभिर्यदि कार्यं वस्तदा धर्मस्य भूपतेः । समायां छन्नमागल्य स्वयमावृच्छयतां हृतम् ॥ २२० ॥
जाते प्रतिज्ञानिर्वाहे यथा यामस्तवान्तिकम् । प्रधानाः प्रहिताः पूज्यैरिति शिक्षापुरस्सरम् ॥ २२१ ॥
कन्यकुञ्जमहीनाथसुपाजम्मुञ्च तेऽप्यथ । सम्यग् व्यज्ञपयन्^१ सुरैर्वचो माहात्म्यधाम तत् ॥ २२२ ॥
§ ८. अकुण्ठोत्कण्ठमामसैः करभैर्विगतारिभीः । गच्छन् गोदावरीतीरे प्रामं^२ कंचिदवाप सः ॥ २२३ ॥
तस्य पर्यन्तभूमीटे खण्डदेवकुले तदा । चक्रे वासं कृतावास्तद्वेद्याश्चेतसि स्थितम् ॥ २२४ ॥
20 निशीथे सा समागल्य रूपाक्षिप्ता नरेश्वरम् । बुभुजे प्रार्थनापूर्वं भाग्यं जागर्ति सर्वतः ॥ २२५ ॥
प्रातरुत्थाय सन्मित्रायल्लुकेन तरंगितः । ययौ करभमारुह्यानापृच्छयैव तदाथ ताम् ॥ २२६ ॥
स प्राप प्रभुपादान्तं^३ प्रान्तं विरहरुकुशुचाम् । काव्यं जजत्प निर्वेदवद्विज्वालोपमं नृपः ॥ २२७ ॥

निद्राजागरणादिकृत्यनिवहे निल्यानुवृत्तिस्पृशां

स्वप्नेष्वप्यथ^४ योगिनां नयनवचेष्टामु सूक्ष्मास्त्वपि ।

- 25 तत्तादृक्^{१०} स्वहृदामिवेह सुहृदां निष्टदृशी स्याद्यदा
मित्राशापरिहारमाचर ततश्चेतः प्रसीद प्रभो ! ॥ २२८ ॥

नृपो याथातथ्यवचःप्रतीतोऽप्यथ कीतुकात् । गाथापरार्द्धमाचख्यौ पूर्वार्धं च शुरुस्ततः ॥ २२९ ॥

तद्यथा—

अज्जवि तं सुमरिज्जइ को नेहो एगराईए ।

- 80 गोलानईए^१ खंडेउलमज्जे पडिअ जं न वसिओ सि ॥ २३० ॥

इत्युक्त्वा सुरभिर्भूषो वाढं स परिपश्यजे । अविश्वासं मनस्तस्यान्तः प्रविदयेव वीक्षितुम् ॥ २३१ ॥

प्रकाममामभूपालस्तुष्टिं विश्रस्तस्वीक्षणे । इदं काव्यमुवाचाथ नाथः कविकुलेषु यः ॥ २३२ ॥

1 A सिरं । 2 A पत्ताहं । 3 A पण । 4 B दावे; C वारे । 5 A विज्ञपयन् । 6 A प्राममेकमवाप । 7 स्थिरम् ।
8 N पादानां । 9 A C स्वप्नेष्वप्ययोगिनां । 10 N तत्तद्वत् । 11 A B सुहृदां ।

तद्यथा—

अङ्गैरुत्पलकैः 'प्रमोदसलिलप्रस्थन्दिभिलोचनै-
राकर्ण्यद्भुतसंकथास्तव सुधीभर्तुः प्रसन्नात्मनः ।

सौजन्यामृतनिर्क्षरे सुमहति स्नातुं विपद्धारिणेः

पारं गन्तुमपारपौरुष ! वयं त्वां द्रष्टुमभ्यागताः ॥ २३३ ॥

5

श्लोकं विचित्रवन्धेन लिलेख स खटीदलात् । कौतुकादामभूपालः शालिसौहार्दरक्षितः ॥ २३४ ॥

तथा हि—

अ ति अ ति अ न्म अ लं

प्री द्य र द्य ज द्य प द्य ।

मे ला मे ला मे लं मे लं

10

फ स फ स फ स फ स ॥ २३५ ॥

तं च गोमूत्रिकावन्धं ज्ञात्वा गुरुरपि स्वयम् । वाचयामास दोषक्षेरपि ज्ञातं परैर्नेहि ॥ २३६ ॥

तथा हि—

अथ मे सफला प्रीतिरथ मे सफला रतिः ।

अथ मे सफलं जन्म अथ मे सफलं फलम् ॥ २३७ ॥

15

विद्वद्ब्रह्मा विनिर्द्रं तं विश्रमय्य क्षपाक्षणे । प्रवेऽङ्गो नृपास्थानं सूरिः प्राप यथास्थितिः ॥ २३८ ॥

आमराजोऽप्यथ श्रीमानभ्रच्छन्न इवांशुमान् । विशिष्टैः स्वार्थनिष्ठोऽगात् स स्वगीधरकैतवात् ॥ २३९ ॥

आमविह्वलिकां धर्मराजस्यादर्शयद् गुरुः । आगमिष्यद्वियोगाग्निस्वालामिव सुदुःसहाम् ॥ २४० ॥

वाचयित्वा च तां पृष्टो दूतस्ते कीदृशो नृपः । स प्राहास्य स्वगीभर्तुस्तुल्यो देव ! प्रबुध्यताम् ॥ २४१ ॥

मातुलिंगं करे विभ्रन् सैप पृष्टश्च सूरिणा । करे ते किं स चावादीद् 'वी ज उ रा' इति स्फुटम् ॥ २४२ ॥ 20

दूतेन चादकीपत्रे दर्शिते गुरुराह सः । स्वगीधरं पुरस्कृत्य 'तू अ रि प त्त' मित्ययम् ॥ २४३ ॥

प्राकृतेनोत्तरं प्रादाच्छलेषेण ज्ञापनोपमम्^१ । अवबोधाय^२ यदृच्छा तु^३ धर्मस्य^४जुचेतसः ॥ २४४ ॥

अथोवाच प्रधानश्च सूरिरेष ऋथादरः । अस्मास्थितिं प्रतिज्ञां य^५ दुस्तरां विदधे भुवम् ॥ २४५ ॥

विहितेऽप्रापि चेन् पूज्य आयाति^६ प्राज्यपुण्यतः ।

अस्माभिः सह तद्देवाः प्रतुष्टा नो विचार्यताम् ॥ २४६ ॥—युग्मम् ।

25

यतः—

तत्ती सीअली मेलावा केहा,

धण उत्तावली प्रिय मंदसिणेहा ।

विरहिहिं माणुसु^७ जं मरइ तसु कवण निहोरा,

कनि पवित्ताडी जणु जाणइ दोरा ॥ २४७ ॥

30

राज्ञोचे वस्तुकस्यास्य कीदृगर्थः प्रभुस्ततः । बप्पभट्टिर्नृपस्याग्रे व्याख्यात^{१०} व्यातपीनिधिः ॥ २४८ ॥

तथाहि—एका लोहपिण्डी वन्दिना तप्ता । अर्थात् ज्ञेया । एका शीतला । अनयोर्मौलकः संसर्गः कीदृशः । उभयोरपि तप्तयोरेव सम्बन्धो भवति । इत्यनेन किमुक्तम्—यद्वयं रणरणकतप्ताः, अयं च औदासीन्याजितै-

1 N प्रसाद^० । 2 A C^० दुःसहम् । 3 N द्विजराज^० । 4 A ज्ञापनोत्तमम् । 5 A अवबोधये; B C अवबोधे । 6 A B दु । 7 N प्रतिज्ञाय दुःपूरं । 8 A प्राज्य^० । 9 C माणुस । 10 N व्याख्याताख्या^० ।

त्रियत्वात्रिलोभत्याश्च शीतस्तदस्माकमनेन सह कथं मीलक इति । तथा, धना देशीशब्देन पत्नी, सा उत्सुकाः प्रियश्च मन्दब्रह्मः । ततः कथं मीलको भवति । विरहेण यन्मानुषं प्रियते सन्तुल्यं प्राणशेषं भवति, तस्य को निहोरक उपरोधः, तत्र हृतेऽपि न जीवति । मिलित एव प्रणयिनि जीवति । तथा कर्णे पवित्रिकेयं जनो जानाति दोरकं द्वित्रिगुणवलिततन्तुरूपं स्थगीधरस्यति वास्तवार्थः ॥ १ ॥

- 5 तथा — तनं तपस्तदिच्छतीत्येवं शीलस्तपश्चरणेच्छुः स तपैपी । तथा, अली भूपाप्रिय एको लक्षणया सकामः । 'नाकामी मंडनप्रियः' इति वचनात् । अनयोर्मीलकविषये का ईडा चेष्टा, किंतु न कापि । तथा उमं धनं यैस्ते धनोसाः, आहिताह्वादिवात् कांतपरनिपातः, तेषामावली ध्रुणिदांनेश्वरसमूहस्तस्य प्रियो बल्लभः । दांनेश्वराणां हि सत्पात्रेच्छा विशेषतो भवति । स चार्थादाचार्यः । स मन्दब्रह्मो निर्मोह इत्यर्थः । तथा, विरहे विशिष्टकान्ते तद्देतोर्प्रियते, लक्षणया तदर्थं सन्त्यप्यन इत्यर्थः । तस्य का न होरा मुहूर्तरूपाः । स सर्वदा तस्य विरहे सन्तप्त 10 एवास्ते । स 'क' इति प्रश्नाध्याहारे, 'कश्चि-कान्यकुब्जं, पवित्रिहस्मानः-विद्युत्समस्तंजस्वी, जनो विद्वज्जनो मल्लक्षणः, स जानाति 'दो रा' द्वौ राजानौ । 'वास्तवेऽर्थ-द्वावेव राजानौ धर्म आमश्च विद्वन्प्रियाविति मन्त्रिते । गृहार्थस्तु-एतावता' राजन् ! त्वया ज्ञेयम्, यहुरुप्रतिष्ठानिर्वाहाय आमोऽत्रायातोऽस्तीति द्वितीयोऽर्थः ॥ २ ॥

- तथा — तमिः-सारा शीतला यत्र, स्थल आदर इत्यर्थः । स तमिश्रीतलः । 'स्वराणां स्वराः प्रायोऽपभ्रंशे' इती-कारः । तत्र मीलकः कीदृशः । यतः-ध्वनदुकावली, चमत्कारिकाव्यश्रेणिष्वैवमा यस्य, अर्थादाचार्यः । सोऽस्मास्तु 15 मन्दब्रह्मः । स उपरोधेन न गृह्यत इत्यर्थः । तथा, विरहे अथादं विषयवियोगे सर्वसंगपरित्यागे मति योऽमरति मानुषः पुरुषः, देववन्तुस्त्रीभवति, तस्य कः ब्रह्मः सम्बन्धादिषु । निहोरक उपरोधः, स उपरोधेन न गृह्यत इत्यर्थः । करणप्रवृत्तिर्दानेश्वरत्वात्कणैरीतिः । दोरा-दोपा राजते महाबाहुः स आम एव । एवंविधमपि सूरिज-नमिव प्राकृतमिव जानाति न किंचिदित्यर्थः ॥ ३ ॥

- तथा — तत्त्वानि ईष्टे नत्वेशी, अत एव अली संगनिषेधी, तस्य मेलः संसर्गः तस्य अवोऽवाप्तिः । 'स्वराणां 20 स्वराः' इत्याकारः । तथा, के ब्रह्मणि, ईडा चेष्टा, यस्य स केहः-परमब्रह्मच्छः । दीर्घः प्राग्वत् । धनयुक्तानामावली श्रेणिः । प्रिया अमन्दब्रह्मा अत्यर्थं प्रीतिर्भवति । विगनरागेषु हि सर्वः प्रीतिमान् । धनवन्तोऽपि तत्रैव रतिं विदधति । तथा, तिः पक्षी गच्छः, र पक्षो यस्य स विरथो-विष्णुस्तस्मिन्नर्थोत् विचस्ये, यो प्रियते तस्य को निभः सहशः । स च रा राजेव एवं भवति । गुरौ चित्तस्य मृन्युरपि स्थाप्यः । तथा, जहनुद्या गंगायाः सका-शात् का अन्या पवित्रा । अयमेव भगवान् पूज्यः । तथा, 'दोरा' द्वौ राजानौ संगतो यस्य स द्विराट्, सर्व- 25 सामर्थ्ययुक्तो भवानेव यदुचितं तद्विषेहीति चतुर्थोऽर्थः ॥ ४ ॥

॥ तत्तीसीप्रलीटीकायां ग्रंथाग्रं ३२; अ० ८ ॥

- श्रीवप्पभट्टिना चैवमर्थानां साष्टकं शतम् । व्याख्यातं मतमान्द्येन न जानीमो वयं पुनः ॥ २४९ ॥
तत उद्धाय रात्रौ च वारवेश्यागृहेऽवसत् । अमूल्यं कङ्कणं दत्त्वाऽस्याः प्रातर्निरगाद् गृहात् ॥ २५० ॥
द्वितीयं राजसौधस्य द्वारि लयत्वा खरांशुरुक् ॥ इन्द्रकीले ययौ तस्माद् बहिरस्याद् रहोवने ॥ २५१ ॥
30 ततः प्रातर्मुनिस्वामी संगलय नृपतेः सभाम् । आपप्रच्छे नृपः कन्यकुब्जप्रस्थानहेतवे ॥ २५२ ॥
तेन पूर्णप्रतिज्ञायामज्ञातायां कथं त्विति । राज्ञा पृष्ठः समाचख्यावामभूष इहागमत् ॥ २५३ ॥
विद्वत्कथनतस्तेन कथितं यद्यदीदृशः । ज्ञायतां सैप एवेति 'दो रा' शब्दान् तथा पुनः ॥ २५४ ॥
द्वौ राजानौ इति स्पष्टं मातुलंगस्य दर्शनात् । इदं किमिति पृष्ठे च 'श्री ज उ रा' त उच्तरात् ॥ २५५ ॥
तथा 'तू अ रि प चं' ति तवारिपत्रमित्यथ । संस्कृताद्भवतीत्येतत् तवारि जगदे स्फुटम् ॥ २५६ ॥
35 ततो विप्रतिसारोऽस्य प्रससार प्रकर्षतः । धिगस्ति मम मूर्खत्वं न ज्ञातं कथितेऽपि यत् ॥ २५७ ॥
ततोऽवसर एतस्मिन् वारवामा प्रभोः पुरः । कङ्कणं मुमुचे रत्नरोचिरस्ततमस्ततिः ॥ २५८ ॥
क्षत्ताऽपरं समर्प्याथ भूपालाय व्यजिज्ञापत् । द्वारेन्द्रकीले केनापि सुक्तं नाथ ! न वेदयहम् ॥ २५९ ॥

1 N बा द्वाथः । 2 N स बा इति । 3 N नास्ति 'कश्चि-'. 4 N बा एकाऽर्थः । 5 N नास्ति 'एतावता' । 6 N नास्ति 'एव' । 7 A भवान् । 8 N खरांशुरुक् । * 'पञ्चाक्षरः' इति C टिप्पणी ।

यावत् पश्यति राजा तदामनामाय दृष्टवान् । श्रीबप्पभट्टेराष्ट्रच्छय हेतुप्रत्यायकः प्रभुः ॥ २६० ॥
 गृहागतो^१ नृपः शशुर्नामो न च साधितः । द्विधापि विरवैरस्य निवृत्तिर्न प्रवर्तिता ॥ २६१ ॥
 तथा च विरहः पूज्यैरुपतस्थेऽतिदुःखदः । यावद्वृत्त्यं तु लभ्येत किं भूमः सांप्रतं प्रभो ! ॥ २६२ ॥
 गुरुराह महाराज ! मा खेदोऽत्र विधीयताम् । हंसा इव वयं येनाप्रतिबद्धविहारिणः ॥ २६३ ॥
 आष्ट्रोऽसि महाबाहो^२ यामः खं नाम सार्थकम् । कुर्यात् यथा^३ परे लोका निर्मलाः स्युः सुहृत्तम ! ॥ २६४ ॥ ५
 § ९. इत्युक्त्वाऽतो निरीयागात् संगत्यामन्त्रेण च । करमीभिरमीपुंभिः सुरभिर्यशसा गुरुः ॥ २६५ ॥
 मार्गे तदासत्तारुढः प्रमुणा सह संचरन् । पुलिन्दमेकं कासारे क्षिमास्यं बारिमध्यतः ॥ २६६ ॥
 पिबन्तं च छगलवद्^४ दृष्ट्वा गुरुपुरस्तदा । आह प्राकृतकाव्याद्धर्मपूर्वक्षासकौतुकः ॥ २६७ ॥

तथा हि—

पसु जेम पुलिन्द पीअइ जल्ल पंधिउ कमणिहिं कारणिणं ।

10

—इत्याकर्ण्य प्रभुः प्राहोत्तराद्धं तत्क्षणादपि ॥ २६८ ॥

विलम्बन्ते न काव्येषु सिद्धसारस्वताः कश्चित् ।

तच्च—करबेवि करंबिय कज्जलिण मुद्धहि अंसुनिवारणिण ॥ २६९ ॥

प्रत्ययार्थं पुलिन्द्रश्च^५ समाकार्यं स भूभुजा । प्रष्टो लज्जानतास्योऽयं यथावृत्तमथावदत् ॥ २७० ॥

नाथ ! प्रवसने युष्मद्वधूं सात्वयतः सतः । सांजनाश्रुप्रमृष्टं^६ मेऽभूतां कज्जलितौ करौ ॥ २७१ ॥

15

हर्षप्रकर्षमासाद्य वृत्तान्तेनामुना नृपः । सुरेन्द्र इव सौधर्मं द्राक् कन्याकुञ्जमासदत् ॥ २७२ ॥

प्रविवेशोत्सवेनैव प्राच्यात्^७ सातिशयेन सः । कोटिकोटिगुणामर्षांमकार्षीच्च गुरोस्तथा ॥ २७३ ॥

§ १०. इतश्च श्रीसिद्धसेनसूरयो जरसा यशम् । आक्रान्ताः कृतकृत्यत्वात् सेच्छाः प्रायोपवेशने ॥ २७४ ॥

बप्पभट्टेर्विधेयस्य विनयेस्य मुखाम्बुजम् । दिदृक्षवो मुनिं प्रेषुवृत्तं चाहानहेतवे ॥ २७५ ॥

तत्तदम्—

20

सारीरं सयलं बलं विगलिअं दिट्ठी वि कट्टेण मे

दट्टव्वेसु पयट्ठई परिगयप्पायं तहा आउगं ।

पाणा पाहुणय व्व गन्तुमहुणा वट्ठति वंछा तुमं

मं दट्ठुं जइ अत्थि ता लहु लहु इज्जाहि निस्संसयं ॥ २७६ ॥

तं दृष्ट्वा बहुमानाद्रौ गुरौ द्रागाजगाम च । राजपुंभिः समं मोहरेके प्रमुपदान्तिके ॥ २७७ ॥

25

प्रभोः स न्यासविन्यासं रुन्धन् प्रथमदर्शने । अष्टमस्तस्य वात्सल्ये तेनासौ जल्पितः शमी ॥ २७८ ॥

तथा हि—

वपुः कुञ्जीभूतं तनुरपि शनैर्यष्टिशरणा

विशीर्णा दन्ताली श्रवणविकलं कर्णयुगलम् ।

निरालोकं चक्षुस्तिमिरपटलध्यामलमहो

मनो मे निर्लज्जं तदपि विषयेभ्यः स्पृहयति ॥ २७९ ॥

30

ततो बत्स मतिलच्छ गच्छवात्सल्यतत्परः । भव त्वं^८ कुरु साहाय्यं प्रेक्ष मे चानृणो भव ॥ २८० ॥

1 A गृहायातो । 2 A महाराज । 3 A कुर्यात्तथा । 4 C छगलकः । 5 C पसु जेम पुलिन्द कमणिहिं कारणिण ।
 6 N पुलिन्दस्य । 7 A प्रमृष्टैर्मैः ; B प्रमृष्टैर्मैः ; N प्रमृष्टो मा° । 8 N प्राच्यासाति° । 9 A गुरुसाहाय्यं ।

तत आराधनां कृत्वा परलोकं समाधिना । ते^१ ययुर्गणशास्त्रि^२ च चक्रेऽसौ राजपूजितः ॥ २८१ ॥
श्रीमद्भोविन्दसूरेः श्रीनक्षत्रेश्वर स प्रभुः । बप्पभट्टिः^३ समर्पयामास गच्छे संघं च सोद्यमः^४ ॥ २८२ ॥
अनुशास्य श्रितित्वाभिप्रधानैरादितैर्वृतः । पुनरप्याययावामधाम निर्ग्रन्थनायकः ॥ २८३ ॥—युग्मम् ।

§ ११. सभासीनोऽन्यदा राज्ञः सूरिः प्रेक्षणकक्षणे । प्रवीणपुस्तिकाहस्तः पुंरूपेव सरस्वती ॥ २८४ ॥

5 द्विधाक्षरे^{*} पदे स्याद्दुर्दृष्टिस्तद्वेशनाशिनी^१ । तदा कदाचिदाधासीन्नीलचण्डातकी^२ दृशम् ॥ २८५ ॥—युग्मम् ।
तं दृष्ट्वा भूपतिस्तत्र जातरागविकल्पतः । चित्ताभिसन्धिसम्बद्धां गाथामेनामचिन्तयत् ॥ २८६ ॥

तथा हि—

सिद्धतन्तपारंगयाण जोईण जोगजुत्ताणं ।

जह ताणं पि मयच्छी जयंति^१ ता ति^२च्चिय पमाणं ॥ २८७ ॥

10 अमूढकार्यनिर्वाहज्ञानहेतुं नतस्तदा । ज्ञेहादेव निशि प्रेयीत् तत् पुंवेपां तदाश्रये ॥ २८८ ॥

सा मिलीना क्वचिद् भग्यगणे स्वस्थानगे ततः । रहः शुभ्रपितुं सूरिं प्रारभे धैर्यभित्तये ॥ २८९ ॥

श्रीकरस्पशतो ज्ञात्वाऽत्रोपसर्गमुपस्थितम् । विममशे नृपाज्ञानतमसश्चेष्टितं ध्रुवम् ॥ २९० ॥

स सज्जः^३ सज्जयसज्जमनोभूविजये ततः । अष्टाङ्गयोगसद्धर्मसंवर्म्मिमततनुमुदा ॥ २९१ ॥

शुभध्यानाध्वमारूढः सन्तोषप्रक्षराक्षतम्^४ । दृढसंयमकोदण्डावष्टब्धतपआशुगः ॥ २९२ ॥

15 सद्रोधपुष्टिरिष्टिगीःशक्तिशक्तिस्फुरत्करः । अनास्थया समुत्तस्थानन्तरङ्गद्विपजये ॥ २९३ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।

अत्रवीद् ब्रूहि काऽत्र त्वं किमर्थं समुपस्थिता ।^५ ब्रह्मवर्मवतामेया स्यात् भूमिर्भवाद्दशाम् ॥ २९४ ॥

अध्वन्येषु यथा व्याली हारहूरं^६ द्विजालये । पलं दर्शनशालासु हलं राजकुले यथा ॥ २९५ ॥

धर्मे प्राणवधो^७ यद्वद् वेदोभारे यथान्यजः । नालिकेरं कपो^८ यद्वद् द्विके दधिकलं यथा ॥ २९६ ॥

चन्दने मक्षिका यद्वद् रामठं^९ कुङ्कुमे यथा । कर्पूरे लशुनो यद्वद् तथाऽत्र त्वं न चित्तहृत् ॥ २९७ ॥

20 —विशेषकम् ।

विश्वश्रोतःश्रवद्विस्त्रं^{१०} जंवालकलुपाकृतौ । लज्जास्थाने^{११} ऽजलादेहे रज्यन्ते^{१२} के कृमीन् विना ॥ २९८ ॥

श्रुत्वेति तानुवाचासौ नाहं^{१३} पूज्याभिलापिणी । आययौ भवतो मार्गभ्रष्टान् बोधयितुं स्फुटम् ॥ २९९ ॥

संपत्संपत्तये दानधर्मं लोकोऽनुरुध्यते । ऐश्वर्याय तपस्तप्यं तच्च राज्यं विना नहि ॥ ३०० ॥

स्वर्भुवोरपि^{१४} तत्रापि सारं सारङ्गलोचना । यया विना लुदेवानामवकेशीव पुंजतुः^{१५} ॥ ३०१ ॥

25 उक्तञ्च—

राज्ये सारं वसुधा वसुन्धरायां पुरं पुरे सौधम् ।

सौधे तल्पं तल्पे वराङ्गनानङ्गसर्वस्वम् ॥ ३०२ ॥

जगत्पथि^{१६} न वर्तन्ते विपरीताग्रहग्रहाः^{१७} । अवाप्तबांछया प्राप्तं त्यज्यन्तो जनहास्यदाः ॥ ३०३ ॥

दुर्बुद्धिद्विदितो दैवदण्डिता इव ते प्रभो ! । अवधारय पाखण्डखेदितो मा स्म भूर्भूदः ॥ ३०४ ॥—युग्मम् ।

30 महाभक्त्याऽऽमराजेन^{१८} प्रैष्यहं प्राणवल्लभा । विज्ञा मनोहरप्रज्ञा गुणरक्तधराधिवा ॥ ३०५ ॥

1 N तं । 2 N गुणशास्त्रि । 3 N भट्टि । 4 N सोद्यमं । * 'क्षरे मोक्षे कायादिके च' इति C टिप्पणी । † 'कलुके' इति C टि० । 5 A नाशने । 6 N मणिमि । 7 N B तन्त्रिय । 8 N ससज्ज सज्जयः । 9 N संतोषयक्षराक्षसम् । 10 N ब्रह्म-चर्मम् । 11 'मयं' इति C टि० । 12 A प्राणवधो । 13 N ययो । 14 'हिंय' इति C टि० । 15 A 'द्विधः' ; B C 'विधः' । 16 N लज्जनीये । 17 N रजन्त्येके । 18 N पूज० । 19 N स्वर्भुवो वि च । 20 B N पुंजनः । 21 N जगत्पथि । 22 N 'ग्रहग्रहाः' । 23 A महाराजेन ।

प्रभो ! 'यदूचे बीभत्सरसन्धासवशा तनुः । अशुश्रूषाकदर्प्याङ्गभूतामेव कुपोषिताम् ॥ ३०६ ॥
 वयं निरन्तरावातकर्पूरविमया इव । वेधसा विहिता अह्ना' दौगन्ध्यादिकथास्वपि ॥ ३०७ ॥
 ततो नाथेय' नाथ ! त्वां सफलीकुरु मामकम् । भोगाभोगं हि भोगेन भोगिन्या भोगिणाडिव ॥ ३०८ ॥
 ततः प्राक् सिन्धिये सूरिस्तद्वाग्भिर्न विसिन्धिये । उवाच च गिरं धीरां धैर्योपारधुरन्धरः ॥ ३०९ ॥
 हैस्री पाञ्चालिका रिक्तान्तरालाद्युत्पूरिता । बहिश्चन्दनवर्चादिभूषासुरभिरस्तु' किम् ॥ ३१० ॥ 5
 मलमूत्रादिपात्रेषु गात्रेषु मृगचक्षुषाम् । रतिं करोति को नाम सुधीर्वचोऽगृहेष्विव ॥ ३११ ॥

चक्षुः संवृणु वक्रवीक्षणपरं वक्षः समाच्छादय

रंद्धि स्फूर्जदनेकभङ्गिकुटिलं रम्योपचारं वचः ।

अन्ये ते नवनीतपिण्डसदृशा वक्ष्या' भवन्ति स्त्रियां

मुग्धे ! किं परिच्छेदितेन वपुषा पाषाणकल्पा वयम् ॥ ३१२ ॥

10

इत्याकर्ण्यप्यकर्णव न बुद्धा प्रत्युत प्रभोः । स्वभावकठिनौ हस्तौ स्वगात्रेऽपत्रपा' न्यधात् ॥ ३१३ ॥
 ताभ्यां च 'सर्गपत्राभ्यामिव सा स्पश्येत् ततः । स्मरकुञ्जरकुम्भाभौ मृदुस्पर्शबुरोहदौ ॥ ३१४ ॥
 ततः' शुक्लशिखरिखादिगंगारभारवत् । 'निर्दम्भशोकदम्भेन पूषकार मुनीश्वरः ॥ ३१५ ॥
 किं किमित्युचिपी वक्षोजाम्नात् पाणिं विकृष्य सः । अवाप्यगद्गदाव्यक्तवाचोवाच कथञ्चन ॥ ३१६ ॥
 अमूल्यातुल्यवात्सल्यवर्द्धितास्मादृशङ्किनाम् । गुरुणां स्मारिता अथ निजाङ्गस्पर्शतत्त्वया ॥ ३१७ ॥ 15
 तथा' कथमिति प्रभे कृते प्राह पुनः प्रभुः । रात्रौ स्वाध्यायकृत्यानन्तरं' विश्रामणां प्रभोः ॥ ३१८ ॥
 अहं व्यरचय' सर्वकाल' सर्वङ्गसंगिनीम् । कटीं विश्राम्य तत्प्रोथयुगलं च समस्पृशम् ॥ ३१९ ॥—युग्मम् ।
 तदथ स्मृतिमानीतं घृत-मार्दवसाम्यतः । यादृक् तव कुचद्वंद्वं तादृक् तदपि चाभवत् ॥ ३२० ॥
 श्रुत्वेति सा पारवृत्तरसा भग्नाशतामिधिः' । दध्यौ विधूतकामान्ध्या' किं मे कर्मोदयं ययौ ॥ ३२१ ॥
 प्रावा लोहं कथं वक्त्रं दुर्मिदोऽयं सिताम्बरः । वह्निटंकादिभिर्भेद्यो प्रावा लोहश्च वह्निना ॥ ३२२ ॥ 20
 कुवलीकोमलफलशोदायैर्वर्षप्रमथ्यथ । भियेतानन्यसामान्यं काठिन्यं किञ्चिदस्य तु ॥ ३२३ ॥
 घृतपिण्डसमास्तेऽन्ये' वह्निकुण्डसमासु ये । मांहेलासु विलीयन्ते सृष्टिरेवापरस्य तु' ॥ ३२४ ॥
 वेधायमधकावस्य पुरः कर्मोर्मिकिङ्करी । कर्माप्यस्माद्' विभेतीव तीव्रप्रज्ञाव्रतस्पृशः ॥ ३२५ ॥
 रसे विरसमाधत् मत्काममपि भग्नावत् । तिरश्चकार मां यस्तु तेन दैवं हि जीयते ॥ ३२६ ॥
 ध्यायन्तीति निदर्शो सा मुनिद्रोहे गताग्रहा । निद्रा हि विश्वदुःस्वप्नौ विश्रामादुपकारिणी ॥ ३२७ ॥ 25
 प्रगे जागरिताचार्यं पर्यङ्कासनसन्स्थितम् । प्रणम्य प्राह नाहंयुर्हं त्वद्विक्रितौ कृतीन् ॥ ३२८ ॥
 वीतरागाः पुरा स्मेरस्मरयुक्तयारिजित्वरः । आसीन् त्वद्भुत्ततः सत्यमिदं ख्यातिं ययौ किल ॥ ३२९ ॥
 तदापृच्छे प्रसाद्याशु घृष्टे हस्तं प्रदेहि मे । तव शापेन शक्रोऽपि' भ्रश्यत्यन्यस्य का कथा ॥ ३३० ॥
 अथाह गुरुज्ञानवागेपा ते वयं पुनः । रोपतोषभरातीता' अह्नाः शापादिगिर्वर्षपि ॥ ३३१ ॥
 'इति श्रुत्वा ययौ भूपसमीपं वरवर्णिनी । उवाच तद्गुणव्रातक्षणविदुतवैकृता ॥ ३३२ ॥ 30
 नाथ ! पाथःपतिं बाहुदण्डाभ्यां स तरत्यलम् । भिनत्ति च महाशैलं शिरसा तरसा रसात् ॥ ३३३ ॥
 पदे'द्वं(?) वह्निमास्करन्देत् सुप्तं सिहञ्च बोधयेत् । सेतभिर्लुं तव गुरुं य एवं हि विकारयेत् ॥ ३३४ ॥

1 A N प्रभोर्दूचे । 2 A अन्या । 3 'प्राथये' इति C टि० । 4 N घुरमि वस्तु । 5 A मर्लौ । 6 N व्यधात् ।
 7 'सागपत्र' इति C टि० । 8 N नमः । 9 A निर्दमः । 10 A C 'तथा' । 11 N कुलानन्तरं । 12 A व्यचरय' ।
 13 A सर्व कालं । 14 A 'निधेः' । 15 A कामाधा । 16 N समाश्रये । 17 N च । 18 N कर्माप्यस्य । 19 A सत्यति' ;
 N नश्यति । 20 A B N 'भरातीता । * A आदर्श नोपलभ्यते श्लोक एषः । 21 N सयेच्छ ।

इत्याकर्ण्यचलापालः^१ प्राप्तरोमाश्चक्रक्षुकः । स्वगुरोर्गुरुसत्त्वेन प्राह नृत्नन्मनोनटः ॥ ३३५ ॥
न्युञ्जते यामि वाक्याय दृग्भ्यां याम्यवतारणे । बलिर्विधीये सौहार्दहृदयाय हृदयाय च ॥ ३३६ ॥
असौ मही धराधारा देशः पुरमिदं मम । भाग्यसौभाग्यशृद् यत्र बप्पभट्टिप्रमुखितिः ॥ ३३७ ॥
—त्रिभिर्विशेषकम् ।

- 5 स्वक्षेत्रभ्रंशिनः^२ कामं कामादिभिर्विमर्शतः^३ । परक्षेत्र^४गतास्तत्र लालसत्त्वं^५ हि तत्पुत्रः ॥ ३३८ ॥
पशवोऽपि गजास्तस्मादहासीत् सर्वथा^६ तु^७ तान् । योऽसौ गजवरेत्याख्या ततः ख्याताऽस्तु मद्गुरोः ॥ ३३९ ॥
ततो गजवरो ब्रह्मचारी च विरुद्वयम् । तस्याभूद् भूत-सद्भाव-भाविषितुः श्रुतागमात् ॥ ३४० ॥
तथा किं विद्महे तत्र त्वया पृष्टेति साऽवदत् । कटाक्षक्षेपवक्षोजतत्करस्पर्शनादिभिः ॥ ३४१ ॥
अजातबोधका चैकं तदा दोषकमब्रुवम् । तत्र प्रह्वानुमानेन कवित्वं हि प्रसर्पति ॥ ३४२ ॥

10

तथा हि—

गयवरकेरइ सत्थरइ पायपसारिउसुत्त ।

निचोरी गुजरात जिम्ब^८ नाह न केणइ भुत्त ॥ ३४३ ॥

एवं नृपादिभिः सलगुणकीर्तनतः स्तुतः । ब्रह्मप्रभावप्रागल्भ्याद् बप्पभट्टिः प्रभुर्जयी ॥ ३४४ ॥

§ १२. प्राकारवाह्यमन्येषू राजा राजाभ्वना चरन् । पश्चादोकसि गेहस्यैकांशके हालिकप्रियाम् ॥ ३४५ ॥

15

पञ्चांगुलवृहत्पत्रसंवृतस्तनविस्तराम् । वृणुन्नवृत्तिरन्ध्रेणापेक्षित्वा प्रियहस्तयोः ॥ ३४६ ॥

लवित्रं विस्मृतं पश्चात् प्रयान्तीं गृहमन्तरा । उरोजविम्बाकाराणि बहिःपत्राणि वीक्ष्य च ॥ ३४७ ॥

गाथाद्वं प्रोषिवान् कौतुहलकृष्टमनःक्रमः । दृष्टिमेरण्ड उहण्डस्कन्धे न्यस्य चलाचलाम् ॥ ३४८ ॥

—त्रिभिर्विशेषकम् ।

तच-बह्विवरनिगयदलो एरंडो साहइ व तरुणाण ।

20

तत्प्रातः स्वगुरोरेऽवहत्संसदि संस्थितः ॥ ३४९ ॥

उत्तरार्द्धमवादीच तस्यानुपदमेव सः ।

इत्थधरे हलियवहइ इहइमित्तत्थणी वसई ॥ ३५० ॥

इति श्रुत्वा^{१०} यथादृष्टपूर्कं प्रभुमस्तवीत् । सिद्धसारस्वतः कोऽपि कलो नो मद्गुरुं^{११} विना ॥ ३५१ ॥

सायमैक्षत सोऽन्येशुरेकां प्रोषितभर्तुकाम् । यान्तीं बासालये वक्रग्रीवां दीपकरां तदा ॥ ३५२ ॥

25

उत्तरार्द्धं विधायात्र गाथायाः सुहृदः पुरः । प्रातराह ततोऽसौ च प्राग्दलं प्राह सत्वरम् ॥ ३५३ ॥

तथा हि—

पियसंभरणपलुदंतंअंसुधाराणिवायभीयाए ।

दिज्जइ वंकरगीवाइ दीवओ पहियजायाए ॥ ३५४ ॥

इत्यनेकप्रबन्धाढ्यकाव्यगोष्ठीगरीयसा । कालः सुखेन याति स्म गुरु-राज्ञोः^{१२} कियानपि ॥ ३५५ ॥

30 § १३.

श्रीधर्मभूषणोऽन्येषुदूतं प्रेषितवानथ । श्रीमदामस्य^{१३} वामस्य दुष्कृतानां सुधीनिधिः^{१४} ॥ ३५६ ॥

ततः स भूपमानस्य सभायामुचितानसः । सम्यग् व्यजिह्वपत् सभ्यैर्विस्मितैर्वीक्षिताननः ॥ ३५७ ॥

1 N °प्राग्ग्रीवापलः । 2 N °भ्रंशिनः । 3 N कामादिभिर्वि० । 4 A विमर्शतः । 5 A °क्षेत्रे । 6 A सामसत्त्वे । 7 C सवैषा । 8 N दु । 9 A विदुः । 10 A दृष्ट्वा । 11 N नामगुरुं । 12 N गुरो राज्ञः । 13 A C सुधीनिधिः ।

मम 'नाथः प्रभो ! तावकीनच्छेकत्वमङ्गिभिः । सन्तुष्टः स्पष्टमाह स्य सविस्मयमनःक्रमः ॥ ३५८ ॥
 भवत्कोविदकोटीरत्नश्रीबप्पमट्टिना । सत्यानृतकवित्वस्य व्याख्यानाच्छलिता वयम् ॥ ३५९ ॥
 यदायातोऽपि गोहात्र आतिथ्याहोऽपि नाहिंतः । आमो^१ रामो धिया भूपोऽनुतापातिशयः स नः ॥ ३६० ॥
 हृल्लेखायाधि वैदग्ध्यं साहसं वाक्पथातिगम् । वयं चमत्कृतेर्हृष्टास्तद्गदाम किमप्यहो ॥ ३६१ ॥
 राज्ये नः सौगतो विद्वान् नाम्ना वर्द्धनकुञ्जरः । महावादी दृढप्रज्ञो^२ जितवादिज्ञनोन्नतः ॥ ३६२ ॥ 5
 देशसन्धौ समागत्य वादमुद्रां करिष्यति । सभ्यैः सह वयं तत्र समेष्यामः कुतूहलान् ॥ ३६३ ॥—युग्मम् ।
 यः कोऽपि भवतां वादकोविदः सोऽपि तत्र च^३ । आयातु सह विद्वद्भिर्धनायन इवोन्नतः ॥ ३६४ ॥
 तद्वाक्संप्राम एवास्तु यस्य वादी विजीयते । जित एवापरेणासौ किं हतैर्बहुशक्तिभिः ॥ ३६५ ॥
 भुजे^४ वाचि च शौर्यं ते वादिनो^५ ऽप्यपराजिताः । ययसौ सौगताचार्यो महावादी विजीयते ॥ ३६६ ॥
 तस्मिन् जिते जिता एवायासबाधं त्वया वयम् । घृतपिण्ड इव स्थानम् उदके हिमनिश्चयः ॥ ३६७ ॥ 10
 इति श्रुत्वाऽऽमभूपाल ऊचे संदेशहारकम् । श्रीधर्मो^६ऽनुचितं ब्रूयात् किं कदापि नराधिपः ॥ ३६८ ॥
 परं किञ्चिदुपालभ्यमस्ति नाहं सतां हि यत् । अस्मिन्नवसरे वाच्यं प्रस्तावो दुर्लभो ध्रुवम् ॥ ३६९ ॥
 विदुषः सुहृदस्तस्याकारणव्याजतो ध्रुवम् । आयाम मिलितो तत्र स्फुटं^७ चास्माभिरीच्यत ॥ ३७० ॥
 तत्र 'बी ज उ रा—दो रा' वाक्याभ्यां बंधुरीतितः^८ । द्वितीयो राटिब द्वौ च राजानाविति संस्कृतात्^९ ॥ ३७१ ॥
 दर्शिते चाटकीपत्रे व्याख्याते^{१०} बप्पमट्टिना । इदं 'तू अ रि प चं' ते अरिपत्राख्यसंस्कृते ॥ ३७२ ॥ 15
 त्रिराख्यातेऽपि न ज्ञातं भिया^{११} वा न स्फुटीकृतम् । न^{१२} विद्यस्तत् एतीयेऽपि वचसि प्रकटे नयत् ॥ ३७३ ॥
 एतत्प्रकाशितं यस्मादज्ञानात् पुनर्पुनःकम् । ज्ञापितस्त्वत्यमुस्ते च विशिष्टा^{१३} विदिताः किल ॥ ३७४ ॥
 तथापि चेज्जिगीपाऽस्ति मयि तु त्वदधीशिदुः । अद्वां ते पूरयिष्यामि भवत्वेतद् भवद्भवः ॥ ३७५ ॥
 परं विजयिनो राहः पराभूतक्षमाभुजा । सप्ताङ्गमपि राज्यं स्वमपेणीयमदर्पितं^{१४} ॥ ३७६ ॥
 ईदृशं भवतः स्वामी^{१५} यदूरीकुरुते तदा । एवमस्त्वन्यथा^{१६} किं नः प्रयासेन फलं विना ॥ ३७७ ॥ 20
 इत्याकर्ण्योवदद् दूत आमेत्याख्या त्वया मित्रा । सत्या कृता विशानाथ ! मतेरपरिपाकतः ॥ ३७८ ॥
 जडोऽपि को न वेत्तीति कथिते किं पुनःपुनः । अपरोऽपि गृहायातं नृपं शत्रुमपि ध्रुवम् ॥ ३७९ ॥
 योजयेदातिथेये न भवान्स्तु प्रकटीकृतः । सत्कारायापि नाम स्वं सत्पापयति चेद्विया ॥ ३८० ॥
 पलायमानो बाह्यानां हस्तारूढो^{१७} विनश्यति । तदस्माकं प्रभोर्नामवैतथ्यं जायते स्फुटम् ॥ ३८१ ॥
 —त्रिभिविंशोपकम् । 25
 निग्रहे^{१८}ऽपि स एवास्यादोषो राजस्ततो नृप ! । विमृश्यकारिता तत्र सैवात्यैकाऽपराधयति ॥ ३८२ ॥
 क्षमाङ्गीबस्य तस्य त्वं जितेऽस्मद्वादिना ततः । पुमानप्यपमानस्य पात्रं सर्वस्थानातः ॥ ३८३ ॥
 ब्राह्मीकृतप्रसादस्य नास्त्येवास्य पराजयः । वादिनो विमृशातस्त्वमविमर्शो हि नाशकृत् ॥ ३८४ ॥
 श्रुत्वेति बप्पमट्टयास्ये सहास्ये नृपवीक्षिते । मुनीशेन सदानन्दिनर्भरं जगदे बचः ॥ ३८५ ॥
 को हि धर्मस्य नोत्कण्ठी पूर्वं परिचितस्य च^{१९} । यदि रागिग्रहो न स्यादस्य भ्रेयोबहिष्कृतः ॥ ३८६ ॥ 30
 अनित्यैकग्रहे रक्ते भिक्षौ कृतजयाग्रहः । क्षूणं^{२०} तदेव चेद्रागे जयो मोक्षस्ततः कुतः ॥ ३८७ ॥

1 A N नाथ । 2 C आभोरामो । 3 N जिनवादि । 4 N वा । 5 'उजो वाचिवशोऽयंते' इति अष्टपादः N पुलके ।
 6 N ड्य । 7 N बा । 8 A °तिरितः । 9 N °तान् । 10 N व्याख्यातं । 11 N तथा । 12 N नविप्रसु । 13 C स्वापित ।
 14 A विप्रिष्टो । 15 N °दर्पिता । 16 N यदोरी । 17 A पवनस्त्व । N पवनास्त्वया । 18 C N हस्तारूढो ।
 19 N दृढमसत् । 20 N निग्रहे । 21 N पुमानपाप । 22 N वा । 23 A N क्षणं ।

वैराग्य एव मुक्तिः स्यात् सर्वदर्शनसंमतम् । कार्या नात्राधृतिर्भिर्भुजैर्धो मे तत्कृतोन्नतिः ॥ ३८८ ॥

धर्मराजस्य सन्यक् कुविचारादिदमाहृतम् । मदाशितो यतो वादस्तस्यैवोपकरिष्यति ॥ ३८९ ॥

कुत्राप्यवसरे तस्मादस्तु वाक्पूरतो^१ रणः । संमान्य प्रेषय प्रेषपुमांसं^२ धर्मभूपते ॥ ३९० ॥

आमराजेन कृतवैतन् प्रहितः समयं^३ मुबम् । व्यवस्थाप्य जगामासौ प्रोचे तत्स्वामिनः पुरः ॥ ३९१ ॥

5 § १४. वाग्विमहाय वादीन्द्रं राजा^४ वर्द्धनकुञ्जरम् । धर्मः^५ संवाहयामास गीष्पतिं वासवो यथा ॥ ३९२ ॥

चतुर्दिगन्तविश्रान्तकीर्तयः सुहृदस्ततः । आहूयाभ्यर्च्य सभ्यत्वे वादेऽस्मिन् विहिता मुदा ॥ ३९३ ॥

परमारमहावंशसम्भूतः क्षत्रियाग्रणीः । तस्य वाक्पतिराजोऽस्ति विद्वान् निरुपमग्रभः ॥ ३९४ ॥

पूर्वं परिचितश्चासौ बप्पभट्टिप्रभोस्ततः । तस्य वागमर्मविज्ञानहेतौ संवाहितो मुदा ॥ ३९५ ॥

व्यवस्थितदिने प्राप प्रदेशं देशसन्धिगम् । सभाधीशमहासभ्यैः समं वर्द्धनकुञ्जरः ॥ ३९६ ॥

10 कन्यकुञ्जादपि श्रीमानामः कामं^६ सुधीनिधिः । श्रीबप्पभट्टिना विद्वद्वन्दसन्निधिना समम्^७ ॥ ३९७ ॥

भुवं तामेव संप्रापातपत्राच्छादितान्धरः । आवासान् स्वःपुराभासान्^८ दत्वावस्थितवानथ ॥ ३९८ ॥—युग्मम् ।

आजन्म सर्वदा दृष्टश्चाशक्तिश्छादरः । अदृष्टपूर्ववाग्युद्धप्रक्षायै सकुतूहलः ॥ ३९९ ॥

अहंपूर्विकया सिद्ध-विद्याधरसुरव्रजः । समेतश्चाप्सरोवर्गैः स्वर्गवद्गगनाङ्गणे ॥ ४०० ॥

कौतुकाकृष्टचेतोमी राजसभ्यैर्बहुश्रुतैः । ईयतुः सङ्गतौ तत्र तौ वादि-प्रतिवादिनौ ॥ ४०१ ॥

15 उपविष्टेषु सभ्येषु श्रुत्यधीनमनस्सु च । स्तिमिताव^९ सभा साऽभूदालेख्यलिखिता किल ॥ ४०२ ॥

निजं निजं नराधीशमाशिपाभिर्ननन्दतुः । स्वस्वामाविरोधेन सभ्यानुमतपूर्वकम् ॥ ४०३ ॥

ततः श्रीसौताचार्यैः पूर्वं वर्द्धनकुञ्जरः । आशीर्वादमुदाजहे व्यथकं द्वेपिर्पदाम्^{१०} ॥ ४०४ ॥

तथा हि—

शर्मणे सौगतो धर्मः पश्य वाचंयमेन यः ।

20 आहतः साधयन् विधं क्षणक्षणविनक्षरम् ॥ ४०५ ॥

अथ श्वेतांबराचार्यो बप्पभट्टिः सुधीपतिः । अभ्यधत्ताशिपं स्वीयां भूपालाय यथा तथा ॥ ४०६ ॥

अर्हन् शर्मोन्नतिं देयाभित्यानन्दपदस्थितः^{११} ।

यद्राचा विजिता मिथ्यावादा एकान्तमानिनः ॥ ४०७ ॥

उभयोरशिपिः श्लोकौ निरूचुः पार्षदास्तदा । असौ धर्मो गतः सम्यग् यमिता गीश्र वादिभिः ॥ ४०८ ॥

25 क्षणभङ्गि जगद्भक्तं भङ्गस्यवानया गिरा । सौगतस्यानुमीयेत वाग्देवी सत्यवादिनी ॥ ४०९ ॥

नित्यानन्दपदश्रीदो देव एकान्तविग्रही । मिथ्यावादविजेत्री गीः श्वेतभिरोक्तो जयः ॥ ४१० ॥

इति निश्चित्य ते तस्थुषीवन्मौने सभासदः^{१२} । तावन् कस्तूरिकां हस्ते कृत्वा बौद्धोऽनवीदितम् ॥ ४११ ॥

‘कसु तूरी उपगरइ’ प्रोक्ते प्राकृतं^{१३} ऊचिवान् । आचार्य उपकर्त्रायं रजकस्मेति^{१४} विद्यताम् ॥ ४१२ ॥

इति तत्प्रभसङ्केतादुत्तरेणाधीकृते । तावद् रक्तान्धरः सर्वानुमतः पक्षमन्वीन् ॥ ४१३ ॥

30 सर्वानुवादेनानुद्यतस्तत्पक्षदूषकान् । उदाजहार व्याहारान् प्रामाणिकपतिर्मुनिः ॥ ४१४ ॥

उत्तरादुत्तरं चैवमुक्ति-प्रत्युक्तिरीतितः । पद व्यतीयुस्तदा मासास्तयोर्विवदमानयोः ॥ ४१५ ॥

श्रीमानामन्त्रपोऽन्येषुरूपे सुखं कदा प्रभो ! । व्यापातो^{१५} राजकार्याणां वादः संपूरयिष्यते ॥ ४१६ ॥

1 A वाक्पूरतो । 2 A B प्रेषपुमांसं । 3 N समयो । 4 N वादीन्द्रराजवर्द्धन । 5 N धर्म । 6 N समाधीश । 7 N काम । 8 C वषट् । 9 N स्वःपुराण्डे । 10 A ता तत्र । 11 B C पक्षे । 12 A स्थितं । 13 A सद् सद् । 14 A नास्ति ‘प्राकृत’ । 15 A रजस्वेति । 16 B व्यापातो ।

तत आह तदाचार्यो वाग्विनोदसुखाय वः । इत्यत्कालं हि नञ्चेतस्यासीदिति कृतिप्रभो ! ॥ ४१७ ॥
 बाधाविधायी^१ यथेष^२ भवतस्तद् विलोक्य । प्रभाते निग्रहीष्यामि विद्वन्मन्यं हि भिक्षुकम् ॥ ४१८ ॥
 प्राग्दत्तं गुरुभिर्मन्त्रं परावर्त्तयतः^३ सतः । मध्यरात्रे^४ गिरां देवी स्वर्गज्ञावेणिमध्यतः ॥ ४१९ ॥
 स्नान्ती तादृशरूपा च प्रादुरासीद् रहस्तदा । अहो मन्त्रस्य माहात्म्यं यदेव्यपि विचेतना ॥ ४२० ॥—युग्मम् ।
 अनावृतशरीरां च सकृदीपद् ददर्श ताम् । सूरिः सूर्यादिवास्यं च परावर्त्तयति स्म सः ॥ ४२१ ॥ 5
 स्वं रूपं विस्मरन्ती च प्राह वत्स ! कथं मुखम् । विवर्त्तसे भवन्मन्त्रजापात् तुष्टाहमागता ॥ ४२२ ॥
 वरं वृण्वति तत्रोक्तो बप्पभट्टिरुवाच च । मातर् ! विसदृशं रूपं कथं वीक्षे तवेदंशम् ॥ ४२३ ॥
 स्वां तनुं पश्य निर्वन्त्रामित्युक्ते स्वं ददर्श सा । अहो निबिडमेतस्य ब्रह्मव्रतमिति स्फुटम् ॥ ४२४ ॥
 वीक्ष्य मामीदृशीं यन्न चेतोऽस्य विकृतिं ययौ । ध्यायन्तीति दृढं तोषात् तत्पुरः समुपस्थिता ॥—युग्मम् ।
 वरेऽपि निस्पृहे त्वत्र दृढं चित्रादुवाच च । गत्यागलोर्ममं स्वेच्छा त्वदीया निवृत्तो भव ॥ ४२६ ॥ 10
 ततः सूरिगिरां देवी तुष्टुवे सुपुवागभरैः । वृत्तैरधरितेत्याद्यैश्चतुर्दशभिरद्भुतैः ॥ ४२७ ॥
 इमां स्तुतिं सुवर्णाढ्यां कर्णकुण्डलरूपिणीम् । मानयन्त्यतिसन्तोषाद् भारती^५ वाचमूचुयी^६ ॥ ४२८ ॥
 वत्स ! किं पृच्छसीत्युक्ते सूरिरूचे विवाद्यसीं । सत्यं प्रज्ञाबलाजल्पेद्, विज्ञानमय किञ्चन ? ॥ ४२९ ॥
 देवी प्राहामुना सप्तभवा^७ नाराधिताऽस्म्यहम् । प्रदत्ता गुटिकाश्च्यवचनाऽस्य मया ततः ॥ ४३० ॥
 तत्प्रभावाद् वचो नास्य हीयते यतिनायक ! । सोपालम्भमिवाहासौ सूरिः श्रीश्रुतदेवताम् ॥ ४३१ ॥ 15
 पुष्पांस्ति प्रयत्नीकं किं ज्ञासनस्य जितेशितुः । सम्यग्दृष्टिः पुरात्रायात् शुश्रुवे भवती ननु ॥ ४३२ ॥
 सख्यती पुनः प्राह नाहं जैनविरोधिनी । उपायं तेऽपि विधायि यथासी जीवते बुधः ॥ ४३३ ॥
 सर्वेऽपि मुखशौचं ते विधायाः^८ पार्षदादयः । ततोऽस्य कार्यमाणस्य गण्ड्वं मुञ्चतो मुख्यात् ॥ ४३४ ॥
 भ्रष्टा चेद् गुटिकाऽवश्यं युष्माभिर्जितमेव तत् । चतुर्दशं पुनर्वृत्तं न प्रकाश्यं कदापि हि ॥ ४३५ ॥
 यतस्तत्र ध्रुते साक्षाद् भवितव्यं मया ध्रुवम् । कियतां हि प्रसीदामि निष्पुण्यानां सुनीश्वर ! ॥ ४३६ ॥ 20
 इत्युक्त्वाऽन्तर्दधे देवी सुरिच्छन्नं जगौ पुरः । विहवाक्पतिराजस्य यदाष्टिर् गिरा तदा ॥ ४३७ ॥
 इत्यङ्गीकृत्य तेनाथ करकं नीरपूरितम् । समानाप्य सभा सर्वा वक्त्रशुद्धिं व्यपाप्यत^९ ॥ ४३८ ॥
 तत्कुर्वतोऽथ तस्यापि गुटिका पतिता मुख्यात् । भिक्षोरास्यजलैर्नुज्जा श्रीरिवापुण्यकर्मणः ॥ ४३९ ॥
 अविश्रान्तमिथोवादाध्वन्यऽध्वन्यतया ततः । श्रान्ता विश्राममिच्छन्ती मूकस्येवास्य गीः स्थिता ॥ ४४० ॥
 सदस्याश्च वचः प्रोचुर्गुटिकैव वचःक्षमा । अनेडमूक एवायं भिक्षुरन्वर्थनामभूः ॥ ४४१ ॥ 25
 जित्ये श्रीवप्पभट्टिस्तं वादिकुञ्जरके सरी । बिरुदं जुजुपे राज्ञा जज्ञे जयजयारवः ॥ ४४२ ॥
 धर्मराज्यं गृहीतुं च स्वबलात् सार्द्धैर्बैभवम् । तदाम उपचक्राम स्वं पणं कस्यजेजयी ॥ ४४३ ॥
 उवाचाथ गुरुस्तस्य यदुक्तं च पुरः पुरा । यद्रान्येन पणं चक्रे धर्ममनूपोऽधिकृत्य नः ॥ ४४४ ॥
 तत्तस्यैवोपकाराय^{१०} भविष्यति कदाचन । तदस्य वचसः कालो नृपनाथ ! समाययी ॥ ४४५ ॥
 इयं प्रमाणशास्त्राणां मुद्रा यल्लिखिते ततः । सम्बन्धे निग्रहो नैव यत्पराजय एव सः ॥ ४४६ ॥ 30
 अस्य राज्यं तदस्यैव सन्तिष्ठतु यथास्थितम् । अनिलभवहेतोः कः शास्त्रमुद्रां विलुम्पति ॥ ४४७ ॥
 गुरुभक्त्याभिरामोऽयमामोऽनिच्छुर्बलादपि । धर्मे^{११} धर्मस्थितो राज्यमनुमेने प्रसादतः ॥ ४४८ ॥
 तत आम्निष्य बौद्धं तं सूरिवर्द्धनकुञ्जरम् । तदासन्ने गोपगिरी श्रीवीरभवनेऽनयत् ॥ ४४९ ॥

1 N व्यापि । 2 N वषेया । 3 N पतयतस्ततः । 4 A मध्ये रात्रेः । 5 A वृत्तैरधिष्ठिते । 6 A भरती । 7 A मूचुयी । 8 N सप्तभवा । 9 N माहं । 10 N विषाध धीया । 11 N न्यवीयत । 12 N वाधिकाएव ।

श्रीमहावीरविम्बं स विलोक्य हृदि हर्षितः । 'शान्तो वे प' इति स्तोत्रं चक्रे प्रसूदितस्तदा ॥ ४५० ॥

एवं स्तुत्वा जिनं स्वात्मनिन्दके सौगतप्रभौ । सूरिजैतरहस्यानि तस्य प्रादर्शयन् पुरः ॥ ४५१ ॥

मिथ्यात्वगारलं हृत्वा पीयूषामलगीर्भरेः । परीक्षापूर्वमस्थापि तच्चित्ते धर्म आर्हतः ॥ ४५२ ॥

निद्राविद्राणचैतन्ये^१ निशायामन्यदा गुरो । प्रतिग्रहरमाह स्म ताथागतयतीश्वरः ॥ ४५३ ॥

5 चतुरक्षरनिष्पन्नं समस्यानां चतुष्टयम् । स चोत्सप्रायितेनेवापूरयन् सुरिपुङ्गवः ॥ ४५४ ॥

मन्दाकान्तापदैर्मन्दाकान्तिक्षुण्णान्यतीर्थिकः । अपूरमपरैः सर्वप्रयत्नेनापि वाग्मिभिः ॥ ४५५ ॥—युग्मम् ।

'एको गोत्रे' [१] 'सर्वस्य द्वे' [२] 'स्त्रीपुंवच्च' [३] 'वृद्धो यूना' [४] समस्याः—

'एको गोत्रे' स भवति पुमान् यः कुटुम्बं विभर्ति

'सर्वस्य द्वे' सुगति-कुगती पूर्वजन्मानुबद्धे ।

10 'स्त्री पुंवच्च' प्रभवति यदा तद्धि^२ गेहं विनष्टम्

'वृद्धो यूना' सह परिचयात्पज्यते^३ कामिनीभिः ॥ ४५६ ॥

सम्यक्त्वं माहितः सोऽथ द्वादशव्रतसोभितम् । आश्लेषपूर्वमापृच्छय स्वं स्थानं प्रययौ ततः ॥ ४५७ ॥

पूर्ववैरपरीहयान् संगतौ सोदराविब । अन्योऽन्यप्राप्तैस्तुष्टौ पुरं स्वं गतौ नृपौ ॥ ४५८ ॥

§ १५. अन्यदा रहसि प्राह धर्मभूषं स सौगतः । विजिग्ये वप्पभट्टिर्मानं तन् क्षणं मनस्यपि ॥ ४५९ ॥

15 यतो वादेवता तस्य यथोदितविधायिनी । स्वयं वदति तद्देहे स्वप्ने जाग्रति 'चास्थिता ॥ ४६० ॥

परं वाक्पतिराजेन त्वद्राज्यपरिभोगिणा । अस्मात्पकृतं भूरि सुखशौचविधापनान् ॥ ४६१ ॥

इति श्रुत्वापि बौद्धे स छलवादान् 'छयादरः । स्नेहं वाक्पतिराजे' च गुणगृहे^४ मुमोच न ॥ ४६२ ॥

यशोवर्मनृगे धर्ममन्यदा चाभ्यपेणयन् । तस्माद् द्विगुणतन्त्रलं^५ भूषं युद्धेऽवधीद् वली ॥ ४६३ ॥

तदा वाक्पतिराजश्च बंदे तेन निवेशितः । काव्यं गौडवधं कृत्वा तस्माच्च स्वममोचयन् ॥ ४६४ ॥

20 कन्यकुञ्जे समागत्य संगतो वप्पभट्टिता । स राजसंसदं नीतस्तुष्टुवे चेति भूपतिम् ॥ ४६५ ॥

तथा हि—

कूर्मः पादोऽत्र^६ यष्टिर्भुजगतनुलता भाजनं भूतधात्री

तैलोत्पूरः समुद्रः कनकगिरिरयं वृत्तवत्तिप्ररोहः ।

अर्चिश्चण्डांशुरोचिर्गगनमलिनिमा कज्जलं दह्यमाना

25 शशुश्रेणी पतंगो ज्वलतु नरपते ! त्वत्प्रतापप्रदीपः ॥ ४६६ ॥

चटवदिति चर्मणि च्छमिति^७ चोच्छलिच्छोणिते^८

धगद्धगिति मेदसि स्फुटरवोऽस्थिषु^९ द्वाकृतिः ।

पुनातु भवतो हरेरमरवैरिनाथोरसि

कणत्करजपञ्चरक्तकचकापजन्मानलः ॥ ४६७ ॥

30 श्चुरसि गुणैः कीर्त्या रामो नलो भरतो भवान्

महति^{१०} समरे शशुन्नस्त्वं सदैव युधिष्ठिरः ।

1 A 'वैतस्यैः । 2 A तस्य । 3 A मुच्यते । 4 N वा । 5 A 'पादाभ्युपादरः । 6 N 'राजेन । 7 N गुणप्राप्ते । 8 N तस्माद्विगुणितं दत्तं । 9 N पाशे च । 10 A च्छमच्छमिति । 11 N चोच्छलिच्छोणिते । 12 N स्फुटरवोऽस्थिषु । 13 A महति ।

इति सुचरितैः ख्यातिं विप्रचिरन्तनभूभृतां

कथमसि न मान्धाता 'देवखिलोकविजय्यपि ॥ ४६८ ॥

सन्मानातिशयो राह्वा विदधे तस्य भूभृतः^१ । गङ्गां गेहागतां को हि पूजयेदलसोऽपि न ॥ ४६९ ॥

मन्यते कृतकृत्यं स्वं स्वर्गनाथोऽपि वाक्पतिम् । प्राप्य वाक्पतिराजं तु नाधिकोऽय किमस्म्यतः ॥ ४७० ॥

ल्यागाद् धर्मस्य मार्कार्पमनस्यनुशयं सखे ! । यद्रेहागतमत्पूजानाधानात् सोऽत्रमस्थितिः ॥ ४७१ ॥ 5

तवाधीनमिदं राज्यं विचिन्तं^२ सुखमास्व तत् । श्रीबप्पभट्टेर्मम च तृतीयस्त्वं महामते ! ॥ ४७२ ॥

इत्यामराजव्याहाराभृतसारपरिमुतः । गङ्गादेक इव स्नातः प्रीतिपावित्र्यमाप सः ॥ ४७३ ॥

सहैवोत्थाय तत्रासौ नृपमित्रेण सूरिणा । उपाश्रयमनुप्राप्यातिष्ठत् परमया मुदा ॥ ४७४ ॥

'गौडबधो'^३ 'महमहविजय'श्चेति तेन च । कृता वाक्पतिराजेन द्विशाली कवितानिधिः^४ ॥ ४७५ ॥

बौद्धकारिततट्टेपापोपके धर्मभूषतो । सर्वत्र गुणिनः पूज्या गुरुरित्याह तत्पुरः ॥ ४७६ ॥ 10

वृत्तो कृतं हैमटंकलक्षं तद्विगुणीकृतम् । नृपेणासौ महासौख्यात् कालं गमयति स्म सः ॥ ४७७ ॥—युग्मम् ।

§ १६. सभायामन्यदा राजा सुखासीनं गुरुं प्रति । प्राह न त्वत्समो विद्वान् स्वर्गेऽपि किमु भूतले ॥ ४७८ ॥

गुरुराह पुराऽभूवन् पूर्वं ते जैनज्ञासने । श्रुतज्ञानमहाम्भोर्धेयत्प्रज्ञा पारदधरी ॥ ४७९ ॥

ज्ञतं सहस्रं लक्षं वा पदानामेकतः पदान् । 'अधिगच्छन्ति विद्वांसोऽभूवन् केऽप्य'धिका अपि ॥ ४८० ॥

ऐन्दुयुगीनकालेऽपि सन्ति प्रज्ञाबलाद्भुताः । येपामहं न चाप्रोमि पादरेणुतुलामपि ॥ ४८१ ॥ 15

अस्मादीयगुरोः शिष्यो खेटकाधारमण्डले । विद्येते नल्लसूरिः श्रीगोविन्दसूरिरित्यपि ॥ ४८२ ॥

यत्पुरो बठरत्वेन तत्र स्थितिमनिच्छतः । शृङ्गाराय भवत्सख्यं विदेशावस्थितेर्मम ॥ ४८३ ॥

इति वाचा चमत्कारं धारयन्नम्रीनृपः । भवद्वचः^५ प्रतीतोऽपि प्रेक्षिष्ये कौतुकं हि तत् ॥ ४८४ ॥

ततो वेपपरावर्त्तप्रप्तो गूर्जरमण्डले । पुरे हस्तिजये जैनमन्दिरस्य समीपतः ॥ ४८५ ॥

उपाश्रयस्थितं भव्यकदम्बकनिपेक्षितम् । राजानमिव सच्छत्रं चामरप्रक्रियान्वितम् ॥ ४८६ ॥ 20

सिंहासनस्थितं श्रीमन्नल्लसूरिं समैक्षत । उत्तानहस्तविस्तारसंज्ञयाह किमप्यथ ॥ ४८७ ॥

एतद्विलोक्याचार्योऽपि मध्यमातर्जनीद्वयम् । पुरस्तस्य वितस्तार शृङ्गाकारेण तत्र च ॥ ४८८ ॥

इत्युत्थाय गते तत्र जनैः पृष्ठमिदं किमु । ततः प्रापञ्चयत् सूरिः कोऽपि विद्वानसौ पुमान् ॥ ४८९ ॥

पृच्छति स्म यतीनां किं राज्यलीला ततो^६ मया । इत्युत्तरं ददौ शृङ्गे भवतो भूपतेः किमु ॥ ४९० ॥

निविष्टमन्यदा चैले शास्त्रं वा तस्या य नाभिधम् । व्याख्यातं प्रेक्ष्य तं भूपो नमस्कृत्य जिनं ययौ ॥ ४९१ ॥ 25

ननाम न गुरुं कामशास्त्रं व्याख्यानतः स च । विद्वानेप न चारित्र्यो गुरुरित्यं विकल्पितः^७ ॥ ४९२ ॥

परिज्ञातेऽथ तत्तत्त्वे खेदं दूधे स कोविदः । धिग्वैदग्ध्यं हि नो निर्यदपकीर्तिकलङ्कितम् ॥ ४९३ ॥

श्रीगोविन्दः शशासैनं खिद्यसे किं वचः शृणु । आमभूपतिरेवायं गुणो नापर ईदृशः ॥ ४९४ ॥

ततः किंचिद्धर्मशास्त्रं विधायातिरसोऽब्रवीत् । पार्थान्नस्य कस्यापि बप्पभट्टिप्रभोः पुरः ॥ ४९५ ॥

प्रेषयैतद् यथातथ्यं चाभिनायति तत्पुरः । तत्रापररसावेशं सोऽनुभूय^८ प्रभोक्षते (?) ॥ ४९६ ॥ 30

तथेति प्रतिपद्याथ कृत्वा तच्च नटोत्तमान् । प्रेषयच्छिक्षितान् सम्यक्^९ प्रायादामपुरं^{१०} च सः ॥ ४९७ ॥

अमिलद् बप्पभट्टेश्च तेन राक्षोऽथ दर्शितः । आदित्यैकृतो वृत्तमभिनित्ये स नूतनम् ॥ ४९८ ॥

1 A देवत्रि° । 2 A भूभृता । 3 B N विविध । 4 N गौडबधो मद्रमहीविजय° । 5 A कवितानिधिः । 6 N भवग-
च्छतिः । 7 N केयाधि° । 8 B भवद्वचं प्रतीतेऽपि । 9 N यतो । 10 A B विकल्पितः । 11 A प्रभोः पुरः; B प्रभोक्षते ;
12 B आपदाम° ।

विहितं सन्धिघवनेन रसाय नन्नसूरिणा । तत्कथां प्रथयन् नृत्यग्राह प्राकृतरूपकम् ॥ ४९९ ॥—युग्मम् ।

कञ्चणहृ सुविद्यहृ गिरि वेद्यहृ वेहावहृ ।

श्रीबप्पभट्टिराहेदमर्द्धोर्ध्वं रूपकद्वयम् । नर्मधर्मेण^१ तच्चापि नटो व्यावृत्त्य तत्पुरे ॥ ५०० ॥

आगत्य तथ्यमाचख्यौ नन्नाचार्यकवेः पुरः । नैतद्गम्यमिदं कार्यमिति संचिन्त्य हर्षतः ॥ ५०१ ॥

5 ततो रूपं परावृत्त्य स सिद्धगुटिकादिभिः । प्रतस्थे कन्यकुञ्जे च सह गोविन्दसूरिणा ॥ ५०२ ॥

प्राप्तोऽथ मिलितो बप्पभट्टेः पट्टेश्वरस्य च । राजपर्यदि नृत्यंश्च रसं वीरं वितेनिवान् ॥ ५०३ ॥

तद्व्यानैकमना भूषश्चकर्ष क्षुरिकां निजाम् । 'मारि मारी'ति शब्देन नदन् सिंह इव कृथा ॥ ५०४ ॥

अङ्गरक्षैस्ततो नाट्यमिदमित्थं निवारितः । चैतन्ये सङ्गते पञ्चान् प्रतिबुद्धो गुरुक्तिभिः ॥ ५०५ ॥

आह गोविन्दसूरिस्तद्गुणं युक्तं कथं कृतम् । केनापि न परं शास्त्ररसः सर्वोऽनुभूयते ॥ ५०६ ॥

10 ततो बान्ध्यायने व्याख्यायमाने नन्नसूरिणा । सविकल्पो मनीषी त्वमन्यः को न विकल्पयेत् ॥ ५०७ ॥

लज्जितेन^२ ततो राज्ञा क्षमितौ कोविदाधिपौ । सत्यं तद्वचनं बाढं यद्वचं सुहृदा सम ॥ ५०८ ॥

संयमेन 'सुशीलेन वृत्त्या विद्वत्तया तथा । तद्गुरुभ्रातरो पूज्यौ भ्रान्तिर्मै क्षम्यतामिति ॥ ५०९ ॥

इत्याकर्ण्य ततः प्रोचे श्रीमद्गोविन्दसूरिणा । तपो न नः कलंकयेत् त्वयि वृत्तानि पश्यति ॥ ५१० ॥

यतः—

15 भवन्तु ते दोषविदः शिवाय विशेषतस्तद्वचनैकनिष्ठाः^३ ।

येषां प्रवादादपवादभीता गुणार्जनोत्साहपरा नराः स्युः ॥ ५११ ॥

तथा—

जे चारित्तिहिं निम्मला ते पंचायण सीह ।

विसयकसाईहिं गंजिया ताहं फुसिज्जइ लीह ॥

20 ताहं फुसिज्जइ लीह, इत्थ ते तुल्ल सीआलह ।

ते पुण विसयपिसायछलिय गय करिणिहिं बालह ॥

ते पंचायण सीह सत्ति उज्जल नियकित्तिहिं ।

ते नियकुलनहयलमयंक निम्मलचारित्तिहिं ॥ ५१२ ॥

श्रुत्वेति नृपतिलोपादुवाच^४ मुहदं गुरुम् । धन्योऽहमेव यस्याभूद् गुरोः कुलमसूदशम् ॥ ५१३ ॥

25 राज्ञाऽवस्थापितौ तत्र दिनान्यथ कियन्त्यपि । आगृच्छ्य बप्पभट्टिं तावागतौ स्वमुवं ततः ॥ ५१४ ॥

धर्मव्याख्या सदाख्यानाख्यानप्रभोत्तरादिभिः । कियानपि ययौ कालः समुदोः मुहदोस्तयोः ५१५ ॥

११७. आययावन्त्यदा वृन्दं गायनान्तावसायिनाम् । श्रवःस्वादिमहानादरसनिर्जिततुंवुरुः ॥ ५१६ ॥

तत्रैका किन्नरी साक्षान्मातङ्गी गीतभङ्गिभिः । राजानं रञ्जयामास रूपादपि रसादिभिः ॥ ५१७ ॥

प्रवाह्य प्रतिपक्षस्य राज्ञो रागद्विषन् जयी । चित्तवृत्तिमहापूर्यामवस्कन्दं ददौ तदा ॥ ५१८ ॥

80 वास्तव्यानीन्द्रियाण्यस्य बहिर्भीत्येव निययुः । तैरिव प्रेरितो राजा बासं बहिरचीकरन् ॥ ५१९ ॥

1 N नर्मधर्मेण । 2 N एवमा भूय चकर्ष । 3 N चैतन्ये संगतः । 4 N लज्जितेन । 5 N तु सीलेन । 6 N एतत्सौहृद्विषेकलिष्टः । 7 N प्रभावाद् । 8 N नृपतिलोपादुवाच । 9 N राज्ञाय स्था ।

उवाच च—

वक्रं पूर्णशशी सुधाऽधरलता दन्ता मणिश्रेणयः

कान्तिः श्रीर्गमनं गजः परिमलस्ते पारिजातद्रुमाः ।

वाणी कामदुघा कटाक्षलहरी तत्कालकूटं विषं

तर्त्तिकं चन्द्रमुखि ! त्वदर्धममरैरामन्थि दुग्धोदधिः ॥ ५२० ॥

5

अन्तश्चरेभ्यो विज्ञातवृत्तान्तः सूरिरप्यथ । दध्यौ स सादिनो दोषो यदधो विषथं ब्रजेत् ॥ ५२१ ॥

आमभूपे विमार्गस्थे विश्वप्रकृतिषु शुबम् । अपकीर्तिः कलङ्कोऽयं ममैवासञ्जति स्फुटः ॥ ५२२ ॥

तदुपायाद् विनेयोऽसाविति ध्यात्वा बहिर्गृहे । ययौ विलोकनव्याजान् कामार्त्तोरौषधं स्मरन् ॥ ५२३ ॥

नव्येषु पट्टशालायाः पट्टेषु खटिनीदलैः । काव्यानि व्यलिखद् बोधबन्धुराणि ततो गुरुः ॥ ५२४ ॥—युग्मम् ।

तथाहि—

10

शैल्यं नाम गुणस्तवैव तदनु स्वाभाविकी स्वच्छता

किं ब्रूमः शुचितां व्रजन्ति' शुचयः सङ्गेन यस्यापरे ।

किं चातः परमस्ति ते स्तुतिपदं त्वं जीवितं देहिनां

त्वं चेन्नीचपथेन' गच्छसि पयः कस्त्वां निषेद्धुं क्षमः ॥ ५२५ ॥

सद्वृत्तं सद्गुण महार्घ्यं महार्हं कान्त कान्ताघनस्तनतदोचितचारुमूर्तिः । 15

आः पामरीकठिनकण्ठविलग्नभग्न हा हार ! हारितमहो भवता गुणित्वम् ॥ ५२६ ॥

उप्पहजायाएँ असोहरीइ फलकुसुमपत्तरहियाए ।

बोरीहँ वहाँ दिंतो भो भो पामर न लज्जिहिंसि ॥ ५२७ ॥

मायंगासत्तमणस्स मेइणि तह य भुंजमाणस्स ।

अग्भिडइ तुज्झ ना या व लो य को नट्ठधम्मस्स ॥ ५२८ ॥

20

लज्जिइ जेणि जणे मइलिइइ नियकुलक्कमो जेण ।

कंठट्टिण्हि जीवे मा सुंदर तं कुणिज्जामु ॥ ५२९ ॥

जीयं जलबिंदुसमं संपत्तीओं तरंगलोलाओ ।

सिविणयसमं च पिम्मं जं जाणह तं करिज्जामु ॥ ५३० ॥

लिखित्वा स्वाश्रयं प्राप बप्पमट्टिसुमुदा । द्वितीयेऽहनि भूपोऽपि तत्समं प्रेषितुं ययौ ॥ ५३१ ॥ 25

अवाचयच्च काव्यानि' हृद्देलीनि यथा यथा । तथा तथा भ्रमोऽनेशद् दुग्धाद्धतूरमोहवत् ॥ ५३२ ॥

अथान्वतप्यत श्रीमानामः श्याममुखाम्बुजः । व्यसृशच्च' विना मित्रं कोऽन्य एवं हि बोधयेत् ॥ ५३३ ॥

इदानीमहमप्रेक्ष्यं स्वमास्यं दर्शये कथम् । तस्य व्यथाकर्दं विश्वप्राणितां दोषकारणम् ॥ ५३४ ॥

सांप्रतं मे बृहद्भानुरेव शुद्धिं विधास्यति । कलङ्कपङ्क्तिं त्याज्यमेवास्माकं हि जीवितम् ॥ ५३५ ॥

इति ध्यात्वा स तत्रैवादिशत् प्रेष्यांश्चित्ताकृते । अनिल्लन्तोऽपि भूपालदेशं तत्र व्यधुर्बलान् ॥ ५३६ ॥ 30

राजलोक इदं ज्ञात्वा पृथक् करुणस्वरम् । राजमित्रगुरोरपे ततोऽसौ' तत्र जग्मिवान् ॥ ५३७ ॥

उवाचाय गुरुर्भूष ! प्रारब्धं स्त्रीजनोचितम् । किमिदं विदुषां निन्यं ततो राजाह तत्पुरः ॥ ५३८ ॥

मम प्रच्छन्नपापस्य मालिन्ये मनसा कृते । स्वदेहत्याग एवास्तु दण्डो दुष्कृतनाशनः ॥ ५३९ ॥

- यथा दुष्कृतिलोकस्य वयं दण्डमकृष्महि । तथा स्वस्यापि किं नैव कुर्मः कर्मच्छिदाकृते ॥ ५४० ॥
 गुरुराह स्मितेनाथ विभुश्च त्वं हि चेतसा । निबद्धं कर्म चित्तेन चित्तेनैव विमोच्यते ॥ ५४१ ॥
 स्मार्त्तानार्त्तं (सिं)भिदे दृच्छ प्रायश्चित्तानि पाप्मनाम् । यतः स्मृतिषु सर्वेषां मोक्ष ऊचे मनीषिभिः^१ ॥ ५४२ ॥
 वेदान्तोपनिषत्स्वधुतिस्मृतिविशारदाः । तत्राहूयन्त भूपेन स्तूपेन न्यायनाकिनः ॥ ५४३ ॥
- 5 यथावृत्तं मनःशल्यं जगदे तत्पुरस्तदा । ततस्ते स्मृतिवाचालास्तथ्यं शान्तागुं जगुः ॥ ५४४ ॥
 आयसी पुत्रिकां वह्निध्मातां तद्वर्णरूपिणीम् । आश्रिप्यन्त भूपेन पापाष्वाण्डालीसङ्गसम्भवात् ॥ ५४५ ॥
 क्षुत्वेति भूपतिः कारयित्वा तां कथितक्रमात् । आनाय्य तत्र सजोऽभूत् तदालिङ्गनहेतवे ॥ ५४६ ॥
 वेगादागत्य पाञ्चालीमाश्रिप्यंस्तं स्वसिद्धये । पुरोधो^२-वप्पमट्टिभ्यां भूपतिर्मुजयोर्धृतः ॥ ५४७ ॥
 आह श्रीवप्पमट्टिश्च शिखाधार ! शिरो भव । मा कोटिभरमात्मानं नाशयेया मुधा सखे ! ॥ ५४८ ॥
- 10 उक्तश्चैकामचित्तेन साहसानन्यवेदमना । भवता कर्म चित्तेन वद्धमुन्मोचितं त्वया ॥ ५४९ ॥
 अस्य पापस्य मुक्तोऽसि कृष्णाभ्रादिव भास्करः । शोतिष्यसे सतामन्तर्मुञ्च तत्कर्म दुष्करम् ॥ ५५० ॥
 आनन्दितः प्रभोर्वाग्भिरिति तलाज कुग्रहम् । इति ज्ञाते च हर्षोऽत्र पुनर्जात इवाभवत् ॥ ५५१ ॥
 अमात्यैर्नगरे तत्र सर्वद्वर्षालंकृते कृते । गजगन्धर्वसन्दोहरथ्यापादातिसंवृतः ॥ ५५२ ॥
 पट्टहस्तिस्थिरश्यानामासनस्थे मुनीश्वरे । रोमगुच्छातपत्रादिप्रक्रियाप्रकटप्रभे ॥ ५५३ ॥
- 15 प्रविवेश विरागीशः स्वयं श्रीश इव^३ श्रिया । मुराणामप्यपूर्वेण पुरमत्युत्सवेन सः ॥-त्रिभिर्विशेषकम् ।
 §१८. इतो वाक्पतिराजश्च तं दृष्ट्वा राजवैकृतम् । निर्बन्धानूपमावृच्छय वैराग्यान्मथुरां ययौ ॥ ५५५ ॥
 धर्माख्यावसरेऽन्येषुः प्रसुर्मृपालमूचिवान् । धर्मतत्त्वानि पार्यद्यमानितानि विवृत्य सः ॥ ५५६ ॥
 नवनीतसमं विश्वधर्माणां करुणानिधिम्^४ । सन्याद्यमार्हतं धर्मं परीक्षापूर्वकं श्रय ॥ ५५७ ॥
 राजा प्राहार्हतो धर्मो निर्बहत्वेव मादृशम् । परीक्षायां परं शैवधर्मं चेतोऽलगद् दृढम् ॥ ५५८ ॥
- 20 त्वदुक्तो नीरमानेष्ये कुम्भेनामेन^५ रङ्गतः । परं मा माममुं धर्मं त्याजयिष्यसि सौहृदान् ॥ ५५९ ॥
 न मुञ्चे पैठकाचारं वच्मि किञ्चि वः पुरः । चेद्वोपं नहि धत्तात्र गुरुरोपाद्विभीः श्रिये ॥ ५६० ॥
 ब्रूतेति^६ गुरुणा प्रोक्ते^७ नृपः प्राह स्मितं दधन् । बोधयेयुर्भवन्तोऽपि बालगोपाङ्गनादिकम् ॥ ५६१ ॥
 कोविदं नैव शास्त्रार्थपरिकर्मितधीसखम् । रम्भाफलं यथा भक्ष्यं न तु निम्बफलं तथा^८ ॥ ५६२ ॥
 शक्तिश्रेष्ठवतामय मध्ये मथुरमागतम् । पुराणपुरुषं नित्यं चित्ते ध्यायन्तमद्भुतम् ॥ ५६३ ॥
- 25 यक्षोपवीतवीताङ्गं नासाप्यन्यस्तदृष्टिकम् । तुलसीमालया लीढवक्षःस्थलमिलास्यितम् ॥ ५६४ ॥
 श्रीकृष्णगातस्तृप्त्यवैष्णवब्राह्मणावृतम् । पुत्रजीवकमालाभिर्मण्डितोरःस्थलं किल ॥ ५६५ ॥
 बराहस्वामिदेवस्य प्रासादान्तरवस्थितम् । वैराग्यातिशयात्तत्र कृतप्रायोपवेशनम् ॥ ५६६ ॥
 प्रतिबोध्य तदा जैनमते स्थापयत द्रुतम् । वाक्पतिराजसामन्तं पर्वद्वासनसंस्थितम् ॥ ५६७ ॥
- पंचभिः कुलकम् ।
- 30 तैश्चाभ्युपगतेऽशीतिं चतुर्भिरधिकां तदा । सामन्तानां बुधानां च सहस्रं प्रैषयन्पुनः ॥ ५६८ ॥
 आचार्यैः सह ते प्रापुस्वरितं शीघ्रवाहनेः । मथुरां तत्र चाजमुर्वराहस्वामिन्दिरे ॥ ५६९ ॥
 पूर्वोक्त्यातोदितावस्थं परमात्मस्थचेतनम् । ददृशुः सूरयो भूक्षुत्पुमांसश्च तमादरात् ॥ ५७० ॥
 तत्र श्रीवप्पमट्टिश्च त्रयीस्त्वनतत्परम् । काव्यवृन्दमुदाजह्ने तस्य चेतः परीक्षितुम् ॥ ५७१ ॥

1 A महर्षिभिः । 2 A पुरोधो^२ । 3 N वराः श्रिया । 4 A निषेः । 5 N संसाज्य^५ । 6 N परीक्षायाः । 7 N लो-
 हटं । 8 A कुम्भसेन । 9 N ब्रूतेऽप । 10 A नृपे । 11 N तथा निम्बफलं न तु ।

तथा हि—

रामो नाम बभूव हुं तदबला सीतेति हुं तां पितु-
र्वाचा पंचवटीवने विचरतस्तस्याहरद् रावणः ।

निद्रार्थं जननीकथामिति हरेर्हुंकारिणः शृण्वतः

*पूर्वस्मर्तुरवन्तु कोपकुटिलभ्रूभंगुरा दृष्टयः ॥ ५७२ ॥

5

दर्पणार्पितमालोक्य मायास्त्रीरूपमात्मनः ।

आत्मन्येवानुरक्तो वः श्रियं दिशतु केशवः ॥ ५७३ ॥

उत्तिष्ठन्त्या रतान्ते भरसुरगपतौ पाणिनैकेन कृत्वा

धृत्वा चान्येन वासो विगलितकबरीभारमसे वहन्त्याः ।

सद्यस्तत्कायकान्तिद्विगुणितसुरतप्रीतिना शौरिणा वः

10

शय्यामालिङ्ग्य नीतं वपुरलसलसद्बाहु लक्ष्म्याः पुनातु ॥ ५७४ ॥

सन्ध्यां यन्प्रणिपत्य लोकपुरतो बद्धाञ्जलिर्याचते

धत्से यन्वपरां विलज्ज शिरसा तच्चापि सोढं मया ।

श्रीर्जातामृतमन्थने यदि हरेः कस्माद् विषं भक्षितम्

मा स्त्रीलम्पट ! मां स्पृशेत्सन्निहितो गौर्या हरः पातु वः ॥ ५७५ ॥

15

यदमोघमपामन्तरुतं बीजमज त्वया ।

अतश्चराचरं विश्वं प्रभवस्तस्य गीयसौ ॥ ५७६ ॥

कुलं पवित्रं जननी कृतार्था वसुन्धरा पुण्यवती त्वयैव ।

अबाह्यसंवित्सुखसिन्धुमग्नं लग्नं परे ब्रह्मणि यस्य चित्तम् ॥ ५७७ ॥

स कर्णकटुकं तच्च श्रुत्वा शीर्षं व्यधूतयन् । आकूण्य नासिकां वाचं प्राहाथो दुर्मनायितः ॥ ५७८ ॥

20

अमीषां रसकाव्यानां प्रशंसायाश्च किं सखे ! । अ(इ)यं बेला कथं नाम सौहार्दं तव चेदृशम् ॥ ५७९ ॥

इदं च श्रीषष्पभट्टिसदृशं भवतीह किम् । पारमार्थिकवार्ताभिर्बोधवेला ममाधुना ॥ ५८० ॥

ततः प्राह गुरुः साधु साधु ते चेतनां स्तुमः । प्रष्टव्यमस्ति किञ्चित् भवत्पार्श्वे मुह्यतम् ! ॥ ५८१ ॥

देवानां यन्मयाऽऽख्यायि स्वरूपं भवद्वमतः । तत्तथ्यं वितथं वास्ते 'तथ्यं चेदुर्मनाः कथम् ॥ ५८२ ॥

वितथं च कथं तस्यान् प्रत्यक्षे संदीहीत' कः । अत्र कार्यं प्रवृत्तिस्ते राज्यादीच्छावशादिह ॥ ५८३ ॥

25

परमार्थोपलब्धे वा !, विकल्पः प्रथमो यदि । समतं नस्तदाऽऽराद्धा देवा भूपतयोऽपि च ॥ ५८४ ॥

इष्टं प्रणयिनां दशुः सामर्थ्यान् संशयोऽपि न । परमार्थे तु चेदिच्छा तत् त्वं तत्त्वं विचारय ॥ ५८५ ॥

संसारोपाधिमग्नैश्चेत् सुरैर्मुक्तिः प्रदीयते । तन्नात्र मत्सरोऽस्माकं स्वयं निखिलवेद्यसि ॥ ५८६ ॥

—पंचभिः कुलकम् ।

श्रुत्वेति सद्गुरोर्वाचं पंकापनयवारीभाम् । अवलेपो ययौ तस्य हिक्काऽकस्माद्भयादिव ॥ ५८७ ॥

30

अहो पुण्यपरीपाको मम यन् सूनुतः मुहुन् । संगतोऽवसरेऽमुत्र तर्' तत्त्वोपकृतिं कुरु ॥ ५८८ ॥

इत्युक्त्वा विरते दत्तावधाने बाक्यपतौ प्रभुः । धर्म-देव-गुरूणां च तत्त्वान्याख्यात् तद्वमतः ॥—युग्मम् ।

* A' भादर्थ—'सौमित्रेयवनुर्धनुर्धनुरिति व्यक्ता मिरः पान्तु वः ।' एतादृशोऽयं चतुर्थः पादः ।

† A' भादर्थे नास्वसोऽशोकः । 1 N B नास्ति । 2 N संदिहानकः । 3 N तत्र चोप' ।

त्रैकाल्यं द्रव्यषट्कं नवपदसहितं जीव-वद्काय-लेश्याः
 पञ्चान्ये चास्तिकाया व्रत-समिति-गति-ज्ञान-चारित्र-भेदाः ।
 ह्येतन्मोक्षमूलं त्रिभुवनमहितैः प्रोक्तमर्हद्विरीशैः
 प्रत्येति श्रद्धधाति स्पृशति च मतिमान् यः स वै शुद्धदृष्टिः ॥ ५९० ॥

5

अथ देवतत्त्वम्—

अर्हन् सर्वार्थवेदी यदुकुलतिलकः केशवः शंकरो वा
 बिभ्रद्गौरीं शरीरे दधदनवरतं पद्मजन्माऽक्षसूत्रम् ।
 बुद्धो चालं कृपालुः प्रकटितभुवनो भास्करः पावको वा
 रागाद्यैर्यो न दोषैः कलुषितहृदयस्तं नमस्यामि देवम् ॥ ५९१ ॥
 यत्र तत्र समये यथा तथा योऽसि सोऽस्यभिधया यया तथा ।
 वीतदोषकलुषः स चेद् भवानेक एव भगवन् ! नमोऽस्तु ते ॥ ५९२ ॥
 मदेन मानेन मनोभवेन क्रोधेन लोभेन च संमदेन ।
 पराजितानां प्रसभं सुराणां वृथैव साम्राज्यरुजा परेषाम् ॥ ५९३ ॥
 प्राङ् मुणिर्हि वि भ्रंतडी तिं मणिअडा गणंति ।
 अखयनिरंजणि परमपइ अज्जवि तउ न लहंति ॥ ५९४ ॥

10

15

अथ गुरुतत्त्वम्—

पंचमहद्वयजुत्त पंचपरमिद्धिहिं भत्तउ ।
 पंचिदियनिग्गहणु पंचविसय जु विरत्तउ ॥
 पंचसमिइ निव्वहणु पणुणगुणु आगमसत्थिण ।
 कुविहि कुगह परिहरइ भविय बोहिय परमत्थिण ॥
 बालीसदोसमुद्दासणिण छविह जीवह अभयकरु ।
 निम्मच्छरु केसरि कहइ फुड तिगुत्तिगुत्तु सो मज्झ गुरु ॥ ५९५ ॥
 कुक्खी संबल चत्तधण निच्चुवलंबिय हत्थ ।
 एहा कहवि गवेसि गुरु ते तारणह समत्थ ॥ ५९६ ॥
 दोवि गिहत्था धडहड ववइ को किर कस्स य पत्तु भणिज्जइ ।
 सारंभो सारंभं पुज्जइ कहसु कहमेण किम सुज्जइ ॥ ५९७ ॥

20

25

इत्यादिसद्गुरुर्वाक्यैः प्रीणितो हृदयंगमैः । ध्यानं प्रपार्य पप्रच्छ किञ्चित् सन्दिग्ध मे मनः ॥ ५९८ ॥
 अनन्ताः प्राणिनो मुक्तिं यदि प्राप्ता नृलोकतः । रक्तो भवेत् स पूर्णत्वान्मुक्तौ स्थानं च नास्ति तत् ॥ ५९९ ॥
 गुरुराह महासत्त्वाज्ञातजैनगिरामयम् । आलापं(पः) शृणु दृष्टान्तमत्र श्राव्यं विपश्चिताम् ॥ ६०० ॥

30

तथा हि—

आसंसारं सरियासएहि हीरंतरेणुनिवहेहिं ।
 पुह्णी न निट्ठिय चिय उदही वि धली न संजाओ ॥ ६०१ ॥

वल्गस्युलकाङ्कुरो दूरीकृतकुवासनः । प्राह बाकपतिराजोऽथ राजा यो ब्रह्मवेदिनाम् ॥ ६०२ ॥
 इत्यंतं समयं यावद् भ्रान्ताः स्मो मोहलीलया । परमार्थपरामर्शधर्मतत्त्वबहिष्कृताः ॥ ६०३ ॥

चिरं परिचयः पूज्यैस्त्वाहशैरपि मेऽफलः । एतावन्ति दिनान्यासीद् धर्माख्यानविनाकृतः ॥ ६०४ ॥

उक्तं च तेन—

मयनाहिकलुसिएणं इमिणा किं किर फलं निडालेण ।

इच्छामि अहं जिणवरपणामकिणकलुसियं काउं ॥ ६०५ ॥

मुमुक्षोर्मम यत्प्राप औचित्यं न विलंघयेत् । तदादिश यथादिष्टं विदधे कर्मनाशकम् ॥ ६०६ ॥ 5

श्रीबप्पभट्टिराहाय शङ्का चेत् कर्मणां तव । मनःशुद्धिस्ततः कार्या व्यवहारोऽपि तादृशः ॥ ६०७ ॥

ततः संन्यस्त एव त्वं जैनमार्गं समाश्रय । श्रुतेति तैः सहैवासावुदस्याद् भवनात् ततः ॥ ६०८ ॥

आजगामाथ पार्श्वस्य^१ स्तूपे श्रीपार्श्वमन्दिरे । मिथ्यादर्शनवेपं च विमुञ्चत्^२ स्वीकृतं पुरा ॥ ६०९ ॥

जैनपिषेवमास्थाय संयमाचारशिष्यकः^३ । संसारचरमप्रत्याख्यानी ध्यानेकतानभृत् ॥ ६१० ॥

अष्टादश तदा पापस्थानान्युत्सृज्य सर्वतः । चतुःशरणमादध्यौ निर्द्वैतान्तरकल्मषः ॥ ६११ ॥—युगम् । 10

प्रशंसामाहणे प्राच्यसुकृतासुकृते व्यधात् । परमेष्ठिपदाधीनमानसो मानशोपभूः ॥ ६१२ ॥

दिनाभ्युदयदश प्रायमुपायं दुष्कृतादेने । एकावतारान्तरितो महानन्दपदस्तदा ॥ ६१३ ॥

सम्यगाराधनोपात्तापाण्डित्यमृतिरिति । देहमुक्त्यां गतः साम्यं प्राप प्राचीनवर्हिषा ॥ ६१४ ॥—युगम् ।

ततः किञ्चित्सिद्धेहगद्गदः शमिनायकः । उवाच विश्वसामन्तविद्वद्बृन्दस्य शृण्वतः ॥ ६१५ ॥

तथा हि—

15

पहं सग्गमणं सामंतंराय अवरत्तउ न फिट्ठिहइ ।

पढमं चिय वरिय पुरंदराइ सग्गस्स लच्छीए ॥ ६१६ ॥

तत्र गोकुलवासेऽस्ति पुरा नन्दनिवेशिते । श्रीशान्तिः शान्तिदेवी च हेतुर्विश्वस्य शान्तिके ॥ ६१७ ॥

तत्र श्रीबप्पभट्टिः श्रीतीर्थधरनमस्कृतौ । गत्वा च तुष्टुवे शान्तिदेवतासहितं जिनम् ॥ ६१८ ॥

‘जयति जगद्ग्राहक’ इत्याद्यं शान्तिदेवतास्तवनम् । अद्यापि वर्त्तते तच्छान्तिकरं सर्वभयहरणम् ॥ ६१९ ॥ 20

ततः सामाजिकस्तोमस्तुतो व्यावृत्त्य संययौ । कन्यकुब्जपुरं बप्पभट्टिः कतिपयैर्दिनैः ॥ ६२० ॥

पुरापि ज्ञातवृत्तान्तो नृपतिर्गृहपूरुषैः । संमुखीनः पुरोपान्तं गत्वा प्रावेशयद् हुतम् ॥ ६२१ ॥

गुरुं सम्भोषयितुं च प्राह भूषभ्रमलकृतः । अहो वो वाच^४ सामर्थ्यं सोऽपि यत् प्रतिबोधितः ॥ ६२२ ॥

प्रभुः प्राहाथ^५ का शक्तिर्मम यत् त्वं न बुध्यसे । राजाह सम्यग् बुद्धोऽस्मि त्वद्धर्मोऽस्तीति निश्चितम् ॥ ६२३ ॥

माहेधरं पुनर्द्वन्द्वं मुञ्चते मे महाव्यथा । तत्प्राच्यभवसंबद्ध इवायं किं करोम्यतः ॥ ६२४ ॥ 25

श्रुतज्ञाननिमित्तेन ज्ञात्वा प्रभुरुवाच च । तव^६ प्राकृतकष्टस्य राज्यमल्पतरं फलम् ॥ ६२५ ॥

सविस्मयैस्तदा पर्यल्पधानैरौच्यत प्रभुः । प्रसह्य कथ्यतां राज्ञः प्राग्भवोऽस्मत्प्रबुद्धये ॥ ६२६ ॥

प्रभुराह ततः सम्यग् विमृश्येति^७ यथातथम् । प्रभबृहामणेः शास्त्रादस्तापज्ञानशेषधिः ॥ ६२७ ॥

शृणु भूमिपते ! कार्लिजराक्षस्य गिरेरधः । शालिशालंद्मोर्द्धस्यशाखावद्वपद्वयः ॥ ६२८ ॥

अधोमुखो जटाकोटिसंस्पृष्टपृथिवीतलः । ब्यन्हे ब्यन्हे मिताहारो हारी^८ क्रोधादिविद्विषाम् ॥ ६२९ ॥ 30

इति वर्षशतं सायं तपस्तप्त्वातिदुष्करम् । आयुःप्रान्ते तनुं लक्त्वाऽभवस्त्वं भूणायकः ॥ ६३० ॥

यदि न प्रत्ययो राजन्! प्रेषय प्रवरान् नरान् । जटा अद्यापि तत्रस्था आनायय तरोस्तलात् ॥ ६३१ ॥

1 N सहैवात् उद्^१ । 2 N पार्श्वस्य । 3 N व्यमुं चत् । 4 N संयमाचारशिष्यकः । 5 N अहो बोधाव । 6 N प्राह च । 7 N तत्र । 8 N विमृशेति । 9 A हाराहारी ।

इत्याचार्यकथास्मरे नृपतिः प्रेम्ण मानुषान् । जटा आनाययन्, तत्र गत्वाऽऽनीताश्च तास्ततः ॥ ६३२ ॥

मुनीन्द्रोऽयं महाह्वानी कलावपि कलानिधिः । भूपालः कृतपुण्योऽसौ यस्येहगुरुरद्भुतः ॥ ६३३ ॥

पार्ष्णा धृतमूर्द्धनस्तद्वृत्तोद्भाससंश्रितः । पयुषास्ति दधुः सूरिपादान्भ्रान्तमौलयः ॥ ६३४ ॥

§ १९. अन्यदा सौधमूर्द्धस्यो नृपः कुत्रापि वेदमनि । कलहान्तरितां रामां भिक्षायै गृहमागतम् ॥ ६३५ ॥

5 जैनभिक्षुं परब्रह्मध्यानैकाग्रहसंग्रहम् । वृषस्यन्तीमवज्ञातां तेन निर्गच्छता गृहात् ॥ ६३६ ॥

बाढं कपाटमाश्लिष्य प्रहारेऽह्नेः समुद्यते । नृपुरं यतिपादाञ्जप्रविष्टं कौतुकादिब ॥ ६३७ ॥

पश्यन्तीमथ सोत्प्रासां निर्लेजां कामदामनीम् । गणयत्येव नेत्येवं वदन्तीं च तदैक्षत् ॥ ६३८ ॥

—चतुर्भिः कलापकम् ।

प्राकृतस्याथ^१ वृत्तस्य पादमेकमुवाच सः^२ । गुरोरग्रे ततोऽवादीत्^३ स्नागेव पदत्रयम् ॥ ६३९ ॥

10

तच्च—

कवाडमासज्ज वरंगणाए अबन्तिथओ जुव्वणमत्तियाए ।

अमन्निए मुक्कपयप्पहारे सनेउरो पव्वइयस्स पाओ ॥ ६४० ॥

युवा भिक्षाचरोऽन्येभ्यः^४ 'प्रोषितप्रेयसीगृहे । दष्टः प्रविष्टो भिक्षायै राज्ञा सौधमाचरिणा ॥ ६४१ ॥

आनीयान्नभृतां दर्व्यामूर्द्धाऽस्थान् सा तदास्यदृक् । सोऽपि तन्नाभिसौन्दर्यासक्तनेत्रस्तथा स्थितः ॥ ६४२ ॥

15

एकचित्ततया दानग्रहणां स्मरणान् तदा । *नृपस्तयोरेकदशोर्ध्वानं पश्यन् जगौ स्मितः ॥ ६४३ ॥

तद्यथा—

भिक्षवयरो पिच्छइ नाहिमंडलं सा वि तस्स मुहकमलं ।

श्रीवप्पभट्टिराकर्ण्य नृपाये वाक्यमब्रवीत् । किं गण्यानीदृशान्यस्य पयोवेरिव बुद्बुदाः ॥ ६४४ ॥

दुण्हं पि कवालं चट्टुयं च काया विलुपंति ॥ ६४५ ॥

20

श्रुत्वेति भूपतितुष्टः प्राह कल्याणधीनिधिम् । विना मन्मित्रमेते कः पूरयेन्मन्मथेक्षितम् ॥ ६४६ ॥

इत्येवं सत्यसौहार्दमार्दवार्दनमीतिभूः । गुरुवक्त्राम्बुजे निलं भृशं शृङ्गीतुलां व्यधात् ॥ ६४७ ॥

§ २०. एकदा समगादेकच्छेको विश्वकलाश्रयः । चित्रकृच्चित्रकृच्चित्रकर्मकर्मणि कर्मठः ॥ ६४८ ॥

पूर्वमालिखितं सम्यक् ततः^५ कर्पटवारितम् । रेखितं^६ रङ्गिबर्णाधपूर्णक्षणमथ स्फुटम् ॥ ६४९ ॥

अलक्ष्यमपि^७ मा चित्रमङ्गे जीववधो^८ भुवः । इति सत्यापयन्^९ वाचं सजीवकलया खया (?) ॥ ६५० ॥

25

स त्रयोदशभिर्भागैर्भूपरूपं विधाय तत् । चित्रचूडामणिं राज्ञो दर्शयन् विकटे पटे ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।

राजा मुहद्गुणप्रामारमणीयकलम्पटः । अनास्थया समीक्षयास्य ददौ नोत्तरमप्यसौ ॥ ६५१ ॥

एवं त्रिविहिते रूपे यदा नोत्तरमाप सः । अवोचत् प्रेक्षकानन्यान् निर्वेदादतिदीनगीः ॥ ६५२ ॥

1 N प्रतिष्ठं । 2 A तदैक्षत्; B तदैक्षत । 3 N प्राकृतस्याथ । 4 A च । 5 N प्रागेव । 6 N प्रेषितः । 7 A °ग्रहण स्मरणम् ।

* N पुल्लिङ्गे “नृपस्तयोरेकदशोर्ध्वानं दृष्टेऽथवायसोः ॥

विकीर्णं सकलेऽप्येव विस्मयस्मरलोचनः । गाथादमूर्ध्विवास्तत्र यथा दृष्टार्थवाचकम् ॥

ध्यानं पश्यन् जगौ स्मिताः—” एतादृशः पाठविशेषोऽत्र दृश्यते ।

8 N सम्यक् ततः; A सम्यक् तव । 9 N रेखितं । 10 A अलक्ष्यमपि मां; B अलक्ष्म । 11 N °वधाद् । 12 A सत्यापयस्वा.... ।

छिनशि स्वौ करो किं वा ललाटं स्फोटये निजम् । कला यातु क्षयं भाग्यहीनस्य मम किं ब्रुवे ॥ ६५४ ॥

बप्पभट्टि समीक्षस्वेत्युक्तः कैश्चिद्व्यालुभिः । ततोऽसौ गुरवे जैनं विभवं कृत्वा करो ददौ ॥ ६५५ ॥

प्राशंसि च ततोऽसौ तैरेष चित्रकलानिधिः । भूपालयेऽथ^१ सोऽयस्य टंकलभं ददौ मुदा ॥ ६५६ ॥

श्रीवर्द्धमानबिन्धेन भास्वत्पटचतुष्टयम् । व्यधापयदधाचैकं कन्यकुञ्जपुरान्तरा ॥ ६५७ ॥

मथुरायां तथैकं **चाणहिल्लपुर** एककम् । **सनारकपुरे** चैकं प्रतिष्ठाप्य न्यधापयन् ॥ ६५८ ॥ 5

श्रीपत्नानन्तरा मोह चैलान्तम्लच्छभङ्गतः । पूर्वमासीन् तमैक्षन्त तदानीं तत्र धार्मिकाः ॥ ६५९ ॥

द्वापंचाशन् प्रबन्धाश्च कृतास्ता रागणादयः । श्री**बप्पभट्टिना** शैक्षकविसारस्वतोपमाः ॥ ६६० ॥

§ २१. अथ **राजगिरिं** दुर्गमन्यदा रुरुवे नृपः । **समुद्रसेनभूपालाधिष्ठितं** निष्ठितद्विषत्^२ ॥ ६६१ ॥

गजाश्वरथपादातपाद^३ पातादिसादितैः । शब्दाद्वैतमिव व्योम्नि प्रतिष्ठितं^४ समुन्नतम् ॥ ६६२ ॥

समग्रप्राप्तं^५ सामग्रीजाप्रद्व्यग्रप्रपिग्रहम् । अपि प्रपंचलक्ष्मभिर्दुर्ग्रहं विग्रहिद्विषाम्^६ ॥ ६६३ ॥ 10

भैरवादिमहायन्त्रयष्टिमुक्ताश्मगोलकैः । बाह्यकुट्टिमकुट्टाकैः कृत्विताट्टवटातटम् ॥ ६६४ ॥

अभ्रंलिहृद्वद्विजितिशिरस्थकपिशिरीकैः । सट्टिचैः छेदसंचारं रवेस्तारापतेरपि ॥ ६६५ ॥

सुरंगांशुकरीमुख्यप्रपंचैरपि विद्विषाम् । पतत्युष्णतैलीषपुष्टैर्विकलविक्रमम् ॥ ६६६ ॥—पङ्क्तिः कुलकम् ।

पप्रच्छ **बप्पभट्टिं** च निर्वेदाशमभूपतिः । कथं कदा वा प्राप्नोऽयं प्राकारः क्षमाधरोपमः ॥ ६६७ ॥

प्रभृचूडामणैः शालान्^७ सुविचार्यान्वरीदिति । पीतस्ते भोजनामाऽसुं प्रहीष्यति न संशयः ॥ ६६८ ॥ 15

अभिमानादसोदेदं राजा तत्रैव तस्थिवान् । वर्षैर्द्वादशभिर्दुन्दुकस्य सूतोः सुतोऽजनि ॥ ६६९ ॥

स च पर्यैकिकान्यस्तः प्रधानैर्जातमात्रकः । आनिन्ये तस्य दम्भोलिरिव शैलच्छिद्विषयी ॥ ६७० ॥

तट्टिदुर्गेशङ्कण्ये मुखं बालस्य तन्मुखम् । विधायापात्यतापित्ततैलज्वालाविलासिरुक्^८ ॥ ६७१ ॥

स कोटः कृत्विताधस्त्ररणमण्डपमण्डलः । स्फुटदट्टालकस्तोमप्रभ्रस्यद्रोपुरादपि ॥ ६७२ ॥

सृष्टमानमनुष्यक्षीगजाश्वमहिपीगवाम् । आत्ताक्रन्दरवेः शब्दाद्वैतं सर्वत्र पोपयन् ॥ ६७३ ॥ 20

निर्घातक्षुण्णसामान्यपर्वतो महतामपि । गिरीणां प्रददद्भीतिं न्यपतन्नाकिलोकिनः ॥ ६७४ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।

समुद्रसेनभूपोऽपि धर्मद्वाराद् ययौ वहिः । **आमनामा** भूपालः श्री**राजगिरि**माविशत्^९ ॥ ६७५ ॥

अधिष्ठाता तु दुर्गस्य यशोऽङ्गीकृतवैरतः । **आमाधिष्ठायिकैः** कृष्टः प्रतोलीस्यो^{१०} हि तज्जनम् ॥ ६७६ ॥

इति लोकान् परिज्ञाय राजा तत्रागमन् तदा । तमाह प्राकृतं लोकं मुक्त्वा मामेव यातय ॥ ६७७ ॥

इति साहसवाचा स तुष्टो हिंसाग्रहान् ततः । न्यवतैत प्रशान्तात्मा सत्संग उपकारकः ॥ ६७८ ॥ 25

मैत्री च प्रतिपेदे स यथादिष्टकरः प्रभोः । कियन्मे जीवितं मित्र ! ज्ञानादृष्ट्वा निवेदय ॥ ६७९ ॥

पमसास्यामवशोपायां कथयिष्यामि तत्र च । इति जल्पन् तिरोधत्तावसरे च तद्व्रवीन् ॥ ६८० ॥

गंगान्तर्मागधे तीर्थे नावाऽवतरतः सतः । मकारायश्चरामोपकण्ठे मृयुरस्ति ते ॥ ६८१ ॥

निर्येद्वयं जलादृष्ट्वाभिज्ञानं भवता दृढम् । विज्ञेयमुचितं यत्ने तत्प्रेत्यार्थं समाचर ॥ ६८२ ॥

§ २२. तीर्थयात्रामसौ मित्रोपदेशादुपचक्रमे । अलसः को हिते स्वस्य नेच्छेन् सङ्गतिमात्मनः ॥ ६८३ ॥ 30

प्रयाणैः प्रवणैः **पुण्डरीकाद्रिं** प्राप भूपतिः । युगादिनाथमभ्यर्च्य कृतार्थं स्वमन्यत ॥ ६८४ ॥

ययौ **रैवताद्रिं** च श्रीनेमि हृदि धारयन् । उपत्यकामुर्वं प्राप प्राप्तेरखः सुधीु यः ॥ ६८५ ॥

तीर्थं प्रणन्तुमानेकानेकादश नरेश्वरान् । अपश्यन्नश्यदावङ्को हयायुतपरिच्छदान् ॥ ६८६ ॥

1 A भूपालप्रेषि । 2 N B °दिवन् । 3 A °पादापातादि° । 4 A प्रतिष्ठितम् । 5 N °प्राज्व° । 6 A विग्रहद्विषा । 7 A °सुकृती° । 8 A च विचा° । 9 A °मावसत् । 10 N कृष्टप्रतोलीस्यापि जनम् ।

- तथैकादशभिः फल्गुवागङ्गम्बरदिगम्बरैः । राक्षसैरिव शाखोटान् कलिनिष्ठैरधिष्ठितान् ॥ ६८७ ॥—युग्मम् ।
 स्त्रीकुर्वाणान्महातीर्थं शैलारोहनिषेविनः । असंख्यसैन्यसंख्यायतानाङ्गयदिलापतिः ॥ ६८८ ॥
 तान् दृष्ट्वा बप्पभट्टिः श्रीसुहृद्गुणमन्त्रवीत् । धर्मकर्मोद्यमे युद्धात् प्राणिनः को जिघांसति ॥ ६८९ ॥
 बागाह्वेन जेष्यामि विद्वत्पाशानिमान् नृप ! । नखच्छेद्येऽब्जिनीखण्डे कुठारं कः प्रयोजयेत् ॥ ६९० ॥
- 5 ते जिता बादमुद्रायाममुद्रायासमन्तरा । दीपस्व शलभद्वोषे^१ स्तुतिः संस्तूयते हि का ॥ ६९१ ॥
 ततोऽपि तानभ्यमित्रानवादीद् विशदाम्बरः^२ । निर्जयादपि^३ चेद् यूयं शमिनो न व्रतादपि ॥ ६९२ ॥
 असंख्यव्यन्तराशीशुचुम्बितां द्विनखावलिः । अम्बा श्रीनेमिपादाब्जकादम्बा शासनामरी ॥ ६९३ ॥
 आत्मनोरुभयोः कन्यायुग्मं व्यत्ययतः स्थितम् । देवी तदन्तरा येषामेतां^४ संजल्पयिष्यति ॥ ६९४ ॥
 तीर्थं तदीयमेवास्तु यस्याम्बा क्रमतोऽमुतः । समर्पयति तत्किं नु वादैरादीनवास्पदैः ॥ ६९५ ॥—विशेषकम् ।
- 10 उभयाभिमतो जज्ञे व्यवहारोऽयमेतयोः । पक्षयोरक्षयोदप्रभावाभ्यालये ततः ॥ ६९६ ॥
 ततः कुमारिकां तेषां बप्पभट्टिरिहापयन् । द्वादशप्रहरान् यावत्तैर्मनैः साधिवासिता ॥ ६९७ ॥
 एहमूकेव^५ नाह स्म कथंचिदथ तेऽवदन् । शक्तिश्चेद् यूयमप्यत्र कन्यां जल्पयताथ नः ॥ ६९८ ॥
 तन्मूर्ध्नि^६ बप्पभट्टिश्च करं कमलकोमलम् । ददावम्बा च तद्वक्त्रे स्थिता स्पष्टमुवाच च ॥ ६९९ ॥
- उज्जितसेलसिहरे दिक्वा-नाणं निसीहिया जस्स ।
 तं धम्मचक्कवट्ठिं अरिट्ठनेमिं नमंसाभि ॥ ७०० ॥
- 15 ततो जयजयध्वानमिश्रो दुन्दुभिरध्वनन् । रोदःकुक्षिभरिः श्वेताम्बरपञ्चोन्नतिप्रदः ॥ ७०१ ॥
 ततः प्रभृति गायथं चैत्यवन्दनमध्यतः । सिद्धस्तवनकृद्वाधात्रितयाद्दुर्द्धमाहता ॥ ७०२ ॥
 शक्रस्तववदाबाह्वाङ्गनापाठ्याऽत्र मनिता । अष्टापदस्तुतिश्चापि श्रुतवृद्धैः पुरातनैः ॥ ७०३ ॥
 ततो रैवतकारोहान् समुद्रविजयाङ्गजम् । आनर्वासौ महाभक्त्या^७ मानयन् जन्मनः फलम् ॥ ७०४ ॥
- 20 दामोदरहरिं तत्राभ्यर्च्यगान् पिण्डतारकं । तथा माधवदेवे च शङ्खोद्गारे च तं स्थितम् ॥ ७०५ ॥
 द्वारकार्यां ततः श्रीमान् कृष्णमूर्तिं प्रणम्य च । तत्र दानादि दत्त्वा श्रीसोमेश्वरपुरं ययौ ॥ ७०६ ॥
 ततः श्रीसोमनाथस्य हेमपूजापुरस्सरम् । तल्लोकं प्रीणयामास वासवो जीवतैरिव ॥ ७०७ ॥
 पुनः^८ स्वं नगरं प्राप श्रीमानाममहीपतिः । यादृच्छिकं ददौ दानं धर्मस्थानानि च व्यधात् ॥ ७०८ ॥
१२३. प्राप्ते काले सुतं राज्ये दुन्दुक् स न्यवेसयन् । प्रकृतीः क्षमयामास पूर्वमानन्दिता अपि ॥ ७०९ ॥
- 25 प्रयाणं दत्तवान् गंगासरित्तीरस्थमागधम् । तीर्थं जिगमिषुर्नवमारुढश्च तदन्तरा ॥ ७१० ॥
 सुरिणा सह तमध्ये दृष्टवान् धूमनिर्गमम् । उपगंगं जनाज्ज्ञे मगटोडानिवेशनम् ॥ ७११ ॥
 प्रतीते व्यन्तराख्याते सुरिराह्मभूषणम् । जैनधर्मं प्रपद्यस्व प्रान्तेऽपि प्रत्ययोऽस्ति चेत् ॥ ७१२ ॥
 राजाह् प्रतिपन्नोऽस्मि सर्वज्ञः शरणं मम । देवो गुरुर्नृपचारी धर्मश्चेत् कृपयोदितः ॥ ७१३ ॥
 देवो गुरुश्च धर्मश्च यश्चके व्यावहारिकः । इयद्दिनानि सोऽत्याजि मया त्रिविधशुद्धितः ॥ ७१४ ॥
- 30 मम सौहार्दतः पूज्यपादानामपि सांप्रतम् । विधिवद्विप्रहत्याग इह वो नोचिता स्थितिः ॥ ७१५ ॥
 परत्रापि यथा लोके समस्यापूरणादिभिः । कालोऽतिबाह्यते सौख्याभिमिलितैरेव निश्चितम् ॥ ७१६ ॥
 श्रुत्वेताह् प्रमुग्धवागिर्यं स्वस्वकर्मभिः । क्रमः कां कां गतिं गन्ता बुद्ध्यते को जिनं विना ॥ ७१७ ॥

1 A शलभद्वोषे । 2 N A विशदाम्बरः । 3 A निर्जयादपि । 4 A येषामेतां । 5 A एकमूकेव । 6 N महाभक्तयोः । 7 N A पुरः ।

गुहमेतद् व्रतस्थानां नात्मपाणापरोपणम् । तथातः पञ्चवर्षाणि ममाद्याप्यायुरस्ति च ॥ ७१८ ॥

विक्रमतो वर्षाणां शताष्टके सनवतौ च भाद्रपदे ।

शुके सितपञ्चम्यां चन्द्रे चित्राल्पश्रद्धक्षेत्रे ॥ ७१९ ॥

तुलाराशौ तथा चन्द्रस्थिते^१ऽर्के प्रहरेऽन्तिमे । श्राव्यमाणो भृशं पञ्चपरमेष्ठिनमस्त्रियाम् ॥ ७२० ॥

दृढं जिनेशसन्मित्रगुरुपादस्थितिस्थितः ।

श्रीमान् नागावल्लोकाख्यो राजा प्राप दिवं तदा ॥ ७२१ ॥—विशेषकम् ।

अथ किंचित्सुहृन्मोहान् तत्र स्थित्वौद्धदेहिकम् । कारयामास पार्श्वस्थः प्रधानैस्तत्सनाभिभिः ॥ ७२२ ॥

किंचिच्छोकोर्मिसन्तत उवाच करुणं तथा । सोद्वेगं च तदीयानां गुणानां संस्मरन् भृशम् ॥ ७२३ ॥

मा भूत् संवत्सरोऽसौ वैसुशतनैवतेर्मा च ऋक्षेषु चित्रा

धिग्मासं तं नभसं क्षयमपि स खलः शुक्लपक्षोऽपि यातु ।

संक्रान्तिर्या च सिंहे विशतु हुतभृजं पञ्चमी या तु शुके

गंगातोयाग्निमध्ये त्रिदिवशुपगतो यत्र नागावलोकः ॥ ७२४ ॥

§ २४. अथ श्रीबप्पभट्टिश्च कन्यकुब्जे सुनीश्वरः । प्राप दुन्दुकभूपालाधिष्ठितं तन्निरुधमः ॥ ७२५ ॥

सक्तः कंठ्याख्यवेदयायां भूपो भोजं निजं सुतम् । भाग्योदयकलाकेलिबिलासमपि पापभूः ॥ ७२६ ॥

अभिद्रुष्टाति मूढस्तद्वाग्भिर्विगतचेतनः । अविवेकधरायुर्थं धिग् वेदयाजनसंगमम् ॥ ७२७ ॥—युग्मम् । 15

तन्माता निजबन्धूनां ज्ञापयामास दुःखिता । संकटे हि कुलक्षीणां शरणं शरणं पितुः ॥ ७२८ ॥

समागत्याह्वयंस्ते च पुत्रजन्मोत्सवच्छलात् । आपृच्छायै पुनर्भोजः संचचार नृपालये ॥ ७२९ ॥

ज्ञापितो गुरुभिः सौधद्वारे^२ विज्ञाय शस्त्रिणः । निवृत्तो^३ मातुलैः साकं प्रययौ पाटलीपुरम् ॥ ७३० ॥

आचार्यमन्यदा राजा दुन्दुकः प्राह मत्सरी । मयि प्रसादमाधायानीयतां नन्दनोत्तमः ॥ ७३१ ॥

ततः स ध्यानयोगादिप्रारम्भेरुत्तरोत्तरैः । बाहयामास वर्षाणि पंच^४ पंचत्ववासरम् ॥ ७३२ ॥ 20

ततोऽन्त^५समये प्राप्ते राज्ञा^६ दृढतरं गुरुः । उपरोध्य सुताह्वानहेतवे प्रैष्यतादरात् ॥ ७३३ ॥

ययौ तन्नगराभ्यासे विममर्शं च चेतसि । चेद् भोजो नीयते यस्मात् तन्नृपेण स हन्यते ॥ ७३४ ॥

नोचेत् कंटिकया बाढं मुखोऽसाविति संहितः । शिष्याणां विद्रवैः कर्ता शासनस्याप्रभावनाम् ॥ ७३५ ॥

सांप्रतं सांप्रतं मृत्युस्तस्मात् प्रायोपवेशनात्^७ । तच्च कृत्वातिगीतार्थकारिताराधनादृतः ॥ ७३६ ॥

स्वयमध्यात्मयोगेन दिनानामेकविंशतिः । अतिबाह्य भ्रुधा-नृणा-निद्रादिद्वेषिविग्रही ॥ ७३७ ॥ 25

आत्मानं दशमद्वाराभिरिवांसयदुद्यतः । ईशाने नाकितां प्राप बाप्पभट्टिसुनीश्वरः ॥ ७३८ ॥—विशेषकम् ।

विक्रमतः शून्यद्वयवसुवर्षे^१ (८००) भाद्रपदवृत्तीयायाम् ।

रविवारे हस्तर्क्षे जन्माभूद् बप्पभट्टिगुरोः ॥ ७३९ ॥

षड्वर्षस्य व्रतं चैकादशे वर्षे च सूरिता^२ ।

पंचाधिकनवत्या च प्रभोरायुः समर्थितम् ॥ ७४० ॥ 30

शर-नंद-सिद्धिवर्षे (८९५) नभःशुद्धाष्टमीदिने ।

स्वातिभेऽजनि पंचत्वमामराजगुरोरिह ॥ ७४१ ॥

1 B चन्द्रस्थितो । 2 A द्वारि । 3 निर्वृत्तो । 4 A पंचापंच° । 5 N ततोश्च सम° । 6 N राजा । 7 N वैशाने । 8 A °वर्षैः । 9 N सूरिणा ।

- इत्याकर्ण्यमराजस्य पौत्रोऽतिस्फारलोकभूः । भोजः संकुचिताम्भोजवदनं विललाप च ॥ ७४२ ॥
 विवेकौघोऽविवेकेन जितः^१ सारस्वतं हृतम्^२ । अनुत्सेकस्तिरोधत्त ज्ञाने दत्तो जलांजलिः^३ ॥ ७४३ ॥
 इति क्षणं विमृश्यासावादिदेश चित्ताकृते । प्रेष्यानदूष्यचारित्रो गुरुभक्तिप्रवित्रितः ॥ ७४४ ॥
 पितामहविद्योगेऽपि वर्द्धितस्तस्य मित्रतः । अनाथ इव लोकेऽत्र तत्रापि त्रिविधं गते ॥ ७४५ ॥
- 5 ततः क्षणमपि स्थातुं न शक्तः पृथिवीतले ।^४ पितृवर्मसुहृत्सुरेनुव्रज्याऽधुनोचिता ॥ ७४६ ॥
 मातृपक्षप्रधानानां बोधं चावगणय्य सः । गुरुस्युत्सुवं^५ प्राप गन्ता लीलावने यथा ॥ ७४७ ॥
 भुजवण्डे जनन्या च धृत्वाऽथाजल्पितं तत्क्षणम् । निर्वीरात्वनिपेधाय राज्यस्य कृपयापि च ॥ ७४८ ॥
 स्वसुरद्वयसंहारे जाते ते विद्विषन् पिता । जितमन्यो महापापी त्वत्प्रजाः पीडयिष्यति ॥ ७४९ ॥
 हृदयालुः कृपालुश्च तत् त्वं प्रार्थयन्ना मम । कर्मतो विरमामुष्मात् हृदानन्दन नन्दन^६ ! ॥ ७५० ॥
- 10 इति मातुरलंघ्यत्वात् श्रीभोजः साधुलोचनः । उत्तरीयं निचिक्षेप चित्तायां गुरुपृष्ठतः ॥ ७५१ ॥
 अस्तोकशोकसम्भारधारणकान्तदेहरुक् । ऊ(औं ?) हृद्देहिकमाधत्त कृत्यं^७ पैतामहं प्रभोः ॥ ७५२ ॥
- § २५. अन्यदा मातुलैः साकमाकस्मिकद्वयोपमः । तातं शमयितुं प्रायात् कन्यकुब्जजमन्विततः ॥ ७५३ ॥
 प्रविष्टो^८ गोपुरेणाय द्रागु राजद्वारसंनिधौ । मालाकारं ददर्श च वीजपूरत्रयान्वितम् ॥ ७५४ ॥
 तेन दौकनकं^९ स्वाभिपुत्रस्यास्य कृतं तदा । तं गृहीत्वा ययावन्तःसौधं रोधं विशन् विशम्^{१०} ॥ ७५५ ॥
- 15 सह कंटिकया तत्रोपविष्टं प्रवरासने । जघान हृदये घातैस्त्रिभिस्त्रैर्वीजपूरकैः ॥ ७५६ ॥
 महाप्राणकृताघातादुभौ प्राणैर्वि(व्य)युज्यताम् । प्राग्ध्यातपुत्रहत्याहोभीतैरिव विनिर्गतैः ॥ ७५७ ॥
 अपद्वाराद् बहिः कृद्वा^{११} कोष्ठारमिव वेदमनः । दुन्दुकं कन्दुकस्थित्या क्रीडया प्रेरितं^{१२} नरैः ॥ ७५८ ॥
 निखानखानपूर्वं सोऽविशन् कंठीरासने । प्रणतः सर्वसामन्तैः^{१३} सपौरैर्मन्त्रिभिरुत्था ॥ ७५९ ॥
 श्रीमदामबिहाराख्यतीर्थं नन्तु ययौ नृपः । तत्र शिष्यद्वयं दृष्टं बप्पभट्टैर्महामुनेः^{१४} ॥ ७६० ॥
- 20 विशाव्याक्षेपतस्त्राभ्यां न चक्रे भूमिपोचितम् । अभ्युत्थानादिसन्मानं श्रीभोजोऽथ व्यचिन्तयत् ॥ ७६१ ॥
 अज्ञातव्यवहारी हि शिष्यावेतौ प्रभोः पदे । न युज्येते यतो विश्वे व्यवहारो महत्त्वभूः ॥ ७६२ ॥
 श्रीनन्नसूरिराचार्यः श्रीमान् गोविन्द इत्यपि । आहूय पूजितौ राज्ञा पट्टे च स्थापितौ प्रभोः ॥ ७६३ ॥
 मोदेरे प्रहितो नन्नसूरिः सूरिगुणोन्नतः^{१५} । पार्श्वं गोविन्दसूरिआवस्थाप्यत नृपेण तु ॥ ७६४ ॥
 भोजराजस्ततोऽनेकराज्यराष्ट्रग्रहामहः^{१६} । आमादभ्यधिको जज्ञे जैनप्रवचनोन्नतौ ॥ ७६५ ॥
- 25 ब प्प भ ट्टि र्भ द्र की र्ति र्वा दि कु ञ्ज र के स री ।
 ब्र ह्म चा री ग ज व रो रा ज पू जि त इत्यपि ॥ ७६६ ॥
 विख्यातो विरुदैर्जैनशासनक्षीरसागरे । कौस्तुभः^{१७} कृतसंस्थानः पुरुषोत्तमवक्षसि ॥ ७६७ ॥
 जयताजगतीपीठे धर्मकल्पद्रुमाङ्कुरः । इदानीमपि त्रिनाममन्त्रो जाड्यविपापहः ॥ ७६८ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।

ॐ

1 A विवेकौघो । 2 A जितसार^१ । 3 N हितं । 4 A जलांजलि । 5 N पितृवत् । 6 A गुरुस्यसुवं । 7 A नन्दनः ।
 8 A कृतं । 9 N प्रतिष्ठो । 10 A दौकनके । 11 N दिशलिपाम् । 12 A कृत्वा । 13 N प्रेरितं । 14 A सूरैः ।
 15 A महामतिः, B महामति । 16 N सूरिगुणो । 17 N राज्यप्रदग्रहामहः । 18 A B कौस्तुभकृतसंस्थान ।

इत्थं श्रीबप्पभट्टिप्रभुचरितमिदं विश्रुतं विश्वलोके
 प्राग्विद्वत्ख्यातशास्त्रादधिगतमिह यत् किंचिदुक्तं तदल्पम् ।
 पूज्यैः क्षन्तव्यमत्रानुचितमभिहितं यत्तथा तत्प्रसादात्
 एतत्सर्वाभिगम्यं भवतु जिनमतस्यैर्यपात्रं ध्रुवं च ॥ ७६९ ॥

श्रीचन्द्रप्रभसूरिपट्टसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-

5

चन्द्रः सूरिरनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीभुवा ।

श्रीपूर्वार्धचरित्ररोहणगिरौ श्रीबप्पभट्टेः कथा

श्रीप्रद्युम्नमुनीन्दुना विशदितः शृङ्गः किलैकादशः ॥ ७७० ॥

दुष्कर्मजैत्रः पुरुषोत्तमाङ्गाज्जन्माविशुद्धाक्षरहेतुमूर्तिः ।

गिरीशतुङ्गाध्वपुरःस्थितश्रीः प्रद्युम्नदेहः शिवतातिरस्तु ॥ ७७१ ॥

10

श्रीकन्यकुञ्जक्षितिपप्रबोधकर्तुस्तथा पूर्वगतश्रुतेन ।

विश्वे समस्यानवपाठबन्धैः श्रीमद्रकीर्तनरिनर्ति कीर्तिः* ॥ ७७२ ॥

॥ ग्रंथा० ८२०, † उभयं २९४० ॥

* A आदर्शे नोपलभ्यते पद्यमिदम् । † B आदर्शे इयं संख्या '८४०,' तथा '२९६०' प्रमिता ।

१२. श्रीमानतुङ्गसूरचरितम् ।

- § १. प्रभोः श्रीमानतुङ्गस्य देशनायां रदस्विपः । जयन्ति ज्ञानपायोधिशारदेन्दुसहोदराः ॥ १ ॥
 नित्यं योजनलक्षेण वर्णनीयः^१ सुवर्णरूक् । मानतुङ्गः प्रभुः पातु मेरुः सौमनसाश्रितः ॥ २ ॥
 असौवाचाष्टमैतिह्य^२मप्रणाय्यं^३ जगत्स्य । निकाय्यं^४ तीर्थं^५गृह्णारप्रकर्षस्य प्रकीर्तये ॥ ३ ॥
- 5 सदा सुरसरिद्वीचीनिचयाचान्तकदमला । पुरी^६ वाराणासीत्यस्ति साक्षादिव दिवःपुरी ॥ ४ ॥
 आसीत् कोविदकोटीरमर्थिदारिद्र्यपारभूः । तत्र श्रीहर्षदेवाख्यो राजा नतु कलङ्कयुतः ॥ ५ ॥
 ब्रह्मक्षत्रियजातीयो धनदेवाभिधः सुधीः । श्रेष्ठी तत्राभवद् विश्वप्रजाभूपार्यसाधकः ॥ ६ ॥
 तत्सुतो मानतुङ्गाख्यो विख्यातः^७ सत्त्वसत्यभूः । अवज्ञातपरद्रव्यवनितावितथामहः ॥ ७ ॥
 सन्तीह मुनयो जैना नम्रा भग्नसाराधयः । तच्चैत्ये जग्मिवानन्यदिवसे विवशेतरः ॥ ८ ॥
- 10 वीतरागप्रभुं नत्वा गत्वा गुरुपदान्तिकम् । प्राणमद्धर्मशृङ्खलाशीर्वादेन गुरुणाहितः ॥ ९ ॥
 महाव्रतानि पंचास्योपादिशन्नव्रतं तथा । ऊर्णकार्पासकौशेयशोम्बा^८वृत्तिनिषेधतः ॥ १० ॥
 इत्याद्यनेकधा धर्ममार्गाकननतस्तदा । वैराग्यरङ्गिणो मानतुङ्गस्य व्रतकाक्षिणः ॥ ११ ॥
 तन्मातापितरौ षष्ठ्याऽऽचार्यस्तस्य व्रतं ददौ । चारुकीर्तिर्महाकीर्तिरित्यस्याख्यां ददौ च सः ॥ १२ ॥
 स्त्रीणां न निर्दृष्टिर्मान्या मुक्तिः^९ केवलिनोऽपि हि । द्वात्रिंशदन्तरायाणि वुबुधे च बुधेश्वरः ॥ १३ ॥
- 15 कृतलोचस्ततो हस्तस्थिततोयकमण्डलुः । सन्त्यक्तसर्वावरणं^{१०} ईर्यासमिति संयुतः ॥ १४ ॥
 गृहस्थावसथोऽर्द्धस्थावस्थानकृतभोजनः । मायूरपिच्छिकाहस्तो मौनकालेषु मौनवान् ॥ १५ ॥
 सदा निःप्रतिकर्मासौ प्रतिक्रमणयोर्द्वयोः । दक्षो गुरुकनीयस्त्वे^{११} दुष्करं^{१२} कुरुते व्रतम् ॥ १६ ॥—विशेषकम् ॥
- § २. अस्य स्वसृष्टिर्लक्ष्मीधरो लक्ष्मीवरस्थितिः । आस्तिकानां शिरोरत्नमन्त्रासीद् विस्फुरयशाः ॥ १७ ॥
 दृढभक्त्या स चर्यार्थमन्यदोपनिमज्जितः । महर्षिस्तन काले च^{१३} मध्ये तद्गृहमागमत् ॥ १८ ॥
- 20 अशोधनप्रमादेनानुमन्धानाञ्जलस्य च । नैके संमूर्छितास्तत्र पूनरास्तत्कमण्डलौ ॥ १९ ॥
 गण्डूपायंशुपियांवकुलुके जलमाददे । ददृश तान् स्वसा प्राह लीना श्वेताम्बरव्रते ॥ २० ॥
 व्रते कृपाभरः^{१४} सारस्तदमी द्विन्द्रियास्त्रसाः । विपश्यन्ते प्रमादाद् वस्तुजैनसदृशं नहि ॥ २१ ॥
 लज्जावरणमात्रेऽत्र वस्त्रखण्डे परिग्रहः । ताम्रपात्रे कथं न स्याद् यादृच्छिकमिदं किमु ॥ २२ ॥
 धन्याः श्वेताम्बरा जैनाः प्राणिरक्षार्थमुद्यताः । न सन्नद्धते नीरमपि रात्रौ क्रियोद्यताः ॥ २३ ॥
- 25 अचेलाश्च सचेलाश्च नावधारणदुर्नयम् । आद्रियन्ते स्म निःसङ्गाः परमार्थकृतादराः ॥ २४ ॥
 पञ्चाश्वेन्द्रियार्थानां परिहारपरायणाः । गुप्तिभिस्तिसृभिर्गुप्ताः स्थिताः^{१५} समितिपंचके ॥ २५ ॥
 —त्रिभिर्विशेषकम् ॥
- इत्याकर्ण्य मुनिः प्राह प्राज्ञं गृणु मद्रचः । गृहवासपरित्यागो मया पुण्यार्थिना कृतः ॥ २६ ॥
 आस्तामन्यः^{१६} समाचारो यत्र जीवद्यापि न । तेन धर्मेण किं कुर्वे श्रीसर्वज्ञविरोधिना ॥ २७ ॥
- 30 अत्र देशे समायान्ति दुःप्रापाः^{१७} श्वेतभिक्षवः । सा प्राह मायदेशात्ते समयाव्यन्ति सांप्रतम् ॥ २८ ॥

1 A वर्णनीय° । 2 'अनादिवात' इति D टिप्पणी । 3 'संमत°' इति D टि° । 4 'निवाधः' इति D टि° । 5 A वाराणासी ।
 6 A सत्यसत्त्वभूः । 7 A नमः । 8 N लोकाहृति° । 9 N मुक्तिः । 10 N सत्यक° । 11 B 'सर्वावरणः' N 'सर्वावरण' ।
 12 N कनीयश्वेदुःकरं° । 13 A दुःव्रतं । 14 N कालेन । 15 N कृपाभरतः । 16 N स्थितिः । 17 A अन्यसमा° ।
 18 N दुःप्रापा ।

साङ्ख्यं कारयिष्यामि तव तैः सह निश्चितम् । तपसा निर्मलेनाशु भवं पावयसे यथा ॥ २९ ॥
इदानीं कापि कृपादौ रहो जलमिदं त्यज । शासनस्य यथा म्लानिर्न भवेद्दुतनाकरा ॥ ३० ॥
विराधना पुनर्जीवगणस्यात्र भवेद्भुवम् । अपरापरनीरोत्थजीवा अन्योऽन्यविद्विषः ॥ ३१ ॥
श्रुत्वेति तद्वचोऽकार्षीद् भृशं विप्रतिसारतः* । भोजितः परया मन्त्रया बोधितश्चाश्रयं ययौ ॥ ३२ ॥
अन्यदा^१ऽजितसिंहा^२स्याः सूरयः पुरमाययुः । पुरा श्रीपार्श्वतीर्येशकल्याणकपविजिताम् ॥ ३३ ॥ 5
गङ्गातीरस्थमुद्यानमुदामं शिखरिव्रजैः । शिशियुङ्गानसंयुक्तान्विदशा इव नन्दनम् ॥ ३४ ॥
तया च ज्ञापिते श्राद्धकान्तया सोदरो मुनिः । श्रुत्वा समाययौ तत्र गुरुणां सङ्गतस्तादा ॥ ३५ ॥
पूर्वर्षिभिः समात्तीर्णा सामाचारी न्यवेद्यत । नैस्तदग्रे च पीयूषवन् तां सोऽथादृतोऽष्टुणोन् ॥ ३६ ॥
गुरुभिर्दाक्षित^३श्चासौ नदीणोऽग्रेऽपि च कचिन् । तपस्याविधिपूर्वं चागममध्याप्यतादरान् ॥ ३७ ॥
ततः प्रतीतिभून् सम्यक्तपःश्रुतसमर्जनान् । योग्यः सन् गुरुभिः सूरिपदे गच्छादृतः कृतः ॥ ३८ ॥ 10
छिष्टकाव्यत्रयमिष्टान्ना देवी वाचामधीधरी । यद्वचोऽश्रुतसंसिक्ता परमानन्दमूरभून् ॥ ३९ ॥
स तदातनकालीयलीनज्ञानक्रियोन्नतिः । अभूद्भूमिरुन्निद्रोपद्रवान्तरविद्विषाम् ॥ ४० ॥

§ ३. इतश्च पुरि तत्रासीद् वेदवेदाङ्गपारगः । विरंचिरिव मूर्तिस्थो भूदेवः पार्थिवाचितः ॥ ४१ ॥
कोविदानां शिरोरत्नं मयूर इति विधुतः । प्रत्यक्कविसर्पाणां^४ मयूर इव दर्पद्वज् ॥ ४२ ॥—युग्मम् ।
दुहिता मुहिता रूपशीलविद्यागुणोदयैः । तस्य सत्या उमा-गङ्गा-लक्ष्मीदेव्यो यदीक्षणान् ॥ ४३ ॥ 15

पङ्के पङ्कजमुज्झितं कुबलयं चापारनीरे हृदे
बिम्बी चापि वृतेर्बहिः प्रकटिता क्षिप्रः शशी चाम्बरे ।
यस्याः पाणिविलोचनाधरमुद्यान वीक्ष्य स्वमृष्टिर्विधे-
रच्छिष्टेव पुरातनी समभवद् दैवाद् विधायेह ताम् ॥ ४४ ॥

अद्भुतं कुलरूपायैस्तस्याः समुचितं वरम् । सर्वत्रालोचयन् सम्यगप्राप्तावार्तिमासदन्^५ ॥ ४५ ॥ 20
तर्कलक्षणसाहित्यरसास्वादवशेकवीः । अनूचानो महाविप्रो बाणारूपयः प्राग्गुणान्वितः ॥ ४६ ॥
प्रख्यातवक्त्रकः^६ कामाभिरामाकारधारकः । दृष्टे तत्र मयूरोऽभूद् वारिदाडम्बरे यथा ॥ ४७ ॥
संमान्योद्वाहयामास तां मुतां तेन^७ वैभवात् । अनुरूपवरप्राप्तिमुता^८ पित्रापि दुस्त्यजा ॥ ४८ ॥
ततः^९ श्रीहर्षभूपत्य^{१०} दर्शितो दुहितुः पतिः । आशिपोदितया तस्योदितया तोपमाप च ॥ ४९ ॥
तस्यावासः पृथक् चक्रे धनधान्यादिसम्पृष्टः । एवं राजार्हितां^{११} तौ द्वौ साङ्ख्य^{१२} प्रापतुः सदा ॥ ५० ॥ 25

§ ४. बाणोऽन्यदा समं पश्या स्नेहतः कलहायितः । सिता हि मरिचक्षोदाद् कृते भवति दुर्जरा ॥ ५१ ॥
पितुर्गृहमगाद् रुष्टा बाणपत्नी मदोद्धुरा । सायं तद्गृहमागल्य भर्ता प्रादाशुनीतये ॥ ५२ ॥

तथथा—

मानं मुञ्च स्वामिनि ! शशुं जगतो विनाशितस्वार्थम् ।

सेवक-कामुक-परभवमुखेच्छवो नावलंभ्यतः ॥ ५३ ॥

30

बासागराद्बहिः श्रेष्ठः पण्डितं तां सखी जगौ । वाग्भङ्गीभिस्ततो मानामुचि तस्यामरोऽवदन् ॥ ५४ ॥

1 N °करी । * 'अनुशयात्' इति D टि० । 2 N जितसिंहा° । 3 A B D °वीक्षित° । 4 B D प्रत्यक्षितस्पर्दप्यर्था° ।
5 A सम्यग् प्राप्तावार्तिं समासदन् । 6 N प्रख्यातवक्त्रकः । 7 N मयूरोभूदादिशब्दभरे । 8 N नैव । 9 N °प्राप्तिः । 10 B D
तत्र; N यत्र । 11 N °देवस्य । 12 A D राजार्हितां । 13 N संगल ।

उक्तं च—

लिखन्नास्ते भूमिं बहिरवनतः प्राणदयितो
निराहाराः सख्यः सततरुदितोच्छ्रननयनाः ।
परित्यक्तं सर्वं हसितपठितं पञ्जरशुकै-

5 स्तवावस्था चेयं विसृज कठिने मानमधुना ॥ ५५ ॥

विलक्ष्मीभूय साऽप्याह^१ बहिरागल्य कोविदम् । भवने प्रविशामोऽस्यामुक्त्वा^२ वयमुपानहौ ॥ ५६ ॥
एतस्यां मौनमालम्ब्यावस्थितायां पुनस्ततः । विद्वानविद्वन्मन्योऽसौ बहुप्रातर्जगाद् च ॥ ५७ ॥

तद्यथा^३—

गतप्राया रात्रिः कृशतनुशरी शीर्यत इव
प्रदीपोऽयं निद्रावशमुपगतो घृणिर्गत इव ।
प्रणामान्तो मानस्तदपि न जहासि कुधमहो
कुचप्रत्यासत्त्या हृदयमपि ते सुभ्रु ! कठिनम् ॥ ५८ ॥

10

तन्निस्तरतः सुप्तोऽवकाशे तत्पिता तदा । जजागरातिस्मभ्रान्तः काव्यं श्रुत्वेत्युवाच च ॥ ५९ ॥
स्थाने त्वं 'सुभ्रु'श्चन्द्रस्य 'चंडी'त्याख्यामुदाहरेः । यतोऽस्या दृढकोपायाः शब्दोऽयमुचितः खलु ॥ ६० ॥

15

इत्याकर्ण्य पितुर्वाचं लज्जाभरनतानना । विममर्श निशवृत्तं विश्वं मे जनकोऽभूणोत् ॥ ६१ ॥
धिर्मां मूर्खामविज्ञातकारिणीमित्यकुत्सयन् । आत्मानं सा ततो वत्स्यमर्थं च व्यधाद् धनम् ॥ ६२ ॥
मदं मुक्त्वा च सा प्रेम भर्त्तरि स्थिरमादधे^४ । गङ्गा हिमवतो गर्जे यथा शीतांशुसेखरे ॥ ६३ ॥
अहं^५ शैशवतो भ्रान्ता यद्यसौ विद्वदमणीः । जनकोऽनुचिताधायी विमन्दाश्वः कथं किल ॥ ६४ ॥
इदं किमुचितं वक्तुं कुलीनानां हि तादृशम्^६ । मातृ-स्वसृ-दुहिदृणामवाच्यं नहि वाच्यभूः ॥ ६५ ॥

20

शशाप कोपाटोपेन पितरं प्रकटाक्षरम् । कुप्री भव क्रियाभ्रष्टावज्ञातौरसनात्रकः ॥ ६६ ॥
तस्याः शीलप्रभावेण सद्यः श्वेताङ्गचन्द्रकैः । कलाप्यग्रे मयूरोऽग्रे तदा जज्ञे स चन्द्रकी ॥ ६७ ॥
सागान्निजगृहं बाणे^७ विभ्रती सक्तिमादरात् । पितुर्दुर्वचनं तस्याः सान्त्वनाय तदाऽभवत् ॥ ६८ ॥
सद्यः कुष्ठं समालोक्य^८ पश्चात्तापार्त्तिविह्वतः^९ । अवाङ्मुखो गृहेऽस्वाप्सीज^{१०} ययौ राजपर्षदि ॥ ६९ ॥
पञ्चपान् वासरात्रासौ जगाम क्षमापमन्दिरे । बाणोऽपि कुपितस्तस्य बहून् दोषानभाषत् ॥ ७० ॥

25

भोगिभोगे^{११} विनाशकप्रतिज्ञो मलिनाङ्गभृत् । सुहृत्समागमे लज्जास्थानं प्रकटयन् सदा ॥ ७१ ॥
असौ मेघसुहृन्मेघसुहृच्चन्द्रकितस्तनी । चित्रश्रितात्समायोग्यो भूपानां नैनसां निधिः ॥ ७२ ॥
राजा श्रुतेति किं सत्यं मयूरः^{१२} कुष्ठदूषितः । इति चित्रान् समाहूतवांसं निजनरैः प्रभुः ॥ ७३ ॥
कृतावगुण्डनः पट्या^{१३} स संवीताङ्गमण्डनः । उपभूपतिमागच्छदनिच्छन् स्थानमत्र च ॥ ७४ ॥
बाणेनोचे स्फुटं दृष्ट्वा मयूरं^{१४} प्राकृतादथ । शीतरक्षाङ्गसंव्यानं 'वरकोटी'ति संसदि ॥ ७५ ॥

30

पुनर्निजं गृहं गत्वा व्यसृशन्नैतसि स्थिरम् । कलङ्कपङ्किलानां हि नोचिता सहदा^{१५} सभा ॥ ७६ ॥
सहक्रीडितसंघेऽस्मिन् ये तिष्ठन्त्यङ्गशङ्किताः । भूखङ्गच्छिन्नमेते किं स्वं मूर्खानं न जानते ॥ ७७ ॥
वैराग्यान् त्यज्यते देहः सतां तदपि नोचितम् । दुःखानामसहिष्णुत्वान् स्त्रीवत्कातता हि सा ॥ ७८ ॥
सुरः सनातनप्रीतिहार्यः कश्चित्कलानिधिः । आराध्यते प्रसादेन यस्य देहो नवो भवेत् ॥ ७९ ॥

1 N D सायाह । 2 A °पुष्पा । 3 A तच्च । 4 N °मादधौ । 5 N अहो । 6 N तादृशैः । 7 N तदालोक्य ।
8 N विह्वलः । 9 N खेऽस्याज । 10 A °भाग° । 11 D N पथः । 12 N सुहृदा ।

सहस्रकिरणः कर्मसाक्षी ध्येयो मयास्य यत् । दृश्येते सफले साक्षादाराधनविराधने ॥ ८० ॥
 षट्पादं रज्जुयुग्मं सोऽवलम्ब्यात्रोपविष्टवान् । गर्तं च खदिराङ्गारैरयोऽर्षिभिरपूरयत् ॥ ८१ ॥
 शार्दूलवृत्तमेकैकमुक्त्वा शक्तिगयाच्छिनत् । पादमेवं च काव्येषु पञ्चसुक्तेषु कृष्टिना ॥ ८२ ॥
 छिन्दतः शेषपादं च मार्तण्डो व्यक्ततेजसा । आगत्यास्य ददौ देहं मंशु विध्यापितोऽनलः ॥ ८३ ॥
 काव्यानां शततः सूर्यस्तु तं संविदधे ततः । देवान् साक्षात्करोति स्य येपामेकमपि स्मृतम् ॥ ८४ ॥ 5
 श्रीभानुलोपतस्तस्य नीरुजं देहमातनोत् । सार्द्धोऽष्टशर्वाणि क्यदीप्यत्कनकभास्वरम् ॥ ८५ ॥
 प्रातः प्रकटदेहोऽसावाययौ राजपर्पदि । श्रीहर्षराजः परच्छासीत् ते किं कृन्तवा वद ॥ ८६ ॥
 आसीद् देव ! परं ध्यातः सहस्रकिरणो मया । तुष्टो देहं ददावद्य भक्तेः किं नाम दुष्करम् ॥ ८७ ॥
 तदा च बाणपक्षीयैः सासुरैरिव पण्डितैः । जगदे किञ्चिदत्युभं प्राग्वृत्तश्रुतितः स्फुटम् ॥ ८८ ॥

तथा हि—

10

यद्यपि हर्षोत्कर्षं विदधति मधुरा गिरो मयूरस्य ।

बाणविजृम्भणसमये तदपि न परभागभागिन्यः ॥ ८९ ॥

राजाह सत्यमेवेदं गुणी गुणिषु मत्सरी । यूयमत्रापि सासुरा ब्रूमहेऽत्र वयं किमु ॥ ९० ॥
 वैद्यौपथं विना येन प्राञ्जलेनैव चेतसा । सूर्ये आराधितो भक्त्या कवित्वेदेहमातनोत् ॥ ९१ ॥
 परितोषं परं प्राप सविता यद्वचःक्रमैः । के वयं मानुषास्तत्राहारादिकलुपाकुलाः ॥ ९२ ॥ 15
 बाणः प्राह प्रभो ! प्रायः कृतपक्षं किमुच्यते । अस्य कः किल शृङ्गारो देवस्यातिशये स्फुटे ॥ ९३ ॥
 एवंजातीयमाश्रयतिशयं कोऽपि दर्शयेत् । अपरो यदि चेच्छक्तिः कः प्रत्यर्थी शुभायतौ ॥ ९४ ॥
 इति राज्ञो वचः श्रुत्वा बाणः प्राहातिसाहसात् । हस्तौ पादौ च संछिद्य चण्डिकावासप्रवृत्तः ॥ ९५ ॥
 मां परानयतु स्वामी तत्र मुकोज्झितः स्थिरम् । यथाऽमुष्मादतिप्रौढि प्रातिहार्यं प्रदर्शये^१ ॥ ९६ ॥—युग्मम् ।
 अवादीच मयूरोऽपि तथाप्यस्यानुकम्पया । मयि प्रसव्य भूपाल मा कार्षीरेनमीदृशम् ॥ ९७ ॥ 20
 यतो महुहितुः कष्टं व्यङ्ग्यशुश्रूषणाद् भवेत् । आजन्म तन्ममामीलं विलगेत प्रभो ! दृढम् ॥ ९८ ॥
 श्रुत्वा च भूपतिर्भक्तिं मयूरे बिभ्रदद्भुताम् । बाणे कोपं वहन् प्राह तथा कौतूहलं महत् ॥ ९९ ॥
 कर्त्तव्यमेव बाणस्य गीःप्राणस्य कवेर्वचः । पाणिपादं नवं चेत् स्यादस्य स्फारं तदा यशः ॥ १०० ॥
 अन्यथा चेत् तथास्फारवचसां भज्यते भणिः^२ । यदृच्छावचसां नावकाशो राज्ञां हि पर्वदि ॥ १०१ ॥
 अथवा सूर्यमाराध्य त्वमेनमपि^३ पण्डितम् । विमदं निर्बिषं नागमिव प्रगुणमाचरे ॥ १०२ ॥ 25
 उक्त्वा चैवं कृते राज्ञा चण्डीं स्तोत्रं प्रचक्रमे । बाणः काव्यैरतिश्रव्यैरुहामाक्षरडम्बरैः ॥ १०३ ॥
 ततश्च प्रथमे वृत्ते निवृत्ते सप्तमेऽक्षरे । सधामा^४ तन्मुखी भूत्वा देवी प्राह वरं वृणु ॥ १०४ ॥
 विधेहि^५ पाणिपादं मे इत्युक्तिसमनन्तरम् । संपूर्णवयवः^६ शोभाप्रत्यय इव निर्जरः ॥ १०५ ॥
 महोत्सवेन भूपालमन्दिरं स समीपिवान् । राज्ञा पुरस्कृतौ प्रीतिहार्येऽस्थातामुभावपि ॥ १०६ ॥
 ततो विवदमानौ च निवर्त्तते पुरा कुधा । भूप एवं ततः प्राह निर्णयो नानयोरिह ॥ १०७ ॥ 30
 वादेवी मूलमूर्तिस्था यत्रास्ते तत्र गम्यताम् । उभाभ्यमपि काश्मीरनीदृति^७ प्रवरे पुरे ॥ १०८ ॥
 जयः पराजयो वाऽस्तु स्वामिन्यैव कृतोऽनयोः । प्रत्यवायं सचैतन्यः को हि स्वयानुपपन्नयेत् ॥ १०९ ॥
 यः पराभूतिमाप्नोति तद्वन्धाः प्राङ्गणे मम । प्रज्वाल्य पुस्तकस्तोमं^{१०} विनाश्या अस्त्वमो पणः ॥ ११० ॥

1 N पंचसूत्रेन । 2 N बाग्धृतम् । 3 B D N प्रतिश्रये । 4 A भक्तिः । 5 A लमेवमपि । 6 N समाधौ । 7 N विदेहि । 8 B D °वयवशोभा । 9 N 'निवृत्ति' । 10 A °स्तोत्रं ।

- ताभ्यामभ्युपयाते च व्यवहारेऽथ पण्डितैः । उभौ तत्र प्रतिस्थिते राजमरुतैः सहाह्वितौ^१ ॥ १११ ॥
 तावत्पेनापि कालेन प्रयणैरविलिखण्डितैः । आसेदते पुरं ब्रह्मीब्रह्माद्भुतपवित्रितम् ॥ ११२ ॥
 आराधयांबभूवाते तपसा दुष्करेण तौ । तुष्टा देवी परीश्रुतिं तौ पृथक्पृथक् दूरतः ॥ ११३ ॥
 समस्यपद्मप्राशीन् तूर्णमापूरि तेन च । अपरेणापि संपूर्णा तथैवाक्षरपत्तिका ॥ ११४ ॥
 5 विलम्बित-द्रुतभेदतया काष्ठाद्धमानतः । जिनं चाणेन शीघ्रत्वाद् विलम्बाच्च जितः^२ परः ॥ ११५ ॥
 तथा हि—

दामोदरकरायातविहलीकृतचेतसा ।

दृष्टं चाणूरमल्लेन शतचन्द्रं नभस्तलम् ॥ ११६ ॥

- इति गीर्तिर्णयं लब्ध्वा प्रधानैः सहितौ कवी । निजं नगरमायातौ तस्थुर्भूमिप्राप्तः ॥ ११७ ॥
 10 मयूश्च निजग्रन्थपुस्तकानि^३ नृपाङ्गणे । आनीयाज्वालयन्^४ खेदान् तानि जातानि भस्मसात् ॥ ११८ ॥
 भस्मापि यावदुद्दिनं श्रीसूर्यशतपुस्तकम् । तावत्प्रत्यग्रसूर्याशुवक्रदाक्षरमसि च ॥ ११९ ॥
 ततो राज्ञा प्रभावोऽस्य गौरवेण प्रकाशितः । उभयोर्विदुषोर्मानं साम्ये स समभावयन् ॥ १२० ॥
 § ५. तौ भूपालः स्तुवन्नित्यममानं चान्यदा जगौ । प्रत्यक्षोऽतिसयो भूमिदेवानामेव दृश्यते ॥ १२१ ॥
 कुत्रापि दर्शनेऽन्यस्मिन् कथमस्ति प्रजल्पत । प्राह मन्त्री यदि स्वामी शृणोति प्रोच्यते ततः ॥ १२२ ॥
 15 जैनः श्वेताम्बराचार्यो मानतुङ्गाभिधः सुधी । महाप्रभावसंपन्नो विद्यते तावके पुरे ॥ १२३ ॥
 चेत् कुतूहलमत्रास्ति तदाहूयन् तं गुरुम् । चित्ते वो यादृशं कार्यं तादृशं पूर्यते तथा^५ ॥ १२४ ॥
 इत्याकर्ण्य नृपः प्राह तं सत्पात्रं समानय । सन्मानपूर्वमेतेषां निगृह्णाणां नृपः कियान् ॥ १२५ ॥
 तत्र गत्वा पुरो मन्त्री गुह्यतन्मयं चावदन् । आह्वाययति वात्सल्याद्भूपः पादोऽवधार्यताम् ॥ १२६ ॥
 गुरुगद्गद् महामाय^६ ! राज्ञा नः किं प्रयोजनम् । निरीहाणामियं भूमिर्वेदि प्रेत्यभवार्यिताम् ॥ १२७ ॥
 20 मन्त्रिणोचे प्रभो ! श्रेष्ठा भावनातः प्रभावना । प्रभाव्यं शासनं पूज्यैस्तदाज्ञो रत्नतो भवेत् ॥ १२८ ॥
 इति निर्वन्धतस्तस्य श्रीमानतुङ्गसूरयः । राजसीधं समाजगुरुरभ्युत्तम्यौ च भूपतिः ॥ १२९ ॥
 धर्मलभाभाशिषं दत्त्वा निविष्टा उचिनामने । नृपः प्राह द्विजस्मानः कीदृक् सातिसयाः क्षितौ ॥ १३० ॥
 एकेन सूर्यमागध्य स्वाह्वाद् रोगो वियोजितः । अपरश्चण्डिकासेवावशाद्धेमे करकर्मौ ॥ १३१ ॥
 भवतामपि शक्तिश्चेत् कायन्ति यतिनायकाः ! । तदा कंचिच्चमत्कारं पूज्या दृश्यताधुना ॥ १३२ ॥
 25 इत्याकर्ण्यथ ते प्राहुर्न गृहस्था वयं नृप ! । धनधान्यगृहक्षेत्रकलत्रापत्यहेतवे ॥ १३३ ॥
 राजरञ्जनविद्यात्रिलोकाक्षेपादिकाः क्रियाः । यद् विदध्मः परं कार्यं शासनोत्कर्ष एव नः ॥ १३४ ॥
 इत्युक्तं प्राह भूगलो निगडैरेव यक्षयताम् । आपादमस्तकं ध्वान्ते निवेश्य प्रावदन्निति ॥ १३५ ॥
 ततोऽपवरके राजपुरुषैः परुषैस्तदा । निगडैश्च चतुश्चत्वारिंशत्संख्यैररोमयैः ॥ १३६ ॥
 नियन्त्रितः समुत्पाद्य^७ लोहयन्त्रसमो गुरुः । न्यवेद्यताथ तद्द्वारा ररी च पिहितौ ततः ॥ १३७ ॥—युगम् ।
 30 अतिजीर्णं सनाराचं^८ तालकं प्रदुस्ततः । सूचिभेद्यतमरकाण्डः स पातालनिभो वभौ ॥ १३८ ॥
 दृत्तं भक्ता मर इति प्राच्यं^९ प्राहैकमानतः । त्रादकृत्य निगडं तत्र दृष्टित्वापे^{१०} (यं)ति तत्क्षणम् ॥ १३९ ॥
 प्राक्संस्रयया च दृत्तेषु भणितेषु द्रुतं ततः । श्रीमानतुङ्गसूरिश्च सुत्कलो सुत्कलोऽभवत् ॥ १४० ॥
 स्वयमुद्वटिते द्वारयन्त्रे संयमसंयतः । सदानुच्छलं स्वलं सदानुच्छलवपुर्वभौ ॥ १४१ ॥
 अन्तःसंसद्भागल्य धर्मलभं नृपं ददौ । प्रातः पूर्वाचलान्निर्गन्मास्वानिव महानुतिः ॥ १४२ ॥

1 A सहाह्वितौ । 2 A यतः । 3 B D °पुस्तकानि च प्रांगणं । 4 A ज्वालयन् । 5 A B D तत्र । 6 A महाप्राज्ञ ।
 7 A समुत्पाद्य । 8 B °नाराचजालकं । 9 N प्रक्षयं ।

नृपः ग्राह शमस्ताहृक् शक्तिश्चाप्यतिमानुषी । देवीदेवकृताधार^१ विना कस्येदृशं महः ॥ १४३ ॥
 देशः पुरमहं धन्यः कृतपुण्यश्च वासरः । यत्र ते वदनं प्रैक्षि प्रभो ! प्रातिभसप्रभम्^२ ॥ १४४ ॥
 आदेशं सुकृतावेशं प्रयच्छ स्वच्छतानिधे ! । आजन्मरक्षादक्षः स्याद् यथा मे त्वदनुग्रहः ॥ १४५ ॥
 श्रुत्वेति भूपतेर्वीचं प्राहुस्ते यदकिंचनाः । ^३लक्ष्मीनामुपयोगं न^४ कुत्राप्यर्थं विदध्महे ॥ १४६ ॥
 परं श्रीमन् गुणाम्भोषे ! प्रसाधि वसुधामिमाम् । जैनधर्मं हताक्षेपं परीक्ष्य परिपालय ॥ १४७ ॥ 5
 अथाबोचन्महीनाथः^५ पान्धो जैनाहते पथि । अदर्शनादियत्कालं पूजयानां वञ्चिता वयम् ॥ १४८ ॥
 अहो ममावलेपोऽभूद् ब्राह्मणा एव सत्कलाः । देवान् सन्तोष्य यैः स्वीयो दर्शितः प्रत्ययो मम ॥ १४९ ॥
 विवदानावहंकाराभ्रैतावुपरतौ कचिन् । दर्पायैव न बोधाय या विद्या सा मतिभ्रमः ॥ १५० ॥
 येषां प्रभावः सर्वातिशायी प्रशम ईदृशः । सन्तोषश्च तदाख्यातो धर्मः शुद्धः परीक्षया^६ ॥ १५१ ॥
 तन्मया भवतामेवोपदेशः संविधीयते । अतःपरं कटुद्रव्यं त्यक्त्वा स्वायं हि गृह्यते ॥ १५२ ॥ 10
 तत आदेशपीयूषोपात् नृपं कुरुष्व माम् । राज्ञो वाचमिति श्रुत्वा सूरिः प्रणयगद्गिरम् ॥ १५३ ॥
 दीनपात्रौचित्यभेदान् त्रिधा दानरुचिर्भव । जीर्णान्युद्धर चैवानि विम्बानि च विद्यापय ॥ १५४ ॥
 आह मन्त्री प्रभो विप्रप्रातिभं कज्जलोज्ज्वलम् । जैनवाचंयमादेशशीरेणैव विलुप्यते ॥ १५५ ॥
 इत्थं धर्मापदेशं च प्रदेशमिव सद्गतेः । तैऽथ प्रदाय भूपाय संययुः स्वाश्रयं तदा ॥ १५६ ॥
 सर्वोपद्रवनिर्नाशी 'भ का म र' महास्त्वः । तदा तैर्विहितः ख्यातो वर्त्ततेऽद्यापि भूतले ॥ १५७ ॥ 15

६. कदापि कर्मघञ्चिद्यान् तेषां चित्ररुजाभवत् । कर्मणा पीडिता यस्मान् शलाकापुरुषा अपि ॥ १५८ ॥
 धरणेन्द्रस्मृतेरायान् पृष्टोऽनशनहेतवे । अवादीदायुरद्यापि स तन् संहियते कथम् ॥ १५९ ॥
 यतो भवाहशामायुर्बहुलोकोपकारकम् । अष्टादशाक्षरं मन्त्रं ततस्तेषां समार्पयन् ॥ १६० ॥
 ह्रियते स्मृतियोगेन^७ रोगादि नवधा भयम् । अन्तर्ययौ ततः श्रीमान् धरणो धरणीतलम् ॥ १६१ ॥
 ततस्तदनुसारं सत्त्वं विदधे प्रभुः । ख्यातं 'भ य ह रं' नाम तदद्यापि प्रवर्त्तते ॥ १६२ ॥ 20
 हेमन्तशतपत्रश्रीर्देहोऽस्तावमहोनिधिः । सूरैरजनि तस्याहो सुलभं तादृशां हृदः ॥ १६३ ॥—युग्मम् ।
 सायं प्रातः पटेदेतन् स्तवनं यः शुभाशयः । उपसर्गां ब्रजन्त्यस्य विविधा^८ अपि दूरतः ॥ १६४ ॥
 मानतुङ्गप्रभुः श्रीमानुद्योतं जिनशसने । अनेकधा विधायैवं शिष्यान्निष्पाद्य सन्मतीन् ॥ १६५ ॥
 देधा गुणाकरं शिष्यं पदे स्वीये निवेद्य च । इङ्किनीमथ संग्राह्यानशनी दिवमभ्यगात् ॥ १६६ ॥

इत्थं श्रीमानतुङ्गप्रभुचरितमतिस्थैर्यकृजैनधर्म-

25

प्रासादस्तम्भरूपं सुकृतभरमहापट्टविष्टम्भहेतु ।

श्रुत्वा कुत्रापि किञ्चिद् गदितमिह मया संप्रदायं च लब्ध्वा

शोधयं मेधाप्रधानैः सुनिपुणमतिभिस्तच्च नोत्प्रासनीयम् ॥ १६७ ॥

श्रीचन्द्रप्रभसूरिपट्टसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-

चन्द्रः सूरिरेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीसुवा ।

30

श्रीपूर्वर्षिचरित्ररोहणगिरौ श्रीमानतुङ्गाहुतं

श्रीप्रद्युम्नमुनीन्दुना विशदितः शृङ्गोऽभवद् द्वादशः ॥ १६८ ॥

॥ प्रथाप्र १७४, अ० ३ । उभयं ३११४ ॥

१३. श्रीमानदेवसूरिचरितम् ।

५१. सूरः श्रीमानदेवस्य प्रभावाम्भोनिधिर्नवः । सदा यत्कमसेविन्यौ ते जया-विजये श्रियौ ॥ १ ॥
निवृत्तिं यत्कमाम्भोजगुणानुचरणाद् दधुः । गतिं मनोहरां हंसा मानदेवः स वः श्रिये ॥ २ ॥
तद्वृत्तसिन्धुतः किञ्चिदकदेशं विभाव्य च । आख्यानपण्यविस्तारात् तरिष्यामि स्वमूढताम् ॥ ३ ॥
- 5 अस्ति सप्तशतीदेशो निवेशो धर्मकर्मणाम् । यद्दानेशमिया भेजुस्ते राजशरणं गजाः ॥ ४ ॥
तत्र कोरंटकं नाम पुरमस्त्युन्नताश्रयम् । द्विजिह्वविमुखा यत्र विनतानन्दना जनाः ॥ ५ ॥
तत्रास्ति श्रीमहावीरचैलं शैलं दधदृढम् । कैलासशैलवद्भाति सर्वोश्रयतयानया ॥ ६ ॥
उपाध्यायोऽस्ति तत्र श्रीदेवचन्द्र इति श्रुतः । विद्वद्वृन्दशिरोरत्नं तमस्ततिहरो जने ॥ ७ ॥
आरण्यकतपस्यायां नमस्यायां जगत्पि । सक्तः शक्तान्तरङ्गारिविजये भवतीरभूः ॥ ८ ॥
- 10 सर्वदेवप्रभुः सर्वदैव सद्धानसिद्धिभुजः ।
सिद्धक्षेत्रे^१ यियासुः श्रीवाराणस्याः^२ समागमत् ॥ ९ ॥—युगम् ।
बहुश्रुतपरीवारो विश्रान्तस्तत्र वासरान् । कांक्षित्प्रबोधय तं चैत्यव्यवहारममोचयत् ॥ १० ॥
स पारमार्थिक तीर्थं धत्ते द्वादशधा तपः । उपाध्यायस्ततः सूरिपदे पूज्यैः प्रतिष्ठितः ॥ ११ ॥
श्रीदेवसूरिरित्याख्या तस्य ख्यातिं ययौ किल । श्रूयन्तेऽद्यापि वृद्धेभ्यो वृद्धास्ते देवसूरयः ॥ १२ ॥
- 15 श्रीसर्वदेवसूरीशः श्रीमच्छत्रुञ्जये गिरौ । आत्मार्यं साधयामास श्रीनाभेयैकवासनः ॥ १३ ॥
चारित्रं निरतीचारं ते श्रीमदेवसूरयः । प्रतिपाल्य निवेशयाथ सूरिं प्रद्योतनं^३ पदे ॥ १४ ॥
अन्तेऽजशनमाधाय ते सदारोद्धसंयमाः । सम्यगाराधनापूर्वं दैवी श्रियमशिश्रियन् ॥ १५ ॥
१२. अथो विजहुर्नङ्गुले श्रीप्रद्योतनसूरयः । तेषां परोपकारायावतारो हि भवेत् क्षिणौ ॥ १६ ॥
तत्र श्रीजिनदत्तोऽस्ति ख्यातः श्रेष्ठी धनेश्वरः । सर्वसाधारणं यस्य मानसं मानदानयोः ॥ १७ ॥
- 20 चारिणीति^४ प्रिया तस्य धर्मो निविडवासना । वर्त्तते व्यवहारेण द्वयोस्तु पुरुषार्थयोः ॥ १८ ॥
तत्पुत्रो मानदेवोऽस्ति मानवानप्यमानरुक् । वैराग्यरङ्गितस्वान्तः प्रान्तभूतान्तरद्विषाम् ॥ १९ ॥
श्रीप्रद्योतनसूरीणामन्यदोपाश्रयेऽगमत् । ते धर्मं तस्य चाचक्षुस्तरण्डं भवसागरे ॥ २० ॥
संसारसासारतां बुद्ध्या गुरुपादान् व्यजिज्ञपत् । मानदेवः परित्रय्यां ददध्वं मे प्रसीदत ॥ २१ ॥
निबैन्धात् पितरौ चानुज्ञाय शुद्धे दिने ततः । चारित्रमप्रहीदुप्रमाचचार प्रतं च सः ॥ २२ ॥
- 25 अङ्गकादशकेऽपीती^५ छेद-मौलेपु निष्ठितः । उपाङ्गेषु च निष्ठातस्ततो जज्ञे बहुश्रुतः ॥ २३ ॥
विज्ञाय सोऽन्यदा विज्ञो योग्यः सद्गुरुभिस्तादा । पदप्रतिष्ठितश्चक्रे चान्द्रगच्छा^६बुधेः^७ शशी ॥ २४ ॥
प्रभावाद् ब्रह्मणस्तस्य मानदेवप्रभोस्तादा । श्रीजया-विजयादेव्यौ नित्यं प्रणमतः क्रमौ ॥ २५ ॥
एवं प्रभावभूयिष्ठे शासनस्य प्रभावकः । संव्ययोमाङ्गणोद्योतं भाव्यानिव स च व्यभान् ॥ २६ ॥
१३. अथ तक्षशिलापुर्थां चैत्यपञ्चशतीभृति । धर्मक्षेत्रे तदा जज्ञे गरिष्ठमशिवं जने ॥ २७ ॥
अकालश्रुत्यु^८संपातिरोगेलोकं उपदुतः^९ । जज्ञे यत्रोपधं वैद्यो न प्रभुगुणहेतवे ॥ २८ ॥
प्रतिजागरणे ग्लानदेहस्येह प्रयाति यः । गृहागतः स रोगेण पात्यते तत्पदे द्रुतम्^{१०} ॥ २९ ॥

1 A. कोटरकं । 2 D. सिद्धक्षेत्रे । 3 A. बाणारस्याः । 4 A. D. प्रद्योतने । 5 A. चारिणीति । 6 A. उषीवे । 7 A. चन्द्र-
गच्छो बुधेः । 8 A. गणोद्योतो । 9 N. °मृत्युं संयाति° । 10 A. उपद्रवः । 11 A. ध्रुवम् ।

स्वजनः कोऽपि कस्यापि नास्तीह समये तथा । आकन्दभैरवारावरीद्रूपाऽभवत् पुरी ॥ ३० ॥
 चित्तानां^१ च सहस्राणि^२ दृश्यन्तेऽत्र बहिः क्षितौ । शवानामर्द्धदग्धानां श्रेणयश्च भयंकराः ॥ ३१ ॥
 सुभिक्षमभवद् गृध्रकव्यादानां तदोदितम् । शून्या भवितुमारेभे पुरी लङ्घोपमा तदा ॥ ३२ ॥
 पूजा च विश्वदेवानां विश्रान्ता पूजकान् विना । गृहाणि शबसंघातदुर्गन्धानि तदामभवन् ॥ ३३ ॥
 कियानप्युद्धृतः संघश्चैते कृत्वा समागमम् । मध्यामास कल्पान्तः किमयैवागतो भुवम् ॥ ३४ ॥ 5
 न कपर्दी न चाम्बा च ब्रह्मशान्तिर्न यक्षराट् । अद्याभागेन संघस्य नो विद्यादेवता अपि ॥ ३५ ॥
 भाग्यकाले यतः सर्वो देवदेवीगणः स्फुटः । सप्रत्यय इदानीं तु ययौ कुत्रापि निश्चितम् ॥ ३६ ॥
 इति तेषु निराशेषु समेता शान्तनामरी । उपादिशत् तदा संघमेवं सन्तप्यते कथम् ॥ ३७ ॥
 म्लेच्छानां व्यन्तरैरुग्रैः सर्वैः सुरसुरीगणः । विद्वत्सद्विधीयेत किमत्रासामिच्छ्यताम् ॥ ३८ ॥
 अतः परं वृत्तयेऽत्र वर्षे भङ्गो भविष्यति । तुरुष्कैर्विहितः सम्यग्गृह्णात्वा कृत्यं यथोचितम् ॥ ३९ ॥ 10
 परमेकमुपायं वः कथयिष्यामि वस्तुतः । शृणुतावहिताः सन्तः संचरक्षा यथा भवेत् ॥ ४० ॥
 ततस्तेनाशिवे क्षीणे मुक्त्वा पुरमिदं ततः । अन्यान्यनगरेष्वेव गन्तव्यं वचसा मम ॥ ४१ ॥
 श्रुत्वा च किञ्चिदाश्वासवन्तस्ते पुनरभ्यधुः^३ । समादिश महादेवि ! कोऽन्यो^४ नः परिरक्षिता ॥ ४२ ॥
 देवी प्राहाथ नङ्गुले मानदेवाख्यया गुरुः । श्रीमानस्ति तमानाय तत्पादक्षालनोदकैः ॥ ४३ ॥
 आवासानभिपिच्छन् यथा शाम्यति डामरम् । एवमुक्त्वा तिरोधत् श्रीमच्छासनदेवता ॥ ४४ ॥ 15
 श्रावकं वीरदत्तं ते प्रैर्बुद्धुलपत्तने । विह्वलिकां गृहीत्वा च स तत्र क्षिप्रमागमत् ॥ ४५ ॥
 भूय(प्रभू) ! णामाश्रयं दृष्ट्वा व्यथाभैपेक्षीं तदा । मध्याह्ने सूरिपादाश्च मध्येऽपवरकं स्थिताः ॥ ४६ ॥
 उपाविशन् शुभे स्थाने स्थाने सदृढासंविदाम् । पर्यङ्कामनमासीना नासामन्यस्तदृष्टयः ॥ ४७ ॥—युगम् ।
 समानाः^५ कृच्छ्र-कल्याणे कृणे स्त्रैण मणौ मृदि । तेषां प्राप्ते प्रणामाय देव्यौ श्रीविजया-ज्ये ॥ ४८ ॥
 कोणान्तरुपविष्टे च ते दृष्ट्वा सरलः स च । निमग्नतामा तमस्तोमे दध्यौ चिन्ताविपन्नधीः^६ ॥ ४९ ॥ 20
 भुवं प्रतारिकाऽस्माकं साऽपि शासनदेवता । ययैतावन्तमध्वानं प्रेष्याहं क्लेशितो भुवम् ॥ ५० ॥
 आचार्योऽयं हि राजर्षिर्मध्येदिव्याङ्गनं स्थितः । अहो चारित्र्यमस्यास्ति शाम्येदस्मादुपद्रवः ॥ ५१ ॥
 मामायान्तं च विहाय ध्यानव्याजमिदं दधौ । क एवं नहि जानीते तस्मादासे क्षणं बहिः ॥ ५२ ॥
 ध्याने च पारिते मुष्टिं बद्ध्वासावृजुधार्मिकः । प्राविशद् द्वारमध्ये च सावज्ञं गुरुमानसम् ॥ ५३ ॥
 विहाय चेङ्गितैर्देव्यौ तस्याविप्रतिपन्नताम् । अट्टैर्बन्धसम्बन्धैस्तं निपात्य वयन्धनुः ॥ ५४ ॥ 25
 आरटन्तं च तं तारस्वरं दृष्टानुकम्पया । प्रसुर्विमोचयामास तदज्ञानप्रकाशनात्^७ ॥ ५५ ॥
 जयाहू रे महापाप ! शापयोग्य क्रियाधम । प्रभोः श्रीमानदेवस्य चारित्र्यस्य शरीरिणः ॥ ५६ ॥
 एवं विकल्पमाधसे श्रावकव्यंसको भवान् । पुंशाप ! नाकिञ्चिद्द्वानामनभिज्ञाहशेखरः ॥ ५७ ॥—युगम् ।
 ईश्वरानिमित्ते दृष्टी चरणावक्षितिसृशौ । पुष्पमाला न च म्ळाना देव्यावायां^८ न लक्ष्मसे ॥ ५८ ॥
 प्रागेव मुष्टिघातेन प्रैपयिष्ये यमालयम् । जैनश्रद्धालुदम्भेनाहमपि च्छलिता त्वया ॥ ५९ ॥ 30
 प्रभोरादेश एव त्वज्जीवने हेतुरग्रिमः । परं पातकभूः कस्मादीदृशस्त्वं समागतः ॥ ६० ॥
 मुष्टिर्वेदो लभेतात्र लक्षमित्यभिसन्धितः* । बद्धमुष्टिर्भवानागात् तादृगेव प्रयातु तत् ॥ ६१ ॥

1 A चित्तानां; N चैत्तानां । 2 A सहस्राणां । 3 N विद्वत् । 4 N ०२प्यधुः । 5 N ५न्यः । 6 A D समानां; B समाना । 7 A दध्याविति प्रणवधीः; D विप्रतिपन्नधीः । 8 N B प्रकाशनात् । 9 N देव्यावायां । * 'अभिप्रायात्' इति D टि० ।

- स प्राह श्रुयतां देव्यौ श्रीसंघः प्रजिवाय माम् । पुण्यास्तक्षशिलाख्यायाः शासनेशोपदेशतः ॥ ६२ ॥
 अशिवोपशमार्थं श्रीमानदेवस्य सुप्रभोः । आह्वानायाथ मूर्खत्वान्ममेवाशिवमाययौ ॥ ६३ ॥
 उवाच विजया तत्राशिवं किमिव नो भवेन् । तत्र गुण्मादशः आह्ला दशनच्छिद्रवीक्षकाः ॥ ६४ ॥
 वराक ! न विजानासि प्रभावं त्वममुष्य भोः । मेघा वर्षन्ति सम्मानां निष्पत्तिश्चास्य सत्त्वतः ॥ ६५ ॥
 5 श्रीशान्तिनाथतीर्थशासेविनी शान्तिदेवता । सा मूर्तिद्वितयं कृत्वाऽऽसम्प्राजद् वन्दते ह्यमुम् ॥ ६६ ॥
 विजयाह त्वयैकेन श्रावकेण ससंमदा^१ । प्रहिणोमि कथं पूज्यानकर्णहृदया किमु ॥ ६७ ॥
 वहवस्त्वादृशाः^२ सन्ति यत्रेहभार्मिकोत्तमाः । कथं भवेत् पुनर्हृदयः प्रहितस्तत्र नो गुरुः ॥ ६८ ॥
 सूरयः प्राहुरादेशः संप्रसायेय एव नः । अशिवोपशमः^३ कार्यस्तद्वत्सर्वार्थभास्यते^४ ॥ ६९ ॥
 वयं तु नागमिष्यामोऽत्रत्यसंधाननुज्ञया । संधमुक्त्ये इमे देव्यौ तयोरनुमतिर्न च ॥ ७० ॥
 10 अमूष्यामुपदिशे यः पुरा कमठजल्पितः । अस्ति मन्त्राधिराजनाह्वयः श्रीपार्थस्य प्रभोः क्रमः ॥ ७१ ॥
 श्रीशान्तिनाथ-पार्थस्यप्रगुम्भुतिपवित्रितम् । गर्भितं तेन मन्त्रेण सर्वाशिवनिपेयिना ॥ ७२ ॥
 श्रीशान्तिस्तव नाभिस्थं गृहीत्वा स्तवनं वरम् ।

स्वस्थो गच्छ त्रिजं स्थानमशिवं प्रशमिष्यति ॥ ७३ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।

- इत्यादेशं च संप्राप्य तथैव कृतवान् मुदा । प्राप्तस्तक्षशिलायां स स्तवं संघस्य चार्पयत् ॥ ७४ ॥
 15 तस्य चाद्यालगोपालं पठनः स्तवनं मुदा । दिनेः कतिपयैरेव प्रशान्तोऽयमुपद्रवः ॥ ७५ ॥
 कोऽपि कुत्रापि चायातः प्रणश्य^५ जनमध्यतः । गते वर्षत्रये भग्ना तुरुष्केः सा महापुरी ॥ ७६ ॥
 अद्यापि तत्र बिम्बानि पित्तलाश्ममयानि च । तद्गृहेषु सन्तीति ख्याता वृद्धजनश्रुतिः ॥ ७७ ॥
 ततः प्रभृति संघस्य क्षुद्रोपद्रवनाशकः^६ । स्तवः प्रवर्ततेऽद्यापि 'शान्तिशान्त्या दि'रद्भुतः ॥ ७८ ॥
 मन्त्राधिराजनाभाभूत् तस्य मन्त्रः प्रसिद्धिभूः । चिन्तामणिरिवेष्टार्थप्रद आराधनावशान् ॥ ७९ ॥
 20 सूरिः श्रीमानदेवाख्यः शासनस्य प्रभावनाः । विधायानेकशो योग्यं शिष्यं पट्टे निवेश्य च ॥ ८० ॥
 जिनकल्पामर्सेद्विषयनया सँद्विष्य विप्रहम् । आयुःप्रान्ते परं ध्यानं विप्रत् त्रिविधमाप सः ॥ ८१ ॥

इत्थं श्रीमन्मानदेवप्रभूणां वृत्तं चित्तस्थैर्यकून्मादृशानाम् ।

विद्याभ्यासैकाग्रहृद्धानमन्यव्यासङ्गानां यच्छतादुच्छिद्रं च ॥ ८२ ॥

श्रीचन्द्रप्रभसूरिपदसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-

- 25 चन्द्रः सूरिनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीभुवा ।

श्रीपूर्वर्षिचरित्ररोहणगिरौ प्रगुम्भसूरीक्षितः

शृङ्गोऽसावगमत् त्रयोदश इह श्रीमानदेवाश्रयः ॥ ८३ ॥

सर्वज्ञचिन्तनवशादिव तन्मयत्वमासादयन् जयति जैनमुनिः स एषः ।

प्रगुम्भसूरिरपि भूरिमतिः कवीनामर्थेषु काव्यविषयेषु विचक्षणो यः ॥ ८४ ॥

1 B N सर्वं मुदा । 2 A °तादृशः । 3 B D कथं । 4 N विनाप्यते । 5 N प्रगम्य । 6 A °नाशनः । * B आदर्श एवोपलभ्यते पंक्तिरियम् ।

१४. महाकविश्रीसिद्धिर्षिचरितम् ।

§ १. श्रीसिद्धिर्षिः श्रियो देयाद् धियामध्यामधामभूः । निर्यन्थमन्यतामापुर्वद्वन्थाः सांप्रतं सुवि ॥ १ ॥

श्रीसिद्धिर्षिप्रभोः पान्तु वाचः परिपचेलिमाः । अनाद्यविद्यासंस्कारा यदुपास्तेभिर्देलिमाः ॥ २ ॥

सुप्रभः पूर्वजो यस्य सुप्रभः^१ प्रतिभावताम् । बन्धुर्वन्धुरभाग्यश्रीर्यस्य^२ माघः कवीश्वरः ॥ ३ ॥

चरितं कीर्त्तयिष्यामि तस्य प्रत्यज्जडाशयम् । भृशुश्चक्रचमत्कारि वारिताखिलकल्मषम् ॥ ४ ॥

5

अजर्जरश्रियां धाम वेपालक्ष्यजरजरः । अस्ति गूर्जरदेशोऽन्यसज्जराजन्यदुर्जरः ॥ ५ ॥

तत्र श्रीमालमिलस्ति पुरं मुखमिव क्षितेः । चैत्योपरिख्यकुम्भाभिलेयत्र चूडामणीयते ॥ ६ ॥

प्रासादा यत्र दृश्यन्ते मत्तवारणराजिताः । राजमार्गाश्च शोभन्ते मत्तवारणराजिताः ॥ ७ ॥

जैनालयाश्च सन्त्यत्र नवं धूपगमं श्रिताः । महर्षयश्च निःसङ्गा न बन्धूपगमं श्रिताः ॥ ८ ॥

तत्रास्ति हास्तिकाश्रीयापहस्तितरिपुत्रजः । नृपः श्रीवर्मलताख्यः शत्रुमर्मभिदाक्षमः ॥ ९ ॥

10

तस्य सुप्रभदेवोऽस्ति मन्त्री मित्रं जगलयि । सर्वव्यापारमुद्राभ्युद्राकुरुजनानने ॥ १० ॥

देवार्थोशनसौ यस्य नीतिरीतिमुदीक्ष्य^३ तौ । अवलम्ब्य स्थितौ विष्णुपदं कर्तुं तपः किल ॥ ११ ॥

तस्य पुत्राबुभावंसाविष विश्वभरक्षमौ । आद्यो दत्तः स्फुरदुत्तो द्वितीयश्च शुभंकरः ॥ १२ ॥

दत्तविजोऽनुजीविभ्यो दत्तश्चित्तस्थ^४ धर्मधीः । अप्रवृत्तः कुक्ष्येऽपु तत्र सुत्रामवच्छ्रिया ॥ १३ ॥

हर्म्यकोटिस्फुरत्कोटिष्वज्जालान्तरस्थिताः । जलजन्मतयेषु श्रियैस्मादासीदनिर्गमा ॥ १४ ॥

15

तस्य श्रीभोजभूपालबालमित्रं कृतीश्वरः । श्रीमाघो नन्दनो ब्राह्मीस्यन्दनः शीलचन्दनः ॥ १५ ॥

ऐवंदुग्गिनीलोकस्य सारसारस्वतायितम् । शिशुपालवधः काव्यं प्रशस्तियैव्य शाश्वती ॥ १६ ॥

श्रीमाघोऽस्तायधीः श्लाघ्यः प्रशस्यः कस्य नाभवत् । चित्रं जाड्यहरा यस्य काव्यगङ्गाभिमित्युषः ॥ १७ ॥

तथा शुभंकरश्रेष्ठो विश्वविश्वप्रियंकरः । यस्य दानाद्भुतैर्गीतैर्हर्म्यैश्चो हर्म्यभूरभूत् ॥ १८ ॥

तस्याभूद् गेहिनी लक्ष्मीलक्ष्मीलक्ष्मीपतेरिव । यया सत्यापिताः सत्यः सीताया विश्वविभ्रुताः ॥ १९ ॥

20

नन्दनो नन्दनोत्तंसः कल्पद्रुम इवापरः । यथेच्छादानतोऽर्थिभ्यः प्रथितः सिद्धनामतः ॥ २० ॥

अनुरूपकुलां कन्यां धन्यां पित्रा विवाहितः । शुकैः वैपयिकं सौख्यं दोगुन्दुग इवामरः ॥ २१ ॥

§ २. दुरोदरभरोदारो दाराचारपराङ्मुखः । अन्यदा सोऽभवत् कर्म दुर्जयं विदुषामपि ॥ २२ ॥

पितृमातृगुरुस्निग्धबन्धुमित्रैर्निवारितः । अपि नैव न्यवर्त्तिषु दुर्वारं व्यसनं यतः ॥ २३ ॥

अगूढातिप्ररूढेऽस्मिन्नहर्निशमसौ वशः । तदेकचित्तधूर्त्तानां सदाचारादभूद् बहिः ॥ २४ ॥

25

स पिपासाशनायाति शीतोष्णाश्च^५ विमर्शतः । योगीव लीनचित्तोऽत्र^६ वित्रयस्साधुवाक्यतः ॥ २५ ॥

निशीयातिक्लमे रात्रावपि स्वकगृहागमी । बध्वा प्रतीक्ष्य एकस्यास्तया नित्यं प्रतीक्ष्यते ॥ २६ ॥

अन्यदा रात्रिजागर्यानिर्न्यातवपुरुषमाम् । गृहव्यापारकृत्येषु विलीनाङ्गस्थितिः ततः ॥ २७ ॥

ईहग्ं ज्ञातेयसम्बन्धवशकैशवागभरम् । श्वश्रूणाणि मुञ्चन्तीं बधूं प्राह सगद्गदम् ॥ २८ ॥—युग्मम् ।

मपि सत्यां पराभूतिं कस्ते कुर्यात् ततः स्वयम् । सिधसे^७ कुविकल्पैस्त्वं गृहकर्मसु^८ चालसा ॥ २९ ॥

30

श्वशुरोऽपि च ते व्यग्रो यदा राजकुलादिह । आगन्ता च ततो देवावसरादावसज्जिते ॥ ३० ॥

मामेवाक्रोध्यति त्वं तद् तर्प्यं मम निवेद्य । यथा द्राग् भवदीयार्तिप्रतीकारं करोम्यहम् ॥ ३१ ॥—युग्मम् ।

1 A सुरप्रभः । 2 'बन्धुभाग्यस्य श्रियैस्य' इत्येतादृशः पाठः सर्वेष्वार्थेषु समुपलभ्यते । 3 A 'नीतिमुदीक्षितौ' । 4 A D दत्तचित्तस्थ धर्मः; N दत्तचित्तपुधर्मः । 5 N शीतोष्णाश्च । 6 N व्यग्रसत् । 7 B D सिधसे; N सिधते । 8 N कर्मभरालसा ।

- सा न किंचिदिति प्रोच्य श्वश्रुनिर्बन्धतोऽवदत् । गुप्मत्युत्रोऽर्द्धरात्रातिक्रमेऽप्येति करोमि किम् ॥ ३२ ॥
 श्रुत्वेत्याह तदा श्वश्रुः किं नामेऽजल्पि मे पुरः । सुतं स्वं बोधयिष्यामि वचनैः कर्कशप्रियैः ॥ ३३ ॥
 अथ स्वपिहि वत्से ! त्वं निश्चिन्ताऽहं तु जागरम् । कुर्वे सर्वं भलिष्यामि नात्र कार्याऽवृत्तिस्त्वया ॥ ३४ ॥
 ओमित्यथ श्लुपाप्रोक्ते रात्रौ तदधाम्नि^१ तस्थुयी । विनिद्रा पश्चिमे यामे रात्रेः पुत्रः समागमत् ॥ ३५ ॥
 5 द्वारं द्वारमिति प्रौढस्वरोऽसौ यावदुचिबान् । इयद्रात्रौ क आगन्ता माताऽवादीदिति स्फुटम् ॥ ३६ ॥
 सिद्धः सिद्ध इति प्रोक्ते तेन सा कृतककुधा । प्राह सिद्धं न जानेऽहमप्रस्तावविहारिणम् ॥ ३७ ॥
 अधुनाऽहं क यामीति सिद्धेनोक्ते जनन्यपि । अन्यदा शीघ्रमायाति यथाऽस्मात् कर्कशं जगौ ॥ ३८ ॥
 एतावत्यां निशि द्वारं विवृतं यत्र पश्यसि । तत्र यायाः समुद्राटद्वारा सर्वापि किं निशा ॥ ३९ ॥
 भवत्वेवमिति प्रोक्ते सिद्धस्तस्मान्निरीय च । पश्यन्ननावृताद्वारे द्वारेऽगादनगारिणाम् ॥ ४० ॥
 10 सदाऽप्यनावृताद्वारशालायां पश्यति स्म सः । सुनीरु विविधचर्चासु स्थिताभिस्त्वपुण्यदुर्लभान् ॥ ४१ ॥
 कांश्चिद्द्वैरात्रिकं कालं विनिद्रस्य गुरोः पुरः । प्रवेदयन्त उत्साहान् कांश्चित्वाध्यायरङ्गिणः ॥ ४२ ॥
 उत्कटिकासनान् कांश्चित् कांश्चिद्गोहिकासनान् । वीरासनस्थितान् कांश्चित् सोऽपश्यन् मुनिपुङ्गवान् ॥ ४३ ॥
 अचिन्त्यच्छमसुधानिर्गरे निर्जेरा इव । सुस्नातशीतला एते वृष्णाभीता मुमुक्षवः ॥ ४४ ॥
 मादृशा व्यसनासक्ता अभक्ताः स्वगुरुष्वपि । मनोरथद्रुहस्तेषां विपरीतविहारिणः ॥ ४५ ॥
 15 धिगु ! जन्मेदमिहामुत्र दुर्यशो दुर्गतिप्रदम् । तस्मात् सुकृतिनी वेला यत्रैते दृष्टिगोचराः ॥ ४६ ॥
 अभीषां दर्शनात् कोपिन्यापि 'सूपकृतं मयि । जनन्या क्षीरमुत्तममपि पित्तं प्रणास्येत् ॥ ४७ ॥
 ध्यायन्नित्यप्रतप्तस्थौ नमस्तेभ्यश्चकार सः । प्रदत्तधर्मलाभाशीर्निर्ग्रन्थः प्रसुराह च ॥ ४८ ॥
 को भवामिति तैः प्रोक्ते प्रकटं प्राह साहसी । शुभंकरात्मजः सिद्धो गूतान्मात्रा निषेधितः ॥ ४९ ॥
 उद्घाटद्वारि यायास्त्वमेकसीयन्महानिशि । इत्यम्बावचनादत्रा^२ प्रावृत्तद्वारि सङ्गतः ॥ ५० ॥
 20 अतः प्रभृति पूज्यानां चरणौ शरणं मम । प्राप्ते प्रबहणे को हि निस्तिरीर्षति नाम्बुधिम् ॥ ५१ ॥
 उपयोगं धृते दत्त्वा योग्यताहृष्टमानसाः । प्रभावकं भविष्यन्तं परिज्ञायाथ तेऽवदन् ॥ ५२ ॥
 अस्मद्वेषं विना नैवास्मत्प्राप्ये स्थीयतेतराम् । सदा स्वेच्छाविहाराणां दुर्महः स भवाहशाम् ॥ ५३ ॥
 धार्यं ब्रह्मव्रतं घोरं दुश्चरं^३ कातरैर्नरैः । कापोतिका तथा वृत्तिः समुदानाऽपराभिधा ॥ ५४ ॥
 दारुणः केशलोचोऽथ सर्वाङ्गीणव्यधाकरः । सिकतापिण्डवन्धायं निरास्वादश्च संयमः ॥ ५५ ॥
 25 उषावचानि वाक्यानि नीचानां ग्रामकण्टकाः । सोढव्या दशनैश्चर्वणीया लोहमया यवाः ॥ ५६ ॥
 उग्रं षष्ठाष्टमाथं तत्तपः कार्यं सुदुष्करम् । स्वाद्यास्वाद्येषु लब्धेषु रागद्वेषौ न पारणे ॥ ५७ ॥
 इत्याकण्यवदत् सिद्धो मत्सहग्व्यसनस्थिताः । छिन्नकर्णोष्ठनासादिबाहुपादयुगा नराः ॥ ५८ ॥
 क्षुधाकरालिता भिक्षाचौर्यादिर्वृत्तिधारिणः । अप्राप्तशयनस्थानाः पराभूता निजैरपि ॥ ५९ ॥
 नाथ ! किं तदवस्थाया अपि किं दुष्करो भवेत् । संयमो विध्वन्यस्तन्मूर्ध्नि^४ देहि करं मम ॥ ६० ॥
 30 यददत्तं न गृहीमो वयं तस्मात् स्थिरो भव । दिनमेकं यथाऽनुज्ञापयामः^५ पैतृकं तव ॥ ६१ ॥
 ततः प्रमाणमादेश इत्युक्त्वा तत्र सुस्थिते । परं हर्षं दधौ सूरिः सुविनेयस्य लाभतः ॥ ६२ ॥
 ३३. इतः शुभंकरः श्रेष्ठि प्रातः पुनः समाह्वयत् । शब्दादाने च सम्भ्रान्तोऽपश्यत्^६ पत्नीं नताननाम् ॥ ६३ ॥
 अथरात्रौ^७ कथं नागात् सिद्ध इत्युदिता सती । लज्जानम्राऽवदत् वृत्तीशिक्षितोऽथ सुतो ययौ ॥ ६४ ॥

1 N तद्द्वारि । 2 N कोपिन्यापुपकृतं । 3 B N इयंति वाचनादत्राः । D इत्यम्बावचनादत्राः । 4 N दुष्करः । 5 N निष्ठाप-
 यामः । 6 N संभ्रान्तः पश्यत् । 7 N अथरात्रे ।

भेष्टी दध्यौ महेलाः स्युरुत्तानधिषणा ध्रुवम् । न कर्कशवचोयोग्यो^१ व्यसनी शिष्यते ज्ञानैः ॥ ६५ ॥

ईषत्करं ततः प्राह प्रिये ! भव्यं त्वया कृतम् । बयं किं प्रवदामोऽत्र वणिजो नोचितं ह्यदः ॥ ६६ ॥

गृहाद् बहिश्च निर्याय प्रयासाङ्गीकृतस्थितिः । व्यलोकयन् पुरं सर्वमहो मोहः पितुः सुते ॥ ६७ ॥

‘दृष्टश्चारित्रि’ शालायामसावुपशमोर्मिभिः । आमुतोऽपूर्वसंस्थानः ततोऽवादि च तेन सः ॥ ६८ ॥

यद्येवं शमिसामीप्यस्थितिं पश्यामि ते सुत ! । अमृतेनेव सिष्ये तन्नन्दनानन्दनस्थिते ! ॥ ६९ ॥

सूतव्यसनिनां साध्वाचारातीतकुचेपिणाम् । सङ्गतो मम हृद्दुःखहेतुः केतुरिव प्रहः ॥ ७० ॥

आगच्छ वत्स ! सोत्कण्ठा तव माता प्रतीक्षते । किञ्चिन्मद्वचनैर्दूना सन्तप्ता निर्गमात् ‘तव ॥ ७१ ॥

स प्राह तात ! पर्याप्तं ‘गेहागमनकर्मणि । मम लीनं गुरोः पादारविन्दे हृदयं ध्रुवम् ॥ ७२ ॥

जैनदीक्षाधरो मार्गं मार्गं निष्पतिकर्मतः । आचरिष्यामि तन्मोहो भवद्भिर्मां विधीयताम् ॥ ७३ ॥

याया अपावृतद्वारे वेदमनीत्यन्विकावचः । शमिसंनिध्यवस्थानं मत्तं नत्सद् भवद्बचः ॥ ७४ ॥

यावज्जीवं हि विवचे यद्यहं तत् कुलीनता । अक्षता स्यादिदं वित्ते सम्पत् तात ! विचिन्तय ॥ ७५ ॥

अथाहं सम्भ्रमाच्छ्रेष्ठी किमिदं वत्स ! चिन्तितम् । असंख्येष्वजविज्ञेयं धनं कः सार्थयिष्यति ॥ ७६ ॥

विलस त्वं यथासौख्यं ‘प्रदेहि निजयेच्छया । अविमुञ्चन् सदाचारं सतां श्लाघ्यो भविष्यसि ॥ ७७ ॥

एकपुत्रा तवाभ्या च निरपला बधूस्तथा । गतिलयोस्त्वमेवासि^{१०} जीर्णं माऽजीगणस्तु माम् ॥ ७८ ॥

पित्रेत्यमुदिते प्राह सिद्धः सिद्धशमस्थितिः । संपूर्णं लोभिबाणीभिलष्यते भुक्तिरभुक्तिः ॥ ७९ ॥

ब्रह्मण्येव^{११} मनो लीनं ममातो गुरुपादयोः । निपत्य ब्रूहि दीक्षां मे पुत्रस्य मम ‘यच्छत (?) ॥ ८० ॥

‘‘अतिनिर्वन्धतस्तस्य तथा चक्रे शुभंकरः । गुरुः प्रादात् परिब्रज्यां तस्य पुण्ये ‘‘स्वरोदये ॥ ८१ ॥

विनेः कतिपयैर्मांसमाने तपसि निर्मिते । शुभे लभे पञ्चमहाव्रतारोपणपर्वणि ॥ ८२ ॥

दिग्बन्धं आबयामास पूर्वतो गच्छसन्ततिम् । सत्प्रभुः शृणु वत्स ! त्वं श्रीमान् बज्रप्रभुः पुरा ॥ ८३ ॥

तच्छिष्यबज्रसेनस्याभूद् विनयेचतुष्टयी । नागेन्द्रो निर्वृतिश्चन्द्रः क्लृता विद्याधरस्तथा ॥ ८४ ॥

आसीन्निर्वृत्तिगच्छे च सूर्याचार्यो धियां निधिः । तद्विनेयश्च गर्गर्षिरहं दीक्षागुरुस्तव ॥ ८५ ॥

शीलाङ्गानां सहस्राणि त्वयाऽष्टादश निर्भरम् । बोढव्यानि विविश्राममाभिजात्यफलं ह्यदः ॥ ८६ ॥

ओमिति प्रतिपश्याथ तप उग्रं चरन्नसौ । अभ्येता वर्त्तमानानां सिद्धान्तानामजायत ॥ ८७ ॥

§ ४. स चोपदेशमालया शृत्वा^{१२} ‘‘बालावबोधिनीम् । विदधेऽवहितप्रज्ञः सर्वज्ञ इव गीर्भरेः ॥ ८८ ॥

सूरिर्वाक्षिण्यचन्द्राण्यो गुरुभ्राताऽस्ति तस्य सः । कथां कुबलयमालां चक्रे शृङ्गारनिर्भराम् ॥ ८९ ॥

किञ्चित् सिद्धकृतप्रण्यसोत्प्रासः सोऽवदत् तदा । लिखितैः किं नवो प्रण्यस्तदवस्थागमाक्षरैः ॥ ९० ॥

शास्त्रं श्रीसमरादित्यचरितं कीर्त्यते भुवि । यद्रसोर्मिभुता जीवाः क्षुत्तुडार्थं न जानते ॥ ९१ ॥

अर्थोत्पत्तिरसाधिक्यसारा किञ्चित् कथापि मे । अहो ते लेखकस्येव ग्रन्थः पुस्तकपूर्णः ॥ ९२ ॥

अथ सिद्धकविः प्राह मनोदूरोऽपि नो खरम् । वयोक्तिकान्तपाठानामीदृशी कविता भवेत् ॥ ९३ ॥

का स्पृष्टां समरादित्यकवित्वे पूर्वसूरिणा । खयोतस्येव सूर्येण माष्टमन्दमतेरिह ॥ ९४ ॥

इत्थमुत्तेजितं^{१३} स्वान्तस्त्रोनासो निर्ममे बुधः । ‘‘अज्ञदुर्बोधसम्बन्धां^{१४} प्रस्तावाष्टकसम्भृताम् ॥ ९५ ॥

१ ‘वचोयोग्ये । २ N इतश्च । ३ N ‘चरित्रं । ४ A निर्ममात् । ५ A गेहे गमनं । ६ N ‘तदभूद्वचः । ७ B अन्वाह । ८ B बद्ध । ९ N विदेही । १० N लभेबाणी । ११ N ब्रह्मणीव । १२ B यच्छ तत् । १३ N B इति । १४ B C पुण्य-
धरोः । १५ B C इदमालव । १६ N ‘‘मुतेजितं । १७ B अग्निः । N अन्यः । १८ N संबद्धाः ।

रम्यामुपमिति भवप्रपञ्चाख्यो महाकथाम् । सुबोधकवितां^१ विद्वदुत्तमाङ्गविभूतनीम् ॥ ९६ ॥—युग्मम् ।

ग्रन्थं व्याख्यातयोः यदेनं चक्रे शमाश्रयम् । अतः प्रभृति सङ्घोऽस्य व्याख्या दृष्टि र्वं ददौ ॥ ९७ ॥

दर्शिता^२ चास्य तेनाहं हसितुः स ततोऽवदत् । ईदृक् कवित्वमावेयं त्वद्गुणाय मयोदितम् ॥ ९८ ॥

१५. ततो व्यचिन्तयत् सिद्धो ज्ञायते यदीह न । तेनाप्यज्ञानता तस्मादध्येतव्यं ध्रुवं मया ॥ ९९ ॥

५ तर्कग्रन्था मयाधीताः स्वपरेऽपीह ये स्थिताः । बौद्धप्रमाणशास्त्राणि न स्युस्तद्देशमन्तरा ॥ १०० ॥

आपप्रच्छे गुरुं सन्धयन् विनीतवचनैस्ततः । प्रान्तरस्थितदेशेषु गमनायोन्मनायितः ॥ १०१ ॥

निमित्तमवलोक्याथ श्रोतेन विधिना ततः । सवात्सल्यमुवाचाथ नाथप्राथमकल्पिकम् ॥ १०२ ॥

असन्तोषः शुभोऽध्याये वत्स ! किञ्चिद् वदामि तु^३ । स त्वमत्र न सत्त्वानां समये प्रमये धियाम् ॥ १०३ ॥

भ्रान्तचित्तः^४ कदापि स्याद् हेत्वाभासैस्तदीयकैः । अर्थी तदागमश्रेणेः स्वसिद्धान्तपराङ्मुखः ॥ १०४ ॥

१० उपार्जितस्य पुण्यस्य नाशं त्वं प्राप्स्यसि ध्रुवम् । निमित्तत इदं मन्ये तस्मान्माऽजोद्यमी भव ॥ १०५ ॥

अथ चेदवलपस्ते गमने न निवर्तते । तथापि मम पार्श्वं त्वमाणा वाचा ममैकदा ॥ १०६ ॥

रजोहरणमस्माकं व्रताङ्गं नः समर्पये । इत्युक्त्वा मौनमातिष्ठेद्^५ गुरुश्चित्तव्यथाधरः ॥ १०७ ॥

प्राह सिद्धः श्रुतीं च्छादयित्वा शान्तं हि कल्मषम् । अमङ्गलं प्रतिहतमकृतज्ञः क ईदृशः ॥ १०८ ॥

चक्षुरुद्रातिनं येन मम ज्ञानमयं सुदा । पुनस्तद् ध्यामयेत् को हि धूमायितपरोक्तिभिः ॥ १०९ ॥

१५ अन्त्यं वचः कथं नाथ ! मयि पूर्यैरुदाहृतम् । कः कुलीनो निजगुरुकर्मयुगं परित्यजेत् ॥ ११० ॥

मनः कदापि गुप्येत चेद् धत्तुर्भ्रमादिव । तथापि प्रभुपादानामादेशं विन्दे^६ ध्रुवम् ॥ १११ ॥

*दुरध्येयानि बौद्धानां शास्त्राणीति श्रुतिश्रुतिः । स्वप्रज्ञायाः प्रमाणं तद्व्यपेक्षितं तद्गुणिलभ्यते ॥ ११२ ॥

इत्युक्त्वा प्रणम्याथ स जगाम यथेप्सितम् । महाबोधाभिधं बौद्धपुरमव्यक्तवेपथुम् ॥ ११३ ॥

कुशामीयमतेस्तस्याङ्गेशोपायि प्रबोधतः । विद्वद्भेदशास्त्राणि तेषामासीच्चमत्कृतिः ॥ ११४ ॥

२० तस्याङ्गीकरणे मन्त्रस्तेषामासीदुरासदः । तमस्युद्योतको रत्नमाप्य माध्यस्थमाश्रयेत् ॥ ११५ ॥

तादृग्वचःप्रपञ्चैस्तैर्वर्द्धकैर्गर्द्धकैरपि । तं विप्रलम्भयामासुर्मीनवद्दीवरा रसात् ॥ ११६ ॥

शनैर्भ्रान्तमनोवृत्तिर्बभूवासी यथावथा । तदीयदीक्षामादत्तं^७ जैनमार्गातिनिरुद्दः^८ ॥ ११७ ॥

अन्यदा तैर्गुरुत्वेऽसौ स्थाप्यमानोऽवदन्ननु । एकवेले मया पूर्वं संवीक्ष्या गुरवो ध्रुवम् ॥ ११८ ॥

इति प्रतिश्रुतं यस्मात् तदग्रे तत्प्रतिश्रवम् । सत्यसन्धसत्यजेत् तत्^९ कस्तत्र प्रहिणुताथ माम् ॥ ११९ ॥

२५ इति सत्यप्रतिज्ञत्वमतिचारु च सौगते । मन्यमानास्ततः प्रैपुः स चागाद् गुरुसंनिधौ ॥ १२० ॥

गत्वाथोपाश्रये सिंहासनस्थं वीक्ष्य तं प्रभुम् । ऊर्ध्वस्थानशुभा यूयमित्युक्त्वा मौनमास्थितः ॥ १२१ ॥

गर्गस्वामी व्यसृक्षञ्च सङ्गो तदिदं फलम् । अनिमित्तस्य जैनी वाग्^{१०}न्यथा भवति ध्रुवम् ॥ १२२ ॥

अस्माकं प्रवैपम्यमिदं जज्ञे यदीदृशः । सुविनेयो महाविद्वान् परशास्त्रैः^{११} प्रलम्भितः ॥ १२३ ॥

तदुपायेन केनापि बोध्योऽसौ यदि भोक्त्यते । तदस्माकं प्रियं भाग्यैरुदितं किं बहूक्तिभिः ॥ १२४ ॥

३० ध्यातव्येत्युत्थाय गुरुमिदं निवेशयानेऽर्पिता । चैत्यवन्दनसूत्रस्य वृत्तिर्लेखितविस्तारः ॥ १२५ ॥

ऊचुश्च यावदायामः कृत्वा चैत्यनतिं^{१२} वयम् । ग्रन्थस्तावदयं वीक्ष्य इत्युक्त्वा तेऽगमन् बहिः ॥ १२६ ॥

१ N °कवितां । २ N °चास्य । ३ B दु । ४ N °श्रोतं चेतः । ५ N °गुरुः । ६ A C °मिदमे । * नोपलभ्यते श्लोकोऽयं
N पुस्तके । ७ C °मापत् । ८ B N निरुद्दः । ९ C लजेकस्तत्र । १० N परशास्त्रं । ११ N नयम् ।

ततः सिद्धश्च तं ग्रन्थं वीक्षमाणो महामतिः । व्ययृशत् किमकार्यं तन्मयाऽऽरब्धमचिन्तितम् ॥ १२७ ॥
कोऽन्य एवंविधो मादृगविवारितकारकः । स्वार्थभ्रंशी^१ पराख्यानेर्मणि काचेन हारयेत् ॥ १२८ ॥
महोपकारी^२ स श्रीमान् हरिभद्रप्रभुर्यतः । सद्यमेव येनासौ ग्रन्थोऽपि निरमाप्यत ॥ १२९ ॥

“आचार्यो हरिभद्रो मे धर्मबोधकरो गुरुः ।

प्रस्तावे भावतो हन्त स एवाद्ये^३ निवेशितः ॥ १३० ॥

5

अनागतं परिज्ञाय चैत्यवन्दनसंश्रया ।

सदर्थं निर्मिता येन वृत्तिर्ललितविस्तरा ॥ १३१ ॥

विषं विनिर्धूय कुवासनामयं व्यचीवरद् यः कृपया मदाशये ।

अचिन्त्यवीर्येण सुवासनासुधां नमोस्तु तस्मै हरिभद्रसूरये ॥ १३२ ॥”

किं कर्त्ता च मया शिष्याभासेनाथ गुरुर्मम । विज्ञायैतन्निमित्तेनोपकृतुं त्वाह्वयन्मिपात् ॥ १३३ ॥ 10

तदङ्घ्रिरजसा मौलिं पावयिष्येऽधुनातिशम् । आगः स्वं कथयिष्यामि गुरुः स्वात्र हनीदृशः ॥ १३४ ॥

‘ताथागतमतभ्रान्तिर्गता मे ग्रन्थतोऽमुतः । कोद्रवस्य यथा शक्ताघाततो मदनभ्रमः ॥ १३५ ॥

एवं चिन्तयतस्तस्य गुरुर्बाह्यभुवस्ततः । आगतस्तद् दृशं पश्यन् पुस्तकस्यां मुदं दधौ ॥ १३६ ॥

नैवेधिकीमहाशब्दं श्रुत्वोद्धुः सम्भ्रमादभूत् । प्रणम्य रूक्षयामास शिरसा तत्पदद्वयम् ॥ १३७ ॥

उवाच किंनिमित्तोऽयं मोहस्तव मयि प्रभो ! । कारयिष्यन्ति चैत्यानि पश्चात् किं मादृशोऽधमाः ॥ १३८ ॥ 15

उन्मीलादूषकाः^४ स्फोटस्फुटा वदनविद्रुहः । स्वाद्विप्राश्रला दन्ताः कुशिष्याश्च गताः शुभाः ॥ १३९ ॥

आहूतो मिलनव्याजाद् बोधायैव ध्रुवं प्रभो ! । हरिभद्रस्तथा^५ ग्रन्थो भवता विद्वेधे करे ॥ १४० ॥

भग्नभ्रमः कुशास्त्रेषु प्रभुं विज्ञापये ततः । स्वस्यान्तेवासिपाशस्य पृष्ठे हस्तं प्रदेहि मे ॥ १४१ ॥

देवगुर्वायवज्ञोत्थमहापापस्य मे तथा । प्रायत्तिञ्चं प्रयच्छाद्य दुर्गतिच्छित् कृपां कुरु ॥ १४२ ॥

अथोवाच प्रभुस्तत्र करुणाशरणाशयः । आनन्दाश्रुपरिश्रुत्या परिक्लिन्नोत्तरीयकः ॥ १४३ ॥ 20

मा खेदं वत्स ! कार्पीस्त्वं को वनीवच्यते न वा । पानशौण्डेरिवाभ्यस्तकुतर्कमद्विह्वले ॥ १४४ ॥

नाहं त्वां धूर्तितं मन्ये यद्रुचो विस्मृतं न मे । मदेन विकलः कोऽपि त्वां विना प्राक्श्रुतं स्मरेत् ॥ १४५ ॥

वेषादिधारणं तेषां विश्वासायापि सम्भवेत् । अतिभ्रान्तिं च नात्राहं मानये तव मानसे ॥ १४६ ॥

प्रख्यातवसूकः^६ प्रज्ञाज्ञातशास्त्रार्थमर्मकः । कः शिष्यस्त्वादृशो गच्छेऽनुच्छे मच्चित्तिविश्रमः^७ ॥ १४७ ॥

इत्युक्तिभिस्तमानन्य प्रायश्चित्तं तदा गुरुः । प्रददेऽस्मै निजे पट्टे तथा प्रातिष्ठिपञ्च तम् ॥ १४८ ॥ 25

स्वयं तु भूत्वा निस्सङ्गस्त्वङ्गदङ्गभुवं तदा । हित्वा प्राक्यर्षिर्षीर्णाय तपसेऽरण्यमाश्रयत् ॥ १४९ ॥

कायोत्सर्गा कदाप्यस्यादुपसर्गसहिष्णुधीः । कदापि निर्निमेषाक्षः प्रतिमाभ्यासमाददे ॥ १५० ॥

कदाचित्पारणे प्राप्ताहारधारितसंवरः^८ । कदाचिन्मासिकाचैश्च तपोभिः कर्म सोऽक्षपत् ॥ १५१ ॥

एषंप्रकारमास्थाय चारित्रं दुश्चरं तदा । आयुरन्ते विधायाधानशनं स्वयंयौ सुधीः ॥ १५२ ॥

इतश्च सिद्धव्याख्याता विख्यातः सर्वतोमुखे । पाण्डित्ये पण्डितंमन्यपरशासनजित्तरः ॥ १५३ ॥ 30

समस्तशासनोद्योतं कुर्वन् सूर्य इव स्फुटम् । विशेषतोऽवदातैस्तु कृतनिर्वृतिनिर्वृतिः ॥ १५४ ॥

असंख्यतीर्थयात्रादिमहोत्साहैः प्रभावनाः । कारयन् धार्मिकैः सिद्धो बचःसिद्धिं परां दधौ ॥ १५५ ॥

1 N °भ्रंशः । 2 N महोपकारी । 3 A C एवाद्यैर्नि° । 4 N तथागतमति° । 5 A दृष्य° । 6 C °खदा । 7 N प्रख्यातवसूकप्रज्ञा । 8 N विभ्रमः । 9 N °शंभरम् ।

श्रीमत्सुप्रभदेवनिर्मलकुलालंकारबूडामणिः,
 श्रीमन्माधकवीश्वरस्य सहजः प्रेक्षापरीक्षानिधिः ।
 तद्वृत्तं परिचिन्त्य कुग्रहपरिष्वङ्गं कथंचित्कलि-
 प्रागल्भ्यादपि सङ्गतं त्यजत भो लोकद्वये शुद्धये ॥ १५६ ॥
 5 श्रीचन्द्रप्रभसूरिपट्टसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-
 चन्द्रः सूरिरनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीभुषा ।
 श्रीपूर्वर्षिचरित्ररोहणगिरौ सिद्धर्षिवृत्तारूपया
 श्रीमद्युग्लमुनीन्दुना विशदितः शृङ्गो जगत्संरूपया ॥ १५७ ॥

॥ ग्रं० १६० । उभयं ३३८० ॥

१५. श्रीवीरसूरचरितम् ।

११. आन्तरारिहरिष्वंसी' दुष्कर्मगजयूथहृत् । अष्टापदोदयद्वर्णः 'श्रीवीरः' खान्वयः श्रिये ॥ १ ॥
 श्रीमद्वीरगणिकाशमिपादाः पान्थु यदावरात् । कषायादिरिपुभ्रातो भवेन्नागमनक्षमः ॥ २ ॥
 विबुधा विबुधा यस्त्रोपदेशैरमृताश्रयैः । खान्वयोऽरुपकाराय तस्य हृत् च प्रतन्यते ॥ ३ ॥
 पुरं श्रीमालमिलसि गभस्तिरपहस्तितः । यदुद्यानदुर्गैः पूर्वपश्चिमावाश्रयद् गिरी ॥ ४ ॥ 5
 मन्दतामरसत्वं च यत्र बिभ्रति नो जनाः । मन्दतामरसत्वं च दधते न सरांस्थपि ॥ ५ ॥
 श्रीधूमराजवंशीयः कुमुदामोदिमण्डलः । राजात्र देवराजोऽस्ति तरङ्गितनयोदधिः ॥ ६ ॥
 वणिक् प्राप्रहरस्तत्र शिवनागाभिधः सुधीः । यन्मन्त्रैर्हिन्यतेऽत्युग्रद्विजिह्वप्रभवं विषम् ॥ ७ ॥
 दृढानुरागी श्रीजैनधर्मे श्रीधरणाभिधम् । आरराध स नागेन्द्रं तद्भुकेरतुषभ सः ॥ ८ ॥
 कलिकुण्डकर्म तस्य सर्वसिद्धिकरं ददौ । विषापहारकं सद्यो जपहोमादिकैर्विना ॥ ९ ॥ 10
 यः फूलकारकरस्पर्शैरष्टानामपि संहरेत् । विषं नागकुलानां स मन्त्रो निष्पुण्यदुर्लभः ॥ १० ॥
 स्वप्नं स तदा चक्रे तत्सन्दर्भप्रताप'परिपूतम् । स्मरणादपि दुरितहरं क्वातं धरणोरोन्द्राख्यम् ॥ ११ ॥
 तस्य पूर्णलताऽन्वर्था कान्ता धर्मद्वमाश्रिता । कुलकन्दा वचःपत्रा यशःपुष्पा महःफला ॥ १२ ॥
 स्वस्ति वीरस्तयोः पुत्रो रजदीप इव स्फुरन् । अक्षयार्चिस्तमोहन्ता दिवसप्रकटप्रभः ॥ १३ ॥
 यस्य कोटिष्वजव्याजाद् वैजयन्त्य इवोर्जिताः । सुमनस्येन गीर्वाणान् जित्वा वीरः कथं न सः ॥ १४ ॥ 15
 स सप्तोद्वाहितः कन्याः सप्तानां व्यवहारिणाम् । सप्ताब्धीनामिषामूल्यरत्नौघैर्मण्डिताः श्रियः ॥ १५ ॥
 श्रीवीरं बन्दिद्वं वीरः श्रीमत्सत्यपुरे सदा । सृते पितरि वैराग्याद् याति पर्वसु सर्वदा ॥ १६ ॥
 अन्यदा तत्स्फूर्गच्छन् विद्रोतुमयशस्करैः । अवैष्यतारथान् शुष्कपत्रैः कारस्करैरिव ॥ १७ ॥
 प्रणश्य च तथा श्यालः श्रेष्ठिनो गृहमागमत् । अभूतेश्चागमन्माता गृहद्वारे जनश्रुतेः ॥ १८ ॥
 वीरः कुत्र तथा पृष्टे नर्मणा सोऽप्यभाषत । चोरेर्वीरो सृषावीरः प्रहृतः सत्त्ववर्जितः ॥ १९ ॥ 20
 इत्याकर्ण्य तदम्बा च 'तथैवास्यादजीविता । अहो अतुच्छं वात्सल्यं मातुर्वाक्यपथातिगम् ॥ २० ॥
 पितुर्भर्तुः कलाचार्य-मित्रयोरुपकारिणः । भवेत् कथंचिदानुष्यं जनन्या न कथंचन ॥ २१ ॥
 तदा च चौरसंघाताद् वीरो वीरप्रसादतः । स्वक्षेत्रेणाकृतेनागात् (?) शालभादिव कर्षुकः ॥ २२ ॥
 दृष्ट्वा स्वाम्बा' गतप्राणां विस्मरन्निजसङ्कटम् । किमभूदित्यतः पृच्छन् यथावृत्तं तदाऽप्युचोत् ॥ २३ ॥
 अनुत्तमः प्रियावन्धुर्वीरेणाभिदधे तदा । अस्थिभङ्गं कथं नर्म कृतं मद्भाग्यदूषकम् ॥ २४ ॥ 25
 स प्राह कोऽपि नमोऽस्या किं मातेव विपद्यते । शल्यं बिल्बकबन्धेऽमूढित्याजन्माप्यनिर्गमम् ॥ २५ ॥
 वीरः प्राहाथ वैराग्याज्जनन्या मम च स्फुटम् । कीदृग्दूरतरं स्नेहसम्बन्धे पश्यतान्तरम् ॥ २६ ॥
 हास्येन मन्थति श्रुत्वा माता सत्येन संस्थिता । सत्येऽपि निधने तस्या वयं किञ्चिन्मुचोऽपि न ॥ २७ ॥
 उक्त्वेति कोटिमैकैकां कलत्रेभ्यः प्रदाय सः । शेषः (' वं) श्रीसंघपूजासु चैलेष्वेवाव्ययद् धनम् ॥ २८ ॥
 परिग्रहपरित्यागं कृत्वा गार्हस्थ्य एव सन् । गत्वा सत्यपुरे श्रीमद्वीरभाराधयन्मुदा ॥ २९ ॥ 30
 उपवासान् सदा चाष्ट कृत्वा पारणकं व्यधात् । समस्तविकृतित्यागादहो अत्य महत्तपः ॥ ३० ॥

1 B N आन्तरारिपुविष्वंसी । 2 A B N "द्वर्णश्रीवीरः" । 3 N "प्रभाव" । 4 N अवैष्यतारथान् । 5 N तत्रैवा° ।
 6 A D सां त । 7 A D यदावरात् । 8 N चैलेषो चैवाव्य° ।

प्रासुकाहारभोजी च स चतुर्विधपोषधी । पुरवाद्ये इमशानादौ कायोत्सर्गं निशि व्यधात् ॥ ३१ ॥

विव्यमानुवतैरश्वोपसर्गेषु स सासहिः । तप्यमानस्तपस्तीव्रमभवत् तीर्थसन्निभः ॥ ३२ ॥

निजक्रियानुमानेन गुरोरुत्कण्ठितः सदा । एकचित्तो महावीरपादान् ध्यायत्यमन्दधीः ॥ ३३ ॥

१२. प्रदोषसमयेऽप्येवुः प्रतिमार्थं बहिर्मुखि । गच्छन् दूरान् समायातुं मायान्तं जङ्गमं शमम् ॥ ३४ ॥

5 चारित्रमिव मूर्तित्वं मधुरायाः समागतम् । स वर्षशतदेशीयमपश्यद् विमलं गणिम् ॥ ३५ ॥

क्षितिपीठछठमूर्द्धा सर्वाभिगमपूर्वकम् । बबन्दे नन्दिस्तन धर्मलाभाशिषा च सः ॥ ३६ ॥

अकाले नगराद्वाह्ये धर्मशील ! क गम्यते । इत्युक्ते प्रान्तभूमीषु व्युत्सर्गायेति सोऽवदत् ॥ ३७ ॥

गणिः प्राहातिथिस्तोऽहमङ्गविद्योपदेशतः । मिलित्वा ते स्वकालाय यामि शत्रुक्षये गिरौ ॥ ३८ ॥

वीरोऽवदथ भयो दिनं मे यद्गवाहशः । प्रसादमसमं कृत्वोत्कण्ठन्ते किल माहशाम् ॥ ३९ ॥

10 निशां सफलयाम्यद्य तत्पूज्यवरिवस्थया । चिन्तामणिं करप्राप्तं कः कुण्डोऽप्यवमन्यते ॥ ४० ॥

इत्युक्त्वा दशैयन् स्वीयोपाश्रयं तस्य सद्गुरोः । शुभ्रपां च स्वयं चक्रे देहविश्रामणादिकाम् ॥ ४१ ॥

ततश्चाह मुनीशोऽङ्गविद्यां त्वमशठः पठ । प्रभावकः श्रुतज्ञानाद् भविततसि मते यथा ॥ ४२ ॥

वीरः प्राह गृहस्थानां कथं सिद्धान्तवाचना । नाथीतं पुनरायाति वृद्धत्वाद् विदधे किमु ॥ ४३ ॥

अथाह गुरुब्रह्मण्यो भवान्तरगतावहम् । अङ्गविद्या महाविद्या तवायाता स्वयंवरा ॥ ४४ ॥

15 तदर्थं ज्ञापयिष्यामि शीघ्रं तत्पुस्तकं पुनः । धारापद्मपुरे श्रीमान्नाभेयस्य जिनेशितुः ॥ ४५ ॥

चैत्यस्य शुक्रनासेऽस्ति तं गृहीत्वा च वाचयेः ।

इत्युक्त्वाऽदान् परित्रय्यां गुरुर्वीरस्य सादरम् ॥ ४६ ॥—युगम् ।

दिशन् ग्रन्थस्य तस्यार्थं दिनत्रयमवास्थित । ततो जगाम स श्रीमान् विमलो विमलाचले ॥ ४७ ॥

तत्र श्रीवृषभं नत्वा तदेकध्यानमानसः । संन्यासान् त्रिदिवं प्राप पापमातङ्गकेसरी ॥ ४८ ॥

20 ततो गुरुनियोगेन वीरस्तत्र पुरे ययौ । स्थाने च तत्समादिष्टे श्राद्धेभ्यः प्राप पुस्तकम् ॥ ४९ ॥

अपीता तेन तत्राङ्गविद्या च गणिविद्यया । तस्याः प्रसादतः सोऽभूदुग्रप्रतिर्महातपाः ॥ ५० ॥

अभूदथ परीवारस्तस्य प्राचीनपुण्यतः । अबुद्धबोधने सैप नियमं चाप्रहीन् तदा ॥ ५१ ॥

१३. विजिहीर्षुगणिर्वीरोऽणहिल्लपुरसंमुखम् । आजगाम स्थिरग्रामे विरूपानाथसंश्रिते ॥ ५२ ॥

स चात्र बलभीनाथापराख्यो व्यन्तराधिपः । रात्रौ देवगृहे सुप्तं हन्ति मर्त्यं महारुपा ॥ ५३ ॥

25 तद्गोदाय महाभानृपीठान्तर्गणिविद्यया । अर्द्धतुर्धकरोन्मानं कुण्डं कृत्वा महोदयः ॥ ५४ ॥

तत्रस्थैः स निपिद्योऽपि महाशक्तिभरात् ततः । अस्यादस्थानमीदृशभयानामक्षतव्रतः ॥ ५५ ॥—युगम् ।

शृङ्गादिवातवद्विघ्नान्यवजानन् सुराद्रिवन् । कायोत्सर्गं स्थितः कार्यो निष्प्रकंभो मनस्यपि ॥ ५६ ॥

उद्यत्किलकिलारावैर्भीतिं बाह्येष्वयं वदन् । आययौ बलभीनाथ आतङ्कं विदधज्जने ॥ ५७ ॥

व्यकार्पीद्विस्तनः पूर्वं जङ्गमानिव पर्वतान् । तमाश्रितान् सुरेन्द्रेण सह वैरभयादिव ॥ ५८ ॥

30 तस्य रेखां न लङ्घन्ते मर्यादां सागरा इव । उज्जतावनतैः शुण्डादण्डैरुडुमरा अपि ॥ ५९ ॥

ततः प्रसर्पतः सर्पा न सदर्पानैश्चयत्तराम् । दृष्टिनियेद्विपञ्चालान् भस्मीभूतान्यवेहितः ॥ ६० ॥

तां रेखामनतिक्रम्य स्थितास्तान् वीक्ष्य निर्जरः । विलक्ष इव दूधौ स महिमाऽस्य जनातिगः ॥ ६१ ॥

ततो राक्षसरूपाणि भैरवाणि चकार सः । क्षोभाय तस्य नाभूवन् प्रतिकूलानि तान्यपि ॥ ६२ ॥

अनुकूलैरधारम्भि मुमुक्षोर्विप्रलम्भनम् । माता-पिता-कलत्राणि क्रन्दन्ति स समैक्षयत् ॥ ६३ ॥
तत्त्वज्ञस्तान्यवाह्वासीत्, मोहविन्ध्यस्य^१ कोन्नतिः । वीरे कुम्भोद्भवेऽमुत्र दक्षिणां दिशमाश्रिते ॥ ६४ ॥
कलावि^२ सुराचाल्यं^३ सर्वं वीरतपोनिधेः^४ । ब्रह्मं पूर्वाचलं प्राप्ते कौतुकादिव भास्करे ॥ ६५ ॥
प्रत्यक्षीभूय ग्रीवाण उवाचासौ तपोनिधिम् । अखर्वपर्वताध्वन्यध्वन्यवध्वस्तथाक्रमम् ॥ ६६ ॥
पूर्वं सुरनरेशानां मानभङ्गो मया दधे । त्वां विना नैव केनापि शक्तेर्मै^५ स्वलनं कृतम् ॥ ६७ ॥ 5

§ ४. पूर्वस्थङ्करीपुर्यामागतोऽहं शिवालये । भीमेश्वराख्ये तल्लिङ्गमप्रणम्यैव च स्थितः ॥ ६८ ॥
चरणौ तज्जलाधारे^६ न्यस्य सुमश्रु तत्क्षणे । तत्रागत्य नृपोऽगृच्छन्मां सविस्मयमानसः ॥ ६९ ॥
नमसि त्वं न किं देवमज्ञानाच्छक्तितोऽथवा । तदाऽबोचमहं राजन् ! हेतुं ते कथये स्फुटम् ॥ ७० ॥
शिवोऽयं शक्तिसम्बद्धो मां दृष्ट्वा लज्जया नतः । भविष्यति यतः पुंसो लज्जा पुंसोऽमृतो भवेत् ॥ ७१ ॥
एवंस्थितेऽपि देवेऽस्मिन् नमति^७ प्राकृतो जनः । पशूपमे जने तस्य का व्रीडास्या ममापि च ॥ ७२ ॥ 10
चेत् ते^८ कौतुकमत्रास्ति मत्प्रणामात् तदास्य चेत् । उत्पातः कोऽपि जायेत तत्र दोषोपमोऽपि मे ॥ ७३ ॥
इत्युक्त्वा विरते मय्यब्रवीद् भूमिपतिलतः । वैदेशिका भवन्यत्र स्फारवाक्यक्रमाः सदा ॥ ७४ ॥
चर्मदेहः पुमान् देवसाम्यं स्वस्येह मन्यते । हास्यं सचेतनानां तद् बालानां विप्रलम्भनम् ॥ ७५ ॥
या काचिदस्ति ते शक्तित्वां प्रयुञ्ज्व न ते पुनः । दोषोऽगुरपि कार्येऽत्र नगरं साक्षि वर्त्तताम् ॥ ७६ ॥
श्रुत्वेति प्रणतिं यावत् कुर्वे संगलय सन्निधौ । त्रादकृत्य तावत् पुस्फोट लिङ्गं लोकस्य पश्यतः ॥ ७७ ॥ 15
अथाहमवदं भीतिसम्भ्रमभ्रान्तलोचनम् । भूपालं बालवत्कण्ठरोधान्यक्तखरं तदा ॥ ७८ ॥
मदुत्तेजनदर्म्भेन त्वया वैरं प्रसाधितम् । लिङ्गेऽस्मिन्नङ्गनाष्ठैर्दूनेन चिरकालतः ॥ ७९ ॥
श्रुत्वेति पादयोर्मौलिं मेलयित्वा तु नीतिभूः । राजा सपरिवारोऽयमाह देवस्त्वमेव नः ॥ ८० ॥
तीर्थं त्वयैव दत्तं स्यादन्यथोच्छ्रितं^९ भ्रमेव तत् । शिवस्त्वमेव देहस्यः पाषाण इतरे पुनः ॥ ८१ ॥
एवमुक्ते योगपट्टेनावेष्टयमिदं त्वहम् । सम्बद्धद्विदलं तत्र लिङ्गमद्यापि पूज्यते ॥ ८२ ॥ 20
महाबोधे ततो बौद्धविहारशतपञ्चकम् । तान् विजित्य मया भग्नं तत्र सामर्थ्यतो निजात् ॥ ८३ ॥
तथा मम प्रतिज्ञाऽस्ति संमुखं विजये ध्रुवम् । महाकालाख्यया शम्भुभीत्या मे कोणके स्थितः ॥ ८४ ॥
सोमेश्वरजयायं च चलित्वागममत्र च । सोऽत्रागत्यामिलद् भीतो मम ब्राह्मणरूपतः ॥ ८५ ॥
प्राहेतद्^{१०} दारुणं क्षेत्रं पवित्रं दत्तमत्र च । महोदयाय तद् याचे दातुमीशो भवान् यदि ॥ ८६ ॥
मयोचेहं क्षमो दाने मार्गणानां यथेप्सितम् । घट-मूटक-टंकानां लक्षैराज्यान्नहेमसु ॥ ८७ ॥ 25
ततोऽसौ ब्राह्मणोऽबोचन् मम किञ्चिद् ददस्व तत् । याचस्तेति मदुक्ते च स प्राह श्रूयतां ततः ॥ ८८ ॥
अत्र क्षेत्रे स्थितो भूत्वाऽवतिष्ठस्व महाबल ! । श्रुत्वेति ज्ञानतो यावदीक्षे तावत् स शङ्करः ॥ ८९ ॥
आतङ्कान् सोमनाथाख्यः छलितुं मां समाययौ । वामनो बलिभूगलमिव वृद्धद्विजच्छलात् ॥ ९० ॥
दण्डं कमपि मे देहि यथा सत्यः प्रतिश्रवः । मम स्यादन्यथात्रापि स्थितस्तेऽस्मि व्यथाबहः ॥ ९१ ॥
अथ स प्राह नार्हयुस्त्वय्यहं तद्वचः शृणु । मयात्रा तस्य पूर्णा स्याद् यस्त्वामत्र^{११} नमस्सति ॥ ९२ ॥ 30
अन्यथाऽर्द्धफला^{१२} सा स्यादित्युक्त्वा स्वाश्रयं गतः । वर्त्ततेऽद्यापि तत्तादृग् मद्रवः को विलङ्घयेत् ॥ ९३ ॥
ततः प्रभृत्यसौ ग्रामः स्थिरमित्याख्ययाऽभवत् । मम शम्भोश्च वाचां हि स्थिरता नहि दुर्लभा ॥ ९४ ॥

1 A मोहविन्ध्यस्य; N मोहविन्ध्यस्योषतेः । 2 N कुम्भोद्भवेऽपि । 3 N D घुराचाल्यः । 4 A B निधिः । 5 N भण्डे मे ।
6 N तु जलाधारे । 7 A B D तमपि । 8 N चित्ते । 9 N पाषाण इतरः । 10 N प्राहेदं । 11 N स्याद्यस्त्वामत्र न
पश्यति । 12 N ऽर्द्धकला ।

- इति न स्वलिता शक्तिर्मम मलैः सुरैरपि । त्वं तु खेताम्बराकारो देवं मत्तोऽपि शक्तिमान् ॥ ९५ ॥
 नावमन्मुहम् शक्तः समीक्षे दूरतः स्थितः । रेखाकुण्डं ज्वलन्धारविदं शङ्कितः पुमान् ॥ ९६ ॥
 तुष्टस्तव तपःशक्तेः बाञ्छितं प्रार्थय द्रुतम् । अक्षेपात् पूरयिष्ये तत् कल्पवृक्ष इव ध्रुवम् ॥ ९७ ॥
 पारयित्वा ततो वीरः परमेष्ठिनमस्कृतेः । जगादनादरा अत्र सर्वसङ्गयुक्तो वयम् ॥ ९८ ॥
 5 तथापि किञ्चिन्माङ्गकेर्गृहाणेत्युदितेऽमुना । मुनिराह बधं रक्ष तवाधायुर्विनश्यम् ॥ ९९ ॥
 दुर्गतौ पतने हेतुर्मौलोऽयं प्राणिनां बधः । तथाख्यातैः पुरावृत्तैर्हर्षो मे नाऽत्यहंकृतैः ॥ १०० ॥
 महादानेषु सामर्थ्यमात्मनश्च त्वयोदितम् । जीवामयप्रदानं च सर्वेभ्योऽप्युत्तमं पुनः ॥ १०१ ॥
 हर्षादाह स तथ्यं ते वचो जानेऽहमप्यदः । स्वेच्छाचारी परीवारो मम तस्य प्रियं त्विदम् ॥ १०२ ॥
 त्वद्वचोभिः सुधासारसारैरित्यतिहर्षितः । प्रासादजगतीमध्ये जीवानां रक्षये बधम् ॥ १०३ ॥
 10 श्रीवीरोऽप्याह भूयात् तद् राज्ञा ज्ञातमिदं वचः । आचन्द्रकालिकं वृत्तमावयोः पुण्यहेतवे ॥ १०४ ॥
 १५. अणहिल्लपुरे ^१उवासीषकवर्तीव ^२नूतनः । श्रीमान् चामुण्डराजाख्यस्तत्रास्मिन् समये नृपः ॥ १०५ ॥
 अज्ञापयदिदं च श्रीवीरूपानाथ एव तत् । प्रधानैस्तैर्नृपस्याथ हर्षात् तत्राययौ च सः ॥ १०६ ॥
 सत्कर्मणि चिकीर्षात्र कस्य नो महतेत्यसौ । विज्ञाय जीवरक्षायै तच्छासनमचीकुरुत् ॥ १०७ ॥
 आहूतश्च ततो राज्ञा पुनरप्याययौ तदा । अणहिल्लपुरं धीरस्तत्राबोधानबोधयन् ॥ १०८ ॥
 15 आचार्यत्वप्रतिष्ठाऽस्य विदधे परममिभिः । सुरिभिर्वर्द्धमानाख्यैः सङ्घाध्यक्षं महोत्सवान् ॥ १०९ ॥
 तत्र श्रीबलभीनाथः श्रीवीरप्रभुभक्तितः । प्रत्यक्षीभूय धर्माख्यां शृणोत्यस्याप्रतः स्थितः ॥ ११० ॥
 परं क्रीडाप्रियत्वेन नरं प्रेक्ष्य सलक्षणम् । अवतीर्यास्य देहे च क्रीडते पीडया विना ॥ १११ ॥
 श्रीमान् वीरोऽपि तद् दृष्ट्वाऽवादीदेवं न सांप्रतम् । व्यन्तरापीश ! ते केलिं मनुष्या असहिष्णवः ॥ ११२ ॥
 एवं निवृत्ते चासौ प्रमुणा स निषेधितः । तथाह मम तोषस्य फलं किमपि नात्र वः ! ॥ ११३ ॥
 20 १६. उवाच ^१प्रमुरानन्दात् तव सामर्थ्यमस्ति किम् । अष्टापदाचले गन्तुं श्रीत्रैनभवनोन्नते ॥ ११४ ॥
 स देवः प्राह शक्तिर्नो गन्तुं नावस्थितौ पुनः । तत्र सन्ति यतः सुरे ! व्यन्तरेन्द्रा महाबलाः ॥ ११५ ॥
 अवस्थातुं न शक्नोमि तत्तेजः सोढुमक्षमः । याममेकं त्ववस्थायै चल ^२चेत् कौतुकं तव ॥ ११६ ॥
 अधिकं तु क्षणं मित्र ! त्वमवस्थायस्येऽथ चेत् । तत्तत्रैव भवानत्रागन्ताऽहं तु ध्रुवं हृदः ॥ ११७ ॥
 मुनौ तत्प्रतिपेदाने धवलं धवलं ततः । विहृत्यारोहयत् तं च बन्धवेष्टितमस्तकम् ॥ ११८ ॥
 25 क्षणेनैव ययौ तस्य गिरेर्मुञ्चि स ऊर्ध्वगः । वृषादुत्तारयामास चैत्यद्वारे ततो मुनिम् ॥ ११९ ॥
 द्वारपञ्चालिकाजातुपाश्वात्यशुपिरान्तरे ^३ । तस्यौ निलीय तत्रस्थदेवज्योतिरसासहिः ॥ १२० ॥
^४गन्धूतत्रितयोच्छ्रायं योजनायामविस्तरम् । चतुर्द्वारं महाचैत्यमाद्यचक्रिविधापितम् ॥ १२१ ॥
 दृष्ट्वा प्रमाणवर्णैश्च प्रतिमास्ता यदो(धो)दितेः । एकैकस्मान्नमस्काराञ्छु(स्तु) ? त्वा स प्राणमनुमुदा ॥ १२२ ॥
 प्रभावनाविधिस्तस्यै तदभिज्ञानमानयत् । पंच शाल्यक्षतान् ^५ तस्मादग्रहीन्नाकिट्ठीकितान् ॥ १२३ ॥
 30 निशायाः प्रथमे यामे चलितस्तीर्थयात्रया । प्राग्वत् स पुनरायाञ्च द्वितीयै घटिकाधिके ॥ १२४ ॥
 सौरभामोदतः शालेरक्षतानामुपाश्रयः । विमानमिव सौधम ^६ सुमनःसंयुतो बभौ ॥ १२५ ॥
 पृष्ठे मुनिभिराहाय गुरुरष्टापदाचले । बन्द्यध्वं मुदा देवान् श्राद्धाग्रेऽकथयंश्च तम् ॥ १२६ ॥
 चैत्ये च मिलितः सङ्घः श्रीमान् भूमिपतेः स च । आख्यापयन् महाश्रयं कौतुकादाययौ स च ॥ १२७ ॥

1 A 'निकृंतं' । 2 N 'पुरे वासी' । 3 N 'वर्ती' च । 4 N 'क्षत्राणि' । 5 N 'पुनर्' । 6 N 'बलवत्' । 7 N 'शिलान्तरे' ।
 8 A गन्धूति' । 9 A D शाल्यकृतान् । 10 N साधर्म्यं ।

तेनाकार्यानुयुक्तोऽथाभिज्ञानं पुनराह च । चतुर्विंशतिसंख्यानां स्वभावाख्यानतोऽर्हताम् ॥ १२८ ॥
तथा हि—

बे घउला बे सामला बे रत्नुप्पलवन्न ।

मरगयवन्ना विन्नि जिण सोलस कंचणवन्न ॥ १२९ ॥

नियनियमाणिहिं कारविय भरहिं जि नयणाणंद ।

5

ते महं भाविहिं बंदिया ए चउवीस जिणंद ॥ १३० ॥

राजाह खेष्टदेवानां स्वरूपकथने वरा । नास्ति प्रतीतिरस्माकमन्यत् किमपि कथ्यताम् ॥ १३१ ॥

अक्षतान् दर्शयामास 'निःसामान्यगुणोदयान् । वर्णः सौरभविस्तारैरपूर्वान् मानवव्रजे ॥ १३२ ॥

ते द्वादशाङ्गुलायामा अङ्गुलं पिण्डविस्तरे । अवेष्यन्त सुवर्णेन महीपालेन ते ततः ॥ १३३ ॥

पूर्वं तुरुष्क भङ्गस्य तेऽभूवंस्तदुपाश्रये । अपूज्यन्त च सङ्गेनाष्टापदप्रतिबिम्बवत् ॥ १३४ ॥ 10

एवं चातिशयैः सम्यक् सामान्यजनदुस्तैः । श्रीमान् वीरगणिः सूरिर्विश्वपूज्यस्तदाऽभवत् ॥ १३५ ॥

§ ७. अन्यदा मन्त्रिणं वीरं रहः प्राह महीपतिः । पूर्वादष्टकमाध्याय्याद् राज्यं पालयतो मम ॥ १३६ ॥

सुमनोमण्डलाश्रेयो वचःसिद्धिकुलालयः । वीरो गुरुश्च मन्त्री च ममासीन्दुविधुनुदः ॥ १३७ ॥

एकश्चिन्ताज्वरोऽस्माकं 'महाबाधानिबन्धनम् । धृत्वा प्रतिविषेहीदं कस्याप्रेऽन्यस्य' कथ्यते ॥ १३८ ॥

अथाह वीरमन्त्रीशः स्वामिन्नादिश्यतां मम । क्रियते श्रुत्यलेशेन किं मयाऽन्यदधीशितः ॥ १३९ ॥ 15

राजाह मम शुद्धान्तकान्तानां सम्भवे सति । स्नातो भवति गर्भस्य तत्र प्रतिविधिं कुरु ॥ १४० ॥

इत्यादिष्टो महामालः श्रीमद्वीरप्रभोः पुरः । व्यजिज्ञापन् ततः सूरिमूरीकृत्य स चात्रवीन् ॥ १४१ ॥

अभिमन्त्रितवासैर्मैः क्रियतामभिवेचनम् । अवरोधपुरन्धीणां प्रजायन्ते सुता यथा ॥ १४२ ॥

एवं च विहिते मन्त्रिप्रमुणा वचने गुरोः । श्रीमद्बल्लभराजाद्या नरेन्द्रस्याभवन् सुताः ॥ १४३ ॥

§ ८. अष्टादशक्षतीदेशे विहरन्नन्यदा प्रभुः । अगादुंबरिणीप्रामे ग्राम्येतरनरान्विते ॥ १४४ ॥ 20

विशुद्धोपाश्रये तत्र स्थितो गत्वा निशागमे । व्युत्सर्गाय बहिःप्रेतवनसाशिश्रिये मुदा ॥ १४५ ॥

परमारवराज्ञायसद्विआकरहीरकः । रुद्राभिधः स तं दृष्ट्वा नमश्चक्रेऽतिभक्तितः ॥ १४६ ॥

उवाच च मुने ! मास्याः श्वापदव्रजसंकुले । इमंशाने ग्राममध्ये न आगच्छ प्रासुकाश्रये ॥ १४७ ॥

तिष्ठ सौख्यात् तदाकर्ण्य मुनिः प्राह गुरोः सदा । कायोत्सर्गे बहिः पृच्छ्यां कूर्चन्ति प्रभवस्ततः (?) ॥ १४८ ॥

आधेया नाष्टी राजपुत्र ! श्रुत्वेति सोऽगमत् । निजं धाम ततस्तस्य जंबूपायनमागमत् ॥ १४९ ॥ 25

स सिस्वादयिपुर्जंबूफलान्यत्रोदयत् तदा । वृन्तं तत्र कूर्मिं दृष्ट्वा शुक्या धूतयन् शिरः ॥ १५० ॥

जगाद क्रमयः सूक्ष्माः फलेष्वपि यदाऽभवन् । अदृष्टं किमिव स्वायं निशादौ हि विवेकिना ॥ १५१ ॥

आहूय ब्राह्मणैः पृष्टैः प्रायश्चित्तं प्रदेष्टितम् । विशुद्धये द्विजन्मभ्यो देयः स्वर्णमयः कृमिः ॥ १५२ ॥

दृष्ट्यौ श्रुत्वेति संकल्प्य द्वितीयोऽपि कृमिर्मया । हन्तव्यो नावगच्छामि ततो धर्मममुं हृदि ॥ १५३ ॥

प्रष्टव्यश्च विचारोऽयं कस्यापि शमिनो मुनेः । प्रातर्जैनमुनिं ग्राममध्यमागतमानमत् ॥ १५४ ॥ 30

ततः पप्रच्छ सन्देहं गुरुर्विस्तारतोऽवदत् । जीवाः सर्वत्र तिष्ठन्ति द्विधा स्वावरजङ्गमाः ॥ १५५ ॥

स्वावरालो धरा-नीर-बहिः-वात-महीरुहः । जङ्गमाश्च परिह्वेयास्तो द्वि-त्रि-चतुरिन्द्रियाः ॥ १५६ ॥

पञ्चेन्द्रियाः सुरास्तिर्यगरनैरयिका अपि । गजमीनमयूराद्याः स्थलीलाम्बरोपगाः ॥ १५७ ॥

वनस्पतिस्तथा जीवाधारो मूलफलादिके । उत्पद्यन्ते विपद्यन्ते यज्जीवास्तत्र भूरिशः ॥ १५८ ॥

धर्मैः कृपैव जीवानां विवेकस्य ! विचारय । इति संयमिनो वाचं स श्रुत्वा प्रत्यनुष्ठयत ॥ १५९ ॥
 सर्वं हित्वाऽमहीद् दीक्षामक्षीणभयसे स च । शास्त्रेष्वधीतपूर्वी च जैनागममवाचयत् ॥ १६० ॥
 महाविद्वान् स गीतार्थः क्रिया-ज्ञानद्वयेऽप्यभूत् । प्रदीप इव दीपेन गुरुणा समदीधितिः ॥ १६१ ॥
 श्रुतज्ञानात् परिज्ञाय स्वायुःपर्यन्तमन्यदा । गच्छभारं च शिष्येशे रुद्रे^१ श्रीवीरसूरयः ॥ १६२ ॥
 5 श्रीचन्द्रसूरिरित्याख्यापूर्वकं ते न्यवेशयन् । स्वयं तु योगरोधेन तत्पुनर्निष्कंपसञ्चराः ॥ १६३ ॥
 हित्वा देहं जरद्वेहमिव दिव्यभुवं ययुः । श्रीवीरप्रभवो बोधशक्तेराधारतां गताः ॥ १६४ ॥
 वसु-बह्नि-निधौ (१३८) जन्म, व्रतं व्योम-वसु-ग्रहे (१८०) ।

इन्द्र-नन्द-ग्रहे (१९१) वर्षेऽवसानमभवत् प्रभोः ॥ १६५ ॥

गार्हस्थ्यं समभवत् तस्य द्विचत्वारिंशत् समाः । एकादशव्रतेऽथायुस्त्रिपञ्चाशत्समा अभूत् ॥ १६६ ॥

- 10 श्रीवीरसूरेर्विदितं चरित्रं कर्णावतंसं कुरुतात्र सन्तः ।
 उत्कण्ठते श्रीजिनबोधिलक्ष्मीर्यथा महानन्दसुखप्रबोधा ॥ १६७ ॥
 श्रीचन्द्रप्रसूरिरिपटसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-
 चन्द्रः सूरिरनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीभुवा ।
 श्रीपूर्वर्षिचरित्ररोहणगिरौ वीरस्य वृत्तं प्रभोः
 15 श्रीप्रद्युम्नमुनीन्दुना विशदितः शृङ्गस्तिथीसंख्यया ॥ १६८ ॥

✽

नवोऽयं प्रद्युम्नः शिवसहचरः प्रीतिमतुलां
 ददौ सन्तोषाय प्रकटरिपवे यो रतिमपि ।
 कवित्वक्षोदायामृतरुचिसखित्वं च मनुते
 शृभध्यानोपायं परिहृतमदादिः स जयतु ॥ १६९ ॥

20

॥ ग्रं १७१ अ० ५ । उभयं ३५११ अ० ५ ॥

॥ इति श्रीवीरगणिप्रबन्धः ॥

१६. वादिवेतालश्रीशान्तिसूरिचरितम् ।

पातु वो वा दि वे ता लः कालो दुर्मन्त्रवादिनाम् । शान्तिसूरिः प्रभुः श्रीमान् प्रसिद्धः सर्वसिद्धिदः ॥१॥

व्याचिख्यासां तदाख्याने दधे तद्भक्तिभावितः । अनूहः सूरसेवातः किं न व्योमाध्वजाङ्गिकः ॥ २ ॥

§ १. अस्ति श्रीगूर्जरो देशः कैलासाद्रिनिभः श्रिया । धनदाधिष्ठितश्चारुमानसामानसङ्गमः ॥ ३ ॥

अणहिल्लपुरं तत्र नगरं न गरप्रभम् । वचः प्रभु द्विजिह्वानां यत्र सद्बचनामृतैः ॥ ४ ॥ 5

श्रीभीमस्तत्र राजासीद् धृतराष्ट्रभवद्विषन् । सदाभामार्जुनश्लोको लोकोत्तरपराक्रमः ॥ ५ ॥

श्रीचन्द्रगच्छविस्तारिशुक्तिमुकाफलस्थितिः । धारापद् इति ख्यातो गच्छः स्वच्छधियां निधिः ॥ ६ ॥

सच्चारित्रश्रियां पात्रं सूरयो गुणभूरयः । श्रीमद्विजयसिंहाख्या विख्याताः सन्ति विष्टपे ॥ ७ ॥

श्रीमत्संपकचैलस्य प्रत्यासन्नाश्रयस्थिताः । भव्यलोकारविन्दानां बोधं विदधतेऽर्कवत् ॥ ८ ॥

तथा—

10

§ २. श्रीपत्तनप्रतीचीनो लघुरप्यलघुस्थितिः । उन्नतायुरितिग्राम उन्नतायुर्जनस्थितिः ॥ ९ ॥

तत्रास्ति धनदेवाख्यः श्रेष्ठी श्रीमालवंशभूः । अर्हद्गुरुपदद्वन्द्वसेवामधुकरः कृती ॥ १० ॥

धनश्रीरिव मूर्तिस्था धनश्रीस्तस्य मेहिनी । तत्पुत्रो भीमनामाऽभूत् सीमा प्रज्ञाप्रभावताम् ॥ ११ ॥

कम्बुकण्ठच्छत्रं मौलिराजातुमुजविस्तरः । छत्रपद्मध्वजास्तीर्णपाणिपादसरोरुहः ॥ १२ ॥

सर्वलक्षणसंपूर्णः पुण्यनैपुण्यशेवधिः । विज्ञातो गुरुभिः सङ्गभारपौरैर्यतानिधिः ॥ १३ ॥ 15

अलंचकुर्विहारेण ग्राममग्राम्यबुद्धयः । तत्ते वितन्द्रविज्ञानविज्ञातशुभसम्भवाः ॥ १४ ॥

श्रीनाभेयं प्रणम्याथ चैले तस्य गृहं ययुः । अर्थयांचक्रिरे भीमं धनदेवसमीपतः ॥ १५ ॥

कृतपुण्योऽस्मि मत्पुत्रश्चेत् पूज्यार्थप्रसाधकः । इत्युक्त्वा प्रददौ पुत्रममुत्रेह च शर्मणे ॥ १६ ॥

एवं तैस्तदुज्ञातैरदीक्ष्यत शुभे दिने । भीमो मिथ्यादृशां भीम उदप्रप्रतिभावलः ॥ १७ ॥

शान्तिरित्यभिधा तस्य वैधेयस्य^१ व्यधीयत । सकलाः स कलाः प्राप पूर्वसङ्केतिता इव ॥ १८ ॥ 20

समस्तशास्त्रपाथोधिपारदश्चाऽभवत् क्रमात् । विचिन्त्येति निजे पट्टे प्रभवत् न्यवेशयन् ॥ १९ ॥

स्वगच्छभारं विन्यस्य तत्र प्रायोपवेशनात् । प्रेत्यार्थं साधयामासुस्तेऽथ संसृतिसंहृतौ ॥ २० ॥

§ ३. अणहिल्लपुरे श्रीमद् भीमभूपालसंसदि । शान्तिसूरिः^२ कवीन्द्रोऽभूद् वादिचक्रीति विश्रुतः ॥२१॥

अन्यदाऽवन्तिदेशीयः^३ सिद्ध सार स्वतः कविः । ख्यातोऽभूद् धनपालाख्यः प्राचेतस इवापरः ॥२२॥

स गोरसे ब्रह्मातीते साधुभिर्जीवदर्शनात् । यैरबोध्यत तत्पूज्यश्रीमहेन्द्रगुरोर्गिरा ॥ २३ ॥ 25

गृहीतदृढसम्यक्त्वः कथां तिलकमञ्जरीम् । कृत्वा व्यजिज्ञपत् पूज्यान् क एनां शोधयिष्यति ॥ २४ ॥

विचार्य तैः समादिष्टं सन्ति श्रीशान्तिसूरयः^४ । कथां ते शोधयिष्यन्ति सोऽथ पत्तनमागमत् ॥२५॥

तदा च सूरयः स्मृतितत्त्वसरणतत्पराः । देवतावसरे ध्यानलीना आसन् मठान्तरा^५ ॥ २६ ॥

प्रतीक्षयां प्रतीक्षायामुपयुक्तः कवीश्वरः । नूतनाध्ययनं शिष्यमेकमद्भुतमब्रवीत् ॥ २७ ॥

तथा हि—

30

स्वचरागमने स्वचरो हृष्टः स्वचरेणाङ्कितपत्रधरः ।

स्वचरचरं स्वचरश्चरति स्वचरमुखि ! स्वचरं पदय ॥ २८ ॥

1 N °जुनश्रीको । 2 N °कञ्छन्न° । 3 A B विधेयस्य; 'विनयस्यस्य' इति D टिप्पणी । 4 N °सूरैः । 5 N अन्यदा-
ब्रिदेशीयः । 6 N मठांतरे ।

- इद् व्याख्याहि चेद् बेत्ति लघु^१ पण्डितमण्डनः । इत्याकर्ण्य स च व्याख्याविद् वृत्तमकृच्छृतः ॥ २९ ॥
 श्रुत्वेति 'स कविस्वामी प्राह हृष्ट इदं कियत् । श्रीशान्त्याचार्यहस्तस्य प्रभावो बहुरीक्ष्यते ॥ ३० ॥
 उपन्यासं प्रतिष्ठायास्तत्र सर्वज्ञ-जीवयोः । ऊर्जस्विवर्जिपर्जन्यध्वनिना विदधेऽयं^२ सः ॥ ३१ ॥
 सिंहासनमलं च गुरुभिस्तावदाशु तैः । अपरो मातृकापाठोचितशिष्यस्तथोच्यते ॥ ३२ ॥
 5 इदानीं किं कृतं वत्स ! स्तम्भावष्टम्भिना त्वया । स प्राहानेन यत्प्रोक्तं तत्सर्वमवधारितम् ॥ ३३ ॥
 वदेति प्रभुभिः प्रोक्ते निखानध्वानधीरगीः । उज्जमाहातिकुमाराहव्यूहसंहरणामहः ॥ ३४ ॥
 श्रुत्वेति धनपालोऽपि चमत्कारातिपूरितः । उवाच भारती किं तु प्राप्ता बालविरूपतः ॥ ३५ ॥
 प्रेषयध्वं मया सार्धमयुमेव धियां निधिम् । गुरुसन्देहसन्दोहशैलदम्भोलिविभ्रमम् ॥ ३६ ॥
 अथ ते सूरयः प्रोचुः कालोऽस्य पठितुं ततः । छिष्टप्रमाणशास्त्राणि परप्रत्येष्वाधीतानि ॥ ३७ ॥
 10 पात्रं चेच्छास्त्रपाथोपे^३र्वादिक्लोलितं भवेत् । इत्याशा नस्ततो नायमभ्यायाद् व्यतिरिच्यते ॥ ३८ ॥
 सिद्धसारस्वतो विद्वानथोचे प्रभुभिर्भुवम् । देशः शृङ्गारणीयोऽयं मालवः स्वकामान्भुजैः ॥ ३९ ॥
 इत्याकर्ण्य प्रभुः प्रोचे चेन्निर्वन्धोऽयमत्र वः । आपष्टव्यस्तदा^४ सङ्गः प्रधानाचार्यसङ्गतः ॥ ४० ॥
 § ४. ततस्तदनुमत्या तेऽवन्तिदेशे व्यजीहरन् । वृताः^५ श्रीभीमभूपालप्रधानैः सपरिच्छदैः ॥ ४१ ॥
 पथि सञ्चरतां तेषां निशि सङ्गल्य भारती । आदेशं प्रददे वाचा प्रसादातिशयस्त्रुषा ॥ ४२ ॥
 15 स्व-स्वदर्शननिष्णाता ऊर्ध्वे हस्ते त्वया कृते । चतुरङ्गसभाध्यक्षं विद्विष्यन्ति वादिनः ॥ ४३ ॥
 सक्त्रोऽं योजनं धारानगरीतः समागमत् । तस्य तत्र गतस्य श्रीभोजो हर्षेण संमुखः ॥ ४४ ॥
 एकैकवादिविजये पणं संविदधे तदा । मदीया वादिनः केन जय्या इत्यभिसन्धितः ॥ ४५ ॥
 लक्षं लक्षं प्रदास्यामि विजये वादिनं प्रति । गूर्जेरस्य बलं वीक्ष्य श्वेतभिक्षोर्मया भुवम् ॥ ४६ ॥—युग्मम् ।
 विश्वदर्शनवादीन्द्रान् स राहः पर्यादि स्थितः । जिग्ये चतुरशीतिं च स्वस्वाभ्युपगमस्थितान् ॥ ४७ ॥
 20 अजैषीदूर्ध्वहस्तेन प्रत्येकं प्रतिवासरम् । अनायासादसौ सारवक्ता न्यार्थिकनिष्ठधीः ॥ ४८ ॥
 लक्षांस्तत्संख्यया दत्त्वा द्रव्यव्याध महीपतिः । तत आह्लास्त तत्कालं सिद्धसारस्वतं कविम् ॥ ४९ ॥
 ततोऽनुययुस्ते तं स भीतो द्रव्यव्याधतः । पंचकोटिव्ययप्राप्तो वादिपंचशतीजये ॥ ५० ॥
 किं नामामुष्य जैनपर्वधनपालस्ततोऽब्रवीत् । शान्तिरित्यभिधा सूरैरस्य श्रुत्वेति^६ भूपतिः ॥ ५१ ॥
 शान्तिनाम्ना प्रसिद्धोऽस्ति वेतालो वादिनां पुनः । ततो वादं निषेध्यासौ सम्मान्यातः प्रहीयते ॥ ५२ ॥
 25 त(व ?)त्कथाशोधकत्वेन नामुमत्र विसूत्रये । अन्यथा मत्सर्भां जिवा को यात्यक्षतविग्रहः ॥ ५३ ॥
 स्युः पञ्चदश लक्षेण सहस्रा गूर्जेरावनेः । एवमङ्गेऽयं तज्ज्ञे लक्षद्वादशकं ततः ॥ ५४ ॥
 तथा षट्सिंहस्राश्च मया दत्तास्ततोऽधुना । कथा शोधयितव्याऽऽशु धनपालधियांनिषेः ॥ ५५ ॥
 पर्यालोच्येति तेनाथ स्थापिताः शान्तिसूरयः । लक्षेद्वादशभिस्तत्र देशे^७ चैत्यान्यचीकरन् ॥ ५६ ॥
 अवशिष्टास्तथापठिः सहस्रा भूपदत्ततः । धारापद्माभिधद्रङ्गे प्रहिताः प्रभुभिस्तदा ॥ ५७ ॥
 30 तत्रत्यादिप्रभोर्ध्वे मूलनायकवामतः । तैर्देवकुलिकाऽकारि सशालश्च रथो महान् ॥ ५८ ॥
 कथा च धनपालस्य तैरशोष्यत निस्तुपम् । वादिवेताल निरुदं तदैषां प्रददे रुपः^{१०} ॥ ५९ ॥
 कवीश्वरानुयाताश्च गूर्जेरेश्वरावधिः । प्रत्याह्वयाथ ते प्रापुः पत्तनं श्रीनिकेतनम् ॥ ६० ॥

1 N तच्छु^१ । 2 N श्रुतेति । 3 N च । 4 N °पाथोपिः । 5 N °पृष्ठव्यः सदा । 6 N हताः । 7 N श्रुतेति ।
 8 N देवो । 9 N °चन्द्रःपथिः । 10 B N बाधिवेतालनिरुदं सूरीणां प्रददे रुपः ।

१५. अमे च तत्र वास्तव्यजिनदेवस्य धीमतः । श्रेष्ठिनस्तनयः पद्मनामा दष्टो महाहिता ॥ ६१ ॥

मात्रिकैः सर्वपक्षीयैर्मन्त्रौषधविजृम्भितैः । अत्यर्थं प्रतिकारेषु कृतेष्वपि न सज्जितः ॥ ६२ ॥

तत उत्पाट्य गतायां निक्षिप्तः स्वजनैः सह । सर्पदष्टव्यवस्थैर्यं पुनरुज्जीवनाशया^१ ॥ ६३ ॥

इति विज्ञापिते शिष्यैर्जिनदेवगृहेऽगमन् । सम्बोधनार्थमाचख्युरथ ते प्रभवस्तदा ॥ ६४ ॥

दष्टं दर्शयतास्माकं प्रकाश्य क्षितिमध्यतः । जिनदेवस्तदाकर्ण्य श्मशाने तैः समं ययौ ॥ ६५ ॥ 5

श्रुवस्तुत्याय तस्मिन् दक्षिते गुरवोऽमृतम् । तत्त्वं स्मृत्वाऽस्पृशन् देहं दष्टश्चासौ समुत्थितः ॥ ६६ ॥

गुरुपादौ नमस्कृत्य पद्मः पद्मनिभाननः । प्राहाहं गुरवः सखजनाः कथमिहागमन् ॥ ६७ ॥

प्राग्वृत्ते कथिते सद्यो जिनदेवेन हर्षितः^२ । उत्सवाद् गुरुभिः सार्धं स खं निलयमागमन् ॥ ६८ ॥

तत्पित्राभ्यर्चिताः^३ पूज्या निष्पन्नाश्रममाययुः । गुरुर्वैरमागतत्रोपकर्ता प्राप्येत केन सः ॥ ६९ ॥

१६. अथ प्रमाणशास्त्राणि शिष्यान् द्वात्रिंशतं तदा । अध्यापयन्ति श्रीशान्तिसूरयश्चैलसंस्थिताः ॥ ७० ॥ 10

सूरिः श्रीमुनिचन्द्राख्यः श्रीनङ्गुलपुरादगात् । अणहिल्लपुरे चैलपरिपाटीविधित्तया ॥ ७१ ॥

संपत्संपत्तिरम्यश्रीश्रीसंपक्जिनालये । नत्वा श्रीवृषभं सूरिवृषभं प्राणमत् ततः ॥ ७२ ॥

प्रमेया दुःपरिच्छेया बौद्धतर्कसमुद्भवाः । तेनावधारिताः सर्वेऽन्यप्रज्ञानवगाहिताः ॥ ७३ ॥

अपुस्तकः स ऊर्ध्वस्यो दिनान्^४ पञ्चदशाऽस्पृणोत् । तत्रागत्य तदध्यायध्यानवीरमनास्तदा ॥ ७४ ॥

बहुशः कथ्यमानेऽपि प्रमेये दुर्घटेऽन्यदा । छात्रेष्वनधिगच्छत्सु पूज्या निर्वेदमागमन् ॥ ७५ ॥ 15

भसिते^५ हुतमित्युक्त्वा गुरवोऽत्र निःश्वसुः । तदा श्रीमुनिचन्द्राख्यः सूरिः पूज्यान् व्यजिह्वयत् ॥ ७६ ॥

सपुस्तकाः पाठका ये प्रप्रज्ञाबलोभ्रताः^६ । किं वदन्ति त एवात्र पुरा गुरुपुरस्कृताः ॥ ७७ ॥

अपरो बहिरायातः सर्वथातुपलक्षितः । सोऽपि किं लभते वक्तुं नवेत्यादिशत प्रभो ! ॥ ७८ ॥

श्रुत्वेति हृष्टमत्कारि तद्वचः प्रभवोऽवदन् । प्रज्ञायां पक्षपातो नः शिष्याणां नान्यहेतुषु ॥ ७९ ॥

इतोऽह्नि षोडशेऽतीते यद् व्याख्यातं सुदुर्घटम् । अस्माभिस्तदभिप्रायादधोक्तं सुविवेचनम् ॥ ८० ॥ 20

निशमन्येत्यसौ प्राज्ञस्तदवीतदिनावधिः । सर्वेष्वहस्सु यच्चोक्तं तद्वक्तव्यं^७ यथातथम् ॥ ८१ ॥

सद्यश्च तैर्यदाख्यातं परप्राज्ञैः सुदुःश्रवम् । सर्वाणुवादसंवादमवादीद् विशदं ततः ॥ ८२ ॥

श्रीशान्तिसूरिभिक्षोपपोषतः परिष्वजे । प्रोचे च संनिवेश्याङ्के रत्नं^८ रेणुवृत्तं भवान् ॥ ८३ ॥

वत्स ! प्रमाणशास्त्राणि पठाशतमतिर्मम । पार्थे नश्वरदेहस्य लाभमत्र गृह्ण भोः ! ॥ ८४ ॥

पुनर्व्यह्वयत्^९ सूरिर्मुनिचन्द्रः^{१०} प्रभो ! कथम् । अध्येयं स्थानकाभावे दुष्प्रापं स्थानमत्र यत् ॥ ८५ ॥ 25

ततस्ते टंकशालायाः पञ्चाङ्गो समर्पयन् । आश्रयार्थं गृहं चारु भ्रातृपार्श्वद् विदूषणम्^{११} ॥ ८६ ॥

पद्दर्शनप्रमाणानां शास्त्राण्यष्टशतोऽथ सः । अध्येष्ट ज्ञापक-ज्ञात्रोयोंगो दुर्लभ ईदृशः ॥ ८७ ॥

ततः सुविहितानां हि साधूनामाश्रयाः पुरे । बभूवुरत्र संविद्या^{१२} सर्वसङ्गचरित्रिणाम् ॥ ८८ ॥

उत्तराध्ययनग्रंथटीका श्रीशान्तिसूरिभिः । विदधे वादिनागेन्द्रसन्नागदमनीसमा^{१३} ॥ ८९ ॥

शिष्येण मुनिचन्द्रस्य सुरेः श्रीदेवसूरिणा । तन्मध्यत उपन्यस्तस्त्रीनिर्वाणबलादिह ॥ ९० ॥ 30

पुरः श्रीसिद्धराजस्य जितो वादे दिगंबरः । तदीयवचसां निश्चा^{१४} विद्वहुःसाधसाधिका^{१५} ॥ ९१ ॥

1 N °व्यवस्थायाः । 2 N °जीवनाशयाः । 3 N हर्षितः । 4 N °भ्यर्चिताः । 5 N दिनानां च दश° । 6 N भस्मति । 7 N °प्रज्ञावतोभ्रताः । 8 N तदनुष । 9 N रत्नरेणु° । 10 N व्यजिह्वयत् ; A विज्ञययत् । 11 N °वन्दप्रभो । 12 N °विभूषणम् । 13 N B संहत्वा । 14 N °दमनी हि सा । 15 N मित्रा । 16 A °साधका ।

५७. जयान्वेयुर्जिते धर्मे धनपालेन मालवे । एक एव महीषी कविस्त्वमिति मानिते ॥ ९२ ॥
 श्रोके च धनपालेन युधोऽणहिल्लपसने । अस्ति श्वेताम्बराचार्यः शान्तिस्त्रिः परो न हि ॥ ९३ ॥
 दिनैः कियद्विरभ्यागात् तं द्रष्टुं धर्मकोविदः । स्वर्गश्रीगर्वसर्वस्वहरं श्रीपत्तनं पुरम् ॥ ९४ ॥
 धारापद्ममहाचैत्यप्रत्यासन्नमठं ततः । श्रुत्वागादपराह्णेऽसौ बुधदर्शनकौतुकी^१ ॥ ९५ ॥
- ६ तदानीं स प्रमुदंहे कण्ठपीडित औषधम् । विमृज्य^२ पिहितद्वारारिस्तदुचितान्शुक्रः ॥ ९६ ॥
 संवीक्ष्य कुञ्जिकाद्रिद्राक्षणापितं यतिभिर्गुरुम् । पृच्छयेव विज्ञेय्येऽसुं धर्मो^३ ध्यात्वेति तं जगौ ॥ ९७ ॥
 'कस्त्व'मत्रोत्तरं सूरिः प्रादाद् 'देव' इति स्फुटम् । 'देवः क' इति तत्प्रश्ने त्व'हमि'त्युत्तरं वदौ ॥ ९८ ॥
 'अहं क' इति पृच्छायां 'श्वे'ति वाचमबोचत । 'श्व' क' एतादृशि प्रश्ने 'त्वमि'त्युत्तरमातनोत् ॥ ९९ ॥
 पुनः 'त्वं क' इति प्रश्ने वितीर्णं प्राग्बुद्धत्तम् । तयोश्चक्रमेतद्वि जज्ञेऽनन्तमनन्तवत् ॥ १०० ॥
- १० ततश्चमत्कृतः सोऽभूद् द्वार उद्घटिते सति । स तत्त्वोपप्लवग्रन्थाभ्यासोपन्यासमातनोत् ॥ १०१ ॥
 वितण्डाविरते चात्र श्रीशान्त्याचार्य उज्जगौ । 'कृतसर्वानुवादोऽत्र प्रतिज्ञस्तं विवादिनम् ॥ १०२ ॥
 ममार्य निजं वेधं योगपट्टादिकं तथा । अङ्गचेष्टाः समस्तास्ते विधीयन्ते तथा^४ ॥ १०३ ॥
 तथा कृते च सर्वत्र धर्मोऽवाद्यतिविस्मितः । पादावस्य प्रणम्याह नाहमीशो^५ भवज्जये ॥ १०४ ॥
 बुधस्त्वमेव च श्रीमन् धनपालोदितं वचः । प्रतीतमेव मञ्चिते तादृक्किमनृतं वदेन् ॥ १०५ ॥
- १५ इत्युक्त्वा प्रययौ स्थानं निजं स निरहंकृतिः । अहंकारश्रियां नामाभिचारपरमोषधिः ॥ १०६ ॥
५८. अथ द्रविडदेशीयोऽन्यदा वादी समागमन् । अव्यक्तं भैरवाश्चातुकारं^६ किमपि ब्रुवन् ॥ १०७ ॥
 प्रभवस्तस्य भाषायामभिज्ञा अपि कौतुकात् । भित्तस्थे घोटके हस्तं दत्त्वाभिदग्धिरे स्फुटम् ॥ १०८ ॥
 वद त्वमन्यदेशीयवादिना सह सङ्गतम् । अव्यक्तवादी पशुवद् योग्योऽयं तिर्यगाकृतेः ॥ १०९ ॥
 वदतीत्यं प्रभो सांक्रामिकसारस्वतोत्तरे । तुरङ्गमप्रतिकृतिस्तरलं साऽवदद् भृशम् ॥ ११० ॥
- २० विकल्पैर्गहनैः कष्टादप्यशक्यानुवादिभिः । तथा निरुत्तरः पश्चात्कारं स्वं तेन लम्बितः ॥ १११ ॥
 गते निर्बिद्यतेऽस्मिन् कादिशीकं जनोऽवदत् । अस्मिन्सपति नास्त्यन्यो वादी वाग्देवतावरान् ॥ ११२ ॥
५९. विहारं कुर्वतां तेषां धारापद्मपुरेऽन्यदा । देवी श्रीनागिनी व्याख्याक्षणे नित्यं समृच्छति ॥ ११३ ॥
 तत्पट्टे वासनिक्षेपमासनायाथ ते व्यधुः । देव्या सह गुरोस्तस्य समयोऽयं प्रवर्तते ॥ ११४ ॥
 अन्यदा वासनिक्षेपं वैचित्र्यात् ते विसस्मरुः । आसने प्रेषणे चात ऊर्ध्वस्था सा चिरं स्थिता ॥ ११५ ॥
- २५ ध्यानस्थानां निशामध्ये सद्यो देवीस्वरूपिणी । मध्येमठमुपालम्भप्रदानायाययौ तदा ॥ ११६ ॥
 उद्योतं सूरयो दृष्ट्वा शिखिं^७ चातिरतिस्थितिम् । प्रवर्तकं मुनिं प्रोत्तुनारीं प्राप्ताऽत्र किं मुने ! ॥ ११७ ॥
 वेद्यहं^८ नेति तेनोक्तोऽवदद् देवी स्वयं तथा । बासालाभान्ममाद्याह्नी सव्यथादूर्ध्वसंस्थितेः ॥ ११८ ॥
 श्रुतज्ञानमयाङ्गानां भूयाश्चेद् वोऽपि विस्मृतिः । आयुः पण्मासशेषं तदभिज्ञानादतः प्रभोः ॥ ११९ ॥
 स्वगच्छसंस्थितिं कृत्वा प्रेक्ष्य पथ्यं विधत्त तत् । ज्ञाते ममोचितं श्रेयत्^९ कालविज्ञापनं प्रभोः ॥ १२० ॥
- ३० इत्युक्त्वाऽन्तर्हितायां च देव्यां प्रातर्निजं गणम् । सङ्घं च मञ्चयित्वा द्वात्रिंशत्स्तपत्रामध्यतः ॥ १२१ ॥
 सुधीधरास्त्रयः सूरिपदे तेन निवेशिताः । श्रीवीरसूरिः श्रीशालिभद्रः^{१०} सूरिस्त्रिधापरः ॥ १२२ ॥
 श्रीसर्वदेवसूरिश्च मूर्ता रत्नप्रयीव सा । सद्गुत्तालङ्कृता दीप्यमाना सत्तेजसा बभौ ॥ १२३ ॥
 नाभूत् श्रीवीरसूरीणां कथंचित् सूरिसन्ततिः । तेषां राजपुरिप्रामे श्रीनेमिः शाश्वतं वपुः ॥ १२४ ॥

१ N कौतुकः । २ N संसृज्य । ३ N कृतः सर्वा । ४ N यथा तथा । ५ N "मीशे । ६ B N "वाग्दत्तं द्वाकारः । A "वाग्दत्तं
 कारं किमपि न ब्रुवन् । ७ D स्वयं; A शिखिं । ८ N स्थिताम् । ९ N वेदीदं । १० N कालं विज्ञापितं । ११ D श्रीलभद्रः ।

शास्त्राद्वये परे विद्वत्कोटीरपरिवारिते । सूरयोऽद्यापि वर्चन्ते संचोद्वारधुरन्धराः ॥ १२५ ॥
 श्रीशान्तिसूरयः श्रीमदुज्जयन्ताचलं प्रति । यशोभिधानसुश्राद्धसुतसाधने^१ संगताः ॥ १२६ ॥
 कृत्वा प्रयाणमल्पैश्च दिनैस्तं गिरिमभ्ययुः । श्रीनेमिं हृदये ध्यात्वा चक्रुः प्रायोपवेशनम् ॥ १२७ ॥
 धर्मध्यानाग्निनिर्दग्धभवार्तिविततैधसः । अह्नातक्षुत्तृषानिद्राप्रभृत्यन्तःप्रतीतयः ॥ १२८ ॥
 समाधिना व्यतीलाथ दिनानां पञ्चविंशतिम् । वैमानिकसुरावासमधिजग्मुर्जंगमताः ॥ १२९ ॥ 5

श्रीविक्रमवत्सरतो वर्षसहस्रे गते सषण्णवतौ (१०९६) ।

शुचिसितिनवमीकुजकृत्तिकासु शान्तिप्रभोरभृदस्तम् ॥ १३० ॥

इत्थं श्रीशान्तिसूरेर्वरचरितमिदं वादिवेतालनाम्नः

पूर्वश्रीसिद्धसेनप्रभृतिमुचरितव्रातजातानुकारम् ।

अद्यप्रातीनविद्वज्जनपरिणतामादधानं^२ (?) श्रिये स्ता- 10

न्नन्याच्चाचन्द्रकालं विबुधजनशतैः सम्प्यगभ्यस्यमानम् ॥ १३१ ॥

श्रीचन्द्रप्रभसूरिपट्टसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-

चन्द्रः सूरिरनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीमुवा ।

श्रीपूर्वार्षिचरित्ररोहणगिरौ शृङ्गोऽगमत् षोडशः

श्रीप्रद्युम्नमुनीन्दुना विशदितः श्रीशान्तिसूरिप्रथा ॥ १३२ ॥ 15

॥ प्रथ १३६, अ० ९ । उभयं ३६४६, अक्षर १७ ॥

॥ इति श्रीवादिवेतालप्रबन्धः ॥

१७. श्रीमहेन्द्रसूरिचरितम् ।

§ १. श्रीमन्महेन्द्रसूरिभ्यो नमस्कारं प्रशास्महे । सत्यंकारमिवागण्यपुण्यपण्यस्मिरीकृतौ ॥ १ ॥

श्रीमतो धनपालस्य सालस्यः को गुणस्तुतौ । यस्याविचलविश्वासे ब्राह्मी तथ्यवचःक्रमा ॥ २ ॥

स्नाध्यः स धनपालः स्यात् काल आन्तरविद्विषाम् । यद्वृद्धिरेव सिद्धाप्ता मिध्यात्वगरलच्छिदे ॥ ३ ॥

5 तद्वृत्ते वाचमाधास्ये दास्ये तिष्ठन् गुरुक्रमे । विधास्ये स्वस्य नैर्मल्यमादास्ये जन्मनः फलम् ॥ ४ ॥

अस्यवन्यमिधो देशो देशोनं वाडवामुखम् । यस्य येन वसन्त्यत्र कुलानि नवभोगिनाम् ॥ ५ ॥

आधारः पुरुषार्थानां पुरी धाराऽस्ति यत्पुरः । दानकल्पद्वुबाहुल्यादसारा साऽमरावती ॥ ६ ॥

तत्र श्रीभोजराजोऽस्ति राजा निर्व्याजवैभवः । अवैरं यन्मुखाम्भोजं भारती-श्रीनिवासयोः ॥ ७ ॥

यद्यशःस्वर्णदीतीरे प्रवृत्तन्योमविद्वेभे । विधिः पूजाविधौ नालिकेरवद्विषमादधे ॥ ८ ॥

10 § २. इतश्च मध्यदेवीयसंकाश्यस्थानसंश्रयः । देवर्षिरस्ति देवर्षिप्रभावो भूमिनिर्जरः ॥ ९ ॥

तस्य श्रीसर्वदेवाख्यः सुपुरन्यूनसत्क्रियः^१ । ब्राह्मण्यनिष्ठया यस्य तुष्टाः शिष्टा विशिष्टया ॥ १० ॥

तस्य पुत्रद्वयं जज्ञे विज्ञेशैरर्चितकमम् । आद्यः श्रीधनपालाख्यो द्वितीयः शोभनः पुनः ॥ ११ ॥

तत्रान्यदाऽऽययो चान्द्रगच्छपुष्करभास्करः । श्रीमहेन्द्रप्रभुः पारदृक्षा क्षुतपयोनिचेः ॥ १२ ॥

जनानां संक्षयोच्छेदमादधद् व्याख्यया तया । विधुतः सर्वदेवेन द्विजराजेन स धृतः ॥ १३ ॥

15 स चास्योपाश्रये प्रायादुचितं मानितश्च तैः । दिनत्रयमहोरात्रं तथैवास्थानं समाधिना ॥ १४ ॥

पप्रच्छ प्रभुरप्येवं परीक्षाहेतवे हि नः । सुधियो यूयमायाथ कार्यं वाप्यस्ति किंचन ॥ १५ ॥

स्वयंभुवोऽपरं^२ मूर्तिः प्राहासो द्विजसत्तमः । महात्मनां हि माहात्म्यवीक्षणं सुकृतार्जनम् ॥ १६ ॥

कार्यं नः किञ्चिदप्यन्यदस्ति तत्रार्थिनो वयम् । रहस्यं^३ यदनाख्येयमितरेषां गुणोदधेः^४ ! ॥ १७ ॥

स्थित्वैकान्ते प्रभुः प्राह ख्यात यत् कथनोचितम् । इति श्रुत्वा जगादासौ पिता नः पुण्यवानभूत् ॥ १८ ॥

20 राजपूज्यस्ततो लक्ष्मर्दानं प्रापदसौ सदा । गृहे मम निचेः^५ शङ्का तृष्णाविलसितं ह्यदः ॥ १९ ॥

तं सर्वज्ञातविज्ञाना यूयं यदि ममोपरि । अनुग्रहधिया ख्यात परोपकरणोद्यताः ॥ २० ॥

ब्राह्मणः सकुटुम्बस्तत्स्वजनैः सह खेलति । दानभोगैस्ततः श्रीमन् ! प्रसीद प्रेक्षयस्व तत् ॥ २१ ॥—युग्मम् ।

सूरिर्विभूयस्य तत्पार्श्वल्लभं शिष्योत्तमस्य सः । आह सम्यग् भवत्कार्यं विधास्यामो धियां निवे ! ॥ २२ ॥

परं नः किं भवान् दाता रहः कथ्यं हि नस्तवया । सामिस्वामिन् ! समस्तस्य दास्यामि तव निश्चितम् ॥ २३ ॥

25 अहं स्वरुचि भावत्कवस्तुनोऽर्थं समादधे । साक्षिणोऽत्र विधीयन्तां द्रव्यव्यतिकरो ह्ययम् ॥ २४ ॥

व्याख्याता वेदवेदाङ्गशास्त्रेषु वितथं कथम् । वदाम्यत्र तथाप्यस्तु विश्वासाय प्रभोरिदम् ॥ २५ ॥

साक्षीकृत्य तवस्तत्रस्थितान् मेने गुरुस्तदा । हृष्टेन गृहमागत्य पुत्रयोजगदे तथा ॥ २६ ॥

शुभेऽस्ति सूरिमाहास्त ज्ञानाज्ज्ञात्वा स तद्वृषम् । निश्चित्योवाच तद्वच्यं खानयित्वाऽऽप स द्विजः ॥ २७ ॥

चत्वारिंशत्सुवर्णस्य टङ्कलक्षा विनिर्ययुः । दृष्टेऽपि निःस्पृहोत्तंसः सूरिः स्तोपाश्रयं ययौ ॥ २८ ॥

30 श्रीमतः सर्वदेवस्य महेन्द्रस्य प्रभोस्तथा ।^६ दान-प्रहणयोर्बादो वर्षं यावत् तदाऽभवत् ॥ २९ ॥

अन्यदा सत्यसन्धत्वाद् ब्राह्मणः सूरिमाह च । देयद्रव्येऽत्र ते दत्ते स्वगृहं प्रविशाम्यहम् ॥ ३० ॥

सूरिः प्राहाभिरुचितं^७ प्रदीप्ये वचनं मम । भवत्विदं ततो मित्रं गृह्णान् त्वं द्विजोऽवदत् ॥ ३१ ॥

1 N येन च सन्धत्र । 2 N न्यूनविक्रमः । 3 N स्वयंभुवः परः । 4 N वदना^१; A यदिना^१ । 5 A °द्वेभे । 6 A D निवेशका । 7 N वस्तुतो । 8 B दानामहण^१ । 9 N प्राहातिरुचितं ।

सूरिराह सुतद्वन्द्वाद् देशेकं नन्दनं मम । सत्यप्रतिज्ञता चेन् ते न वा गच्छ गृहं निजम् ॥ ३२ ॥
 इतिकर्तव्यतामूढो द्विजः कष्टेन सोऽवदत् । प्रदास्यामि ततो वेदम निजं चिन्तातुरो ययौ ॥ ३३ ॥
 तत्रानास्तृतखट्वायां शिष्येऽसौ निद्रया विना । दृष्टश्च धनपालेनागतेन नृपसौधतः ॥ ३४ ॥
 विषादः किंनिमित्तोऽयं नन्दने मयि तिष्ठति । यथादिष्टकरे तत् त्वमाख्याहि मम कारणम् ॥ ३५ ॥
 ततः प्राह पिता वत्स ! सत्पुत्रा हि भवाद्दशाः । पित्रादेशविधाने स्युरीदृग्गाढाभिसन्धयः ॥ ३६ ॥ 5
 ऋणतः पितरं पाति^१ नरकादुद्धरत्यथ । सद्गतिं च प्रदत्ते यो वेदे प्रोक्तः सुतः स च ॥ ३७ ॥
 श्रुति-स्मृति-पुराणानामभ्यासस्य कुलस्य च^२ । फलं तदेव युष्माकं यद् ऋणादस्मदुद्धृतिः ॥ ३८ ॥
 ततः शृण्ववधानात् त्वं सन्ति जैना महर्षयः । महेन्द्रसूरयो यैस्ते द्रव्यमीदृक् प्रदर्शितम् ॥ ३९ ॥
 यथाभिरुचितं चैषामर्धदेयं प्रतिश्रुतम् । ततः पुत्रद्वयादेकं याचन्ते करवै हि किम् ॥ ४० ॥
 सकुटादसुतो वत्स ! त्वयैव ह्यधुना वयम् । मोक्षयामहे ततस्तेषां शिष्यो मत्कारणाद् भव ॥ ४१ ॥ 10
 कोपग्रभं तदाह श्रीधनपालो धियां निधिः । तातोक्तं भवता यादृग् नेदृक् कोऽप्युचितं वदेत् ॥ ४२ ॥
 सांकाश्यस्थानसंकाशा वयं वर्णेषु वर्णिताः । चतुर्वेदविदः साङ्गपारायणश्रुतः सदा ॥ ४३ ॥
 तथा श्रीसुभ्राराजस्य प्रतिपन्नसुतोऽभवत् (ऽभवम् ?) । श्रीभोजबालसौहार्दभूमिभूमिसुरो ह्यहम् ॥ ४४ ॥
 तत्पूर्वजानिह स्त्रीयान् पुत्रो भूत्वा प्रपातये । श्वश्रे पतितशूद्राणां दीक्षया ह्यवगीतया ॥ ४५ ॥
 एकस्त्वमृणतो मोक्ष्यः पात्याः सर्वेऽपि पूर्वजाः । इमं कुल्यबह्वारं नाधाय्मे^३ सज्जननिन्दितम् ॥ ४६ ॥ 15
 कार्येणानेन नो कार्यं मम स्वरुचितं कुरु । तातमित्यवमत्यायुं स तस्मादन्यतो ययौ ॥ ४७ ॥
 अशुभ्रप्लुताश्रोऽसौ निराशो गुरुसङ्कटे । यावदस्ति समायातस्तावदागात् सुतोऽपरः ॥ ४८ ॥
 प्रष्टस्तेनापि दैन्येऽत्र निमित्तं स तदाऽवदत् । धनपालेन कुत्रापि कार्ये^४ प्रतिहता वयम् ॥ ४९ ॥
 भवान् बालस्ततः किनु तत्र प्रतिविधास्यते । गच्छ स्वकर्मभोक्तारो भविष्यामः स्वलक्षणेः ॥ ५० ॥
 निराशं वाक्यमाकर्ण्य तत्पितुः शोभनोऽवदत् । मा तात ! विह्वलो भूया मयि पुत्रे सति ध्रुवम् ॥ ५१ ॥ 20
 धनपालो राजपूज्यः कुटुम्बभरणश्रमः । निश्चितस्तत्प्रसादेन भवतादिष्टमाचरे ॥ ५२ ॥
 वेद-स्मृति-श्रुतिस्तोमपारागः पण्डितोऽप्रजः । कृत्याकृत्येषु निष्णातः स वेवेक्तु यथारुचि ॥ ५३ ॥
 अहं तु सरलो बाल्यादेतदेव विचारये । पित्रादेशविधेरन्यो न धर्मस्तनुजन्मनाम् ॥ ५४ ॥
 अत्र कृत्यमकृत्यं वा नैवाहं गणयाम्यतः । कूपे क्षिप निपादानां मामर्पय यथारुचि ॥ ५५ ॥
 श्रुत्वेति सर्वदेवश्च तं बाढं परिपश्यजे । मासृणान्मोचयित्वा त्वं सुन्दर महात्मते ! ॥ ५६ ॥ 25
 ततः प्रागुक्तकार्यं तच्छ्रुत्वितोऽसौ सुनोत्तमः । अतिहर्षान् ततः प्राह कार्यमेतन् प्रियं प्रियम् ॥ ५७ ॥
 श्रीजैना मुनयः^५ सत्त्वनिधयस्तपसोऽञ्जलाः । तत्सन्निधाववस्थानं सद्गार्थैरेव लभ्यते ॥ ५८ ॥
 जीवानुकम्पया धर्मः स च तत्रैव तिष्ठति । चिह्नं यत्सत्यधर्मस्य ज्ञानमीदृक् प्रतीतिदम् ॥ ५९ ॥
 कः स्थास्यति गृहावासे विषये^६ चिकिलाकुले । इदं कार्यमिदं कार्यमिति चिन्तार्विजर्जरे ॥ ६० ॥
 बिभेत्पुण्यभया वन्धुर्वल्लभाया धनश्रियः । असन्तुष्टधियस्तिष्ठस्त्वपि भोग्येषु वस्तुषु ॥ ६१ ॥ 30
 ममापीदृग्गतिः कन्यासम्बन्धे भाविनी ध्रुवम् । तत्तात ! मत्प्रिये कार्यं शङ्कसे किं निषेधतः ॥ ६२ ॥
 तदुत्तिष्ठ कुरु खानं देवार्चनमथ क्रियाम् । वैश्वदेवादिकां कृत्वा निर्धृतः कुरु भोजनम् ॥ ६३ ॥
 ततो मां तत्र नीत्वा च तेषामङ्गे विनिक्षिप । पवित्रये निजं जन्म यथा तत्पदसेवया ॥ ६४ ॥

इत्याकर्ण्य तदा विप्र आनन्दाश्रुपरिप्लुतः । उत्तस्यौ 'बाढमाभिम्य मूर्ध्नि चुम्बितवान् सुतम् ॥ ६५ ॥
ततः सर्वाः क्रियाः कृत्वा भोजनानन्तरं द्विजः । प्रायान् शोभनदेवेन सहाचार्यप्रतिश्रये ॥ ६६ ॥
अङ्कमारोपयामास स तेषां बह्वर्धं सुतम् । यावान् भाति विधातव्यः पूज्यैस्तावानयं सुतः ॥ ६७ ॥
सूरयस्तमनुज्ञाप्यादीक्षयंस्तं सुतं मुदा । तद्दिनान्तः शुभे लग्ने शुभमहनिरीक्षिते ॥ ६८ ॥
ते विजडुः प्रभाते चापभ्राजनविशङ्किताः । अणहिल्लपुरं प्रापुर्विहरन्तो भुवं शनैः ॥ ६९ ॥

१३. इत्थं धनपालेन सर्वदेवः पृथक्कृतः । विकर्मकृभिषिद्रव्यान् पुत्रं विक्रीतवानिति ॥ ७० ॥
अलष्टव्यमुखास्तं च दीक्षापतितशूद्रकाः । कौतस्कुताः शमव्याजात् स्त्रीबालादिप्रलम्भकाः ॥ ७१ ॥
निर्वीर्यस्तै ततो देशदेवां पापण्डमद्भुतम् । ध्यात्वा विहाप्य राजानं तषके तेन रोषतः ॥ ७२ ॥—युग्मम् ।
एवं द्वादशवर्षाणि श्रीभोजस्याह्वया तदा । न मालवे विजडे तच्छ्रीधेतुताम्बरदर्शनम् ॥ ७३ ॥
स्थितानां गूर्जरे देशे धारासहो व्यजिह्वपत् । श्रीमन्महेन्द्रसूरीणां यथावृत्तं यथातथम् ॥ ७४ ॥
इतः शोभनदेवश्चाध्यापितः सूरिभिस्तदा । विदधे वाचनाचार्यः श्रेक्रेणापि स्तुतो गुणैः ॥ ७५ ॥
अवन्तिस्तह्विह्वमिं श्रुत्वाख्यात् शोभनो विभुः । यास्याम्यहं निजभ्रातुः प्रतिबोधाय सत्वरम् ॥ ७६ ॥
दौर्मनस्यमिदं सङ्गे मन्त्रिमित्तं समाययौ । अहमेव प्रतीकारं तत्र सन्धासुमुत्तरे ॥ ७७ ॥
गीतार्थैर्मुनिभिः सार्द्धं प्रभुभिः प्रैष्यताथ सः । धारापुरमथायातः प्रयातः प्रौढिमद्भुताम् ॥ ७८ ॥
प्राप्ते काले च साधून् स प्रेपीद् गोचरचर्यया । श्रीमतो धनपालस्य गृहे परिचिते चिरम् ॥ ७९ ॥
तत्र तावगतौ साधू विद्वदीशस्तदा च सः । स्नानायोपविवेशाथ स्नेहान्मन्त्रं वपुर्दण्डम् ॥ ८० ॥
व्याहृत्य धर्मलाभं तौ तस्थुः स्वस्थचेतसौ । सरल्यस्तीति विदधे धनपालप्रियोत्तरम् ॥ ८१ ॥
प्राह श्रीधनपालश्च किंचिदेष्टानयोर्भुवम् । गृहाद् यान्त्यर्थिनो रिक्ता अधर्मोऽयं यतो महान् ॥ ८२ ॥
उपिताम्रं तयाऽऽनीतं गृहीतेऽत्र ततो दधि । द्वितीयमाहृतं पृष्टं तैरेतन् किमहर्भवम् ॥ ८३ ॥
किं दग्निं पूतराः सन्ति नवा यूयं दद्याधृतः । एतद्व्यहस्थितं लात नोचेद् गच्छत शीघ्रतः ॥ ८४ ॥
तावूचतुरियं रीतिरस्माकं किमसूयसि । असूयया महान् दोषः प्रियवाक्यं हि सुन्दरम् ॥ ८५ ॥
अथ चेन् पृच्छसि भ्रान्तिं विना जीवस्थितिं ध्रुवम् । गोरसेऽहर्द्रयातीते नासत्यं ज्ञानिनां वचः ॥ ८६ ॥
सुधीनाथस्ततोऽवादीन् तदानादीनवं वचः । दर्शयतं प्रतीत्यै नो दग्निं जीवानमृदृशि ॥ ८७ ॥
पूलकालकक्तस्याथ ताभ्यां तत्र व्यमोच्यत । जीवा दग््नस्ततस्तस्यां द्रागेवारुरुद्धस्तदा ॥ ८८ ॥
चलन्तस्ते हि चक्षुष्या अचक्षुष्याः स्थिताः पुनः । तद्दर्णास्तद्रसा जीवास्तदा तेनेक्षिताः स्फुटाः ॥ ८९ ॥
मिथ्यावत्स्यावलेपोऽथ तद्राक्येन निर्विययौ । तदा कृतीश्वरस्याहिनाथमन्त्रैर्विषं यथा ॥ ९० ॥
अचिन्तयदसौ धर्म एषां जीवदयोऽबलः । य एष पशुर्हिंसादिरसौ मिष्येव लक्ष्यते ॥ ९१ ॥

उक्तं च तेन—

सन्वत्थ अतिथि धम्मो जा सुणियं ण जिण सासणं तुम्हं ।

कणगाउराण कणगं ससियपयं अलभमाणणं ॥ ९२ ॥

- 30 विद्वज्जायस्ततोऽवादीन् को गुरुः कुत आगमः । भवतां कुत्र वा स्थाने शुद्धे यूयमवस्थिताः ॥ ९३ ॥
श्रुत्वेति वदतस्तौ च श्रूयतामवधानतः । गूर्जराद् देशतः श्रीमन्नायाता वयमत्र भोः ॥ ९४ ॥
श्रीमन्महेन्द्रसूरीणां शिष्यः श्रीशोभनो गुरुः । नाभेयसुवनार्भ्येण स्थितोऽस्ति प्रासुकाश्रये ॥ ९५ ॥

इत्थंक्त्वा जंगमस्तौ च निजं स्थानं महासुनी । सुज्ञातो 'मुक्तिपूर्वं च सुधीः प्रायादुपाश्रये ॥ ९६ ॥
 अथ श्रीशोभनो विज्ञोऽभ्युत्तस्यै गुरुवान्धवम् । आलिलिङ्गे च तेनासौ सोदरक्रेहमोहतः ॥ ९७ ॥
 तेन चाहोसने दंष्ट्रेऽप्रजे नोपाविशत् तदा । ऊचे च पूज्य एव त्वमयं यो धर्ममाश्रये ॥ ९८ ॥
 जिनेन्द्रदर्शनं धर्ममूलं भोजनृपाह्वया । यन्निर्वाण्य मयोपाजिं नान्तस्तस्य महाहसः ॥ ९९ ॥
 सर्वदेवः पिता त्वं चालुज एतौ महामती । यावेनं सुगुरुं धर्ममाश्रयेथां भवच्छिदे ॥ १०० ॥ 5
 वयमत्र पुनर्धर्माभासे धर्मतया श्रिते । स्थिता गतिं न जानीमः कामपि प्रेत्य संश्रयाम् ॥ १०१ ॥
 तदाख्याहि भद्राज्ञायोदधिरत्नालुज स्फुटम् । धर्मं शर्मकरं कर्ममर्षोच्छेदविधायिनम् ॥ १०२ ॥
 अथ श्रीशोभनो विद्वान् बन्धो^१ स्नेहभरं वहन् । उवाच त्वं कुलाधार ! शृणु धर्मं कृपेव यत् ॥ १०३ ॥
 देव-धर्म-गुरूणां च तत्त्वान्यवहितः शृणु । देवो जिनो महामोहस्मरमुख्यारिजित्वरः ॥ १०४ ॥
 स्वयं युक्तः परान्मोचयितुं सामर्थ्यभूषणम् । प्रदाता परमानन्दपदस्य भगवान् ध्रुवम् ॥ १०५ ॥ 10
 शापानुग्रहकर्तारो मम्रा विपयकर्मि । क्रीशस्त्राक्षरगाधारास्ते देवाः^२ स्युर्दृष्टा इव ॥ १०६ ॥
 गुरुः क्षमदमश्रद्धासंयमश्रेयसां निधिः । कर्मनिर्जरणासक्तः सदा संचरितसंवरः^४ ॥ १०७ ॥
 परिग्रहमहारम्भो जीवहिंसाकृतोद्यमः । सर्वोभिलापसम्पन्नो ब्रह्महीनः कथं गुरुः ॥ १०८ ॥
 सत्यास्तेयदयाशौचक्षमाश्रितपःक्रियाः । मृदुत्वाजैवसन्तोषा धर्मोऽयं जिनभाषितः ॥ १०९ ॥
 अवयवसुदानेन भवेच्च पशुर्हिसया । अधर्मो धर्मवत्त्वातो नाहः कृत्रिमवस्तुवत्^५ ॥ ११० ॥ 15
 समुवाच ततः श्रीमान् धनपालः श्रियां निधिः । प्रतिपन्नो मया जेनो धर्मः^६ सद्गतिहेतवे ॥ १११ ॥
 ततः श्रीमन्महावीरचैलं गत्वा ननाम च । वीतरागनमस्कारं श्लोकयुग्मेन सोऽब्रवीत् ॥ ११२ ॥

तथा हि—

बलं 'जगद्ध्वंसनरक्षणक्षमं'^१ क्षमा च किं संगमके कृतागसि ।
 इतीव सखिन्त्य विमुच्य मानसं रूपेव रोषस्तव नाथ निर्ययौ ॥ ११३ ॥ 20
 कतिपयपुरस्वामी कायच्यपैरपि दुर्ग्रहो,
 मितवितरिता मोहेनासौ पुरानुसृतो मया ।
 त्रिभुवनविभुर्बुद्ध्याऽऽराध्योऽधुना^२ स्वपदप्रदः,
 प्रभुरधिगतस्तत्प्राचीनो दुनोति दिनच्ययः ॥ ११४ ॥

अन्यदा पूर्णिमासन्ध्यासमये नृपमब्रवीत् । जैनदर्शनसंचारहेतवे देशमध्यतः ॥ ११५ ॥ 25
 राजंस्तव यशोऽज्योत्स्नाधवलाम्बरविस्तरः । प्रकटस्तमसो हन्ता भूयादर्पप्रकाशकः ॥ ११६ ॥
 राजाऽवदन्मया ज्ञातोऽभिसिन्धिर्मन्त्रि(र्गमित्र !)^३ ततः । श्वेताम्बराश्रनन्तत्र देशो को दर्शनं द्विषन् ॥ ११७ ॥
 ततो^४ धारापुरिसहः संगत्याज्ञापयत् प्रभोः । श्रीमन्महेन्द्रसूरेस्तत् तत्रायाम्मंक्षु सोऽन्यथ ॥ ११८ ॥
 क्रमेण धनपालश्च धर्मतत्त्वविचक्षणः । दृढसम्यक्त्वनिष्ठाभिध्वंस्तमिध्यामतर्बिभौ ॥ ११९ ॥

१४. राजा सह महाकालभवने सोऽन्यदा ययौ । तन्मण्डपगवाक्षे चोपाविशन्न शिवाग्रतः ॥ १२० ॥ 80
 राजाहूतः स च द्वारोपगतः स्थित्वा झटित्यपि । व्यावृत्त्य त्रिस्ततो भूपः पप्रच्छैनं सविस्मयः ॥ १२१ ॥
 सखे ! किमिदमित्यत्र पृष्टे स प्राह संगभृत् । देवोऽस्ति शक्तिसम्बद्धो ब्रीडया न विलोक्यते ॥ १२२ ॥

1 N भक्ति° । 2 N बन्धोः । 3 N देवताः । 4 N सदा चरितसंवरः । 5 N °वक्त्रवत् । 6 N जैनधर्मो । 7 N जग-
 हिसन्° । 8 N क्रमं । 9 N सुपद° । 10 D °मंत्र वे । 11 A यतो; D प्राता ।

राजाह विषसेषेतावत्सु किं लीढशोऽर्चितः । भवता प्राह सोऽहं च बालत्वाल्लजितो नहि ॥ १२३ ॥
दिनानीयन्ति लोकश्च भवन्तोऽपीदृशा यतः । शुद्धान्तान्तर्बधूसके त्वप्यपीक्षितुमक्षणः^१ ॥ १२४ ॥
कामसेवापरैः प्राच्यैरपि भूपैर्भवाद्दोः । बलित्वादचनं त्वस्य प्रवर्तितमिहेदशः ॥ १२५ ॥

यतः—

5

अवरहं देवहं सिरु पुज्जिअह महएवह पुणु लिंगु ।
बलिआ जं जि प्रतिष्टहं तं जणु मन्नइ चंगु ॥ १२६ ॥

स्मित्वा दृष्ट्वा च भूषालो हास्यं सत्यसमं हृदः । पृच्छाम्यपरमप्यस्मिन्नेतदुत्तरसंसृहः ॥ १२७ ॥
बहिर्भुक्तिरितेर्मूर्तिं दृष्ट्वा प्राह च कौतुकात् । एष किं दुर्बलो जल्प^२ ! सिद्धसारस्वतोऽसि भोः ! ॥ १२८ ॥
अथाह धनपालोऽपि सत्योक्तौ भवति क्षणः । अस्तु वा सत्यकथने को दोषो नस्ततः शृणु ॥ १२९ ॥

10

तथा हि—

दिग्वासा यदि तत्किमस्य धनुषा साम्प्रत्य किं भस्मना
भस्माप्यस्य किमङ्गना यदि च सा कामं परिद्वेष्टि किम् ।
इत्यन्योऽन्यविरुद्धचेष्टितमहो पश्यन्निजम्बामिनं
भृङ्गी शुष्कशिरावनद्धमधिकं धत्तेऽस्थिशेषं वधुः ॥ १३० ॥

15

याज्ञवल्क्यस्मृतिं व्यासो बहिः पार्षदमण्डले । तारं व्याख्याति भूपश्च तत्र शृश्रुपुरासिवान् ॥ १३१ ॥
व्यावृत्त्य स्थितमद्राक्षीद् वयस्यं च ततोऽवदत् । धृतिस्मृतिषु तेऽवज्ञाऽवहितो न शृणोषि यत् ॥ १३२ ॥
सोऽजल्पन्नावगच्छामि तदर्थं व्यस्तलक्षणम् । प्रत्यक्षेण विरुद्धं हि शृणुयान् को मतिभ्रमी ॥ १३३ ॥

कथम्—

20

स्पर्शोऽस्मैध्यभुजां गवामघहरो वन्या विमञ्ज्ना द्रुमाः
स्वर्गच्छागवधाद्रिनोति च पितृन् विप्रोपभुक्ताशनम् ।
आसादच्छद्मपराः सुराः शिखिहृतं प्रीणाति देवान् ऋचिः
स्फीतं फल्गु च बल्गु च श्रुतिगिरां^३ को वेत्ति लीलायितम् ॥ १३४ ॥

अथ निष्पद्यमाने च यज्ञे तत्र महापशोः । बद्धस्य हन्तुमश्रौषीद् दीनारावं महीपतिः ॥ १३५ ॥
एष^४ किं जल्पतीत्युक्ते कविकक्री ततोऽवदत् । भाषामेषां विज्ञानामि तत्सत्यं शृणु तद्वचः^५ ॥ १३६ ॥

25

तथा हि—

अर्काहितदलोच्छेदी सत्त्वोल्लासतनुस्थितिः ।
नाम्ना गुणैश्च विष्णुर्यः स कथं वध्यतामजः ॥ १३७ ॥
नाहं स्वर्गफलोपभोगतृषिनो नाभ्यर्थितस्त्वं मया
सन्तुष्टस्तृणभक्षणेन सततं साधो न युक्तं तव ।

30

स्वर्गं यान्ति यदि त्वया विनिहता यज्ञं ध्रुवं प्राणिनो
यज्ञं किं न करोषि मातृपितृभिः पुत्रैस्तथा बान्धवैः ॥ १३८ ॥

श्रीभोजः कुपितस्तस्यापसव्यवचनक्रमैः । दृष्ट्यावसुं हनिष्यामि विव्रुवन्तं द्विजवृधम् ॥ १३९ ॥
साक्षादस्य हतौ किं चापवादः परमो भवेत् । रहः कुत्रापि वेलायां वप्योऽसावेव संश्रवः^६ ॥ १४० ॥

तदा चागच्छतो राजपथि स्वं मन्दिरं प्रति । वृद्धा स्त्री दृक्पथं प्रायात्^१ तटस्था बालिकान्विता ॥ १४१ ॥
नवकृत्वः शिरो धूनयन्तीं वृद्धां विलोक्य सः । नृपः प्राह किमाहासौ ततोऽबादीन् कृतीश्वरः ॥ १४२ ॥

तथा हि—

किं नन्दी किं मुरारिः किमु रतिरमणः किं हरः किं कुबेरः
किं वा विद्याधरोऽसौ किमथ सुरपतिः किं विधुः किं विधाता । 5
नायं नायं न चायं न खलु नहि न वा नापि नासौ न चैषः
क्रीडां कर्तुं प्रवृत्तः स्वयमिह हि हले^२ ! भूपतिर्भोजदेवः ॥ १४३ ॥

श्रुत्वाथ भूपतिर्दृष्ट्वा नववारोचितान् किमु । विकल्पाश्रयवक्तृवोऽथ^३ नया पर्यहरत् ततः ॥ १४४ ॥
ज्ञानिवद्वदिता कोऽन्य एतं दुर्भीषकं विना । निग्रहार्हः स किं श्रीमन्मुञ्जवर्द्धितविग्रहः ॥ १४५ ॥
कदाचिद् भूपतिर्मित्रं पापद्वोवाहयत् ततः । ययौ स खेटकास्तत्र शूकरं च व्यलोकयन् ॥ १४६ ॥ 10
कामं कर्णान्तविश्रान्तमाकृष्य किल कामुकम् । बाणं प्राणं दधद् हस्ते व्यमुञ्चत्यञ्जदास्यकः ॥ १४७ ॥
पतितोऽसौ किरिधोरं घर्घरावमारसन् । प्राहुर्विज्ञाः प्रभुर्योषः पार्थो^४ वा नान्य ईदृशः ॥ १४८ ॥
पण्डितेशे ततो दृष्टिः श्रीभोजस्यागमन् तदा । किञ्चिद् वदिष्यथेत्युक्ते स प्राह शृणुत प्रभो ! ॥ १४९ ॥

तच्चेदम्—

रसातलं यातु यदत्र पौरुषं क नीतिरेषा^५ शरणो ह्यदोषवान् । 15

निहन्यते यद् बलिनापि दुर्बलो हृद्वा महाकष्टमराजकं जगत् ॥ १५० ॥

अन्यथा नवरात्रेषु^६ लिङ्गजागोत्रजार्चने । राज्ञाथ विहिते हन्यमाने छागसते तथा ॥ १५१ ॥
रक्षाक्षे धातरक्षाक्षे बद्धा खड्गाद् द्विधाकृते । एकघातात् सदेसस्थाः प्रशंसंश्रुष्टं हतौ ॥ १५२ ॥
धनपालो जगादाथ कारुण्यैकमहोदधिः । एतत्कर्मकृतो विज्ञाः प्रशंसाकारिणोऽपि च ॥ १५३ ॥

यतः—

पसुवे रुडंवि^७ विहसियउ^८ निस्सुणइ साहुकारु । 20

तं जाणइ नरयहं दुहहं^९ दिन्नउ संचकारु ॥ १५४ ॥

अन्यथा श्रीमहाकाले पवित्रारोहपर्वणि । महामहेऽगमद् राजा वयस्यं प्रत्युवाच च ॥ १५५ ॥
सखे ! त्वदीयदेवानां कदापि न पवित्रकम् । अपवित्रास्ततस्ते स्यू राजमित्रं ततोऽवदन् ॥ १५६ ॥

तथा हि—

पवित्रमपवित्रस्य पावित्र्यायाधिरौहति । जिनः स्वयं पवित्रः किमन्यैस्तत्र पवित्रकैः ॥ १५७ ॥
अपावित्र्यं शिवे चैतद्भक्तमप्यादृतं यतः । लिङ्गार्चानन्तरं^{१०} याच्यमानाभ्युपगमाद् ध्रुवम् ॥ १५८ ॥
मूर्तिं श्रीकामदेवस्य रतियुक्तां हसन्मुखात् । तालिकायाः प्रदानायोदितहस्तां नराधिपः ॥ १५९ ॥
पश्यन् पण्डितचण्डांशुमाभापत सकौतुकः । किमेष तालिकां दित्सुहृदस्य कथयति स्फुटम् ॥ १६० ॥
धनपालस्ततः सिद्धसारस्वतवशात् तदा । अवदन् तथ्यमेवाशु ज्ञानी को हि विलम्बते ॥ १६१ ॥ 30

तच्चेदम्—

स एष भुवनत्रयप्रथितसंयमः शङ्करो

विभर्ति बपुषाऽधुना विरहकातरः कामिनीम् ।

1 N दृक्पथप्राया । 2 N हतेः । 3 N तत्रा^१ । 4 N पार्थे । 5 D लिङ्गजा । 6 D रुडेवि । 7 A बहसियत । 8 A नरह दुहह । 9 N लिङ्गार्चनं तरे ।

अनैन किल निर्जिता वयमिति प्रियायाः करं

करेण परिताडयन् जयति जातहासः स्मरः ॥ १६२ ॥

अन्यदा नृपतिः प्राह तव सूत्रतभाषणे । अभिज्ञानं किमप्यस्ति सत्यं कथय तन्मम ॥ १६३ ॥
चतुर्द्वारोपविष्टानां केन द्वारेण निर्गमः । स्यादस्याकनिदानीमित्याख्याहि कविवासव ! ॥ १६४ ॥
5 ततोऽसौ पत्रकेऽलेखीदक्षराणि महामतिः । ततः स मुद्रयित्वा च स्थगीवित्तस्य चार्पयन् ॥ १६५ ॥
ध्यायन्निति नृपो द्वारचतुष्कस्येह मध्यतः । एकेन केनचिद् द्वारा गतिर्ज्ञाता भविष्यति ॥ १६६ ॥
ज्ञानिनोऽप्यस्य वचनमत्र मिथ्या करिष्यते । ततो गते गृहं मित्रे भुक्त्याह्वानं समागमन् ॥ १६७ ॥
मण्डपोपरिभागे च छिद्रं प्रापातयन्नरैः । तेन छिद्रेण निर्गल राजा स्वरुचितो ययौ ॥ १६८ ॥
तन्मध्याह्ने कवीशं तमाकार्यापुच्छदद्भुतम् । पत्रकं कर्षयित्वा स स्थगीमध्याददर्शयन् ॥ १६९ ॥
10 तत्र चोपरिभागेन निर्यास्यति नृपो ध्रुवम् । इति तथ्यं वचस्तस्य ज्ञात्वा राजा चमत्कृतः ॥ १७० ॥
अन्येषुः सेतुवन्धेन प्राहिणोन्नपतिर्नरान् । प्रशस्तिर्विद्यते यत्र विहिता श्रीहनूमता ॥ १७१ ॥
तत्काव्यानयनार्थं ते मधूच्छिष्टस्य पट्टिकाः । निधायाम्भोनिधौ मत्स्यवसाजितविलोचनाः ॥ १७२ ॥
प्रशस्त्युपरि तां वाढं विन्यस्याथ पुनस्ततः । उत्पाट्यापरतैलाक्तपट्टिकासु च मीलिताः ॥ १७३ ॥
ततोऽप्युद्धूल पत्राल्यामक्षराण्यलिखन्नराः ।

15 तानि 'रश्मःकुलानीव खण्डवृत्तान्यतोऽभवन् ॥ १७४ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ॥
राज्ञालोक्यन्त तान्यत्राविशदर्यानि किं पुनः । हृष्टे शाकफलानीव खण्डितान्यरसान्यभुः ॥ १७५ ॥
पूरयन्ति निजैः प्रह्लाविशेषैस्ते महाधियः । परं राज्ञश्चमत्कारकरी कस्यापि नैव वाक् ॥ १७६ ॥
द्विपदी त्रिपदी चैका तन्मध्यादुर्पिता ततः । श्रीमतो धनपालस्य बालस्य कविताविधौ ॥ १७७ ॥

तथा हि—

20 (क) 'हरशिरसि शिरांसि यानि रेजुर्हरि हरि तानि लुठन्ति गृध्रपादैः ।'

तथा—

(ख) 'स्नाता तिष्ठति कुन्तलेश्वरमुता वारोङ्गराजस्वसु-
र्युतेनाथ जिता निशा कमलया देवी प्रसाद्याथ च ।
इत्यन्तःपुरचारिवारवनिताविज्ञापनानन्तरं'

25 वचनानन्तरं विद्वान् ते समस्ये अपूरयन् ।

तथा हि—

(क) 'अयि खलु विषमः पुराकृतानां विलसति जन्तुषु कर्मणां विपाकः' ॥ १७८ ॥

तथा—

(ख) 'स्मृत्वा पूर्वसुरं विधाय बहुशो रूपाणि भूपोऽभजत् ॥ १७९ ॥'

30

कीरविद्वान् हसन्नाह जैनोचितमिदं वचः ॥ १८० ॥

एषां मते परीपाकः कर्मणां हि प्रकथ्यते । समस्यापूरणं हेतुत्वं सौवीरामोदमेदुरम् ॥ १८१ ॥

कवीन्द्रः प्राह कीरस्य रागः स्याद् वदने ध्रुवः । मलिनाङ्गस्य सत्यं तु सूर्यः प्रकटयिष्यति ॥ १८२ ॥

द्वापंचाशत्पले 'फाले' शुभ्येचेन्मम मातुषम्' । अत्रेष्टशाक्षराप्येवावश्यमीदृक् प्रतिश्रवे ॥ १८३ ॥
 कौतुकादथ भूपालस्तत्तथैव व्यधापयत् । राजमित्रं ततः फाले छुदः छुद्वयशोनिधिः ॥ १८४ ॥
 प्रतीत एव राजात्र सत्ये को नाम मत्सरी । अथान्येशुरष्टच्छत् तं सुधीशं भोजमूपतिः ॥ १८५ ॥
 जैना जलाश्रयद्वारं सुकृतं किं न मन्वते' । ततोऽवदत् स तत्रापि सूरुतं सूरुतव्रतः ॥ १८६ ॥

तथा हि—

5

सत्यं वप्रेषु शीतं शशिकरधवलं वारि पीत्वा यथेच्छं
 विच्छिन्नाशेषतृष्णाः प्रहसितमनसः प्राणिसार्था भवन्ति ।
 शोषं नीते जलौघे दिनकरकिरणैर्यान्यनन्ता विनाशं
 तेनोदासीनभावं भजति यतिजनः कूपवप्रादिकार्ये ॥ १८७ ॥

राजाह सत्यमेवेदं धर्मः सत्यो जिनाश्रयः^१ । व्यवहारस्थितानां तु रुच्यो नैव कथंचन ॥ १८८ ॥ 10
 ततो राजसखा ग्राह पित्राहमपि पाठितः । किञ्चिज्ज्ञात्वा मयाश्रायि का कथा त्वबुधे जने ॥ १८९ ॥

यतः—

त्याज्या हिंसा नरकपदवी नानृतं भाषणीयं
 स्तेयं हेयं विषयविरतिः सर्वसङ्गान्निवृत्तिः ।
 जैनो धर्मो यदि न रुचितः पापपङ्कावृतेभ्य-
 स्तात्किं न्यूनो घृतमवमर्तं किं प्रमेह्यति नो चेत्* ॥ १९० ॥

15

१५. धनपालस्ततः समष्टेभ्यां वित्तं व्ययेत् सुधीः । आदौ तेषां पुनश्चैवं संसारोत्तराकारणम् ॥ १९१ ॥
 विमृश्येति प्रभोर्नोभिसूनोः प्रासादमातनोत् । विन्वस्यत्र प्रतिष्ठां च श्रीमहेन्द्रमभुदयौ ॥ १९२ ॥
 सर्वज्ञपुरतस्तत्रोपविश्य स्तुतिमादधे । 'ज य जं तु क ण्ये'त्यादि गाथापंचशता मिताम् ॥ १९३ ॥
 एकदा नृपतिः स्मार्त्तकथाविस्तरमिस्तुषः । वयस्यमवदज्जनकथां श्रावय कामपि ॥ १९४ ॥ 20
 द्वादशाथ सहस्राणि ग्रन्थमानेन तां ततः । परिपूर्य ततो विद्वत्समूहैरवधारिताम् ॥ १९५ ॥
 यथार्था काचदोषस्योद्धारात् तिलकमञ्जरीम् । रसेन कवितारूपचक्षुर्नैर्मल्यदायिनीम् ॥ १९६ ॥
 विद्वज्जनास्यकर्पूरपूराभां वर्णसम्भृताम् । सुधीर्विरचयांचक्रे कथां नवरसप्रधाम् ॥ १९७ ॥—त्रिमिर्विशेषकम् ।
 रसा नव परां कोटिं प्रापिताः कविचक्रिणा । कथायां तत्समाप्तौ च तद्व्याने परिवर्तते ॥ १९८ ॥
 स्वयूप्यानामिवासीनां प्रस्तावं तं दधुर्बुधम् । रसानां स ततः पण्णामास्यादमबुधद बुधः ॥ १९९ ॥ 25
 दुहित्रा च ततः पृष्टं तात ! ग्रन्थः समापि किम् । अहो रथं पितृव्याने सुताह्वाने च चित्रकृत् ॥ २०० ॥
 अथासौ गूर्जराधीश^३ कोविदेशशिरोमणिः । वा दि वे ता ल वि श दं श्रीशान्त्याचार्यमाह्वयत् ॥ २०१ ॥
 अशोधयदिमां चासावुत्स्रादिप्ररूपणत्^४ । शब्दसाहित्यदोषान्तु सिद्धसारस्वतेपु किम् ॥ २०२ ॥

१६. तस्यां व्याख्यायमानायां स्थालं हैमममोचयत् । भूपालः पुस्तकस्याधो रससङ्ग्रहहेतवे ॥ २०३ ॥
 तत्र तद्रसपीयूषं पूर्वमाहृतवान्^{१०} नृपः । आधिव्यापिसमुच्छेदेहेतुमक्षयवृत्तिदम् ॥ २०४ ॥ 30
 सम्पूर्णायां च तस्यां स ग्राह पृच्छामि किंचन । तथा त्वामर्थये किञ्चिन्नैव धारयसे^{११} रूपम् ॥ २०५ ॥

1 A स्फाले । 2 A छुदते मम; N B छुदये चेन्मम । 3 A मानसम् । 4 D N राजा मित्रं । 5 N A मन्वते ।
 6 A D जिनाश्रयः । * 'सर्पिर्दुष्टं तद् क्लियता यत् प्रमेही न भुंक्ते ।' इति B आदर्शं पृष्ठपार्श्वभागे पाठ्येदो लिखितो लभ्यते ।
 7 N 'मिमाम् । 8 A गूर्जराधीशः । 9 N 'पुत्राणां । 10 N 'माहृतवान् । 11 N किंच तेन धारय मे ।

- पूर्वमेव कथारम्भे शिवः पावित्यमङ्गलम् । चतुःस्थानपरावर्त्तं तथा कुरु च^१ मद्रिरा ॥ २०६ ॥
 धारासञ्ज्ञामयोध्यायां महाकालस्य नाम च । स्थाने शक्रावतारस्य शङ्करं वृषभस्य च ॥ २०७ ॥
 श्रीमेषवाहनाख्यायां मम नाम कथा ततः । आनन्दसुन्दरा विश्वे जीयादाचन्द्रकालिकम् ॥ २०८ ॥
 सुधीः प्राह महाराज ! न शुभं प्रत्युताशुभम् । परावर्त्ते कृतेऽमुष्मिन् सूरुतं मद्रचः शृणु ॥ २०९ ॥
 5 पयःपात्रे यथा पूर्णे श्रोत्रियस्य करस्थिते । अपावित्र्यं भवेत् तत्र मद्यस्यैकेन बिन्दुना ॥ २१० ॥
 एवमेषां विनिमये कृते पावित्र्यहानितः । 'कुलं मे ते ध्रुवं राज्यं राष्ट्रं च क्षीयतेतराम् ॥ २११ ॥
 श्रे षे से वाविशेषं ये न जानन्ति द्विजिह्वाताम् । यान्तो हीनकुलाः किं ते न लज्जन्ते मनीषिणाम् ॥ २१२ ॥
 अथ राजा रुषा पूर्णः पुस्तकं तन्मयाधसौ । अङ्गारशकटीबह्वौ जाड्यात् पूर्वं पुरस्कृते ॥ २१३ ॥
 ततो रोषाद् बभामासौ गाथामेकाम् नृपं प्रति । पुनर्नानेन बक्ष्यामीत्यभिसन्धिः कठोरगीः ॥ २१४ ॥

सा चेत्यम्—

मालविओसि किमघ्नं मन्नसि कच्चेण निव्वुहं^१ तंसि ।

घणवालं पि न मुंचसि पुच्छामि सर्वंचणं कत्तो ॥ २१५ ॥

- अथ वैदम निजं गत्वा दौर्मनस्येन पूरितः । अवाङ्मुखः स सुध्याप तदाऽनास्मृततत्पके ॥ २१६ ॥
 न स्नानं देवपूजा न भुक्तेर्वातापि न स्थिता । वचनं नैव निद्रापि पण्डितस्य तदाऽभवत् ॥ २१७ ॥
 15 मूर्त्तयेव सरस्वत्या नवहायनबालया । दुहित्रा मन्दुहेतुं स पृष्टस्थं यथाह^४ तन् ॥ २१८ ॥
 उत्तिष्ठ तात ! चेद्राज्ञा पुस्तकं पावके हुतम् । अक्षयं हृदयं मेऽस्ति सकलां ते भुवे कथाम् ॥ २१९ ॥
 स्नानं देवार्चनं भुक्तिं कुरु शीघ्रं यथा तव । कथापाठं^५ ददे हृष्टस्ततः सर्वं चकार सः ॥ २२० ॥
 कथा च सकला तेन शुश्रूवेऽत्र^६ सुतामुखात् । कदाचिन्न श्रुतं यावत् तावत्प्राप्त्याः समाययौ ॥ २२१ ॥
 सहस्रत्रितयं तस्याः कथाया अत्रुतत् तदा । अन्यत् सम्बन्धसम्बद्धं सर्वं न्यस्तं च पुस्तके ॥ २२२ ॥
 20 अथापमानपूर्णोऽयमुच्चाल ततः पुरः । मानाद्विनाकृताः सन्तः सन्तिष्ठन्ते न कर्हिचित् ॥ २२३ ॥
 पश्चिमां दिशमाश्रित्य परिस्पन्दं विनाचलत् । प्राप सत्यपुरं^७ नाम पुरं पौरजनोत्तरम् ॥ २२४ ॥
 तत्र श्रीमन्महावीरचैले नित्ये पदे इव । दृष्टे स परमानन्दमाससाद विदांबरः ॥ २२५ ॥
 नमस्कृत्य स्तुतिं तत्र विरोधामाससंस्कृताम् । चकार प्राकृतां^८ देव निम्मले^९त्यादि साऽस्ति च ॥ २२६ ॥
 दिनैः कतिपयैर्भोजनभूजानिस्समजूहवत् । नास्तीति ज्ञातवृत्तान्तः किञ्चित्स्वेदवशोऽभवत् ॥ २२७ ॥
 25 आह चेन्नित्यते चित्ते कद्रोऽस्मासु यात्वसौ । परस्तत्सदृशो नान्यस्तध्यवाग् भारतीयनिभः ॥ २२८ ॥
 ईदृक्पुरुषसंसर्गो मन्दभाग्या वयं ननु । 'वेशन्तस्य कथं हंसवासपुण्यं विजृम्भते ॥ २२९ ॥
 इत्यस्य खिद्यमानस्य चकोरस्य कुहूषिव । प्रायाद् धर्माभिधः^{१०} कौलो विद्वांसद्वत्तमुच्यते ॥ २३० ॥

तद्यथा—

१७. आधारोऽनन्तगोत्राणां पुरुषोत्तमसंश्रयः । आकरोऽनेकरत्नानां लाटदेशोऽस्ति वार्द्धिवत् ॥ २३१ ॥
 30 यत्र मेकलकन्योर्मिनिचयो दर्शनाजनम् । पवित्रयेत् तदस्ति श्रीभृगुकच्छाख्यया पुरम् ॥ २३२ ॥
 तत्रास्ति वेदवेदाङ्गपारगो बाडवामणीः । सूरदेव इति ख्यातो वेधा इव शरीरवान् ॥ २३३ ॥
 सतीशिरोमणिस्य कान्ता कान्तनयस्थितिः । सावित्रीत्याख्यया ख्यातिपात्रं दानेश्वरेषु या ॥ २३४ ॥
 तयोर्भाषभूतां च पित्राशानिलयौ सुतौ । धर्मः शर्मश्च दुहिता गोमतीत्यभिधा तथा ॥ २३५ ॥

धर्मः स्वनामतो वामः शठत्वादनयक्षितिः । पितुः सन्तापकृज्जहो सूर्यस्यैव शनैश्चरः ॥ २३६ ॥
 स पित्रोक्तो धनं वत्स ! जीविकायै समर्जय । मुधा न लभ्यते धान्यं यत्ते^१ जठरपूरकम् ॥ २३७ ॥
 निष्कलत्वात् ततो नीचसंसर्गात् पाठवैरतः । सर्वोपायपरिभ्रष्टोऽभूदिक्षेत्ररक्षकः ॥ २३८ ॥
 तत्र श्रीक्षेत्रपालोऽस्ति न्यप्रोधाधः सदैवतः । तदर्शानिरतो धर्मः सदासीद् भक्तिबन्धुरः ॥ २३९ ॥
 स च स्वस्वामिनो गेहे गतः कचन पर्वणि । भुंक्ष्वात्रेति तदुक्तः सन् प्रोवाच प्रकटाक्षरम् ॥ २४० ॥ 5
 न वल्मे क्षेत्रपालार्थां विनाऽहं प्रलयेऽपि हि । क्षेत्रं ययौ ततोऽभ्यर्च्य तमूर्ध्वं यावदास्थितः ॥ २४१ ॥
 तावदैक्षिष्ट नम्रां स योगिनीं तद्वृतेर्वहिः । क्षेत्रपालप्रसादेन शक्तिं मूर्तिमतीमिव ॥ २४२ ॥
 तथा चेक्षुलतामेकां प्रार्थितेनातिभक्तित्वा । तद्युग्मं रससर्वस्वपूर्णं तस्याः समर्प्यत ॥ २४३ ॥
 तदास्वादप्रमोदेन सप्रसादाऽथ साऽवदत् । किं त्वं घृणायसे वत्स न वा सोऽप्यवदत् ततः ॥ २४४ ॥
 न घृणाये महामाये सा ततः पुनराह च । व्यादेहि वचनं तेन तक्षके सादरं वचः ॥ २४५ ॥ 10
 सा च तद्रसगण्डपूर्वं सुधावत्तन्मुखेऽक्षिपत् । हस्तं तन्मस्तके प्रादादायातस्य वृतेर्वहिः ॥ २४६ ॥
 तिरोधत् क्षणेनैव सा देवी च गिरां ततः । विमुच्य स च तत्सर्वं तस्माभिरगमद् द्रुतम् ॥ २४७ ॥
 शनैर्गच्छन् पुरः प्राप पूर्वगंगातटं ततः । अचिन्तितमवादीष्ट काव्यं सारस्वतोदयात् ॥ २४८ ॥

तथा हि—

एते मेकलकन्यकाप्रणयिनः पातालमूलस्थशः

15

संत्रासं जनयन्ति विन्ध्यभिदुरा वारां प्रवाहाः पुरः ।

हेलोद्वर्त्तितनर्तितप्रतिहतव्यावर्त्तितप्रेरित-

त्यक्तस्त्रीकृतनिहृतप्रकटितप्रोद्धूततीरद्रुमाः ॥ २४९ ॥

तत उत्तीर्य नावासौ नगरान्तः समागमत् । निजावासं जनन्या च स्नेहादस्पर्शं हस्तयोः ॥ २५० ॥

अद्योत्सूरे कथं प्रागा इति पित्रोदितस्तथा । लसता सोऽनुजेनापि शिरसा हृदि पश्यते ॥ २५१ ॥ 20

जासिर्गद्गदशब्दाश्च^२ भ्रातर्भ्रातः पुनःपुनः । सर्वानप्यवमन्यासौ^३ रूक्षाक्षरमथावदत् ॥ २५२ ॥

मातर्मा स्पृश मा स्पृश त्वमपि मे मा तात तृप्तिं कृषाः

भ्रातः किं भजसे वृथा भगिनि किं निःकारणं रोदधि ।

निःशङ्कं मदिरां पिबन्ति नृपलं खादन्ति ये निर्दया-

श्चण्डालीमपि यान्ति निर्घृणतया ते हन्त कौला वयम् ॥ २५३ ॥ 25

इत्युक्त्वा निर्ययौ गेहान् त्यक्त्वा स्वस्नेहमञ्जसा । अवन्तिदेशसारां स धारां प्राप पुरीं ततः ॥ २५४ ॥

स राजमन्दिरद्वारि पत्रालम्बं प्रदत्तवान् । काव्यान्यमूनि चालेखीन् तत्र मानाद्रिमूर्द्धगः ॥ २५५ ॥

तद्यथा—

शम्भुगौडमहामहीपकटके धारानगर्यां द्विजो

विष्णुर्भट्टिअमंडले पशुपतिः श्रीकन्यकुब्जे जितः ।

30

ये चान्येऽपि जडीकृताः कतिपये जल्पानिले वादिनः

सोऽयं द्वारि समागतः क्षितिपते ! धर्मः स्वयं तिष्ठति ॥ २५६ ॥

यः कोऽपि पण्डितमन्यः पृथिव्यां दर्शनेष्वपि । तर्क-लक्षण-साहित्योपनिपत्सु वदत्वसौ ॥ २५७ ॥
अथ श्रीभोजभूपालपुरः संगत्य पर्षदम् । शृणाय मन्यमानोऽसौ साहंकारं गिरं जगौ ॥ २५८ ॥

गलत्विद्वानि चिरकालसञ्चितो^१ मनीषिणामप्रतिमल्लतामदः ।

उपस्थिता सेयमपूर्वरूपिणी तपोधनाकारधरा सरस्वती ॥ २५९ ॥

5

क्षितिप तव समक्षं बाहुरूर्ध्वीकृतो मे
वदतु वदतु वादी विद्यते यस्य शक्तिः ।

मयि वदति बितण्डावादजल्पप्रवीणे
जलधिबलयमध्ये नास्ति कश्चिद् विपश्चित् ॥ २६० ॥

10

हेमाद्रेर्बलवत्प्रमाणपटुता ताक्षर्यस्य पक्षो दृढः

शैलानां प्रतिवादिता दिविषदां पात्राबलम्बग्रहः ।

देशस्यैव सरस्वतीविलसितं किंवा बहु ब्रूमहे

धर्मे सञ्चरति क्षितौ कविबुधल्यातिग्रहाणां यदि ॥ २६१ ॥

बृहस्पतिस्तिष्ठतु मन्दबुद्धिः पुनर्दरः किं कुरुते वराकः ।

मयि स्थिते वादिनि वादिसिंहे नैवाक्षरं वेत्ति महेश्वरोऽपि ॥ २६२ ॥

15

आचार्योऽहं कविरहमहं वादिराद् पण्डितोऽहं

दैवज्ञोऽहं भिषगहमहं माश्रिकस्ताश्रिकोऽहम् ।

राजन्नस्यां जलधिपरिखामेखलायामिलाया-

माज्ञासिद्धः किमिह बहुना सिद्धसारस्वतोऽहम् ॥ २६३ ॥

इत्याडम्बरकाव्यानि तस्य श्रुत्वा महाधियः । अर्वागदशोऽभवन् सर्वे भूपालो व्यग्रशून् ततः ॥ २६४ ॥

20

पुंसा तेन विना पर्षच्छून्येव प्रतिभासते । स कथं पुनरागन्ता य एवमपमानितः ॥ २६५ ॥

पुनः प्राप्यः कथं बित् स्यात् तदा प्रतिविधास्यते । एवं विचिन्त्य सर्वत्राप्रेषीद् विश्वास्वपूरुषान् ॥ २६६ ॥

शोधितः सर्वदेशेषु तेषामेकं तमाप्नुवन् । मरुमण्डलमध्यस्थे पुरे सत्यपुराभिधे ॥ २६७ ॥

तैश्च वैनयिकीभिः स वाणीभिस्तत्र सान्त्वितः । औदासीन्ये स्थितः प्राह नायास्ये तीर्थसेव्यहम् ॥ २६८ ॥

तैर्विज्ञप्ते यथावृत्ते भूपः पुनरचीकथन् । ततो(?)दोदासीनताभासं वचोऽसावखरप्रियम् ॥ २६९ ॥

25

श्रीमुञ्जस्य महीभर्तुः प्रतिपन्नसुतो भवान् । ज्येष्ठोऽहं तु कनिष्ठोऽस्मि तत्किं गण्यं लघोर्वचः ॥ २७० ॥

पुरा ज्यायान्महाराजस्त्वामुत्सङ्गोपवेशितम् । प्राहेति विरुद्ं तेऽस्तु श्री कृ चां ल सर स्व ती ॥ २७१ ॥

लक्ष्मं वयं त्वया^२ वृद्धा राज्यमाम्राञ्च भागयतः । जये पराजये वाप्यवन्निदेशः^३ 'स्थलं तव ॥ २७२ ॥

ततो मत्प्रियहेतोस्त्वमा गच्छागच्छ माऽथवा । जित्वा धारां^४ त्वयं कौलः परदेशी प्रयास्यति ॥ २७३ ॥

तत्ते रूपं विरूपं वा जानासि स्वयमेव तत् । अतःपरं प्रवक्तुं न सांप्रतं नहि बुद्धयते ॥ २७४ ॥

30

प्राकृतोऽपि स्वयं ज्ञातं कुरुते नेतरत् पुनः । किं पुनस्त्वं महाविद्वान्स्त्वं^५ वाथारुचितं कुरु ॥ २७५ ॥

धनपाल इति श्रुत्वा स्वभूमेः पक्षपाततः । तरसाऽगात् ततो ज्ञात्वा राजाभिमुख्यमागमत् ॥ २७६ ॥

दृष्टे च पादचारेण भूपः संगम्य धीनिधिम् । दृष्टमाश्लिष्य चावादीन् क्षमस्वादिनयं मम ॥ २७७ ॥

धनपालस्ततः साधुरवादीद् ब्राह्मणोऽप्यहम् । निःस्पृहो जैनलिङ्गश्चावश्यं तद्व्रतसस्पृहः ॥ २७८ ॥
 मयि मोहो महाराज विलम्बयति मामिह । भवेन्मानापमानोऽपि^१ नष्टुदासीनचेतसि ॥ २७९ ॥
 अथ राजाह मे खेदो नागुरप्यस्त्यसौ तव । त्वयि जीवति भोजस्य सभा यत् परिभूयते ॥ २८० ॥
 पराभवस्तवैवायमिति श्रुत्वा कृतिप्रभुः । प्राह मा खिण्तां भिक्षुरङ्गेशाज्जेप्यते प्रगे ॥ २८१ ॥
 श्रुत्वेति हृदये तुष्टो ययौ श्रीभोजभूपतिः । विद्वानपि निजं वेश्म^२ चिरत्नकं पुनर्ययौ ॥ २८२ ॥ 5
 संमार्जनातिगे गेहे शशकालुकृतैर्विलेः । दृश्यन्तिःसंख्यवल्मीकदुर्गमे प्राविशत् ततः ॥ २८३ ॥
 राजा सोधे गतः प्रातः पृष्टो भूपेन वेश्मनः । शुद्धिं विद्वत्प्रभुः प्राह श्रूयतां स्मृतं वचः ॥ २८४ ॥

तत्तदम्—

पृथुकार्तस्वरपात्रं भूषितनिःशेषपरिजनं देव । ।

विलसत्करेणुगहनं संप्रति सममावयोः सदनम् ॥ २८५ ॥

10

राज्ञा धर्मस्तदाहूत आस्थाने स्वःसभोपमे । श्रूयतां धनपालोऽयमावयौ वादिदर्पहृत् ॥ २८६ ॥
 धर्मोऽथ छित्तपं विभं पूर्वं परिचितं तदा । दृष्ट्वा काव्यमदोऽवादीत् तदावर्जनगर्भितम् ॥ २८७ ॥

श्रीछित्तपे कर्ममराजशिष्ये सभ्ये सभाभर्तारि भोजराजे ।

सारस्वते श्रोतसि मे ह्यवन्तां पलालकल्पा धनपालवाचः ॥ २८८ ॥

धनपेति नृपस्यामंत्रणे मे मम तद्गिरः । आलवाचः पुत्रवन्तां हि सिद्धसारस्वते श्वरे^३ ॥ २८९ ॥ 15
 इति भूपालमित्रेण शब्दखण्डनयाऽनया^४ । अस्मैव प्रतिपश्चार्थोऽश्वरैस्सैरेव जल्पितः ॥ २९० ॥
 समस्यामर्पयामास सिद्धसारस्वतः कविः । धर्मस्तां च पुत्रेऽसौ वारानष्टोक्तं शतम् ॥ २९१ ॥
 तासामेकाऽपि निर्दोषा न विद्वच्चित्तहारिणी । पुत्रे चान्यवेलायामिस्थं तेन मनीषिणा ॥ २९२ ॥

‘इयं व्योमाम्भोधेस्तटमिव जवात् प्राप्य तपनं

निशानौर्विभ्रिष्टा घनघटितकाष्ठा विघटते’ ॥—इति समस्या ।

20

‘वणिक्चक्रा’कन्दत्वयि शकुनिकोलाहलगणे

निराधारास्तारास्तदनु च निमज्जन्ति मणयः’ ॥ २९३ ॥

अतिश्रुतिकटुत्वेन चन्द्रास्तवर्णनेन च । न्यूनोक्तिदूषणाच्चापि ‘सभ्यैर्नैपापि मानिता ॥ २९४ ॥

ततो वञ्चं समस्यायाः पतिरिति च सोऽवदत् । विलक्षो जयभद्राशः स मिध्याढम्बरी कविः ॥ २९५ ॥

ततः श्रीधनपालेनापूरि विद्वन्मनोहरा । अनायासात् समस्यायं यतोऽस्यैतत् कियत् किल ॥ २९६ ॥ 25

‘असावप्यामूलवृद्धितकरसन्तानतनिकः

प्रयात्यस्तं ‘अस्तसितपट इव श्वेतकिरणः’ ॥ २९७ ॥

भग्नो मग्नः पराभूतिवारिधौ बोधतस्ततः^५ । तरण्डाद्धर्म उद्ग्रे कवीन्द्रेणेति गाथया ॥ २९८ ॥

आसंसारं कइपुंगवेहिं पइदियह गहियसारोवि ।

अज्जवि अभिन्नमुदो व्व जयइ वायापरिण्फंदो ॥ २९९ ॥

30

ततः श्रीभोजराजोऽपि कृतीशानुमतस्तदा । यच्छन् धर्मस्य वित्तस्य लक्षं तेनेत्यवार्थ^६ ॥ ३०० ॥

1 N हि । 2 वेधं लयस्ता । 3 A श्वरे; B भरे । 4 N तथा । 5 N गणिवक्त्राकं । 6 N साम्यैर्नैपा । 7 D सस्तः ।
 8 N बोधित^७ । 9 N भावत ।

तद्यथा—

ब्रह्माण्डोदरकोटरं कियदिवं तत्रापि सृङ्गोलकं
पृथ्वीमण्डलसञ्ज्ञकं कुपतयस्तत्राप्यमी कोटिशः ।

तत्रैके गुरुगर्बगद्गदगिरो विश्राणयन्त्यर्थिनां

5

हा हा हन्त वयं तु वज्रकठिनास्तानेव याचेमहि ॥ ३०१ ॥

न प्रहीये ततो वित्तमसारकमशाश्वतम् । अभिमाने हृते जीवे पुरुषः शबसन्निभः ॥ ३०२ ॥

स 'आह कविरैकोऽसि' धनपाल' धियांनिधे' ! । इति प्रतीतं मञ्चिते बुधो नास्ति तु मिश्रितम् ॥ ३०३ ॥

सविस्मयं ततः प्राह सिद्धसारस्वतः कविः । नास्तीति नोच्यते विद्वन् ! रत्नगर्भा वसुन्धरा ॥ ३०४ ॥

अणहिल्लपुरे श्रीमान् शान्तिसूरिः कृतिप्रभुः । जैनः ख्यातस्त्रिभुवने बुधस्तम्बलोकय ॥ ३०५ ॥

10

क्लेशाद् विसर्जितो राज्ञा 'कवीशेनाप्यसौ ततः । विजये तस्य भद्राशो व्यष्टशन्मानसान्तरा ॥ ३०६ ॥

अथ पूर्वं न केनापि स्वलिप्तं वचनं मम । ईदृग्मम वचो हन्ता साक्षाद् ब्राह्मी नतु द्विजः ॥ ३०७ ॥

प्रयाणं सुन्दरं तस्माद् बुधालोकमिषादतः । ध्यात्वेति गूर्जरं देशं प्रति प्रस्थानमावतनोत् ॥ ३०८ ॥

प्रातः संसदि भूपालस्तमाह्वय विशारदम् । नास्तीति च परिज्ञाते धनपालः कविर्जगौ ॥ ३०९ ॥

'धर्मो जयति नाधर्मम्' इत्यलीक्रीकृतं वचः । इदं तु सत्यतां नीतं 'धर्मस्य त्वरिता गतिः' ३१० ॥

15

राजा प्राह यथा जीवं विनाङ्गेऽव्ययवान्विते । सत्यपि स्यान्न सामर्थ्यमुत्तरेऽपि परागतौ ॥ ३११ ॥

तद्वदेकं विना मित्रं धनपालं कृतिप्रभुम् । मूकेव' धर्मसंवादे सभा शोभा' विनाकृता ॥ ३१२ ॥

तस्मात्स एव मत्पार्थ शृङ्गारयतु सर्वदा । श्रुत्वेति धनपालोऽपि तुष्टः सन्मानतः प्रभोः ॥ ३१३ ॥

यथा स पत्तनं प्राप्तो जितः श्रीशान्तिसूरिभिः । बुध्वाऽऽस्ते मानितास्तेन तज्ज्ञेयं तद्वरिषतः ॥ ३१४ ॥

३८. इतश्च शोभनो विद्वान् सर्वग्रन्थमहोदधिः । यमकान्विततीर्थेशस्तुतीश्च'क्रेऽतिमक्तिः ॥ ३१५ ॥

20

तदेकध्यानतः श्राद्धग्रहे त्रिभिर्भया ययौ । प्रष्टुः श्राविकया किं त्वं त्रिरागा' हेतुरत्र कः ॥ ३१६ ॥

स प्राह चित्तव्याख्येपात्र जाने स्वगतागते । श्राविकाऽऽस्यान् परिज्ञाते गुरुभिः प्रष्टु एष तन् ॥ ३१७ ॥

स प्राह न स्तुतिध्यानाजानेऽपश्यदथो' गुरुः । तत्काव्यान्यति'हर्षेण प्राशंसत्तं चमत्कृतः ॥ ३१८ ॥

तदीयदृष्टिसङ्केतं तत्क्षणं शोभनो ज्वरान् । आससाद परं लोकं सङ्गस्याभागतः कृती ॥ ३१९ ॥

तासां जिनस्तुतीनां च सिद्धसारस्वतः कविः । टीकां चकार सौदर्येणैहं चित्ते बहन् दृढम् ॥ ३२० ॥

25

आयुरन्तं परिज्ञाय कोविदेशोऽन्यदा नृपम् । आयुच्छत परं लोकं साधितुं गुरुसंविधौ ॥ ३२१ ॥

श्रीमन्महेन्द्रसूरीणां पादाम्भोजपुरस्सरम् । तनुं समलिखद् गेहिधर्म एव स्थितः सदा ॥ ३२२ ॥

उम्रेण तपसा शुद्धदेहः क्षिप्रान्तरद्विषन् । सम्यक्त्वं निरतीचारं पालयन्नालये गुरोः ॥ ३२३ ॥

तिष्ठन्नियोज्यमानः स' स्वविरेः श्रुतपारंगैः । अन्ते देहं परित्यज्य श्रीसौधर्ममशिष्यत्' ॥ ३२४ ॥—युग्मम् ।

गुरोरोऽपि तदा तस्य दृष्टा छेकवमद्भुतम् । लोकद्वयेऽपि सन्यासपूर्वं तेऽपि दिवं ययौ ॥ ३२५ ॥

ॐ

1 A स चाह' । 2 N 'रेकोऽपि । 3 N धनपालः । 4 N धियांनिधिः । 5 N बारीशे' । 6 N परागतेः । 7 N मूके च ।
8 N शोभाविना । 9 N श्रुति च' । 10 N किं तु विरागे । 11 N 'दशो । 12 N 'न्यय हर्षेण । 13 N 'मानस्य स्प' ।
14 A D 'सिधियद् ।

श्रीमन्महेन्द्रशुद्धीक्षितशोभनस्य
 प्रज्ञाधनस्य धनपालकवेष्ट वृत्तम् ।
 श्रीजैनधर्मेष्टदवासनया लभन्तां
 भव्यास्तमस्ततिहरं ननु बोधिरत्नम् ॥ ३२६ ॥
 श्रीचन्द्रप्रभसूरिपट्टसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-
 चन्द्रः सूरिरनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीसुवा ।
 श्रीपूर्वर्षिचरित्ररोहणगिरौ वृत्तं महेन्द्रप्रभोः
 श्रीप्रद्युम्नमुनीन्दुना विशदितः शृङ्गो मुनीन्दुप्रभः ॥ ३२७ ॥
 श्रीदेवानन्दसूरिर्दिशतु मुदमसौ लक्षणाद्येन हैमा-
 दुद्धृत्य प्राज्ञहेतोर्विहितमभिनवं सिद्धसारस्वतारूपम् ।
 शान्दं शास्त्रं यदीयान्वयिकनकगिरिस्थानकल्पद्रुमश्च
 श्रीमान् प्रद्युम्नसूरिर्विशदयति गिरं नः पदार्थप्रदाता ॥ ३२८ ॥
 ॥ इति श्रीमहेन्द्रप्रभसूरिप्रबन्धः ॥

॥ प्र० ३६१, अ० २६ । उभयं ४००८, अ० ५ ॥

१८. श्रीसूराचार्यचरितम् ।

- सूराचार्यः श्रिये श्रीमान् सुमनःसङ्गपूजितः । यत्प्रज्ञया सुराचार्यो मात्राधिकतया जितः ॥ १ ॥
 सूराचार्यप्रभोरत्र ब्रूमः किं गुणगौरवम् । येन श्रीभोजराजस्य सभा प्रतिभया जिता ॥ २ ॥
 चरित्रं चित्रवत्तस्य^१ सुधीद्वित्रितपु स्थितम् । ज्ञात्वा वर्णोज्ज्वलं व्याख्यायते स्यैर्योय चेतसः ॥ ३ ॥
- 5 ॥ १. अणहिल्लपुरं नाम गूर्जरावनिमण्डनम्^२ । अस्ति प्रशस्तिवत् पूर्वभूपालनयपद्धतेः ॥ ४ ॥
 प्रतापक्रान्तराजन्यचक्र^३श्चक्रेश्वरोपमः । श्रीभीमभूपतिस्तत्राभवद् दुःशासनार्दनः ॥ ५ ॥
 शास्त्रशिक्षागुरुर्द्रोणाचार्यः सत्याक्षतत्रतः । अस्ति क्षात्रकुलोत्पन्नो नरेन्द्रस्यास्य मातुलः ॥ ६ ॥
 तस्य संग्रामसिंहाख्यभ्रातुः पुत्रो महामतिः^४ । महीपाल इति ख्यातः प्रज्ञाविजितवाक्पतिः ॥ ७ ॥
 तत्तातेऽस्तंगते दैवाद् बाल्य एव प्रभोः पुरः । तन्माता भ्रातृपुत्रं स्वं प्रशाधीति प्रभुं जगौ ॥ ८ ॥
- 10 निमित्तातिशयाज्ज्ञात्वा तं शासनविभूषकम् । आदराजगृहप्रांशुजायां सन्तोष्यवाग्भरैः ॥ ९ ॥
 शब्दशास्त्रप्रमाणानि साहित्यागमसंहिताः । अमिलन् स्वयमेवास्य साक्षिमात्रे गुरो स्थिते ॥ १० ॥
 ज्ञेहादेव गुरोः पार्श्वमयुञ्जन् जगृहे व्रतम् । स्वपट्टे स्थापयेन्मंथु ताटशा नेचिततलिगाः ॥ ११ ॥
 वार्त्तमानिकशास्त्राम्भोरुहभासुर^५भानुमान् । जनाज्ञानतमश्लेदी सूराचार्यः स विधुतः ॥ १२ ॥
- ॥ २. अथ श्रीभोजराजस्य वाग्देवीकुलसद्गमनः । कलासिन्धुमहासिन्धोर्विद्वल्लीलामहौकसः ॥ १३ ॥
- 15 प्रधाना आजग्मिर्वासः^६ श्रीभीमनृपपदम् । गाथामेकामजल्पंश्च निजनाथगुणाद्भुताम्^७ ॥ १४ ॥—युग्मम् ।

तथा हि—

हेलानिदलियगहृदकुंभपयडियपयावपसरस्स ।

सीहस्स मएण समं न विग्गहो नेय संघ्राणं ॥ १५ ॥

- हेलया तदवज्ञाय तेषां सन्मानमादधे । आवास-सुक्तिवृत्त्यायैर्भूषस्थानं च ते ययुः ॥ १६ ॥
- 20 गतेषु तेषु भूपालः स्वप्रधानानिहादिशत् । शोध्यः प्रत्युत्तरार्थायै विपश्चित् कश्चिदद्भुतः ॥ १७ ॥
 स्वस्वमत्यनुमानेन प्रत्यार्थाः कविभिः कृताः । न चमत्कारिणी राज्ञस्तामेकाऽपि चाभवत् ॥ १८ ॥
 सर्वदर्शनिशालाम् चतुष्के चत्वरि त्रिके । हर्म्यचैत्येषु गच्छन्ति ते तत् प्रेक्षाकुतूहलात् ॥ १९ ॥
 श्रीमद्गोविन्दसूरीणां चैले ते चान्यदा ययुः । तदा पर्वणि कुत्रापि तत्रासीत् प्रेक्षणक्षणः ॥ २० ॥
 अङ्गहारप्रकारैश्च त्रिपताकादिहस्तकैः । तत्र नर्तनं लास्येन ताण्डवेन च नर्तकी ॥ २१ ॥
- 25 आतोद्यतालसंवादसपन्नं विपमासनेः । श्रान्ता ऋक्षणोपलस्तम्भं स्पर्शे म्रक्षणवन्मृदुम् ॥ २२ ॥
 आशिर्भ्रप नदी खेदहृतये पवनार्थिनी । तत्काटिन्यप्रकर्षस्य द्रावणायेव निर्भरम् ॥ २३ ॥—युग्मम् ।
 व्यजिज्ञपन् विशिष्टाश्च श्रीगोविन्दाय सूरये । इमामीदृगवस्थानां वर्णयन्वं प्रभो ! स्फुटम् ॥ २४ ॥
 सूराचार्य च तत्रस्थं तदुत्कीर्तनहेतवे । तं तदा दिदिशुः पूज्यास्तत्क्षणाबाध सोऽज्वीन् ॥ २५ ॥

तथा—

- 30 यत् कङ्कणाभरणकोमलबाहुवल्लिसङ्गात् कुरङ्गकदशोर्नवयौवनायाः ।
 न खिवसि प्रचलसि प्रविकम्पसे त्वं तत् सत्यमेव ह्यपदा ननु निर्मितोऽसि ॥ २६ ॥

1 N चित्रकृतस्य । 2 N D मण्डलम् । 3 N चक्रं । 4 N महीपतिः । 5 N B °वहाभासनमातुः । 6 A D आज-
 गलांस । * 'धराजानिजनाद्भुताम्' इति A D । 7 N ततः । 8 N °सम्पन्नं । 9 A वर्णयं त्वं ।

वत्कालं ते नृपायेदं गत्वा दृष्ट्वा व्यजिह्वपन् । गोविन्दाचार्यपार्थेऽस्ति कविः प्रत्युत्तरक्षमः ॥ २७ ॥
 भूपालः प्राह सौहार्दभूमिः सूरिरसौ हि नः । समानयत सम्मान्यं^१ सत्कविं तं गुणं ततः ॥ २८ ॥
 आदेशानन्तरं ते श्रीगोविन्दस्याश्रयं ययुः । आजूहवंशं^२ तं सोऽपि भूपसंसदमाययौ ॥ २९ ॥
 सूरार्चार्यं च पार्थेऽस्य दृष्ट्वा भूपः प्रमोदभूः । मन्मातुल्यस्य पुत्रोऽसौ सम्भाव्यं सर्वमत्र तत् ॥ ३० ॥
 आशीर्वाचोपविष्टश्च^३ सूरिर्भूपार्ह आसने । श्रीभोजप्रहितां गाथां विद्वद्भिः श्रावितस्ततः ॥ ३१ ॥ 5
 तदनन्तरमेवाथ सूरार्चार्यं उवाच च । कोऽवकाशो विलम्बस्य ताटक्पुण्योदये सति ॥ ३२ ॥

तथा हि—

अंघ्र्यसुयाणकालो भीमो पुह्वीह निम्मिओ विहिणा ।

जेण सयं पि न गणियं का गणणा तुज्झ इक्खस्स ॥ ३३ ॥

इत्यार्या^४ भीमभूपालः श्रुत्वा रोमाञ्चकञ्चुकी । धाराधिपप्रधानानां द्रुतं प्राजीह्यत् करे ॥ ३४ ॥ 10
 श्रीभोजस्तां प्रवाच्याथ^५ विममर्शति चेतसि । ईदृक्कविभवो देशः स कथं परिभूयते ॥ ३५ ॥
 सूरिः श्रीभीमराजेन सम्मान्येति व्यसृज्यत । किं कुर्यात् त्वयि पार्श्वस्थे श्रीभोजो विदुषां निधिः ॥ ३६ ॥
 § ३. अन्यदा गुरुभिः शिष्याभ्यापनेऽसौ न्ययोज्यत । कारयन्ति गुणा^६ एव प्रतिष्ठां पुरुषाकृतेः ॥ ३७ ॥
 कुशाग्रीयमतिः शास्त्ररहस्यानि पटुप्रभः । तथा दिशति जानत्येकशः श्रुत्वापि ते यथा ॥ ३८ ॥
 तारुण्यवयसा प्रज्ञापाटवेनाधिकेन च । किञ्चिद्भूतः स्वशिष्याणां कृत्यत्यन्तवगच्छताम् ॥ ३९ ॥ 15
 ततस्तान् शिक्षयन्नेकां रजोहरणदण्डिकाम् । नित्यं भनक्ति कोपोऽरिस्तादृशानपि गज्जयेत् ॥ ४० ॥
 एकदा त्वबलेपोऽपि स्वजातीयसहायताम् । कर्तुमत्राययौ स्वीयानुपदीनो न को^७ भवेत् ॥ ४१ ॥
 वैयावृत्त्यकरं स्वीयं^८ खिन्नस्तन्नित्यभङ्गतः । आदिशदण्डिका लौहा कार्याऽस्माकं रजोहृतौ ॥ ४२ ॥
 छात्रा वित्रासमापन्नाः खिन्नखिन्नतनुभूतः । उपाध्यायात् कथंचित् ते वासरं निरयापयन् ॥ ४३ ॥
 आवश्यकविधेः शास्त्रगुणान्वाप्नु ते ततः । अर्द्धरात्रिकालस्यावसरेऽपि विनिद्रकाः ॥ ४४ ॥ 20
 ज्येष्ठप्रमुकमाम्भोजसेवाहेवाकिनस्ततः । नत्वा व्यजिह्वपन् विश्रमयन्तश्चरणद्वयम् ॥ ४५ ॥
 शरण्यां शरणायाता अश्रान्तस्त्रवदश्रवः । शिरोभेदमृतेर्भाता उपाध्यायस्य चेष्टितम् ॥ ४६ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।
 श्रुत्वा प्रभुभिराविष्टं वत्साः स्वच्छाशया ननु^९ । एष वोऽह्माय पाठाय त्वरते ननु वैरतः ॥ ४७ ॥
 यदयमवयदण्डस्य सोऽर्थी तद्धि विरुध्यते । शिक्षिष्यते तथायं वो नाचरेद् विद्वन् यथा ॥ ४८ ॥
 इत्थमाश्वासितास्ते च स्वस्वस्थानेष्वसूयुषन् । सूरार्चार्योऽपि तत्रागाच्छ्रुत्वाभूतवैरप्रभोः ॥ ४९ ॥ 25
 ददे कृतककोपात् तैर्वन्दने नानुबन्दना । अप्रसादे ततो हेतुं पप्रच्छाह प्रभुः पुनः ॥ ५० ॥
 लोहदण्डो यमस्यैवायुधं नहि चरित्रिणाम् । घटते हिंस्त्रवस्तु स्यात् तयैव तु परिग्रहे ॥ ५१ ॥
 आयोऽपि कोऽनुपाध्यायः पाठको न शिशुव्रजे । अहो ते स्फुरिता प्रज्ञा पुंसां हृदयभेदिनी ॥ ५२ ॥
 श्रुत्वेति व्यमृशच्छात्रवर्गादयमुपद्रवः । उत्तस्ये च प्रभोरपेऽवादीत् सविनयं वचः ॥ ५३ ॥
 पूज्यहस्तासरोजं न^{१०} मौलौ किं व्यलसन्मम । एवं निश्चिन्तासाक्षि^{११} मयि यूयं विधत्^{१२} किम् ॥ ५४ ॥ 30
 काष्ठदण्डिकया देहे प्रहरो दीयते यथा । न तथा लोहदण्डेन ज्ञापनैव विधीयते ॥ ५५ ॥
 मद्गुणा यद्यमीनां स्फुरिति चिन्ता ममाभवत् । घृतपूर्णश्चपलकैर्न स्युः सत्यमिदं वचः ॥ ५६ ॥

1 N सम्मान्यं सकविं गुणं । 2 आजूहवंशतः । 3 N विष्टस्य । 4 इत्यर्थः । 5 N प्रवाच्य । 6 N गुणा वप्र प्रतिष्ठा ।
 7 N पदीनोतको । 8 N D लिखयित । 9 N सच्छाशयस्य तु । 10 N शरोजेन । 11 शंका । 12 N व्यधत् ।

१४. अथ ज्येष्ठप्रभुः प्राह सर्वेषां गुणसंहतिः । कोट्यंशेनापि नास्त्यत्र को मदस्तद्गुणेषु भो ! ॥ ५७ ॥

इत्याकर्ण्य ततः **सूराचार्यः** प्राज्यमतिस्थितिः । प्राह नाहंकृतोऽहं को गर्वोऽनतिशयस्य मे ॥ ५८ ॥

अभिसन्धिर्ममार्थं तु चेन्मया पाठिता अमी । विहृत्य^१ परदेशेषु जायन्ते वादिजित्वराः ॥ ५९ ॥

पूज्यानां किरणा भूत्वा जनजाह्नवहृतौ^२ ननु । पुष्पाकं सोऽपि शृङ्गार उन्नतिर्जनशासने ॥ ६० ॥

5 गुरवः प्रादुरुत्तानमते बालेषु का कथा । किमागच्छसि लभस्त्वं कृतभोजसभाजयः ॥ ६१ ॥

श्रुत्वेलाह स चादेशः प्रमाणं प्रभुसंमितः । आदास्ये विहृतीः सर्वाः कृत्वादेशममुं प्रभोः ॥ ६२ ॥

इत्युक्त्वा निजसंस्तारेऽक्षिपत् शेषक्षणं^३ ततः । सामर्ष्यं सूरिशार्दूलः शार्दूलः श्रुत्वाफलवत् ॥ ६३ ॥

प्रातः कृत्वाऽन्ववादीन् सोऽनध्यायोऽद्यास्तु पाठने । शिशुत्वाजह्वपुः शिष्या महोत्सव इवागते ॥ ६४ ॥

मध्याह्ने शुद्धमाहारमानीय यतिमण्डले । मिलिते **सुरसूरिं**^४ तमाह्वययत सद्गुरुः ॥ ६५ ॥

10 आययौ परिवेष्टे स गृह्णाति विहृतिं नहि । अनुनीतोऽपि गीतार्थः पूज्यैरप्युदिते दृढम् ॥ ६६ ॥

अमुञ्चप्राप्तं सङ्केनाप्युक्तं इदमभ्यधात् । मम प्रतिश्रवो हन्ताऽजाश्रवो मोच्यतां पुनः ॥ ६७ ॥

भणिष्यथाथ चेत् किञ्चित्न्ममानशनं ध्रुवम् । ततः संवाहयामासे गीतार्थः सह साधुभिः ॥ ६८ ॥

तत उत्सङ्गमारोप्य शिशिक्षे तैरसौ सुधीः । परदेशे विहृतां त्वं^५ वत्स ! भूयान् सचेतनः ॥ ६९ ॥

शार्ङ्गं वंशो जातिः प्रह्ला कुलमनगुणसंयमाः सन्ति ।

15 जयितुश्च यमा नियमास्तथापि यौवनमविश्रास्यम् ॥ ७० ॥

इति पूज्योपदेशश्रीशृङ्गारैः स तरङ्गितः । मानयन् स्वान्यदेशीयलब्धवर्णास्तपस्विनः ॥ ७१ ॥

ततः श्री**भीम**भूपालपृच्छायै राजसंसदम् । संप्राप गुर्वनुज्ञातो राज्ञां ज्ञातः पुरापि यः ॥ ७२ ॥

सुवर्णमणिमणिक्थमये पीठे च भूपतिः । न्यवेशयद् ध्रुवं बन्धुं हेमान्यन्^६ सौरमाद्भुतम् ॥ ७३ ॥

तदा च **मालवा**धीशविशिष्टाः पुनराययुः । स्वरूपं निजनाथस्य भूपालाय व्यजिज्ञपन् ॥ ७४ ॥

20 देव ! त्वद्विदुषां प्रह्लापतिभै रञ्जितो नृपः । श्री**भोजः** सम्यगुत्कण्ठां तेषु धारयते प्रभुः ॥ ७५ ॥

ततः प्रहिणुत प्रेक्षादक्षनाथ ! प्रसय तन् । अन्योन्यं कौतुकं विद्वद्भृतां विण्णते यथा ॥ ७६ ॥

राजा प्राह महाविद्वानास्ते मद्गान्धवो नवः । परदेशे कथं नाम प्रस्थाप्योऽसौ स्वजीववत् ॥ ७७ ॥

प्रतिपत्तिं ममेवास्य चेद्विधत्ते भवत्पतिः । प्रवेशादिषु मानं च स्वयं दत्ते तदस्तु तन् ॥ ७८ ॥

सूराचार्योऽपि दध्यौ च तोषाद् भाग्यमिहोदितम् । मम पूज्यप्रसादेन यत् तस्याह्वानमागमत् ॥ ७९ ॥

25 अथाह भूपते^७ धाराधिनाथकृतिनां^८ मया । गाथया^९ कविता दृष्टा तत्रोत्तरमदामहम् ॥ ८० ॥

शमिनां कौतुकं नः किं विचित्रे जगति ध्रुवे^{१०} । श्रीमद्**भोजस्य** चित्रार्थं गन्धते^{११} त्वदनुज्ञया ॥ ८१ ॥

राजाह तत्र मद्भावात् त्वं किं तं वर्णयिष्यसि । स प्राहार्हं मुनिर्भूषं कुतो हेतो^{१२} स्तुते ततः ॥ ८२ ॥

ऊरीकृते प्रधानैश्च तत्र **मालव**भूपतेः । प्रयाणायानुजज्ञे तं विज्ञेशं **भीम**भूपतिः ॥ ८३ ॥

गजमेकं ततः प्रैषीत् सप्तीनां शतपञ्चकम् । पदातीनां सहस्रं च स बन्धो भक्तिनिर्भरः ॥ ८४ ॥

30 शुभे सुहृते नक्षत्र-वार-महबलान्विते । चरे लभे ग्रहे क्रूरे तत्रस्य शुभवीक्षिते ॥ ८५ ॥

गुरुसङ्गान्मन्यनुज्ञातो बहिः प्रस्थानमातनोत् । पञ्चमेऽह्नि प्रयाणं च चक्रे चक्रेश्वराकृतिः ॥ ८६ ॥—युगम् ।

ततः प्रयाणकस्तोक्रमेवासौ **गूर्जरा**वनेः । सन्धिश्चोणिसवापाथ^{१३} ससज स च सजयः ॥ ८७ ॥

धाराधिरूढप्रह्लाभूर्धारापुरमवाप्तवान् । प्रधानैश्च प्रतिज्ञातं ज्ञापितः स्वप्रभुस्ततः ॥ ८८ ॥

ततः सर्वार्द्धिसामग्र्या सैन्यमान्यमदैत्यभूः । अवन्तिनायकः सजयित्वा^{१४}ऽस्याभिसुखोऽचलत् ॥ ८९ ॥

1 N व्यहृत्य । 2 N 'हृतौ' । 3 N 'क्षणं' । 4 D 'सूरिहृते' । 5 N 'च' । 6 N 'हेमान्य' । 7 A. भूपते धराधिनाथः । 8 N 'कृतिना' । 9 N गाथाया । 10 N ध्रुवम् । 11 N 'तदनु' । 12 N हेतोः । 13 N 'मवापाथ' । 14 N 'सजयित्वा' ।

दन्ताबलैः कलैर्विन्ध्य इव पर्यन्तपर्वतैः । रथैर्ध्वनिप्रयैरभ्रैरदभ्रवद् व्यभात् ॥ ९० ॥

शोभमानो वराश्रीयैः कलोलैरिव वारिधिः ।

पदातिराजिभिर्भोजे^१ राजा राजेव तारकैः ॥ ९१ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।

राजामालोपरोधेन^२ व्रताचारव्यतिक्रमे । प्रायश्चित्तचिकीर्षिते^३ सुरिरारूढवान् गजम् ॥ ९२ ॥

हृगोचरे करिस्कन्धात् तावुत्तीर्य स्थितौ भुवि । राजा च मुनिराजश्च मिलितौ भ्रातराविव ॥ ९३ ॥ 5

देशागतमहाविद्वदुचितं नृपकोशतः । प्रबालकमयं पट्टं तदध्यक्षाः^४ समानयन् ॥ ९४ ॥

नियुक्तैश्चाथ तैः स्थूलवेष्टनेभ्यो विवेष्ट्य च । कन्धिकाहस्तमानेन दैर्घ्यविस्तरयोः समः ॥ ९५ ॥

अष्टाङ्गलोच्छ्रयः सूर्यविम्बवत्तेजसा दृशा । दुर्दर्शः शुद्धभूपीठे व्यमुच्यत नृपाङ्गया ॥ ९६ ॥—युग्मम् ।

अत्राश्वमिति भूपालानुज्ञाताः प्रत्येकयन् । ते रजोहरणात् त्रिस्तं तत्रोपविशुस्ततः ॥ ९७ ॥

अथ श्रीभोज आह सौरणरोमालिपिच्छकात् । किं नु प्रमार्जितं रेणुजीवा^५ वात्र 'लसन्ति किम् ॥ ९८ ॥ 10

उपविष्टस्ततः सूरिः कम्पमानशरीरकः । राह्ना पृष्ठः कथं कम्पो जज्ञे वः^६ प्राह सोऽप्यथ ॥ ९९ ॥

राजपत्नीन् विकोशाश्वहस्तान्^७ वीक्ष्य विभेम्यहम् । राहोचेऽसौ स्थितौ राह्ना स प्राहासौ प्रतस्थितिः^८ ॥ १०० ॥

अस्त्वेवमिति राहोक्ते स जैनीमाशिषं ददौ । भूपालाद्योत्तरस्यैर्यहर्षिताया कलानिधिः ॥ १०१ ॥

हुत्वा मन्त्री विधाता लवणमुद्गुगणं सान्ध्यतेजःकृशानौ

धात्रीपात्रं विमोच्य द्विजनिनन्दमहामन्त्रधोषेण यावत् ।

15

आदायेन्दुं घट्टं कृषति मुदुरुषा शाकिनी ताम्रचूड-^९

ध्वानान् तावज्जय त्वं वसुमतिमुमनोमण्डले भोजराज ! ॥ १०२ ॥

परस्परं प्रशंसाभिर्निर्गम्य कमपि क्षणम् । राजा स्वं मन्दिरं प्राप सूरिः पुर्वन्तरीयिवान् ॥ १०३ ॥

१५. मध्ये नगरि तत्रास्ति विहारो द्वारवत्^{१०} क्षितेः । जनाद् विज्ञाय तत्रायान् सूर्याचार्यः कलानिधिः ॥ १०४ ॥

सुवर्णमणिमाणिक्यपूजाभिः प्रसरत्प्रभाः । प्रतिमा वीतरागाणां बबन्दे भक्तिनिर्भरम् ॥ १०५ ॥ 20

लुठत्पाठकपाठामिकर्मठाशठपण्डिते । प्रणष्टवठरे प्रायान्मठे निष्ठितकल्मषः ॥ १०६ ॥

तत्र 'नूटसरस्वत्याचार्योऽनार्यतमोऽर्यमा । अस्ति प्रशस्तिर्यस्यास्ति विश्वविद्वन्मुखे सदा ॥ १०७ ॥

सर्वाभिगमपूर्वं च प्रणतस्तैः प्रभुमुदा । तच्छिष्याः प्राणमन्तामून्^{११} सौवागतिकवाणयः ॥ १०८ ॥

तैस्तथातिथयो नैव गोचरे प्रहितास्तदा । आनीय शुद्धमाहारं भोजिता भक्तिपूर्वकम् ॥ १०९ ॥

साधर्मिकनृपश्राद्धकुशलप्रभ्रकेलिभिः । अपराहोऽभवत् तेषां परितोषभराल्लघुः ॥ ११० ॥ 25

अचलेष्वथ भूपस्य प्रभूतातिशयादभून् । तदा कदाचिद्भोजादपि कीटः प्रजायते ॥ १११ ॥

असौ षडपि संपील्य दर्शनानि तदाऽभणन् । भवद्विभ्रान्त्यते लोकः प्रथगाचारसंस्थितैः ११२ ॥

तस्मात् सर्वेऽपि संगत्य दर्शनस्थ^{१२} मनीषिणः । कुरुष्वमेकमेवेदं सन्दिहाम यथा नहि ॥ ११३ ॥

विह्वलं मन्त्रिमुख्यैस्तु भूपः प्राच्योऽपि कोऽपि न । समर्थोऽपि विधाताऽऽसीददृक्षस्येह कर्मणः ॥ ११४ ॥

भूपतिः^{१३} प्राह किं कोऽपि परमारान्वये पुरा ।

30

आसीन् स्वशक्तितो भोक्ता सगौडं दक्षिणापथम् ॥ ११५ ॥

1 A विभात् । 2 N B C आजद् । 3 D राजमल्लोपरोधेन । 4 N प्रायश्चित्तं चिकीर्षिते । 5 B N तदध्यक्षः समानयत् । 6 D रेणुजीवा । 7 N वात्र नवति । 8 N ऽथ । 9 N राजपत्नीविकोशाश्वहस्तान् । 10 N प्रतस्थितिः । 11 B शाकिनीं ताम्र-चूडधानां । 12 N द्वारवक्षिते । 13 N चूडसरः । 14 N 'तामुं । 15 N दर्शनस्य । 16 N भूपतिः ।

तूष्णीकेष्विति विहृत्य तेषु भूपो निजैर्नरेः । समपिण्डयदेकत्र बाटके तान् पश्यनिष ॥ ११६ ॥

सहस्रसंख्यया तत्र पुंसः क्षीरपि चानयत् । भोक्तुं नादाब सर्वेषामैकमत्यचिकीर्षया ॥ ११७ ॥

अनाविसिद्धशालीचप्रमाणैश्च निजैर्निजैः । मतिरेका^१ कथं तेषां धान्येष्वेको यथा रसः ॥ ११८ ॥

क्षुधा^२ बाधापरीणामादैकमत्यं त्वजायत । जीवो निजः कथं रक्ष्य इति चिन्तामहाज्वरे ॥ ११९ ॥

5 तन्मध्ये दर्शनस्थित्या सूर्याचार्योऽपि चागमत् । सर्वैरैक्येन सोऽभाषि सान्त्वनापूर्वकं तदा ॥ १२० ॥

भूपालः काल एवायं य एवं दर्शनव्रजे । ऐक्यबुद्धिं विधित्सुस्तत्र भूतं न भविष्यति ॥ १२१ ॥

भवन्तो गूर्जराष्ट्रेका वाक्प्रपञ्चेन केनचित् । निवर्तयध्वमेनं कुविकल्पादमुतो दृढात् ॥ १२२ ॥

परं सहस्रलोकानां भवन्तः प्राणदानतः । उपार्जयध्वमत्युग्रं पुण्यं यद्व्रणनातिगम् ॥ १२३ ॥

सूर्याचार्यस्ततः प्राहातिथीनां नः किमागतौ । कार्यं भवेन्महीशो^३ऽपि न नः^४ प्रतिवदेत् किमु ॥ १२४ ॥

10 परन्तु दर्शनप्रेणिराराध्याऽनाविषद्वतिः । तदुक्तोपक्रमं किञ्चित् करिष्यामो विमोचकम् ॥ १२५ ॥

अमाल्यपार्श्वतो भूपुरतोऽख्यापयद् गुरुः । आयातयातमस्माकं नृपेण सह नाप्रतः^५ ॥ १२६ ॥

परं दर्शनिलोकानां बहूनामनुकम्पया । किञ्चिद्दामि चेद्भूपोऽवधारयति तत्कृतः ॥ १२७ ॥

राजापि शीघ्रमायातु गूर्जरः कविकुञ्जरः । इत्युक्ते मन्त्रिभिः सार्धं स ययौ राजमन्दिरम् ॥ १२८ ॥

अवदद् भूपते ! अभ्यागतानामातिथ्यमद्भुतम् । उचितं विदधे सम्यक् तप^६ एव तपस्विनाम् ॥ १२९ ॥

15 परं न नः स्वकं^७ कार्यं दर्शनानि धृतानि यत् । तनु दूयेत तेनैव वयं यामो भुवं स्वकाम् ॥ १३० ॥

तत्रापि हि गताः किं नु स्वरूपं कथयेमहि^८ । धारापुरश्च संस्थानं पृच्छामो भवदन्तिके ॥ १३१ ॥

राजाहाभ्यागतानां वो नाहं किमपि संमुखम् । भणाम्येषां तु पार्थक्ये हेतुं पृच्छामि निश्चितम् ॥ १३२ ॥

स्वरूपं मत्पुरो यूयं शृणुताव्यमचेतसः । चतुर्भिर्दशिकाशीतिः प्रासादानामिह स्थिता ॥ १३३ ॥

चतुष्पथानि तत्संख्यानि च प्रत्येकमस्ति च । चतुर्विंशतिरट्टानामेवं पुरि च सूत्रणा ॥ १३४ ॥

20 सूरिः प्राहैकमेकां कुरु किं बहुभिः कृतैः । एकत्र सर्वं लभ्येत लोको भ्रमति तो यथा ॥ १३५ ॥

राजाऽवदत् पृथग्भस्त्वर्थिनामेकत्र मीलने । महाबाधा ततश्चके पृथग् हट्टावली मया ॥ १३६ ॥

इत्याकर्ण्यावदत् सूरिर्भूरिर्वक्त्रुत्वकेलिषु^९ । विद्वानपि महाराज ! विचारयसि किं नहि ॥ १३७ ॥

स्वकृतान्यपि हट्टानि भङ्गं न क्षमसे यदि । अनाविदर्शनानि त्वं कथं ध्वस्तुं समुद्यतः ॥ १३८ ॥

दयार्थी जैनमास्थेयाद् रसार्थी कौलदर्शनम् । वेदाश्च व्यवहारार्थी मुक्त्यर्थी च निरञ्जनम् ॥ १३९ ॥

25 चिरप्ररूढचित्तस्यावलेपैः सकलो जनः । एकः कथं भवेत् तस्मान्महीपाल ! विंचितय ॥ १४० ॥

श्रुत्वेति भ्रष्टकुप्राहावलेपो भूपतित्वाद । संमान्य भोजयित्वा च दर्शनान्यमुचद् धृतेः ॥ १४१ ॥

अवस्थेयं भवद्भिश्च सांगत्याप्रहमाह्वयम् । इत्थं बहुमतोऽगच्छन् निजं सुरिप्राश्रयम् ॥ १४२ ॥

§ ६. तत्र व्याकरणं श्रीमद्भोजराजनिर्मितम् । तच्च विद्यामते छात्रैः पठ्यतेऽहर्निशं श्रुशम् ॥ १४३ ॥

मिलन्ति सुधियः सर्वे तत्राकारणमागमत् । ततः^{१०} प्रचलितः सूरिः श्रीमान् "बृटसरस्वती" ॥ १४४ ॥

30 सहैश्यामो वयमपि सूर्याचार्येण जल्पिते । गूर्जरावनिविद्वत्ताशङ्कया च न्यपेधि तैः ॥ १४५ ॥

दर्शनार्थं परिश्रान्ता यूयमद्यावतिष्ठथ । सदोद्यतः पुनरसौ प्राह तत्प्रेक्षणोत्सुकः ॥ १४६ ॥

तारुण्ये कः श्रमो युष्मादृशविद्वन्निरीक्षणे । कुतूहलाद् विहारो नः समागच्छाम एव तत् ॥ १४७ ॥

अथ तेऽप्यनुमन्तारोऽप्रतिपेधेन तान् सह । नीतवन्तस्तदा पाठशालायां शङ्कितस्तदा ॥ १४८ ॥

1 N गतिरेकः । 2 A D छुवा^० । 3 D महेशोऽपि । 4 A B न न प्रति^० । 5 N सहसाप्रतः । 6 N भूत् । 7 N परं ततः कथं । 8 N कथयामहो । 9 A B भूरिवक्त्रुत्वकेलिषु । 10 N तत्र । 11 N चरन्त^० । 12 A "चरन्ती" ।

उपाध्यायश्च तत्राहातिथयः कृत आययुः । ऊचे तत्रस्थिताचार्यैरणहिल्लपुरादिति ॥ १४९ ॥
विशेषसम्भाषकेऽध्यापकः' स्वागतादिकम् । उपावीविश्वदेवोऽपि प्रधानासनि तद्वयम् ॥ १५० ॥
सूर्याचार्यस्ततः प्राह ग्रन्थः कोऽत्र प्रवाच्यते । कृतिः श्रीभोजराजस्य शब्दशानं स चावदत् ॥ १५१ ॥
श्रोण्यातां तन्मस्कार इत्युक्तेऽध्यागतैर्बुधैः । उपाध्यायः सह च्छात्रैः पटुस्वरमुवाच तम् ॥ १५२ ॥

तद्यथा—

5

चतुर्मुखमुखाम्भोजवनहंसवधूर्मम् ।

मानसे रमतां नित्यं शुद्धवर्णा सरस्वती ॥ १५३ ॥

सूर्याचार्यस्ततः प्राह किञ्चिदुत्पासगमितम् । एवंजातीयविद्वांसो देशेऽत्रैव न चान्यतः ॥ १५४ ॥
अस्माभिर्भारती पूर्वमश्रावि ब्रह्मचारिणी । कुमारी साम्प्रतं तत्र व्यपदिष्टा वधूरिति ॥ १५५ ॥
चित्रमश्रुतपूर्वं तदन्यत् पृच्छामि किञ्चन । मातुलस्य सुता गम्या यथाऽऽस्ते दक्षिणापथे ॥ १५६ ॥ 10
सुराष्ट्रायां भ्रातृजाया देवरस्य यथोचिता । भवदेशे तथा गम्याऽनुजाङ्गवधूः कथम् ॥ १५७ ॥
यद्वधूशब्दसामिप्ये 'मानसे रमतां मम' । प्रयुक्तं तद् भवन्त्येव देशाचाराः पृथग्विधाः ॥ १५८ ॥
अनुत्तरं प्रतिहृतश्चालयन्नन्यसंकथाः । कालं विलम्बयामासेष्टानध्यायकृतादरः ॥ १५९ ॥
सन्ध्यावसरसंप्राप्तः श्रीभोजनृपतेः पुरः । अपराहेतिवृत्तं स जगौ विसयकारकम् ॥ १६० ॥
भूपश्च विस्मितः प्राह सम्भाष्यं गूर्जरावनौ । इदं प्रातर्विलोक्योऽसौ विद्वानाहूय निश्चितम् ॥ १६१ ॥ 15
तत्रस्थाचार्यपार्थे च भूपालः प्रैषयन्नरान् । आह्वानुमतिथिं ते 'व भक्तिपूर्वं तमाह्वय ॥ १६२ ॥
ततो' बृहत्सरस्वत्याचार्येण सह स प्रभुः । ययौ श्रीभोजभूनाथसभां स्वर्गसभानिमाम् ॥ १६३ ॥
राज्ञा नृपाङ्गणेऽप्रे' च शिलेका निहिता तदा । गूर्जराग्रे निजप्राणस्कूर्तिदर्शनहेतवे ॥ १६४ ॥
तत्र पूर्णं पुनश्छिद्रं प्राग् विधाप्य पिधाय' च । तद्वर्णसमकल्केन तादृशोऽपि छलार्थिनः ॥ १६५ ॥—युग्मम् ।
आगच्छन्तं तदाऽऽलोक्य सुरि' शरमिलापतिः । आकर्णं धनुराकृष्यामुचलक्ष्णे दृशं दधन् ॥ १६६ ॥ 20
सूर्याचार्यश्च सूक्ष्मेक्षी कल्कालेपं तदस्थितम् । बाणाप्रोत्कीर्णमालोक्य गर्भार्थं काव्यमब्रवीत् ॥ १६७ ॥

तथा हि—

विद्धा विद्धा शिलेयं भवतु परमतः कार्मुकक्रीडितेन

श्रीमन् पाषाणभेदव्यसनरसिकतां मुञ्च मुञ्च प्रसीद ।

वेधे कौतूहलं चेत् कुलशिखरिकुलं बाणलक्ष्मीकरोषि

25

ध्वस्ताधारा धरित्री नृपतिलक ! तदा याति पातालमूलम् ॥ १६८ ॥

इत्थमद्भुतसामर्थ्यवर्णनात् तोषितो नृपः । अष्टवृषप्रहमेनं श्रीधनपालोऽपि बुद्धवान् ॥ १६९ ॥

व्यचिन्तयच्च बुद्धेव' विज्ञानं भूपतेरियम् । गर्भितोकिरहो जैना जीयन्ते केन मेधया ॥ १७० ॥

निजाश्रयं ययौ श्रीमान् सूर्याचार्यो नृपार्चितः ।

§ ७.

राजाऽऽस्थानमथाऽऽस्थाय समस्तविदुषोऽवदत् ॥ १७१ ॥ 30

गूर्जरोऽयं महाविद्वानाययौ श्वेतवीवरः । अनेन सार्धं कोऽपीह वादमुद्रां विभर्तुं वः ॥ १७२ ॥

पण्डितानां सहस्राधेमभ्ये सर्वेऽप्यवाङ्मुखाः । भद्रास्तत्प्रतिपातेन चनगज्योर्भका इव ॥ १७३ ॥

विलशो नृपतिः प्राह किं गेहेनर्दिनः खलु । स्वयं वृत्तिभुजोऽस्माकं विद्वज्जला मुधा बुधाः ॥ १७४ ॥

1 N व्यापकः । 2 N तं च । 3 N तत्तद्वृत्तम् । 4 N नृपांगणाय च । 5 A विषयम् । 6 N सूत्रधारिणः ।
7 N बुद्धि च ।

- तेषामेको महाप्राज्ञः प्रादान्मन्त्रं प्रभो ! शृणु । मा वैलक्ष्यं प्रपद्येथा रत्नगर्भा वसुन्धरा ॥ १७५ ॥
 निर्जेरा इव देहस्या गूर्जराः श्वेतभिक्षवः । दुर्जेयास्तदतो मन्त्रसाध्यं कार्यमिदं प्रभो ! ॥ १७६ ॥
 छात्रः कोऽपि महाप्राज्ञ आपोऽक्षसमावयाः^१ । प्रमाणशास्त्रोपन्यासं पाठ्यतामशठः सुधीः ॥ १७७ ॥
 भ्रुत्वेति भूपतिस्तुष्टिपुष्टः पण्डितवाक्यतः । अस्त्वेवमित्यवादीन् तत् त्वमेवैतत् कुरुष्व भो ! ॥ १७८ ॥
 ६ एकः पटुर्बटुः सौम्यः प्रह्लावकृतशेवधिः । तर्कशास्त्रसदभ्यासोपन्यासं पाठतस्ततः ॥ १७९ ॥
 अतिव्यक्ताक्षरं तेनादायि पाठो गुरोः पुरः । एतद् विज्ञाप्य राजानं मुहूर्तः शोधितः शुभः ॥ १८० ॥
 ज्ञापितं वादसूराय सूराचार्याय भूभुजा । समाहूय च बादार्यं स्थापितोऽसौ वरासने ॥ १८१ ॥
 पट्टवासोनिवसनश्छात्रः शृङ्गारितस्ततः । सुवर्णरत्नपुष्पाद्याभरणैः^२ शरणैः श्रियः ॥ १८२ ॥
 स्वमङ्गं तं समारोप्य राजाह प्रतिवाद्यसौ । ततो जगाद् वादीन्द्रः प्रकटाक्षरपद्धतिः ॥ १८३ ॥
 १० क्षीरकण्ठः क्षीरगन्धर्वकन्त्रोऽपकित्रमवागसौ । यूनानं उचितो नैव समानो^३ विग्रहः खलु ॥ १८४ ॥
 राजाह रभसा नायं बाल एवेति भाव्यताम् । शिशुरूपा ह्यसौ ब्राह्मी जितेऽस्मिन् मत्सभा जिता ॥ १८५ ॥
 पूर्ववादो लघोरस्तु सूरिणेके ततः शिशुः । यथालिखितपाठं च व्यक्तमस्खलिताक्षरम् ॥ १८६ ॥
 अपदच्छेदवाक्यं तं^४ विशारदविभक्तिकम् । शृण्वन्मेने ह्यसावर्थावगमेन^५ विना वदेत् ॥ १८७ ॥—युग्मम् ।
 इत्येवं शङ्कया क्षुण्णं विशृङ्खलिक्षिकाय च । पट्टिकापाठ एवायमीदृशोऽत्र नहीतरत् ॥ १८८ ॥
 १५ जल्पेद् यावद् रयेणासौ तावत् परुषशब्दतः । पाश्चात्यं तु पदं कूटं बभणे भवता हि भो ! ॥ १८९ ॥
 पुनर्भणेत स प्रोक्तो^६ रभसेति ततोऽवदत् । पट्टिकायां ममेदृक्षं लिखितं निश्चयो मम ॥ १९० ॥
 सूराचार्य इति श्रुत्वा प्राह सन्तोषनिर्भरम् । यादृक् लक्षणशास्त्रादौ श्लोको वादोऽपि तादृशः ॥ १९१ ॥
 तदापृच्छामहे श्रीमन् ! भोजभूगलपुङ्गव ! । अदर्शि मालवो देशो मण्डकाः स्वाविता अपि ॥ १९२ ॥
 इत्युक्त्वा प्रययौ सूरिर्मतं हृत्तजितद्विषन्^७ । लज्जा-मन्युभराक्रान्तो राजाऽऽस्थानं व्यसजयत् ॥ १९३ ॥
 २० § ८. श्रीमान् बृटसरस्वत्याचार्यः प्राधुणमभ्यधात् ।
 अस्माकं शासनोद्योतात् सुखं त्वन्मृत्युतोऽसुखम् ॥ १९४ ॥
 श्रीभोजराजः स्वसभाजितारं हन्ति निश्चितम् । जये पराजये वापि न श्रेयः किमु कुर्महे ॥ १९५ ॥
 सूराचार्यस्ततोऽवादीद् वीरधोरणिधूर्धरः । स्वं रक्षिष्येऽहमात्मानं भवद्भिर्माऽनुतप्यताम् ॥ १९६ ॥
 तदा श्रीधनपालेन प्रेषितः^८ कविचक्रिणा । पुरुषो गूर्जराचार्यं प्रोचे स्वस्वामिवाचिकम् ॥ १९७ ॥
 २५ पूज्याम्रछलेन^९ केनापि मद्भेदमायान्तु सत्वरम् । अविश्वास्यो नृपस्यास्य प्रसादो पि भयंकरः ॥ १९८ ॥
 मण्डनं सर्वदेशानां भवाहृन् विश्रुतः सुधीः । भाग्यातिशयतो माहगुजनेर्दुर्लभ एव यत् ॥ १९९ ॥
 महर्शनानन्तरं च विधेया कापि नाधृतिः । सुखेन गूर्जरे^{१०} देशं प्रापयिष्यामि निश्चितम् ॥ २०० ॥
 अहो जागर्ति भाग्यं वः साधूनामिति भाषिणाम् । प्रातः क्षणेऽश्ववारैस्तच्चैत्वं^{११} बाढमवेष्ट्यत ॥ २०१ ॥
 सन्तोषाज्यपत्रं^{१२} वः प्रदास्यति नृपाग्रणीः । विद्वांसमतिथिं प्रेषयध्वं विष्वस्तवादिनम् ॥ २०२ ॥
 ३० इति वास्तव्यसूरिं तेऽभ्यधुर्विधुरिताननम् । आयास्यतीति तानाह शून्यतायातचेतनः ॥ २०३ ॥
 मध्याह्ने कर्कशे सूर्यतापात् कुम्भे गुरौ तदा । कृतवेषपरावर्तो दाम दत्वा दृढं गले ॥ २०४ ॥
 तत्रत्यैकानगारेण प्रावृत्यासी जरत्पटीम् । मलिनां निःसरंश्चैत्यद्वारेण जगदे भटेः ॥ २०५ ॥—युग्मम् ।

1 N समाह्वयः । 2 N पाठतः । 3 N पाठः । 4 N पुष्पाद्याभरणैः । 5 N समाने । 6 N तत् । 7 N 'वगमो न ।
 8 N सतोऽपि । 9 N हृत्तजितद्विषम् । 10 N अरितः । 11 N पूज्याय येन । 12 D आतरवेष्ट्यत ; N बाढमवेष्ट्यत ।
 13 N सन्तोषज्यम् ।

बहिः कथं तु निर्यासि मध्ये गच्छ सितान्बर ! । अपि ते गूर्जरे सर्वे सर्वतो मुक्कला शुभम् ॥ २०६ ॥
 स च श्रुत्वा करालोक्तिर्विकरालमुखोऽवदत् । मध्ये सिंहासनासीनं भूपालमिव गर्बितः ॥ २०७ ॥
 कर्णे धृत्वा प्रभोरग्रे नयतास्माकवैरिणम् । जयपत्रमयाप्रोति यमपत्रमथापि वा ॥ २०८ ॥
 दृष्टाक्रान्ता वयं युष्मत्पुरवास्तव्यतां गताः । भवद्वर्मेण नीराय गच्छामो मुञ्चत द्रुतम् ॥ २०९ ॥
 एकेन चाश्ववारेण कृपया मोचितोऽथ सः । मनीषिमौलिरब्रूय गृहं प्रापापमीः प्रभुः ॥ २१० ॥ 5
 स चाह बाष्पधातीताच्छेकताने यतीश्वरः । यमदृष्टिपथादन्तर्धाय मे दृक्पथे स्थितः ॥ २११ ॥
 अद्य ते जन्म मन्येऽहं गच्छस्तेऽथ सपुण्यकः^१ । यद्भवानागतो जैनशासनव्योमभास्करः ॥ २१२ ॥
 कथमागा इदं पृष्ठः सूरारार्यो यथातथम्^२ । अभ्यधादिति^३ च श्रुत्वा परमानन्दमाप्तवान् ॥ २१३ ॥
 भूमीगृहे सावकाशेऽवस्थाप्यादरपूर्वकम् । शुद्धाहारेण तं भक्ष्या प्रत्यलाभयदुद्यतः ॥ २१४ ॥
 ततस्तान्मूलिकस्तोमं तत्र यान्तं निरीक्ष्य सः । अत्यादरेण संमान्य भोजनाच्छादनादिना ॥ २१५ ॥ 10
 ततश्चाभ्यर्थयामास तान् मम भ्रातरं स्वकम् । अणहिल्लपुरं यावत् परानयत निश्चितम् ॥ २१६ ॥
 तेऽप्युचुर्ब्राह्मणः पूज्यो राज्ञां ज्ञातो बुधाग्रणीः । तदादेशः प्रमाणं नः कार्यमावश्यकं ह्यदः ॥ २१७ ॥
 नात्रानिर्बृतिराधेया नयामः सपरिच्छदम् । यानारोहे वरे^४ भुक्तौ^५ निश्चितो वर्ततामसौ ॥ २१८ ॥
 श्रीमता धनपालेन दीनाराणां क्षतं ददे । अङ्गीकरणतोऽमीषां रङ्गसङ्गततरङ्गिणा ॥ २१९ ॥
 गुरोचोदकमध्ये^६ च गुप्तं कृत्वा गुरुं तदा । पर्योष्य वृषभान् शीघ्रं ते चेल्गूर्जरावनौ ॥ २२० ॥ 15
 महीतटागतेन श्रीसूरारार्येण सहुरोः । विज्ञापितं नरैरात्मागमनं कोशलोत्तरम् ॥ २२१ ॥

१९. इतश्च विविशुश्चैत्यमपराह्णे भटाः स्वयम् । साधुं स्थूलोदरं दृष्ट्वा सिंहासन्युपवेशितम् ॥ २२२ ॥
 प्रधानवस्त्रसंवीतमुष्णमन्दकलाकृतम् । एषमृचूर्त्तपादेषाभिर्गच्छत जिनालयान् ॥ २२३ ॥—युग्मम् ।
 मध्ये योऽत्र विलम्बः सोद्वल्ले घातवञ्चना । उन्धाय सोऽप्रतो भूत्वाऽधवारैः सह जग्मिवान् ॥ २२४ ॥
 पार्थिवस्य पुरो भूत्वाऽवतस्थे मौनमास्थितः । विलक्षणेन ततो राज्ञाऽऽह्वयका^७ जल्पितास्तदा ॥ २२५ ॥ 20
 कोऽयं भवद्विरानीतो वठरः स्थूलदेहश्च^८ । गतोऽसौ गूर्जरश्लेको भवतामप्रतो ननु ॥ २२६ ॥
 अक्षिण रेणुं हि निक्षिप्य केनाप्यन्धाः कृताः^९ कथम् । भवतां सदृशः कश्चित्तनारहितो नहि ॥ २२७ ॥
 तेऽप्युचुर्नार्थ ! नीरस्य बाहकं दुर्गतं शुनिम् । एकं मुक्त्वा न कस्यापि निर्गमोऽस्मत्पुरः प्रभो ! २२८ ॥
 भूप आह परावृत्त्य वेपं वः पश्यतां थयौ । विजित्य नः^{१०} सभां नान्यस्तं विनोत्पन्नबुद्धिमान् ॥ २२९ ॥
 पुरस्थं प्राह राजा स्वमावासं गच्छ पुण्यतः । मूर्खत्वं हि वरं श्लाघ्यं येनास्मत्तोऽपि जीवितः ॥ २३० ॥ 25
 इत्यसौ प्रहितो राजा मठे व्यावृत्त्य चाययौ । मूर्ध्नि एव भ्रुवोर्नैवाश्रितवर्द्धन-मुण्डने ॥ २३१ ॥
 ११०. इतः श्रीभीमभूपालः प्रजिघांस नरान् निजान् । आह्वयकान् निजभ्रातृमार्तुलो प्रतिभिः^{११} सह ॥ २३२ ॥
 स्वदेशे प्रकटो भूत्वा राजधानीमभाययुः । गुरवः^{१२} सङ्गसंवीतास्तस्याभिमुखमागमन् ॥ २३३ ॥
 राजा च सर्वसामग्र्या प्रतिपन्थी^{१३} कः शुभे । आचार्यः स्वगुरोः पादौ प्रक्ष्य द्वीमानिवानमत् ॥ २३४ ॥
 प्रत्यासन्नश्च तेषां स सर्वोभिगमपूर्वकम् । योगीवाष्टाङ्गयोगेन प्रह्वोऽभिहितवान् वचः ॥ २३५ ॥ 30
 सफलाऽथ गुरोराज्ञा सफला माहुराशिषः । प्रसन्ना दृक् च मादृशे श्रीसङ्गस्य फलेमहिः ॥ २३६ ॥
 अविमृश्य विधायी च गतो मास्त्रिके तदा ।

अभ्रतोऽहमिहागच्छं यजित्वा भोजपर्वदम् ॥ २३७ ॥—युग्मम् ।

1 N सुपुण्यकः । 2 N यथा तथा । 3 N अभ्यधादिति । 4 A D N यानारोहेतरे । 5 N भुक्तौ । 6 N गुरवोऽङ्गकः ।
 7 N ह्यभिः । 8 N ततो । 9 N ०प्यन्धाः कृताः । 10 D N न सता । 11 N प्रतिभिः । 12 A समूहः संघ संवीतः
 सखाः । D स संघः संवीतः सखाः ।

- तथाऽन्तेवासिनोऽमी श्रीगुरुपादामृतो मम । क्ष(क्ष ?)णं नाकवयिष्यन्ताशिष्यत न च प्रभुः ॥ २३८ ॥
 बालोऽहं यदि दर्पेण न व्यधास्व प्रतिश्रवम् । गुरुमस्तकहस्तस्य कः प्रमाणमथोच्यते ॥ २३९ ॥—युग्मम् ।
 इत्याकर्ण्य प्रभुर्द्रोणः शोणहृद् इव स्थिरः । उवाच वाचमाचारचारुचारित्रचक्षुरः ॥ २४० ॥
 एवं प्रतिश्रवं क्लीबदुष्करं विदधीत कः । निर्वाहयेत च भीमन् ! विना त्वामाप्तवाग्वरम् ॥ २४१ ॥
 5 सगच्छ-सङ्गाश्च वयमाचामान्लेखस्थिताः । आभषद्दनालोकान् सम्यक्शासनदेवताम् ॥ २४२ ॥
 सगद्गदमुषित्वैवं स बाढं परिप्लवजे । गुरुमिच्छाथ भूपोऽपि श्रीभीमः प्राह सादरम् ॥ २४३ ॥
 मनीषी विनयी छेकस्तत्कालोत्पन्नबुद्धिमान् । त्वां विना दृश्यते नान्यस्तेजस्वी दृढधैर्यभूः ॥ २४४ ॥
 श्रीभोजं छलयित्वा यत्तादृक्प्राज्ञपरिमहम् । आगत्याक्षतदेहस्त्वं मम तेजोऽभ्यवर्द्धये ॥ २४५ ॥
 किञ्चित् पृच्छामि सन्देहं नृपतिः स 'स्तुतो न वा । सूरसूरिरथ प्राह पयोवाहनिभध्वनिः ॥ २४६ ॥
 10 रसना मे महाराज ! त्वां विना स्तौति नापरम् । मनुकस्य च काव्यस्य भावार्थं शृणु कौतुकात् ॥ २४७ ॥
 शिखा बिद्धा सती बिद्धा छिद्रे शरसुचां हि कः । विक्रमः कार्मुककीडां मुखं तद् व्याजतः कृताम् ॥ २४८ ॥
 व्यसने दृष्ट्वा भेदाद् भवतां पूर्वजो गिरिः । अर्जुनस्तस्य भेदे तु ध्वस्ताधारा धरिष्यपि ॥ २४९ ॥
 पातालमूलं यान्तीयं शिक्षयेऽहमिति ब्रुवन् । अपि द्विपति सच्छिक्षा दातव्या शमजीवितैः ॥ २५० ॥
 श्रीभीमः प्राह तच्छ्रुत्वा पुलकोद्भेदेदुरः । मद्गन्धुना जिते भोजे का मे चिन्तास्ति तज्जये ॥ २५१ ॥
 15 स्वसमीपे समारोप्य गजराजवरासने । सूरार्चार्यस्य भूपालः प्रवेशोत्सवमातनोत् ॥ २५२ ॥
 § ११. अतीचारान् स विहाय गुरुपार्श्वे महामतिः । देशान्तरगतौ जातान्स्तपसाऽशोधयद् दृढम् ॥ २५३ ॥
 युगादिनाथ-श्रीनेमिचरितान्मुक्तकीर्तनान् । इतिवृत्तं द्विसन्धानं व्यधात् स कविशेखरः ॥ २५४ ॥
 यः पूर्वं पिपठीः शिष्यवर्गस्तस्मिन् सुरिराद । सम्यग् निष्पाद्य बादीन्द्रतया स समयोऽजयत् ॥ २५५ ॥
 श्रीद्रोणसूरिगेहिन्यां परलोके सुसाधिते । क्षितावक्षामचारित्रपवित्रः 'सूरसद्गुरुः ॥ २५६ ॥
 20 प्रभावनाभिः श्रीसङ्गमस्य धृतोदधिः । शिष्याभिष्पाद्य सम्पाद्य जैनप्रवचनोन्नतिम् ॥ २५७ ॥
 योग्यं सूरिपदे न्यस्य भारमत्र निवेश्य च । प्रायोपवेशनं पञ्चाग्निशङ्कितमिदं दधौ ॥ २५८ ॥
 आत्मारामादरः सम्यग् योगव्रजनिरोधतः ।
 श्रीभीमभूपतेर्बन्धुरुत्तमां गतिमाश्रयत् ॥ २५९ ॥—चतुर्भिः कलापकम् ।
 श्रीसूरार्चार्यवृत्तं व्यरचि परिचितं बादबिद्याविनोद-
 25 क्षुब्धद्वारिप्रवादं किमपि गुरुमुखादन्यतो वाथ^१ किञ्चित् ।
 श्रेयो देयादमेयं जिनपतिवचनोद्योतनस्यैर्यहेतुः
 सेतुर्जाष्णाम्बुराशोर्भवतु भवभृतामथ विद्योद्यमाय ॥ २६० ॥
 श्रीचन्द्रप्रभसूरिपट्टसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-
 चन्द्रः सूरिरनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीसुबा ।
 30 श्रीपूर्वर्षिचरित्ररौहणगिरौ श्रीसूरसूरेः कथा
 श्रीप्रयुञ्जसुनीन्दुना विशदितः शृङ्गोऽयमष्टादशः ॥ २६१ ॥
 ॥ ग्रंथ० २६९, अ० २३ । उभयं ४२७७, अ० २८ ॥
 ॥ इति श्रीसूरार्चार्यप्रबन्धः ॥

1 N बालोऽहं । 2 A D 'मातवाग् भरे । 3 N 'वीर्यभूः । 4 N सद्युतो । 5 A विधात् । 6 N द्रोणसूरिणां गङ्गा ।
 7 N सूरिः । 8 A D योगव्रजनिरोधतः । 9 C N 'वाय ।

१९. श्रीअभयदेवसूरिचरितम् ।

श्रीजैनतीर्थवर्मिलोऽभयदेवः प्रभुः श्रिये । भूयान् सौमनसोद्भेदभास्वरः सर्वमौलिभूः ॥ १ ॥
आट्याष्टाङ्गयोगं यः स्वाङ्गमुदृत्य च प्रभुः । श्रुतस्य च नवाङ्गानां प्रकाशी स श्रिये द्विधा ॥ २ ॥
वदन् बालो यथाऽव्यक्तं मातापित्रोः प्रमोदकृत् । तद्वृत्तमिह वक्ष्यामि गुरुहर्षकृते यथा ॥ ३ ॥

- § १. अस्ति श्रीमालवो देशः सदृत्तरसशालितः । जंबूद्वीपाख्यमाकन्दफलं सद्गणवृत्तसूः ॥ ४ ॥ 5
तत्रास्ति नगरी धारा मण्डलाप्रोदितस्थितिः । मूलं नृपश्रियो दुष्टविग्रहद्रोहशालिनी ॥ ५ ॥
श्रीभोजराजस्तत्रासीद् भूपालः पालितावनिः । शेषस्येवापरे मूर्ती विश्वोद्धाराय यदुजौ ॥ ६ ॥
तत्र लक्ष्मीपतिर्नाम व्यवहारी महाधनः । यस्य श्रिया जितः श्रीदः कैलासाद्रिमशिश्रयत् ॥ ७ ॥
अन्यदा मध्यदेशीयकृष्णब्राह्मणनन्दनौ । प्रह्वप्रज्ञाबलाक्रान्तवेदविद्याविशारदौ ॥ ८ ॥
अधीतपूर्विवीणं सर्वान् विद्यास्थानांश्चतुर्दश । स्मृत्यैतिहापुराणानां कुलकेतनतां गतौ ॥ ९ ॥ 10

श्रीधरः श्रीपतिश्चेति नामानौ यौवनोद्यमात् ।

देशान्तरदिदृक्षायै निर्गतौ तत्र चागतौ ॥ १० ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।

- तौ पवित्रयतः स्नात्र लक्ष्मीधरगृहाङ्गणम् । सोऽपि भिक्षां ददौ भक्त्या तदाकृतविशीकृतः ॥ ११ ॥
गोहाभिमुखभित्तौ च लिख्यते स्मास्य लेखकम् । टंकविंशतिलक्षणां नित्यं ददशतुश्च तौ ॥ १२ ॥
सदा दर्शनतः प्रज्ञाबलादप्यतिसङ्कुलम् । तत्परिस्फुरितं सम्यक् सदाभ्यस्तमिवानयोः ॥ १३ ॥ 15
जनो मत्पार्श्वतः सुप्रकारवत्सूपकारवान् । वृत्तंते निपुरः किं तु मम किञ्चिन्न यच्छति ॥ १४ ॥
ब्राह्मणा अपि गीर्वाणान् मन्मुखदाहुतिप्रदाः । तर्पयन्तु फलं तु स्यात् तत्कर्मकरतैव मे ॥ १५ ॥
इतीव कुपितो बहिरङ्गैकेनापि भस्मसात् । विदधे तां पुरीमूरीकृतप्रतिकृतक्रियः ॥ १६ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।
लक्ष्मीपतिर्द्वितीयेऽङ्गि न्यस्तहस्तः कपोलयोः । सर्वस्वनाशतः खिन्नो लेख्यदाहाद् विशेषतः ॥ १७ ॥
प्राप्ते काले गतौ भिक्षाकृते तस्य गृहाङ्गणे । प्राप्तां मुष्टं च तदृष्ट्वा विषण्णाविदमूचतुः ॥ १८ ॥ 20
यजमान ! तवोन्निरकष्टेनावां सुदुःखितौ । किं कुर्वहे क्षुधा किं तु सर्वदुःखातिशायिनी ॥ १९ ॥
पुनरीदृक्शुचाक्रान्तसत्त्ववृत्तिर्भवान् किमु । धीराः सत्त्वं न मुञ्चन्ति व्यसनेषु भवाटशाः ॥ २० ॥
इत्याकर्ण्य तयोर्वाक्यमाह श्रेष्ठी निशम्यताम् । न मे धनान्नवस्त्रादिदाहाद् दुःखं हि तादृशम् ॥ २१ ॥
यादलेख्यकनशेनैर् निर्धर्मेण जनेन यत् । कलहः संभवी धर्महानिकृत् क्रियते हि किम् ॥ २२ ॥—युग्मम् ।
जजल्पतुश्च तावावां भिक्षावृत्ती 'तवापरम् । शक्नुवो नोपकर्तुं हि व्याख्यावो लेख्यकं' पुनः ॥ २३ ॥ 25
श्रुत्वातिहर्षभूः श्रेष्ठी स्वपुरस्तौ वरासने । न्यवेशयज्जनः स्वार्थपूरकं ध्रुवमर्हति ॥ २४ ॥
तौ चादितः समारभ्यतिथिवारार्क्षसङ्गतम् । व्यक्तवत्सरमासाङ्कसहितं खटिनीदलैः ॥ २५ ॥
वर्णजातभिधामूलद्रव्यसंख्यानवृद्धिभृत् । आख्यातं लेख्यकं स्वाख्याख्यानवद्विषणावलात् ॥ २६ ॥
पत्रकेषु लिखित्वा तत् श्रेष्ठी दध्यावहो इमौ । मम गोधंसुरौ कौचित् प्राप्तां मदनुकम्पया ॥ २७ ॥
यद्विशोपकमात्रेण वदन्तौ तावदस्मृतम् । दस्तरी-संपुटी-पत्रनिरपेक्षं हि लेख्यकम् ॥ २८ ॥—युग्मम् । 30
ततः सन्मान्य सद्रोग्य वस्त्रार्थैर्वैदुमानतः । स्वगेहचिन्तकौ तेन विहितौ हितवेदिना ॥ २९ ॥
जितेन्द्रियो स तौ शान्तौ दृष्ट्वेति व्यमृशद् धनी । शिष्यौ मद्गुरुपार्थंऽमू स्तां चेत् तत्संचभूषणौ ॥ ३० ॥

१२. इतः सपादलक्षेऽस्ति नाम्ना कूर्चपुरं पुरम् । मपीकूर्चकमाधातुं यदलं शात्रवानने ॥ ३१ ॥

अल्लभूपालपौत्रोऽस्ति प्राक्पौत्रीव धराधरः ।

श्रीमान् भुवनपालाख्यो विख्यातः सान्वयाभिधः ॥ ३२ ॥

- तत्रासीत् प्रशमश्रीभिर्वर्द्धमानगुणोदधिः । श्रीवर्द्धमान इत्याख्यः सूरिः संसारपारभूः ॥ ३३ ॥
- 5 चतुर्भिरधिकाशीतिशैलानां येन तलजे । सिद्धान्ताभ्यासतः सत्यतत्त्वं विज्ञाय संसृतेः ॥ ३४ ॥
- अन्यदा विहरन् धारापुर्यां धाराधरोपमः । आगाद् वाग्ब्रह्मधाराभिर्जैनमुज्जीवयन्नयम् ॥ ३५ ॥
- लक्ष्मीपतिस्तदाकर्ण्य श्रद्धालक्ष्मीपतिस्ततः । ययौ प्रशुभ्र-शान्वाभ्यामिव ताभ्यां गुरोर्नतौ ॥ ३६ ॥
- सर्वाभिगमपूर्वं स प्रणम्योपाविशत् प्रभुम् । तौ विधाय निविष्टौ च करसम्पुटयोजनम् ॥ ३७ ॥
- वर्णलक्षणवर्णा च दध्यौ वीक्ष्य तनुं तयोः । गुरुराहानयोर्मूर्तिः सम्यक् स्वरजित्वरी ॥ ३८ ॥
- 10 तौ च प्राग्भवसम्बद्धाविवानिमिपलोचनौ । वीक्षमाणौ गुरोराख्यं व्रतयोग्यौ च तैर्मतौ ॥ ३९ ॥
- देशनामीशुभिर्ध्वस्ततामसौ बोधरङ्गिणौ । लक्ष्मीपत्यनुमत्या च दीक्षितौ शिक्षितौ तथा* ॥ ४० ॥
- महाव्रतभरोद्धारधुरिणौ^१ तपसां निधी । अध्यापितौ च सिद्धान्तं योगोद्बहनपूर्वकम् ॥ ४१ ॥
- ज्ञातबोचिलं च सूरित्वे स्थापितौ गुरुभिश्च तौ । शुद्धवासो हि सौरभ्यवासं समनुगच्छति ॥ ४२ ॥
- जिनेश्वरस्ततः सूरिरपरो बुद्धिसागरः । नामभ्यां विश्रुतौ पूज्यैर्विहारेऽनुमती तदा ॥ ४३ ॥
- 15 ददे शिक्षिते तैः श्रीमत्पत्तने^२ चैत्यसूरिभिः । विघ्नं सुविहितानां स्थानं तत्रावस्थानवारणान् ॥ ४४ ॥
- शुवाभ्यामपनेतव्यं शश्या बुद्ध्या च तत् किल । यदिदानींतने काले नास्ति प्राज्ञो भवत्समः ॥ ४५ ॥—युग्मम् ।
- अनुशास्तिं प्रतीच्छाव इत्युक्त्वा गूर्जरावनौ । विहरन्तौ शनैः श्रीमत्पत्तनं प्रापतुमुदा ॥ ४६ ॥
- सद्गीतार्थपरीवारौ तत्र आन्तौ गृहे गृहे । विशुद्धोपाश्रयालभाद् वाचां सम्प्रतुङ्गुरोः ॥ ४७ ॥
- श्रीमान् दुर्लभराजाख्यस्तत्र चासीद् विशांपतिः । गीष्पतेरप्युपाध्यायो नीतिविक्रमशिक्षणे^३ ॥ ४८ ॥
- 20 श्रीसोमेश्वरदेवाख्यस्तत्र चासीत् पुरोहितः । तद्गृहे जग्मतुर्गुग्मरूपौ सूर्यसुताविव ॥ ४९ ॥
- तद्गृहे चक्रतुर्वेदोच्चारं सङ्केतसंयुतम् । तीर्थं सत्यापयन्तौ च ब्राह्मं पित्र्यं च दैवतम् ॥ ५० ॥
- चतुर्वेदीरहस्यानि सारणीशुद्धिपूर्वकम् । व्याकुर्वन्तौ स शुश्राव देवतावसरे ततः ॥ ५१ ॥
- तदध्वानध्याननिर्मप्रचेताः स्तम्भितवन् तदा । समप्रेन्द्रियचैतन्यं श्रुत्योरेव^४ स नीतवान् ॥ ५२ ॥
- ततो भक्त्या निजं बन्धुमाप्याय वचनामृतैः । आन्धानाय तयोः प्रैप्री प्रेक्षापेक्षी द्विजेश्वरः ॥ ५३ ॥
- 25 तौ च दृष्टान्तरायातौ दध्यावभोजभूः किमु । द्विधा भूयाद् आदत्तं दर्शनं शस्वदर्शनम् ॥ ५४ ॥
- हित्वा भद्रासनादीनि तदत्तान्यासनानि तौ । समुपाविशतां शुद्धस्वकम्बलनिपद्योः ॥ ५५ ॥
- वेदोपनिषदां जैनतत्त्वश्रुतगिरां तथा । वाग्भिः प्रकाश्यैतावभ्यधत्तां तदाशिपम् ॥ ५६ ॥

तथा हि—

अपाणिपादो ह्यमनो ग्रहीता पश्यत्यचक्षुः स शृणोत्यकर्णः ।

80 स वेत्ति विश्वं नहि तस्यास्ति वेत्ता शिवो ह्यरूपी^५ स जिनेऽवताद् वः ॥५७॥

ऊचतुश्चानयोः सम्यगवगम्यार्थसङ्ग्रहम् । दययाभ्यधिकं जैनं तत्रावामाद्रियावहि ॥ ५८ ॥

युवामवस्थितौ कुत्रेत्युक्ते तेनोचतुश्च तौ । न कुत्रापि स्थितिश्चैत्यवासिभ्यो लभ्यते यतः ॥ ५९ ॥

1 N पुत्रोऽपि; 'वंशयो' इति D टिप्पणी । 2 N शक्योऽतीव । * इदं पद्यं नोपलभ्यते N पुस्तके । 3 N सूरिणो तपसो । 4 N सिद्धवासो । 5 N पतनैवेत्यलं । 6 N शिक्षणात् । 7 D श्रुत्यामेव । 8 N ह्यरूपः ।

चन्द्रशाळां निजां चन्द्रज्योत्स्नानिर्मलमानसः । स तयोरोर्पयन् तत्र तस्थुः सपरिच्छदौ ॥ ६० ॥

द्विचत्वारिंशता भिक्षादोषैरुक्तमलोलुपौ । नवकोटीविशुद्धं चायातं मेक्षममुज्जताम् ॥ ६१ ॥

मध्याह्ने याज्ञिकस्मार्तदीक्षितानभिहोत्रिणः । आहूय दर्शितौ तत्र निर्व्यूढौ तत्परीक्षया ॥ ६२ ॥

यावद् विद्याविनोदोऽयं विरिञ्चेरिव पर्यदि । वर्त्तते तावदाजगमुर्नियुक्ताश्चैत्यमानुषाः ॥ ६३ ॥

ऊचुश्च ते हृदित्येव गम्यतां नगराद् बहिः । अस्मिन्न लभ्यते स्थातुं चैत्ययाज्ञसिताम्बरेः ॥ ६४ ॥

5

पुरोधः प्राह निर्णयमिदं भूपसभान्तरे । इति गत्वा निजेशानामाख्यातमिदं (?) भाषितम् ॥ ६५ ॥

इत्याख्याते च तैः सर्वैः समुदायेन भूपतिः । वीक्षितः प्रातरायासीन् तत्र सौवस्तिकोऽपि सः ॥ ६६ ॥

व्याजहाराद्य देवास्सद्गृहे जैनमुनी उभौ । स्वपक्षे स्थानमप्राप्नुवन्तौ सम्प्राप्तपुस्ततः ॥ ६७ ॥

मया च गुणगृह्यत्वात् स्थापितावाश्रये निजे । भट्टपुत्रा अमीभिर्मै प्रहिताश्चैत्यपक्षिभिः ॥ ६८ ॥

अत्रादिशत मे क्षूणं दण्डं चात्र यथार्हतम् । श्रुत्वेत्याह स्मितं कृत्वा भूपालः समदर्शनः ॥ ६९ ॥

10

मत्पुरे गुणिनः कस्माद् देशान्तरत आगताः । वसन्तः केन वार्यन्ते को दोषस्तत्र दृश्यते ॥ ७० ॥

अनुयुक्ताश्च ते चैवं प्राहुः शृणु महीपते ! । पुरा श्रीवनराजोऽभूत्पापोत्कटवरान्वयः ॥ ७१ ॥

स बाल्ये वर्द्धितः श्रीमहेवचन्द्रेण सूरिणा । नागेन्द्रगच्छभूद्वारप्राग्वराहोपमाष्टुषा ॥ ७२ ॥

पञ्चाश्रयाभिधस्थानस्थितचैत्यनिवासिना । पुरं स च निवेश्येदमत्र राज्यं ददौ नवम् ॥ ७३ ॥

वनराजविहारं च तत्रास्थापयत प्रभुः । कृतज्ञत्वादसौ तेषां गुरुणामर्हणं व्यधात् ॥ ७४ ॥

15

व्यवस्था तत्र चाकारि सङ्गेन नृपसाक्षिकम् । सम्प्रदायविभेदेन लाषवं न यथा भवेत् ॥ ७५ ॥

चैत्यगच्छयतिव्रातसम्मतो वसतान्मुनिः । नगरे मुनिभिर्नात्र वस्तव्यं तदुत्समत्तैः ॥ ७६ ॥

राज्ञां व्यवस्था पूर्वेषां पाल्यां पाश्चात्यभूमिषु । यदादिशसि तत्कार्यं राजन्नेवंस्थिते सति ॥ ७७ ॥

राजा प्राह समाचारं प्राप्तभूपानां वयं दृढम् । पालयामो गुणवतां पूजां तूह्वयेयम् 'न' ॥ ७८ ॥

भवादृशां सदाचारनिष्ठानामाशिषा नृपाः । एधन्ते युष्मदीयं तद् राज्यं नात्रास्ति संशयः ॥ ७९ ॥

20

उपरोधेन नो यूयममीषां वसन्तः पुरे । अनुमन्यध्वमेवं च श्रुत्वा तेऽत्र तदा दधुः ॥ ८० ॥

सौवस्तिकस्ततः प्राह स्वामिन्नेषामवस्थितौ । भूमिः काप्याश्रयस्यार्थे श्रीमुखेन प्रदीयताम् ॥ ८१ ॥

तदा समाययौ तत्र शैवदर्शनवासवः । ज्ञानदेवाभिधः 'कूरसमुद्रविर'(कू?)दार्ह(हिं?)तः ॥ ८२ ॥

अभ्युत्थाय समभ्यर्च्य निविष्टं निज आसने । राजा व्यजिज्ञपत् किञ्चिदथ विज्ञाप्यते प्रभो ! ॥ ८३ ॥

प्राप्ता जैनर्षयस्तेषामर्पयध्वमुपाश्रयम् । इत्याकर्ण्य तपस्वीन्द्रः प्राह प्रहसिताननः ॥ ८४ ॥

25

गुणिनामर्चनां यूयं कुरुध्वे विधुतैनसाम् । सोऽस्माकमुपदेशानां फलपाकः श्रियां निधिः ॥ ८५ ॥

शिव एव जितो 'बाह्यत्यागात् परपदस्थितः । दर्शनेषु विभेदो हि चिह्नं मिथ्यामतेरिदम् ॥ ८६ ॥

निस्तुषत्रीहिदृष्टानां मध्ये त्रिपुरुषाभिता । भूमिः पुरोधसा प्राहोपाश्रयाय यथाकृचि ॥ ८७ ॥

विन्नः स्वपरपक्षेभ्यो निषेध्यः सकलो मया । द्विजस्तत्र प्रतिश्रुत्य तदाश्रयमकारयन् ॥ ८८ ॥

ततः प्रभृति सङ्गजे वसतीनां परंपरा ।

30

महद्भिः स्थापितं वृद्धिमश्रुते नात्र संशयः ॥ ८९ ॥

१३. श्रीबुद्धिसागरः सूरिश्च व्याकरणं नवम् । सहस्राष्टकमानं तत् श्री बुद्धि सागराभिधम् ॥ ९० ॥

अन्यदा विहरन्तश्च श्रीजिनेश्वरसूरयः । पुनर्धारापुरीं प्रापुः सपुण्यप्राप्यदर्शनाः ॥ ९१ ॥

1 N 'मिह' भाषितं । 2 N लाषवं च यथामवत् । 3 D 'तदसंमितैः' । 4 N माम्ना । 5 D न नः । 6 A. B कूरः । 7 N बाल्याम् ।

- भेष्टी 'महाधर'स्तत्र पुरुषार्थत्रयोमतः । मुक्त्वैकां स्वधने संख्यां यः सर्वत्र विचक्षणः ॥ ९२ ॥
 तस्याभयकुमारारुह्यो धनदेव्यङ्गभूरभूत् । पुत्रः सहस्रजिह्वोऽपि यद्वृणोक्तौ नहि प्रभुः ॥ ९३ ॥
 सपुत्रः सोऽन्यदा सूरिं प्रणतुं सुकृती ययौ । संसारासारतामूलः क्षुतो धर्मश्रुर्विधः ॥ ९४ ॥
 अथाभयकुमारोऽसौ वैराग्येण तरङ्गितः । आपगृच्छे निजं तातं तपःश्रीसङ्गमोत्सुकः ॥ ९५ ॥
 5 अनुमत्या ततस्तस्य गुरुभिः स च दीक्षितः । ग्रहणासेवनारूपशिक्षाद्वितयमग्रहीत् ॥ ९६ ॥
 स चावगाढसिद्धान्तं तत्त्वप्रेक्षानुमानतः । बभौ महाक्रियानिष्ठः श्रीसङ्गाम्भोजभास्करः ॥ ९७ ॥
 श्रीवर्द्धमानसूरीणामादेशान् सूरितां ददौ । श्रीजिनेश्वरसूरिश्च ततस्तस्य गुणोदधेः ॥ ९८ ॥
 श्रीमानभयदेवारुह्यः सूरिः पूरितविष्टपः । यशोभिर्विहरन् प्राप पत्यपद्रपुरं जनैः ॥ ९९ ॥
 आशुःप्रान्ते च संन्यासमवलम्ब्य दिवः पुरीम् । अलंचकुर्वद्द्वर्द्धमानसूर्यो भूरयः क्रमान् ॥ १०० ॥
 10 समये तत्र दुर्भिक्षोपद्रवैर्देशदौस्थ्यतः । सिद्धान्तकुटिमायासीदुच्छिन्ना वृत्तयोऽस्य च ॥ १०१ ॥
 ईषस्थित्वं च यत्सूत्रं प्रेक्षामुनिपुणैरपि । दुर्बोधदेश्यशब्दार्थं खिलं जज्ञे ततश्च तन् ॥ १०२ ॥
 निशीथेऽथ^१ प्रभुं धर्मस्थानस्थं शासनामरी । नत्वा निस्तन्द्रमाह स्वाभयदेवं सुनीश्वरम् ॥ १०३ ॥
 श्रीशीलाङ्कः पुरा कोट्याचार्यनाम्ना प्रसिद्धिभूः । वृत्तिमेकादशाङ्ग्याः स विदधे धौतकल्मषः ॥ १०४ ॥
 अङ्गद्वयं विनाऽन्येषां कालादुच्छेदमाययुः । वृत्तयस्तत्र संपातुग्रहायाश्च कुरुष्यमम् ॥ १०५ ॥
 15 सूरिः प्राह ततो मातः ! कोऽहमल्पमतिर्जडः । श्रीसुधर्मकृतग्रन्थदर्शनेऽप्यसमर्थधीः ॥ १०६ ॥
 अज्ञत्वात् कचिदुत्सरे विष्टे कल्मषार्जनम् । प्राच्यैरनन्तसंसारभ्रमिशृद् दर्शितं महत् ॥ १०७ ॥
 अनुल्लंघ्या च ते वाणी तदादिश करोमि किम् । इतिकर्तव्यतामूढो 'लेभे न किञ्चिदुत्तरम् ॥ १०८ ॥
 देवी प्राह मनीषीश ! सिद्धान्तार्थविचारणे । योग्यतां तव मत्वाऽहं^२ कथयामि विचिन्तय ॥ १०९ ॥
 यत्र सन्दिह्यते चेतः प्रष्टव्योऽत्र मया सदा । श्रीमान् सीमन्धरस्वामी तत्र गत्वा धृतिं कुरु ॥ ११० ॥
 20 आरभस्व ततो ह्येतत् माऽत्र संशय्यतां त्वया । स्मृतमात्रा समायास्ये इहार्थे त्वत्पदोः शपे ॥ १११ ॥
 श्रुत्वेत्यङ्गीचकाराथ कार्यं दुष्करमप्यदः । आचामाम्लानि चारब्ध ग्रन्थसंपूर्णतावधिः ॥ ११२ ॥
 अष्टशेनैव संपूर्णा नवाङ्ग्या वृत्तयस्ततः । निरवाह्यत देव्या च प्रतिज्ञा या कृता 'पुरा ॥ ११३ ॥
 महाश्रुतधरैः शोधितासु तासु चिरन्तनैः । ऊरीचक्रे तदा श्राद्धैः पुस्तकानां च लेखनम् ॥ ११४ ॥
 ततः शासनदेवी च विजने तान् व्यजिज्ञपत् । प्रभो ! मदीयद्रव्येण विधाप्या प्रथमा प्रतिः ॥ ११५ ॥
 25 इत्युक्त्वा सा च समवसरणोपरि हैमनीम् । उत्तरीयां निजव्योतिःक्षतदृष्टिरुचिं दधौ ॥ ११६ ॥
 तिरोधत् ततो देवी यतयो गोचरादथ । आगता दृष्ट्युः सूर्यविम्बवत् तद्विभूषणम् ॥ ११७ ॥
 चित्रातितास्ततश्चित्ते पत्रच्छुस्ते प्रभून् सुदा । ते चाचक्षुरुदन्तं तं श्राद्धानाहाययंस्तथा ॥ ११८ ॥
 आयातानां ततस्तेषां गुरवः प्रैक्ष्यंश्च तन् । अजानन्तश्च तन्मूल्यं श्रावकाः पत्तनं ययुः ॥ ११९ ॥
 अदर्शितैश्च सा तत्र स्थितरत्नपरीक्षिणाम् । अज्ञास्तेऽपि च तन्मूल्ये मन्त्रं विदधुरीदृशम् ॥ १२० ॥
 30 अत्र श्रीभीमभूपालपुरतो मुच्यतामियम् । तद्वत्तो निःक्रयो प्राहो मूल्यं निर्णीयते तु^३ न ॥ १२१ ॥
 समुदायेन ते सर्वे पुरो राज्ञस्तदद्भुतम् । सुसुचुः किल शक्रेण प्रणयात् प्राश्रुतं कृतम् ॥ १२२ ॥
 तदुदन्ते च विज्ञप्ते पुष्टः प्रोवाच भूपतिः । तपस्विनां विना मूल्यं न गृह्णामि प्रतिग्रहम् ॥ १२३ ॥
 ते प्रोचुः श्रीमुखेनास्य यमादिशति निःक्रयम् । स एवास्तु प्रमाणं नस्ततः श्रीभीमभूपतिः ॥ १२४ ॥

1 N महीधरः । 2 B °सिद्धान्तः तलकावनुमागतः; D °सिद्धान्ततत्त्वः प्रेक्षावृत् । 3 N सत्र । 4 N लभते । 5 N मन्ताई ।
 6 D पुत्र कृता । 7 N ननु ।

द्रुमलक्षत्रयं कोशस्थश्चाद् दापयति स्म सः । पुस्तकान् लेखयित्वा च सूरिभ्यो ददितेऽथ तैः ॥ १२५ ॥
पत्तने ताव्रलिप्त्यां चाशापल्यां धवलक्षके । चतुराश्वतुरशीतिः श्रीमन्तः श्रावकास्तथा ॥ १२६ ॥
पुस्तकान्यङ्गवृत्तीनां वासनाविशदाशयाः । प्रत्येकं लेखयित्वा ते सूरीणां प्रददुर्मुदा ॥ १२७ ॥—युग्मम् ।
प्रावर्षन्त नवाङ्गानामेवं तत्कृतवृत्तयः । श्रीसुधर्मोपदिष्टेष्टतत्त्वतालककुञ्जिका ॥ १२८ ॥

१४. पुरं धवलकं प्रापुष्य संयमायत्रया । स्थानेष्वप्रतिबन्धो हि सिद्धान्तोपास्तिलक्षणम् ॥ १२९ ॥ 5
आचामास्तपःकृष्टाग्निशायामतिजागरात् । अत्यायासात् प्रभोज्ञे रक्तदोषो दुःपयति ॥ १३० ॥
अमर्षन्त'जनास्तत्र प्रोचुर्दुस्तत्र'देशनात् । वृत्तिकारस्य कुष्ठोऽभूत् कुपितैः शासनामरैः ॥ १३१ ॥
निशम्येति शुचाक्रान्तः स्वान्तः'प्रायामिलापुकः । निशि प्रणिदधे पद्मगेन्द्रं श्रीधरणाभिधम् ॥ १३२ ॥
लेलिहानेश्वरं लेलिहानं देहमनेहसा । अचिरेणैक्षत श्रीमान् स्वप्ने सत्त्वकपोपलः ॥ १३३ ॥
कालरूपेण कालेन व्यलेलानालीढविग्रहः । क्षीणायुरिति संन्यास एव मे साम्प्रतं ततः ॥ १३४ ॥ 10
इति ध्यायन् द्वितीयाहो' निशि स्वप्ने स औच्यत ।

धरणेन्द्रेण रोगोऽयं मयाऽऽलिङ्ग्य हतस्ततः ॥ १३५ ॥—युग्मम् ।
निशम्येति गुरुः प्राह नारिंमं मृत्युमीतितः । रोगाद्वा पिशुना यत्तु' कदवा तद्धि दुःसहम् ॥ १३६ ॥
नामः प्राहावृत्तिनां कार्यो जैनप्रभावनाम् । एकामद्य विधेहि त्वं हित्वा दैन्यं जिनोद्धृतेः ॥ १३७ ॥
श्रीकान्तीनगरीसत्कधनेश्वरश्रावकेण यत् । बारिचेरन्तरा यानपात्रेण प्रजता सता ॥ १३८ ॥ 15
तदधिष्ठायकसुरस्मिते बहने ततः । अर्चितव्यन्तरस्योपदेशेन व्यवहारिणा' ॥ १३९ ॥
तस्या भुवः समाकृष्टा प्रतिमाणां त्रयी शितिः' । तेषामेका च चारूपग्रामे तीर्थं प्रतिष्ठितम् ॥ १४० ॥
अन्या श्रीपत्तने विष्णातरोर्मले निवेशिता । अरिष्टनेमिप्रतिमा प्रासादान्तःप्रतिष्ठिता ॥ १४१ ॥
तृतीया स्तम्भनग्रामे सेटिकातटिनीतटे । तरुजाल्यन्तरे भूमिमध्ये विनिहिताऽस्ति च ॥ १४२ ॥
तां श्रीमत्पार्श्वनाथस्याप्रतिमां प्रतिमाभिह ।

20

प्रकटीकुरु तत्रैतन्महातीर्थं भविष्यति ॥ १४३ ॥—पङ्क्तिः कुलकम् ।
पुरा नागार्जुनो विद्यारससिद्धो धियां निधिः । रसमस्तम्भयद् भूम्यन्तःस्थविम्बप्रभावतः ॥ १४४ ॥
ततः स्तम्भनकामिष्यस्तेन ग्रामो निवेशितः ।

तद्देशे तेऽपि कीर्तिः स्याच्छाश्वती पुण्यभूषणा ॥ १४५ ॥—युग्मम् ।
अट्टश्रान्यैः सुरी वृद्धारूपा ते' मार्गदर्शका । श्वेत(श्वान ?)स्वरूपतः' क्षेत्रपालो गन्ता' यथाप्रतः ॥ १४६ ॥ 25
उक्तेत्यन्तर्हिते तत्र सूरयः प्रमदोद्धुराः । व्याकुर्वन्ति स्म सङ्गस्य निशावृत्तं तदद्भुतम् ॥ १४७ ॥
ततश्च संमदोत्तलेः प्रक्रान्ता धार्मिकैस्तदा । यात्रा नवशती तत्र शकटानां चचाल च ॥ १४८ ॥
अग्रे भूत्वा प्रमुवृद्धा-कौलेयकपदालुगः । श्रावकानुगतो'ऽचालीत् वृणकण्टकिना पथा' ॥ १४९ ॥
शनेस्तत्र ययुः सेटीनीरे तत्र तिरोहितौ । वृद्धा-श्वानौ ततस्तस्थुस्तत्रामिहानतोऽमुतः ॥ १५० ॥
पत्रच्छुरये गोपालान् पूज्यं किमपि भो ! किमु । जाल्यामत्रास्ति तेष्वेकः प्रोवाच भूयतां प्रभो ! ॥ १५१ ॥ 30
ग्रामे महीणालाख्यस्य मुख्यपट्टकिलस्य गौः । कृष्णऽऽगल्य क्षरेत् क्षीरमत्र सर्वैरपि स्नानैः ॥ १५२ ॥
गृहे रिकैव सा गच्छेद् दुष्प्रमानाऽतिकष्टतः । मनागमुञ्चति दुग्धं न ज्ञायतेऽत्र न कारणम् ॥ १५३ ॥
तत्र तैर्दर्शितं क्षीरमुपविश्यास्य सन्निधौ । श्रीमत्पार्श्वप्रभोः स्तोत्रं प्रोच्ये प्राकृत वस्तुकैः ॥ १५४ ॥

1 N अमर्षणनाम् । 2 N प्रोचुर्दुस्तत्र । 3 N प्रेयामि । 4 N द्वितीयेऽह्नि । 5 N यंजु । 6 N हारिणौ । 7 N प्रवी-
शितुः । 8 N धरिद्वारस्थते । 9 N स्वरूपतस्तत्र । 10 N D पालो यथाप्रतः । 11 N युगुतः । 12 N यथा ।

‘जयतिहृद्यगेत्यादि’ दृष्टं द्वात्रिंशत् तदा । अवदन् स्तवनं तत्र नासाप्रन्यस्तदृष्टयः ॥ १५५ ॥

बभूव प्रकटं श्रीमत्पार्श्वनाथप्रभोस्ततः । शनैरुन्मिद्वतेजसि बिम्बं तत्प्रतिबस्तुकम् ॥ १५६ ॥

प्रणतं सुरिभिः सङ्गसहितैरेतदञ्जसा । गतो रोगः समग्रोऽपि कायोऽभूत् कनकप्रभः ॥ १५७ ॥

गन्धाम्भोभिः स संज्ञाय कर्पूरादिविलेपने । विलिप्य चार्चितः सौमनसैः सौमनसैस्तदा ॥ १५८ ॥

5 चक्रे तस्योपरि च्छाया सच्छायाप्रतिसीरया । सत्रादवारितात् तत्र सङ्को ग्राम्यानभोजयत् ॥ १५९ ॥

प्रासादार्थं ततश्चक्रुः श्राद्धाद् द्रव्यस्य मीलनम् । अङ्कशेनामिललङ्घं ग्राम्यैरनुमता च भूः ॥ १६० ॥

श्रीमल्लवादिशिष्यश्च^१ श्राद्धैराग्नेश्वराभिधः । महिषाख्य^२पुरावासः समाह्वायि धियां निधिः ॥ १६१ ॥

अनुयुक्तः स^३संमान्य कर्मान्तरविचक्षणः । अथ प्रासाद आरभे^४ सोऽचिरात् पर्यपूर्यत ॥ १६२ ॥

कर्माध्यक्षस्य वृत्तौ यद्ग्रम् एको दिनं प्रति । विहितो घृतकर्पश्च भुक्तौ तण्डुलमानकम् ॥ १६३ ॥

10 विहृत्य भोजनात् तेन तेन द्रव्येण कारिता । स्वा देवकुलिका चैत्ये सा तत्राऽद्यापि दृश्यते ॥ १६४ ॥

शुभे मुहूर्ते बिम्बं च पूज्यास्तत्र न्यवेशयन् । तत्रात्रौ धरणाधीनस्तेषामेतदुपादिशत् ॥ १६५ ॥

स्तवनादमुतो गोयं यद्वाचा वस्तुकद्वयम् । कियतां हि विपुण्यानां प्रत्यक्षीभूयते मया ॥ १६६ ॥

तदादेशादतोऽद्यापि त्रिंशद्भुक्तमिता स्तुतिः । सपुण्यैः पञ्चमानाऽत्र क्षुद्रोपद्रवनाशिनी ॥ १६७ ॥

ततःप्रभृत्यदस्तीर्थं मनोवाञ्छिततूपरणम् । प्रवृत्तं रोगशोकादिदुःखदावधनाघनः ॥ १६८ ॥

15 अद्यापि कलशो जन्मकल्याणकमहामहे । आयो धवल्कलाद्भ्रातः स च स्नपयति प्रमुग्ध ॥ १६९ ॥

बिम्बासनस्य पाश्चात्यभागेऽक्षरपरंपरा । ऐतिह्यात् श्रूयते पूर्वकथितात् प्रथिता जने^५ ॥ १७० ॥

नमेस्तीर्थकृतस्तीर्थे वर्षे द्विकचतुष्टये (२२२२) । आषाढः श्रावको गौडोऽकारयत् प्रतिमात्रयम् ॥ १७१ ॥

श्रीमान् जिनेश्वरः सुरिस्तथा श्रीबुद्धिसागरः । चिरमायुः प्रपाल्येतौ संन्यासाद् दिवसीयतुः ॥ १७२ ॥

श्रीमान् भयदेवोऽपि शासनस्य प्रभावना[म्] । पत्तने श्रीकर्णाराज्ये धरणोपास्तिशोभितः ॥ १७३ ॥

20 विधाय योगनीरोधधिकृतापरवासनः । परं लोकमलंचक्रे धर्मध्यानैकधीनिधिः ॥ १७४ ॥—युग्मम् ।

वृत्तान्तोऽभयदेवसूरिसुगुरोरीदृक् सतामर्चितः

कल्याणैकनिकेतनं कलिकलाशैलाग्रवज्रप्रभः^६ ।

भूयाद् दुर्धरदुर्घटोदिततमःप्रध्वंससुर्योदयः

श्रेयःश्रीनिलयो लयं दिशतु वो ब्रह्मण्यनन्तोदये ॥ १७५ ॥

25 श्रीचन्द्रप्रभसूरिपट्टसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-

चन्द्रः सूरिरनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीभुवा ।

श्रीपूर्वर्षिचरित्ररोहणगिरौ प्रद्युम्नसूरीक्षितो

वृत्तान्तोऽभयदेवसूरिसुगुरोः शृङ्गो ग्रहेन्दुप्रभः ॥ १७६ ॥

वरकरुणबन्धुजीवकट्टतिलकनालीकरूपविजयश्च ।

80 श्रीप्रद्युम्नसुजाते सुमनश्चित्रं नवकुलश्रीः ॥ १७७ ॥

॥ इति श्रीअभयदेवसूरिप्रबन्धः ॥

॥ ग्रंथाप्र १८२, अ० ४ । उभयं ४४५६ ॥

1 N °शिष्यस्य । 2 N महिषाख्यः । 3 N समं मान्य । 4 N आरोढुं । 5 N B A ऐतिह्यात् ; A पूर्वकथितात् प्रथितात् जने ; N पूर्व प्रकथिता जने । 6 N °शैलादि° ।

२०. श्रीवीराचार्यचरितम् ।

§ १.

वीराचार्यः श्रिये 'वोऽस्तु सन्तः कोधाद्यरिंक्षयम् ।

यदभ्यासे कृताभ्यासाः^१ कर्तुमिच्छन्ति साम्प्रतम् ॥ १ ॥

यत्करस्पर्शमात्रेण कन्यादिष्वपि संकमम् । विधाय भारती वक्तिः कथं वीरः स वर्ण्यते ॥ २ ॥

बहुश्रुतमुखाच्छ्रुत्वा तद्वृत्तं कियदप्यहम् । वर्णयिष्यामि बालः किं न वक्ति स्वातुमानतः ॥ ३ ॥ 5

श्रीमच्चन्द्रमहागच्छसागरे रत्नशैलवत् । अवान्तराख्यया गच्छः षण्डिह्ल इति विश्रुतः ॥ ४ ॥

श्रीभावदेव इत्यासीत् सूरिरत्र च रत्नवत् । पात्रे स्नेहादिहीनोऽपि सदा लोकहिते रतः ॥ ५ ॥

श्रीमद्विजयसिंहाख्याः सूरयस्तत्पदेऽभवन् । प्रतिवादिद्विपघटाकटपाटनलम्पटाः ॥ ६ ॥

तत्पट्टमानससरोहंसाः श्रीवीरसूरयः । वभूवुर्गति-शब्दाभ्यामनन्यसदृशश्रियः ॥ ७ ॥

राजा श्रीसिद्धराजस्तान् मित्रत्वे स्थापयन् गुणैः । स्वभावविशदे श्लेष वदाति कुमुदे मुदम् ॥ ८ ॥ 10

अथ मित्रं समासीनो^२ नृपतिर्नर्मणाऽवदत् । श्रीवीराचार्यमुञ्चिद्रं तेजो वः क्षितिपाश्रयात् ॥ ९ ॥

अथाहुः सूरयः स्वीयप्रज्ञाभाग्यैर्विजृम्भते । प्रतिष्ठा नान्यतः आ किं सिंहौजस्वी नृपादृतः ॥ १० ॥

राजाह् मत्सभां मुक्त्वा 'भवन्तोऽपि विदेशगाः । अनया इव भिक्षाका बाह्यभिक्षामुजो ननु ॥ ११ ॥

सूरिराह भवत्प्रेम सन्दानमिव नोऽभवत् । दिनानीयन्ति गच्छाम आपृष्टः साम्प्रतं भवान् ॥ १२ ॥

भूपः प्राह न दास्यामि गन्तुं निजपुरान् तु^३ वः । सूरिराह निपिध्यामो यान्तः^४ केन वयं ननु ॥ १३ ॥ 15इत्युक्त्वा स्वाश्रयं प्रायात् सूरिर्भूरिकलानिधिः । रुरोध नगरद्वारः सर्वान्^५ नृपतिर्नरैः ॥ १४ ॥इतश्च गुरवः सान्ध्य^६ धर्मकृत्यं विधाय ते । विधिवद् विदधुर्ध्यानं श्रीपर्णीपट्टकासनाः^७ ॥ १५ ॥

अध्मात्मयोगतः प्राणनिरोधाद् गगनाध्वना । विद्याबलाच्च ते प्रापुः पुरीं पल्लीतिसञ्ज्ञया ॥ १६ ॥

प्रातर्विलोकिते तत्रादृष्टे राजा^८ व्यचिन्तयत् । किं मित्रं गत एवायं सदा शिथिलमोहधीः ॥ १७ ॥

ईदृक् पुनः कथं प्राप्योऽनेकसिद्धिकुलावनिः । सिद्धस्नेहे वयं मन्दपुण्याः पिण्याकसंनिभाः ॥ १८ ॥ 20

इतश्च ब्राह्मणैः पल्लीवासैः श्रीपत्तने पुरे । विज्ञाप्यततरां श्रीमज्जयसिंहनरेशितुः ॥ १९ ॥

तिथि-नक्षत्र-वारावासरव्यक्तियुते दिने । श्रीवीरसूरिरायातः संगतो न इति स्फुटम् ॥ २० ॥

श्रुत्वेति विममर्शाथ भूपालः केलिरीदृशी । विकृता यत्स एवैष प्रेमोहापोहवासरः ॥ २१ ॥

ययावाकाशमार्गेण तद्वात्रावेव स ध्रुवम् । नर्मलीलाद्वितीयेऽह्नि तद्विजानां स संगतः ॥ २२ ॥—युगम् ।

उत्कण्ठा^९ रसपूर्णोऽथ प्रधानान् प्रादिष्टोन्नपः । आह्वानाय महाभक्त्या ययुस्ते तत्र मंशु च ॥ २३ ॥ 25

नृपस्यानुनयः सान्द्रीकृत्य तैश्च प्रकाशितः । औदासीन्यस्थितास्ते च प्रोचुः प्रचुरसंयमाः ॥ २४ ॥

*निजं विद्याबलं ज्ञातुं वयं हि विजिहीर्षवः । देशान्तरं पुराप्यात्मस्थानस्यैर्ज्ञायते न तत् ॥ २५ ॥

कारणं सहकार्यत्र राज्ञ उवाचचं वचः । तस्माद् विहृत्य देशेषु यद्येष्यामो भवत्पुरे ॥ २६ ॥

दुर्लभं मातुषं जन्म व्रतं विद्या बलं श्रुतम् । मुधा नराधिपस्नेहे मोहैः को नाम हारयेत् ॥ २७ ॥

इत्याकण्ठायीथ ते प्रोचुरेकं श्रुणुत भूपतेः । वचःसिद्धत्वमस्माकं त्वत्संगात् तथ्यतास्पदम् ॥ २८ ॥ 30

भविष्यति पुनः कालमियन्तं पितृनाम तत् । सिद्धे भवति पार्श्वस्थे वयं सिद्धा हि नान्यथा ॥ २९ ॥

१ N सोऽस्तु । २ A कृतभ्यासः कर्तुमिच्छति; D कृतभ्यासाः । ३ N समासीनो । ४ N अवतो । ५ N 'पुरय । ६ N जातः । ७ N सर्वत्र नृपतेर्नरैः । ८ N सान्ध्यं । ९ N श्रीपट्टादिकाः । १० N ह्यावितयत् । ११ N उत्कर्षारसः । * एष श्लोको नास्ति N पुलके ।

श्रुत्वेति बहुमानाद्रेविरैव तैराददे वचः । आयास्यते पुरे तत्र मा चिन्ताऽत्र विधीयताम् ॥ ३० ॥
महाबोधपुरे बौद्धान् वादे जित्वा बहून्ध^१ । गोपालगिरिमागच्छन् राज्ञा तत्रापि पूजिताः ॥ ३१ ॥
 परप्रवादिनस्तैश्च जितास्तेषां च भूपतिः । छत्र-चामरयुग्मादिराजचिह्नान्यदान्मुदा ॥ ३२ ॥
 व्यावृत्त्या^२ निजां भूमिमायान्तस्तेऽवतस्थिरे । पुरे नागपुरे तत्राप्यकार्षुंश्च प्रभावनाः ॥ ३३ ॥
 5 ज्ञात्वाय सिद्धराजेनाहूता भक्तिभृताऽथ ते । प्रैषुः परिच्छदं गोपगिरिराजसमर्पितम् ॥ ३४ ॥
 विजहूः सूर्यस्तस्माच्छनैः संयममात्रया । अणहिल्लपुरासजं चारूपग्राममागमन् ॥ ३५ ॥
 अभ्युद्ययावथ श्रीमज्जयसिंहनरेश्वरः । प्रवेशोत्सवमाधत्तादृष्टपूर्वं सुरैरपि ॥ ३६ ॥

३२.

अथात्र वादिसिंहाख्यः सांख्यवादी समागमन् ।

पत्रं^३ प्रदत्तवानीहकृत्लिखितं श्लोकदुर्घटम् ॥ ३७ ॥

10

तथा हि—

उद्धृत्य बाहू किल रारटीति यस्यास्ति शक्तिः स च वावदीतु ।

मयि स्थिते वादिनि वादिसिंहे नैवाक्षरं वेत्ति महेश्वरोऽपि ॥ ३८ ॥

श्रीमत्कर्णमहाराजबालमित्रं यतीश्वरः । गोविन्दाचार्यं इत्यस्ति वीराचार्यकलागुरुः ॥ ३९ ॥

राज्ञी रहः समागत्य छन्नवेपः क्षमाधिपः । प्राह तं किमयं भिक्षुरपि पूज्यैः प्रतीक्ष्यते ॥ ४० ॥

15

तैः प्रोचे भवतामेव वाग् विलोक्याऽत्र भूपते ! । प्रभाते विविदिष्यन्तं वीराचार्यो विजेष्यते ॥ ४१ ॥

प्रीतो राजा प्रभाते तमाह्लास्य नृपपर्षदि । स निःस्पृहत्वदम्भेन शान्तोऽवददिदं तदा ॥ ४२ ॥

वयं किमागमिष्यामो निःसंगा यदि भूपतिः । अस्माद्वाकौतुकी भूम्यासनोऽत्रायान्तु सोऽपि तत् ॥ ४३ ॥

प्रातः कुतूहली राजोरीकृत्य तदप्यथ । तदावासे समागच्छदुर्व्यामुर्व्यामुपाविशत् ॥ ४४ ॥

समाह्वयत गोविन्दसूरिं सूरिसभासदम् । सोऽपरान् साकृतीनीपद् विदुषोऽपि पुरो दधे ॥ ४५ ॥

20

वीराचार्यं महाप्रह्लादप्रह्लातानेकश्लाघकम् । उद्यत्कवित्वं वक्त्रतुवावधि पश्चाच्चकार च ॥ ४६ ॥

समाययौ ततस्तत्रोपविष्टः कम्बलासने । राजाह को वदेदेषाममुना वादिना सह ॥ ४७ ॥

श्रीगोविन्दप्रभुः स्माहानौचिल्यञ्जरसंगिना । अनेन श्लाघपाथोपधितरण्डोपमधीजुषः ॥ ४८ ॥

अहो न सह लज्जन्ते वदन्तस्तन् शिशुः कृती । वीरो वदिष्यति प्राहः श्रुत्वा वादी स चावदत् ॥ ४९ ॥

दुग्धगन्धमुखो मुग्धः किं वक्ष्यति मया सह । असमानो विप्रहोऽयं नास्माकं भासते शुभः ॥ ५० ॥

25

राज्ञोचे क्षीरकण्ठास्यादर्थपीयूषगन्धितः । अस्मात् त्वन्मदधत्तूरविभ्रमः स हरिष्यति ॥ ५१ ॥

श्रुत्वेति स उपन्यासमवज्ञावशतो दधे । अर्धकूर्परं^४ हस्तस्थमस्तकस्तर्कसंभवम् ॥ ५२ ॥

विरते तत्र चाजल्पन् श्रीवीरो विदुषां प्रभुः । वदामि गद्यान् पद्याद् वा यच्चिते तव भासते ॥ ५३ ॥

स्वेच्छं तदुद्दिश छन्दोऽलंकारं च ममाग्रतः । सर्वास्तुवादमर्थानुवादं वा सत्त्वं भवान् ॥ ५४ ॥

श्रुत्वेति स पुनः प्राह शूर्जराडम्बरः पुरः । मम न^५ क्रियते बालः किं ज्ञास्यति^६ भवानिह ॥ ५५ ॥

30

अथ शक्तिस्तवास्ते चेत् पथेन छन्दसा पुनः । वद मत्तमथुरेणालंकाराभिह्वान् तथा ॥ ५६ ॥

सर्वास्तुवादमाश्रित्य स निशम्येति तं जगौ । उत्तिष्ठासनसंस्थोऽस्याः सावधानस्ततः शृणु ॥ ५७ ॥

वयं नहि गिरां देव्या अवहेलां विदध्महे । अर्द्धसुप्तपुरो वादादाकर्ण्येति स चोत्थितः ॥ ५८ ॥

वाचि वीरं ततो वीरं यथा प्रागुक्तसंश्रवान् । उपन्यस्यन्तमाकर्ण्योत्थितोद्यतगीर्बलः ॥ ५९ ॥

1 N बहून् तथा । 2 N व्यावृत्त्या । 3 N परे । 4 N लिखितश्लोकः । 5 N कविलिखितश्लोकः । 6 A N कूर्परः ।
 7 N गमवं । 8 A ज्ञास्यति ।

श्रीवीरे विरते जल्पादर्यतस्तस्य कुर्वतः । अनुवादं जगादासौ जल्प सर्वांनुवादतः ॥ ६० ॥
न शक्नोऽभिमतिं प्राह वादिसिंहस्ततो नृपः । स्वयं बाहो विधुल्यामुं पातयात्मास भूतले ॥ ६१ ॥
वक्तुं न शक्नोदुर्बैरासने कथमासिवान् । तथा च कविराजः श्रीश्रीपालो वाक्यमब्रवीत् ॥ ६२ ॥

गुणैरुत्कृतां याति नोर्बैरासनसंस्थितः ।

प्रासादशिखरस्थोऽपि काकः किं गरुडायते ॥ ६३ ॥

६

ततो विहस्यमानं तं दृष्ट्वा श्रीवीर ऊचिवान् । श्रूयतां भूप मे वाणी प्राणी दर्पेण जीयते ॥ ६४ ॥
यदनेन नराधीश ! मुहुन्यायैकनिष्ठधीः । सभाभ्यक्षमवज्ञातो वर्णाश्रमगुरुर्भवान् ॥ ६५ ॥
स्वास्याम्बुजस्थिरावासप्रदानात्प्रीणिता दृढम् । त्वद्दृष्ट्वा कोपभूरत्र देव्यदाद् वाचि मन्दताम् ॥ ६६ ॥—युग्मम् ।
बाचां रणे तु चास्माकं प्रापूढः समयो ह्ययम् । वादी निगृह्यमाणो हि संरक्ष्यः प्रतिवादिना ॥ ६७ ॥
ततो विमुच्यतां श्रीमन् ! मदान्धोऽयं कृपास्पदम् । निशम्येति नृपेणासौ मुक्तो दृष्ट्वा ततो बहिः ॥ ६८ ॥ 10
जयपत्रार्पणादस्याददे तेजः परं तदा । द्रव्यं तु निःस्पृहत्वेन स्पृशल्यपि पुनर्न सः ॥ ६९ ॥

§ ३. अन्यदा जययात्रायां चलिते 'गूर्जरेक्षितुः' । चतुरङ्गचमूचके रेणुच्छादितभानुनि ॥ ७० ॥

श्रीवीराचार्यचैत्यस्य पुरतः सञ्चरिष्णुनि । नृपमीक्षितुमाप्ते च कवीन्द्रे तत्र विश्रुते ॥ ७१ ॥
क्रमात् तत्र च संग्राहः श्रीसिद्धाधीशभूपतिः । तं समीक्ष्य कविः कश्चिन् समस्थापदमभ्यधात् ॥ ७२ ॥
तदुद्दिश्य क्वौ वीराचार्ये दृष्टिं व्यधात्नृपः । अनायासात् ततोऽपूरि कृतिना तेन सत्वरम् ॥ ७३ ॥ 15

तथा हि—

कालिन्दि बृहि कुम्भोद्भवजलधिरहं नाम गृह्णासि कस्मा-

च्छत्रोर्मं नर्मदाऽहं त्वमपि मम सपत्न्याश्च गृह्णासि नाम ।

मालिन्यं तर्हि कस्मादविरलविगलत्कञ्जलैर्मालवीनां

बाष्पाम्भोभिः किमासां समजनि चलितो गूर्जराणामधीशः ॥ ७४ ॥ 20

श्रुत्वेति भूप आचख्यौ तव सिद्धगिराऽनया । मालवेशं गृहीष्यामि संशयो नात्र मे हृदि ॥ ७५ ॥
त्वया बलानकस्तेनाशिष्टो मे शत्रुनिग्रहः । विजयस्य पताकेयं ततस्तत्रास्तु सा दृढम् ॥ ७६ ॥
श्रीभावाचार्यचैत्यस्य पताकाऽभूद् बलानके । महता विहितं यस्माधिरिण्यपि न नश्यति ॥ ७७ ॥

§ ४. वादी कमलकीर्त्याख्य आशाम्बरयतीश्वरः । वादमुद्राभूद्भ्यागादवज्ञातान्यकोविदः ॥ ७८ ॥

आस्थानं सिद्धराजस्य जिह्वाकण्ड्वयार्दितः । वीराचार्यं स आह्लास्य ब्रह्माक्षं विदुषां रणे ॥ ७९ ॥ 25
पञ्चवर्षीयबालां स सहाय्य समागमत् । अवज्ञया वादिनं तं वीक्ष्य न्यविशदासने ॥ ८० ॥

स चोपन्यस्तवान् सर्वसामर्थ्येन गुरुस्ततः । श्रीवीरो बालया सार्द्धेमरंस्त कुतुकादिव ॥ ८१ ॥

स तं दृष्ट्वाऽब्रवीद् वादी भूपते ! भवतः सभा । नोचिता विदुषां बालक्रीडाविप्रवसन्भूता ॥ ८२ ॥

'राजाऽहं स्वप्रमाणेन श्रीढलेष बुधेश्वरः । इत्युक्त्वा प्रेक्षितो वीरो नृपेण प्राह' सस्मितः ॥ ८३ ॥

समानवयसोर्वादो विमुश्येति मया ततः । एषा बाला समानिन्ये वञ्चावृत्तिरिरादरा ॥ ८४ ॥ 30

एष बाद्यपि नम्रत्वाद् दृश्यते डिम्भसज्जिभः । उभयोरेतयोरस्तु वादो श्रीढात्वेनेन नः¹⁰ ॥ ८५ ॥

क्षीनिर्वाणनिपेचेनानयैवास्त्व च विग्रहः । विधेयस्तदसौ वादमुद्रयासुं विजेष्यते ॥ ८६ ॥

1 N नृपते । 2 N समामर्थ्यमवज्ञातो । 3 B मुक्तः कृष्ण । 4 N बलितो । 5 N गूर्जरे क्षितुः । 6 N राजा हस्तप्रमाणेन ।
7 N प्रेक्षितो । 8 D सह । 9 N B वञ्चावृत्तिः । 10 N तु ।

अस्पृष्टहस्तं सन्मौलौ प्रदायोचे यतीश्वरः । तां जल्प वादिनानेन स्थापय स्त्रीषु निर्धृतिम् ॥ ८७ ॥

ततः सा निपुणाधीतप्रमाणविदुषामिव । वाग्भरैः स्थापयामास तेनाशक्यस्थिरोत्तरैः ॥ ८८ ॥

अनेङ्गमूकतां प्राप्ते तत्र वित्रस्तमानसे । सन्तुर्जयजयारावाः सभ्यानां नृपतेरपि ॥ ८९ ॥

भूपालः प्राह को जेता मत्सभां तपति प्रभो । श्रीवीरे वादिवीरेऽत्र सिद्धेऽनेकासु सिद्धिषु ॥ ९० ॥

5 यदीयहस्तस्पर्शेन संक्रान्ता यत्र तत्र च । वाग्देवी भाषतेऽजस्रं स शक्यः केन वर्णितुम् ॥ ९१ ॥

एवं युगप्रधानाभगुणव्यूताः पटा इव । श्रीवीरसूरयः पान्तु भव्यजाड्यापहारिणः ॥ ९२ ॥

श्रीमत्कालकसूरीणामनिर्वाच्यं प्रभाङ्गतम् । अद्यापि यत्कुले वीराः प्राग्वीरान् भासयन्त्यमी ॥ ९३ ॥

श्रीचन्द्रप्रभसूरिपट्टसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-

चन्द्रः सूरिरनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीभुवा ।

10 श्रीपूर्ववर्षिचरित्ररोहणगिरौ श्रीवीरवृत्ताद्भुतं

श्रीप्रद्युम्नमुनीन्दुना विशदितः शृङ्गः सर्विशोऽभवत् ॥ ९४ ॥

॥ अ० ९६ अ० ११; उभयं ४५५२ अ० ११ ॥

॥ इति श्रीवीरसूरिप्रबन्धः ॥

२१. श्रीवादिदेवसूरिचरितम् ।

श्रीदेवसूरिर्विः पातु य आक्रम्य दिगम्बरम् । कीर्तयिष्ये स्त्रियः सिद्धमूलधिष्य'मतिप्रियम् ॥ १ ॥

देवाचार्यः श्रिये' भूयान् केवलज्ञानशालिनाम् । विमोच्याभोजनं येनाव्युच्छित्तिः शासने कृता ॥ २ ॥

जीवितानादिराजीवमध्यमहितोदयम् । अनन्तविधुरद्रोहं वदन् तस्य संस्तुमः ॥ ३ ॥

भ्रान्तिसंवर्तकभ्रान्तिदुर्वृत्तरजसः शमे । अवारवारिबाहश्चि तद्वृत्तं परिकीर्त्यते ॥ ४ ॥

5

§ १. अस्ति गूर्जरदेशस्य नवनीतमिबोद्धृतम् । अष्टादशशतीनाम मण्डलं स्वर्गखण्डम् ॥ ५ ॥

तत्र मङ्गाहृतं नाम नगरं नगराजिभिः । ध्वान्तस्यैव महादुर्गमगम्यं सूर्यरोचिषाम् ॥ ६ ॥

सद्भुत्तोजीवनच्छायो राजमानः स्वतेजसा । प्राग्वाटवंशमुक्तासीद् वीरनागाभिधो गृही ॥ ७ ॥

तत्प्रिया सत्क्रियाधारा प्रियंकरगुणावनिः । जिनदेवीति देवीव मेना हिमवतो बभौ ॥ ८ ॥

अन्यदा सा निशि स्वप्ने पीयूषरुचिमैक्षत । प्रविशन्तं मुखे दृष्टव्यामवतारोच्छया किल ॥ ९ ॥

10

अन्वये गुरवस्तस्य श्रीमुनिचन्द्रसूरयः । सन्ति शान्तिकमभ्रान्ते येषां नामाक्षराण्यपि ॥ १० ॥

प्रातः सा तत्पुरो' गत्वा नत्वा सत्त्वमहालया । अयुच्छन्मुदिताचार्य(०थं ?) स्वप्रस्थातिशयसृशः ॥ ११ ॥

देवचन्द्रनिभः कोऽप्यवततार तवोदरे । आनन्दयिष्यते विश्वं येन ते चेत्यमादिशन् ॥ १२ ॥

अथ सा समयेऽसूत सुतं वञ्चोपमद्युतिम् । यत्तेजसा कलिः शैलश्चकम्पे भेदभीतितः ॥ १३ ॥

हृदयानन्दने तत्र वर्धमाने च नन्दने । चन्द्रस्वप्नात् पूर्णचन्द्र इत्याख्यां तत्पिता व्यधात् ॥ १४ ॥

15

कदाचिन्नगरे तत्राशिवं जज्ञे जनान्तकृतम् । सहसैव यतो लोकः प्रेक्ष्याप्रेक्ष्यत्वमादधौ ॥ १५ ॥

वीरनागो विचिन्त्यैतद् दक्षिणां दिशमाश्रयत् । भृगुकच्छपुरं प्राप लाटदेशविभूषणम् ॥ १६ ॥

विहारं जंगमं तीर्थं श्रीमुनिचन्द्रसूरयः । चक्रुस्तत्र तदादेशान् स्थापितोऽसौ सचर्मिभिः ॥ १७ ॥

वर्षाष्टकवयाः पूर्णचन्द्र इत्यस्य नन्दनः । चक्रे 'सुखासिकादीनां वाणिज्यं शैशवोचितम् ॥ १८ ॥

विच'नौवित्तहर्म्येषु विकाशिचणकैः समाः । द्राक्षा अवापदर्भत्वेऽपि हि पुण्यानि जाग्रति ॥ १९ ॥

20

कस्मिंश्चित्सदनेऽन्येषुर्गतो व्यञ्जनविक्रये । द्रम्भान् हेम च गेहेशं पिटैरुज्जान्तमैक्षत ॥ २० ॥

'भवाभाग्याद् घटदलक्षणकर्कराङ्गाररूपतः । पश्यति स्म ततः पूर्णचन्द्रः प्राहातिविस्मितः ॥ २१ ॥

किमुज्जसि महाद्रव्यं नरसङ्गीवनौपधम् । इत्युक्ते स गृही दध्यौ चित्तेऽहो पुण्यवानसौ ॥ २२ ॥

वस्तु । द्रव्यमिदं वंशपात्रे क्षित्वा ममाप्यथ । इत्युक्तः 'पुरयित्वाऽसौ पात्राण्यस्यार्पयन् तदा ॥ २३ ॥

तत्करस्पर्शमाहात्म्यान् तद् द्रव्यं पश्यति स्म सः । अपुण्य-पुण्ययोः साक्षादीदृशं दृश्यतेऽन्तरम् ॥ २४ ॥

25

सोऽन्तर्गहं क्षिपत्येवं सर्वं निहितमन्तरा । एका सुखादिकाहेतोः प्रस्तुतिस्तेन चार्पयत् ॥ २५ ॥

हृष्टश्च पितुराख्याय' ददौ तद् द्रविणं मुदा । वीरनागः प्रभूणां च यथावृत्तमदोऽवदन् ॥ २६ ॥

व्यश्वंशेऽप्यवातार्पीत्^{१०} किमेव पुरुषोत्तमः । दर्शयन्ती स्वरूपाणि लक्ष्मीर्यस्याभिलाषुका ॥ २७ ॥

रङ्गकुमुदचन्द्रांशुप्रसराच्छादकोदयः । विरोचनो विनेयश्चेदपानन्तोन्नतिस्तदा ॥ २८ ॥

तत्तलेऽप्यवदन् बाचं शृणु नस्तव यद्वरम् । वस्तु सम्पद्यते कस्य भक्त्या तत् प्रतिपद्यते ॥ २९ ॥

30

स प्राह नाथ ! पूज्यानां कुले नो गुरुताभ्युताम् । अहं त्वेकमुतो जीर्णस्तदास्या मेऽत्र जीवितुम् ॥ ३० ॥

1 N मूलविधा° । 2 N प्रियो । 3 N तत्पुरे । 4 B सुखादिका° । 5 D चित्; N चितनौचित्यह° । 6 N D तवा° । 7 N इत्युक्ता । 8 N चार्पिता । 9 D विषेष्टाख्याय । 10 A, ऽप्यायाता° ।

व्यवसाये क्षमः कीदृशेऽपि नाहं जनन्यपि । अस्य नश्यत्तनुक्षेमाऽनन्यसुखं वदामि किम् ॥ ३१ ॥
 अत्र चेत् पूज्यपादानामाग्रहस्तन्मया नहि । विचारणं हि कर्तव्यं गृह्यतामेव नन्दनः ॥ ३२ ॥—विशेषकम् ।
 प्रभुराहाय मे पञ्चशती चारित्रिणां गणे । सर्वेऽपि ते मुताः सन्तु तवैकस्मादतः प्रति ॥ ३३ ॥
 अमी साधर्मिका यावज्जीवं कशिपुदास्तव । धर्मं वेद्वास्तु निश्चितः परलोकैकशम्बलम् ॥ ३४ ॥
 5 तदम्बां च यथादेशकारिणीमनुमान्य च । पूर्णचन्द्रं दृढाभक्तिं प्रभवः समदीक्ष्यन् ॥ ३५ ॥

§ २. रामचन्द्राभिधां तस्य^१ ददुरानन्दनाकृतेः^२ । दर्शनोक्षासिनः सङ्गसिन्धुवृद्धिविधायिनः ॥ ३६ ॥
 दुर्ज्ञेय^३ त्वकलंकस्यापनोदादुपकारिणीम् । यत्प्रज्ञा^४ दुर्गशास्त्राणामपि वाग्योचरः स किम् ॥ ३७ ॥
 तर्क-लक्षण-साहित्यविद्यापारगतः स च । अभूत् स्वपरसिद्धान्ते वर्तमाने कथोपलः ॥ ३८ ॥
 शिवादितं वदन् धन्धः^५ पुरे धवलके द्विजः । कादमीरः सागरो जिग्ये वादात् सत्यपुरे पुरे ॥ ३९ ॥

10 तथा नागपुरे क्षुण्णे गुणचन्द्रो दिगंबरः । चित्रकूटे भागवतः शिवभूत्याख्यया पुनः ॥ ४० ॥
 गंगाधरो गोपगिरौ धारायां धरणीधरः । पद्माकरो द्विजः पुष्करिण्यां वादमदोद्धरः ॥ ४१ ॥
 जितश्च श्रीभृगुक्षेत्रे कृष्णाख्यो ब्राह्मणामणीः । एवं वादज्योन्मुदो रामचन्द्रः श्रितावभूत् ॥ ४२ ॥
 विद्वान् विमलचन्द्रोऽथ हरिचन्द्रः प्रभानिधिः । सोमचन्द्रः पार्श्वचन्द्रो विबुधः कुलभूषणः ॥
 प्राज्ञः शान्तिस्तयाऽशोकचन्द्रश्चन्द्रोलसद्यशः । अजायन्त सखायोऽस्य मेरोरेव कुलाचलाः ॥ ४४ ॥

15 ततो योग्यं परिज्ञाय रामचन्द्रं मनीषिणम् । प्रत्यष्टिपन् पदे दत्तदेवसूत्रिवराभिधम् ॥ ४५ ॥
 पितुस्तस्य ब्रतं वीरनागाख्यस्य स्वसुः पुनः । पुरातनव्रतमुद्राया अनुद्राया महाव्रतैः ॥ ४६ ॥
 महत्तराप्रतिष्ठां च व्यधुर्विजुतिताहसः । श्रीमच्चन्दनबालेति नामास्याः प्रददुर्मुदा ॥ ४७ ॥—युग्मम् ।

§ ३. अन्यदा गुर्वनुज्ञाताः श्रीमन्तो देवसूत्रयः । विहारमादधुः पूज्याः पुरे धवलकृतिभिः ॥ ४८ ॥
 उद्यो नाम तत्रास्ति विदितो धार्मिकामणीः । श्रीमत्सीमंधरस्वामिबिम्बं लेप व्यधापयन् ॥ ४९ ॥

20 स प्रतिष्ठाविधौ तस्यानिश्चिन्तन् सद्गुरुं ततः । श्रीमच्छासनदेवीं चाराग्नौ त्र्यहमुपोषितः ॥ ५० ॥
 युगप्रधानकरूपेन श्रीमता देवसूत्रिणा । प्रतिष्ठापय बिम्बं स्वमित्युपादिशताथ सा ॥ ५१ ॥
 तत्तदर्थनया बिंबप्रतिष्ठां विदधुस्तदा । ऊदावसति नाम्ना तवैत्यमथापि विधत्ते ॥ ५२ ॥

§ ४. अथ नागपुरेऽप्येद्युः प्रभवो विजिहीर्षवः । गिरीन्द्रमर्बुदं प्रापुस्तका आरुरुह्य तम् ॥ ५३ ॥
 मन्त्रिणोऽम्बप्रसादस्य गिरिमारोहतः सह । गुरुभिः कर्मवैचित्र्याद् दन्वश्चोऽवसत् पदे ॥ ५४ ॥

25 ज्ञात्वा ते प्रेषयंस्तस्य हेतुं पादोदकं तदा । धौतमात्रे तदा तेन दंशोऽसौ निर्विषोऽभवत् ॥ ५५ ॥
 श्रीनाभेयं नमस्कृत्य संसारार्णवतारणम् । तुष्टुः श्रीमदम्बां च प्रत्यक्षां शासनेश्वरीम् ॥ ५६ ॥
 साऽबाहीन् कथविष्यामि किञ्चित् बहुमानतः । दूरे सपादलक्षे त्वं मा यासीन्मम वाक्यतः ॥ ५७ ॥
 गुरुस्तवाष्टमासायुरस्मादेव दिनाद् यतः । व्यावर्त्तस्त ततो वेगादणहिल्लुपुं प्रति ॥ ५८ ॥

इत्याख्याय तिरोधाष देवी दृष्ट्यौ ततः प्रभुः । मय्यम्बाया इवाम्बाया वत्सलत्वमहो महत् ॥ ५९ ॥

30 व्यावृत्त्यायात् ततः पूज्यपुर आकृत्य सुरीवचः । आनन्दमसमं प्रापुस्ते काळज्ञानतो निजात् ॥ ६० ॥

§ ५. अन्यदा देवबोधाख्यः श्रीभागवतदर्शनी । भूतिबादज्योन्मुद्रः श्रीमत्पत्तनमाययौ ॥ ६१ ॥
 अवालम्बत्^६ पत्रं च राजद्वारे मदोद्धरः । तत्र स्नेहं दुरालोकं विबुधैरल्लिख सः ॥ ६२ ॥

तथा हि—

एकद्वित्रिचतुःपञ्चषण्मेनकमने न काः ।

देवबोधे मयि क्रुद्धे षण् मेनकमनेनकाः ॥ ६३ ॥

ततः सर्वेऽपि विद्वांस एनमालोक्य सूर्यवत् । दृशो विपरियन्ति स्म दुर्बोधं मुधियामपि ॥ ६४ ॥
 षण्मासान्ते तदा चाम्बाप्रसादो भूपतेः पुरः । देवसूरिप्रभुं विह्वराजं दर्शयति स्म च ॥ ६५ ॥ 5
 स भूपालपुरः श्लोकं विभेदोद्भेदधीनिधिः । कुलत्थजलवद्रणदशैलं राक्षा मतः सुहृत् ॥ ६६ ॥

अथास्य श्लोकस्य विवरणं—कै गै रै शब्दे । कायन्तीति कश्चित् उभयत्ये काः शब्देन वादिनः । ते यद्वाः । सन्तीति क्रियाभ्याहारे, यद्वादिनो न सन्ति । क सति—देवबोधे मयि क्रुद्धे सति । पुनः कथंभूते—एकद्वित्रिचतुःपञ्चषण्मेनकमने । मां क मां, मां माः किं प्रमाणं । एकं प्रमाणं प्रत्यक्षरूपं येषां ते एकमाः, चार्वाकाः, एकप्रमाणवादिनः । तथा त्रिमाः—द्वे प्रमाणे प्रत्यक्षानुमानरूपे येषां ते त्रिमाः, द्विप्रमाणवादिनो बौद्धाः वैशेषिकाश्च । तथा त्रिमाः—त्रीणि प्रमाणानि प्रत्यक्षानुमानागमरूपाणि येषां ते त्रिमाः, त्रिप्रमाणवादिनः सांख्याः । चत्वारि प्रत्यक्षानुमानागमोपमानरूपाणि प्रमाणानि येषां ते चतुर्माः, चतुःप्रमाणवादिनो नैयायिकाः । तथा पञ्चमाः—पञ्च प्रत्यक्षानुमानागमोपमानार्थापत्त्यभावरूपाणि प्रमाणानि येषां ते पञ्चमाः, पञ्चप्रमाणवादिनः प्राभाकराः । तथा षण्माः—षट् प्रत्यक्षानुमानागमोपमानार्थापत्त्यभावरूपाणि प्रमाणानि येषां ते षण्माः, षट्प्रमाणवादिनो मीमांसकाः । तेषामिनास्तद्देवचतुर्विधं, तान् कमते अभिलषति, स एकद्वित्रिचतुःपञ्चषण्मेनकमनः, 15 तस्मिन्मयि । तथा मेनकमनेनका अपि न काः न वादिनः । मा लक्ष्मीः, तस्या इतः स्वामी विष्णुः, कमनो ब्रह्मा, इत आदित्यः, मेनकमनेनाः । अत्यन्तात्कप्रत्यये मेनकमनेनकाः । तेऽपि विष्णु-ब्रह्म-सूर्या मयि देवबोधे क्रुद्धे सति अज्ञानवशात् काः न वादिनः । यतो—देवान् बोधयति—इति शब्दव्युत्पत्त्या तेऽपि मया बोधिताः सुज्ञाना भवन्ति । ततो मानुषाणां पटुवादिनां विदुषामपि किं प्रमाणं का वार्ता ॥ इति पत्राबलं च व्याख्या ॥ अं० १६ ॥

✽

१६. अथास्ति 'धाहडो' नाम धनवान् धार्मिकाग्रणीः । गुरुपादान् प्रणम्याथ चक्रे विज्ञापनामसौ ॥ ६७ ॥ 20
 आदिश्यतामतिक्रम्य कृत्यं यत्र धनं व्यये । प्रभुराहालये जैने द्रव्यस्य सकलो व्ययः ॥ ६८ ॥
 आदेशानन्तरं तेनाकार्यत श्रीजिनालयः । हेमाद्रिधवलस्तुक्तो दीप्यत्कुम्भमहामणिः ॥ ६९ ॥
 श्रीमतो वर्द्धमानस्वावीभरद् विष्वमद्भुतम् । यत्तेजसा जिताश्वन्द्रसूर्यकान्तमणिप्रभाः ॥ ७० ॥
 श्रुत्वैकादशके साष्टासप्ततौ विक्रमाकृतः । वत्सराणां व्यतिक्रान्ते श्रीशुनिचन्द्रसूरयः ॥ ७१ ॥
 आराधनाविधिभेदं कृत्वा प्रायोपवेशनम् । शमपीयूषकण्डोलमुतास्ते त्रिदिवं ययुः ॥ ७२ ॥—युगम् । 25
 वत्सरे तत्र चैकत्र पूर्णे श्रीदेवसूरिभिः । श्रीवीरस्य प्रतिष्ठां स धाहडोऽकारयन्मुदा ॥ ७३ ॥

१७. अथ नागपुरे श्रीमान् देवसूरिप्रसुर्ययो । अभ्यागादत्र च श्रीमानाह्लादननरेश्वरः ॥ ७४ ॥
 प्रणनाम सहायातः स च भागवतेश्वरः । देवबोधे इमामासीमासीचारोऽवदत् प्रभुम् ॥ ७५ ॥

सा चैयं—

यो वादिनो क्षिजिह्वान् साटोपं विषममानमुद्गिरतः ।

30

शमयति स देवसूरिर्नरेन्द्रबन्धः कथं न स्यात् ॥ ७६ ॥

एवं चासौ महाभया स्थापितो नगरान्तरा । राक्षा विज्ञातवत्पार्श्वे भव्यान् बोधयति स्म सः ॥ ७७ ॥

तत्र श्रीसिद्धराजोऽथ नगरं रुकुषेतराम् । तत्रस्थं देवसूरिं च ज्ञात्वा व्याववृते ततः ॥ ७८ ॥

मथ्यस्थितेऽत्र तन्निग्रे दुर्गं लातुं न शक्यते । इति ध्यात्वाऽऽह्वयद् भया नृपः श्रीपत्तने प्रभुम् ॥ ७९ ॥

तत्र वर्षास्वस्थाप्याधिने^१ तं चाभ्यमित्रयत् । प्राकारं जगृहे श्रीमान् सिद्धराजश्च सत्वरम् ॥ ८० ॥
 ५ ८. अथ कर्णावतीसहोऽप्येयुक्तकण्ठितः प्रभोः । आह्वययन्महामत्तया चतुर्मासकहेतवे ॥ ८१ ॥

ततस्तत्राययुः पूज्याः सङ्गादेशपुरस्कृताः । शुद्धोपाश्रयमासाद्यावस्थानं प्रतिशुश्रुतुः ॥ ८२ ॥

अरिष्टनेमिप्रासादे व्याख्यानं च प्रतुष्टुतुः । अबुध्यन्तावुधा लोका यस्य श्रवणतो घनाः ॥ ८३ ॥

इतश्च दाक्षिणात्यः श्रीकर्णाटनृपतेर्गुरुः । श्रीजयकेशिदेवस्य श्रीसिद्धेशप्रसूषितुः ॥ ८४ ॥

अनेकवादिमिर्जिष्णुर्वादिपुत्रकपद्धतिम् । वामपादे बहन् गर्वपर्वताधिलकाश्रितः ॥ ८५ ॥

जैनो जैनमतद्वेषिदर्पसर्पकरण्डिका । श्रीमान् कुमुदचन्द्राख्यो वादिचक्री दिगम्बरः ॥ ८६ ॥

श्रीवासुपूज्यचैलस्थो वर्षानिर्वाहहेतवे । श्रीदेवसूरिधर्माख्याप्रभावामर्पणस्तदा ॥ ८७ ॥

दानान्मुखरयन् बंदिदृन्दानि प्रजिपाय सः । उद्दीपयन् बचोभिस्तं सूरिं शमिकुलेश्वरम् ॥ ८८ ॥

—पंचभिः कुलकम् ।

वैतालिकपतिर्धर्मिपर्वदन्तःप्रविश्य च । आह स्तुतिपरस्तस्य काव्यानि क्रोधदीप्तये ॥ ८९ ॥

गेय-वाङ्मययोः पारदधरी प्रेक्ष्य यन्मतिम् ।

वीणापुस्तकभृद् ब्राह्मी विस्मिता^२ तदपारगा ॥ ९० ॥

ततस्तद्भ्रममास्थाय तदुपास्तितरास्तिकाः । सिताम्बराः परानन्दभाजो भवत किं न हि ॥ ९१ ॥

तथा हि—

हंहो श्वेतपदाः किमेष विकटाटोपोक्तिसण्डुकितैः

संसारवटकोटरेऽतिविषमे मुग्धो जनः पाल्यते ।

तत्त्वातत्त्वविचारणासु यदि वो हेवाकलेशस्तदा

सत्यं कौमुदचन्द्रमंहियुगलं रात्रिदिवं ध्यायत ॥ ९२ ॥

अथाह देवसूरीणां माणिक्याख्यो विनेयराद । दर्शनप्रतिकूलाभिर्वाग्मी रोपाङ्कुरं बहन् ॥ ९३ ॥

तद्यथा—

कः कण्ठीरवकण्ठकेसरसटाभारं स्पृशत्यंहिणा

कः कुन्तेन शितेन नेत्रकुहरे कण्ठयूनं कांक्षति ।

कः सन्नद्यति पन्नगेश्वरशिरोरत्नावतंसश्रिये

यः श्वेताम्बरदर्शनस्य कुरुते बन्धस्य निन्दामिमाम् ॥ ९४ ॥

माणिक्यः शिष्यमाणिक्यं जगदे देवसूरिभिः । नात्र कोपावकाशोऽस्ति खरवादिनि दुर्जने ॥ ९५ ॥

अथ बन्दिदराज आह श्वेताम्बरचणकतुरग इह वादी ।

श्वेताम्बरतमसोऽर्कः श्वेताम्बरमशकधूमोऽयम् ॥ ९६ ॥

श्वेताम्बरप्रहसने^३ स सूत्रधारः प्रभुः कुमुदचन्द्रः ।

किं वाच्यस्तव वाचा संदिश किमिहान्यवाग्दमरेः^४ ॥ ९७ ॥

स गुरुः प्राह नाहंयुर्वेतमास्माकदर्शने । ततः कथय मद्भातुः^५ पुर एकं हि वाचिकम् ॥ ९८ ॥

तद् यथा—

दिगम्बरशिरोमणे ! गुणपराङ्मुखो मा स्म भू-

र्गुणग्रहफलं हि तद् वसति यद् रमापङ्कजे ।

ततस्त्यज भवं कुरु प्रशमसंयतान् खान् गुणान्

दमो हि मुनिभूषणं स च भवेन्मदव्यत्यये ॥ ९९ ॥

इत्येवं कथिते बन्दिबरेणास्य पुरो मुनेः । बाधिनः सोऽवदन्मूर्खसाधूनां शम उत्तरम् ॥ १०० ॥
उत्तेजनं किमप्येव क्रियते चित्तपीडनम् । अस्य विद्याकलामध्यं ज्ञायते येन तत्त्वतः ॥ १०१ ॥
विशृण्वेति निजैः साधुबुद्धं रथ्यान्तरागतम् । वैरानुबन्धचेष्टाभिरुपासजंयदद्भुतम् ॥ १०२ ॥ 5
इत्येवमुपस्पृष्टेऽत्र निःप्रकम्पे सुमेरुवत् । दिग्वासा निजरूपाभमविशिष्टं प्रचक्रमे ॥ १०३ ॥
निजचैल्याप्रतो यान्तीं वृद्धां गोचरचर्यया । उपसर्गयितुं साध्वीमारेभेऽन्येयुरुद्यतः ॥ १०४ ॥
अथ पल्लवकान् पल्लवकानिव 'तमस्तरोः । प्रेष्य तां कुण्डके क्षिप्त्वा नर्त्तयामास साहसी ॥ १०५ ॥
अहो साध्वीमसौ वृद्धां दर्शनव्याजनुकूलः । विडम्बयति पापीति तस्यावर्णो जनेऽभवत् ॥ १०६ ॥
अथ सा मोचिता कैश्चिदनुकम्पापरैर्नरैः । सूरैरुपाश्रयं प्रायादतिगद्गदशब्दभूः ॥ १०७ ॥ 10
किंकृतस्तेऽपमानोऽयमिति पृष्ठा च सूरिभिः । जरामन्युभराव्यक्तस्वरं प्राह तदप्रतः ॥ १०८ ॥
वर्द्धितोऽप्यापितः सूरिपदे मद्गुरुभिर्भवान् । स्थापितोऽस्मादशमीदृग्विडम्बनकृते ध्रुवम् ॥ १०९ ॥
दिगम्बरोऽयं बीभत्सदर्शनः स्वविटव्रजैः । राजाश्वनि प्रयान्तीं मामनाथवदुपाद्रवत् ॥ ११० ॥
विद्वत्तया प्रभुत्वेन किं फलं तेऽवकेशिना । किं करस्तेन शस्त्रेण यदि शत्रुनै हन्यते ॥ १११ ॥
शमशैलमहाबहयाः फलं परिभवो दृढः । प्रस्यते मुख्यते वापि राहुणा स्वेच्छया शशी ॥ ११२ ॥ 15
अथ ते विक्रमः^१ कालः पठितस्य फलं ह्यदः । धान्ये शुष्के धने चास्ते वर्षन् मेघः करोतु किम् ॥ ११३ ॥
देवसूरिरयो वाचमुवाच कोधदुर्द्धराम् । मा विषादं कुरुष्वार्ये ! दुर्विनीतः पतिष्यति ॥ ११४ ॥
आर्याह दुर्विनीतोऽयं पतिष्यति नवा पुनः । त्वयि न्यस्तभरः सङ्गः पतिष्यत्येव वेन्नवत् ॥ ११५ ॥
प्रसुराह स्थिरीभूय चेद् विलोकयसे ततः । मुक्तानामिह वेधो नः संभवी गुणयुक्त्ये^२ ॥ ११६ ॥
अथ चोवाच भाणिक्चय ! विज्ञप्तिं लिख मामिकाम् । श्रीमत्पत्तनसङ्घाय विनयातिशयस्पृशम् ॥ ११७ ॥ 20
आदेशानन्तरं सोऽथ लिखति स्म स्फुटाक्षरम् । अदर्शयत् प्रभोः पश्चादथासौ प्रत्यवाचयत् ॥ ११८ ॥

‘स्वस्ति नत्वा जिनं श्रीमदणहिल्लपुरे प्रभुम् ।

संघं कर्णावतीपुर्याः श्रीमंतो देवसूरयः ॥ ११९ ॥

भक्त्या विज्ञपयन्त्यत्राशाम्बरेण विवादिना ।

शीघ्रमेवागमिष्यामः कृतवादाश्रवा इति ॥ १२० ॥’ 25

अचिराश्वन्यपुंसश्च हस्ते साऽथ समर्पिता । गूर्जराणां राजधानीं स प्राप प्रहरत्रयात् ॥ १२१ ॥

दृष्ट्वा सङ्गेन मलयोऽसौ भोजनाच्छादनादिभिः । सम्मान्य प्रहितः शीघ्रं प्रतिलेखं समर्प्य च ॥ १२२ ॥

आयाद् देवगुरोः पार्श्वे सङ्गादेशं ददौ मुदा । एनं ललाटे विन्यस्य विवृत्वावाचय च सः ॥ १२३ ॥

‘स्वस्ति श्रीतीर्थनेतारं नत्वा श्रीपञ्चनात् प्रभुः ।

सङ्गः कर्णावतीपुर्यां परवादिजबोजितम् ॥ १२४ ॥ 30

श्रीदेवोपपदं सूरि समादिशति सम्मदात् ।

आगन्तव्यं श्रुतित्येव भवता वादिपुङ्गव ! ॥ १२५ ॥

- किं च श्रीवादिबैताल ज्ञान्याचार्यस्य सद्गुरोः ।
 पार्श्वेऽधीतस्य शैवाख्यवादिजेतुर्महामतेः^१ ॥ १२६ ॥
 मुनिचन्द्रप्रभोः किं न भवान् शिष्यशिरोमणिः ।
 कालेऽधुनातने सङ्कोदयस्त्वय्येव तिष्ठते ॥ १२७ ॥
 ततः श्रीसिद्धभूपालं विज्ञाप्यात्र सकौतुकम् ।
 त्वत्कृतं विजयं स्वस्य वयं वीक्षामहे ध्रुवम् ॥ १२८ ॥
 श्राद्धानां श्राविकाणां च शतानि त्रीणि सप्त च ।
 विजयाय तव श्रीमन्नाचामाम्भानि तन्वते ॥ १२९ ॥
 प्रतिहन्तुं प्रत्यनीकसुराणां वैभवं लघु ।
 देव्याः श्रीशासनेश्वर्या बलं दातुं स्वसत्त्वतः^२ ॥ १३० ॥
- तदर्थमिति विज्ञाया विश्वबन्धः स बन्दिनम् । प्राहिणोद् वादिने धीमान् शिक्षयित्वा स्ववाचिकम् ॥ १३१ ॥
 स गत्वा चाह—वादीन्द्रो देवाचार्यो वदत्यदः । मन्मुखेन प्रजज्ञस्मि पत्तनेऽहं त्वमापतेः ॥ १३२ ॥
 सभायां सिद्धराजस्य पश्यतां तत्सभासदाम् । स्वपराभ्यस्तवाणीनां प्रमाणं लभ्यते यथा ॥ १३३ ॥
 भवत्वेवमिति प्रोच्य^३ स दिगम्बरसंनिधौ । गत्वा प्रोवाच तत्सर्वं क्षुतं तेनावधानतः ॥ १३४ ॥
- गमिष्यत इति प्रोक्ते वादिनाऽजायत क्षुतम् । तत्तस्याशकुनं मत्वा समेयाकवयद् गुरोः ॥ १३५ ॥
 ततः सूरिर्विने शुद्धे मेघलम्बे रवौ स्थिते । सप्तमस्ये शशांके च षष्ठे राहौ रिपुद्विहि ॥ १३६ ॥
 प्रयाणं कुर्वतस्तस्य निमित्तं शकुनाः शुभाः । स्फुरितं दक्षिणेनाक्ष्णा शिरःस्पन्दोऽप्यभूद् दृष्टम् ॥ १३७ ॥
 किंकिर्विद्वेशोर्मार्गमायौ चन्द्रकी व्यरौत् । सृगाः प्रदक्षिणं जग्मुर्विषमा विषमच्छिदः ॥ १३८ ॥
 तथा रथः प्रभोस्तीर्थनाथस्याभ्यर्चितो जनैः । अभ्यर्हितप्रतिमया बभूवामिमुखस्तथा ॥ १३९ ॥
- इत्यादिभिर्निमित्तैश्च मनःसौष्ठवमाश्रितः । अक्षेपात् पत्तनं प्राप प्राप्तरूपेश्वरः प्रभुः ॥ १४० ॥
 प्रवेशोत्सवमाधत्त सङ्घ उत्कण्ठितस्ततः । तत्र सिद्धाधिपं भूपमपश्यच्च क्षणे शुभे ॥ १४१ ॥
 पुनश्च मागवाधीशो दिगम्बरपुरो गतः । प्राह स्फुटं वचोभिः श्रीदेवाचार्यस्य वाचिकम् ॥ १४२ ॥
 मदं शुञ्च यतः पुंसां दत्तेऽसौ व्यसनं महत् । शलाकापुरुषस्यापि दशास्यस्य यथा पुरा ॥ १४३ ॥
 एवमुक्त्वा स्थिते बैतालिके दिग्बसनोऽवदत् । श्वेताम्बराः कथाभिज्ञा एषामेतद्वि जीवनम्^४ ॥ १४४ ॥
- अहं तु तत्कथातीतः^५ श्रीतो वादेन केवलम् । येन स्वस्य परस्यापि प्रमाणं हि प्रतीयते ॥ १४५ ॥
 'एकमेवोचितं तेन जल्पितं यन्नृपाप्रतः । संगम्यं^६ वादमुद्रायां तदेतत् क्रियतां ध्रुवम् ॥ १४६ ॥
 तत्रागच्छाम शीघ्रं च वयमप्यथ निश्चितम् । प्रत्याग्नवस्तदित्युक्त्वाऽऽकरोह च सुखासनम् ॥ १४७ ॥
 संमुखं पुनरासीच्च क्षुतं व्यसृशदत्र च । विकारः श्लेष्मणः शब्दस्तत्रास्या काऽस्तु मादृशम् ॥ १४८ ॥
 स्याद् वाततोऽपि कण्डूतिर्जिह्वाया मे नरेण न । प्रतिहन्येत वादेन क्षुतमस्मान्निषेवकम् ॥ १४९ ॥
- याम एव तथाप्येवमुक्त्वा सन्नरतः सतः । अवातरत् फणी श्यामः कालरात्रेः कटाक्षवत् ॥ १५० ॥
 व्यलम्बत परीवारस्तस्याशकुनसम्भ्रमात् । आह च स्वामिनो नैव कुशलं दृश्यते हृदः ॥ १५१ ॥
 स प्राह पाशेनाथस्य तीर्थोधिष्ठायको मम । धरणेन्द्रो ददौ दर्शं साहाय्यविधये ध्रुवम् ॥ १५२ ॥
 इत्याथशकुनैर्बोद्धं निविष्टोऽपि दिगम्बरः । अणहिल्लपुरं प्राप तथा प्रावेशि कैरपि ॥ १५३ ॥

- 1 N महात्मनः । 2 N स तलतः । 3 N प्रोक्ते । 4 N मतः । 5 N जीवितम् । 6 N कथासीतः । 7 N एवमेवो-
 8 N तद्वृत्ता । 9 N संगम्य ।

॥ १५९ ॥ इतश्च श्रीदेवसूरेः पुरं प्रविशतः सतः । धाहडो नागदेवश्चाययाते संमुखौ तदा ॥ १५४ ॥
 ताभ्यां प्रणम्य विज्ञानं दिगम्बरपराजये । दाप्यतां स्वेच्छया द्रव्यमेतदर्थं तदर्जितम् ॥ १५५ ॥
 श्रीदेवसूरयः प्राहुर्देवि ब्राह्मीप्रसादतः । न जयस्तु किमुक्तोचैः संकोचैः सत्यसंविदाम् ॥ १५६ ॥
 अथाह धाहडो नाथाशास्त्रेण धनव्ययात् । तत्रस्थेन धनाध्यक्षाद्वशितां गांगिलादयः ॥ १५७ ॥
 ऊचुश्च प्रभवो देवा गुरवश्चात्र जाप्रति । कार्यो व्ययो न युष्माभिरस्थाने द्रविणस्य तत् ॥ १५८ ॥ 5
 ततः कुमुदचन्द्रेणागतेन नगरान्तरा । श्वेताम्बरजयोन्यै कृतं पत्रावलम्बनम् ॥ १५९ ॥
 दिनानां विंशतिं प्रत्युपाश्रयं यतिनां तदा । नीरं तृणानि मुक्त्वा च स पुरोगान्यवाद्यत् ॥ १६० ॥
 केशवत्रितयं तस्य पक्षे सभ्यतया स्थितम् । अन्येऽप्यवोदृशः सर्वे तस्य पक्षस्पृशोऽभवन् ॥ १६१ ॥
 धाहडस्तस्य तत्पत्रं राजद्वारविलम्बितम् । स्काटयामास शुङ्गारसिच तस्य जयत्रियः ॥ १६२ ॥
 श्रीसिद्धाधीश्वरो राजा श्रीपालादधिगम्य च । वृत्तान्तमाह्वयत् तत्र श्वेताम्बर-दिगम्बरौ ॥ १६३ ॥ 10
 सभाव्यवस्थामाधाय प्रेपीद् दूतं च सत्वरम् । सम्बन्धकावताराय तयोर्गांगिलसंविणे ॥ १६४ ॥
 ततः श्रीकरणे सोऽथ श्रीदेवगुरुराह्वयत् । जातिप्रत्ययतः किंचिद् विद्विष्टसिच चावदत् ॥ १६५ ॥

तथा हि—

दन्तानां मलमण्डलीपरिचयात् स्थूलं भविष्णुस्ततिः^१
 कृत्वा भैक्षकपिण्डभक्षणविधिं शौचं किलाचाम्लतः^२ । 15
 नीरं साक्षि शरीरशुद्धिविषये येषामहो कौतुकं
 तेऽपि श्वेतपटाः क्षितिश्वरपुरः^३ कांक्षन्ति जल्पोत्सवम् ॥ १६६ ॥
 आह देवगुरुः स्फूर्त्या मीमांसासक्तताजुषः । धीवराश्चोचितं तद् वः शौचाचारविचारणम् ॥ १६७ ॥

परमुक्तं च—

विमृश विमृशाम्भोभिः शक्योऽपसारयितुं न वै- 20
 जंठरपिठरीक्रोडस्थेमाप्यहो मल्लेशकः ।
 कथमिव सदा तिष्ठन्नात्मन्यरूपिणि तैरहो
 परिदलयितुं पायोऽनार्यः स पातककर्दमः ॥ १६८ ॥
 माणिक्यः प्राह किं नाम द्विजस्यास्यास्ति दूषणम् । श्रीसिद्धेश उपालभ्यः स विवेकबृहस्पतिः ॥ १६९ ॥
 संस्कारसूत्रपातेन चतुर्द्धा हृदयात्मनाम् । वपुर्मनोवचःकार्यजातेष्वन्यान्त्यरूपतः ॥ १७० ॥ 25
 अकृत्य-कृत्ययोस्तुन्यकर्त्तव्यत्वस्पृशां सदा । द्विजन्मनां प्रधानत्वं दर्शनानां विहम्बनम् ॥ १७१ ॥
 इत्येवमूपापोहेन सम्बन्धो नापितस्तदा । प्रातः सभागतः^४ पृष्टो राजा सत्त्विर्गांगिलः ॥ १७२ ॥
 लिखितो भवता कः सम्बन्धः किं वादिनोद्वेयोः । स प्राहैषामपाविश्यान्मार्हा राजसभास्थितिः ॥ १७३ ॥
 अतो मया न चालेखि सम्बन्धो नृपतिस्ततः । अन्तःकोपानलं बध्ने पयोधिरिव बाहवम् ॥ १७४ ॥
 एवं च सदसन्मर्यादविशेषविदुषस्तव । व्ययस्य करणं तेऽलंकारारोपस्तबोचितः ॥ १७५ ॥ 30
 प्रजानां^५ गौरवर्णोऽपि काल एवावभासते । अल्पोऽप्यत्र न ते दोषः सा ममैवाविचारिता ॥ १७६ ॥
 परं दर्शनबाह्यात् प्राप्यवन्मार्गागतेऽपि सन् । नान्तर्मुखो गुणान् दोषीकृत्य यस्मात् प्रजल्पसि ॥ १७७ ॥

1 A. ध्यक्षोद्दिष्टता; B. ध्यक्षवस्थिता । 2 N. कार्योऽन्वयो । 3 N. तत्रत्यं । 4 N. विशिष्टः । 5 N. ण्यस्तुति । 6 N. किय-
 ज्ञातमनः । 7 N. किनीश्वरपुरः । 8 N. समागतः । 9 N. प्र(अ)ज्ञानं ।

- अन्यदेकं च ते भाग्यं यत्नेन ब्रह्मचारिणा । एवं विवदमानोऽपि शापाद् भस्मीकृतोऽसि^१ न ॥ १७८ ॥
 संनान्य चास्य सम्बन्धमभूतैव समर्पय । लिखित्वा वादिनोर्बादकाले जयपराजये ॥ १७९ ॥
 राजाजैवं गृहीत्वेति तेन प्रैषि निजोऽनुजः । साम्बन्धाय प्रभोः सोऽपि तत्कृत्वाङ्गयदत्र तम् ॥ १८० ॥
 प्रमुर्बिजयसेनाख्यं प्रैषीत् तत्र मनीषिणम् । नोचितं गमनं तत्र सचिवानागतौ^२ ख्यम् ॥ १८१ ॥
 5 दिगम्बरो विजीयेत चेत् तत्र्यकारपूर्वकम् । निर्वास्योऽतः पुराद्^३ धृत्वा परिस्रन्दं स चोरवत् ॥ १८२ ॥
 अथ श्वेताम्बरो हारयेत् तत्तस्य शासनम् । उच्छिद्याशाम्बरत्वेनावस्थाप्यं तैः स्थितैः किमु ॥ १८३ ॥
 इत्येवं लेखयित्वाऽत्र तद्^४ राजकरणेऽमुचत् । कृतपक्षोऽपि सम्बन्धोऽनुमतस्तैर्बलोभतैः^५ ॥ १८४ ॥
 प्रेषितः सिद्धराजेन श्रीश्रीपालः कवीश्वरः । शिक्षां दत्वातिवात्सल्याद् देवसूरिप्रभोरथ ॥ १८५ ॥
 स प्रणम्य नृपस्याह वाचिकं तत्पुरः स्फुरन् । स्वदेश-परदेशस्था अपि विह्वा ममार्हिताः ॥ १८६ ॥
 10 परं तथा त्वया वनयो^६ ! वक्तव्यं वादलीलया । यथा देशान्तरी जेयः श्रेयः श्रुते^७ मम ॥ १८७ ॥
 त्वय्येव मम चित्तस्य दृढावस्थितिरीदृशी । यथा द्रीडयसे नो नः सर्वां कार्यक्षया ध्रुवम् ॥ १८८ ॥
 अथ श्रीदेवसूरिश्च प्रददे प्रतिवाचिकम् । प्रतापस्ते महाराज ! विदेशिबुधजित्वरः ॥ १८९ ॥
 वयं सहकृतस्त्रापरं मा दोष्यतां मनः । गुरुपदिष्टपक्षौघैर्विजेज्ये तं विवादिनम् ॥ १९० ॥
 क ईदृग् विदुषां शास्त्रा तद्वचःकौतुकी च कः । भवानिव भवानिच्छुरन्त्यहं येन वादकृत् ॥ १९१ ॥
 15 इति तद्वच आख्याञ्च श्रीपालः कविवासवः । भूपालोऽपि मुदं प्राप देवसूरिवचोमृतैः ॥ १९२ ॥
 § १०. चन्द्राष्टशिववर्षेऽत्र (११८१) वैशाखे पूर्णिमादिने ।
 आहूतो वादशालायां तौ वादिप्रतिवादिनौ ॥ १९३ ॥
 वादी कुमुदचन्द्रश्चाययावाडम्बरस्थितः । सुखासनसमासीनश्चन्द्रत्रचामरशोभितः ॥ १९४ ॥
 प्रतीहारेण मुक्तेऽत्र पट्टे चासावुपाविशत् । आहाद्यापि न चायाति श्वेतभिक्षुः कथं भिया ? ॥ १९५ ॥
 20 अथ श्रीदेवसूरिश्चाययौ भूपालसंसदम् । उचै कुमुदचन्द्रश्च स्वप्रज्ञाबलगर्वितः ॥ १९६ ॥
 तथा हि—
 श्वेताम्बरोऽयं किं ब्रयान्मम वादरणाङ्गणे ।
 सांप्रतं सांप्रतं तस्माच्छीघ्रमस्य पलायनम् ॥ १९७ ॥
 सूरिः प्रोवाच बन्धुनो किमस्यं वदत्वसौ । श्वेताम्बरो^८ यतः श्रयमस्मद्वादरणाङ्गणे ॥ १९८ ॥
 25 भयणे तस्य पर्वानं रणे नाधिकृतिः पुनः । परं पलायनं शीघ्रं युक्तं युक्तं वदत्वदः ॥ १९९ ॥
 श्रुत्वेति पार्षदा वाचं शब्दखण्डनयानया । विस्मिताः स्मितमाधाय दम्भ्युरस्र जयो ध्रुवम् ॥ २०० ॥
 एकप्रमानसौ तत्र शासने पक्षपातिनौ । धाहडो नागदेवश्च सह चाजगमवुद्भुता ॥ २०१ ॥
 धाहडः स्वगुणं व्यङ्ग्यपद् द्रव्येण भेदिताः^{१०} । सभ्याः क्षुता मया द्रव्यं तरास्ये द्विगुणं ध्रुवम् ॥ २०२ ॥
 प्रभावनाकृते स्वीयशासने तत्^{११} समादिश । अथावदद् गुरुर्द्रव्यव्ययः कार्यो न हि त्वया ॥ २०३ ॥
 30 अथ प्रभुमिरादिष्टः श्रीमुनिचन्द्रसूरिभिः । स्वप्ने यद् वत्स ! वक्तव्यः प्रयोगः क्षीपु मुक्तिकृत् ॥ २०४ ॥
 उक्त राध्ययन प्रन्थटीका श्रीशान्तिसूरिभिः । कृत्वा तदनुसारेण वक्तव्यं जेष्यते रिपुः ॥ २०५ ॥
 इत्युक्त्वा नृपतेराशीर्वादं दर्शनसङ्गतम् । अभ्यधात् सूरिरानन्दहेतुं केतुं विवादिनाम् ॥ २०६ ॥

1 N कृतोऽपि सत् । 2 N ते । 3 सचिवानां मतौ । 4 A B पुराकृत । 5 N तं । 6 B बलोभते; D बलोभते । 7 A N कृतेर्मम । 8 N वित्तस्य । 9 A यतश्चानं । 10 N भेदिना । 11 N वत्स° ।

नारीणां विदधाति निर्वृतिपदं श्वेताम्बरप्रोल्लसत्-
कीर्तिस्फीतिमनोहरं नयपथप्रस्तारभङ्गीगृहम् ।

यस्मिन् केवलिनो विनिर्जितपरोत्सेकाः सदा दन्तिनो

राज्यं तज्जिनशासनं च भवतश्चौलुक्य ! जीयाधिरम् ॥ २०७ ॥

ऊचे कुमुदचन्द्रेण वादिना सिद्धभूपतेः । आशीरासीमभूमीशविद्वद्विजयशोभिः ॥ २०८ ॥ 5
सा चैवं—

स्वद्योतद्युतिमातनोति सचिता जीर्णोर्णनाभालय-

च्छायामाश्रयते शशी मशकतामायान्ति यन्नाद्रयः ।

इत्थं वर्णयतो नभस्तव यशो जातं स्मृतेर्गोचरं

तथञ्च भ्रमरायते नरपते ! वाचस्ततो मुद्रिताः ॥ २०९ ॥ 10

तस्मिन् महर्षिर्कुत्साहः सागरश्च कलानिधिः । प्रह्लाभिरामो रामश्च नृपस्येते सभासदः ॥ २१० ॥

ते प्रोचुर्बुद्रिता वाच इति दिग्वाससः क्षतिः । नारीमुक्तिर्हानिमुक्तिर्यत्र तत्र जयो ध्रुवः ॥ २११ ॥

देवाचार्यश्च 'भाभूष' श्रीपालश्च महाकविः । पक्षे दैर्गवरे तत्र केशवभ्रितव्यं मतम् ॥ २१२ ॥

तत्रोत्साहो महोत्साह उवाच प्रकटाक्षरम् । किञ्चिदुत्प्रासनागर्भं दृष्ट्वा दिग्बलपार्षदात् ॥ २१३ ॥

तथा हि—

संघृतावयवमस्तदूषणं साधनं सदसि दर्शयिष्यतः ।

अस्य लुब्धितकचस्य केवलं केशवभ्रितयमेति सभ्यताम् ॥ २१४ ॥

महर्षिणा च विह्वले उपलक्ष्य प्रमुस्ततः । प्रयोग उच्यतां सम्यगादिदेशेति कौतुकात् ॥ २१५ ॥

ततोऽसौ नास्ति निर्वाणं, स्त्रीभवस्थस्य देहिनः । तुच्छसत्त्वतया तस्य, यस्तुच्छो मुक्तिरस्य न ॥ २१६ ॥

अत्रोदाहरणं बालः पुमान् तुच्छोऽबलाग्रथः । अतो न निर्वृतिस्तत्र प्रयोगमुमाह सः ॥ २१७ ॥ 20

देवसूरिथाह स्मासिद्धं धर्मविशेषणम् । स्त्रीभवे निर्वृतिं प्राप मरुदेवाऽऽगमे मतम् ॥ २१८ ॥

तवाप्रसिद्धमेतत्तदेनेकान्तं ततः पठ । तस्य मार्गमतिक्रम्य दुर्नयो ह्यवधारणम् ॥ २१९ ॥

तथा हेतुश्च ते दूष्योऽनैकान्तिकतया मतः^१ । स्त्रियोऽपि यन्महासत्त्वाः प्रत्यक्षागमवीक्षिताः ॥ २२० ॥

सीताया आगमेऽभ्यर्थं पुनः साक्षान्महीपतेः । माता श्रीमयणल्लाख्या सत्त्वधर्मैकशेषधिः ॥ २२१ ॥

तथा व्याप्तिरलीकैयं प्रतियोग्ये प्रदौकनात् । याः स्त्रियस्तां ध्रुवं तुच्छा नैतत् तत्सत्त्वदर्शनात् ॥ २२२ ॥ 25

तथा तद्दर्शनात् तत्रोदाहृतिश्चापि दूषिता । बालं पुंसामभिज्ञानादतिमुक्तकसाधुवत् ॥ २२३ ॥

तथास्योपनयोऽसिद्धः प्राक् सिद्धान्तात् सदूषणात् । ततो निगमनं दूष्यं प्रत्यनुमानसम्भवात् ॥ २२४ ॥

अनूद्य दूषयित्वैवं परपक्षमथ स्वकम् । पक्षं देवगुरुः प्राह स्त्रीभवेवैव्य निर्वृतिः ॥ २२५ ॥

प्राणिनः सत्त्ववैशिष्ट्यात् स्त्रियः सत्त्वाधिका मया । दृष्ट्वाः कुन्ती-सुभद्राया अयोदाहृतिरागमे ॥ २२६ ॥

महासत्त्वाः स्त्रियः सन्ति मोक्षं गच्छन्ति निश्चितम् । इत्युक्त्वा विरते देवगुरुराशाम्बरोऽवदत् ॥ २२७ ॥ 30

पुनः पठ ततोऽवाचि तत्राप्यनवधारिते । त्रिरप्याह कृते नैवमबुद्धा तमदूषयत् ॥ २२८ ॥

प्रतिवाचाह बाध्यस्थामबोधः प्रकटोत्तरम् । दिग्भासाः प्राह जल्पोऽयं कटिन्ने लिल्यतामिह ॥ २२९ ॥

महर्षिः प्राह संपूर्णा वादमुद्राऽत्र^२ दृश्यते । दिगम्बरो जितः देवताम्बरो विजयमाप च ॥ २३० ॥

एवं चानुमते राक्षा प्रयोगं केदाबोऽलिखत् । बुद्धा च दूषिते तत्र देवसूरिस्तथाऽवदत् ॥ २३१ ॥
 अनुष दूषणं भित्त्वा स्वपक्षं स्थापयन्निह । कोटाकोटीति शब्दं स प्रयुजो ज विदूषणम् ॥ २३२ ॥
 अपशब्दोऽयमित्युक्ते बादिना पार्षदेधरः । उस्ताहः प्राह शुद्धोऽयं शब्दः पाणिनिस्त्विति ॥ २३३ ॥

उक्तं च—

5

कोटाकोटिः कोटिकोटिः कोटीकोटिरिति त्रयः ।

शब्दाः साधुतया हन्त संमताः पाणिनेरमी ॥ २३४ ॥

इत्थं निरनुयोज्यानुयोगो निमहभूमिका । तवैवैषा समायाता व्यावर्त्तस्य ततो प्रधात् ॥ २३५ ॥
 अशक्नुवन्निति प्रत्युत्तरे देवगुरोस्ततः । सवैलक्ष्यमथाहस्मानुत्तरः स दिगंबरः ॥ २३६ ॥
 महाराज ! महान् वादी देवाचार्यः किमुच्यते । राजाह वद निस्तन्द्रः कथयिष्यामि विस्मृतम् ॥ २३७ ॥
 10 अवदत्यन्यसम्भैश्च 'हारिताला प्रपातिता । सम्बन्धकविधिं भूप आदिशन्निजपूरुषः ॥ २३८ ॥
 जयपत्रं प्रसादेन देवसूरिर्ददौ नृपः । ततोऽवादीद् गुरुस्तं च किमप्याचक्ष्महे वचः ॥ २३९ ॥
 शास्त्रीयबादमुद्रायां निमहो यत्परजयः । तद्वादिनस्तिरस्कारः कोऽपि नैव विरच्यताम् ॥ २४० ॥
 राजाह भवतां वाग्मिरिदमप्यस्तु किं पुनः । आढम्बरापहारेण दर्शयित्वमवाप्यताम् ॥ २४१ ॥
 एवं कृते तदा बज्जार्गलाख्या सिद्धयोगिनी । श्रीमत्कामारूप्या देव्या प्रहिता साययौ रवात् ॥ २४२ ॥
 15 भूयास्त्वमक्षयस्कन्धः सिद्धाधीश ! तथा सुहृत् । तथा श्रीदेवसूरिश्चाशिषेयभिननन्द तौ ॥ २४३ ॥
 मयीकूर्चकमालीय भाले न्यस्तो दिगम्बरः । ततः सा पश्यतामेव निश्चकाम नभोष्वना ॥ २४४ ॥
 तुष्टिदाने ततो लक्षं द्रव्यस्य मनुजाधिपः । ददृश्यपेधि निर्मन्थेश्वरेणासृहतजुषा ॥ २४५ ॥
 गणगन्धर्वसिद्धादिदेवैः पूर्वमनीक्षितः । राजादेशान् प्रवेशस्य सोऽवर्त्तयत महोत्सवः ॥ २४६ ॥
 समस्ततूर्वनिर्घोषपूर्वं संगीतमङ्गलैः । कुलाङ्गनाकृतैः सुरिर्वसतौ प्रविवेश सः ॥ २४७ ॥
 20 राजवैतालिकस्तत्र तारस्वरता आशिषम् । ददौ सदौचित्यीकृत्यविदं देवगुरुं प्रति ॥ २४८ ॥

सन्तोषं स्फारनिःकिञ्चनजनवचनैराहतं प्रेक्ष्य नय्यं

कामो हिंसादिकेभ्योऽप्यवगणिततमः शत्रुपक्षे शमादौ ।

आदिष्टो यस्य चेतो नृपतिपरिभवात् पुण्यपण्यं प्रवेदय

प्रायासीद् वालयित्वा शुचिमतिवहिकां देवसूरिः स नन्धात् ॥ २४९ ॥

25

श्रीसिद्धहेमचंद्राभिधानशब्दानुशासने । सूत्रधारः प्रभुः श्रीमान् हेमचन्द्रप्रभुजैर्गो ॥ २५० ॥

तथा हि—

यदि नाम कुमुदचन्द्रं नाजेष्यद् देवसूरिरहिमरुचिः ।

कटिपरिधानमधास्यत कतमः श्वेताम्बरो जगति ॥ २५१ ॥

श्रीचन्द्रसूरयस्त्र सिद्धान्तस्येव मूर्त्ययः । शासनोद्धारकूर्मायाशासन् श्रीदेवसूरये ॥ २५२ ॥

30 § ११.

श्रीमहेवगुरौ सिद्धान्तस्ये सति भास्वति । प्रतिष्ठायां न लग्नामि वृत्तानि महतामपि ॥ २५३ ॥

तदा गच्छत्य' संपत्य समस्तस्य विभाबरी । विभाबरीयसी नैषा विनिर्द्रत्वात् क्षणदगात् ॥ २५४ ॥

प्रातश्च प्रत्युपेक्षायामुपधि साधवस्तदा । अपश्यन् खण्डशश्वूर्णाकृतामात्रुभिरुद्धटैः ॥ २५५ ॥

प्रवर्त्तकेन विज्ञते गुरुणां तं व्यचिन्तयन् । दिग्भासाः स्वसमं वेपं ममापि हि विसीर्यति ॥ २५६ ॥

तत्र प्रतिविधौ शक्तिर्मम पूज्यप्रसादतः । सौवीरपूर्ण आनायि कुम्भो यतित एकतः ॥ २५७ ॥
 गलपिण्डनतः कण्ठं तस्य बद्धाऽन्तराऽमुचन् । अभिमन्य ततः साधूनाह सर्वत्र साहसी ॥ २५८ ॥
 खेदं कमपि मा कार्पुर्ध्वन्तः कौतुकं महत् । समीक्षत यदेतेषां भावि दुर्बिनये फलम् ॥ २५९ ॥
 पादोनप्रहरे आद्या नमस्त्राजमुनानताः । प्रसादाद् गुरुमस्माकं मुञ्चैनमिति भाषिणः ॥ २६० ॥
 मद्गन्धोः का भवेद् बाधा न जानीमो वयं नतु^१ । अज्ञानदम्भतः सर्वप्रकारेण निषेधिताः ॥ २६१ ॥ 5
 सार्द्धयामे च संपूर्णे नम्राचार्यस्तदागमन् । नम्राचार्य इवाहार्यः प्रशंसां प्रकटं दधत् ॥ २६२ ॥
 आश्लिष्याद्धांसने सूरिरुपावेशयदत्र तम् । भ्रातः ! का तव^२ पीडाऽस्ति ममाज्ञातमिदं ध्रुवम् ॥ २६३ ॥
 स प्राह छिन्धि मा त्वं मां भव मा दीर्घरोषभूः । विमोचय निरोधं मे तन्निरोधे मृतिर्ध्रुवम् ॥ २६४ ॥
 तस्यैतद् वचनं दीनं श्रुत्वाऽवददसौ प्रभुः । भवान् सपरिवारोऽपि यातु मे वसतेर्बहिः ॥ २६५ ॥
 तदादेशेन ते द्वारे स्थिता 'आभ्मातनुदकाः । लुलाया इव संपूर्णतिम्यदङ्गास्तदा^३ बभुः ॥ २६६ ॥ 10
 साधोः पार्श्वान् समानाय्य कुम्भं सौवीरपूरितम् । आच्छोटयन्मुखं तेषां सङ्गहे मुक्तलः श्रवः ॥ २६७ ॥
 अनिरोधे निरोधे सत्यसपत्राकृताश्च^४ ते । नृजलस्य प्रवाहेण जनः सर्वोऽपि विस्मितः ॥ २६८ ॥
 अर्हितोऽपि श्रुत्वां शोकतप्तस्तस्मात् पराभवात् । ययौ कुमुदचन्द्रोऽयमदृश्यत्वममाश्लिव^५ ॥ २६९ ॥
 तुष्टिदानं ददानस्य राहः सुरेरगृह्यतः । आशुकोऽब्दे^६ गते मञ्जी राज्यारामशुकोऽब्रवीत् ॥ २७० ॥
 देवैषां निःस्पृहाणां न धनेच्छा तज्जिनालयः । विधाप्यते यथामीषां पुण्यं तव च वर्धते ॥ २७१ ॥ 15
 भवत्वेवं नृपप्रोक्ते मञ्जी चैत्यमकारयत् । स्वेन तेनेतरेणापि स्वामिनाऽनुमतेन सः ॥ २७२ ॥
 दिनस्तोकं च संपूर्णः प्रसादोऽभ्रंलिहो महान् । मेरुचूलोपमः स्वर्णरत्नकुम्भश्चजालिभिः ॥ २७३ ॥
 श्रीनाभेयविभोर्विम्बं पित्तलामयमद्भुतम् । दशमगोचरं रोचिःपूरतः सूर्य विम्बवत् ॥ २७४ ॥

अनलाष्टशिषे वर्षे (११८३) वैशाखद्वादशीनिशि^१ ।

प्रतिष्ठा विदधे तत्र चतुर्भिः सूरिभिस्तदा ॥ २७५ ॥

20

एवं प्रभावनापूरप्लाविते धर्मिणां हृदि । क्षेत्रे वपन् बोधिबीजं चिरं च व्यवहरन् प्रभुः ॥ २७६ ॥

११९. अन्यथा व्रजतोऽरण्ये नाम्ना पिप्पलवाटके । शार्दूलं गुरुशार्दूलो रेखया स^२ न्यपेधयत् ॥ २७७ ॥

बालवृद्धाकुलो गच्छो विहारे प्रान्तरावनौ । क्षुधादिबाधया तत्र छिष्टो दुःप्रतिकारया ॥ २७८ ॥

तदीयचिन्तामात्रेण सार्धेऽकस्मादुपागतः । प्रासुकैर्भक्तपानैस्तद्गव्यान् प्रत्यलाभयन् ॥ २७९ ॥—युगम् ।

स्याद्वाद् पूर्वकं रत्नाकरं स्वादुवचोऽमृतम् । प्रमेयशतरत्नाढ्यममुक्तं स किल त्रिया ॥ २८० ॥ 25

पीतान् दृष्ट्वा पुरा कुम्भोद्भवेनाम्भोनिधीनिह । परवादियटोद्भूतज्ञतागम्यं व्यधान्नवम् ॥ २८१ ॥—युगम् ।

इति श्रीदेवसूरीणामसंख्यातिशयस्तुशाम् । वर्षाणां त्र्यधिकाशीतिरत्यक्रामदतन्द्रिणाम् ॥ २८२ ॥

श्रीभद्रेश्वरसूरीणां गच्छभारं समर्प्य ते । जैनप्रभावनास्थेमनिस्तुषश्रेयसि स्थिताः ॥ २८३ ॥

रसयुग्मरवौ वर्षे (१२२६) श्रावणे मासि संगते ।

कृष्णपक्षस्य सप्तम्यामपराह्णे गुरोर्दिने ॥ २८४ ॥

30

मर्च्यलोकस्थितं लोकं प्रतिबोध्य पुरंदरम् ।

बोधका इव ते जग्मुर्दिवं श्रीदेवसूरयः ॥ २८५ ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।

1 N मासि° । 2 D न तु । 3 N वत । 4 D आम्नाम् । 5 N संपूर्णतिम्यदङ्गा° । * 'सपत्राकृतिनिःपत्राकृती तस्य-
 तपीवने' इति D टिप्पणी । 6 N 'ममाश्लिव' । 7 N आशुकोष्ठे । 8 N तिषो । 9 N रेखायात् ।

शिखिवेदशिखे (११४३) जन्म दीक्षा युग्मशरेष्वरे (११५२) ।

वेदाश्वशंकरे वर्षे (११७४) स्मरित्वमभवत् प्रभोः ॥ २८६ ॥

नवमे वत्सरे दीक्षा एकविंशत्तमे तथा । सूरित्वं सकलायुश्च त्र्यशीतिवत्सरा अभूत् ॥ २८७ ॥

इत्थं श्रीदेवसूरेऽस्मरितमधरितधुद्रवादिप्रवादं

नादं बद्धिष्णु जैनप्रवचनभविनां सत्त्वसुक्तरसेव्यम् ।

श्रेष्ठश्रेयःप्रदं तद् भवतु भवभृतामथ काले भवानां

नन्यादाचन्द्रकालं विबुधजनशतैर्नित्यमभ्यस्यमानम् ॥ २८८ ॥

श्रीचन्द्रप्रभसूरिपद्मसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-

चन्द्रः सूरिरनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीसुखा ।

श्रीपूर्वर्षिचरित्ररोहणगिरौ श्रीदेवसूरेः कथा

श्रीप्रद्युम्नमुनीन्दुना विशदितः शृङ्गः कृपुणमक्रमः ॥ २८९ ॥

अर्थं यच्छति संसृतिस्थितिमतां दुःखापनोदक्षमं
कल्पद्रुमजन्मनिताहमनिवहादप्यद्भुतं यः प्रभुः ।

स श्रीमान् कनकप्रभः कथमयं शक्यो मया वर्णितुं

प्रद्युम्नो यतिनायकश्च समभूद् यन्नाममन्त्रस्मृतेः ॥ २९० ॥

॥ इति श्रीदेवसूरिप्रबन्धः ॥

॥ प्र० ३२५, उभयं ४८७९ ॥

२२. श्रीहेमचन्द्रसूरिचरितम् ।

श्रीहेमचन्द्रसूरीणामपूर्वं वचनामृतम् । जीवातुर्विश्वजीवानां राजचिवावनस्थितम् ॥ १ ॥
पातकान्तकमातङ्गस्पर्शेद्वेषणपूषणः । श्रीहेमचन्द्रसूरीणां वाचः स्वर्णोदकधृतः ॥ २ ॥
अनन्तागमविद्याभृन्मृतस्योजीवनस्थितिः । श्रीहेमचन्द्रसूरिव्याधुः वः प्रतिश्रीपादल्लिखकः ॥ ३ ॥
कृतिसङ्घचक्रकास्त्रप्रायकधरितं प्रभोः । स्थाप्यतेऽन्तः प्रकाशाय सतां हृदयवेदमसु ॥ ४ ॥ 5

§ १. अस्ति श्रीगूर्जरो देशः केशावेशविभुक्तभूः । पुरुषार्थत्रयश्रीषु स्वर्गोऽपीच्छति यजुलाम् ॥ ५ ॥

अणहिल्लपुरं नाम कामधुक् प्रणयिप्रजे । अस्ति प्रासादराजीमिर्नगरं नगरंगभूः ॥ ६ ॥
संकन्दनसुपर्वादिद्विजिह्वा यस्य नोपमाम् । सुरासुरोरगाभीशाः प्रापुर्लोकेश्वरा अपि ॥ ७ ॥
स तत्र बाक्सुधासारसंप्रीणितचकोरकः । राजा सिद्धाधिपः सिद्धाधिपगीतयशा अभूत् ॥ ८ ॥—युग्मम् ।

सत्पूजाभोगशृङ्गारप्रभाषट्टरङ्गभूः । बन्धूकमिव धन्धूकं देशे तत्रास्ति सत्पुरम् ॥ ९ ॥ 10

व्यूढमोढान्वयमौढ उद्वमहिमा टढः । बाढमाढौकयद् दाढ्यं म्रौढिषु प्रौढचेतसाम् ॥ १० ॥

उत्कोचकृतसंकोच उल्लोचः सत्त्वमण्डपे । भ्रेष्टी तत्राभवत्त्वाचः प्रवाचः पूजयन् सदा ॥ ११ ॥—युग्मम् ।

गेहिनी पाहिनी तस्य देहिनी मन्दिरेन्दिरा । यस्याः सीता-सुभद्राद्याः सत्याः सत्याः सतीत्वतः ॥ १२ ॥

सा श्रीचूडामणिश्चिन्तामणिं स्वप्रेऽन्यदैक्षत । दत्तं निजगुरुणां च भक्त्यावेशनिवेशतः ॥ १३ ॥

चान्द्रगच्छसरःपद्मं तत्रास्ते मण्डितो गुणैः । प्रद्युम्नसूरिशिष्यः श्रीदेवचन्द्रमुनीश्वरः ॥ १४ ॥ 15

आचक्ष्यो पाहिनी प्रातः स्वप्रमस्वप्रसूचितम् । तत्पुरः स तदर्थं च शाश्वदष्टं जगौ गुरुः ॥ १५ ॥

जैनशासनपाथोधिकीस्तुभः संभवी सुतः । तव स्तवकृतो यस्य देवा अपि सुवृत्ततः ॥ १६ ॥

श्रीवीतरागविम्बानां प्रतिष्ठादोहदं दधौ । अन्यदा सा स चापूरि सत्पत्या भूरिपुण्यतः ॥ १७ ॥

असूत सा च पुण्येऽङ्घ्रि जितवह्निप्रभं रुचा । मलयाचलचूलेव चन्दनं नन्दनं मुदा ॥ १८ ॥

नानाविधभवनचूर्णभरदम्बरिताम्बरैः । वर्द्धापने व्यतीते च द्वावशाहं मुदा तदा ॥ १९ ॥ 20

अभिधाविधिमामित्सुः सनामीन् भक्तितो निजान् । आहूय व्याहरत्त्वाचः सदाचरणबन्धुरः ॥ २० ॥

अस्मद्भूतेऽवतीर्णोऽत्र प्रतिष्ठादोहदोऽजनि । एतन्मातुस्तया रम्याः पूजाभिः सुः सुरा अपि ॥ २१ ॥

तच्चङ्गदेव इत्यस्य स्थानभूषाम सान्वयम् । विदधे विश्ववस्तूनां यतः सत्यं शुभायतिः ॥ २२ ॥

—चतुर्भिः कलापकम् ।

ऋमुकैः क्रोडकूर्पूरैः पत्रैः सौरभनिर्भरैः । दत्त्वा नागरखण्डैश्च ताम्बूलं तान् व्यसर्जयत् ॥ २३ ॥ 25

वर्द्धमानो वर्द्धमान इवासौ मङ्गलाश्रयः । शिशुत्वेऽप्यशिशुप्रज्ञः सोऽभूदक्षतदक्षतः ॥ २४ ॥

तस्याथ पंचमे वर्षे वर्षीयस इवाभवत् । मतिः सद्गुरुश्रूपाविधौ विधुरितेनसः ॥ २५ ॥

§ २. अन्यदा मोढचैत्यान्तः प्रभूणां चैत्यवन्दनम् । कुर्वतां पाहिनी प्रायात् सपुत्रा तत्र पुण्यभूः ॥ २६ ॥

सा च प्रदक्षिणां दत्त्वा यावत् कुरुः स्तुतिं जिने । चङ्गदेवो निपद्यायां तावन्नितिविशो द्रुतम् ॥ २७ ॥

स्मरसि त्वं महास्मरं सकृदाढोकरिष्यसि । तस्याभिज्ञानमीक्षस्व स्वयं पुत्रेण यत्कृतम् ॥ २८ ॥ 30

इत्युक्त्वा गुरुभिः पुत्रः सङ्गनन्दननन्दनः । कल्पवृक्ष इवाप्रार्थि स जनन्याः समीपतः ॥ २९ ॥

सा प्राह प्रार्थयतामस्य पिता युक्तमिदं ननु । ते तदीयाननुज्ञाया भीताः किमपि नाभ्यधुः ॥ ३० ॥

- अलङ्घ्यत्वाद् गुरोर्बाचामाचक्षितव्या तथा । दूनयापि सुतः स्नेहादाप्येत स्वप्रसंसृष्टे ॥ ३१ ॥
 तमादाय स्तम्भनीये जग्मुः श्रीपाश्चमन्दिरैः । माघे सितचतुर्दश्यां ब्राह्मे धिष्ये शनैर्विने ॥ ३२ ॥
 धिष्ये तयाष्टमे धर्मस्थिते चन्द्रे वृषोपगो । लभे बृहस्पतौ शत्रुस्थितयोः सूर्यभौमयोः ॥ ३३ ॥
 श्रीमानुद्यनस्तस्य दीक्षोत्सवमकारयत् । सोमचन्द्र इति ख्यातं नामास्य गुरवो वृषुः ॥ ३४ ॥
 5 संचस्कृष्टः परिरकारान् प्रजापय परमाक्षरैः । आहूतैस्तेऽहमर्हणां तमेकप्रणिधानतः ॥ ३५ ॥
 अथैव* मिलिते कोपकलिते कटुभाषिणि । चाचे† प्राचेतसाभस्तमयं प्राशमयत् स्वयम् ॥ ३६ ॥
 सोमचन्द्रस्ततश्चन्द्रोऽज्ज्वलप्रज्ञाबलादसौ । तर्क-लक्षण-साहित्यविद्याः पर्यच्छिनद् द्रुतम् ॥ ३७ ॥
 १३ अथान्यदाऽचिन्तयत् पूर्वं परो लक्षपदानुगः । आसीदेकपदान् तस्माद्विगस्मान्तल्पमेधसः ॥ ३८ ॥
 तत आराधयिष्यामि देवी काश्मीरवासिनीम् । चकोरद्विजरोषिण्यु ज्योत्स्नामिव कलावतः ॥ ३९ ॥
 10 इति व्यङ्ग्यपयत् प्रातः प्रभुं विनयनम्रवाक् । संमुखीनागमं देव्या ध्यात्वा सोऽप्यन्वमन्यत ॥ ४० ॥
 गीतार्यः साधुभिः सार्धं धाम विद्याम्रजस्य च । प्रस्थानं तामलिण्याः स ब्राह्मीदेशोपरि व्यधात् ॥ ४१ ॥
 श्रीरैवतावतारै* च तीर्थे श्रीनेमिनामतः । सार्धे †माधुमते† तत्रावात्सीदबहितस्थितिः ॥ ४२ ॥
 निशीथेऽस्य विनिद्रस्य नासाग्रन्यस्तचक्षुषः । आराधनात् समक्षाऽभूद् ब्राह्मी ब्रह्ममहोनिषेः ॥ ४३ ॥
 वत्स स्वच्छलमते ! यासीन् मा स देशान्तरं भवान् । तुष्टा त्वद्भक्तिपुष्पाहं सेत्स्यतीहितमत्र ते ॥ ४४ ॥
 15 इत्युक्त्वा स तितोषत देवी वाचामधीश्वरी । स्तुत्या तस्या निश्चा निश्चा पश्चादागादुपाश्रयम् ॥—युगम् ।
 सिद्धसारस्वतोऽङ्गेशात् सोमः सीमा विपश्चिताम् । अभूद्भूमिरुज्ज्वलान्तरवैरिभूतद्वहः ॥ ४६ ॥
 प्रभावकधुरायुर्मेतं सूरिपदोचितम् । विज्ञाय सङ्गमामन्त्र्य गुरवोऽमन्त्रयन्निति ॥ ४७ ॥
 योगं शिष्यं पदे न्यस्य स्वकार्यं कर्तुमौचिती । अस्मत्पूर्वेऽमुमाचारं सदा विहितपूर्व्विणः ॥ ४८ ॥
 तदैव विज्ञदैवज्ञप्रज्ञाङ्गमं व्याचारयत् । विमृश्य तेऽथ व्याचक्रुः † सर्वोत्तमगुणं क्षणम् ॥ ४९ ॥
 20 जीवः कर्कं तनौ सूर्यो मेपे व्योम्नि बुषान्वितः । चन्द्रो वृषे च लाभस्थो भौमो धनुषि पथगः † ॥ ५० ॥
 धर्मस्थाने क्षपे शुक्रः शनिरैकादशो वृषे । राहुस्तृतीयः कन्यायां विध्वविघ्नविनाशकः † ॥ ५१ ॥
 इति सर्वमहबलोपेतं लभे समुद्रिहृत् । होरा चान्द्री ततः पूर्वां त्रेष्काणः प्रथमस्तथा † ॥ ५२ ॥
 वर्गोत्तमः शशांकांशो नवमो द्वादशस्तथा । त्रिंशांशो वाक्पतेः पञ्चो लभेऽस्मिन् गुणमण्डिते ॥ ५३ ॥
 प्रतिष्ठा यस्य जायेत पुरुषस्य सुरस्य च । राज्ञां ज्ञातो जगत्पूज्यः स भवेद् विश्वशेखरः ॥ ५४ ॥
 25 —पंचभिः कुलकम् ।
 अथ वैशाखमासस्य तृतीयाध्यायेऽहनि । श्रीसङ्कनगराधीश्वरिहितोत्सवपूर्वकम् ॥ ५५ ॥
 मुहूर्तं पूर्व्वनिर्णीते कृतनन्दीविधिक्रमाः । ध्वनत्तूर्यरवोन्मुद्रमङ्गलाचारबन्धुरम् ॥ ५६ ॥
 शब्दाद्वैतेऽथ विश्रान्ते समये घोषिते सति । पूरकापूरितश्वासकुम्भकोद्रेदमेदुराः ॥ ५७ ॥
 श्रवणेऽगुरुकपूर्वचन्दनद्रवचर्चिते । कृतिनः सोमचन्द्रस्य निष्ठानिष्ठान्तरात्मनः ॥ ५८ ॥
 30 श्रीगौतमादिसूरीशैराराधितमबाधितम् । श्रीदेवचन्द्रगुरवः सूरिमन्त्रमचीकथन् ॥ ५९ ॥
 —पंचभिः कुलकम् ।
 तिरस्कृतकलाकेलिः कलाकेलिकुलाश्रयः । हेमचन्द्रप्रभुः श्रीमात्राज्ञा विख्यातिमाप सः ॥ ६० ॥
 तदा च पाहिनी स्नेहवाहिनी सुत उक्तमे । तत्र चारित्रमादत्ताविहस्ता गुरुहस्ततः ॥ ६१ ॥

1 N अथेव । 2 N श्रोत्रे । 3 N साधुमते । * 'उज्ज्वलतृतीयै' इति D टिप्पणी । † 'सारस्वते' इति D टि० । 4 N व्याचक्रुः ; A B व्याचक्रुः । 5 N पथगः । 6 N वैश्वविघ्नविनाशनः । 7 N *मस्ततः ।

प्रवर्तिनीप्रतिष्ठां च दापयामास नम्रगीः । तदैवाभिनवाचार्यो गुरुभ्यः सभ्यसाक्षिकम् ॥ ६२ ॥

सिंहासनासनं तस्या अन्वमानयदेप च । कटरे जननीभक्तिरुत्तमानां कपोपलः ॥ ६३ ॥

§ ४. श्रीहेमचन्द्रसूरिः श्रीसङ्गसागरकौस्तुभः । विजहारान्यदा श्रीमदणहिलुपुरं पुरम् ॥ ६४ ॥

श्रीसिद्धभूभृदभ्येषु राजपाटिकया चरन् । हेमचन्द्रं प्रभुं वीक्ष्य तदस्त्वपिणो स्थितम् ॥ ६५ ॥

निरुध्य टिङ्कासमे गेजप्रसरमङ्कुशात् । किञ्चिद् भणिष्यतेत्याह प्रोवाच प्रमुरग्यथ ॥ ६६ ॥

5

कारय प्रसरं सिद्ध ! हस्तिराजमशङ्कितम् ।

अस्यन्तु दिग्गजाः किं तैर्भृस्त्वयैवोद्धृता यतः ॥ ६७ ॥

श्रुत्वेति भूपतिः प्राह तुष्टिपुष्टः सुधीधरः । मध्याह्ने मे प्रमोदायागन्तव्यं भवता सदा ॥ ६८ ॥

तत्पूर्वं दर्शनं तस्य जज्ञे कुत्रापि सत्क्षणे । आनन्दमन्दिरे राज्ञा यत्राजयमभूत् प्रभोः ॥ ६९ ॥

अन्यदा सिद्धराजोऽपि जित्वा मालवमण्डलम् । समाजगाम तस्मै चाशिषं दर्शनिनो ददुः ॥ ७० ॥ 10

तत्र श्रीहेमचन्द्रोऽपि सूरिर्भूरिकलानिधिः । उवाच काव्यमव्ययमतिश्रव्यनिर्दर्शनम् ॥ ७१ ॥

नथा हि—

भूमिं कामगवि ! खगोमयरसैरासिश्च रत्नाकरा !

मुक्ताखस्तिकमातनुध्वमुदुप ! त्वं पूर्णकुम्भो भव ।

घृत्वा कल्पतरोर्दलानि सरलैर्दिग्गवारणास्तोरणा-

15

न्याधस्त खकरैर्विजित्य जगतीं नन्वेति सिद्धाधिपः ॥ ७२ ॥

व्याख्याविभूषिते वृत्ते वृत्ते इव विभोस्ततः । आजुहावावनीपालः सूरिं सौधे पुनः पुनः ॥ ७३ ॥

§ ५. अन्यदाऽवन्तिकोशीयपुस्तकेषु नियुक्तकैः । दर्शयमानेषु भूपेन प्रैक्षि लक्षणपुस्तकम् ॥ ७४ ॥

किमेतदिति पप्रच्छ स्वामी 'तेऽपि व्यजिज्ञपन् । भो ज व्या क र णं ह्येतच्छब्दशास्त्रं प्रवर्त्तते ॥ ७५ ॥

असौ हि मालवाधीसो विद्वच्चक्रशिरोमणिः । शब्दालङ्कारदैवज्ञतकेशास्त्राणि निर्ममे ॥ ७६ ॥

20

चित्कित्सा-राजसिद्धान्त-रस'-वास्तुद्यानि च । अङ्क-शाकुनकाध्यात्म-स्वप्न-सामुद्रिकान्यपि ॥ ७७ ॥

ग्रन्थान् निमित्तव्याख्यान-प्रश्नचूडामणीनिह । विवृतिं चायसद्भावेऽर्षकाण्डं मेघमालया ॥ ७८ ॥

भूपालोऽप्यवदत् किं नास्त्यकोशे शास्त्रपद्धतिः । विद्वान् कोऽपि कथं नास्ति देशे विश्वेऽपि गूर्जरे ॥ ७९ ॥

सर्वे सम्भूय विद्वांसो हेमचन्द्रं व्यलोकयन् । महाभक्त्या च राज्ञाऽसावभ्यर्च्य प्रार्थितः प्रभुः ॥ ८० ॥

शब्दव्युत्पत्तिकृच्छ्राब्धं निर्मायास्मननोरथम् । पूरयस्व महर्षे ! त्वं विना त्वामत्र कः प्रभुः ॥ ८१ ॥ 25

संक्षिप्तश्च प्रवृत्तोऽयं समयेऽस्मिन् कलापकः । लक्षणं तत्र निष्पत्तिः शब्दानां नास्ति तादृशी ॥ ८२ ॥

पाणिनिर्लक्षणं वेदस्याङ्गमित्यत्र च द्विजाः । अवलेपादसूयन्ति कोऽर्थस्तैरुन्मनायितैः ॥ ८३ ॥

यशो मम तव ख्यातिः पुण्यं च मुनिनायक ! । विश्वलोकोपकाराय कुरु व्याकरणं नवम् ॥ ८४ ॥

इत्याकर्ण्याभ्यधात् सूरिर्हेमचन्द्रः सुधीनिधिः । कार्येषु नः किलोक्तिदः स्मारणाद्यैव केवलम् ॥ ८५ ॥

परं व्याकरणान्यष्टौ वचन्ते पुस्तकानि च । तेषां श्रीभारतीदेवीकोश एवास्तितां ध्रुवम् ॥ ८६ ॥ 30

आनाययतु काश्मीरदेशात् तानि स्वमानुषैः । महाराजो यथा सम्यक् शब्दशास्त्रं प्रतन्यते ॥ ८७ ॥

इति तस्योक्तिमाकर्ण्य तत्क्षणादेव भूपतिः । प्रधानपुरुषान् प्रैषीद् बाग्देवीदेशमध्यतः ॥ ८८ ॥

प्रवराख्यपुरे तत्र प्राप्तास्ते देवतां गिरम् । बन्दनादिभिरभ्यर्च्य तुष्टुः पाठनस्तथैः ॥ ८९ ॥

समादिशत् ततस्तुष्टा निजाधिष्ठायकान् गिरा । मम प्रसादवित्तः श्रीहेमचन्द्रः सिताम्बरः ॥ ९० ॥

ततो मूर्धन्यन्तरस्येव मदीयस्यास्य हेतवे । समर्प्य प्रेष्यतां प्रेष्यवर्गः पुस्तकसञ्चयम् ॥ ९१ ॥

ततः सत्कृत्य तान् सन्ध्यं भारतीसचिवा नरान् । पुस्तकान्यर्पयामासुः प्रेषुञ्चोत्साहपण्डितम् ॥ ९२ ॥

अचिरात्तगरं स्वीयं प्रापुर्देवीप्रसादिताः । हर्षप्रकर्षसम्पन्नपुलकाङ्कुरपूरिताः ॥ ९३ ॥

5 सर्वं विज्ञपयामासुर्मूपांलाय गिरोदिताः । निष्ठा निष्ठे प्रभौ हेमचन्द्रे तोपमहादरम् ॥ ९४ ॥

इत्याकर्ण्य चमत्कारं धारयन् वसुधाधिपः । उवाच धन्यो मरेशोऽहं च यत्रेदृशः कृती ॥ ९५ ॥

श्रीहेमसूरयोऽप्यत्रालोक्य व्याकरणव्रजम् । शास्त्रं चक्रुर्नवं श्रीमत् सिद्धं हैमाख्य मद्भुतम् ॥ ९६ ॥

द्वात्रिंशत्पादसंपूर्णमष्टाध्यायमुणादिमत् । धातुपारायणोपेतं रङ्गहिङ्गानुशासनम् ॥ ९७ ॥

सूत्रसद्वृत्तिमन्त्रामालानेकार्थसुन्दरम् । मौलि लक्षणशास्त्रेषु विश्वविद्वद्भिराहृतम् ॥ ९८ ॥—त्रिमिर्विशेषकम् ।

10 आदौ वित्तीर्णशास्त्राणि नहि पाठ्यानि सर्वतः । आयुषा सकलेनापि पुमर्थस्खलनानि तन् ॥ ९९ ॥

संकीर्णानि च दुर्बोधदोषस्थानानि कानिचित् । एतत् प्रमाणितं तस्माद् विद्वद्भिरधुनातनैः ॥ १०० ॥

श्रीमूलराजप्रभृतिराजपूर्वजभूभृताम् । वर्णवर्णनसम्बद्धं पादान्ते श्लोकमेककम् ॥ १०१ ॥

तच्चतुष्कं च सर्वान्ते श्लोकैश्चिद्विरद्भुता । पञ्चाधिकैः प्रशस्तिश्च विहिताऽवहितैस्तदा ॥ १०२ ॥—युग्मम् ।

राज्ञः पुरः पुरोगैश्च विद्वद्भिर्वाचितं ततः । चक्रे लक्षत्रयं वर्षे राज्ञा पुस्तकलेखने ॥ १०३ ॥

15 राजादेशाभियुक्तैश्च सर्वस्थानेभ्य उद्यतैः । तदा चाहूय सच्चक्रे लेखकानां शतत्रयम् ॥ १०४ ॥

पुस्तकाः समलेख्यन्त सर्वदर्शनिनां ततः । प्रत्येकमेवादीयन्ताध्येतृणामुद्यमस्युताम् ॥ १०५ ॥—विशेषकम् ।

अंग-वंग-कालिंगेषु लाट-कर्णाट-कुङ्कणे ।

महाराष्ट्र-सुराष्ट्रासु वत्से कच्छे च मालवे ॥ १०६ ॥

सिंधु-सौवीर-नेपाले पारसीक-मुरंडयोः ।

20 गंगापारे हरिद्वारे काशि-चेदि-गयासु च ॥ १०७ ॥

कुरुक्षेत्रे कन्यकुब्जे गौड-श्रीकामरूपयोः ।

सपादलक्षवज्रालंघरे च खसमध्यतः ॥ १०८ ॥

सिंहलेऽथ महाबोधे चांडे मालव-कैशिके ।

इत्यादिविष्वदेशेषु शास्त्रं व्यस्तार्थत स्फुटम् ॥ १०९ ॥—चतुर्भिः कलापकम् ।

25 अस्य सोपनिबन्धानां पुस्तकानां च विंशतिः । प्राहीयत नृपेन्द्रेण काश्मीरेषु महादरात् ॥ ११० ॥

एतच्चत्र गतं शास्त्रं स्वीयकोशे निवेशितम् । सर्वैर्निर्वाहयेत् स्वेनाहतं देव्यास्तु का कथा ॥ १११ ॥

काकलो नाम कायस्थकुलकल्याणशेखरः । अष्टव्याकरणाध्येता प्रज्ञाविजितभोगिराट् ॥ ११२ ॥

प्रभुस्तं दृष्टमात्रेण ज्ञाततत्त्वार्थमस्य च । शास्त्रस्य ज्ञापकं चाग्रे विदधेऽध्यापकं तदा ॥ ११३ ॥

प्रतिमासं स च ज्ञानपञ्चम्यां पृच्छनां दधौ । राजा च तत्र निर्व्यूढान् कङ्कणैः समभूषयत् ॥ ११४ ॥

30 निष्पन्ना अत्र शास्त्रे च दुकूलस्वर्णभूषणैः । सुखासनातपत्रैश्च ते भूपालेन योजिताः ॥ ११५ ॥

१६. अन्यदा सत्प्रभोस्तस्य समायां स्वःपतेरिव । विबुधव्रतारोचिन्म्यानेककारण आययौ ॥ ११६ ॥

अवज्ञायान कोऽप्यत्र संमुखं तस्य वीक्षते । रत्नेषु वीक्ष्यमाणेषु जरत्तृणमणेरिव ॥ ११७ ॥

अथ चासावपञ्चशदपाठीद् दोहकं वरम् । तत्पुण्यदोहदं ब्राह्मीप्रसादं प्रकटं ननु ॥ ११८ ॥

1 N मूलराजप्रभृतिमीराजः । 2 N विहिताविहितैः । 3 N वर्षत्रयं । 4 N मुरंडके । 5 D कस्मिरेषु । 6 A सर्वा । 7 N निर्वाहयेतेना । 8 N नियोजिताः । 9 N विबुधव्रतः ।

तथा हि—

हेमसूरी अत्याणि ते ईसर जे पंडिया ।

लच्छि-बाणि मुहकाणि सा पइं भागी मुह मरउं ॥ ११९ ॥

तारमुकेऽस्य^१ पूर्वाङ्गी नाम्ना पूज्यप्रजल्पनात् । अवज्ञाकृतिनोऽभूवन् सभ्यानां कोपतो दृशः ॥ १२० ॥

माञ्जिष्ठाः सावधानेषु तेषु तस्य पदत्रयम् । उवाच चारणस्तच्च श्रुत्वा ते पुलकं दधुः ॥ १२१ ॥—युग्मम् ॥ १५

अचिन्तितं वाण्यस्य चमत्कारकदुष्प्रता । बुधस्य हि स्थितिर्यत्र तत्र स्वान्महिमा गुरुः^२ ॥ १२२ ॥ऊचुर्मुदा ते सम्भूय पुनः पठ पुनः पठ । पठिते प्रभवोऽवोचन्निःक्षोभस्त्रिः^३ पुनः पठ ॥ १२३ ॥

चतुःकृतोऽपि पाठे तु मते कृतिभिरादरात् । कोपाभासमिवाभिभ्रद् विचाराचारणोऽवदत् ॥ १२४ ॥

यूयं यथेष्टदातारो यदि तत्स्वानुमानतः । गृह्णाम्यहं गुरुं भारं वाहीक इव दुर्वहम् ॥ १२५ ॥

त्रिःपाठे दोहकस्यास्य यल्लब्धं तेन मे धृतिः । नैवाधिकेन कार्यं मे^४ प्रत्युताहितद्वट्टजा ॥ १२६ ॥ 10

तस्यायुतत्रयं पूज्याः सभ्यपार्श्वोद्दापयन् । स ऊचे मे धनं पूर्णमासतपुरुषावधि ॥ १२७ ॥

अहं प्रतिग्रहं गृह्णे^५ न चातोऽभ्यधिकं किल । इत्युक्त्वा प्रययौ सोऽथ प्रदेशं स्वसमीहितम् ॥ १२८ ॥

§ ७. राजा श्रीसिद्धराजेनान्यदाऽनुयुज्ये प्रभुः । भवतां कोऽस्ति पटस्य योग्यः शिष्यो गुणाधिकः ॥ १२९ ॥

तमस्माकं दर्शयत चित्तोत्कर्षाय मामिव । अपुत्रमनुकम्पाहं पूर्वं त्वां मा स शोचयन् ॥ १३० ॥

आह श्रीहेमचन्द्रश्च न कोऽप्येवं हि चिन्तकः । आद्योऽप्यभूदिलापालः सत्पात्राम्मोधिचन्द्रमाः ॥ १३१ ॥ 15

सज्जानमहिमस्यैवं मुनीनां किं न जायते । कल्पद्रुमसमे राज्ञि त्वयीदृशि कृतस्थितौ ॥ १३२ ॥

अस्यामुपस्थाप्यो रामचन्द्राख्यः कृतिशेखरः । प्राप्तरेखः प्राप्तरूपः संपे विश्वकलानिधिः ॥ १३३ ॥

अन्यदाऽदर्शयन्तेऽमुं क्षितिपस्य स्तुतिं च सः । अनुकामाद्यविद्वद्भिर्हृष्टैस्त्वाधायिनीं व्यधात् ॥ १३४ ॥

तथा हि—

मात्रयाऽप्यधिकं किंचिन्न^६ सहन्ते जिगीषवः ।

20

इतीव त्वं धरानाथ ! धारानाथमपाकृथाः ॥ १३५ ॥

शिरोधूननपूर्वं च भूपालोऽत्र दृशं दधौ । रामे वामेतराचारो विदुषां महिमस्यशाम् ॥ १३६ ॥

‘एकदष्टिर्भवान् भूयाद् वत्स ! जैनेन्द्रशासने । महापुण्योऽयमाचार्यो यस्य त्वं पदरक्षकः’^७ ॥ १३७ ॥इत्युक्त्वा विरते राज्ञि रामस्यादुप्यदेककम्^८ । नेत्रं दष्टिर्हि दुर्भृण्या मुकुतातिशयस्यशाम् ॥ १३८ ॥

उपाश्रयाश्रितस्यास्य महापीडापुरःसरम् । व्यनशद् दक्षिणं चक्षुर्न रत्नमनुपत्रवम् ॥ १३९ ॥ 25

कर्मप्रामाण्यमालोच्य ते शीतीभूतचेतसः । स्थितास्तत्र चनुर्मासीमासीनास्तपसि स्थिरे ॥ १४० ॥

§ ८. चतुर्मुखख्यजैनेन्द्रालये व्याख्यानमद्भुतम् । श्रीनेमिचरितस्यामी श्रीसङ्ग्रामे प्रतुष्टुतः ॥ १४१ ॥

मुधासारवचःस्तोमाकृष्टमानसवासनाः । शुश्रूषवः समायान्ति तत्र दर्शनिनोऽग्निलाः ॥ १४२ ॥

पाण्डवानां परित्रय्याव्याख्यानो विहितोऽन्यदा । ब्राह्मणा मत्सराध्माता व्याचख्युर्मुपतेरिदम् ॥ १४३ ॥

स्वामिन् ! पुरा महाव्यासः कृष्णद्वैपायनोऽवदत् । वृत्तं युधिष्ठिरादीनां भविष्यज्ज्ञानतोऽद्भुतम् ॥ १४४ ॥ 30

तत्रेदमुच्यते स्वायुःप्रान्ते पाण्डोः सुता अमी । हिमानीमहिते जग्मुर्हिमवद्भूधराध्वनि ॥ १४५ ॥

श्रीकेदारस्थितं शम्भुं स्नानपूजनपूर्वकम् । आराध्य परमामक्तिस्नान्ताः^{१०} स्नान्तमसाधयन् ॥—युग्मम् ।

1 B तारमुकेषः; N पूर्वाङ्गी । 2 N गुरोः । 3 D निक्षोभः पुनस्त्रिः पठ । 4 A नः । 5 N न वातोऽ । 6 D कंचिच्च । 7 A B D एकदष्टिः । 8 A D पुण्यरक्षकः । 9 N रामस्यादुप्यदेककम् । 10 N परया भवत्या स्नान्ताः ।

- अमी श्वेताम्बराः शूद्रा विद्रुतस्थितिसूक्तयः । तदुक्तवैपरीत्यानि जल्पन्ति निजपर्वदि ॥ १४७ ॥
 अनौचित्यकृताचारान् पुरे तेऽरिष्टमित्यदः । भूयता रक्षणीयाश्च दुराचाराः प्रजाकृताः ॥ १४८ ॥
 विचार्यं हृदि कार्याणि विचारक ! विषेहि तत् । इत्युक्त्वा विररामासौ द्विजव्यूहोऽतिधीरगीः ॥ १४९ ॥
 राजायाह न भृगाला अविमृश्य विधायिनः । दर्शनानां तिरस्कारमविचार्यं न कुर्वते ॥ १५० ॥
 5 अनुयोज्या अमी चात्र दशुश्चेत् सत्यमुत्तरम् । तन्मे गौरविता एव न्याय एवात्र नः सुहृत् ॥ १५१ ॥
 हेमाचार्योऽपि निरन्ध्रः सङ्गत्यागी महामुनिः । असूततं कथं ब्रूयाद् विचार्यं तदिदं बहु ॥ १५२ ॥
 एवं भवत्विति प्रोचुः प्रवीणा ब्राह्मणा अपि । आजुहाव ततो राजा हेमचन्द्रं मुनीश्वरम् ॥ १५३ ॥
 अपृच्छदथ माध्यस्थ्यात् सर्वसाधारणो नृपः । शास्त्रे चार्हती दीक्षा किं गृहीता पाण्डवैः किमु ॥ १५४ ॥
 सूरिरप्याह शास्त्रे न इत्यूचे पूर्वसूरिभिः । हेमाद्रिगमनं तेषां महाभारत मध्यतः ॥ १५५ ॥
 10 परमेतन्न जानीमो ये न (नः ?) शास्त्रेषु वर्णिताः । त एव व्यासशास्त्रेऽपि कीर्यन्तेऽथ परेऽपरे ॥ १५६ ॥
 राजाह तेऽपि बहवः पूर्वं जाताः कथं मुने ! । अथावोचद् गुरुस्तत्र श्रूयतामुत्तरं नृप ! ॥ १५७ ॥
 व्याससन्दर्भिताख्याने श्रीगणेशः पितामहः । युद्धप्रवेशकालेऽसावुवाच स्वं परिच्छदम् ॥ १५८ ॥
 मम प्राणपरित्यागे तत्र संक्रियतां तनुः । न यत्र कोऽपि दग्धः प्राग् भूमिखण्डे सदा शुचौ ॥ १५९ ॥
 विधाय न्याय्यसङ्गमं मुक्तप्राणे पितामहे । विमृश्य तद्वचस्तेऽङ्गमुत्पाट्यास्व ययुर्गिरी ॥ १६० ॥
 15 अमानुषप्रचारे च शृङ्गे कुत्रापि चोन्नते । अमुञ्चन् देवतावाणी कापि तत्रोद्ययौ तदा ॥ १६१ ॥
 तथा हि—

अत्र भीष्मशतं दग्धं पाण्डवानां शतत्रयम् ।

द्रोणाचार्यसहस्रं तु कर्णसंख्या न विद्यते ॥ १६२ ॥

- एतद् वयमिहाकर्णं 'व्यमृशाम स्वचेतसि । बहूनां मध्यतः केऽपि चेद् भवेयुर्जिताश्रिताः ॥ १६३ ॥
 20 गिरौ शशुञ्जये तेषां प्रत्यक्षाः सन्ति मूर्तयः । श्रीनासिक्यपुरे सन्ति श्रीमच्चन्द्रप्रभालये ॥ १६४ ॥
 केदारो च महातीर्थे कोऽपि कुत्रापि तद्रतः । बहूनां मध्यतो धर्मं तत्र ज्ञानं न 'नः स्फुटम् ॥ १६५ ॥
 स्मार्त्ता अप्यनुयुज्यन्तां वेदविद्याविशारदाः । ज्ञानं कुत्रापि चेद् गङ्गा नहि कस्यापि पैतृकी ॥ १६६ ॥
 राजा श्रुत्वाह तत्सत्यं वकि जैनपरेष यत् । अत्र ब्रूतोत्तरं तथ्यं यशस्ति भवतां मते ॥ १६७ ॥
 अत्र कार्ये हि गुप्ताभिकेकं तथ्यं वचो ननु । अजल्पि यद्विचार्यैव कार्यं कार्यं क्षमाभृता ॥ १६८ ॥
 25 तथाहमेव कार्योऽत्र दृष्टान्तः समदर्शनः । समस्तदेवप्रासादसमूहस्य विधापनात् ॥ १६९ ॥
 उत्तरानुदयात् तत्र मौनमाशिरयिस्तदा । स्वभावो जगतो नैव हेतुः कश्चिन्निरर्थकः ॥ १७० ॥
 राजा सत्कृत्य सूरिभ्यामाभ्यन्त स्वागमोदितम् । व्याख्यानां कुर्वतां सम्यग् दूषणं नास्ति बोऽण्वपि ॥ १७१ ॥
 भूपेन सत्कृतश्चैवं हेमचन्द्रप्रभुसदा । श्रीजैनशासनव्योम्नि प्रचकाशे गमनवित् ॥ १७२ ॥
 30 १९. राज्ञः सौवस्तिकोऽप्येयुरामिगारुख्यो वृथा रूपम् । वहन् जजल्प सूरिं तं निविष्टं राजपर्वदि ॥ १७३ ॥
 धर्मे वः शमकारुण्यशोभिते न्यूनमेककम् । व्याख्याने कृतशृङ्गाराभिर्य 'आयान्ति सर्वदा ॥ १७४ ॥
 अवत्रिमित्तमकृतं प्रासुक्तं ददते च ताः । विकारसारमाहारं तद्वद्वा क स्थितं हि वः ॥ १७५ ॥

यतः—

विश्वामित्रपराशरप्रभृतयो ये चाम्पुपत्राशना-

स्तोऽपि स्त्रीमुखपङ्कजं सुललितं दद्वैव मोहं गताः ।

आहारं सुदृढं पुनर्बलकरं^१ ये भुञ्जते मानवा-

स्तेषामिन्द्रियनिग्रहो यदि भवेद् विन्ध्यः प्लवेत् सागरे ॥ १७३ ॥

अथ स्मिन्वाचात्र नेदं विद्वज्जनोचितम् । अविमर्शं^२ पुरस्कारं वचः शुचि पुरोहित ! ॥ १७४ ॥

यतो विचित्रा विधेऽस्मिन् प्राणिनां चित्तवृत्तयः । पशूनामपि चैतन्यवतां नृणां तु किं पुनः ॥ १७८ ॥

यतः—

5

सिंहो बली^३ हरिणशूकरमांसभोजी

सम्बत्सरेण रतिमेति किलेकवारम् ।

पारापतः खरशिलाकणभोजनोऽपि

कामी भवत्यनुदिनं वद^४ कोऽत्र हेतुः ॥ १७९ ॥

श्रुत्वेति भूपतिः प्राहातिसाहसमिदं नृणाम् । य उत्तराय नालं स्यात् स यद्वदति पर्वदि ॥ १८० ॥ 10

इति भूपालसन्मान्यो वदान्यः सुकृतार्थिनाम् । श्रीहेमसूरिः सञ्ज्ञज्ञे सङ्गोद्धारचुरन्धरः ॥ १८१ ॥

§ १०. अथान्यदा महाविद्वान् श्री भागवतदर्शनी । देवबोधार्थ्यया^५ सांक्रामिकसारखतोत्तरः ॥ १८२ ॥

आजगाम धियां धामाणहिल्लपुरमध्यतः । व्यजिह्वपन्नियुक्ताश्च श्रीसिद्धाधिपतेः पुरः ॥ १८३ ॥

ततः श्रीपालमाम्भ्य कविराजं नराधिपः । रहो मन्त्रयते स्मालौ प्रतिपन्नं सहोदरम् ॥ १८४ ॥

देवबोधो महाविद्वान् द्रष्टव्योऽसौ कथं हि नः । निस्पृहत्वादानागच्छन् सभायां तपसोर्जितः ॥ १८५ ॥ 15

आत्मदेशे परो विद्वानागतो यत्र पूज्यते । तन् क्षूणमात्मनः केन निवार्यमपकीर्तिकृत् ॥ १८६ ॥

अथाह कविराजोऽपि विद्वानाहम्बरी च यः । स कथं निस्पृहो लक्ष्मीं विना परिकरः कथम् ॥ १८७ ॥

सा विद्वद्ब्रह्मैर्भुग्माहश्चैर्भूर्पैर्भवेदिह । दत्तैव नापरः कश्चिदुपायोऽस्याः समर्जने ॥ १८८ ॥

परं श्रीभारतीभक्त्याल्लादरः स्वामिनो यदि । तत् सुधर्म्मासधर्म्मायां पर्यायाहूयतामसौ ॥ १८९ ॥

अस्त्वेवमिति राज्ञोक्ते प्रधानपुरुषास्ततः । प्राहीयन्त ततस्तेनाभिहितास्ते मदोद्वतम् ॥ १९० ॥ 20

आह्वानायागतो यूयं मम भूपनिदेशतः । भूपालैः किं हि नः कार्यं स्पृहाविरहितात्मनाम् ॥ १९१ ॥

तथा काशीधरं कन्यकुब्जाधीशं समीक्ष्य च । गणयामः कथं स्वल्पदेशं श्रीगूर्जरेश्वरम् ॥ १९२ ॥

परमस्मदिदृक्षायै भवतां स्वामिनस्तदा । उपविष्टः क्षितौ सिंहासनस्थं मां स पश्यतु ॥ १९३ ॥

एवं विसर्जितास्ते च यथावृत्तं व्यजिह्वपन् । कविराजं नृपः प्राह तद्वाचातिचमत्कृतः ॥ १९४ ॥

विना जैनयुनीन् शान्तान् को न नामावलितधीः । तारतम्याश्रिते ज्ञाने कोऽवकाशो मदस्य तन् ॥ १९५ ॥ 25

द्रष्टव्यमिदमप्यस्य चेष्टितं कौतुकात् ततः । सश्रीपालस्ततो भूपोऽन्यदागच्छन् तदालये ॥ १९६ ॥

सिंहासनस्थमद्राक्षीद् विद्वद्बुद्धनिधेवितम् । सृगेन्द्रमिव दुर्धर्पं देवबोधं कवीधरम् ॥ १९७ ॥

दृढभक्त्या नमश्चके राजा विनयवामनः । गुणपूर्णं सतां चित्ते नावकाशो मदस्य यत् ॥ १९८ ॥

प्रत्यक्षविश्वरूपं तं विश्वरूपवराशिषा । अभिनन्द्यावदन् पाणिसञ्ज्ञयाऽदर्शयन् सुवम् ॥ १९९ ॥

अत्रोपविश्यतां राजन् ! श्रुत्वेति क्षमापतिततः । श्रीश्रीपालकृतं काव्यसुवाच प्रकटाश्रम् ॥ २०० ॥ 30

यतः—

इह निवसति^६ मेरुः शोखरो भूधराणा-

मिह विनिहितभाराः सागराः सप्त चान्ये ।

1 B N पयोद्विधुतं । 2 N अविमर्शयः । B अविमर्श्यः । 3 D शशकशूकरं । 4 N मत । 5 N बोधाक्षरासीः । 6 N इह हि वसति ।

इदं महिपतिवम्भस्तम्भसंरम्भधीरं

घरणितलमिहैव स्थानमस्मद्विधानाम् ॥ २०१ ॥

इत्युक्त्वा^१ऽयं प्रतीहार^२पटास्तुतघरातले । उपाविशद् विशां नाथः प्रमाथो दोषविद्विषाम् ॥ २०२ ॥

पर्वदोऽनुचितः कोऽयमिति हस्तेन दर्शिते । कविराजे नृपोऽवादीदनादीनवगीर्भरः ॥ २०३ ॥

5 'एकाहविहितस्फीतप्रबन्धोऽयं कृतीश्वरः । क वि रा ज इतिख्यातः श्रीपालो नाम मानभूः' ॥ २०४ ॥

श्रीदुर्लभसरोराजस्था रुद्रमहालये । अनिर्वाच्यरतैः काव्यैः प्रशस्तीरकरोदसौ ॥ २०५ ॥

महाप्रबन्धं चक्रे च वैरोचनपराजयम् । विहस्यः सद्भिरन्योऽपि नैवास्य तु किमुच्यते ॥ २०६ ॥

श्रुत्वेति स्मितमाधाय देवबोधकविर्जगौ । काव्यमेकं लसद्गर्वपर्वताधित्यकासमम् ॥ २०७ ॥

तथा हि—

10 शुक्रः कवित्वमापन्नः एकाक्षिविकलोऽपि सन् ।

चक्षुर्द्वयविहीनस्य युक्ता ते कविराजता^३ ॥ २०८ ॥

अतिशीघ्रे तथा गुम्फे भित्त्यन्तःपुरणाकृतौ । कोऽभिमानस्ततो धीमन्नेकमस्मद्वचः शृणु ॥ २०९ ॥

तद्यथा—

भ्रातर्ग्रामकुविन्द ! कन्दलयता वस्त्राण्यमूनि त्वया

15 गोणीविभ्रमभाजनानि बहुशोऽप्यात्मा किमायास्यते ।

अप्येकं रुचिरं चिरादभिनवं वासस्तदासुख्यते

यत्नोज्ज्वलन्ति कुचस्थलात् क्षणमपि क्षोणीभृतां वल्लभाः ॥ २१० ॥

समस्यां दुर्गमां काचित् पृच्छतेति नृपोदिते । श्रीपाल ऊचिवानेकं स्फुटं शिखरिणीपदम् ॥ २११ ॥

तच्च—

20 'कुरङ्गः किं भृङ्गो मरकतमणिः किं किमशनि'

तत्पाठपृष्ठ एवायमवदत्^४ कविनायकः । चरणत्रितयं वृत्ते को विलम्बोऽप्यमूहसि ॥ २१२ ॥

तद्यथा—

चिरं चित्तोद्याने चरसि च मुखान्जं पिबसि च

क्षणादेणाक्षीणां विषयविषयुद्गां हरसि च ।

25 नृप ! त्वं मानाद्भिर्दलयसि च किं कौतुककरः

कुरङ्गः किं भृङ्गो मरकतमणिः किं किमशनिः ॥ २१३ ॥

गृहाण चैकं मत्पार्श्वे किंशब्दं व्यवहारतः । दौस्थ्यं यत्र भवेद् यस्याधमर्णो न स तत्र किम् ॥ २१४ ॥

निगद्यन्ते समस्याश्चामूहयो विषमार्थकाः । एकपादा द्विपादा च त्रिपदी च बुधोचिता ॥ २१५ ॥

किंशब्दबहलास्त्वेताः शून्यप्रभनिभा नृप ! । सदृक्षा भणितेरस्य निन्या संसदि धीमताम्^५ ॥ २१६ ॥

30

तथा हि—

(१) पौत्रः सोपि पितामहः ।

(२) सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।

1 N इह महि° । 2 N इत्युक्त्वा च । 3 A D प्रतीहारः । 4 N एकोहं विहित° । 5 N भूमिभूः । 6 N कविराजिता । 7 N एवासाववदत् । 8 B N निशा कोविदसम्पदा ।

(३) नमः कर्पूरपुराभं, चन्द्रो विद्रुमपाटलः । कज्जलं क्षीरसङ्काशं.....

बाष्पाऽनुपदनेवासौ ताः पुपूरे कवीश्वरः । सिद्धसारस्वतानां हि विलम्बकविता कुतः ॥ २१७ ॥

ताश्च—

मूर्तिमेकां नमस्यामः शम्भोरम्भोमयीमिमाम् ।

अज्ञोत्पन्नतया यस्याः (१) पौत्रः सोऽपि पितामहः ॥ २१८ ॥

5

चलितश्चकितो 'भीतस्त्व देव ! प्रयाणके ।

(२) सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥ २१९ ॥

(३) नमः कर्पूरपुराभं चन्द्रो विद्रुमपाटलः ।

कज्जलं क्षीरसङ्काशं करिष्यति शनैः शनैः ॥ २२० ॥

इत्थं गोष्ठा महाविद्वन्शिरःकम्पकृता तदा । कियन्तमपि निर्बाधं क्षणं सौधं ययौ नृपः ॥ २२१ ॥

10

§ ११. अन्यदा श्रीदेवसूरिजितवादक्षणे सुदा । दत्ते वित्ते नरेन्द्रेण लक्षसंख्ये तदुद्धृते ॥ २२२ ॥

अपरेणापि विचेन जैनप्रासाद उन्नते । विधापिते ध्वजारोपविधानाख्यमहामहे ॥ २२३ ॥

देवबोधोऽपि सत्यात्रं तत्राहुयत हर्षतः । समायातेन भूपेन धर्मे ते स्युः समा यतः ॥ २२४ ॥

श्रीजयसिंहमेवोख्यमहेशमुचनाम्रतः । आगच्छन् शङ्करं दृष्ट्वा शार्दूलपदमातनोत् ॥ २२५ ॥

यतः—

15

एको रागिषु राजते प्रियतमादेहार्द्रहारी हरो

श्रीमद्राजविहारेऽसावाययावुत्सवोन्नते । दृष्ट्वाऽर्हन्तं द्वितीयं च पदं प्रणिजगाद सः ॥ २२६ ॥

नीरागेषु जिनो विमुक्तललनासङ्गो न यस्मात् परः ।

तवस्तत्र महापर्वत्यर्षद्यान् बुधशेखरान् । सावहेलं समीक्ष्याह स्वज्ञानाशावलितधीः* ॥ २२७ ॥

तद्यथा—

20

दुर्वारस्मरयस्मरोगविषय्यासङ्गमूढो जनः

शेषः कामविडम्बितो न विषयान् भोक्तुं न भोक्तुं क्षमः ॥ २२८ ॥

भद्रासने समासीनः शक्तिप्रकटनाकृते । आह भूपं नरं कश्चिदानाययत पामरम् ॥ २२९ ॥

राज्ञाऽऽविष्टः प्रतीहारस्तत्क्षणादानयद् हुतम् । श्रीसिद्धाधीशकासारात् कश्चित् कासारवाहकम् ॥ २३० ॥

भगवानपि पप्रच्छ किं ते परिचयोऽक्षरे । कियानप्यस्ति स प्राह 'स्वज्ञातिसदृशं वचः' ॥ २३१ ॥

25

स्वामिन्नाजन्म नो शिक्षे 'था जा' इत्यक्षरे विना । रक्ताक्षवाहे रक्ताक्षस्तपुच्छाख्यगतागतान् ॥ २३२ ॥

उवाच विदुषां नाथो देवबोधस्तदीयके* । उत्तमाङ्गे करं न्यस्यामुष्य वाक् श्रूयतां जनैः ॥ २३३ ॥

ततो दत्तावधानेषु सभ्येषु स्थिरधीरग्रीः । काव्याभ्यासीव महिषीमहामालोऽजवीदिदम् ॥ २३४ ॥

तं नौमि यत्करस्पर्शाद् व्यामोहमलिने हृदि ।

सद्यः सम्पद्यते गद्यपद्यबन्धविदग्धता ॥ २३५ ॥

30

इत्याकर्ण्य सकर्णेषूक्तर्णेष्वतिचमत्कृतः । द्रव्यलक्षं ददौ सिद्धाधीश्वरोऽस्य कवीशितुः ॥ २३६ ॥

§ १२. आप्राक् तदीयवैरस्यात् श्रीपालोऽपि कृतिप्रभुः । वृत्तान्यन्वेपयत्यस्यासूयागर्भमना मनाक् ॥ २३७ ॥

अन्यदात्यद्वृतं चारैर्भगवच्चरितं किल । महन्निन्धमवज्ञेयं सम्यग् विज्ञातमौच्यत ॥ २३८ ॥

- अश्रद्धेयं बन्धः श्रद्धातन्त्र्यमस्मत्पतीतितः । प्रत्यक्षं यदृशा दृष्टमपि सन्देह्येन्मनः ॥ २३९ ॥
 वेदगर्भः सोममीथी दग्ध्वा यज्ञोपवीतकम् । अपिबद् गाङ्गनीरेण प्राचभागवतव्रतः ॥ २४० ॥
 असौ यत्प्राग्भाभासाधारः सारस्वते तटे । निशीथे स्वपरीवारवृतः पिबति वारुणीम् ॥ २४१ ॥
 राजा बुधः कविः शूरो गुरुवक्त्रः शनैश्चरः । अस्त्रं प्रयाति वारुण्यासङ्गीं चित्रमयं तु न ॥ २४२ ॥
 5 अथाह कविराजोऽपि सम्भ्रमोद्धान्तलोचनः । कथं हि जाघटीयेतच्छ्रद्धेयं नापि वीक्ष्य यत् ॥ २४३ ॥
 अस्य तुर्याश्रमस्थस्य भोगैर्व्यवहृतैरपि । नार्थस्तद्दर्शनाचारविरुद्धैस्तु किमुच्यते ॥ २४४ ॥
 तेऽप्युचुः स्वदृशाऽऽलोक्य वयं ब्रूमो न चान्यथा । यस्यादिशत तस्याथ वीक्षयामः प्रतिज्ञया ॥ २४५ ॥
 श्रीपालोऽप्युचिवान् श्रीमज्जयसिंहनरेशितुः । अद्य दर्शयत इयामोत्तरार्धे तत्र सङ्गते ॥ ॥ २४६ ॥
 ओमिति प्रतिपन्ने च तैर्नृपाभिः यथातथम् । व्यजिज्ञपदिदं सर्वं सिद्धसारस्वतः कविः ॥ २४७ ॥
 10 इत्याकण्ठ्याह भूपालः सत्यं चेन्मम दर्शय । इदं हि न प्रतीयेत साक्षाद्दृष्टमपि स्फुटम् ॥ २४८ ॥
 अर्धरात्रे ततो राजापसर्पं प्रेक्षिताश्वना । 'स्रवन्तीसैकतं प्राप दुःप्रापं कातरेनैरैः ॥ २४९ ॥
 शृष्वङ्गीमहागुल्मान्तरितो यावदीक्षते । भूपस्तावद् ददर्शमुमुन्मत्तानुचराश्रितम् ॥ २५० ॥
 थयेच्छं गीयमानत्वादव्यक्तध्वनिसम्भृतम् । चपकास्यस्फुरन्मगधुतवक्त्रसखीसखम् ॥ २५१ ॥—युग्मम् ।
 प्रतीतः सिद्धराजोऽपि दृष्टेदमतिवैशसम् । विचिकित्सां दधौ चित्ते नासाङ्गणनपूर्वकम् ॥ २५२ ॥
 15 अहो संसारवैचित्र्यं विद्वांसो दर्शनाश्रिताः । इत्थं विलुप्तमर्यादाः कुर्वते कर्म कुतिसितम् ॥ २५३ ॥
 इदानीं यद्यहं साक्षादेनं नो जल्पयाम्यथ । प्रातः किमेव मन्येत दुश्चरित्रमिदं ननु ॥ २५४ ॥
 इति ध्यायत एवास्य वाणी भूपस्य कर्णयोः । प्राविशत् प्रकटा कोटि रसप्राप्तातिकेलितः ॥ २५५ ॥
 वीक्ष्य प्रान्तदशं स्वेशं तत्तेजःप्रसरोज्ज्वला । विभान्त्यनु प्रयाति स्म ज्योत्स्ना कटसतीस्थितिः ॥ २५६ ॥
 प्रसन्नास्वादमलन्तप्रसन्नास्वादमेककम् । विधायाथ निजं स्थानं गम्यतेऽथ विस्म्यते ॥ २५७ ॥
 20 इतिस्मृतिमनु क्षमापः प्रकटं वदति स्म तम् । अपि नः संविभागोऽस्तु कः स्वादेषु पराङ्मुखः ॥ २५८ ॥
 क्षणं ध्यात्वा समुत्पन्नप्रतिभः प्रोचिवानिति । भवता निधिना भूप ! दिष्ट्या वर्द्धामहे वयम् ॥ २५९ ॥
 सौवर्णपात्रमपूर्यापि तं तेनाथ भूभृता । यावत् समीक्ष्यते तावत् क्षीरपूर्णं व्यलोक्यत ॥ २६० ॥
 पपावथाभृतास्वादं व्यशृशद् भूपतिः क्षणम् । इदं दुग्धं नु मयं वा शक्त्यापावृत्ततद्रसम् ॥ २६१ ॥
 चेत् परावृत्तमस्याहो शक्तिप्रातिभमद्भुतम् ! ततो विसृज्येऽनेनावसरोऽयं मनीषिणा ॥ २६२ ॥
 25 प्रातर्भूपसभां गत्वा देवबोधस्ततोऽवदत् । आपृच्छयसे महाराज ! वयं तीर्थयियासवः ॥ २६३ ॥
 श्रीसिद्धभूपतिः प्राह भवादृशमुनीश्वराः । देशस्य शान्तिनीरं कः प्रहेष्यति सकर्णकः ॥ २६४ ॥
 आह सोऽप्यर्थवादेन कृतं यत्र 'क्षितीश्वरः । प्रत्येति खलभाषाभिः स्थितिस्तत्र न युज्यते ॥ २६५ ॥
 कुलविधावबोधान्शक्तयश्चेन्नरं नहि । व्यावर्तयन्ति सन्नित्यकर्मभ्यस्तत् १० परैर्हि किम् ॥ २६६ ॥
 देवा देव्यो महामात्रा विधाश्चानेकशो वशे । येषां ताः सिद्धयश्चाष्टौ कल्यातेऽर्वाङ्ग ११ जनैर्हि किम् ॥ २६७ ॥
 30 ततो भूपाल ! नास्मादग्न्योग्या पर्वन् तव स्फुटम् । ईदृगप्रामतदग्रान्यसंयोगः सदृशोऽस्तु वः ॥ २६८ ॥
 साकृतमवदद् भूपः श्रीपालं कविपुङ्गवम् । शुश्रुवे शमिनो वाक्यं कोपगर्भं ननु त्वया ? ॥ २६९ ॥
 प्रज्ञाचक्षुः कविर्दृष्टौ कार्यसन्मानदण्डितः । भिक्षुरेव क्रियाभ्रष्टः स्रस्तरूपो यथा भवेत् ॥ २७० ॥

1 B N प्राग्भागवत° । 2 N अवन्ति । 3 N नासाङ्गणन° । 4 N °सतीस्थिति । 5 N °मयुधला यः । 6 N संविभागेषु ।
 7 A भूभृताः । 8 N व्यलोक्यत् । 9 N कृतीश्वरः । 10 N तत्परे हि । 11 N कल्पसौवर्ग° ।

उवाच च महाराजाऽनित्यशक्तिश्रुतो ह्यमी । महाप्रभावा मुनयो न प्रहेयाः स्वदेशतः ॥ २७१ ॥
 नहि द्रव्येण विद्वांस आवर्त्यन्ते न चादुभिः । परिज्ञातस्वभावा हि सद्वात्सल्येन केवलम् ॥ २७२ ॥
 श्रुत्वा श्रव्यं वचस्तप्यं स्वशिरो मुनिपादयोः । स्पर्शयित्वा जगौ वाक्यं राजा विनयसन्मृतम् ॥ २७३ ॥
 मुनिसङ्घतमाहात्म्याद् भूपालाः पालकाः क्षितेः^१ । वासवा इव शोभन्ते तत्र हेतुर्नहीतरः ॥ २७४ ॥
 अस्मद्देशान्तरा तिष्ठ क्रियानिष्ठमुनीश्वर ! । अर्थिप्रणयभङ्गं हि महात्मानो न कुर्वते ॥ २७५ ॥ 5
 इत्थं गिरां भरैः प्रीतोऽवातिष्ठत गुरुस्तदा । तिस्रः समाः समासन्नदारिद्र्यश्च^२ शनैरभूत् ॥ २७६ ॥
 तस्य न क्रेय-विक्रेयव्यवहाराद् धनागमः । राजदत्तं हि मुज्येत तद्विना दौस्थ्यमाययौ ॥ २७७ ॥
 सुरैः श्रीहेमचन्द्रस्य विदितं वृत्तमप्यभूत् । श्रीश्रीपालश्च तत्पार्श्वेऽमन्त्रयत् तदिदं रहः ॥ २७८ ॥
 असौ भिक्षुर्निजाचारभ्रष्टो नष्टक्रियः^३ कुधीः । निष्ठानिष्ठयतिव्युहादृश्यवक्त्रः कुवृत्तभूः ॥ २७९ ॥
 दारिद्र्यराजधानीत्वादिदानीमृणजर्जरैः । मद्योद्धतमहालोललोलावशविनष्टभूः ॥ २८० ॥ 10
 अधुना सपरीवारो भिक्षया भुक्तिभाक् ततः । दर्शनी दर्शनाचारे स्थापितो निजलक्षणैः ॥ २८१ ॥
 सिद्धीनामष्टसंख्यानां पङ्क्तयस्तस्य सद्गुणैः । अणिमा लघिमा च द्वे पोषं^४ प्रापतुरद्भुतम् ॥ २८२ ॥
 श्रीसिद्धाधीश्वरं मूर्त्तं देवेन्द्रमिव तेजसा । सौधमोलिखकाकोल इव सिंहासने स्थितः ॥ २८३ ॥
 वर्षाश्रमगुहं भूमावुपदेशयति स्म यः । निर्विवेकस्य तस्यैतन् मान्यावज्ञालताफलम् ॥ २८४ ॥
 मया चाश्रावि तन्मन्त्रो यद्गणोपद्रवो हि नः । राज्यपूज्यं हेमचन्द्रं^५ विना न प्रतिहन्यते ॥ २८५ ॥ 15
 तदसौ चेत् समायाति पूज्यपार्श्वे ततोऽपि न । मान्योऽसौ पतितस्यास्य वक्त्रं कः प्रेक्षते सुधीः ॥ २८६ ॥
 अथोस्रगुर्वयो सूर्यं यजत्पत तदेव तत् । एकत्रास्य गुणे नस्तु बहुमानः परत्र नः ॥ २८७ ॥
 दृश्यते ऽनन्यसामान्यं सांक्रामिकं^६ गुणोत्तरम् । सारस्वतं न कुत्रापि समयेऽस्मिन्नयं विना ॥ २८८ ॥
 ततोऽसौ निर्विषः सर्प इव वेदागमिष्यति । म्लानमानः^७ कुतो धीमान् लभ्याऽनेनापि सत्कृतिः ॥ २८९ ॥
 अथाह कविराजोऽपि गुणमेवैक्षते महान् । कृष्णवत् कृष्णमुकासुधदन्तधवलत्ववत् ॥ २९० ॥ 20
 स्वाभिप्रायो मया प्रोचे पुनः पूज्यैर्बहुश्रुतैः । यथाविचारं कार्याणि कार्याणि गरिमोचितम् ॥ २९१ ॥
 अन्यदाभिनवग्रन्थगुग्फाकुलमहाकवौ । पट्टिकापट्टसंघातलिख्यमानपदत्रजे ॥ २९२ ॥
 शब्दव्युत्पत्तयेऽन्योन्यं कृतोहापोहबन्धुरे । पुराणकविसन्दब्ध^८ दृष्टान्तीकृतशब्दके ॥ २९३ ॥
 ब्रह्मोल्लासनिवासोऽत्र भारतीपितृमन्दिरे । श्रीहेमचन्द्रसूरीणामास्थाने सुस्थकोविदे ॥ २९४ ॥
 क्षुधातुरपरीवारप्रेरितः स परेद्यवि । अपराह्णे समागच्छन् प्रतीहारनिवेदितः ॥ २९५ ॥—चतुर्भिः कलापकम् ॥ 25
 अभ्युत्तस्थुश्च ते देवबोधविद्वन्मतलिकाम् । मन्त्रोपधिप्रभास्तव्यवहिवच्यहीततेजसम् ॥ २९६ ॥
 स्वागतं स्वागतं विद्वत्कोटीर जगती^९ श्रुतः । कृतपुण्यं दिनं यत्र जातस्त्वं लोचनतिथिः ॥ २९७ ॥
 तदलंकृत्यतामघाढासंनः नः कलानिधे ! । सङ्कटेऽपि निर्व्यूढकलाप्रागल्भ्यभूषित ! ॥ २९८ ॥
 श्रुत्वेति देवबोधोऽपि द्यूषो मे मर्म वेत्त्यसौ । कथनान् कथनातीतकलातो वा न विद्महे ॥ २९९ ॥
 यथातथा महाविद्वानसौ भाग्यश्रियोर्जितः । अत्र को मत्सरः स्वच्छे बहुमानः शुभोदयः ॥ ३०० ॥ 30
 समयेऽद्यतने कोऽस्य समानः पुण्य-विद्ययोः । गुणेषु कः प्रतिद्वन्द्वी तस्मात् प्राज्ञलतोचिता ॥ ३०१ ॥
 अथोपाविशदेतेनानुमतेऽर्द्धासने कृती । मनसा मन्यमानश्च पुंरूपां तां सरस्वतीम् ॥ ३०२ ॥
 सविस्मयं गिरं प्राह सारसारस्वतोऽब्जवलः । पार्श्वपुलकाङ्कुरघनाधनघनप्रभाम् ॥ ३०३ ॥

1 A क्षितौ; N क्षितेः । 2 A दारिद्र्य; N समावसादरिद्र्यं । 3 N नष्टः क्रिया । 4 N योषे । 5 N नान्यसामान्यं ।
 6 N संक्रामितं । 7 N मानहृतो । 8 N चंदह । 9 A B जगतीश्वरः ।

तथा हि—

पातु वो हेमगोपालः कम्बलं दण्डमुद्रहन् ।

षड्दर्शनपशुभ्रामं चारयन् जैनगोचरे ॥ ३०४ ॥

- व्याधूतशिरसः श्लोकमेनं सामाजिका हृदा । श्रुत्वा सत्यार्थपुष्टिं च तेऽतुलं विस्मयं दधुः ॥ ३०५ ॥
- 5 ततः श्रीपालमाकार्योक्तेह्यन् तेन स प्रभुः । आघो धर्मो व्रतस्थानां विरोधोपशमः खलु ॥ ३०६ ॥
अस्य वृत्तं ततः श्रीमज्जयसिंहनरेशितुः । ह्यापयित्वा च तत्पार्थाद् द्रव्यलक्ष्मदापयत् ॥ ३०७ ॥
अन्यदर्शनेसम्बद्धविद्वत्प्रणतितस्तदा । प्रहीणभाग्यशक्त्यायुःस्थितिं स्वं सुविमृश्य सः ॥ ३०८ ॥
तत्रतत्रानृणो भूत्वा देवबोधो महामतिः । तेन द्रव्येण गङ्गायां गत्वाऽसाध्नोत् परं भवम् ॥—युग्मम् ।
६१३. अन्यदा सिद्धभूपालो निरपत्यतयार्दितः । तीर्थयात्रां प्रचक्रामानुपानत्पादचारतः ॥ ३१० ॥
- 10 हेमचन्द्रप्रभुसूत्र सहानीयत तेन च । विना चन्द्रमसं किं स्यात्त्रीलोत्पलमतन्निद्रतम् ॥ ३११ ॥
द्विधा चरणचारेण प्रभुर्गच्छन्नदश्यत । शनैर्यान् जीवरक्षार्थं मूर्तिमानिव संयमः ॥ ३१२ ॥
अर्थितैर्बाह्वनारोहे निषिद्धश्चरितस्थितेः । किञ्चिद् दूनो जडा यूयमिति तानाह सौहृदात् ॥ ३१३ ॥
प्राकृतेनोत्तरं प्रादाद् यद् वयं निजडा इति । राजा चमत्कृते 'दध्यावृचेऽसौ सजडा जडाः ॥ ३१४ ॥
वयं तु सुधियः स्वीयमाचारं' दधतो ननु । निजडा इत्यहो सूरैर्ध्वनिव्याख्यातिचातुरी ॥ ३१५ ॥
- 15 दिनत्रयं न संजगमुर्नृपस्थाध्वनि सोऽपि च । कुपितानिव^१ विहाय सान्त्वनाय तदागमम् ॥ ३१६ ॥
प्रतिसीरान्तरस्थानामाचामान्लेन भुञ्जताम् । तामपावृत्य भूपालोऽपश्यत् तदशने विधिम् ॥ ३१७ ॥
अहो जितेन्द्रिया एते छिन्नमन्नं हि नीरतः । आकृष्य गृह्णते तद् दुश्चरमेतत् तपो ध्रुवम् ॥ ३१८ ॥
अज्ञान एव लोकोऽयममूर्त् मिष्टान्नभोजिनः । भक्तेरतिशयाद् भव्यलोकानां वदति ध्रुवम् ॥ ३१९ ॥
ध्यात्वेत्याह भवद्देहव्ययोच्छेदाय कर्कशम् । नाभक्तेरुक्तमित्यागः पुन्नाग ! क्षम्यतां मम ॥ ३२० ॥
- 20 सूरिः प्राह महाराज ! कुयोऽद् गीः किं खरा प्रिया । अरक्तद्विष्टवृत्तानां नृपतेर्दुर्गतस्य वा ॥ ३२१ ॥

यतः—

भुञ्जीमही वयं भैक्षं जीर्णं वासो वसीमहि ।

शयीमहि महीपृष्ठे कुर्वीमहि किमीश्वरैः ॥ ३२२ ॥

- सम्मान्य तांस्ततो राजा स्थानं सिंहपुरा^१भिधम् । दत्त्वा द्विजेभ्य आरूढः श्रीमच्छत्रुञ्जये गिरौ ॥
- 25 श्रीयुगादिप्रभुं नत्वा तत्राभ्यर्च्य च भावतः । मेने स्वजन्म भूपालः कृतार्थमतिहर्षभूः ॥ ३२४ ॥
ग्रामद्वादशकं तत्र ददौ तीर्थस्य भूमिपः । पूजायै यन्महान्तस्तां^२ स्वानुमानेन कुर्वते ॥ ३२५ ॥
ततश्च गिरिमार्गेणाचिराद् रैवतकाचलम् । निकषा निकषः पुण्यवतां भर्ता भुवोऽयमत् ॥ ३२६ ॥
स प्रादापयदावासान् संकलीग्रामसन्निधौ । गिरिं तत्र स्थितोऽपश्यन्नेत्राभ्रतरसायनम् ॥ ३२७ ॥
तदा श्रीनेमिचैत्यस्य पर्वतोर्द्धसुवि^३ स्थितेः । जीर्णोद्गारे कारिते च श्रीमत्सज्जनमस्त्रिणा ॥ ३२८ ॥
- 30 प्रासादं धवलं दृष्ट्वा राज्ञा पृष्टः स चाब्रवीत् । तीर्थप्रभावनाहर्षवशासम्कुल्लोचनः ॥ ३२९ ॥
देव ! यादवसद्वंशावतंसस्य जिनेशितुः । प्रासादः स्वामिपादानां कृतिरेषा समीक्ष्यते* ॥ ३३० ॥—युग्मम् ।

1 D °कृतेर्ध्या° । 2 N स्वीयसाचारः । 3 N कुपितानि च । 4 N सिंहासनाभिधम् । 5 N बालुमाने° । 6 N पर्वतोर्द्धसुवि स्थितः । * B आदर्श एतच्छ्लोकयुग्ममेतादृशं लभ्यते—

प्रासादं धवलं दृष्ट्वा राज्ञा पृष्टः सचाब्रवीत् । देव ! यादवसद्वंशावतंसस्य जिनेशितुः ॥
दारिद्र्यप्रविनाशस्य सुखसंपत्तिदायकः । प्रासादः स्वामिपादानां कृतिरेषा समीक्ष्यते ॥

नृपतिः प्राह जाने श्रीहेमचन्द्रोपदेशतः । उज्जयन्तमहातीर्थं श्रीनेमिस्तत्र तीर्थं कृत् ॥ ३३१ ॥
जगत्पूज्यः कृतिर्मेऽस्तु कथमेवेति संशये । श्रुत्वेत्यमात्य आह स्वावधानादवधार्यताम् ॥ ३३२ ॥
अथ प्राग् नवमे वर्षे स्वामिनाऽधिकृतः कृतः । आरुरोह गिरिं जीर्णमद्राक्षं च जिनालयम् ॥ ३३३ ॥
प्रतिवर्षं त्रिलक्षी^१ च व्ययित्वा चैत्यमुद्धतम् । स्वामिपादैरनुमतं चेत् प्रमाणमिदं न चेत् ॥ ३३४ ॥
समर्पिष्यतिलक्षांश्च द्रुमान् गृह्णातु भूपतिः । इत्याकर्ण्य प्रभुः प्राह पुलकोद्रेदमेदुरः ॥ ३३५ ॥ 5
कथमुक्तिमिदं भञ्जिन् ! तुच्छं द्रव्यादशाश्रयात् । वपुः स्मिरं ममाकार्थीः पुण्यं कीर्तिमयं महत् ॥ ३३६ ॥
त्वत्समः स्वजनः कोऽस्ति^२ ममेह-परलोकयोः । सखा विषीद मा तस्मादस्मिन्नारुह्यते ततः ॥ ३३७ ॥
वचोऽनुपदमीशश्चाधिलकायां ययौ गिरेः । मण्डपे शुद्धमेदिन्यां स्थित्वाऽष्टाङ्गं नतो जिनम् ॥ ३३८ ॥
पीठेष्वानीयमानेषु न्यवारयत तं जनम् । तीर्थेऽत्र नोपवेष्टव्यं परेणाप्यासनादिके ॥ ३३९ ॥
स्वापस्तले विधेयो न भुक्तौ नाहुनिका तथा । स्त्रीसङ्गः सूतिकर्मोपि न द्रोष्टव्यं विलोडनम् ॥ ३४० ॥ 10
इत्यादि स्तब्धमर्थ्यां दा वनेतेऽद्यापि शाश्वती । ततोऽभ्यर्च्य जिनं स्वर्णरत्नपुष्पोत्करैर्वरैः ॥ ३४१ ॥
ततोऽम्बाशिखरं गत्वा तां स्पृश्य ननाम च । अवलोकनभृङ्गं चारुरोह स तु कौतुकी ॥ ३४२ ॥
तत्र श्रीनेमिनाथं च नत्वा भक्तिभरानतः । दिशोऽवलोकयामास तत ऊचे स चारणः ॥ ३४३ ॥

यतः—

महं नायं सीधेस जं चडिउ गिरनारसिरि ।

15

लहंआ^३ च्यारु^४ देस अलयउं^५ जोअइ^६ कर्णऊत्र ॥ ३४४ ॥

पर्वतादवतीर्याथ श्रीसोमेश्वरपत्तनम् । ययौ श्रीहेमचन्द्रेण सहितश्च शिवालयम् ॥ ३४५ ॥
सूरिश्च तुष्टुवे तत्र परमामस्वरूपतः । ननाम चाविरोधो हि मुक्तेः परमकारणम् ॥ ३४६ ॥

तथा हि—

यत्र तत्र समये यथा तथा योऽसि सोऽस्यभिधया यया तथा ।

20

वीतदोषकलुषः स चेद् भवानेक एव भगवन्मोऽस्तु ते ॥ ३४७ ॥

महादानानि दत्त्वा च पूजाश्च महिमाद्भुताः । व्यावृत्तः कोटिनगरं प्रापदम्बिकयादृतम् ॥ ३४८ ॥

अपलब्धितयाऽऽक्रान्तोऽम्बिकामाराधयत् ततः । श्रीहेमसूरिभिर्भक्षमूलावासैरिह्यदरात् ॥ ३४९ ॥

उपोष्य त्रिदिनीं^७ ते चाह्वयंतां शासनामरीम् । प्रलक्ष्मीभूय साऽप्याह^८ शृणु वाचं मुने ! मम ॥ ३५० ॥

नास्यास्ति सन्तोषेर्भाग्यं जीवोऽपीदृग् न पुण्यभूः । समयेऽत्र कुमारस्य भूपञ्चादसुतस्य च ॥ ३५१ ॥ 25

स भावी भूपतिः पुण्यप्रतापमहिमोजितः । राज्यान्तराणि जेतासौ भोक्ता च परमार्हतः ॥ ३५२ ॥

अणहिल्लपुरं प्रायादनायासोत्सवोदयम् । अन्तर्दूतः सुताभावप्रजापीडनशङ्कितः ॥ ३५३ ॥

११४. इतः श्रीकर्णभूपालबन्धुः क्षत्रशिरोमणिः । देवप्रसाद इत्यासीत् प्रासाद इव सम्पदाम् ॥ ३५४ ॥

तत्पुत्रः श्रीत्रिभुवनपालः पालितसद्भ्रतः । कुमारपालस्तत्पुत्रो राज्यलक्षणलक्षितः ॥ ३५५ ॥

अथ श्रीसिद्धभूमीशः पुत्राशाभङ्गदुर्मनाः । आह्वययत दैवज्ञानं परमज्ञानसंनिभान् ॥ ३५६ ॥ 30

ग्रहचारायसद्भाव-प्रभञ्जनामणिक्रमैः । केवलीभिश्च संवाद्य तेऽप्याचख्युः प्रभोः पुरः ॥ ३५७ ॥

स्वामिन् ! कुमारपालोऽसौ युष्मद्वन्धुसुतो^९ भुवम् । अलंकरिष्यते राज्यमनुत्वा न चलेदिदम् ॥ ३५८ ॥

1 N वृत्तसी। 2 N कोऽस्यो। 3 A लहया। 4 A चारु; B चार। 5 A अलयु; B अलिकं। 6 A B जोइ।
7 N त्रिदिनान्ते। 8 N सा प्राह। 9 N बन्धुपुत्रं।

- प्रतंपाकान्तदिवचक्रोऽनेकभूपालजित्वरः । भविष्यति पुनस्तस्य पश्चाद् राज्यं विनश्यति ॥ ३५९ ॥
 श्रुत्वेति भूपतिर्मान्यं भवतीति विद्वन्नपि । तत्र द्वेषं परं बोधा वषेच्छुरभवत् ततः ॥ ३६० ॥
 कथंचिदिति स ज्ञात्वाऽपमृत्यु शिवदर्शने । जटामुकुटवान् भस्मोद्गलनः सत्तपो दधे ॥ ३६१ ॥
 विह्वलमन्यदा चारैर्जटाधरस्तत्रयम् । अभ्यागादस्ति तन्मध्ये भ्राष्टुपुत्रो भवतिपुः ॥ ३६२ ॥
- 5 भोजनाय निमग्न्यन्ते ते सर्वेऽपि तपोधनाः । पादयोर्यस्य पद्मानि ध्वजश्छत्रं स ते द्विपन् ॥ ३६३ ॥
 श्रुत्वेत्याह्वय्य तान् राजा तेषां प्राश्नालयत् स्वयम् । चरणौ भक्तितो यावन् तस्याप्यवसरोऽभवत् ॥ ३६४ ॥
 पद्मेषु दृश्यमानेषु पदयोद्दृष्टिसञ्ज्ञया । ख्यातेऽत्र तेनृपो ज्ञानात् कुमारोऽपि बुबोध तत् ॥ ३६५ ॥
 ततः कमण्डलुं हस्ते कृत्वा प्रश्रावदम्भतः* । बहिर्भूय नृपावासादुपलक्षणमीर्दिते ॥ ३६६ ॥
 वसतिं हेमसूरीणां व्रतः स्रस्तवपुर्बलः । आययौ भूपतो रक्ष रक्षेत्याख्यन् स्वबलद् गिरा ॥ ३६७ ॥
- 10 प्रभुभिः साहसान् ताडपत्रलक्षान्तराहितः । राजमन्यैः पदायातेर्व्यालोकितं नतु चेक्षितः* ॥ ३६८ ॥—युग्मम् ।
 निश्चाकृष्य प्रेषितश्च प्रायाद् देशान्तरं पुनः । प्राग्वदागात् साहसिक्यमहो भाग्यस्य लक्षणम् ॥ ३६९ ॥
 तथा निर्गत्य तस्मात् वामदेवतपोवने । तत्तीर्थस्नानदम्भेन जटी प्रायादपायमीः ॥ ३७० ॥
- आलिनाम्नः कुलालस्य यावदालयसन्निधौ । आययौ प्रपृष्टतो लग्नान् सादिनस्तावदैक्षत ॥ ३७१ ॥
 आह प्रजापते ! रक्ष शरणागतवत्सल ! । मां संकटादतो रक्ष तन्ममागतमेव यत् ॥ ३७२ ॥
- 15 स च* सञ्चितनीवाहकोणे संस्थाप्य तं तदा । मुमोच बद्धिमहाय विमुच्य तदवस्थितिम् ॥ ३७३ ॥
 स तुरङ्गिभिरायतैः पृष्ठः कोऽपि जटाधरः । तत्रायातो नवाऽजल्पि न व्यप्रवान्मयेक्ष्यत ॥ ३७४ ॥
 निर्विधानादराज्ञैते व्यावृत्त्य प्रययुस्तदा । रात्रौ सोऽपि बहिः कृष्टस्तेन देशान्तरेऽचलत् ॥ ३७५ ॥
- § १५. स्तम्भतीर्थपुरं प्रायाद् द्विजेनानुगतस्ततः* । तदा वोसरिणा श्रीमान् कुमारः स्थागवृत्तभूः ॥ ३७६ ॥
 श्रीमालवंशायूस्त्रय व्यवहारी महाधनः । समस्त्युदयानाभिव्यक्तस्य पार्थङ्गमद्* वटुः ॥ ३७७ ॥
- 20 एकान्तेऽस्य स्ववृत्तान्ते तेन सत्ये निवेदिते । अवादीद् वणिजां श्रेष्ठः किञ्चित्पार्थित्यशम्बलः ॥ ३७८ ॥
 अनसीद्यो महीशस्य यस्तेनार्थो न नः स्फुटम् । तद् द्रागपसरेह त्वां मा द्राक्ष राजपूरुषाः ॥ ३७९ ॥
 बटो ! स्वामिनमात्मीयं पुरः सीमां प्रहापय । एवमुक्तः स नैराश्यं प्राप प्राप्तभयोदयः ॥ ३८० ॥
 श्रुत्वा कुमारपालोऽपि तत्पुरं प्राविशन् निशि । वुमुश्चाश्चामकुक्षिः सन् चतुर्थे लङ्घने तदा ॥ ३८१ ॥
 सूरिः श्रीहेमचन्द्रश्च चतुर्मासकमास्थितः । तदा चारित्रसञ्ज्ञानं लब्धिविगीतमोपमः ॥ ३८२ ॥
- 25 उद्यद्वाख्यायानलीलाभिर्वारिदस्यैव वृष्टिभिः । शीतोर्कुर्वन् सदा भव्यमनोभूमिं शमिप्रभुः ॥ ३८३ ॥
 कथंचिदपि तत्रागात् कुमारोऽपि क्षितश्च तैः । आकृत्या लक्षणेभ्यश्चायमुपालक्षि विचक्षणः ॥ ३८४ ॥
 वरासन्त्युपवेश्योभे राजपुत्रास्व निर्वृतः । अमुतः सप्तमे वर्षे पृथ्वीपालो भविष्यति* ॥ ३८५ ॥
 स प्राह पूज्यपादानां प्रसादेन भविष्यति । सर्वं कथं तु स¹⁰ प्राप्यः कालो¹¹ निःकिञ्चनैः क्षुधा ॥ ३८६ ॥
 द्वात्रिंशत्सम्यक् द्रम्मानस्य श्रावकपार्थितः । दापयित्वा पुनः प्राहुः शृण्वेकं नो वचः स्थिरम् ॥ ३८७ ॥
- 80 अद्यप्रभृति दारिद्र्यं नायाति तव सन्निधौ । व्यवहारैरमोच्योऽसि भोजनाच्छादनादिभिः ॥ ३८८ ॥
 एवं भावीति चेद् राज्ये प्राप्ते मम कृतं विभो ! । अवलोक्यमिदानीं तु बहूकैः फल्गुभिः किम् ॥ ३८९ ॥
 हृत्युक्त्वा प्रययौ देशान्तरं गृहो नराधिपः । घनं घनाघनैश्छन्न इव पार्वणचन्द्रमाः ॥ ३९० ॥

1 N जानात् । 2 N प्रस्ताव* । 3 B N न तु वीक्षितः, A ननु चेक्षितः । 4 N चिन्तित । 5 N D तदा । 6 N *मह-
 द्दुः । 7 N संज्ञात* । 8 D N भविष्यति । * एष पूर्वाद्धो नास्ति A B N आदर्शपुस्तके । 9 B N न । 10 A B
 सुप्राप्यः । 11 B N कालं ।

कापालिकव्रते^१ कौले शैवे चित्रपटोत्तरे । चरन् कदापि कुत्रापि कुत्रिमे कुत्रिमक्रमः ॥ ३९१ ॥
ततो वर्षाणि सप्तापि दिनानीवात्यबाहयन् । गुरुवाक्यैर्मनो विभ्रन् सङ्कटेऽपि विसङ्कटम् ॥ ३९२ ॥
तस्य भोपलदेवीति कलत्रमनुगाऽभवन् । छायेव सर्वावस्थास्मुञ्चन्ती सविधे स्थितिम् ॥ ३९३ ॥

द्वादशस्थव वर्षाणां शतेषु विरतेषु च ।

एकानेषु महीनाथे सिद्धाधीशे दिवं गते ॥ ३९४ ॥

5

ज्ञात्वा कुतोऽपि सत्त्वाढ्यः कुमारोऽगात्रिजं पुरम् । अस्यादासन्नदेशस्यो वासके^२ श्रीतरोरधः ॥ ३९५ ॥
दुर्गादेव्याः स्वरं तत्र मधुरं शुश्रुवे सुधीः । तामाजुहाव भाग्यस्य जिह्वासुः प्रमितिं तदा ॥ ३९६ ॥
मम पश्यसि चेद् राज्यं देवि ज्ञाननिधे ! ततः । उपविश्यैव मे मूर्ध्नि स्वरं श्रुतिसुखं कुरु ॥ ३९७ ॥
वचनानन्तरं साऽपि तथैवाधादतिस्फुटम् । 'तू राज' इति संरावं तच्चतःसौधदीपकम् ॥ ३९८ ॥
आयात् पुरान्तरा श्रीमत्सायस्य मिलितस्ततः । चित्ते सन्दिग्धराज्याग्निनिमित्तान्पेणाहतः ॥ ३९९ ॥ 10
स तेन सह संगत्य पार्श्वे श्रीहेममुप्रभोः । तन्निषद्यावृते पट्टे उपविष्टो विशिष्टधीः^३ ॥ ४०० ॥
भविष्यत्येव ते राज्यं यन्निषिष्टोऽस्मदासने । एतदेव निमित्तं न इत्यमुष्य गुरुर्जगौ ॥ ४०१ ॥
राज्येच्छया पादपातीति विगानभिया नहि । नतोऽहमिति शङ्क्यो न प्रभो दुर्विनयो मयि ॥ ४०२ ॥
तत्रास्ति कृष्णदेवाख्यः सामन्तोऽस्थायुतस्थितिः । स्वसुः पतिः कुमारस्य मिलितो निशितस्य च ॥ ४०३ ॥

—युग्मम् । 15

श्रीसिद्धराजमेरौ च संजग्मुः शिवमन्दिरे । प्रधाना राज्यसर्वस्वं राज्ययोग्यपरीक्षिणः ॥ ४०४ ॥
कुमारोऽपि पुरस्मान्तराऽऽजगाम चतुष्पथे । एकत्र सङ्गतानां च प्रधानानां तदाऽमिलत् ॥ ४०५ ॥
कृष्णः प्रवेशयामास प्रासादे तं करे कृतम् । तत्रापरी च तस्याते^४ राजपुत्रौ प्रवेशितौ ॥ ४०६ ॥
तथोरेकः प्रणम्यात्र पापैर्यान् स उपाविशत् । अपरोऽपि स्वसंव्यानपटं^५ मुकुलमातनोत् ॥ ४०७ ॥
अथ श्रीकृष्णदेवेनोपविशेत्युदिते सति । संवृत्य बन्धयुग्मं स्वमुपाविशद् बरासने ॥ ४०८ ॥ 20
व्यचारयन्त नीतिज्ञा एकस्तावत् कृतानतिः । निस्तेजाः परिभूयेत स्वैः परैरपि निन्धधीः ॥ ४०९ ॥
सम्भ्रान्तलोचनं पश्यन्नपरो मुक्तलाञ्छलः । तस्य पार्श्वान् परंभूषैर्विभं राज्यं महीष्यते ॥ ४१० ॥
असौ कुमारपालश्च दैवज्ञानुमतः पुरा । धीरं पश्यन्निहायातः संवृत्याञ्चलमण्डलम् ॥ ४११ ॥
निम्रहीता विपक्षणां विम्रहीता दिगन्तरान् । भविष्यति महाभाग्यः सार्वभौमसमः भ्रिया ॥ ४१२ ॥
अभिप्रेकमिहैवास्य विदधं ध्वस्तदुर्द्धियः । आसमुद्रार्वाधिं पृथ्वीं पालयिष्यत्यसौ ध्रुवम् ॥ ४१३ ॥ 25
अथ द्वादशधा तूर्यध्वनिडम्बरिताम्बरम् । चक्रे राज्याभिषेकोऽस्य भुवनत्रयमङ्गलम् ॥ ४१४ ॥
प्रविवेशेतस्यै राजा राजसौधं नृपासनि । निविष्टो गोत्रवृद्धाभिरक्षतेरप्यबद्धत ॥ ४१५ ॥
कृतप्रशमनाचारः प्रतापोः परतपः । कुमारपालभूपालः पालयामास मेदिनीम् ॥ ४१६ ॥

§ १६. सपादलक्षभूमीशमणोर्राजं मदोद्धतम्^६ । विम्रहीतुमनाः सेनामसावेनामसजयत् ॥ ४१७ ॥

हास्तिकाधीयपादातरध्याभिरमितो वृतः । धिष्यप्रह्वीयधीतारानिकरैरिव चन्द्रमाः ॥ ४१८ ॥ 30
चचाल लघु सामन्तमण्डलीकमहाधरैः^७ । अन्यैश्च क्षत्रियैः सेव्यपादाम्भोजयुगस्ततः ॥ ४१९ ॥
दितैः कतिपर्यैरबाजयमेरुं सुदुर्ग्रहम् । लंकादुर्गमिवागम्यं नृपः प्राकारमासदत् ॥ ४२० ॥—विशेषकम् ।
परितोऽस्य च बन्धूलवदिराखदिरदुभैः । करीरुंफिलं^८ नृणां दुर्गं योजनद्वयम् ॥ ४२१ ॥

१ 'व्रते' । २ N वासके । ३ N 'निशिष्टधीः' । ४ N तत्रापरावतस्थाते । ५ N 'पटं मुकुलं' । ६ N मदोद्धतम् । ७ N मंडलेकमहीधरैः । ८ N करीरुंफिलं ।

- बहुधा बहुभिर्मलैर्लिङ्घ्यमानमपि क्षयम् । प्राप्नोति न ततः स्त्रियो व्यावर्त्तत नराधिपः ॥ ४२२ ॥
 उपवर्षं समागत्याणहिल्लिपुरमध्यतः । चतुर्मास्यां पुनः सैन्यं जातशेषमपोषयत् ॥ ४२३ ॥
 प्रावर्त्तत च तस्यान्ते पुनर्भीष्मे न्यवर्त्तत । एवमेकादश समा व्यतीयुः पृथिवीपतेः ॥ ४२४ ॥
 मम पीतपराम्भोषेरपि^१ भाग्याधिकः कथम् । अणोराज इति ध्यायन् क्षणं तस्यौ नराधिपः ॥ ४२५ ॥
- 5 तस्य वारभटद्वयोऽस्ति मन्त्री मन्त्रीव नाकिनाम् । नीला क्षेत्रेण मन्त्रेणोद्यनस्याङ्गभूस्तदा ॥ ४२६ ॥
 अष्टच्छत्रं च नराधीशः सकृदोऽस्मिन् समागते । अस्ति सप्रत्ययः कश्चित् सुरो यश्चोऽथवा सुरि ॥ ४२७ ॥
 प्रातिहार्यप्रभावेण भवामो जितकाशिनः । यस्य तस्य मनोऽवश्यं वश्यं नो भवतु ध्रुवम् ॥ ४२८ ॥
 व्यजिह्वपद्व्य श्रीमान् वारभटस्तस्य वारभटः । अवधार्य वचः सावधानेन प्रभुणा मम ॥ ४२९ ॥
 यदा श्रीस्वामिपादानामादेशात् प्रमुसोदरः । कीर्त्तिपालो महाबाहुः सुराष्ट्रामण्डलं ययौ ॥ ४३० ॥
- 10 तद्देशाधीश्वरं निमहीतुं नवचयनाभिधम् । अनेकशो विप्रहैश्च खेदितायनराधिपम् ॥ ४३१ ॥
 तदा मज्जनकस्तत्र श्रीमानुद्यननाभिधः । स्तंभतीर्थपुरावासी जज्ञे सैन्यबलप्रदः ॥ ४३२ ॥
 अन्यदा गच्छता तत्र पुंडरीकाद्रिकुदुरः । द्रष्टव्यस्यावचेष्टेष्टेन दुष्प्राप्यदर्शनः ॥ ४३३ ॥
 आचख्ये च निजेशस्य तस्य माहात्म्यमद्भुतम् । *धर्मश्रद्धाश्रिताश्चर्योदय सोऽप्यारुरोह तम् ॥ ४३४ ॥
 श्रीमद्युगादिनाथं च नमस्कृत्यातिभक्तितः । मेने कृतार्थमात्मानं स ध्यातादनुजः प्रभोः ॥ ४३५ ॥
- 15 प्रासाद आलुलोके च तेन सोऽप्यतिजर्जरः । ततः श्रीकीर्त्तिपालेन प्रोचेऽसौ भांडशालिकः ॥ ४३६ ॥
 प्रासादस्यास्य नक्षेत्रस्युद्दिधीर्षा स्थिता ध्रुवम् । जित्वा मुं विप्रहं प्रत्यावृत्तैः सर्वं विधास्यते ॥ ४३७ ॥
 पर्वतादवतीर्थाय प्रतस्ये पुरतोऽधिपः । अभ्यमित्रीणतं प्राप नृपः सोऽपि मदोद्धतः ॥ ४३८ ॥
 तत आसीन्महायुद्धं कुन्ताकुन्ति गदागदि । सैन्योरुभयोः शौर्यावेशादज्ञातघातवान् ॥ ४३९ ॥
 तस्मिन्नुद्यनोऽपि स्वस्वामिनः^२ पुरतः स्थितः । प्रजङ्हे प्रहृतश्चासौ न्यपतद् भूमिमण्डले ॥ ४४० ॥
- 20 युद्धे जिते हते शत्रौ शोध्यमाने रणे प्रभुः । निरीक्ष्योद्यनं आसावशेषायुधमूचिवान् ॥ ४४१ ॥
 अनित्यो भौतिको देहः स्थिरेण यन्मसा त्वया । व्यक्रीयत स्फुटं साधु वणिग्व्यवहृतिः कटः^३ ॥ ४४२ ॥
 किंचिद् यदस्ति ते चित्ते शल्यं खुरखुरायितम् । ब्रूहि तद् विदधानोऽहं किंचित् ते स्वासृणातिगः ॥ ४४३ ॥
 अथ स प्राह नाथ स्मो वयं स्वामिबशाः स्थिताः । तत्कार्यादपरं नैव जानीमोऽनन्यचेतनाः ॥ ४४४ ॥
 श्रीमत्सिद्धाधिपाद् बिभ्यद् भवद्बन्धुः क्षितीश्वरः । बटुमेकं समीपे मे प्रैषीत् स न्यक्नूतो मया ॥ ४४५ ॥
- 25 श्रीमान् कुमारपालोऽपि क्षणं मयि तदा घनम् । अधारयिष्यदत्युग्रमूर्तिवकं मयापि तत् ॥ ४४६ ॥
 इदानीं तु त्वदंघ्रीणाम्रेऽस्मून्^४ सुखतो मम । उभौ लोकौ निजान्नायः श्रुतं शीलं पवित्रितम् ॥ ४४७ ॥
 मृत्यौ विप्रतिसारो नास्माकं विज्ञापयामि तु^५ । किञ्चिन्मग्नन्दनस्यास्य वारभटाख्यस्य कथ्यताम् ॥ ४४८ ॥
 शत्रुञ्जयमहातीर्थं प्रासादस्य प्रतिश्रुतः^६ । जीर्णोद्धारस्ततः श्रेयोहेतुर्मे स विधीयताम् ॥ ४४९ ॥
 ओमित्युक्त्वा ततः कीर्त्तिपालेनाङ्गीकृते तदा । परासुरभवत् तत्र श्रीमानुद्यनः शमी ॥ ४५० ॥
- 30 कृते तत्रानुषो बमुरहं स्यामधुना पुनः । स्वां देवकुलिकामेकं नगरान्तर्व्यधापयम् ॥ ४५१ ॥
 तथाऽत्रैव पुरे^७ वासी व्यवहारी महाधनः । श्रीछत्रुक इत्याख्यः श्रेष्ठी नवतिलक्षकः ॥ ४५२ ॥
 मन्यैष्या तेन चाकारि धर्मस्थानेऽत्र खत्तकम् । श्रीमत्तत्राजितस्वामिबिम्बं चास्याप्यतामुना ॥ ४५३ ॥
 प्रतिष्ठितं च श्रीहेमसूरिभिर्ज्ञानभूरिभिः । तदीयहस्तमन्त्राणां माहात्म्यात् सकलं ज्ञाभूत् ॥ ४५४ ॥

1 A °परांमोषेरपि भाग्याधिपः । * पतित एव उत्तरार्द्धः N पुस्तके । 2 A D खलुभिव । 3 N व्यवहृते कटः ।

4 N तन्मुचतो । 5 N तद् । 6 N परिश्रुतः । 7 N पुरे वासीद् ।

तत्रोपयाचितं स्वामी वेदिच्छति ततो भुवम् । विजयोऽस्याभिधाऽपीदगपराजितताकरी ॥ ४५५ ॥
 इति विज्ञापनं श्रुत्वा मामको नायको भुवः । विदधातु विचार्यैव ननु प्रमुपुरो मतिः ॥ ४५६ ॥
 विज्ञप्तेऽत्रावनीनेता ध्यातामात्यवचःक्रमः । ऊचे मन्त्रिन् ! भवद्वाक्यात् कार्यजातं मया स्मृतम् ॥ ४५७ ॥
 सखे ! शृणु यदा पूर्वं वयं सामान्यवृत्तयः । स्तम्भतीर्थमगच्छाम दिनत्रयमुपोषिताः ॥ ४५८ ॥
बोसरिर्वैदुरस्माभिः प्रैष्यतोद्यनान्तिके । अकृतार्थस्ततश्चागान् तदागः स्फुरितं न मे ॥ ४५९ ॥ 5
 एतेऽहो ! स्वामिनो भक्ता इति चेतस्यभून्मम । परेषु रोषणः स्त्रीयाभाग्यदर्शी कृती न सः ॥ ४६० ॥
 तथा श्वेताम्बराचार्यो हेमसूरिर्मया तदा । प्रदोषसमयेऽदर्श कल्पद्रुमसमः श्रिया ॥ ४६१ ॥
 पाथेयं कृपया किंच न दद्याद् यथासौ प्रभुः । राज्यं कः प्राप्स्यदानन्दि भवत्सङ्गममुन्दरम् ॥ ४६२ ॥
 तथा तद्वचनं तप्यमभूद् दैवतवाक्यवत् । अद्यापि ध्वनति ध्यातघण्टाटङ्कारवद्भुम् ॥ ४६३ ॥
 विम्बस्वास्थ्य प्रतिष्ठातृव्याजात् स्मारयता गुरुम् । ममोपकृतमत्यर्थं कृतावेदी नराधमः ॥ ४६४ ॥ 10
 तथा श्रीसिद्धराजोऽपि हत्वा स्वंगारभूपतिम् । तज्जातीयबहुत्वेन शक्तो देशं न वासितुम् ॥ ४६५ ॥
 इदानीं त्वत्पितुर्बुद्ध्या शत्रवस्ते विनाशिताः । सर्वेऽपि च यथा तेषां नामापि नहि बुध्यते ॥ ४६६ ॥
 मुक्तौ न्यक्षेपि देशश्च मुक्तास्तत्राधिकारिणः । ईदृग् वीरान् भवद्भ्राता स्वामिभक्तिकलं हि तत् ॥ ४६७ ॥
कीर्तिपालकुमारोऽसौ पदातिर्विभ्रहादिषु । अबुधः सांगुणिनेन त्वत्पित्रैव बुधः कृतः ॥ ४६८ ॥
 तीर्थोद्धारश्च सन्दिष्टस्तेन ते तदपीह नः । कार्यं ततोऽपुनैवायमादेशो भवतान् तव ॥ ४६९ ॥ 15
 राजकोशात् समादाय धनान्यापूर्णीतावधि । पूर्वं तस्य प्रधानस्य स्वस्यास्यां च वाञ्छितम् ॥ ४७० ॥
 इदानीं त्वस्य देवस्य विम्बं मे दर्शय द्रुतम् । पुण्यैर्लभ्यं समभ्यर्च्य प्रस्थानं कुर्महे ततः ॥ ४७१ ॥
 ततः सन्दर्श्यमानाध्वा श्रीमद्वाग्भटमन्त्रिणा । संचचालाचलाधीशः प्राप चास्य जिनालयम् ॥ ४७२ ॥
 श्रीमन्तं पार्श्वनाथं प्रागानतो मूलनायकम् । ददर्श मन्त्रिणा ख्यातमजितं तदनु प्रभुम् ॥ ४७३ ॥
 कुङ्कुमागुरुकपूरकस्तूरीचन्दनद्रवैः । सुगन्धकुसुमैश्चार्चा विदधे वासनावशात् ॥ ४७४ ॥ 20
 व्यजिह्वपञ्च तीर्थेऽथ त्वत्प्रभावाभृष्टं रिपुम् । अस्मिन्नवसरे नाथ ! विजेष्ये त्वत्प्रसादतः ॥ ४७५ ॥
 ततो मम भवानेव देवो माता गुरुः पिता । अत्र साक्षी भवान् मन्त्रिन् ! पाल्यमेतद्वचो मया ॥—युग्मम् ।
 इत्युक्त्वाऽऽनम्य तं भूपः पुलकाङ्कितविग्रहः । तदा विजययात्रायै^१ सैन्यानि समवाहयत् ॥ ४७७ ॥

§ १७. उपचन्द्रावति प्रायात् प्रयागेरप्रमाणकैः । आवासान् दापयामास तत्र भूवासवो मुदा ॥ ४७८ ॥
 तत्र **विक्कमसिंहोऽस्ति** राज्ये मुख्यं महाधरः । राज्ञः कटकसेवाया निर्बिण्णो गमनामनाः ॥ ४७९ ॥ 25
 प्रशस्तैः स महामालैर्निजैः समममन्त्रयत् । वयं खेदं परं प्राप्ता निर्जोबनृपसेवया ॥ ४८० ॥
 कः प्रतापो बलं किं वा भ्रान्तदेशान्तरे नरे । अत्र चित्रपटाजीवे नमस्करो^२ऽतिदुष्करः ॥ ४८१ ॥
 भस्माधारः पुटीपात्रं जटा मूर्ध्नि शिवार्चनम् । एवं वेधे प्रणामो नः काऽत्र राज्यविदम्बना ॥ ४८२ ॥
 तस्मात् कथंचिदत्रैव यथासौ साध्यते नृपः । असौ हि शशकः खड्गो^३ रुणभिष्णवावाटकम् ॥ ४८३ ॥
 कोऽपि चौलुक्यवंशीयः क्षात्रतेजोभिरद्भुतः । राज्ये निवेश्यतेऽस्माकं तदाह्नां कर्तुमौचित्ति ॥ ४८४ ॥ 30
 प्राहुस्तस्य प्रधानाश्च नोचितं भवतं कुले । स्वामिद्रोहो यतोऽधीशसिद्धाधिपपदस्थितः ॥ ४८५ ॥
 अस्माकं सर्वथाऽऽराध्यो बुद्धेष्वनियतो जयः । दुर्गरोषविशेषेण विभृश्यं तदिदं घनम् ॥ ४८६ ॥
 उवाच च कथं वध्यो^४ भूपालोऽसौ भविष्यति । कुवं बोऽ^५ परशिक्षाभिरुपायं वदत भुवम् ॥ ४८७ ॥

1 N प्रतिष्ठानं । 2 N प्रधानं । 3 N यात्रायां । 4 N सम्यमहाधरः । 5 N चमत्कारो । 6 A बंधो । 7 A B औलिक्यं । 8 N बोध्यो । 9 N वे परभिशाभिः ।

- वयं हि तस्य वक्तारः स्वामिना करणे पुनः । प्रमाणं स्वरचिन्तय ! तत्कुरु प्रतिभासितम्^१ ॥ ४८८ ॥
 अथाह विक्रमो वह्नियं प्रकुरुताधुना । मत्सौधेऽसौ यथावश्यमङ्गेशेन विनश्यति ॥ ४८९ ॥
 "व्यचारयन्निमित्तं ते निजाबासेऽग्निदीपनम् । प्रागल्भ्यात् कुमतेरेतद्" विनाशस्यैव सूचकम् ॥ ४९० ॥
 किं च प्रविद्धाभोऽत्र दुर्लभ्या भवितव्यता । राव्योच्छेदोऽस्य सम्पन्नो भूपालो विजयी पुनः ॥ ४९१ ॥
 5 श्रीसिद्धाधीशपट्टे यः प्राच्यपुण्यैर्निवेशितः । एतत्सदृशश्रुत्यानां नासौ योग्यो भविष्यति ॥ ४९२ ॥
 एवं विमुश्य तेऽवोचन् हस्तस्पृष्टललाटकाः । स्वाम्यादेशः प्रमाणं नः कार्या नाऽत्र विचारणा ॥ ४९३ ॥
 सूत्रधारैस्ततो भूम्यन्तरा सौधं निवेशितम् । ऊर्ध्वं च स्तम्भपट्टादि चलं वस्त्राञ्चलोपमम् ॥ ४९४ ॥
 तस्थोपरि प्रतिसीराप्रावारास्तरणास्तृताः । मण्डिता विततोऽलोचाऽवचूलेः पद्मकैस्तथा ॥ ४९५ ॥
 मौक्तिकैः कुसुमैर्गुच्छैर्विच्छन्दकशतैरपि । सुन्दरा तत्र शय्या च सूत्रतन्तुमयाऽरवि ॥ ४९६ ॥—युग्मम् ।
 10 एकत्र कीलके कृष्टे^२ तत्सर्वं गर्तमन्दिरे । खदिराङ्गारसंपूर्णे भस्मीभवति तत्क्षणात् ॥ ४९७ ॥
 एवं निवेश्य ते नेत्रे नेत्रे बाष्पमुते दधुः । तन्नायकोऽप्युवाचैवं मतिः कार्यप्रसाधिका ॥ ४९८ ॥
 असौ यथा तपस्वीदृक्शय्यायां चङ्गभङ्गिभिः^३ । आक्षिप्ताश्वो निवेश्येत^४ तदास्याधोगते^५ सृतिः ॥ ४९९ ॥
 इति प्रातर्विचिन्त्यायमायाच्छिविरमध्यतः । राजपादान् नमश्चक्रेऽवनीलुठनपूर्वकम् ॥ ५०० ॥
 विज्ञो विज्ञपयामास **मारवो** मण्डलेश्वरः । दम्भान् सुधां मुक्ते विभ्रद् विपपूर्णां घटो यथा ॥ ५०१ ॥
 15 अलंकुरुत हर्ष्यं मे प्रसादः क्रियतां प्रभो ! । तत्र प्रत्यवसानेनावसानेनाथ^६ दुःस्थितेः ॥ ५०२ ॥
 "ध्यात्वेति धीनिधिर्भूषो **मारवेषु** न विश्वसेत् । प्राह नः परिवारः प्राग् भुङ्क्तमनु वयं ततः ॥ ५०३ ॥
 क एवं हि हितान्वेधी स्वामिभक्तश्च दृश्यते । परमारकुलोद्भूतं भवन्तमभयं विना ॥ ५०४ ॥
 तत्र कः प्रतिपेद्वास्ति शुभे कार्ये महाहार ! । अस्माकं भवदावास एव योग्यो विडोकिनुम् ॥ ५०५ ॥
 स्वाम्यादेशः प्रमाणं मे इति प्रोच्य परिच्छदम् । भक्तोऽसौ भोजयांचकेऽपराह्वावध्यवाधया ॥ ५०६ ॥
 20 अङ्गरक्षास्ततः स्वामिमूर्तिरक्षासदोद्यताः । आहूतास्तत्समस्तं च कुट्टिमं प्रकटीकृतम् ॥ ५०७ ॥
 यत्रासन्नः पुमानेको वृद्धो मतिमतां पतिः । आजिघ्नन् गन्धमत्युग्रं ध्माताङ्गायणस्य सः ॥ ५०८ ॥
 विममर्श निजस्त्वान्ते विज्ञानं किञ्चिद्भुतम् । तत्रास्ते वह्निसम्बद्धं प्रमुद्रोदस्य^७ कारणम् ॥ ५०९ ॥
 ततस्तं **विक्रमः** साभिप्रायं दृष्टिविकारतः । परिहायातिसच्चके वक्राशयशिरोमणिः ॥ ५१० ॥
 ययौ **विक्रमसिंहो**ऽथ सह तैनेव मन्दिरम् । राक्षः प्राह च मत्सौधे नाथ ! पादोऽवधार्यताम् ॥ ५११ ॥
 25 अथ भूसच्चङ्गाया तेन न्यपेधि गमनं प्रति । भूपतिः प्राह तच्च मे समस्तं भोजितं त्वया ॥ ५१२ ॥
 वयं तु प्राक्त्रियामायां चिन्ताजागरणीडिताः । अधुनाऽभ्यवहारेषु^८ नाभिलाषुकचेतसः ॥ ५१३ ॥
 मुहूर्तैश्चापि दैवज्ञैः प्रयाणाय विचारितः^९ । संप्रत्येव ततो दक्षा बाधा प्रस्वीयते यथा ॥ ५१४ ॥
 त्वमपि स्वां चमू सजीकृत्य कृत्यविशारद ! । शीघ्रमागच्छ न च्छेका^{१०} जृम्भायन्ते त्वरायिते^{११} ॥ ५१५ ॥
 अन्तःशङ्कां बह्मोमित्युक्त्वा च प्रययौ स्वकम् । धाम ज्ञातमिवायं स्वं विमुञ्चन्^{१२} जेतसि क्षणम् ॥ ५१६ ॥
 30 झटिलेव प्रतस्ये च स्कन्धाधारः^{१३} प्रभोस्तदा । अचिराद् रिपुदुर्गस्योपकण्ठे शिविरं द्रव्यौ ॥ ५१७ ॥
 स यथास्थानमातस्थौ शिविरस्य निवेशनम्^{१४} । अहर्दिवं प्रहरं जामदग्न्यमभटोद्वुरम् ॥ ५१८ ॥

1 N प्रतिभाषितं । 2 B विचारयन्निमित्तं । 3 N कुमारेतत् । 4 N कृष्टे । 5 B वयं भगिनः । 6 D निवेश्येत । 7 B तदा-
 भोगतेर्युक्तिः । 8 A प्रत्यवसानेनावसानेनाथः ; B प्रत्यवसानेनावसानेनाथ । 9 N न्यातेति । 10 A प्रभोशोरस्य ; N प्रभुशिरो-
 हृत् । 11 B "भ्यवहारे तु । 12 N निवेशितः । 13 N तच्छेका । 14 A जंभायां स्मरितायते ; N जंभायते स्मरितायते ।
 15 A व्ययुञ्जन् । 16 A स्तम्भाधारः ; D स्तम्भाधारः ; N स्तम्भाधारः । 17 N विक्रमेतं ।

अर्णोराजोऽप्यजानानः सिद्धकुम्भमवप्रवत् । अवमेनेऽवलेपोप्रव्याहारोर्मिभिरेव तम् ॥ ५१९ ॥
 अथैकादश वर्षाणि विजुगोप पदोरचः । समाध द्वादशेऽप्यस्तु काऽत्र भूपालकल्पना ॥ ५२० ॥
 हतसत्त्वोद्वृत्तैर्मन्या कृत्रिमेरपि दर्शनेः । जीव जीवेति जल्पकर्मितो राजा स्वसेवकेः ॥ ५२१ ॥
 तथा चारुभटः श्रीमान्सिद्धराजस्य पुत्रकः । द्वादकास्वरभ्रान्तहस्ती मासुपसिष्टते ॥ ५२२ ॥
 इत्यनल्पविकल्पैः स यक्षान् नासज्जयत् तदा । दुर्गे स्वर्ग इवासीन उदासीनोऽकुतोभयः ॥ ५२३ ॥ 5
 कुन्ततोमरशक्त्याद्यैः पूर्णेष्वटालकेष्वपि । विलेभे न भटव्रातं निजभाग्यकदर्थितः ॥ ५२४ ॥
 श्रीमान् कुमारपालोऽपि ज्ञात्वेति प्रणिधिप्रजैः । अनीकिनीं निजां दानमानाद्यैः समपूजयत् ॥ ५२५ ॥
 गजानां प्रतिमानानि शृङ्खलान् मुकुटांस्तथा । अधानां कविका-वल्गा-दाम-पत्ययनानि च ॥ ५२६ ॥
 रथानां किंकिणीजालचक्राङ्गयुगशम्बिकाः । योधानां हस्तिका-वीरवलयानि च चन्द्रकान् ॥ ५२७ ॥
 सुवर्णरत्नमाणिक्यसूचीमुखमयान्यपि । चतुरङ्गेऽपि सैन्येऽसौ भूषणानि ददौ मुदा ॥ ५२८ ॥—विशेषकम् ॥ 10
 रोहणह्रमकपूरकश्मीरजविलेपनैः । स्वयं विलिप्य वक्त्राणि भटानां पटुताभूताम् ॥ ५२९ ॥
 सहस्रपत्रचापेयजातीविषिकिलस्रजः । कामं धम्मिल्लमालासु वबन्ध स्वयमीशिता ॥ ५३० ॥—युग्मम् ।
 हेमन्तसितपत्रामैः श्रातकुम्भसमेरसौ । स्कन्धानभ्यर्चयद् योधप्रधानानां प्रमोदतः ॥ ५३१ ॥
 सान्धकारे निशीथे च राजा तेजःप्रसापभूः । तानुत्साह्य सुधासप्रीचीभिर्वचनवीचिभिः ॥ ५३२ ॥
 चचाल संमदोत्तालकलकेलिङ्कुलवनिः । अतूर्यवक्त्रनिर्घोषं रहो योगीव लिम्बनिः ॥ ५३३ ॥ 15
 पर्वताधिलकाभूमिं गत्वा तूरिवान् समम् । व्यस्तारयत् तथा चक्रे भूपः सुकरिकास्तथा ॥ ५३४ ॥
 तदा च चारुभटामाललेनादिष्टः समानय । आप्रभातात् पंचशतीमाद्राणां सैरिभत्वचाम् ॥ ५३५ ॥
 तेनानीताश्च ताः संवर्त्मिणोऽथ रथमण्डपः^१ । खंडीः प्रपातयामासुस्तन्मथ्यस्या^२ भटोत्कटाः ॥ ५३६ ॥
 एके च दर्शनेः खङ्गान्युपाट्याकरुहुर्दुतम् । प्राकारकपिशीर्षाणि तच्छीर्षाणीव विक्रमान् ॥ ५३७ ॥
 व्यद्रवन्नथ तेऽन्तस्था विहिते संप्रसारणे । ह्रस्वीकृताः^३ कुमारेण भूपेनाख्यातवेदिना ॥ ५३८ ॥ 20
 विवृत्य गोरुरद्वारं बहिर्निरसत् प्रगे । अर्णोराजोऽपि तत्राजौ स्वजीवे विगतसृहः ॥ ५३९ ॥
 बाधमानेषु संप्रामतूर्येषु प्रतिशब्दितैः । शब्दाद्वैतं बभूवात्र पक्षयोरुभयोरपि ॥ ५४० ॥
 कातराणां तदा तत्र देहाभाशाक्षमानिब^४ । परित्यज्य ययुः प्राणाः पातालं शरणागिनः ५४१ ॥
 ततः प्रवृत्ते युद्धं खङ्गाखङ्गि शराशरि । बाहुबाह्वि सर्वत्रादृश्यमानजननास्यकम् ॥ ५४२ ॥
 शूरसंकान्तिकाले च भूधरा अस्मया इव । बहुशः खण्ड्यमानाङ्गा अदृश्यन्त गजेधराः ॥ ५४३ ॥ 25
 पक्षकूष्माण्डकानीबासण्ड्यन्तात्र तुरङ्गमाः । शालिपर्पटवद्गध्याः समचूर्ण्यन्त निर्भरम् ॥ ५४४ ॥
 परिपक्विमकालिङ्गवत् पत्तिजठरावलिः । पाटिता तत्र कालेयद्वीहकुसुसंकुलाः ॥ ५४५ ॥
 विचेरुर्गनेन गृध्रा नूनं मांसाभिलाषुकाः । विमानस्थाप्सरो दूता इव प्राणेशसङ्गमे ॥ ५४६ ॥
 श्लेबमन्वयख्यातिनामोद्घटनपूर्वकम् । युद्धे भवति शान्तासु धूलीषु मद्वारिभिः ॥ ५४७ ॥
 पट्टवारणयोस्तत्र दन्वादन्ति विलम्बयोः । दृष्टश्चारुभटो राह्वाऽरिनिपादितया स्थितः ॥ ५४८ ॥ 30
 इयामालाधोरणस्तत्र हस्तिहस्ताभयापहत् । उक्तील्याच्छपटीं द्विः स कृत्वा तस्य श्रुती प्यधात्^५ ॥ ५४९ ॥
 तवश्चारुभटो गर्वाद्धस्तिदन्ते पदं दधौ । यत् कियान् प्रतिमातङ्ग इति चेवसि चिन्तयन् ॥ ५५० ॥
 पक्षयोर्गुर्जरैरसौऽपि लोचने संन्यवीविशत् । बलं विघटितं सर्वं महाधरयुद्धं तदा ॥ ५५१ ॥

क्राङ्गितैः तदाऽजल्पि क्षामल ! त्वमपीह किम् । भेदितो वारणं पश्चाद् व्यावर्त्तयसि यत्तस्ते ! ॥ ५५२ ॥
स प्राह नाथ ! नो शक्यं स्वप्नेऽपि त्रयभेदनम् । निपादी इयामलः स्वामी गजः कलभकेसरी ॥ ५५३ ॥

पश्चात्कर्मगतो नीचैस्ततः प्रतिगजात् पतन् । शत्रुराज्यस्य सर्वस्वं प्राश्नात्क्राभटस्त्वया ॥ ५५४ ॥

यावदेवं बदलेष तावद्विषदितो रदौ । अन्तर्द्वयोर्जवात् तत्रापतन् स्वस्वामितेजसा ॥ ५५५ ॥

5 जगृहे तलवर्गयैः सुभटैः संयतश्च सः । अर्णोराजश्च राक्षापि कुन्तेन निहतोऽलिके ॥ ५५६ ॥

प्रणाशामिमुखः कांक्षिणीक्राभटं विना । व्यावर्त्तयद् गजं सेनाप्यस्य व्याजुषुते ततः ॥ ५५७ ॥

जितं जितमिति प्रोच्य पटमभ्रमयत् प्रभुः । मन्यमानश्च राजानं स्वं तदा विक्रमोर्जितात् ॥ ५५८ ॥

सामन्ताश्चायुधैः सर्वे मंथु तं पर्यवारयन् । जितो भवद्भिरेवासाविलावर्जयदत्र तान् ॥ ५५९ ॥

देशः कोऽश्च लुण्ठकैस्तस्य सेनाप्यलुण्ठयत् । सुदृषणाः सत्त्वहीना युद्धे प्रष्टप्रदायिनः ॥ ५६० ॥

10 ततश्चमूचराः सर्वे तदीयद्रविणैर्धनैः । स्वयं ग्रहणतोऽलुप्यन्नासन्नपुरुषावपि ॥ ५६१ ॥

जितकाशी ततो भूपो न्यवर्त्तत पुरं प्रति । यच्छन् यथार्थनं दानमर्थिभ्यः कल्पवृक्षवत् ॥ ५६२ ॥

§ १८. अष्टादशशतीदेशप्रख्यपत्तनमासदत् । पूर्ववत् वृत्तमत्युर्ध्वं तदीशस्याप्यनुभूयते ॥ ५६३ ॥

नृपतिर्विजये सौविद्विहान् मल्लानथादिशत् । ततो निमग्नगयातः पश्चाद्वाहुन्यैरुच्यत ॥ ५६४ ॥

प्रेच्य प्रेष्यान् निजांस्तस्य मन्दिरं मन्दुरावरम् । अज्वालयत् क्षणादेव यथाभवदसत्सदृक् ॥ ५६५ ॥

15 शकतोऽनालृते^१ क्षिप्तः स्वस्थानावालिताङ्गकः । हुंकारेऽप्यन^२लंभूणुः सोऽभूत् का वचने कथा ॥ ५६६ ॥

नयुत्तारेषु पाषाणोद्घाटसंकटभूमिषु । अभूदसृग्विलिप्तश्चः स पदकारस्फुरच्छिराः ॥ ५६७ ॥

परमारान्वयै राजपुत्रैरुत्तार्य भूपतिः । सम्यक्प्रणम्य विष्णोऽन्वमन्यत^३ 'तृणास्तुतिम् ॥ ५६८ ॥

मञ्जातिमञ्जकलितमुकुटवतोरणम् । अणहिल्लपुरं प्राप क्लृप्तः प्राप्तजयोदयः ॥ ५६९ ॥

महोत्सवे प्रवेशस्य गजारूढः सुरेन्द्रवत् । वाग्भटस्य विहारं स दृष्टो हर्गसायणम् ॥ ५७० ॥

20 तत्र प्रविश्य श्रीमन्तमजितस्वामिनं नृपः । आर्चयत् सुरभिद्रव्यैरलासन्नोपकारिणम् ॥ ५७१ ॥

श्रीपार्श्वमय च स्मृत्वा संपूज्य च ततोऽवदत् । प्राणुकं यन्मया नाथ ! तत्तथैवावधार्यताम् ॥ ५७२ ॥

ततः प्रणम्य सोत्कण्ठं कण्ठीरववरासने । पटकुञ्जरकुम्भस्थे स्थितोऽगाद् भूष्टदालयम् ॥ ५७३ ॥

गोत्रवृद्धाङ्गनागर्गसङ्गीतस्फुटमङ्गलः । प्रतीच्छन् शिरसा वद्धोपनान्यनुबभूव सः ॥ ५७४ ॥

ततो विक्रमसिंहस्य स्थाने सन्धीन्निवेश्य च । आनाप्यानतिदूरे तं^४ भूपालः प्राह सस्मितः ॥ ५७५ ॥

25 भो विक्रमाभियोगेण भूपाल एव पञ्चताम् । प्रायान्ति नैव सामन्ता इति त्वं केन शिक्षितः ॥ ५७६ ॥

तत्रैव यथाहं त्वां भो ! बह्वो होता ततो भवान् । भस्मीभूतः क दृश्येत सपुत्रपशुमान्धवः ॥ ५७७ ॥

यादृशाश्च भवन्तः स्युर्गृहकर्मकरा मम । मलिना न वयं नाथास्तादृशास्तदसूत्र बह ॥ ५७८ ॥

अक्षेपि बंधिशाळायां ततोऽसौ निजकर्मतः । इह लोके हि भोग्यन्ते राजभिस्तामसास्तमः ॥ ५७९ ॥

तथा श्रीरामदेवाख्यं तद्वातुर्नन्दनं नृपः । श्रीयशोधवलं चन्द्रावत्यामेव न्यवीविशत् ॥ ५८० ॥

✽

80 § १९. अन्येयुर्वार्गभटामालं धर्मात्यन्तिकवासनः । अष्टच्छदार्यताचरोपदेष्टारं गुरुं नृपः ॥ ५८१ ॥

सुरैः श्रीहेमचन्द्रस्य गुणगौरवसौरभम् । आख्यदक्षामविद्यौघमध्यामोपशमभियम्^५ ॥ ५८२ ॥

शीघ्रमाह्वयतामुक्तो राजा वाग्भटमभिषिण । राजवेश्मन्यनीयन्त सूरयो बहुमानतः ॥ ५८३ ॥

1 N 'न्यपुष्प' ते । 2 N B सङ्घट । 3 N शाकटेयाद्यति । 4 N हुंकारेणान^० । 5 N लसुन्मत्तदृणां क्षुत्तिम् । 6 N तत्-
भूषणं । 7 N 'रामदेवाख्यं' । 8 N 'शमभयम्' ।

अभ्युत्थाय महीरोन ते दत्तासन्नुपाविशन् । राजाह सुगुरो ! बर्गं सिद्ध जैनं तमोहरन् ॥ ५८४ ॥
 अथ तं च द्वाभ्युत्थमाचम्यो स मुनीश्वरः । असत्यत्वेनताम्रद्वयविप्रहविर्बर्जन् ॥ ५८५ ॥
 निशामोजनमुक्त्वा मांसाहारस्य हेयता । श्रुति-स्मृति-स्वसिद्धान्तनियामकज्ञतेर्दृढा ॥ ५८६ ॥

उक्तं च योगशास्त्रे —

चित्तादिषति यो मांसं प्राणिप्राणापहारतः ।

5

उन्मूलयत्यसौ मूलं दयाख्यं धर्मशास्त्रिनः ॥ ५८७ ॥

अशनीयन् सदा मांसं दयां यो हि चिकीर्षति ।

ज्वलति ज्वलने बह्वीं स रोपयितुमिच्छति ॥ ५८८ ॥

हन्ता पलस्य विक्रेता संस्कर्ता मधुकस्तथा ।

क्रेताऽनुमन्ता दाता च घातका एव यन्मनुः ॥ ५८९ ॥

10

‘अनुमन्ता विशसिता नियन्ता क्रयविक्रयी ।

संस्कर्ता चोपहर्ता च खादकश्चेति घातकाः’ ॥ ५९० ॥

नाकृत्वा प्राणिनां हिंसं मांसमुत्पद्यते क्वचित् ।

न च प्राणिवधः स्वर्ग्यस्तस्मान्मांसं विवर्जयेत् ॥ ५९१ ॥

इत्यादिसर्वहेयानां परित्यागमुपादिशन् । तथेति प्रतिज्ञग्राहं तेषां च नियमान् नृपः ॥ ५९२ ॥

15

श्रीचैत्यवन्दनस्तोत्रस्तुतिमुख्यमधीतवान् । वन्दनक्षामणालोचप्रतिक्रमणकान्यपि ॥ ५९३ ॥

प्रत्याख्यानानि सर्वाणि तथा गाथाविचारकाः । नित्यं श्रवणमाधत्त पर्वस्वेकाक्षरं तथा ॥ ५९४ ॥

स्नात्राचारप्रकारं चारात्रिकस्याप्यशिक्षत । जैनं विधिं समभ्यस्य चिरश्रावकबद्धं बभौ ॥ ५९५ ॥

प्राक्कृते चाभिसाहारे परमानुशयं गतः । उवाचावाच्यमेतन्मे पातकं स्वभ्रपातकम् ॥ ५९६ ॥

निक्रयोऽस्यांहसो नास्ति पुनरेतद् ब्रवीम्यहम् । अपराधी निशृण्वेत राजनीतेरिति स्मितिः ॥ ५९७ ॥

20

दशानां पातयाम्यद्य मांसाहारापराधिनः । सर्वत्र सहते कर्त्ता दृष्टमित्थं स्मृतावपि ॥ ५९८ ॥

गुरुराह महाराज ! रूढं स्थूलमिदं वचः । सकृदेहापदा न स्याभिःकृतिः कृतकर्मणः ॥ ५९९ ॥

तत आर्हतधर्मेच्छापवित्रितमना भवान् । प्रवर्त्ततां तथा पट्टः समस्तः क्षाल्यते यथा ॥ ६०० ॥

दन्ता द्वात्रिंशतः पाप्मभोगाय त्वं विधापय । द्वात्रिंशतं विहाराणां हाराणामिव तेऽवनेः ॥ ६०१ ॥

निजबभुस्त्रिभुवनपालस्य सुकृताय च । मेरुशृङ्गोन्नतं वैद्यं श्रीजैनेन्द्रं विधापय ॥ ६०२ ॥

25

अथाह मेदिनीपालः सुरीतिरियमुज्ज्वला । भवकान्तारनिस्तार एतदेव च शम्बलम् ॥ ६०३ ॥

अयो परमया भक्षया प्राहिणोत् प्रभुमालये । अपरेषुश्च संप्राप बागभटस्य जिनालयम् ॥ ६०४ ॥

तत्रावातस्य भूपस्य ययौ नेपालदेशातः । श्रीबिम्बमेकविंशत्यङ्गुलं चान्द्रमणीमयम् ॥ ६०५ ॥

‘प्राभृतेऽप्राभृते तत्र मूर्ते चिन्तामणाविव । सर्वतो व्यक्तसद् राजा पूर्णमासीनिशीथवत् ॥ ६०६ ॥

ततो भञ्जिणमाकार्यं प्रसादविशदानतः । कुत्राप्यमात्य ! कार्येऽहमधमर्णो भवामि वः ॥ ६०७ ॥

30

इत्याकर्ण्य स च ग्राह प्राणाः स्वामिवशा मम । परिच्छेदो धनं भूमिरास्था कान्धेषु वस्तुषु ॥ ६०८ ॥

राजाह प्राज्ञलिर्योच्ये प्रासादो मे प्रदीयताम् । सनाथं करवै मित्र ! यथा प्रतिमथानया ॥ ६०९ ॥

महाप्रसादो मे नाथ ! भवत्वेवं धृतिर्मम । श्रीकुमारविहारोऽयः परं स्वान्याख्ययाऽस्तु तत् ॥ ६१० ॥

१२०. किञ्चिच्च स्वामिने विज्ञापये तद्वचनार्थताम् । श्रीकीर्तिपालतः पित्रा सन्विष्टं मम यद्वचः ॥ ६११ ॥
 श्रीशत्रुञ्जयतीर्थस्य प्रासादः श्रेयसे मम । जीर्णशीर्णस्त्वयोद्धार्य इति मे कृत्यमस्त्यदः ॥ ६१२ ॥
 प्रमुपादैल्लाघादिष्टं यात्रायाः प्रक्रमे तदा । देवतास्तुतिवेलायां कीर्तिपालमतिश्रुतात् ॥ ६१३ ॥
 अस्मत्कोशधनं लात्वा कार्या चैत्योद्घातिस्त्वया । स आदेशो ममास्तु स्वैः पितुरानुपयहेतवे ॥ ६१४ ॥
- 5 श्रुत्वेलाह वृषोऽस्माकं कार्येऽस्मिन् सोदरादरात् । एवमप्यस्त्वनुल्लंघयवचनस्त्वं हि नः सखे ॥ ६१५ ॥
 स्वामिन् ! महाप्रसादोऽयमित्युक्त्वा तत्र धीसखः । विमलाद्रौ ययौ श्रेष्ठिव्यापारिपरिवारितः ॥ ६१६ ॥
 तत्र तीर्थे प्रभुं नत्वा नामेयं भक्तिनिर्भरः । गुरुद्वारा प्रदायास्थात् प्रतिसीराश्च सर्वतः ॥ ६१७ ॥
 विमानकानि 'मंचांश्च प्रादात् करभिकासया । वाटिकानि चतुष्पाटीः पट्टशाटकमण्डिताः ॥ ६१८ ॥
 चञ्चलतुरकांश्चापि स्वर्विमानोपमयुतीन् । अनेकभटसङ्घातसङ्कीर्णोक्तपर्वतान् ॥ ६१९ ॥—विशेषकम् ।
- 10 तत्र चैको वणिक् प्रत्यासन्नमामात् समागतः । निषिद्धौस्थस्य 'पृष्टातिपट्टचरयुगं दधत् ॥ ६२० ॥
 षट्द्रुस्मनीविकस्रैश्च क्रीताव्यकुतपं वहन् । कटके माहकव्यूहबाहल्याद् रूपकाधिकम् ॥ ६२१ ॥
 द्रुस्मं स चार्जयित्वाऽतितुष्टः श्रीवृषभप्रभुम् । कुसुमै रूपककौतैः पूजयामास भक्तिः ॥ ६२२ ॥
 सप्त द्रुस्मान् सप्त लक्षानिव प्रन्यौ वहन् युदा । वीक्षकः सचिवाधीशं तत्कंटीद्वारमागमत् ॥ ६२३ ॥
 दृष्ट्ये तेन मन्त्रीन्दुरीषजवनिकान्तरात् । कूर्मेनेव हृदे बद्धजालशेवालरन्ध्रतः ॥ ६२४ ॥
- 15 स व्यसृक्षत् प्राच्यपुण्य-पापयोरेतदन्तरम् । पुरुषत्वे समेऽमुष्य मम चानीहगाकृतिः ॥ ६२५ ॥
 स्वर्णमौक्तिकमाणिक्पाभरणान्धुदुरीक्ष्यरुक् । व्यापारि-व्यवहार्यस्य जीवि-त्रातपरिच्छदः ॥ ६२६ ॥
 चक्रीच युक्तावद्वमण्डलाभ्यर्चितक्रमः । श्रीनाभेयमहातीर्थजीर्णोद्धारमनोरधः ॥ ६२७ ॥
 अहं तु स्वगृहिण्याप्यभिभूतो निर्धनत्वतः । सन्ध्याबध्यपि सन्दिग्धाहारप्राप्तिर्न धाश्रमः ॥ ६२८ ॥
 कुतपोद्गहनछिष्टशिशा आशेषवादपि । एकरूपकलाभेन धन्यमन्यो दिनं प्रति ॥ ६२९ ॥
- 20 एवं विचिन्तयन् द्वारपालेन परतः कृतः । श्रीमद्वागभटदेवेन मणिपादशिं दैवतः ॥ ६३० ॥
 वणिगाहूयतामेतेषुके स द्वारपालकः । दूरप्रयातमपि तमाह्लास्तादेशतः प्रभोः ॥ ६३१ ॥
 तत्पुरः पर्वदन्तः स ऊर्ध्वोऽस्थान्स्थानुवत् स्थिरः । अनभिज्ञः प्रणामादौ मामणीत्वाद् ऋजुस्थितिः ॥ ६३२ ॥
 कस्त्वमित्युक्तिभाजि श्रीमन्निणि प्रकटाक्षरम् । प्रागुक्तनिजवृत्तं स आख्यदक्षामदुःखधृत् ॥ ६३३ ॥
 मन्त्रीश्वरः 'पुनः प्राह धन्यस्त्वं केशरतोऽर्जितम् । यद्वपकं व्ययित्वाचां श्रीजिनस्य समाश्वरः ॥ ६३४ ॥
- 25 इत्युक्त्वा स करे धृत्वा स्वाढांसनि निवेशितः । धर्मबन्धुर्भवान् मे तत् कार्यं किञ्चिद् ब्रवीहि भोः ! ॥ ६३५ ॥
 सोऽस्य प्रभोः प्रियैर्वाक्यैः प्रीणितोऽचिन्तयन्मुदा । संप्रापितः परां कोटिमनेनाकिञ्चनोऽप्यहम् ॥ ६३६ ॥
 तदा साधार्मिकास्तत्र व्यवहारिनियोगिनः । इष्टे तीर्थसमुद्धारेऽनन्त'पुण्यभरार्थिनः ॥ ६३७ ॥
 वहिकं मण्डयामासुर्द्रव्यमीलनिकाकृते । प्रागमन्निस्ततो ज्येष्ठानुक्रमादभिधा व्ययुः ॥ ६३८ ॥
 दृष्ट्वा नामान्यसौ दृष्यो चेद् द्रुम्माः सप्त मामकाः । कार्येऽस्मिन्नपकुर्वन्ति तत्र धन्यो मया समः ॥ ६३९ ॥
- 30 बह्नुकामोऽसि किञ्चित्कमित्युक्ते' मणिपा स च । प्राह सप्त गृहीत्वाऽमृन् द्रुम्मान् प्रीणय मां प्रभो ! ॥ ६४० ॥
 तदाचारात् परानन्दमेदुरः सचिवोऽववृत् । त्वं मे धर्मसुहृद् भ्रातृत्वतानर्पय सत्वरम् ॥ ६४१ ॥
 श्रीतीर्थजीर्णोद्धारस्य निष्पण्याशाऽथ मेऽभवत् । नीवी जीवितवल्लीयां यदल्लेख्यमव्ययः ॥ ६४२ ॥
 वहिकादौ च तस्मान् लिखित्वाऽथ निजाभिधाम् । अथस्तस्य ततो नामान्यन्येषां धनशालिनाम् ॥ ६४३ ॥

वयं तु कोटिसंख्यस्य द्रव्यस्य स्वरकर्मभिः । उपात्तस्य व्यये 'तन्नाश्रुतोऽन्यथनसिच्छवः ॥ ६४४ ॥
 स्वकीयकोषादाहर्षीत् ततः पट्टांशुकत्रयम् । द्रव्यपञ्चजतीं चैवं प्राहैतद्धि गृहाण भोः ! ॥ ६४५ ॥
 मञ्जीशेन स चेत्पुष्पः स्मिताऽवादीदसौ वणिक् । न विक्रीणे भुवं पुण्यमस्मिन्द्रव्यलेखात् ॥ ६४६ ॥
 भवन्तः स्वामिनः प्राच्यपुण्यसम्पन्नवैभवाः । कुर्वन्तः किं न लज्जन्ते मादशां विप्रलम्भनम् ॥ ६४७ ॥
 इत्याकण्योद्बुधप्रभो मञ्जीन्दुः प्राह वाणिजम् । मत्तो धन्यस्त्वमेवासि यस्येदग्निः स्पृहं मनः ॥ ६४८ ॥ ५
 ततः केलिमपूरीः सपत्रैर्नागरखण्डकैः । वीढकं प्रददावस्य कर्पूरपरिपूरितम् ॥ ६४९ ॥
 तद् गृहीत्वा स सम्मानपूरितः स्वं गृहं ययौ । गेहिन्या विभ्यद्भ्यस्तदुर्वाक्यालीकुलक्षितेः ॥ ६५० ॥
 अकस्मात् सा च तं स्वादुवचनैः पर्यतोषयत् । आजन्मादृष्टपूर्वं तद् दृष्ट्वा विस्मयमाप सः ॥ ६५१ ॥
 तेनोक्ते च यथावृत्ते साऽवादीन् पारितोषिकम् । यन्न त्वया गृहीतं तन्निवृत्तिं मे व्यधाद् धनम् ॥ ६५२ ॥
 यदि त्वं मञ्जिणः पार्थ्यं लोहदंकार्यमप्यहो । अग्रहीष्यन् ततो नाहमस्यास्यं त्वद्गृहे भुवम् ॥ ६५३ ॥ 10
 वेनुयोग्यं ततः स्थाणुं श्रुत्यं गाढं कुरुष्व तत् । तथेत्युक्तः कुशीं प्रार्थ्यं दरमत्रालनत् ततः ॥ ६५४ ॥
 खाते चाल्पे खनित्रं च खटुकृतमतः स तु । भार्यमाकार्यं कथयामास सा च ततोऽवदत् ॥ ६५५ ॥
 रात्रौ निर्व्यञ्जने किंचिद्विधेयं ननु सांप्रतम् । वेलां विलम्ब्य तत्सप्तात्तदाऽकृष्यत यन्नतः ॥ ६५६ ॥
 चत्वारि हैमटकानां सहस्राणि स चासदत् । अल्पाया अपि पूजायाः फलमेतज्जिनेशितुः ॥ ६५७ ॥
 अर्पयिष्याम्यहं मञ्जिवाग्भट्टस्य धनं ह्यदः । ईदृशि व्ययितं तीर्थे तद्धि कोटिगुणं भवेत् ॥ ६५८ ॥ 15
 पद्मपाप्यनुमतः प्रातर्गिरिमारुह्य मञ्जिणम् । वीक्ष्य तद्दर्शयामास गृहीतेत्यवदन्न तम् ॥ ६५९ ॥
 श्रुत्वेति धीसखस्वामी प्राह मद्बचनं शृणु । सत्त्वात्ते सप्तमिर्द्रमैः पूर्णो मम मनोरथः ॥ ६६० ॥
 अतः परं भवद्रव्यं ग्रहीतुं नाहमीशिता । अनेन भविता यस्मान् सौर्वणः सकलो गिरिः ॥ ६६१ ॥
 अभिसन्निधनं मे सोऽस्ति तत् त्वं द्रव्यं यथारुचि । व्ययवर्धय मुं कुवाथ धर्मं वाऽपेक्षि शीघ्रतः ॥ ६६२ ॥
 स प्राह कुतपोद्वाहभाग्यस्य कनकं किमु । स्थाता मे निलयेऽतकः क्षेप्तोऽङ्गीक्रियतेऽस्य तु ॥ ६६३ ॥ 20
 भवान् यथातथाकर्तुमिदं शक्तः प्रमुत्सवतः । तत्प्रसय गृहाणेदं तुष्टोऽस्तु कुतपो मम ॥ ६६४ ॥
 प्राह मञ्जी ततो द्रव्यं न गृह्णामि निरर्थकम् । एनं भारं न वोढाऽसि वाहीक इव दुर्वहम् ॥ ६६५ ॥
 एवं विवदतोमञ्जि-वणिजोर्दिनमत्यगात् । रात्रौ च श्रीकपर्दीशः साक्षाद् वाणिजमभ्यधात् ॥ ६६६ ॥
 श्रीयुगादिप्रभो रूपकार्णातुष्टो धनं ह्यदः । अहं प्रादर्शयं ते तत् त्वं व्ययस्व निजेच्छया ॥ ६६७ ॥
 क्षयं यास्यति नैवेतद् दानभोगैर्धनैरपि । अन्यस्वेदं हि नाधीनमत्रान्यन्मा विचार्यताम् ॥ ६६८ ॥ 25
 अत्र चैतदभिज्ञानं त्वत्पत्नी दुर्मुखाऽप्यलम् । अकस्मात् प्रियवाक्याऽभूद् भक्तिप्रह्ला च विद्धि तत् ॥ ६६९ ॥
 इदं समीक्ष्य च प्रातः श्रीनाभेयप्रभुं स च । सुवर्णरत्नपुष्पायैस्तद्विज्ञानः समपूजयत् ॥ ६७० ॥
 अभ्यर्च्य श्रीकपर्दीशं ततः स्वगृहमागमत् । स्वकृतैः सुकृतैर्जन्म पवित्रं व्यतनोत्तराम् ॥ ६७१ ॥
 श्रीमद्वाग्भट्टदेवोऽपि जीर्णोद्धारमकारयत् । सदेवकुलिकस्यास्य प्रासादस्यातिभक्तितः ॥ ६७२ ॥
 घनद्रव्यव्ययाचिन्तावशादक्षेपतस्तदा । पर्यपूर्यन्त कुम्भआत्रारुहो^१ मुदा सह ॥ ६७३ ॥ 30

गिखीन्दुरविवर्षे च (१२१३) ध्वजारोपे व्यधापयत् ।

प्रतिष्ठां सप्रतिष्ठां स श्रीहमचन्द्ररिभिः ॥ ६७४ ॥

*

१२१. इत्थं स्वर्णिमानशीलतः प्रभृति विद्युतः । श्रीकुमारविहारोऽयं मण्डपः पुण्यलक्षणम् ॥ ६७५ ॥
 षड्बैकटिकप्रेषिणघटनाकोटिदंकिताम् । बिम्बं श्रीपार्श्वनाभस्य निष्पन्नं रम्यतावपि ॥ ६७६ ॥
 प्रातिष्ठितपु शुभे लभे मयी श्रीहेमसूरिभिः । अतिचिन्तामणिं प्राणिबान्धितातीतबलसुदम् ॥ ६७७ ॥
 प्रासादः पुण्यलक्षणं च भूषणैर्लक्ष्यमिदम् । छिद्रं विमोचयामास विशेषकृतितत्परः ॥ ६७८ ॥
 पूर्णमासीनिशीथे च रोगिप्रार्थनया ततः । प्रकटीकृततच्छिद्रेऽमृतमस्त्रावि बिम्बतः ६७९ ॥
 तच्चक्षुरादिरोगाणामपहारं जनेऽतनोत् । उपचक्रे क एवं हि नृपतिः सर्वतो मुखम् ॥ ६८० ॥
 प्रासादैः सप्तहस्तैश्च यथावर्णैर्महीपतिः । द्वात्रिंशत् विहारणानां साराणाम् निरमापयत् ॥ ६८१ ॥
 द्वौ शुभौ श्यामलौ द्वौ च द्वौ रजोत्पलवर्णकौ । द्वौ नीलौ षोडशाक्ष स्युः प्रासादाः कनकप्रभाः ॥ ६८२ ॥
 चतुर्विंशतिचैलेषु श्रीमन्तो ऋषभादयः । 'सीमंधराद्याश्चत्वारश्चतुर्षु' निलयेषु च ॥ ६८३ ॥
 श्रीरोहिणिश्च समवसरणं प्रमुपादुकाः । अशोकविटपी चैवं द्वात्रिंशत् स्थापितास्तदा ॥ ६८४ ॥
 द्वात्रिंशतः पुरुषाणामनृणोऽस्सीति गर्भितम् । व्यजिह्वपत् प्रभोर्भूपः पूर्ववाक्यानुसारतः ॥ ६८५ ॥
 सप्तद्विंशतिशताङ्गलमानो जिनेश्वरः । श्रीमत्सिद्धुणपालाख्ये पंचविंशतिहस्तके ॥ ६८६ ॥
 विहारेऽस्याप्यतः श्रीमात्रेभिर्नाथोऽपरैरपि । समस्तदेशस्थानेषु जैनचैत्यानचीकरत् ॥ ६८७ ॥—युग्मम् ।
 १२२. क्षणे धम्मोपदेशस्य सप्तव्यसनवर्णनम् । घनदूर्गलदुर्योनिभ्रमत्रमणकारणम् ॥ ६८८ ॥
 उपादिक्षत् प्रभू राक्षे स्वदेशेऽसौ न्यवेधयत् । अचीकरदमारं च पटहोदपोषपूर्वकम् ॥ ६८९ ॥
 तदा देशभ्रमिस्थेन राक्षसा मृतवणिक्प्रिया । सपादलक्ष ऐक्षिष्ट खेहिता राजपूरुषः ॥ ६९० ॥
 पुरा निषेधं जग्राह राक्षसा एतानुकम्पया । निर्वांराखेन^१ नो कार्यं राज्यं चेन्मे भविष्यति ॥ ६९१ ॥
 अधुनाऽत्र स्ते कापि व्यवहारिणि विद्युते । अपुत्रे तद्वधनं कान्तानीयतास्याधिकारिभिः ॥ ६९२ ॥
 स्वामी पप्रच्छ तान् कस्य विपुत्रश्रीर्भवेदियम् । तेऽवदन् रूढिरेषाऽस्ति तत्पुत्रस्य नृपस्य वा ॥ ६९३ ॥
 स्मित्वाऽह भूपः पूर्वेषां राक्षामेषाऽविवेकधीः । यत्कौटिल्यं विना वाच्या दोषा निजगुरोरपि ॥ ६९४ ॥
 अज्ञाश्वतथ्रियः सर्वाधीनाया हेतवे नृपाः । उत्तमाधममध्यानां पुत्रतामनुयान्ति यत् ॥ ६९५ ॥
 तस्माद्ग्राहं भविष्यामि विश्वलोकस्य नन्दनः । विश्वस्यानन्दनो भावी निर्वाधपुत्र उज्जिते ॥ ६९६ ॥
 मृतभर्तृमुत्ताद्रव्यमित्यौजसद् भूपतिः सुधीः । अमुकं^२ नल-रामायैरपि प्राक्कालराजभिः ॥ ६९७ ॥
 प्रमुर्निजोपदेशानां सत्यत्वात् परितोषवान् । भूपवृत्तलसङ्कृतिस्थेने वृत्तमुदाहरन् ॥ ६९८ ॥

२५

तद्यथा—

नयन्मुक्तं पूर्वैरयुनयुषनाभागभरत-

प्रभृत्युर्बानाथैः कृतयुगकृतोत्पत्तिभिरपि ।

विमुञ्चन् सन्तोषात् तदपि रुदनीचित्तमधुना

कुमारक्षमापाल ! त्वमसि महतां मस्तकमणिः ॥ ६९९ ॥

३०

एवं सान्तःपुरो राजा प्रत्याख्यानी^३ निरन्तरम् । राज्यं बभार देवेन्द्र इव स्फीतं विकण्टकम् ॥ ७०० ॥

१२३. अन्येयुजैनधर्मस्यं भूपालं प्रणिधिजैः । बलहीनं द्विधा ह्यात्वा कल्याणकटकाधिपः ॥ ७०१ ॥

भूपोऽभ्यमित्रयन्त्राधात्^४ प्रयाणं बलकोटिभिः । कुमारपाललज्जात्वा चारैश्चिन्तामवाप च ॥ ७०२ ॥

विह्वलं च प्रभूणां तत् प्रभोजनस्य मे किमु । अस्मात् पराभवो भावी प्राप्तशासनलाघवः ॥ ७०३ ॥

प्रभुराह महाराज ! त्वां श्रीशासनदेवताः । पान्ति जानाति लग्नस्तत् सप्तमे वासरे भवान् ॥ ७०४ ॥

१ N अतिचिन्तामणिं बाहिता^१ । २ N शुक्रनाथेन । ३ A D धामन्तायाश्च चत्वारः^२ । ४ N भूपं । ५ N निर्वांराखेन । ६ N अमुकं । ७ N कल्याननिरं^३ । ८ N आयात् ।

- श्रुत्वेति सचमत्कारं ययौ भूपः स्वमन्दिरम् । अभ्यासद् रजनौ सूरिर्विधिना परमाक्षरम् ॥ ७०५ ॥
 तदधिष्ठायाकस्तत्सादेशं साक्षाद् ददौ तदा । भाग्यात् कुमारपालस्य सत्रुरसंगतोऽयं सः ॥ ७०६ ॥
 सप्तमे वासरे चारैरिदृशोः स वर्द्धितः । वृषोऽप्यदहो ज्ञानं महुरोनांपरत्र तत् ॥ ७०७ ॥
- § २४. अन्यदाऽलिख्यमाने च खगुलमन्थसङ्घाये । प्राप्तीत्या शास्त्रविस्तारविषये निधये धियाम् ॥ ७०८ ॥
 ताडपत्रमुटिर्जले 'शालभेभ्यो दवेन च । ईशान्तरादनायातिसौख्यिन्ता भूपतेरभूत् ॥ ७०९ ॥ 5
 महुरोः करणे शक्तिर्लेखनेऽपि न मे पुनः । शास्त्राणां श्रीडिता अथ ततस्ते पूर्वजा मया ॥ ७१० ॥
 गत्वारामे निजे तालजाले स्थित्वाऽस्य पूजनम् । गन्धद्रव्यैर्व्यधाद् भूपः सुगन्धकुसुमैस्तथा ॥ ७११ ॥
 उवाच 'वृणराज ! त्वं पूज्यो ज्ञानोपरकारितः । सर्वदर्शनिशास्त्राणामाधारस्तवं दलैः कलैः ॥ ७१२ ॥
 पुस्तकावस्थितौ चेन्मे भाग्यं जागर्ति निर्भरम् । तदा भवन्तु श्रीतालाः सर्वेऽसी तालमूरुहः ॥ ७१३ ॥
 इत्युक्त्वा' प्रथितं 'मुक्तामाणिक्यैः स्पर्णनिर्मितम् । प्रैवेयकं तरोः रक्तन्वे न्यवेशयदशङ्कधीः ॥ ७१४ ॥ 10
 व्यावृत्त्य सौधमूर्द्धानमधितस्थौ नराधिपः । प्रातः प्रावर्द्धयंस्ते चारामपालाः प्रभुं मुदा ॥ ७१५ ॥
 सर्वे श्रीताडतां जग्मुः स्वामिन्नत्र तड्ढुमाः । ययेच्छं लेखकैः शास्त्रसमूहो लिख्यतां ततः ॥ ७१६ ॥
 वक्षामभरणभोग्यादि तेषां सत्यारितोषिकम् । ददावदन्यद् दानमनादीनवचेतनः ॥ ७१७ ॥
 ततः प्रवृत्ते पुस्तकानां लेख्यविधिस्तदा । भूपालयशसां भाग्यसङ्गात इव सङ्गतः ॥ ७१८ ॥
 राजा सान्तःपुरो गेहित्रतं बिभ्रदनिन्दितम् । सम्यग्बभार साम्राज्यं स 'चक्रीव त्रयोदशः ॥ ७१९ ॥ 15
- § २५. अन्यदा भूपतिं श्रीमदजितस्वामिसंस्तवम् । कुर्वन्तं प्रागु रिपुच्छेदसंकल्पपरिपूरितः ॥ ७२० ॥
 तद्प्रासादविधानेच्छुं प्रमुद्रादिश्वत् स्फुटम् । गिरौ तारङ्गनागाख्येऽनेकसिद्धोज्ज्वलस्थितौ ॥ ७२१ ॥
 विहार उचितः श्रीमन्नक्षत्रस्थानवैभवात् । द्वात्रिंशत्पञ्चापरामूर्तिगिरिरेपोऽपि मृश्यताम् ॥ ७२२ ॥
 चतुर्विंशतिहस्तोष्मप्रमाणं मन्दिरं ततः । बिम्बं चैकोत्तरशताङ्गुलं तस्य न्यध्यापयत् ॥ ७२३ ॥
 अथापि त्रिदशप्रातनरेन्द्रस्तुतिशोभितः । आस्ते सङ्गजनैर्दृश्यः प्रासादो गिरिशेखरः ॥ ७२४ ॥ 20
- ३
- § २६. आसीदुदयनस्यापि द्वितीयो नन्दनाम्नीः । अंबड्ढाभिधया श्रीमानमानवपराक्रमः ॥ ७२५ ॥
 श्रीमत्कुमारपालस्यादेशतो नृपतेरसौ । कुंकणाधिपतेर्मल्लिकार्जुनस्याच्छिनच्छिरः ॥ ७२६ ॥
 लाटमंडल-अंबेरीसहस्रनवकं तथा । कुंकणा-नंदपद्मं च राष्ट्रं पल्लीवनानि च ॥ ७२७ ॥
 मुंके देशानिमान् स्वामिप्रसादाभिजविक्रमात् । 'राजसंहर' इत्युपं सान्धवं विरुद्धं बहन् ॥ ७२८ ॥
 अथ श्रीभृगुकच्छेऽसौ श्रीभृगुव्रतजिनालयम् । चिरंतनं काष्ठमयं जर्जरं परितट्टवान् ॥ ७२९ ॥ 25
 धूपोत्कीर्णजरत्नाष्टपतष्णीस्तथावनिः (नि ?) । ऋधायः कीलकभ्रश्यत्पट्टकच्छाद्यकावृतम् ॥ ७३० ॥
 अतिवृष्टिगलत्तयं पतद्भिस्त्रिजं तदा । गर्भागारेऽपि निरुयोतदाक्षातितजिनेश्वरम् ॥ ७३१ ॥
 पूर्वप्रासादमुत्कील्य स्वस्थानकं प्रभुं ततः । प्रक्रान्तजीर्णोद्धारश्च गर्तापूरमलीनतम् ॥ ७३२ ॥
 अत्रान्तरे लले' कस्मिंश्चिद्भिन्नं योगिनीगणः । द्वात्रिंशलक्षणत्वेनाच्छलयन् श्रीमदम्बडम् ॥ ७३३ ॥
 सर्वाङ्गीणव्यथाक्रान्तस्ततः प्रवृत्तिं हन्यक् । अक्षुत्तृणो विलीनाङ्गः केवलं शीयतेतराम् ॥ ७३४ ॥ 30
 पद्मावतीति तन्मात्राऽऽपेक्षा पद्मावती सुती । उपादिशविदं स्वप्ने शृणु सत्यं वचः सुते ! ॥ ७३५ ॥
 महापीठमिदं विश्वयोगिनीरङ्गसङ्गतेः । तद्वत्सं मोचयेन्नान्यो हेमचन्द्रं गुहं विना ॥ ७३६ ॥

- कृतः प्रातः प्रभोरेषाऽकारणयाविशजगत् । वेगात् तेऽपि प्रभुं दृष्ट्वा यथादेशं व्यजिह्वयत् ॥ ७३७ ॥
 क्षुते नष्टे भानुरेव क्षरणं नापरस्तवः । जीवितव्यं सपुत्राया मम देहि प्रभो ! ततः ॥ ७३८ ॥
 क्षुत्वेति गुरुत्वायेव यथाश्चन्द्रसमन्वितः । आबधौ पादचारेण समीपेऽम्बुजमभ्रिणः ॥ ७३९ ॥
 गणी गणितनिष्णातश्चेष्टामेक्षिष्ट तस्य च । चित्ते विचिन्त्य तन्मातुर्ददौ शिक्षामलक्ष्यवी ॥ ७४० ॥
 5 नरं निशीये विश्वासपात्रं प्रेषय मेऽन्तिके^१ । चपलाजबलिव्यप्रकरं सौगन्धसङ्गतम् ॥ ७४१ ॥
 प्रातोलिकानामादेशे दापिते निशि सूरयः । दुर्गाद् बहिः प्रवेष्टुले गणिना सह तेन च ॥ ७४२ ॥
 उद्घाट्य गोपुरद्वारा तत्र निर्गल्य ते ततः । गच्छन्तो दृष्टुमार्गे कलविह्वकदम्बकम् ॥ ७४३ ॥
 चगच्छगिति शब्दाख्ये तन्मुखे बलिमक्षिपत् । यथाश्चन्द्रस्ततो दृष्टनष्टं तत् तत्क्षणादभूत् ॥ ७४४ ॥
 गच्छन्ति कियदध्वानं तावत्ते कपिपेटकम् । अद्राक्षुर्मस्तु तत्रापि सपर्यक्षिपदक्षताम् ॥ ७४५ ॥
 10 असत्तुलं तदामूतत् ततोऽप्यग्रे च ते ययुः । श्रीसैन्धवीस्तूरीवेशमपार्थं कातरमीषणम् ॥ ७४६ ॥
 अग्रे व्यलोकयन् यावत् तावन्मार्जारमण्डलम् । अविच्छिन्नमहारौद्रशब्दमीषितबालकम् ॥ ७४७ ॥
 पुष्पाणि तत्र रक्तानि चिक्षेपाथ ननाश तत् । तोरणमग्रे महादेव्याः प्रभुरूर्ध्वदमः स्थितः ॥ ७४८ ॥
 अनाकुलं गणी^२ मोचे हेमस्तूरिस्तावन्ने । आयासीदतिदूरेण पादचारेण कष्टभूः ॥ ७४९ ॥
 अभ्युत्थानादिका पूजा कर्तुं समुचिता तव । एषोऽर्चितो यतः सर्वैः पीठैर्जालन्धरादिभिः ॥ ७५० ॥
 15 एवं वदत एवास्म्य चलच्चलकुण्डला । पुरः^३ श्रीसैन्धवीदेव्यस्याद् योजितकरद्वया ॥ ७५१ ॥
 आतिथ्यमतिथीनां नो विवेहि विबुधेश्वरि ! । अम्बुजं मोचय स्वीयपरिवाराद् बलादपि ॥ ७५२ ॥
 क्षुत्वेति सद्गुरोर्बोध्यं ग्राह सा परमर्घ्यताम् । सहस्रधाविभक्तकस्य स परं योगिनीगणैः ॥ ७५३ ॥
 गण्यथाह महाक्षेपादित्थमप्यस्तु चेतव । व्याहृत्य निजके स्थाने उपवेष्टुं समर्थता ॥ ७५४ ॥
 प्रभोः श्रीहेमचन्द्रस्य दीयतां मानमद्भुतम् । ततो यथोभयो रूपमवतिष्ठेत मण्डले ॥ ७५५ ॥
 20 इत्याकर्ण्य भयोद्धान्ता देवी शब्दं दधौ गुरुम् । यदाहूतः सुरीवर्योऽमुञ्चदह्वाय मभ्रिणम् ॥ ७५६ ॥
 प्रदापयामि वाचो वः किं देव्येत्युदिते सति । ब्रह्मादिवाग्भिरास्या का परब्रह्मनिधिः प्रभोः ॥ ७५७ ॥
 भवत्याः प्राभूतं किञ्चिद् विधास्यामः पुनः प्रगे । विसृज्येति सुरीं स्थानं^४ स्वं ययौ प्रभुरप्यवतः ॥ ७५८ ॥
 श्रीमद्भुजमक्षीन्दोर्निद्रा रात्रौ तदाययौ । प्रातः साहस्रिकं भोगं स श्रीदेव्या व्यधापयत् ॥ ७५९ ॥
 इत्थं श्रीसैन्धवीदेव्याः^५ प्रभुभिर्मोचितोऽम्बुजः । भीमनुसुव्रतचैत्यस्य जीर्णोद्धारमकारयत् ॥ ७६० ॥
 25 हस्ताष्टादशकं चैत्यमप्रतिच्छन्दघाटभृत् । अनेकदेववेशमाल्भ्यं बभौ हेमाद्रिकूटवत् ॥ ७६१ ॥
 ध्वजारोपोत्सवं तत्राकारयत् सचिवाप्रणीः । तं समीक्ष्याशिषं प्रादाद् गुरुस्तुष्टिभरैर्गुरुः ॥ ७६२ ॥

तथा हि—

किं कृतेन न यत्र त्वं यत्र त्वं तत्र कः कलिः ।

कलौ चेद्भवतो जन्म कलिरस्तु कृतेन किम् ॥ ७६३ ॥

- 80 तज्जयाचन्द्रसूर्यं त्वं निजवश्यमनोरयात् । पूरयन् चूरयन्नतर्बहिःशास्त्रवमण्डलम् ॥ ७६४ ॥
 तमापृच्छथ समागल्य स्वस्थाने भूपतिं प्रभुः । प्रधानायुः^६प्रदानेन विदधे मेदुरं मुदा ॥ ७६५ ॥
 दुस्साध^७साधिका यस्य शुरोरीदृगमानुषी । झफितस्तकृतपुण्यत्वं मप्येवेति नृपोऽबदत् ॥ ७६६ ॥

1 N गुरुसह लेखयन्त्रम् । 2 N प्रेषयन्तिके । 3 B तोरणमभितो देव्याः । 4 N गणी । 5 N पुरः । 6 N सुरीस्थाने । 7 B सैन्धवाः । 8 D प्रधानाश्रयः । 9 D दुस्साधः ।

§ २७. अन्येषुगुहपदिष्टे च सम्यक्त्वे सङ्गताक्षिकम् । राजा गृहीते गुरुभिर्गाथामेनां स जल्पितः ॥ ७६७ ॥

तथा हि—

तुम्हाण किंकरो हं तुम्हे नाहा भवोयहिगयस्स ।

सयलधणाहसमेओ मई तुम्ह समप्पिओ अप्पा ॥ ७६८ ॥

व्याख्यतायामथैतस्मार्थं सत्यापयन्नृपः । राज्यं समर्पयामास जगद्गुरुवरततः ॥ ७६९ ॥ 5

निस्सङ्गानां निरीहाणां नार्थो राज्येन नो नृप ! । आपिबामः कथं भोगान् वान्ताननुचितं ह्यदः ॥ ७७० ॥

एवं विवादसम्भावे दानाग्रहणकारणे । गुरु-भूपालयोर्मन्त्री वैशिष्ट्यमकरोदिदम् ॥ ७७१ ॥

सर्वाणि राजकार्याणि कार्याण्यश्ववितानि न । अतः परं प्रभो राज्ये भूयादनुमतं ह्यदः ॥ ७७२ ॥

प्रतिपक्षे ततः श्राद्धव्रतसंख्यानहेतवे । भूपस्याध्यात्मतत्त्वाधर्वावगमाय च स प्रभुः ॥ ७७३ ॥

यो ग शा स्त्रं सुशास्त्राणां शिरोरत्नसमं व्यधात् । अध्याप्य तं स्वयं व्यक्तं तत्पुरुष व्यचारयत् ॥—युग्मम् । 10

§ २८. जग्राह नियमं राजा दर्शनी जिनदर्शने । यादृशस्तादृशो वा मे बन्धो^१ मुद्रेव भूपतेः ॥ ७७५ ॥

चतुरङ्गचमूमाध्ये राजा राजाध्वना ब्रजन् । गजारूढोऽन्यदाऽद्राक्षीजैनर्वि वेदयया समम् ॥ ७७६ ॥

क्षुरल्लनशिरःकेशं सितवैकक्षकावृतम् । कस्तीरास्तीर्णसंभ्वानपन्नद्वारूढपादकम् ॥ ७७७ ॥

अतुल्यफणमृद्वल्लीदलबीटकहस्तकम् । आलम्बितमुजादण्डमसंसेऽस्या मन्दिराद् बहिः ॥—त्रिभिर्विशेषकम् ।

कुम्भयोन्यस्य मूर्धनं तं ननाम महीपतिः । पृष्ठासनस्थितश्चक्रे नङ्गूलनृपतिः स्मितम् ॥ ७७९ ॥ 15

दर्शं बाग्भटामात्यस्तत् प्रभोश्च न्यवेदयत् । ततो राहः पुरः पूज्या इत्थं धर्मकथां व्यधुः ॥ ७८० ॥

तथा हि—

पासत्थाह बंदमाणस्स नेव किन्ती न निजरा होह ।

कायकिलेसं एमेव कुणह तह कम्मबंघं वा ॥ ७८१ ॥

व्यमृशद् भूपतिः केनाप्यथ वृत्तं निवेदितम् । व्यजिह्वपञ्च पूज्यानां शिक्षाभिर्निर्दृतो^२ऽस्म्यहम् ॥ ७८२ ॥ 20

इतश्च पृथिवीशकनमस्कारमुदीक्ष्य सः । दध्याबध्यामचैतन्यं का मय्यस्ति नमस्वता ॥ ७८३ ॥

विष्वस्तवीतरागाहो^३ त्यक्तभोगपुनर्महे । अटश्यासे प्रतिज्ञाया अष्टे दुर्माह्वानमनि ॥ ७८४ ॥—युग्मम् ।

अमुचद् भुजमस्याश्च चापतुल्यं मनोभुवः । कुधियां पेटकं वाथ बीटकं व्रतकण्टकम् ॥ ७८५ ॥

नरकाध्वनि यानामे मुमोचायमुपानहौ । विरागी स्वाश्रयेऽगच्छदतुच्छं स्वल्पभरुकः ॥ ७८६ ॥

पुनर्व्रतं समुच्चार्य गुरुपान्ते महामनाः । सङ्गत्यागादनशनप्रत्याख्यानी बभूव सः ॥ ७८७ ॥ 25

निजैरनेकधाऽप्युक्तो दृढो नासौ निजाम्नात् । पश्चाद् व्याजुपुटे द्रोणीमन्त्रो लब्धो हि कस्यजेत् ॥ ७८८ ॥

अनशान्याश्रयास्तत्र प्रावर्त्तन्त प्रभावनाः । वरिबस्यां तपस्यायाः श्रेयोर्धी कः करोति न ॥ ७८९ ॥

विक्रान्तेऽधिकृतैस्तत्र भूपो नन्तु तपोनिधिम् । अभ्याययो प्रमोदेन सान्तःपुरपरिच्छदः ॥ ७९० ॥

यावत् पश्यति तद्वक्त्रं तावद् दृष्टः स एव यः । पण्याङ्गनागृहद्वारे कुवेरोऽपि नतस्तदा ॥ ७९१ ॥

तद्गुरुन् मुनिवर्गं च तत्वा भूपालपुङ्गवः । तत्पादौ प्रणमंस्तेन निषिद्धो भुजधारणात् ॥ ७९२ ॥ 30

महाराज ! गुरुत्वं मे भवाब्धेस्तारितस्त्वया । तव विधेऽपि बन्धस्य प्रणामो ह्यतिदुर्जरः ॥ ७९३ ॥

माहृशा अष्टचारित्रा विराधितजिनोक्तयः । आराधकाः कथं नु स्युः स्फुरन्नरकदौहदाः ॥ ७९४ ॥

- मवाहृशः पृथिव्यां चेन्नाथोऽपूर्वपितृप्रभुः । न स्याल्लोकद्वयापायसंहतां प्राणभृद्वृणे^१ ॥ ७९५ ॥—युग्मम् ।
 अवन्धं वन्धमानेन मां निस्तारयितुं त्वया । पुपूरे समसंवेगवासना सङ्गमोचिनी^२ ॥ ७९६ ॥
 निर्जैर्गृहस्थैर्यतिभिर्भियुक्तोऽपि^३ जीवितुम् । ह्रीवो व्रतस्य कष्टानि न सोढा प्रायमासदम् ॥ ७९७ ॥
 उवाच भूपतिर्धामन् ! मुनीशः कस्त्वया समः । निमित्तादेकतरत्यक्तसङ्गः प्रत्येकमुद्धवत् ॥ ७९८ ॥
 5 तीर्थकृद्दर्शनाधारं प्रणामं मे स्वभावजम् । मानयन्नुपकाराय कृतज्ञमुकुटायसे ॥ ७९९ ॥
 ममाथ वन्दनामात्राजितमप्यप्रतीच्छया । अदिसन् सुकृतं संविभागार्हं मां न मन्यसे^४ ॥ ८०० ॥
 उदरभरिता युक्ता सतां नैतदिति श्रुवन् । तद्वचोऽवसरादानात् प्रणनाम बलादपि ॥ ८०१ ॥
 अद्याहानशनी धन्यो देशः पुण्यश्रियः प्रजाः । क्षालयते यत्र पङ्कत्वहर्शनामृतवृष्टिभिः ॥ ८०२ ॥
 श्रुत्वेत्यानन्दसम्भेदगद्गदाक्षः^५ क्षमापतिः । प्रभोः श्रीह्रीमच्चन्द्रस्य गत्वा धृतमथावदत् ॥ ८०३ ॥
 10 युष्माभिरुपदिष्टानां नियमानां प्रपालना । प्रभो ! कामदुषेवेयं समस्तहृदभीष्टदा ॥ ८०४ ॥
 अबोचन् गुरवः पुण्यदेशेयं तव जाग्रती । प्रकाशयति वस्तूनि गुरुभक्त्यर्चिरार्चिता ॥ ८०५ ॥
 एवं कृतार्थयन् जन्म सप्तश्रेष्ठ्यां धनं वपन् । चक्रे संप्रतिवज्जैनभवनैर्मण्डितां महीम् ॥ ८०६ ॥
 § २९. श्रीशालाकानृणां कृत्तं खोपज्ञं प्रभवोऽन्यदा । व्याचख्युर्नृपतेर्धर्मस्थिराकरणहेतवे ॥ ८०७ ॥
 श्रीमहावीरकृत्तं च व्याख्यान्तः सूरयोऽन्यदा । देवाधिदेवसम्बन्धं व्याचख्युर्मूढपतेः पुरः ॥ ८०८ ॥
 15 यथा प्रभावती देवी भूपालोद्भयनप्रिया । श्रीचटक।वनीपालपुत्री तस्या यथा पुरा ॥ ८०९ ॥
 वारिधां व्यन्तरः कश्चिद् यानपात्रं महालयम् । स्तम्भयित्वाऽप्यचङ्छादस्याद्धं^६ संपुटं हृदम् (?)^{*} ॥ ८१० ॥
 एतं देवाधिदेवं य उपलक्षयिता प्रभुम् । स प्रकाशयिता^७ नान्य^८ इत्युक्त्वाऽसौ तिरोदधे ॥ ८११ ॥
 पुरे वीतभये यानपात्रे सङ्घटिते यथा । अन्यैर्नोद्घाटितं देव्या वीराख्यायाः प्रकाशितम् ॥ ८१२ ॥
 यथा प्रद्योतराजस्य हस्तं सा प्रतिमा गता । दास्या तत् प्रतिविम्बं च मुक्तं पश्चात् पुरे यथा ॥ ८१३ ॥
 20 ग्रन्थगौरवभीत्या च न तथा वर्णिता कथा । श्रीवीरचरिताब्धेया तस्यां श्रुतिसकौतुकैः ॥—पङ्क्तिःकुलकम् ।
 तां श्रुत्वा भूपतिः कल्पहस्ताभिपुण्डीरसौ । प्रेण्य वीतभये शल्येऽचीखनन् तद्भुवं क्षणात् ॥ ८१५ ॥
 राजमन्दिरमालोक्य भुवोऽन्तस्तेऽतिहर्षतः । देवतावसरस्थानं प्रापुर्विम्बं तथार्हतः ॥ ८१६ ॥
 आनीतं च विभो राजधानीमतिशयोक्तसर्वैः । स प्रवेशं दधे तस्य सौधदेवतवेदमनि ॥ ८१७ ॥
 प्रासादः स्फाटिकस्तत्र तथोग्यः पृथिवीभृता । प्रारेभेऽथ निषिद्धञ्च^९ प्रभुभिर्भाविवेदिभिः^{१०} ॥ ८१८ ॥
 25 राजप्रासादमध्ये च नहि देवगृहं भवेत् । इत्यमाह्वानमुल्लंघ्य न्यवर्त्तत ततो नृपः ॥ ८१९ ॥
 एकावपत्रतां जैनशासनस्य प्रकाशयन् । मिथ्यात्वशैलवञ्चं श्रीह्रीमच्चन्द्रभुवर्षभौ ॥ ८२० ॥
 § ३०. तथा लोलार्कचैत्यस्याग्रतः क्षेत्राधिपालये । अपश्यदाभिमघापूर्णं शरावं तण्डकाधिपः ॥ ८२१ ॥
 तेन त्रिलोचनस्येव संहर्तुरनयशृङ्गाम् । तत् त्रिलोचननाम्नश्च तलारक्षस्य दर्शितम् ॥ ८२२ ॥
 असंख्यजनसङ्घारानुपलब्धपदस्ततः । अन्वेषयन्नुपायं स लेभे मतिमतां वरः ॥ ८२३ ॥
 30 कुलालद्वन्द्वमाकार्यं प्रत्येकं तदुदैक्षयत् । शरावं घटितं कैः पप्रच्छेति कुशाग्रधीः ॥ ८२४ ॥
 एकस्तेषामभिज्ञाय व्याहरद् घटितं मया । अक्षीकरञ्च तं लक्षो नङ्गुलेशस्थगीधरः ॥ ८२५ ॥

1 A N प्राणिचरः । 2 A 'मोचिनी' । 3 N यतिभिरेभिर्भुक्तोऽपि । 4 N सुकृतं संविभागार्हं न मन्यसे । 5 N गद्गदाक्षः
 समापतिः । 6 B N आदृतस्यार्द्धः । * सत्ताक्षरपादोऽयम् A D आदर्शद्वयेऽपि । 7 A प्रकाशयता । 8 B 'न्यस्य' । 9 N प्रति-
 विदम् । 10 A D 'भाववेदिभिः' ।

विसृज्य तान् महीशाय तलारक्षो व्यजिह्वपत् । व्याजह्ने तत्क्षणाभ्राथः^[३] केलहृणं मण्डलेश्वरम् ॥ ८२६ ॥
 आह्वाभङ्गापराचेन देशः शीकरणे त्वया । उद्गृह्यतां स चावादीन जाने किमिदं प्रभो ! ॥ ८२७ ॥
 द्वाराबलगाकाव्याते स्थगीशचरिते ततः । लक्षं बिलक्षं हत्वा च तोपं चक्रे प्रभोरसौ ॥ ८२८ ॥
 चैत्रमाचाश्वयुग्मासमहेष्वपि सुरीगणः । अहिंसया सुदं प्राप गुणे को मत्सरं वदेत् ॥ ८२९ ॥
 कर्पूरप्रसुखैर्भोगैर्वलिभिर्मोदकादिभिः । तुष्टोऽसौ मद्य-मांसेषु पिच्छिलेषु श्लाघादरः ॥ ८३० ॥ 5
 शैवाचार्या अपि तदा मिथ्याधर्मेष्वनाहताः । जटान्तः स्थापनाचार्यमवहन् कृतिकर्मणि ॥ ८३१ ॥
 श्रीवीतरागसंयुक्त्यै परमेष्ठिनमस्कृतीः । परावर्त्तन्त धर्मोऽपि राजाचार्यः क्रियते जनैः ॥ ८३२ ॥

चराचरवपुर्भूतामभयदानदानेश्वरो

जडाखिलदृगापगाचरणरत्नराशिप्रदः ।

लसन्निज-परागमाप्रकटतत्त्वपारंगमः

शशाङ्ककुलशेखरो जयति हेमचन्द्रप्रभुः ॥ ८३३ ॥

व्याकरणं पञ्चाङ्गं प्रमाणशास्त्रं प्रमाणमीमांसा ।

छन्दोऽलङ्कृतिचूडामणी च शास्त्रे विभुर्व्यधित ॥ ८३४ ॥

एकार्थानेकार्था देश्या निर्घण्ट इति च चत्वारः ।

विहिताश्च नामकोशाः शुचि^१कवितानद्युपाध्यायाः ॥ ८३५ ॥

न्युत्तरषष्टिशलाकानरेतिवृत्तं^२ गृहिव्रतविचारे ।

अध्यात्मयोगशास्त्रं विदधे जगदुपकृतिविधित्सुः ॥ ८३६ ॥

लक्षण-साहित्यगुणं विदधे च ग्राश्रयं महाकाव्यम् ।

चक्रे विंशतिभुजैः सवीतरागस्तवानां च ॥ ८३७ ॥

इति तद्विहितग्रन्थसंख्यैव नहि विद्यते । नामापि न विदन्त्येषां माहृशा मन्दमेघसः ॥ ८३८ ॥ 20

✽

३११. व्याख्यायामन्यदा श्रीमच्छत्रुञ्जयगिरैः स्तवम् । श्रीमद्दैवतकस्यापि प्रसुराह नृपाग्रतः ॥ ८३९ ॥

उपदेशप्रदीपेन विध्वस्तान्तस्तमा नृपः । तीर्थयात्रां ततश्चक्रे 'शक्रेभोजवल्कीर्तिभृत् ॥ ८४० ॥

प्रयाणैः पञ्चगव्यूतैः पादचारेण सोऽन्यदा । अनुपानत्कगुरुणा प्रापोषवलभि हुतम् ॥ ८४१ ॥

तत्रास्ति स्थाप इष्ट्याल्लुरिति भूमिधरद्वयम् । तदधो गुरवः प्रीताः प्रातरावश्यं दधुः ॥ ८४२ ॥

भूपतिस्तत्र चागत्य बासनामोदमेदुरः । प्रभुत्वान्निर्जितात्मीयगुरुनिष्ठाविशिष्टधीः ॥ ८४३ ॥ 25

प्रणनाम प्रभोः पादौ प्रकान्तेऽतः प्रयाणके । प्रासादौ कारयामास भूपोऽत्र गुरुभक्तितः ॥ ८४४ ॥

श्रीनाभेय-त्रयोविंशजिनबिम्बे विधाप्य च । प्रतिष्ठाप्य प्रभोः पार्श्वोदस्थापयत चात्र सः ॥ ८४५ ॥

बिमलाद्रौ जिनाधीशं नमश्चक्रेऽतिभक्तितः । निजानुमानतोऽभ्यर्च्य ययौ रैवतकाचलम् ॥ ८४६ ॥

दुरारोहं गुरुं पद्याभावाद दृष्ट्वा स वारभटम् । मणिं तद् विधानाय समादिशन् स तां दधौ ॥ ८४७ ॥

तत्र छत्रशिलासङ्कावशाच्छैलाधिरोहणम् । राहो विप्राय तदधोभूयः श्रीनेमिमार्ययत् ॥ ८४८ ॥ 30

ततो व्यावृत्त्य स प्राप नगरं स्वं नराधिपः । जैनयात्रोत्सवं कृत्वा मेने स्वं पुण्यपूरितम् ॥ ८४९ ॥

✽

शर-वेदेश्वरे (११४५) वर्षे कार्तिके पूर्णिमानिधि ।
 जन्माभवत् प्रमोर्व्योम-बाण-शम्भौ (११५०) प्रतं तथा ॥ ८५० ॥
 रस-पद्मेश्वरे (११६६) सूरिप्रतिष्ठा समजायत ।
 नन्द-द्वय-रवौ वर्षे (१२२९) ऽवसानमभवत् प्रमोः ॥ ८५१ ॥

5

इत्थं श्रीजिनशासनाश्रतरणेः श्रीहेमचन्द्रप्रभो-
 रज्ञानान्धतमःप्रचारहरणं^१ माप्राहशां माहशाम् ।
 विद्यापङ्कजिनीविकाशि विदितं राज्ञोऽतिवृद्ध्यै स्फुरद्
 धृतं विश्वविबोधनाय भवताद् दुष्कर्मभेदाय च ॥ ८५२ ॥
 श्रीचन्द्रप्रभसूरिपट्टसरसीहंसप्रभः श्रीप्रभा-
 चन्द्रः सूरिरनेन चेतसि कृते श्रीरामलक्ष्मीभुवा ।
 श्रीपूर्वर्षिचरित्ररोहणगिरौ श्रीहेमचन्द्रप्रथा-
 श्रीप्रद्युम्नमुनीन्दुना विशदितः शृङ्गो द्विकद्विप्रमः ॥ ८५३ ॥

10

॥ इति श्रीहेमचन्द्रसूरिप्रबन्धः ॥

॥ *प्रथा० ८७१ ॥ छ ॥ स्वस्ति ॥

ग्रन्थकारकृता स्वकीया प्रशस्तिः ।

भास्वत्पात्रं कविमुनिबुधभ्राजितो राजसेन्यः
सर्वेष्टार्थप्रदगुरुलसत्कल्पवृक्षावदातः¹ ।
श्रीजैनांहिअयशुचि² शिराः सिद्धिमद्भद्रशालो
गच्छश्चान्द्रः सुरगिरितुलामश्रुवानः समस्ति³ ॥ १ ॥

प्रधुन्नसूरिरिति तत्र पुरा बभूव मन्दारपादपतुलः⁴ कलितोरुशाखः । 5
यत्सङ्गमाभूतरसैर्बहवः सुधर्माधीशा भवन्ति सुधियः सुमनोभिरामाः ॥ २ ॥

अद्भुतभायां विजिते दिगम्बरे तदीयपक्षः किल कोशरक्षकः ।
दातुं प्रभोरेकपदं समानयत् तमेकपदं जगृहे सुधीषु यः ॥ ३ ॥

शिष्योऽस्याभयदेवसूरिरभवज्जाड्यान्धकारं हरन्
गोभिर्भास्करवत् परां विरचयन् भव्याप्तवर्गे मुदम्⁵ । 10
ग्रन्थो वा दमहा⁶ र्णवोऽस्य विदितः प्रौढप्रमेयोर्मिभृत्
दत्तेऽर्थं जिनशासनप्रवहणे⁷ सांयात्रिकाणां ध्रुवम् ॥ ४ ॥

1 N °वृक्षा(क)लदात(ता) । 2 N °जैनाहिश्रियशुचि । 3 N °मश्रुवान (नो)सम(नो)स्तिः । 4 N °पादपतुलः । 5 N °नगेच्छदम् । 6 N प्रवहणे ।

त्रिभुवनगिरिस्वामी श्रीमान् स कर्दमभूपति-
स्तदुप समभूत् शिष्यः श्रीमद्वनेश्वरसञ्ज्ञया ।

अजनि सुगुरुस्तत्पट्टेऽस्मात् प्रभृत्यवनिस्तुतः
तदनु विदितो विश्वे गच्छः स 'राज'पदोत्तरः ॥ ५ ॥

- 5 सुगुरजितसिंहस्तत्पदाम्भोजभानुः समजनि जनितश्रीर्भव्यपङ्केरुहाणाम् ।
वचनकरवितानं यस्य देदीप्यमानं जडगतमपि सोढुं दुर्दृशोर्न क्षमन्ते ॥ ६ ॥

श्रीवर्द्धमानसुगुरुः कर्कोन्नतधामसङ्गतस्तदनु ।
मतसङ्घचारिशरणः समजनि 'जनलग्नदोषहरः' ॥ ७ ॥

तत्पट्ट'भूमिरुहपोषतपात्ययश्रीः' श्रीशीलभद्र' इति सूरिपदं प्रपेदे ।

- 10 धम्मोपदेशजलवाहजलैर्यदीयः प्रापोन्नतिं 'जगति कीर्तिलतावितानः' ॥ ८ ॥

तदंहिसरसीहंसः सूरिः श्रीचन्द्र इत्यभूत् ।
विवेचकः शुचिः सद्गीस्तद्वाचानुपजीवनात्' ॥ ९ ॥

अर्थप्रकाशिका' शास्त्रचक्षुषाममृताञ्जनम् ।
घनसाररसाढ्या यन्मतिः पुष्पागरङ्गभृत्' ॥ १० ॥

- 15 सूरिः श्रीभरतेश्वरस्तदनु च प्रामाणिकग्रामणी-
र्यन्नामस्मृतितोऽप्ययं हरति च श्रीधर्मघोष' प्रभुः ।
कल्याणावलिकन्दलालिजलदः श्रीसर्वदेवो गुरु-
अत्वारः किल शीलभद्रसुगुरोः शिष्या नरेन्द्रार्चिताः ॥ ११ ॥

- श्रीपात्रं स जिनेश्वरप्रभुरभूत् सङ्ग्राम्यधौ चन्द्रमाः
20 सूरिः श्रीजिनदत्त इत्युदितधीरुन्निरविद्यायुतिः ।

चारित्र्यामलशैलनन्दनवनं श्रीपद्मदेवप्रभुः
श्रीश्रीचन्द्रमुनीश्वरस्य जयिनः शिष्या अभूवन्नमी ॥ १२ ॥

श्रीसङ्करोहणधराधरचारुर्लं श्रीपूर्णभद्रगुरुभ्युदितः पदेऽस्य ।

यत्सन्निधिस्थितिभृतो भुवि भव्यसार्था वस्तूनि विश्वविषयानि बिलोकयन्ति ॥ १३ ॥

1 N 'गतमपलोद्ध' । 2 N समजनलभ' । 3 N तदाह(हि)' । 4 N 'पोषतपात्ययश्रीः' । A 'तपात्ययः श्रीः' । 5 N 'शास्त्रि-
भद्र' । 6 N 'प्रापोन्नति(तो)' । 7 N 'नुपजीविनाम्' । 8 N 'अर्थप्रकाशक' । 9 N 'येतसा संसार साद्व्यायन्मतिः पुत्तोग' ।
10 A 'घोषः प्रभुः' ।

तत्पट्टोदयपर्वतामृतरुचिः प्रीणंश्चकोरव्रजं
 श्रीचन्द्रप्रभसूरिरद्भुतमतिज्योत्स्नानिधानं बभौ ।
 आश्चर्यं न कलङ्कधाम तमसानुल्लङ्घ्यमूर्तिं भवं
 पाथोधि क्षणुते^१ विनम्रकमलोद्भासी न दोषाकरः ॥ १४ ॥

आचार्यः श्रीप्रभाचन्द्रस्तत्पादाम्भोजषट्पदः ।
 चित्रं यः सुमनःस्थोऽपि सदानवगुरुक्रमः ॥ १५ ॥

5

श्री हेमचन्द्रसूरीणामनुध्यानप्रवृत्तितः ।
 पर्वणः परिशिष्टस्य दृष्टेः^२ सम्पुटवासनः ॥ १६ ॥

श्रीवज्रानुप्रवृत्तप्रकट^३मुनिपतिप्रष्टवृत्तानि तत्तद्
 ग्रन्थेभ्यः कानिचिच्च श्रुतधरमुखतः कानिचित् सङ्कलप्य ।
 दुष्प्रापत्वादमीषां विशकलिततयैकत्र चित्रावदातं
 जिज्ञासैकाग्रहाणामधिगतविधयेऽभ्युच्चयं स प्रतेने ॥ १७ ॥
 -त्रिभिर्विशेषकम् ।

10

अत्र क्षूणं हि यत्किञ्चित् संप्रदायविभेदतः ।
 मयि प्रसादमाधाय तच्छोधयत कोविदाः ॥ १८ ॥

15

यतः -

आराधितं^४ मया शून्यं यथा तुष्टं स्वतामदात्^५ ।
 निजोक्तौ स्थापितं तत् प्राक् कथाकन्धी^६कृतास्ततः ॥ १९ ॥

रोदोरन्ध्रगसिद्धकिन्नरगणानुल्लङ्घ्यशृङ्गस्थिति-
 स्तुङ्गत्वोदितवृत्तशेवधिरतिप्रौढार्थसंपत्तिकृत् ।

20

पूरुषप्रभया तिरस्कृतपरज्योतिःप्रकाशोदयः
 श्रीपूर्वर्षिचरित्ररोहणगिरौ स्यादादवीन्नुज्ज्वलः ॥ २० ॥

१ N संपुटे विनम्रकमलो^१ । २ N °शिष्टस्य^२ । ३ N °वज्रानुप्रभप्रकट^३ । ४ N आराधितमया^४ । ५ N स्व(म)तमे(मे)-
 दात् । ६ A कथाकन्धीकृताः ।

श्रीप्रद्युम्नगुरोर्हिमांशुविशदो बोधः शुचेः सङ्गतो
 मिश्रो रक्तरुचा^१ मम प्रतिपदास्फूर्जयशःपूरुषः ।
 ज्ञानश्रीपुरतः पदार्थघटनाबिम्बद्वयोदङ्कनात्
 जातो ग्रन्थमिषेण साक्षरशुचिर्द्रुममश्विरं नन्दतु ॥ २१ ॥

✽

5 वेदानल-शिखि-शशधर (१३३४) वर्षे चैत्रस्य धवलसप्तम्याम् ।
 शुक्ले पुनर्वसुदिने सम्पूर्ण पूर्वश्रवितम्^२ ॥ २२ ॥

✽

शिक्षाप्रसादवशातः खगुरोर्मयैनमायासमन्त्र दधता यदवापि पुण्यम् ।
 व्याख्यानसक्तमनसः श्रवणादराश्व श्रेयस्तुसङ्गममनुत्तरमवाप्नुवन्तु ॥ २३ ॥

✽

10 ग्रन्थस्य मानमस्य प्रत्यक्षरगणनया सुनिर्णयितम् ।
 पञ्चसहस्राः सप्त च शतानि चतुरधिकसप्ततियुतानि* ॥ २४ ॥
 । † प्रशस्ति श्लोक ४०, उभयं ५७७४, शिवमस्तु ।

---

1 D मिश्रो रक्तरुचा; N मिश्रो (बाह) रुचा । 2 A पूर्वश्रवितम् । * B चतुरशीति अधिकमिह । † B आदर्शे नास्तीत्यं
 समस्ताऽपि ग्रन्थकारकृता लकीया प्रशस्तिः ।

परिशिष्टद्वयम्

१. प्रभावकचरित्रान्तर्गत-समुद्भूतपद्यानामकाराद्यनुक्रमिका ।
२. प्रभावकचरित्रान्तर्गत-विशेषनाम्नामकाराद्यनुक्रमिका ।

१. परिशिष्टम् ।

प्रभावकचरित्रान्तर्गतसमुद्धृतपद्यानां

अकाराद्यनुक्रमणिका ।

अग्रायंति महुयरा	८७	उज्जितसेलसिहरे	१०८
अज्जबि सा परितप्पह	८४	उत्तिष्ठन्त्या रतान्ते भर०	१०३
अज्जबि तं सुमरिज्जह	८८	उद्धत्य बाहू किल रारटीति	१६८
अणुहुल्लीय कुल्ल म	५७	उप्पहजायाए असोहरीह	१०१
अति अति अन्म अलं	८९	एको गोत्रे स भवति पुमान्	९८
अत्र भीष्म शतं दग्धं	१८८	एको रागिषु राजते	१९१
अद्य मे सफला प्रीति०	८९	एकेण कोत्थुहेणं	८८
अनागतं परिज्ञाय	१२५	एते मेकलकन्यका	१४७
अनुमन्ता विशसिता	२०३	एयं लोहयकव्वं	७५
अपाणिपादो ह्यमनो	१६२	कः कण्ठीरवकण्ठकेसर०	१७४
अपूर्वैयं धनुर्विद्या	५८	कतिपयपुरस्वामी	१४१
अमी पानकारम्भाः	५९	करवत्तयजलर्षिवुआ	८७
अयसाभियोगसंदूभि०	३२	कवाडमासज्ज वरगणाए	१०६
अर्कोहितदलोच्छेदी	१४२	कारय प्रसरं सिद्ध	१८५
अर्हन् सर्वार्थवेदी	१०४	कालिन्दि ब्रूहि कुम्भो०	१६९
अवरहं देवहं सिरु पुज्जि०	१४२	किं कृतेन न यत्र त्वं	२०८
अशनीयन् सदा मांसं	२०३	किं नन्दी किं मुरारिः	१४३
अङ्गैरुत्पुलकैः प्रमोद०	८९	कुक्खी संवल चत्तघण	१०४
अन्धयसुयाण कालो	१५३	कुलं पवित्रं जननी कृतार्था	१०४
अंभं तंभच्छीए	२९	कूर्मः पादोऽत्र यष्टि०	९८
आकरः सर्वशास्त्राणां	३९	कोटाकोटिः कोटिकोटिः	१८०
आचार्यहरिभद्रो मे	१२५	क्षितिप तव समक्षं	१४८
आचार्योऽहं कविरहमहं	१४८	खचरागमने खचरो	१३३
आसंसारं कइपुंगवेहिं	१४९	खयोतद्युतिमातनोति	१७९
आसंसारं सरियासएहि	१०४	खंडं विणाखि अखंड०	८८
इय उज्जुयसीलालंकिया	८८	गतप्राया रात्रिः कृशतनु०	११४
इयं व्योमाग्भोधेस्तट०	१४९	गयमाणसु चंदणु	८७
इह निवसति मेरुः	१८९	गयवर केरह सत्थरह	९४

गलत्विद्वानि चिरकाल०
 गुणचन्द्र वाणमन्तर
 गुणसेण अगिसम्म
 गुणेरुसुङ्गतां याति
 चक्रितुगं हरिपणगं
 चक्षुः संवृणु वक्रवीक्षण०
 चटच्चटिति चर्मणि
 चतुर्मुखमुखाम्भोज०
 चित्वादिषति यो मांसं
 चिरं चित्तोद्याने वरसि च
 छायाह कारणि सिद्धि
 जड सप्तत्य अहविय
 जय-विजया य सहोयर
 जह जह पएसिणि
 जीयं जलबिंदुसमं
 जीर्णे भोजनमात्रेयः
 जे केवि पट्ट महिमंडलमि
 जे चारिसिद्धि निम्मला
 तइया मह निग्गमणे
 तत्ती सीअली मेलावा केहा
 तुम्हाण किंकरो हं
 त्याज्या हिंसा नरकपदवी
 त्रैकाल्यं द्रव्यषट्कं नव०
 त्वद्वाक्यतोऽपि केषांचित्
 दन्तानां मलमण्डली
 दर्पणार्पितमालोक्य
 दामोदरकराघात०
 दिग्गम्बरशिरोमणे
 दिग्वासा यदि तत् किमस्य
 दिदृक्षुर्भिक्षुरायातो
 दीहरफणिदनाले
 दोषि गिहत्या घडहड
 घर्मलाभ इति प्रोक्ते
 न गङ्गां न गाङ्गयं
 न यन्मुक्तं पूर्वं रघु०

१४८ नवि मारिअह नवि
 ७२ नाकृत्वा प्राणिनां हिंसा
 ७३ नारीणां विदधाति निर्वृति०
 १६९ नाहं स्वर्गफलोपभोग०
 ६३ निद्रा जागरणादिकृत्य०
 ९३ निषपुच्छिण भणिओ
 ९८ नो बाहुतमुलूकस्य
 १५७ पइं मुक्काहवि वरतरु
 २०३ पइं सग्गगए सामंतराय
 १९० परिसेसिय हंसउलं
 ८७ पसु जेम पुलिंदउ पीअह
 ८८ पसु वे रुडवि विहसियउ
 ७३ पङ्के पङ्कजमुञ्जितं
 ३० पंच महच्चयजुत्त०
 १०१ प्रकाशितं त्वयैकेन
 ३९ पाणयकप्पे मुनिसुच्चओ
 ८८ पातु वो हेमगोपालः
 १०० पालित्तय कहसु फुडं
 ८६ पासत्थाह वंदमाणस्स
 ८९ पांशुमलिनंभिजंघः
 २०९ पियसंभरण पल्लुदंत
 १४५ पृथुकार्त्तस्वरपात्रं
 १०४ पृथुरसि गुणैः कीर्त्त्या
 ५९ पौत्रः सोऽपि पितामहः
 १७७ प्राहं मुणिहि वि भ्रंतडी
 १०३ बलं जगद्ध्वंसनरक्षणक्षमं
 ११६ बाला चकमंती पए पए
 १७५ बृहस्पतिस्तिष्ठतु मन्द०
 १४२ बे घउला बे सामला
 ५८ ब्रह्माण्डोदरकोटरं कियविदं
 ३८ भयमेकमनेकेभ्यः
 १०४ भवन्तु ते दोषविदः
 ५६ भिक्षुखरो पिच्छह नाहिं
 ८७ भुङ्गीमहि वयं भैक्ष्यं
 २०६ भूमिं कामगविं खगोमय०

६०
 २०३
 १७९
 १४२
 ८८
 ३१
 ५९
 ८८
 १०५
 ८७
 ९१
 १४३
 ११३
 १०४
 ५९
 ४२
 १९४
 ३१
 २०९
 ८७
 ९४
 १४९
 ९८
 १९०
 १०४
 १४१
 ८५
 १४८
 १३१
 १५०
 ५९
 १००
 १०६
 १९४
 १८५

भ्रातर्गामकुविन्दकन्दलयता	१९०	विश्वामित्रपराशरप्रभृतयो	१८८
महं नायं सिद्धेस	१९५	विषं विनिर्धूय कुवासना०	१२५
मदेन मानेन मनोभवेन	१०४	विंक्षेण विणावि गया	८७
मद्गोः शृङ्गं शक्रयष्टि०	५५	शास्त्रं शास्त्रं कृषिविद्या	८६
मयनाहिकल्लसिएण	१०५	शम्भुर्गौडमहामहीप०	१४७
मर्दय मानमतङ्गजदर्प	८४	शुकः कवित्वमापन्नः	१९०
मलओ सचंदणो विय	८७	शैल्यं नाम गुणस्तवैव	१०२
माणसरहिएहिं सुहाहं	८७	श्रीछित्तपे कर्दमराजशिष्ये	१४९
मातर्मा स्पृश मा स्पृश	१४७	श्वेताम्बरोऽयं किं ब्रूयात्	१७८
मात्रयाऽप्यधिकं किञ्चित्	१८७	स एष भुवनत्रयप्रथित०	१४३
मानं मुञ्च स्वामिनि	११३	सत्यं वप्रेषु शीतं	१४५
मा भूत् संवत्सरोऽसौ	१०९	सद्वृत्त सदगुण महाधर्म्य	१०१
मायंगासत्तमणस्स	१०१	सन्वत्थ अत्थि धम्मो	१४०
मालविओसि किमन्नं	१४६	सर्वदा सर्वदोऽसीति	५९
यत्कङ्कणाभरणकोमल०	१५२	सहस्रदीर्घा पुरुषः	१९०
यदमोघमपामन्तरुतं	१०४	सन्तोषं स्फारनिःकिञ्चन०	१८०
यदि नाम कुसुदचन्द्रं	१८०	सन्ध्यां यत् प्रणिपत्य	१०३
यद्यपि हर्षोत्कर्षं	११५	संवृतावयवमस्तद्वृषणं	१७९
यत्र तत्र समये यथा तथा	१०४	सारीरं सयलं बलं	९१
यामः स्वस्ति तवास्तु	८५	सिद्धंतंतपारंगयाण	९२
यो वादिनो द्विजिह्वान्	१७३	सिबकेउ सोहम्मे	४२
रसातलं यातु यदत्र पौरुषं	१४३	सिंहो बली हरिणशूकर०	१८९
राज्ये सारं वसुधा	९२	सीसं कहवि न फुटं	३९
रामो नाम बभूव हुं	१०३	स्पशोऽमेध्यभुजां	१४२
रुचिरचरणारक्ताः सक्ताः	८५	स्नाता तिष्ठति कुन्तलेश्वर०	१४४
लज्जिज्जह जेणि जणे	१०१	स्फुरन्ति वादिस्त्रयोताः	६१
लिखन्नास्ते भूमिं	११४	हरशिरसि शिरांसि	१४४
बह्विवरनिगयदलो	९४	हन्ता पलस्य विकेता	२०३
वक्त्रं पूर्णशशी सुधा	१०१	हंसा जहिं गय तहिं गय	८७
वपुरेव तवाचष्टे	६३	हंहो श्वेतपटाः किमेष	१७४
वपुः कुन्तीभूतं तनुरपि	९१	हुत्वा मंत्री विधाता	१५५
विधिनियमभङ्गवृत्ति०	७७	हेमसुरि अत्थाणि जे ईसर	१८७
विद्धा विद्धा शिलेयं	१५७	हेमात्रेर्बलवत्प्रमाण०	१४८
विद्योतयति बालोकं	५९	हेलानिदलियगइव	१५२
विमुश विमुशाम्भोभिः	१७७		

२. परिशिष्टम् ।

प्रभावकचरित्रान्तर्गतविशेषनाम्नां अकाराद्यनुक्रमणिका ।

अजयमेरु [दुर्ग]	१९७	आमराज [रुपति]	८१-९२, ९५-९७,	अंवरिणीग्राम	१३१
अजितयश [मुनि]	७७, ७८		९९, १०१, १०७,	ऊदावसति [प्रासाद]	१७२
अजितसिंहसुरि (१)	११३		१०८, ११०	अभिमण्डल प्रकरण [ग्रन्थ]	७९
„ „ (२)	२१४	आम [रुप] पुर	९९	एकार्ये कोश [ग्रन्थ]	२११
अणहिलपुर (पत्तन)	१०७, १२८, १३०,	आमविहार [प्रासाद]	११०	मोंकारपुर [नगर]	३१
१३३, १३५, १३६, १४०, १५०, १५२,		आमिग [पुरोहित]	१८८	कण्ड [देश]	१८६
१५७, १५९, १६८, १७२, १७५, १७६,		आम्नेश्वर [श्राद्ध]	१६६	कनकप्रभ [सुरि]	१
१८३, १८५, १८९, १९५, १९८, २०२		आर्ये खपुटाचार्य	२, ३३-३५, ४०, ४३, ४४	कन्यकुञ्ज (काम्यकुञ्ज) [देश]	५०,
अतिमुक्तक [मुनि]	१७९	आर्ये नन्दिल [सुरि]	२, १९, २१	८८, ९०, ९६, ९८, १००, १०५, १०७,	
अध्यात्म-योगशास्त्र [ग्रन्थ]	२११	आर्ये नागहस्ति [सुरि]	२८	१०९-१११, १४७, १८६, १८९	
अनेकार्येकोश	२११	आर्ये रक्षित [सुरि]	२, ९-१४, १७-१९, २७	कन्यकुञ्जपुर [नगर]	८३
अभयकुमार [श्रेष्ठिपुत्र]	१६४			कपर्दी [यक्ष]	११९
अभयदेव सुरि	२, १६१, १६४, १६६, २१३	आर्ये समित [सुरि]	३४	कमलकीर्ति [मुनि]	१५९
अम्बड [मंत्री]	४६, २०७, २०८	आर्ये सुहति [सुरि]	४३	कर्ण [रुपति]	१६८, १९५
अम्बसाद „	१७२, १७३	आलिग [कुंभकार]	१९६	कर्णराज्य	१६६
अम्बादेवी	४४, ४५, ४६, ११९	आल्हादन [रुपति]	१७३	कर्णाट [देश]	१७४, १८६
अम्बाशिखर	१९५	आशापल्ली [ग्राम]	१६५	कर्णाटपुर	१७४
अर्णोराज [रुपति]	१९७, १९८, २०१, २०२	आशाम्बर (विगम्बर)	१७५	कर्णावती [नगरी]	१७४, १७५
अर्जुनगिरि	१६०, १७२	आशुक [मंत्री]	१८१	कर्दमभूप [रुपति]	१४७, २१४
अलिअरनाग [देव]	२०	आषाढ [श्रावक]	१६५	कर्मारपुर [ग्राम]	५७
अलङ्कृतिचूडामणि [ग्रन्थ]	२११	अन्त्रभूति [गणधर]	३	कलहंस [सुरि]	४३
अलभूप [रुप]	७८, १६२, २१३	इंश्चरी [श्राविका]	८	कलापक [व्याकरण ग्रन्थ]	१८५
अवन्तिदेश	३, ६, ९, १६, ४९, १३३, १३४,	उज्जयन्तिसिंह [तीर्थ]	८, १०८, १३७,	कलिग [देश]	१८६
१३८, १४७, १४८, १८५			१८४, १९५	कल्याणकटक [नगर]	२८६
अवन्तिनायक	१५४	उज्जयिनी पुरी	१०, २२, २६, ५८	कल्याणमन्दिर [स्तव]	५९
अवन्तिसंघ	१४०	उत्तराध्ययनसूत्रवृत्ति [ग्रन्थ]	१७, १३५,	कविराज-श्रीपाल	१९०, १९३
अवलोकन [पर्वतशृंग]	१९५		१७८	कटिका [वेदरा]	१०९, ११०
अशोकचम्पू [विद्वान्]	१७२	उत्साह [पण्डित]	१७९, १८६	काकलकायस्थ [पण्डित]	१८६
अशोकधारीय	३४, ४१, ४२, ४६	उद्य [श्रावक]	१७३	कात्यायन [गोत्र]	५५
अष्टादशासीदेश	१३१, १७१, २०२	उद्ययन [मंत्री]	१८४, १९६-१९८,	कान्ती नगरी	१६५
अष्टापद्मगिरि	३, ८, ३६, १३०		२०७, २१०	काम्यकुञ्ज [देश]	८१
अकुलेश्वर [ग्राम]	४५	उदायन [रुपति]	९	कामरूप	१८६
अंग [देश]	१८६	उदयपुरग्राम	१३३	कामाख्या देवी	१८०
आचारारम्भसूत्र [ग्रन्थ]	७	उपदेशमालाहृति [ग्रन्थ]	१२३	कार्पासिक [श्रावक]	७५
		उपसिंहितभयप्रपञ्चा कथा [ग्रन्थ]	१२४		

काक(कि)काचार्य	२,२२-२८,३३,३८, ४३,१००	गामिल [मंत्री]	१७७	चन्द्रमहागच्छ	१६७
कालिंजर [दुर्ग]	१०५	गिरनार [पर्वत]	१९५	चन्द्रशेखर [राजा]	४२
काशि [देश]	१८६	गिरिलखण्ड [पर्वत]	७७	चन्द्रावती [नगरी]	१९९,२०२
काशीनगर	१८९	गुडसकापुर [ग्राम]	३३,३४	चाचकेरी	१८३,१८४
काश्मीर [देश]	८३,१७२,१८४-१८६	गुणचन्द्र [दिगम्बर विद्वान्]	१७२	चान्द्रगच्छ	११८,१८३
कासहदनगर	४४	गुणचन्द्रसूरि [श्वेताम्बर]	४३	चाणोक्त [राजवंश]	१६३
कितवकथानक पञ्चक [ग्रन्थ]	७५	गुणाचार्यसूरि (१)	२२	चासुण्डराज [चालुक्य नृपति]	१३०
कीर [देश]	१४४	„ (२)	११७	चारकीर्ति [दिगम्बर सूरि]	११२
कीर्तिपाक [क्षत्रिय]	१९८,१९९,२०४	गुर्जर [जनविशेष]	१५६,१५८	चारभट [सुभट]	२०१,२०२
कुंक(कु)ण देश	७,१८६,२०७	गुर्जरकवि	१५६	चारुपग्राम	१६५,१६८
कुंकणाधिपति (महिकाजुन)	२०७	गुर्जरेदेश	४७,५०,८०,१२१,१३३,१३४, १४०,१५०,१५२,१५७,१५८,१५९, १६८,१७१,१७५,१८३,१८५,१८९	चित्रकूट [पर्वत]	६२,६९,१७२,
कुङ्गमेर [तीर्थ]	५९	गुर्जर मण्डल	९९	चेतक [राजा]	२१०
कुमारपाल [नृपति]	१९५-१९७,२०१, २०६,२०७	गुर्जराचार्य	१५८	चेरि [देश]	१८६
कुमार बिहार [प्रासाद]	२०६	गुर्जराधीश	१४५,१६९	चौह [देश]	१८६
कुमुदचन्द्र [दिगम्बर विद्वान्]	१७४,१७८- १८१	गुर्जरावलि	४७,१५४,१५६,१६२	छद्मकृष्णमणि [ग्रन्थ]	२११
कुरुक्षेत्र	१८६	गुर्जरेक्ष	१३४,३०१	छित्तप [कवि]	१४९
कुवलयमाला [कथा ग्रन्थ]	१२३	गोकुलवास	१०५	जम्बूद्वीप	१६०
कुम्हपुर [ग्राम]	१६२	गोदावरी नदी	८८	जम्बूस्वामी	२६
कृष्ण [ब्राम्हण पण्डित]	१७२	गोपमिरि	८४,९७,१६८,१७२	जयकेशि [राजा]	१७४
कृष्णदेव [क्षत्रिय]	१९७	गोपालमिरि	१६८	जयतिहुणय [स्तव]	१६६
कृष्णभूप [नृपति]	३६,३९	गोमती [ब्राह्मणी]	१४६	जयसिंह [सिद्धराज]	१६७,१६८,१९१, १९२,१९४
केशर [तीर्थ]	१८७,१८८	गोविन्दसूरि } ९२,९९,१००,११०, गोविन्दाचार्य } १५२,१५३,१६८		जया-विजया [देवी]	११८
केसहन [मण्डलेश्वर]	२११	गोष्टामाहिल [संप्रदायप्रवर्तक]	१७,१८	जाकिनी [महतरा साष्णी]	६८
केशव [पण्डित]	१७७,१७९,१८०	गौड [देश]	५४,८५,१४७,१५५,१८६	जाकुटि [श्रावक]	६१
कैशिक देश	१८६	गौडपुरी	८६	जान्दवी [गंगा]	२८
कोटिनगर [ग्राम]	४४,१९५	गौडवध [काव्य]	९९	जालंधर [देश]	१८६,२०८
कोठ्याचार्य [सूरि]	१५४	गौतमस्वामी	१,१८४	जावहि [श्रावक]	६१
कोरं(रि)टक [ग्राम]	४१,११८	घन [पूर्व] पुण्यमित्र [सूरि]	१५	जितशत्रु [राजा]	४१,८०
कोशालाग्राम	५४	चक्रवाकपुर [नगर]	४२	जितारि [राजा]	६२
कोशलापुरी	२८	चंगदेव [वणिकपुत्र]	१८३	जिनदत्त [सूरि] (१)	४७
खस [देश]	१८६	चंदनबाळा [साष्णी]	१७२	„ „ (२)	२१४
खंगार [नृपति]	१९९	चन्द्र सूरि (१)	८,१२३	जिनदत्त [श्रेष्ठी]	८,११८
खेतकाधार मंडल	९९	चन्द्र सूरि (२)	१३२,१८०,२१४	जिनदास [श्रावक]	४३
खजवर [बणभट्टीसूरि]	९४	चन्द्रकान्ता [राक्षी]	४३	जिनदेव [श्रेष्ठी]	१३५
खया [तीर्थस्थान]	१८६	चन्द्रगच्छ	१२३,१३३,१८३,२१३	जिनदेवी [श्राविका]	१७१
खर्गस्वामि (खर्गर्षि)	१२३,१२४	चन्द्रगुप्त [मौर्यनृपति]	८१	जिनभट सूरि	६२,६४,७३
खर्वभिछ [राजा]	२२,२३,२४	चन्द्रपुर [नगर]	४१	जिनभद्रराणि [क्षमाधमन]	३१
खंगा [नदी]	१०७,१०८,११३,११४	चन्द्रप्रभसूरि	१,८,१८,२१,२७,४०,४१, ५३,६१,७६,७९,१११,११७,१२०, १२६,१३२,१३७,१५१,१६०,१६६, १७०,१८२,२१२,२१५	जिनेश्वर सूरि	१६२-१६४,१६६,२१४
खंगारट	१४७			जीवदेवसूरि	२,४७-४९,५१-५३
खंगारधर [ब्राम्हण पण्डित]	१७२			जैनधर्म	१०
खंगारपाद	१८६			खानदेव [शैवाचार्य]	१६३

टिक्क [ग्राम]	१८५	देवकी [ब्राह्मणी]	५५	नन्व [बौद्धमुनि]	७७
डकरीपुरी	१२९	देवसुरि [बापी]	२, ११८, १३५, १७१-	नन्दक [सुरि]	७८
डुंवाडीग्राम	८०		१७५, १७७, १७८, १८०,	नन्दपद्म [ग्राम]	२७७
डंकपुरी	३६		१८१-१८३, १९१	नन्दीश्वरदीप	४३
डङ्गर [भावक]	१०	देवानन्दसुरि	१, १५१	नक्षसुरि	१२, १९९, १००, ११०
लपोपद्म [ग्रन्थ]	१३६	देवेन्द्र मुनि	३९	नक्षि-क्षिनि [विद्याधर]	२८
लक्ष्मिका [पुरी]	११८, १२०	देशीनाममाला [ग्रन्थ]	२११	नयचक [ग्रन्थ]	७७-७९
लरङ्गकोला [कथाग्रन्थ]	३९	द्रोणाचार्य [जैनसुरि]	१५२, १६०, १८८	नरैदातट	४२
लारङ्ग गिरि	२०७	दृष्टिवाद [शास्त्र]	९	नवचन [राजा]	१९८
लारङ्ग नग	} पर्वत	द्रविडदेशीय [बादी]	१३६	नागवत्त [अष्टी]	२१
लारङ्गगिरि		द्वारका [नगरी]	१०८	नागदेव [अष्टी]	१०८, १७७
लाल्लिखी [नगरी]	१६५, १८४	झाश्रय महाकाव्य	२११	नागपुर [नगर]	१६६, १७२, १७३
लिलकमञ्जरी [कथाग्रन्थ]	१३३, १४५	द्विस्वन्धानकाव्य	१६०	नागार्जुन [योगी]	३६६, ३७४, ४०, १६५
लिङ्गपालविहार [प्रासाद]	२०६	धनगिरि [सुनि]	३, ४	नागावलोक [कामराज]	८६, १०९
लुम्बवनग्राम	३	धनंजय [राजा]	६०	नागिनीदेवी	१३६
लोसलिपुत्र [आचार्य]	९, ११-१३	धनदेव [अष्टी] (१)	११२	नारोन्द्र कुल, गच्छ	८, २९, ७९, १२३, १६३
लिभुवनगिरि [पर्वत]	२१४	धनदेव [अष्टी] (२)	१३३	नालिकरेवसति [प्रासाद]	५४
लिभुवनपाल	१९५, २०३	धनदेवी	१६४	नासिन्धुपुर [नगर]	१८८
लिचोचन [तलारक्ष]	२१०	धन्ध [द्विज]	१७२	निचण्ट [ग्रन्थ]	२११
लिषटिशालाकापुरवचरित [शास्त्र]	२११	धन्धूक [नगर]	१८३	निर्वाणकलिका [ग्रन्थ]	४०
धारापद्मगच्छ	१३३	धनपाल कवि	१३३, १३४, १३६, १३८-	निवृत्ति कुल, गच्छ	८, १३३
धारापद्मपुर	१२८, १३४, १३६		१५१, १५८, १५९	नेपाल [देश]	१८६
साहड [अष्टी]	१७३, १७७, १७८	धनपाल व्यवहारी	३	न्यायावतार [ग्रन्थ]	५९
दक्षिणापथ	७, ६०, १५५, १५७	धनपाल अष्टी	३, ६	पञ्चावटी [तीर्थस्थान]	१०३
दल [अष्टिपुत्र]	१२१	धनश्री [अष्टिनी]	१३३, १३९	पञ्चाल देश	२४, ८०
दसपुर [नगर]	६, ९, १२, १६	धनेश [भावक]	१६५	पञ्चाश्रयचेल	१६३
दाक्षिण्यचन्द्र [सुरि]	१२३	धनेश्वर [सुरि]	२१४	पत्तन [अणहिलपुर]	१३२-१३६, १५०,
दामोदरहरि [तीर्थस्थान]	१०८	धमै [संक्षित]	१३६, १४६, १४७, १५०		१६२, १६४-१६७, १७२, १७३, १७६
दाहड [राजा]	३४	धमैराज [नृपति]	८५, ८८, ८९, ९४-९९	पत्तनसङ्घ	१७५
दिगंबर [संप्रदाय]	१३५, १७४, १७९	धमैचोप [सुरि]	२१४	पद्म [अष्टीपुत्र] (१)	१९
	१८०, २१३	धमैदेव [अष्टी]	४७	" " (२)	१३५
दिवाकर [सिद्धसेनसुरि]	५७	धवलक	} पुर १६५, १७२	पद्मचक्री	४२
दुम्बुक [राजा]	१०७-११०	धवलक		पद्मचरित [ग्रन्थ]	७९
दुर्बल [पूर्व] उपपन्न [सुरि]	१५-१८	धरणीधर [पण्डित]	१७२	पद्मदल [अष्टी]	१९, २१
दुर्लभदेवी [महावादिजननी]	७७, ७९	धरणेरोन्द्र [देव]	१७७	पद्मदेवसुरि	२१४
दुर्लभराज [चालुक्य नृपति]	१६२, १९०	धारावास-पुर, पुरी, नगरी	२२, १३४, १३८	पद्मप्रभ [राजा]	१७
दुर्लभसर	१९०		१४१, १४६-१४८, १५३, १५४,	पद्मपरा [अष्टिपत्नी]	१९, २१
			१५६, १६१-१६३, १७२	पद्माकर [द्विज]	१७२
देवचन्द्र [उपाध्याय]	११८	धारासंघ	१४०	पद्मावती [देवी]	२०७
देवचन्द्रसुरि	१६३, १८३, १८४	धारिणी [अष्टिनी]	११८	पद्मावती [राजपत्नी]	१९
देवप्रसाद [क्षत्रिय]	१९५	धूमराज [नृपति]	१२७	पद्मिनीसंघ [पत्तन]	१९
देवबोध [शैवाचार्य]	१७२, १७३, १८९,	नङ्गल पुर, पत्तन	११८, ११९, १३४	परमहंस [सुनि]	६५, ६८, ७०
	१९०, १९१-१९४	नङ्गलेश	२१०	परमरचन, कुल	९६, १५५, १८८, २००
देवराज [नृपति]	१२७	नन्द [गोप]	१०५		२०९
देवर्षि [ब्राह्मण]	५५, १३८				

पलित (पादलित) [सूरि]	२९	प्राग्वटवंश	१७१	मीसेश्वर [महादेव]	१२९
पह्नीवन	२०७	फल्गुस्थित [सूरि]	९, ११-१३, १६, १७	मीप्य	१८८
पह्नीवास	१६७	कुल श्रेष्ठी	२८, २९	भुवन [सुनि]	३३, ३४
पल्लवप्रपुर [ग्राम]	१६४	यकुलसिंह [आरामिक]		भुवनपाल [राजा]	१६२
पात्राल [कवि]	३९	बङ्ग [देश]	१८६	भूपण सुनि	४२, ४३
पाटलपुर [ग्राम]	८०	बप्प [क्षत्रिय]	८०	भृगु [ऋषि]	४१
पाटलिपुर, -पुत्र, नगर	६, ९, १२, २९, ३४, ३६, १०९	बप्पभट्टि सूरि	२, ८०-१११	भृगुकण्ठ [नगर]	२५, ३३-३८, ४२, ५४, ६०, ७७, ७८, १४६, १७१, २०७
पाणिनि [व्याकरणग्रन्थ]	१८५	बलमानु [रुपति]	२५	भृगुलेख	३४, ४५, १७२
पाणिनि [ग्रन्थकार]	१८०	बलमित्र [रुपति]	२५, ३३, ३८, ३९, ६०	भृगुपुर [स्थान]	२५, ३५, ४१, ४२, ४३, १७१
पादलिङ्ग-आचार्य, सूरि	२, २८, २९, ३१, ३२, ३६-४०, ४४, ५४, ६१, ६५	बाण [कवि]	११३-११६	भोगवती [वेद्या]	३९
पादलिङ्गपुर	३८	बुद्धानन्द [बौद्ध पण्डित]	१८, १९	भोज [रुपति]	१०७
पादलिङ्ग भाषा	३६	बुद्धिसार सूरि	१६२, १६३, १६६	भोजराज [धारापति]	१०९, ११०, १२१, १३४, १३८-१४३, १४५, १४६, १४८, १४९, १५२-१५५, १५७-१६१
पारसीक [देश]	१८६	बृहस्पति [पण्डित]	३९	भोजपद	१५९
पार्श्वचन्द्र [विद्वान्]	१७२	बोसरी [द्विज]	१९९	भोज व्याकरण	१८५
पाहिनी [धार्मिका]	१८३, १८४	बौद्ध	७, ८८	भोजसभा	१५४
पांशुपुर [नगर]	३२	बौद्धपुर	१२८	भोपलदेवी [राज्ञी]	१९७
पिण्डतारक [ग्राम]	१०८	बौद्धविहार	१२९	भगदोडा [तीर्थ]	१०८
पिप्पलवाटक ,,	१८१	बौद्धशासन	७	भङ्गाहत नगर	१७१
पिप्पलानक [ग्राम]	५०	ब्रह्मक्षत्रिय [जाति]	११२	भण्डनगरी	२९
पुण्डरीक [मित्रि]	१०७, १९८	ब्रह्मशान्ति [यक्ष]	११९	भण्डदेशीय	१३८, १६१
पुष्करिणी [नगरी]	१७२	ब्राह्मीदेश	१८४	भनु [शाहकार]	२०३
पुण्यमित्र [सूरि]	१५, १६, १८	भक्तभारतख	११६, ११७	भधुरापुरी	१६, १७, २८, २९, ३१, १०३, १०७, १२८
पूर्णचन्द्र [श्रेष्ठिपुत्र]	१७१, १७२	भट्टि [क्षत्रियपत्नी]	८०	भयणह्ता [राज्ञी]	१७९
पूर्णचन्द्र सूरि	२१४	भट्टिभ्रमंडल [देश]	१४७	भयूर पण्डित [कवि]	११३-११५, १७९
प्रजापति [रुपति]	३२	भट्टकीर्त्ति [बप्पभट्टि]	८०, ८१, ११०, १११	भस्मण्डल	१४८
प्रतिमा [श्रेष्ठिपत्नी]	२८	भट्टगुप्ताचार्य	६, ११	भल्लावादी [सूरि, आचार्य]	२, ४४, ७७-७९, १६६
प्रतिष्ठानपुर, नगर	२५, ३८, ४१, ६०	भट्टेश्वर सूरि	१८१	भल्लिकार्जुन [राजा]	२०७
प्रद्युम्नसूरि	२, ८, १८, २१, २७, ४०, ४६, ५३, ६१, ७६, ७९, १११, ११७, १२०, १२६, १३२, १३७, १५१, १६०, १६६, १७०, १८२, १८३, २१२, २१३, २१६	भंजेरी [नगरी]	२०७	भर्षि [ब्राह्मणविद्वान्]	१७९
प्रद्योतन [रुपति]	२१०	भयहरख	११७	भहाकाल [शम्भु]	१२९
प्रद्योतन सूरि	२१८	भरतक्षेत्र	१७, ४२	भहाकाल [शिवभक्त]	१४१, १४३, १४६
प्रभाचन्द्र सूरि	८, १८, २१, २७, ४०, ४६, ५३, ६१, ७६, ७९, १११, ११७, १२०, १२६, १३२, १३७, १५१, १६०, १६६, १७०, १८२, १८३, २१२, २१५	भरतेश्वर सूरि	२१४	भहाकीर्त्ति [दिगम्बरसुनि]	११२
प्रभावादी [राज्ञी]	२१०	भागवत द्वायी	१८९	भहावर [श्रेष्ठी]	१६४
प्रमाणवीरमांस [ग्रन्थ]	२११	भांडशाहिक [गोज]	११८	भहानिधीय [शाह]	७५
प्रवरपुर [नगर]	११५, १८५	भाउमुनि [राजा]	२५	भहापरिधायन [शाह]	७
प्रसन्नचन्द्रमाणि [ग्रन्थ]	१०५, १०७	भाउसुनि	४२, ४३	भहापुरी [नगरी]	७
प्रसन्नप्रकाश [ग्रन्थ]	४०	भाउश्री [राजकुमारी]	२५	भहाबोध [पुर]	१२४, १२९, १८६
		भासु [श्रेष्ठी]	१७९	भहाभारत [पुराणशास्त्र]	१८८
		भारत [पुराणग्रन्थ]	७५	भहाराह [देश]	१८६
		भारतीयमाचार्य	१६९		
		मीम [श्रेष्ठिपुत्र]	१३३		
		मीम [चौखुण्य रुपति]	३१, १३३, १३४, १५२-१५४, १५९, १६०, १६४		

महास्थान (बायट नगर)	४९,५१,५२	याकिनी महलरा [साष्ठी]	६४	वज्रगंगा [योगिनी]	१८०
महिष पुर [नगर]	१६६	याज्ञवल्क्य स्मृति [शास्त्र]	१४२	वड्डकर [सौगताचार्य]	३३
महीणल [पट्टकिल]	१६५	युगादि-नेमिचरित [ग्रन्थ]	१६०	वत्स [देश]	१८६
महीतट [प्रदेश]	१५९	योगशास्त्र [ग्रन्थ]	२०३, २०९, २११	वदनमति [सौगत पण्डित]	७२
महीधर [श्रेष्ठी]	४७	योगिप्रामृत [शास्त्र]	३२	वनराज [चापोलकटवंशीय वृपति]	१६३
महीपाल [श्रेष्ठी]	४७	रथनपुर [नगर]	४२	वनराजविहार [जिनमन्दिर]	१६३
महुमहविजय [काव्य ग्रन्थ]	९९	रथावसंमिति	८	वरदत्त [श्रेष्ठी]	१९
महेन्द्रमुनि	३४, ३५	राजगच्छ	२१८	वर्द्धनकुञ्जर [सौगताचार्य]	९५-९७
महेन्द्र सूरि २, ३६, ४०, १३३, १३८-१४१		राजगिरि [नगर]	१८७	वर्द्धमानसूरि १३०, १६२, १६४, २१४	
	१४५, १५०, १५१	राजगृह [नगर]	४७	वर्मलाल [वृपति]	१२१
मागध [तीर्थ]	१०७, १०८	राजपुरि ग्राम	१३६	वह्मभराज [चालुक्य वृपति]	१३१
माघ [महाकवि]	१२१, १२६	राजविहार [प्रासाद]	१९१	वलीभीपुर	७७, ७९, २११
माणिक्य [पण्डित-मुनि]	१०४, १७५, १७७	राम [पण्डित]	१७९	वलीभीगध [क्षेत्रपाल]	१२८, १३०
माणवदेव [तीर्थस्थान]	१०८	रामचन्द्र [कवि]	१७३, ८१	वाक्पतिराज [महाकवि]	८५, ९६-९९
मानखेट [नगर]	३३, ३९	रामदेव [वृपति]	२०२		१०२-१०४
मानतुङ्ग [सूरि]	२, ११२, ११६, ११७	रामसैन्य [पुर]	८१	वामभटदेव [मंत्री]	१९८, १९९, २०१, २०५, २०९, २११
मानदेव [सूरि]	२, ११८-१२०	रामायण [पुराणग्रन्थ]	७९	वात्स्यायन [शास्त्र]	९८
मारव [देश]	२००	राशिल सूरि	४७, ४८	वाद्यमहाणव [ग्रन्थ]	२१३
माख्य [देश]	२, २४, १३४, १४०	रक्षिमणी [अष्टिकन्या]	६	वादी देवसूरि	१७१
माखलक [१५८, १५९, १६१, १८५, १८६]		रुद्र [परमार क्षत्रिय]	१३१	वादिवेताल [शान्ताचार्य]	१३२-१३४
माखवभूपति	१५४	रुद्रदेव [सूरि]	२, ३२, ४०		१३७, १७६
माखवमण्डल	१८५	रुद्रमहालय [शिवमन्दिर]	१९०	वादिर्हिह [सांख्यवादी]	१६८, १६९
माखवाधीश	१५९, १८५	रुद्रसोमा [ब्राह्मणपञ्ची]	९-१३	वामदेव [तपोधन]	१९६
माखी [क्षी]	१६५	रेवानदी	३३, ४१, ५४	वायट [पुर]	४७-४९, ५२
माखवैश	१६९	रैवतकगिरि [पर्वत]	३६, ४४, ६१, १०७, १०८, १९४, २११	वाराणसी [नगरी]	११२, ११८
माहेधरी [नगरी]	७	रैवतकनीर्थ	४४	विक्रमसिंह [राजा]	१९९, २००, २०२
मुकुन्दर्षि [मित्र]	५४	रैवतकदुर्ग	३८	विक्रमादित्य [वृपति]	५३, ४३, ४९, ५३, ५५, ६१
मुञ्जराज [मालवपति]	१३९, १४३, १४८	रैवतावतार [तीर्थ]	१८४	विजयब्रह्म [भूपति]	२८
मुनिचन्द्र सूरि	१३५, १७१, १७३, १७६, १७८	लक्ष [क्षत्रिय]	२१०, २११	विजयमाला [राज्ञी]	४२
मुरण्ड [देश]	१८६	लक्षणावती [नगरी]	८५	विजयवर्ध [राजा]	४२
मुरण्ड राजा	२९	लक्ष्मी [श्रेष्ठपञ्ची]	१२१	विजयसिंहसूरि (१)	२, ४१, ४४-४६
मूलराज [चालुक्य वृपति]	१८६	लक्ष्मीधर [श्रेष्ठी]	११२	विजयसिंहसूरि (२)	१३३
मेकलकन्यका [नदी]	४१, १४६	लक्ष्मीपति [व्यवहारी]	१६१, १६२	विजयसिंहसूरि (३)	१६७
मोड सैल्य	१०७, १८३	ललितविस्तरा [ग्रन्थ]	१२४, १२५	विजयसेन [मुनि]	१७८
मोडवंश	१८३	ललुश्रेष्ठी	४९, ५०, ५२	विजया [राजकुमारी]	४२
मोडेर, -क [नगर]	८०, ८१, ९१	लाटदेश	२४, २५, ३१, ३२, १४६, १७१, १८६	विजया [देवी]	११८
मौर्य [वंश]	८१	लाटमण्डल	५४, २०७	विद्याधर [मुनि]	८
यक्ष [क्षत्रियपुत्र]	७७, ७८	लिम्बजा [गोत्रजादेवी]	१४३	विद्याधर कुल, गच्छ, वंश	२८, ५४, ९१, १३३
यसुना [नदी]	२८	लिम्बाक्य [क्षमात्य]	४९	विन्ध्य [पर्वत]	३३
यशस्वन् [गणी]	२०८	लोलाकैवल्य	२१०	विन्ध्य [सूरि]	१६, १७
यशोधवल [परमार वृपति]	२०२	वज्रस्वामि [सूरि]	१, १४, १२३	विनिमि [विद्याधर]	९६
यशोवर्म्म [वृपति]	८१, ९८	वज्रसेनाचार्य	७, ८		
यशः [श्राद्ध]	१३७				

बिभाकर [अम्बापुत्र]	४४	शाक्सिसेय	२४	समुद्रदत्त [वणिक्]	४१, ४२
बिमलगणो [सूरि]	१२८	शामल [हस्तिप]	२०२	समुद्रसेन [राजा]	१०७
बिमलगिरि [पर्वत]	८, ४०, १२८, २०४, २११	शान्तिचन्द्र [मुनि]	१७२	सरयू [नदी]	२८
बिमलचन्द्र [विद्वान्]	१७२	शान्तिसूरि (बाबिताल)	२, ११३, १३७, १४५, १५०, १७१	सरस्वती [साप्ती]	२२
बिरूपानाथ [क्षेत्रपाल]	१०८, १३०	शान्तिसावन	१२०	सरस्वतीपीठ	४१
बिलास नगर	३२	शाखिभद्र सूरि	१३६	सर्बदेव (१) [ब्राह्मण]	४८
बिशाखा [नगरी]	२४, २६, ५५, ६०	शिवनाग [वणिक्]	१७२	सर्बदेव (२) ,, १३८, १४०, १४१	
विश्रान्तविद्याधर [शान्दशास्त्र]	७८	शिवभूति [भागवत विद्वान्]	१७२	सर्बदेव सूरि ११८, १३६, २१४	
विद्यामित्र [ऋषि]	१८८	शिखुपालवध [कव्य]	१२१	सागर (१) [ब्राह्मणपण्डित]	१७२
वीरभयपुर [नगर]	१२०	शीलभद्र सूरि	२१४	सागर (२) [,, ,,]	१७९
वीररागस्तव [ग्रन्थविशेष]	२११	शीलवती [धृतिपत्नी]	४७	सागरपोत [वणिक्]	४१, ४२
वीररणी	२, १२७-१३२	शीलाङ्ग सूरि	१४४	सागरमुनि	२६
वीरचरित [ग्रन्थविशेष]	२१०	शुद्धोदनसुत	३४	साध [श्रावक]	१३७
वीरदत्त [श्रावक]	११९	शुभंकर [अम्बापुत्र]	४४	सातवाहन [राजा]	२५, ३८, ३९, ४४
वीरनाग [श्रेष्ठी]	१७१, १७२	शुभंकर [श्रेष्ठी]	१२१-१२३	सारस्वत [नदीतट]	१९२
वीरमन्त्री	१३१	शोभन [मुनि]	१३८, १४१, १५०	सावित्री [ब्राह्मणपत्नी]	१४६
वीरसूरि, वीराचार्य	२, १३६, १६७, १७०	श्यामल [हस्तिप]	२०१	सांकायस्थान	१३८, १३९
वीरस्तुति [स्तव]	५९	श्रमणसिंह [सूरि]	२, ३२, ४०	सांभ [कुमारपालमित्र]	१९७
वृद्ध देवसूरि	११८	श्रीचन्द्रसूरि	१८०, २१४	सिद्धर्षि [कवि, ग्रन्थकार]	१०१-१२५
वृद्ध-वादी सूरि	२, ५४, ५८, ६१	श्रीधर [ब्राह्मणपुत्र]	१६१	सिद्धक्षेत्र	११८
वेताळ [पर्वत]	४२	श्रीपति [ब्राह्मणपुत्र]	१६१	सिद्धपुर [नगर]	४१
वैरिसिंह [राजा]	४२	श्रीपत्तन [जगद्गुरु]	१०७	सिद्धप्राभूत [ग्रन्थ]	३४
वैरोब्बा [देवी]	१९, २०, २१, २८, २९	श्रीपाल [कवि]	१६७, १७७-१७९, १८९-१९४	सिद्धमर्षादा	१९५
वो(वो)सरि [ब्राह्मण]	१९६	श्रीपुर नगर	४१	सिद्धराज [जयसिंह]	१३५, १६७-१६९
व्याख्याट [सिद्धर्षि]	१२४	श्रीमालपुर [नगर]	१२१, १२७		१७३, १७४, १७६, १७८-१८०, १८३, १८५, १८७, १८९, १९१-१९५, १९८-२०१
शक [जनविशेष]	२४	श्रीमालवंश	१३३, १९६	सिद्धराजमेरु [मन्दिर]	१९७
शकराजा	३२	श्रीवर्म [नृपति]	४१	सिद्धव्याख्याता (सिद्धर्षि)	१२५
शकवंश	२५	श्रीवर्मा [दिगम्बराचार्य]	४७	सिद्धसारस्वत (धनपालकवि)	१३३
शकसंघ	२५	श्वेतपट	१७४, १७७	सिद्धश्री [साप्ती]	६०
शकुनिकातीर्थ	२५	श्वेताम्बर	१७४, १७८-१८०, १८८	सिद्धसेन सूरि (विद्याकर)	२, ४३, ५४, ६१, १३७
शकुनिकाविहार	४३	पंखिल गच्छ	१६७	सिद्धसेन सूरि [मोठगच्छीय]	८०, ८२, ९१
शक्रावतार [तीर्थ]	१४६	संगमसिंह सूरि	२९	सिद्धहेमशब्दाशुशासन [व्याकरण ग्रन्थ]	१८०, १८६
शक्र [सान्धिविप्रहृष्टि]	३९	सज्जन [मन्त्री]	११४	सिद्धादेश [ग्रन्थ]	४०
शंखोद्धार [तीर्थ]	१०८	सत्तारकपुर [ग्राम]	१०७	सिन्धु [देश]	१८६
शत्रुअयगिरि	३२, ३६, ११८, १२८, १८८, १९४, १९८, २०४, २०८, २११	सखदेवी [ब्राह्मणपत्नी]	४४	सिन्धु [नदी]	२३
शत्रुअयतीर्थ	४४	सखपुर [ग्राम]	१२७, १४६, १४८, १७२	सिंहगिरि [सूरि]	३, ५
शर्मा [द्विज]	१३६	सपादलक्ष [देश]	१६२, १७२, १८६, १९७, २०६	सिंहपुर [नगर]	१९४
शरकाकवृत्त [त्रिपटिशरलाकारुपचरित]	१, २१०	सखवाती देश	११८	सिंहलदीप	४२, १८६
शरकम्भरी [नगरी]	३७	समरविदेशावृत्त	[कथाग्रन्थ] ७३, ७४, १२३	सीमंभरखामी	१७, २२
शाखिदेश	२३	समरादित्यचरित		सुदर्ना [राजकुमारी]	४२, ४६
शाखिराजा	२४	समरार्कचरित्र			

सुधर्मसुरि	४४	सैन्धवी [देवी]	२०८	संसेत पर्वत [तीर्थ]	३६
सुधर्मा स्वामी	२६, ४३, ५८, १६४, १६५	सोपारनगर	८	स्कन्दिशालाचार्य	५४, ५५
सुनन्दा [वणिक्सुता]	३, ४, ५, १३	सोमचन्द्र (१) [पण्डित, मुनि]	१७२	सम्भनग्राम	८, १६५
सुप्रभदेव [मन्त्री]	१२१	सोमचन्द्र (२) [हेमचन्द्रपूर्वनाम]	१८४	सम्भतीर्थ, -पुर	१८४, १९६, १९८, १९९
सुराष्ट्रदेश	२३, ३६, ४४, १५७, १८६	सोमदेव [सौवस्तिक]	९, ११, १३, १४	स्थाप-ईष्यालु [पर्वत]	२११
सुराष्ट्रमण्डल	१९८	सोमनाथ [तीर्थस्थान]	१०८, १२९	स्थिरग्राम	१२८, १२९
सुवर्णकीर्ति [दिगम्बरमुनि]	४७	सोमभट्ट	४४	स्याद्वादरक्षाकर [ग्रन्थ]	१८१
सुवतप्रभु तीर्थ [मृगपुरस्थ]	४३	सोमर्षि	१८	हरिचन्द्रमुनि	१७२
सुवता [क्षत्रियपत्नी]	३६	सोमेश्वरदेव [पुरोहित]	१६२	हरिद्वार [तीर्थ]	१८६
सूरदेव [ब्राह्मण]	१४६	सोमेश्वरपत्तन, -पुर	१०८, १९५	हरिभद्र सूरि	२, ६२, ६५-७६, १२५
सूरपाल [राजा]	६७, ६८, ७०, ७१	सौगतोपासक	१६	हर्षदेव, हर्षराज [नृपति]	११२, ११३, ११५
सूरपाल [क्षत्रिय]	८०	सौनन्देय (वज्रस्वामी)	११	हरियेण चक्रवर्ती	४२
सुराचार्य	२, १३, १५२, १६०	सौवीर [देश]	१८६	हस्तिजयपुर [नगर]	९९
सुरिमण	१८४	संकलीग्राम	१९४	हिमवद्गिरि	७
सूर्यप्रशंसि [सूत्रग्रन्थ]	१७	संमाम [क्षत्रिय]	३६	हुंभट्टक [वैश्य ज्ञाति]	६०
सूर्यशतक [काव्यग्रन्थ]	११६	संग्रामसिंह [क्षत्रिय]	१५२	हेमचन्द्रसूरि,	१, २, १८०, १८३
सेटिका [नदी]	१६५	संपकचैत्य	१३३, १३५	हेमसूत्रि, हेमाचार्य	२१२, २१५
सेटीरी [प्रदेश]	१६५	संप्रति [राजा]	४३, २१०	हंस [मुनि]	६५, ६७
				हंस-परमहंस [मुनि गुगल]	६५

वीर सेवा मन्दिर

पुस्तकालय

काल न० ४८१ निरुद्ध प्रसाची

लेखक श्री प्रभाचन्द्राचार्य

शीर्षक उमावक्त्रचरित

खण्ड ४८४४ क्रम संख्या